

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

SAMMOHA VINODANI

OR

THE COMMENTARY TO THE

VIBHANGA

OF THE

ABHIDHAMMA PITAKA.

සමොභවිනොදනී

නාම

විභංගට්ඨකථා.

සයිමන් හේවාචිතාරණ මහාසයාණනෙයා

විමලධම්ම හේවාචිතාරණ මහාසයෙන

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසීභ මහාසයෙන ව

තිපිටකමුද්දාලයෙ මුද්දාපෙථා

පාකට්ඨකතා.

මු : ව : 2475.

කි : ව : 1932.

මිල රු.155=

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

SAMMOHA VINODANI

OR

THE COMMENTARY TO THE

VIBHANGA

OF THE

ABHIDHAMMA PITAKA.

සමමාහවිනෝදනී

නාම

විභංගධර්මකථා.

සයිමන් හේවාචිතාරණ මහාසයාණනෙයා

විමලධර්ම හේවාචිතාරණ මහාසයෙන

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසීහ මහාසයෙන ච

තිපිටකමුද්දාලයෙ මුද්දාපෙථා

පාකටිකතා.

බු : ට : 2475.

කි : ට : 1932.

Vol. XXXIII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

SARATTHAPPAKASINI

OR

THE COMMENTARY TO THE

VIBHANGA

OF THE

ABHIDHAMMA PITAKA.

EDITED BY

Ven'ble Pandit Sri Bharatiswaracarya

YAGIRALA PANNANANDA NAYAKA THERA

*Principal of Sudharmakara Pirivena,
Gónagala, Induruwa,*

PUBLISHED BY THE TRUSTEES

SIRINATH KUMARADASA MOONASINGHE ESQ.

THE TRIPITAKA PUBLICATION PRESS,

MALIGAKANDA,

COLOMBO (CEYLON)

B. E. 2475.

C. E. 1982.

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875.

DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාචාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Mudharana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER 1864

DIED 29TH APRIL, 1933

හදනනාවරිය බුද්ධසොසමහාරවර විරචිතා සමමාහවිනොදනී

නාම

විභවගට්ඨකපා.

ගෝතල සුධම්මාකාර පරිවේණාධිපතිනා

සිරිහාරතිසසරාවරිය

පණ්ඩිත

යගිරල පසුකුණානදු නායකපෙරේන

සංසොධිතා

සයිමන් හේවාචිතාරණ මහාසයාණනෙයා

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනිසිහාභිධානෙන

නිපිටකමුද්‍රාලයෙ මුද්‍රාපෙතා

පාකට්ඨකා.

මු : ට : 2475.

කි : ට : 1932.

පළමු මුද්‍රණය	-	1932
දෙවන මුද්‍රණය	-	1989
තෙවන මුද්‍රණය	-	2007

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 Volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARNE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94 had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARNE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarne and Somawati Hewavitarne Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

NOEL WIJENAIKE

NANDA AMARASINGHE

PARINDA RANASINGHE

2007. 03. 10

Somawati Hewavitarne Trust Office

No. 130, Maligakanda Road, Colombo 10,

SRI LANKA.

PREFATORY NOTE.

We have the pleasure to announce that with the Vibhangattha Katha, edited by the Venerable Nayaka Thero Yagirala Pannananda, Principal of the Sudharmakara Pirivena, we are issuing to the public the Thirty Fourth volume of the Simon Hewavitarne Series of Pali books. This is a work of the great Buddha Ghosa Maha Thero and is the first book we are issuing out of the commentaries on the Abhidhamma Pitaka.

The speed in the issue of these volumes has been obliged to be somewhat slackened owing to the world depression, but there are some books nearly ready to be issued.

Those that are partly printed are

The Fourth volume of the Jatakattha katha, and Second Part of the Apadana Athakatha included in the Khuddaka Nikaya.

The 1st Part of the Papanca Sudani Atthakatha of the Suttapitaka.

The Second Part of the Samanta Pasadika Atthakatha of the Vinaya Pitaka

The Second edition of the Sutta Nipata Atthakatha of the Khuddaka Nikaya and the Texts of the Samyutta Nikaya and the Digha Nikaya of the Suttapitaka.

These will be issued in due course.

Arrangements have also been made to begin printing the texts of Mahawagga and Pariwara of the Vinaya Pitaka.

We now beg to offer our thanks to the Venerable editor of the present volume. He had before this helped the Sabha by editing the Buddhawamsa Atthakatha with great acceptance.

**Sri Dewamitta Dhammapala,
S. K. Moonesinghe,**

2466
30th May, 1923.
Tripitaka Publication Office,
Maligakanda, Colombo, (Ceylon.)

PREFACE.

විඤ්ඤානානි.

1. සමනතවක්ඛුං සුභගං සුසන්නං
පණ්ණාසකමිඤ්ඤං භණං භුණ්ණං
නම්ඤ රතනත්තං මුත්තමං තං
තනොති විඤ්ඤානානි මමං සුබොධං
2. පුරු සුරුධිස සිලාසනසමිං
තිසජ්ජ සත්ථා තිජ්ජානුදෙවං
ආරබ්භ ගමහිර විසිට්ඨබ්බම
මදෙසසී දෙසසිතා කතස්ස
3. ඝාට්ඨසුභො විසුත්ත සත්ථුකපෙපා
විඤ්ඤාය සබ්බඤ්ඤා සකාසතො තං
අජ්ඣාපයිතො ජ්ඣයනෙසිසද්ධි
විහාරිකො කාසි විකාසිතෙත්තු
4. තථාගතසමිං පටිතිබ්බතසමිං
සම්භායකා ලාමකසම්බන්ධා
තපසසිතො ඝණ්ණපථෙර මුඛ්‍යා
සම්භායමානා සතිතං සමග්ගං
5. තදාති බ්බමං විනයසනති සෙට්ඨ
ජ්නෙරිතං තං දුට්ඨවට්ඨි බ්බමං
සුත්තාතිබ්බමං විනයසනති තෙධා
විහජ්ජ සනෙතා පුන වොහරිංසු
6. තෙසං සමග්ගො අභිබ්බමමග්ගො
මහාවිහාරිති විහාවතීයො
පකාසනෙ කාසගතො ව වජ්‍ජෙ
භුසං පදානා සුඛසම්පදාය
7. තද්ධම්මසන්ධිපකගන්තොසු
විහම්බනාමානුගතො ගහිරො
විසෙසතො ධම්මරතෙසු හද්ද
සථො ව එකො පතිදිස්සතෙහ

8. නදන්දීපාය මහාමනිඤ්ඤ
බිණ්ණසච්ඡෙදවරෙණ විසුඤ්ඤා
ව්‍යාකෘත්‍යාන මෙකං නිර සීහලාය
ව්‍යාකෘත්‍යාසි භාසාය මනොරමාය
9. අඤ්ඤා නතො භූරිපයොජනං නෙ
ලඤ්ඤාන සනතුට්ඨමනා හු මච්චා
විසිට්ඨධම්මෙති පසන්නවිත්තා
තිසෙට්ඨ නඤ්ඤාපරයණා සුං
10. ලබ්බාකෘත්‍යදීපසං ජනෙසධම්මා
ලබ්බාරභුතසං පවතතිජාතං
සු නිතතිසොසො අනුබුද්ධි චුද්ධ
සොසාභිධානත්ථෙරෙ විදිනා
11. උපාගතො භාරතදෙසතො සො
සුපාකටං දීප මමං මනුඤ්ඤං
පුරෙත්ථුරධම්මෙති මහාවිහාරෙ
විහාරරමෙම නිවසං විරසං
12. සබුද්ධිමග්ගං පරිදීපයනො
විසුද්ධිමග්ගං රචයිති සම්මා
සුසංඤ්ඤාතො සංඤ්ඤාතභික්ඛු සම්ම
මාරාධයිතිනා නභිං නිවුත්ථං
13. නිරුත්තරා සීහලාය පවත්තා
මහාමනිඤ්ඤාට්ඨකථා පුරුණා
අත්ථං න සාධෙතති විදෙසිකාන
මත්ථසං දුබ්බාධිතයා කථෙත්ථි
14. භාසං තතො තං පරිවර්ජයිති
තිරුම මාරෙපිය පාලිභාසං
ඤ්ඤෙමි ලොකසං නිතාය වාසං
විරට්ඨිතත්ථං ජනසාසනසං
15. විවිත්තා ඉත්ථං සුචිචාරියත්ථ
මකාසි ධම්මට්ඨකථා පසත්ථා
වත්තනති තාජජා පි සමත්තලොක
සත්තෙසු විත්තාමණිතුලපරුපා
16. තාසං විහබ්බට්ඨකථා පණිතා
තොසං ජනෙනති බිලවාවකානං
විහාති සමමාසවිනොදනී ති
සුත්තාඤ්ඤානාමෙන සුත්තා වරිට්ඨා

17. විභවිතතනතිං මධුරත්ථපනතිං
පවෙදිතුං යෙ තිලසනති සාත්ථං
තෙසං තදජ්ඣාසය සිජ්ඣනාය
සා සුබ්බථා ථාමවතී බහුව
18. තථාපි සමමොගවසවිතනානං
හමපපමාදදිති ලෙඛකානං
සමාකුලා කාලුසියොපගා සා
සනාටුතාදිවචනිභා න භාති
19. සුචිස්සුතොසම්මං සමයමති භේවා
විනාරණා කඛ්‍යාතයජො සිවෙසී
සස්මන්සමාකඛ්‍යානමභාසසො යො
විහාසි කොලමබ්බපුරමති සොයං
20. විරපපවනනං පිටකතතයඤ්ච
යතිපපටුතතාට්ඨකථා ච තස්ස
විසොධසිත්තාන පචාරණත්ථං
බුබොධ යුතතිං සධනපපදනෙ
21. විධාය තසම්මං තිදිවභිතතසම්මං
තදස්ස තිභෙව සභොදරෙති
ආරමනිතා නොපිමකාදිමුද්ද
පණාතිධානා සමිති පසත්ථා
22. බහුස්සුතා ධම්මධරු තදත්ථ
තිප්ථාදනාසතතමුතිස්සුතා තෙ
සමාජිකා තත්ථ සමාරතිංසු
කාතුං විසුද්ධිං බිලපොත්ථකානං
23. සභොසා සභායංගි තතිං සමානො
යො බුද්ධචංසවසිකථාස පුබ්බෙ
අකාසි සුද්ධිං ලිපිදෙසජාන
මපානුදිත්තාන පරිස්සමෙන
24. අපො විභවිතට්ඨකථාස වාස්සං
විසොධතසම්මං තිරතො බහුති
සංසඤ්ඤං සාමමරමමරට්ඨා
දිතොපලදොධිති පි පොත්ථකෙති
25. දිවභිතතස්සාධිපතිස්ස විජේජා
දසාකඛ්‍යවිජ්ජාලය තලලජසම්මං
සිස්සස්සවො පණ්ණිතවකකවතති
මභායතිස්ස සුමභිගලස්ස

26. ගොඤ්ඤානසංඝායා පරිනාමාදි
පරිවර්තනෙ සප්තක සෙවනසම්ම
පති සුඛමමාකරපාදිවෙණ
පඤ්ඤාදිනසෙ, ස හි සබ්බසනානා
27. රසද්විග්ගසාපනිනෙත්තමනෙත
වෙසාබ්බමාසෙ මුනිකායනෙ තං
නිජෙන සුද්ධිං ජිනසෙත්තනං
සියොත සද්ධිං පරිනිව්ඤ්ජෙසි

Yagirala Pannananda
nayaka there.

30th May 2476.
1982.

Sudharmakara Pirivena,
Gonagala,
Induruwa,
Ceylon.

සුචි පනත .

CONTENTS.

පිටුවෙහි.

1. බකි විභවයන් දෙසො.	31
2. අයතන විභවයන් දෙසො.	38
3. බාල විභවයන් දෙසො.	58
4. සච විභවයන් දෙසො.	87
5. ඉන්ද්‍රිය විභවයන් දෙසො.	90
6. පටිච්ඡක්‍රයාද විභවයන් දෙසො.	149
7. සතිපට්ඨාන විභවයන් දෙසො.	202
8. සම්මප්පධාන විභවයන් දෙසො.	212
9. ඉද්ධිපාද විභවයන් දෙසො.	216
10. බොජ්ඣංග විභවයන් දෙසො.	223
11. මග්ග විභවයන් දෙසො.	226
12. ක්කාන විභවයන් දෙසො.	265
13. අප්පමසුද්ධි විභවයන් දෙසො.	267
14. සික්කාපද විභවයන් දෙසො.	271
15. පටිසම්භිද්ධි විභවයන් දෙසො.	278
16. සුද්ධ විභවයන් දෙසො.	328
17. වුද්ධිකවත්ත විභවයන් දෙසො.	367
18. බම්බද්ධ විභවයන් දෙසො.	372

ABBREVIATIONS.

සංකේතවත්ත රූපන.

i මරම.

ii ස්‍යාම.

iii සිහල.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

ආ ආඃ ඉ ඉඃ ඊ ඊඃ උ උඃ එ ච

CONSONANTS.

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ga
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ta	ඨ tha	ඳ da	ඳ් dha	ණ na
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma
ය ya	ර ra	ල la	ව va	ස sa
			හ ha	ඉ ශ aṣ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kú	කෙ kē	කෝ kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khú	ඛෙ khé	ඛෝ khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	කෙකේ ññā	කි tva, භු tra	එච mpha
කඛ kkha	භෙභ භha	දද dda	එච, භ mba
කය kya	කෙච, ච ñca	ඳ, ධ ddha	එභ mbha
භි kri	ඡ, ඤේ ñcha	ද් dra	එඞ mma
කි kva	ඡ, ඤේ ñja	ච, ඳ diva	එභ mha
භය khya	කෙකි ñjha	ධව dhva	යය, යය yya
චච khva	ච ට ta	නන nta	යය yha
ගග ga	එඞ, ඵ ටtha	නි ntha	ලල lla
ගඝ ggha	ඞ ඳ dda	ඤ nda	ලය lya
ග් gra, ඞඞ gha	ඞ ඳ dha	කි ndha	ලභ lha
ඞ ñkha	භෙභ භha	නන nna, නභ nha	එභ wha
ඞ ඳ ga	භ ට ta	පප ppa	සස ssa
ඞ ඳ gha	භ ට ta	පඵ ppha	සම sma
එච cca	භ, ඞ ට ta	බබ bba	සව swa
එඡ ccha	භ ට ta	භබ bbha	හම hma
ඡ ජ ja	නන tta	භ bra	භව hva
ඡ ජ jha	න ත් ttha	භ ම් mpa	ලභ jha

ආ ආඃ ඉ ඉඃ ඊ ඊඃ උ උඃ එ ච

සමමානවිනෝදනී

නා ම

විභවගවයකථා.

නමෝනායක ගඟවනෝ අරහතෝ

සමමානමුද්දායක.

වතුසව්වදසො නාථො=වතුබා බමමසඛගණි,
පසාසයිනා සමබුද්ධො=නසෙසව සමනනනරං.

උපෙතො බුද්ධමෙවෙති=අට්ඨාරස හි නායකො,
අට්ඨාරසනනං බන්ධාදි=විභවගානං වසෙන යං.

විභවගං දෙසයි සත්ථා=තස්ස සංවණ්ණනාකකමො,
ඉදුති යසමා සමපතෙතා=තසමා තස්සත්ථවණ්ණනං.

කරිස්සාමි විගාහෙත්වා=පොරුණට්ඨකථානං,
සද්ධමෙම ගාරවං කත්වා=තං සුණාපි සමාගිතා'ති.

පසවකඛන්ධා; රුපකඛන්ධො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛන්ධො'ති ඉදං විභවගපසකරණස්ස ආදිභූතෙ බන්ධවිභවෙහ සුත්තනනාභාජනීයං නාම. තත්ථ පසව්වා'ති ගණනපරිවේෂ්ඨො, තෙන න තතො ගෙට්ඨාන උද්ධං'ති දසෙති. බන්ධා'ති පරිවේෂ්ඨා බමමතිදස්සනං, තත්ත්වං බන්ධසද්දො සමබුලෙසු යානෙසු¹ දිස්සති, රුසිමහි ගුණෙ පණ්ණතතීයං රුද්ධියනති; "සෙය්‍යාථාපි හික්කවෙ මහාසමුද්දො න සුකරං උදකස්ස පමාණං ගහෙවුං එතතකාති උදකාලහකානීති වා එතතකාති උදකාලහකසතානීති වා එතතකාති උදකාලහක සහස්සානීති වා එතතකාති උදකාලහක සහ සහස්සානීති වා, අප්ථො අසඬ්ඬියොසා අප්පමෙයොසා මහාඋදකකඛන්ධො තෙව සඬං ගව්ඨති"²ති; ආදිසු හි රුසිතො බන්ධො නාම. නහි පරිත්තකං උදකං උදකකඛන්ධො'ති වුවවති, බහුකමෙව වුවවති, තථා න පරිත්තකො රජො රජකඛන්ධො, න අප්පමත්තකා ගාවො ගවකඛන්ධො, න අප්ප මත්තකං බලං බලකඛන්ධො, න අප්පමත්තකං පුඤ්ඤං පුඤ්ඤකඛන්ධො'ති වුවවති, බහුකමෙව හි රජො රජකඛන්ධො, බහුකා ගවාදයො ගවකඛන්ධො බලකඛන්ධො පුඤ්ඤකඛන්ධො'ති වුවවති. "සීලකඛන්ධො සමාගිකඛන්ධොති"³ ආදිසුපත ගුණතො බන්ධො නාම. "අරුසා බො භගවා මහනනං දරුකඛන්ධං ගහියාය නදියා සොතෙන වුයාමානනාති"⁴ එත්ථ

1. II, හිපතති. a අභිතුනනරවතුකකතිපාත. b. දරුකඛන්ධොපම.

පණ්ණාසකවිනෝදනාම, “යං විතතං මනෝ මානසං-පෙ-විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකුක්කො”¹ඥාදිසු රුළුතිනෝ බන්ධො නාම, ස්වායමධර්මසිනෝ අධිපොතෝ, අයං හි බන්ධොයො නාම පිණ්ඩොයො පුග්ගොයො සව්වොයො රුසොයො, තස්මා රුසිලකුක්කො බන්ධොති වෙදිතබ්බො. කොට්ඨාසවොයොති පි වනතුං වට්ටති, ලොකයමිං හි ඉණං ගහෙත්වා වොදියමානා මිති බන්ධොති දස්සාම තීති බන්ධොති දස්සාමාති වදන්ති. ඉති කොට්ඨාසලකුක්කො බන්ධොති පි වනතුං වට්ටති, එවමෙත්ථ රූපකකුක්කොති රූපරුසි රූපකොඨාසො; වෙදනාකකුක්කොති වෙදනාරුසි වෙදනාකොට්ඨාසොති ඉමිනානගෙන සඤ්ඤාසංඛාරදීනං අත්ථො වෙදිතබ්බො. එතනාවතා සමමාසමුදො යවායං වතනායෙ ව මහාභුතා වතුණ්ණසද්ධි මහාභුතානං උපාදය රූපනති අතිතානාගතපච්චුප්පනාදිසු එකාදසසු ඔකාසෙසු විභතොතා පඤ්චවිසතිරූපකොට්ඨාසොති ව ඡන්තවුති රූපකොට්ඨාසොති ව එවං පභෙදො රූපරුසි, තං සබ්බං පරිපිණ්ඩොති රූපකකුක්කො නාමාති දස්සෙයි.¹

යො පනායං සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනාති තෙසු යෙව එකාදසසු ඔකාසෙසු විභතොතා වතුභුමකො වෙදනාරුසි, තං සබ්බං පරිපිණ්ඩොති වෙදනාකකුක්කො නාමාති දස්සෙයි. යො පනායං වක්ඛුසම්ප්පායා සඤ්ඤා-පෙ-මනෝසම්ප්පායා සඤ්ඤාති තෙසු යෙව එකාදසසු ඔකාසෙසු විභතොතා වතුභුමකසඤ්ඤාරුසි, තං සබ්බං පරිපිණ්ඩොති සඤ්ඤාකකුක්කො නාමාති දස්සෙයි. යො පනායං වක්ඛු සම්ප්පායා වෙතනා-පෙ-මනෝ සම්ප්පායා වෙතනාති තෙසු යෙව එකාදසසු ඔකාසෙසු විභතොතා වතුභුමක වෙතනාරුසි, තං සබ්බං පරිපිණ්ඩොති සංඛාරකකුක්කො නාමාති දස්සෙයි. යො පනායං වක්ඛු විඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝාණවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කාය විඤ්ඤාණං මනෝධාතු මනෝවිඤ්ඤාණධාතුති තෙසු යෙව එකාදසසු ඔකාසෙසු විභතොතා වතුභුමකවිතතාරුසි, තං සබ්බං පරිපිණ්ඩොති විඤ්ඤාණකකුක්කො නාමාති දස්සෙයි. අපිච්චෙත්ථ සබ්බමපි වතුසමුදාතිනං රූපං රූපකකුක්කො, කාමාවචර අට්ඨකුසලවිතතාදීති එකුනනවුති විතතති සහජාතා වෙදනා වෙදනාකකුක්කො, සඤ්ඤා සඤ්ඤාකකුක්කො, එස්සාදයො ධම්මා සංඛාරකකුක්කො, එකුනනවුතිවිතතාති විඤ්ඤාණකකුක්කොති එවමපි පඤ්චසු බන්ධොසු ධම්මපරිච්ඡේදො වෙදිතබ්බො.

ඉදුති තෙ රූපකකුක්කොදයො විභජ්ඣා දස්සෙතුං නත්ථ භගවතො රූපකකුක්කොති ආදිමාහ. නත්ථ නත්ථාති තෙසු පඤ්චසු බන්ධොසු; භගවතොති කපේතුකමානා පුච්ඡා, රූපකකුක්කොති පුච්ඡතා² ධම්ම නිදස්සනං, ඉදුති නං විභජ්ජෙනා සංඛිඤ්ඤි රූපනති ආදිමාහ. නත්ථ සංඛිඤ්ඤිති අනවසෙස පරියාදනං, රූපනති අතිපසංඛිතියමනං. එවං පදභුගෙනාපි රූපස්ස අනවසෙසපරිග්ගතො කතො ගොති. නත්ථ කෙතුවොති රූපනති රූපපනවොති රූපං, චුත්තං ගෙනං ගතවතා

1. ධම්මසංග්ගාපට්ඨානපාලනං.

1. II, දස්සෙයි.

2. I & III, පුච්ඡතා.

“කිසිවු භික්ඛවෙ! රූපං වදෙථ රූපානි” කි බො භික්ඛවෙ තසමා රූපනි වුවවිනි, කෙන රූපනි? සිතෙනපි රූපනි උණෙනනපි රූපනි ජිඝව්ජායපි රූපනි පිපාසායපි රූපනි ඛංසමකසවානාතප සිරිංසපසංචස්සෙනපි රූපනි, රූපනි’ කි බො භික්ඛවෙ තසමා රූපනි වුවවිනි” කි, තත් කිනති කාරණප්ඵලා, කෙන කාරණෙන රූපං වදෙථ? කෙනකාරණෙන තං රූපං නාමා? “කි අර්ථො. රූපානි” කි එත් ඉති’ කි කාරණෙද්දෙසො, යසමා රූපනි තසමා රූපනි වුවවිනි අර්ථො; රූපනි’ කි කුපපති සට්ඨියති පිළියති භිජ්ජති’ කි අර්ථො; එවං ඉමිනි එතතකෙන රූපනට්ඨන රූපං වුත්තං, රූපනලක්ඛණෙන රූපනපි වත්තුං වට්ටති, රූපනලක්ඛණං හි එතං, සිතෙන’ පි රූපානි’ කි ආදිසු පන සිතෙන නාව රූපනං ලොකනනරිත නිරයෙ පාකටං, තිණණං තිණණං හි වක්ඛවාලානං අනතරෙ එකෙකො ලොකනනරිතනිරයො නාම හොති අට්ඨයොජනසහසසප්පමාණො, යස්ස තෙව හෙට්ඨා පට්ඨි අත්ථි න උපරි වන්දිමසුරියදීපමණි ආලොකො නිවච්ඡිකායො, තත් නිබ්බතත සත්තානං තිශා වුත්තො අත්තභාවොහොති. තෙ වග්ගුලියො විය පබ්බතපාදෙ දීඝපුථුලෙති නබෙති ලග්ගිත්වා අවං සිරු ඔලඹනති, යද සං සප්පත්තා අඤ්ඤාමඤ්ඤාසස හත්පාසං ගතා හොනති? අථ භක්ඛො නො ලඬොති මඤ්ඤාමානා තත් ව්‍යාවටා විපරිවත්තිත්වා ලොකසක්ඛාරකෙ උදකෙ පතනති, සිතවාතෙ පහරනෙනපි පක්ඛමබ්බකථලාති විය ජිජ්ජත්වා උදකෙ පතනති, පතිතමත්තා ව අවචන්ත බාරෙන සිතොදකෙන ජිනතවමමනහාරාමංසඅට්ඨිති භිජ්ජමානෙති තත්තතෙලෙ පතිත පිට්ඨපිණ්ඩං විය පටපටායමානා විලියනති, එවං සිතෙන රූපනං ලොකනනරිත නිරයෙ පාකටං. මහිංසකරට්ඨාදිසුපි හිමපාතසීතලෙසු පදෙසෙසු එතං පාකට මෙව, තත් හි සත්තා සිතෙන ජිනතභිනතසිරු ජිවිතකයමපි පාපුණනති.

උණෙන රූපනං අවිච්ඡිකානිරයෙ පාකටං, තත් හි තත්තාය ලොහපඨවියා නිපජ්ජාපෙත්වා පඤ්චවිධබ්බිකාදිකරණකාලෙ සත්තා මහාදුක්ඛං අනුභවනති. ජිඝව්ජාය රූපනං පෙත්තිවිසයෙ වෙව දුබ්භික්ඛකාලෙ ව පාකටං, පෙත්තිවිසයසමිං හි සත්තා දො තිණි බුද්ධන්තරුති කිසිදිදෙව ආමිසං හත්තෙත ගහෙත්වා මුබ්බෙ පක්ඛිපත්තා නාම න හොනති, අනෙතා උදරං ආදිත්ත සුසිරරුකෙබා විය හොති. දුබ්භික්ඛ කඤ්ඤකමත්තමපි අලභිත්වා මරණප්පත්තානං පමාණං නාම තත්ථි, පිපාසාය රූපනං කාලකඤ්ඤාදිසු පාකටං, තත් හි සත්තා දො තිණි බුද්ධන්තරුති හදය තෙමනමත්තං වා ජිව්‍යාතෙමන මත්තං වා උදකබ්බික්ඛං ලඬුං න සකෙකානති, පානීයං පිවිසාමා’ කි තදිගතානමපි තදී වාලිකාතලං සමපජ්ජති, මහාසමුද්දං පක්ඛන්තා නමපි මහාසමුද්දො පිට්ඨිපාසාණො හොති, තෙ සුස්සන්තා බලවදුක්ඛ පිළිතා විවරනති, එකො කිර කාලකඤ්ඤා අසුරෙ පිපාසං අධිවාසෙත්වා අසකෙකානෙතා යොජනගමනිරවිත්ථාරං මහාගඛං ඔතරි, තස්ස ගත

ගතවියානෙ උදකං ජ්ජ්ජති. බුමො උග්ගච්ඡති, තතෙත පිට්ඨිපාසාණෙ ච ඛිකමනසාලො විය හොති. තස්ස උදකසඤ්ඤා සුත්තං ඉතොවිතො ච විචරන්තස්සෙව රතති විහාසි. අප්ඨං පාතොව භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා තිංසමන්තා පිණ්ඩාචාරිකා භික්ඛු දිග්ඛා කො නාම ඞං සප්පරිසා? ති ප්‍රච්ඡිංසු. පෙතොගම් හන්තෙති තිංසමං පරිගෙසසි? ති පාතීයංගන්තෙති අයං ගම්භා පරිපුණ්ණා තිංසමං නපස්සසි? ති න උපකප්පති හන්තෙති භොත ති ගම්භාපිට්ඨි නිපජ්ජ මුඛෙ තෙ පාතීයං ආසිඤ්ඤාමාති, ආවාලිකාපුලිනෙ උත්තානො නිපජ්ජි, භික්ඛු තිංසමන්තෙ පතෙත නිහරිතො උදකං ආහරිතො ආහරිතො තස්ස මුඛෙ ආසිඤ්ඤාංසු. තෙසං හරිතා කරුණන්තං යෙව වෙලා උපකට්ඨා ජාතා, තතො භික්ඛාචාරකාලො අමාකං සප්පරිස! කච්ඡි තෙ අස්සාදමන්තාලො? ති ආහංසු. පෙතො සවෙ මෙ හන්තෙ තිංසමන්තානං අයසානං තිංසමන්තෙති පතෙතති ආසිඤ්ඤා උදකතො අධිප්පසනමන්තමපි පරගලංගතං? පෙතත්ත භාවතො මොකො මා හොතුති ආහ. එවං පිපාසාය රුප්පනං පෙතති විසයෙ පාකට්ඨං. ඛංසාදිති! සමථස්සෙති රුප්පනං ඛංසමන්තාදිබහුලෙසු පදෙසෙසු පාකට්ඨං එත්ථ ඛංසාති පිඛගලමක්ඛිකා; මක්ඛිකාති මක්ඛිකා; වානාති කුච්ඡිවාත පිට්ඨිවානාදිවසෙන වෙදිතබ්බං. සර්පස්මිති වාත රුගො උප්පජ්ජිතා හත්ථපාදපිට්ඨිආදිති භික්ඛුති, කාණං කරුණි, බුජ්ජං කරුණි, පිඨසප්පිං කරුණි, ආනාමොති සුරියානපො; තෙත රුප්පනං මරුකන්තාරුදිසු පාකට්ඨං. එකා කිරිඉත්ථි මරුකන්තාරෙ රතතිං සත්ථො ඔතිනා දිවා සුරියෙ උග්ගච්ඡන්තො වාලිකාය තප්පමානාය පාදෙ යපෙතුං අසකොන්ති සිසතො පච්ඡිං මතාරෙතො අකමි. කමෙත පච්ඡියා උණ්ණාභිතන්තාය යාතුං අසකොන්ති තස්සා උපරි සාටකං යපෙතො අකමි. තස්මිමපි සන්තතො අබ්බකත ගතිතං පුත්තකං අධො මුඛං නිපජ්ජාපෙතො කන්දන්තං කන්දන්තං අකමිති තෙත සද්ධිං තස්මිං යෙව යානෙ උණ්ණාභිතන්තා කාලමකාසි. සිද්ධිංසමාති යෙ කෙවි දිස්සතිකා සත්තා සරන්තා ගච්ඡන්ති. තෙසං සමථස්සෙත රුප්පනං ආසිඤ්ඤාදිකාලාදිතං වසෙන වෙදිතබ්බං.

ඉද්දති යං කිඤ්ඤි රුප්පනති පදෙන සංගතිතං පඤ්ඤාචිසති කොට්ඨාස ඡන්තවුති කොට්ඨාසප්පතෙදං සබ්බමපි රුපං අතීතාදිසු කොට්ඨාසෙසු පක්ඛිපිතො දස්සෙතුං අතීතානාගතපච්චුප්පනනති ආදිමාහ : තතො පරං තදෙව අඤ්ඤාතන දුකාදිසු වතුසු දුකෙසු පක්ඛිපිතො දස්සෙතුං අඤ්ඤාතනං වා බ්බිද්ධාමාති ආදි වුත්තං. තතො පරං සබ්බමෙපතං එකා දසසු පදෙසෙසු පරියාදිසිතො දසසිතං රුපං එකතො පිණ්ඩංකනි තං දස්සෙතුං “තදෙකඤ්ඤාති”නති ආදි වුත්තං. තත්ථ තදෙකඤ්ඤාති තං එකඤ්ඤා; අතිසඤ්ඤාතිතොති අතිසංහරිතො; අතිසබ්බිද්ධාති; සංඛෙපං කතො; ඉදං වුත්තං හොති : සබ්බමෙපතං වුත්තප්පකාරං රුපං රුප්පන ලක්ඛණසම්භාවෙන එකභිධමාවෙ පඤ්ඤාය එකරසිං කතො රුප්පකමො

අපගේ නගය, ඉදංචි රූපං අධ්‍යාන සන්නති සමය ඛණ වසෙන
වතුධා අතීතං නාම හොති. තථා අනාගතපච්චුප්පන්නං, අධ්‍යාන වසෙන
තාව එකස්ස එකස්මිං භවෙ පටිසන්ධිතො පුබ්බෙ අතීතං; චුතිතො උද්ධි.

අනාගතං; උභික්ඛමන්තරෙ පච්චුප්පන්නං; සන්නති වසෙන සභාග එක උතුසමුට්ඨානං එකාභාරසමුට්ඨානස්ස; පුබ්බාපරියවසෙන වත්තමානමපි පච්චුප්පන්නං; තතො පුබ්බෙ විසභාගඋතුආභාරසමුට්ඨානං අතීතං; පච්ඡාඅනාගතං; විත්තජං එකවීඨිඑකජවන එකසමාපනති සමුට්ඨානං පච්චුප්පන්නං; තතො පුබ්බෙ අතීතං; පච්ඡා අනාගතං; කමමසමුට්ඨානස්ස පාරියෙකකං සන්නතිවසෙන අතීතාදිභෙදො නත්ති. තෙසංඤ්ඤා පන උතුආභාරවිත්තසමුට්ඨානානං උපන්මහවසෙන තස්ස අතීතාදි¹භෙදො වෙදිතබ්බො. සමයවසෙන එකමුත්තපුබ්බණ්ඩසංඝණරත්තින්දිවාසු සමයෙසු සන්නාතවසෙන පවත්තමානං තං තං සමයං පච්චුප්පන්නං නාම; තතො පුබ්බෙ අතීතං; පච්ඡාඅනාගතං; ඛණ්ඩවසෙන උප්පාදදි ඛණ්ඩකයපරියාපන්නං පච්චුප්පන්නං; තතො පුබ්බෙ අතීතං; පච්ඡා අනාගතං; අපිච අතීක්කන්තභෙදාපච්චයකිච්චමතීතං; නිට්ඨිතභෙදා කිච්චං අතිට්ඨිතපච්චයකිච්චං පච්චුප්පන්නං; උභයකිච්චමසමපන්නං අනාගතං; සකිච්චඛණ්ඩො පච්චුප්පන්නං; තතො පුබ්බෙ අතීතං; පච්ඡා අනාගතං; එන්ච ඛණ්ඩකථා ච තිප්පරියායා; සෙසා සප්පරියායා, නාසු තිප්පරියායකථා ඉධ අධිප්පෙතා. අජ්ඣත්තදුකස්සාපි නිද්දෙසපදනී භෙට්ඨා අජ්ඣත්තිකනිද්දෙසෙ වුත්තන්තානෙව; ඔලාරිකාදිනි රූපකණ්ඩ වණ්ණන්තාය වුත්තන්තානෙව; හීනදුකනිද්දෙසෙ **තෙසං තෙසං සන්නා නානති** බහුසු සන්නෙසු සාමිච්චනං; අපරස්සාපි අපරස්සාපි²ති හි වුච්ච මානෙ දිව්සමපි කප්පසතසහස්සමපි වදන්තො එත්තකමෙව වදෙය්. ඉති සන්ධා විභව පදෙහි අනවසෙසසන්නෙ පරියාදියන්තො “තෙසං තෙසං සන්නාන”නති ආහ. එත්තනෙතෙව හි සබ්බමපි අපරදීපනං සිද්ධං භොති; **උඤ්ඤාන**නති අමමනං; **අවඤ්ඤාන**නති වමෙහත්ථා ඤානං; **රූප**නති පි න විදිතං; **භිලීන**නති අගභෙතබ්බවෙට්ඨිත බිත්තං; **ඡඬ්ඬිතං** ජගුච්ඡිතනති පි වදනති. **පඤ්ඤාන**නති කිමෙතෙතාති වාචාය පරිභවිතං; **අවිනතීඤාන**නති නගරුකනං; **භින**නති ලාමකං; **භිනමන**නති හීනනති මනං; ලාමකං කත්ථා ඤානං; **භිනසමමන**නති හීනනති ලොකෙ සමමනං හීනෙහි වා සමමනං; ගුඵභනෙකහි ගුප්ථො විය, **අනිඛ්ඛ**නති අපටියං; පටි ලාභන්ධාය වා අපරියෙසිතං; සවෙපි නං කොපි පරියෙසෙය් පරියෙසතු. එතස්ස පන ආරම්මණස්ස එතදෙව නාමං; **අභිනාන**නති අකාමිතං; නිසසිරිකං වා; **අමනාස**නති න මනසමිං අපටිතං; තාදිසංහි ආරම්මණං මනසමිං න අපටියති, අථවා මනං අප්පායති වසේන්තීති මනාපං, න මනාපං අමනාපං.

අපරෙ නයො, අනිඛං සමපනති විරහනො, තං එකන්තන කමසමුට්ඨානෙසු අකුසලකමමසමුට්ඨානං, අකන්නං සුඛස්ස අගෙතු භාවනො, අමනාපං දුක්ඛස්ස ගෙතුභාවනො, රූපා සඤ්ඤා ඉද මස්ස සභාවදීපනං. ඉමසමිං හි පදෙ අකුසලකමමජ්වසෙන අනිඛං පඤ්ඤාමගුණා විභවතා. අකුසලකමමජ්ව පන ඉට්ඨං නාම නත්ති. සබ්බං

1. I, & II, අභිනාදිභාවො. 2. II, අවමඤ්ඤානං.

අතිවිමලව. පණිනපදනිදෙසො චුත්තපටිපක්කනසෙන වෙදිනබ්බො.
 ඉමසමිං පන පදෙ කුසලකමච්ඡවසෙන ඉට්ඨා පඤ්චකාමගුණා විභවතා.
 කුසලකමච්ඡං හි අතිවිමං නාම නත්ති. සබ්බං ඉට්ඨමෙව. යථා ව කමමච්ඡෙසු
 එවං උතුසමුට්ඨානාදිසුපි ඉට්ඨාතිට්ඨතා අත්තියෙව. ඉති ඉමසමිං දුතො
 ඉට්ඨාතිට්ඨාරමමණං පටිවිභවත්තනනි වෙදිනබ්බං. අයං තාව ආවරියානං
 සමානත්ථකථා. විතණ්ඛවාදී පනාහං-ඉට්ඨාතිට්ඨං-නාම පාටියෙකකං පටි
 විභවතං නත්ති. තෙසං තෙසං රුචිවසෙන කපිතං; යථාහ “මනාප
 පරියන්තං බවාහං මහාරුජ! පඤ්චකාම ගුණෙසු වදුමි. තෙ ව මහාරුජ!
 රුපා එකවට්ඨස්ස මනාපා හොනති-එකවට්ඨස්ස අමනාපා හොනති. තෙ ව
 මහාරුජ! සද්ද ගක්ඛා රසා ඵොට්ඨබ්බො එකවට්ඨස්ස මනාපා හොනති.
 එකවට්ඨස්ස අමනාපා හොනති”ති. එවං යසමා තෙ යෙව රුපාදයො
 එකො අස්සාදෙති, අභිනාදෙති, තත්ථ ලොහං උපපාදෙති. එකො කුර්ඤ්ඤිති,
 පටිහඤ්ඤති, තත්ථ දෙසං උපපාදෙති. එකවට්ඨස්ස ඉට්ඨා හොනති කන්තා
 මනාපා, එකවට්ඨස්ස අතිට්ඨා අකන්තා අමනාපා, එකො වෙනෙ ඉට්ඨා
 කන්තා මනාපා’ති දක්ඛිණතො ගණ්ඨාති. එකො අතිට්ඨා අකන්තා
 අමනාපා’ති වාමනො. තස්මා ඉට්ඨාතිට්ඨං නාම පාටියෙකකං පටිවිභවත්තං
 නත්ති. පච්චන්තවාසීනං හි ගණ්ඨුපපාදාපි ඉට්ඨා හොනති කන්තා මනාපා,
 මර්කිමදෙසවාසීනං අතිජෙගුච්ඡා, තෙසස්ස චොරමංසාදීති ඉට්ඨාති
 හොනති. ඉතරෙසං තාති අතිජෙගුච්ඡාති’ති. සො වත්තබ්බො කිම්පන
 කිං ඉට්ඨාතිට්ඨාරමමණං පාටියෙකකං පටිවිභවතං නාම නත්ති
 වදෙසි’ති. ආම නත්ති වදුමි. පුන නථෙව යාව තතියං පතිට්ඨාපෙත්වා
 පඤ්ඤා පුච්ඡිතබ්බො, තිබ්බාණං නාම ඉට්ඨං? උදුහු අතිට්ඨනති?
 ජානමානො ඉට්ඨනති වක්ඛති. සචෙ පින වදෙය්. මා වදතු. තිබ්බාණං
 පන එකන්තං ඉට්ඨමෙව. නහු ව එකො තිබ්බාණස්ස වණෙණ කපිය
 මානෙ කුර්ඤ්ඤා කිං තිබ්බාණස්ස වණෙණ කපෙසි? කිං තත්ථ අන්ත
 පානං මාලාගක්ඛිවිලෙපනං සයනච්ඡාදනං සමිද්ධා පඤ්චකාමගුණා
 අත්තිති? වත්වා නත්ති චුත්තෙ අලං තව තිබ්බාණෙනාති තිබ්බාණස්ස
 වණෙණ කපියමානෙ කුර්ඤ්ඤා උභො කණෙණ එකෙතීති-අත්තෙතං.
 එතස්ස පන වසෙන තව වාදෙ තිබ්බාණං අතිට්ඨං-නාම හොති, න
 පනෙතං එවං ගහෙතබ්බං. එසො හි විපරිතසඤ්ඤා කපෙති. සඤ්ඤ
 විපල්ලාසෙන ව තදෙවාරමමණං එකස්ස ඉට්ඨං හොති, එකස්ස අතිට්ඨං,
 ඉට්ඨාතිට්ඨාරමමණං පන පාටියෙකකං පටිවිභවතං අත්තිති. කස්ස වසෙන
 විභවත්තනති? මර්කිමකසත්තස්ස. ඉදං හි න අතිඉස්සරුතං මහාසමමන
 මහාසුදස්සන බම්බාසොකාදීනං වසෙන විභවතං. තෙසං හි දිබ්බකපමපි
 ආරමමණං අමනාපං උපට්ඨාති. අතිදුග්ගනාතමපි දුල්ලහන්තපානානං
 වසෙන අවිභවතං. තෙසං හි කණාජකභත්තසිත්ථාතිපි පුතිමංසරසොපි
 අතිමධුරෙ අමතසදිසො ව හොති. මර්කිමකානං පන ගණ්ඨා මහා
 මච්ච සෙට්ඨිකුට්ඨවනික වාණිජාදීනං කාලෙන ඉට්ඨං කාලෙන අතිට්ඨං
 ලභමානානං වසෙන විභවතං. එවරුපා හි ඉට්ඨාතිට්ඨං පරිච්ඡිද්දතු.
 සකෙකානතිති, කිම්බකපුලනාගණ්ඨෙවෙනාහ ඉට්ඨාතිට්ඨං නාම

විපාකවසෙනෙව පරිවර්තනං, න ජවනවසෙන. ජවනං පන සඤ්ඤ විපල්ලාසවසෙන ඉට්ඨස්මි යෙව රජ්ජති, ඉට්ඨස්මි යෙව දුස්සති, අනිඨස්මි යෙව රජ්ජති, අනිට්ඨස්මි යෙව දුස්සති'ති. විපාකවසෙනෙව පනෙතං එකන්තතො පරිවර්ජජති. න හි සක්කා විපාකවිත්තං වසේවතුං. සචෙ ආරමමණං ඉට්ඨං හොති, කුසලවිපාකං උපජ්ජති. සචෙ අනිට්ඨං, අකුසල විපාකං උපජජති. කිඤ්චාපි හි මිච්ඡාදිට්ඨිකා බුද්ධං වා සබ්බං වා මහාවෙතියාදීති වා උළාරුති ආරමමණාති දිස්වා අකඛිති පිදහනති, දොමනස්සං ආපජ්ජනති, ධම්මසද්දං සුත්වා කණ්ණෙ ඵකෙනති. චක්ඛු විඤ්ඤාණ සොතවිඤ්ඤාණාති පන තෙසං කුසලවිපාකානෙව හොනති. කිඤ්චාපි ගුප්තකරුදයො ගුප්ගකං සාසිත්වා බාදිතුං ලභිස්සාමා'ති සොමනස්සජාතා හොනති. ගුප්දස්සනෙ පන තෙසං චක්ඛු විඤ්ඤාණං, තස්ස ගතිසායණෙ සාණවිඤ්ඤාණං, රසසායනෙ ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණඤ්ච අකුසල විපාකමෙව හොති. බන්ධිත්වා වරසයනෙ සයාපිත්තුකරෙ ව කිඤ්චාපි විරවති. සඤ්ඤාවිපල්ලාසෙන පනස්ස ජවනස්මි යෙව දොම නස්සං උපජජති. කායවිඤ්ඤාණං කුසලවිපාකමෙව. කසමා? ආරමමණස්ස ඉට්ඨත්තාය. අපිච චාරවසෙනාපි ඉට්ඨාතිට්ඨත්තා වෙදිතබ්බං. සුඛස්මපිස්සංහි ගුප්තලලං චක්ඛුචාරසාණචාරෙරසු අනිට්ඨං, කායචාරෙ ඉට්ඨං හොති. චක්කචතතිතො මණ්ණිරතනෙන පොටියමානස්ස සුවණණසුලෙ උත්තා සිත්තස්ස ව මණ්ණිරතනසුවණණසුලාති චක්ඛුචාරෙ ඉට්ඨාති හොනති, කායචාරෙ අනිට්ඨාති, කසමා? මහාදුක්ඛස්ස උප්පාදන්තො. එවං ඉට්ඨා තිට්ඨං එකන්තතො විපාකෙනෙව පරිවර්ජජතිති වෙදිතබ්බං. නං නං වා පත්තා'ති එත්ත න ගෙට්ඨිම නයො ඔලොකෙතබ්බො. න හි භගවා සමමුති මනාපං භිඤ්ඤි. පුග්ගලමනාපං පන භිඤ්ඤි. නසමා නං නං වා පන වසෙනෙව උපාදයුප්පාදය භීනප්පඤ්චතා කට්ඨෙතබ්බං, තෙරසිකානං හි රූපං කොටිප්පත්තං හිනං නාම. නං උපාදය තීරම්මානෙසු නාග සුපණ්ණානං රූපං පඤ්ඤිතං නාම. තෙසං රූපං භීනං, නං උපාදය පෙතානං රූපං පඤ්ඤිතං නාම. තෙසමපි භීනං, නං උපාදය ජාන පද්‍යනං රූපං පඤ්ඤිතං නාම. තෙසමපි භීනං, නං උපාදය ගාමහොජ කානං රූපං පඤ්ඤිතං නාම. තෙසමපි භීනං, නං උපාදය ජනපද සාමිකානං රූපං පඤ්ඤිතං නාම. තෙසමපි භීනං, නං උපාදය පදෙස රාජ්‍යනං රූපං පඤ්ඤිතං නාම. තෙසමපි භීනං, නං උපාදය චක්කචතති රඤ්ඤා රූපං පඤ්ඤිතං නාම. නස්සාපි භීනං, නං උපාදය භුමමට්ඨ දෙවනානං රූපං පඤ්ඤිතං නාම. තෙසමපි භීනං, නං උපාදය වායුමම හාරුජ්කානං දෙවනං රූපං පඤ්ඤිතං නාම. තෙසමපි භීනං, නං උපාදය තාවතීසානං දෙවනං රූපං පඤ්ඤිතං නාම-පෙ-අකණ්ඨිකානං දෙවනං පන රූපං මත්තප්පත්තං පඤ්ඤිතං නාම.

දුරදුක්ඛාදිදොසෙ ඉපිට්ඨියාදීති ගෙට්ඨා විභවත්තානෙව. ඉමස්මි පන දුක්ඛෙ දුප්පරිග්ගහට්ඨෙන ලක්ඛණදුප්පටිවිජ්ඣත්තාය සුබ්බමං රූපං දුරෙ'ති කපිතං. සුඛපරිග්ගහට්ඨෙන ලක්ඛණ සුප්පටිවිජ්ඣත්තාය ඔලාරික රූපං සන්තිකො'ති. කබලිඔකාරුහාරපරිග්ගොසානෙව නිග්ගන්තව්ඨානෙපි,

ඉදං චූළවතී රූපං දුරේ'ති, න නිශාති තං, කසමා? දුරිධං හි දුරේ නාම ලක්කණතො ඔකාසතො වා'ති, තත් ලක්කණතො දුරේ'ති න කපිතං, තං ඔකාසතො කථෙතබ්බං. තසමා දුරේ'ති අකපිතං. ඔලාරිකරූපං ඔකාසතො දුරේ'ති දසෙසාං අතියසාතෙත්ථාච සංචාපනිකාදිමිති ආදිවාහ. සනතික පදනිද්දෙසෙ පි එසෙව නයො. තත් අනාසනෙන ති න ආසනෙන; අනුපකිට්ඨෙති නිසාචො; දුරෙති දුරමිති; අසනනිකෙති න සනතිකෙ; ඉදං චූළවතී රූපං දුරෙති ඉදංපණ්ණරසවිධං සුමුමරූපං ලක්කණතොදුරෙ; දසවිධං පන ඔලාරිකරූපං යෙවාපනක වසෙන ඔකාසතො දුරෙති චූළවතී. සනතිකපදනිද්දෙසො උත්තානත්ථොයෙව. ඉදං චූළවතී රූපං සනතිකෙ'ති ඉදං දසවිධං ඔලාරිකරූපං ලක්කණතො සනතිකෙ; පඤ්චදසවිධං පන සුමුමරූපං යෙවාපනක වසෙන ඔකාසතො සනතිකෙ'ති චූළවතී. කිත්තකතො පට්ඨාය පන රූපං ඔකාසවසෙන සනතිකෙ නාම. කිත්තකතො පට්ඨාය පන දුරේ නාමාති. පකතිකථාය කථෙත්තානං වාදසහත්ථො සවණුපවාරො නාම හොති. තස්ස ඔරතො රූපං සනතිකෙ, පරතො දුරෙ, තත් සුමුමරූපං දුරෙ හොත්තං ලක්කණතොපි ඔකාසතොපි දුරෙ හොති. සනතිකෙ හොත්තං පන ඔකාසතො ව සනතිකෙ හොති. න ලක්කණතො, ඔලාරිකරූපං සනතිකෙ හොත්තං ලක්කණතොපි ඔකාසතොපි සනතිකෙ හොති. දුරෙ හොත්තං ඔකාසතොව දුරෙ හොති. න ලක්කණතො, **තං තං චා පනා'ති** එත් න ගෙට්ඨිමනගො ඔලොකෙනබ්බො, ගෙට්ඨා හි භීඤ්ඣානො ගතො, ඉධ පන න ලක්කණතො දුරෙ රූපං භීඤ්ඣා ඔකාසතො දුරමෙව භීඤ්ඣා. උපාදයුපාදය දුරසනතිකමිති එත් දසවිධං, අත්තනොති රූපං සනතිකෙ නාම, අත්තො කුච්ඡිගතස්සාපි පරස්ස දුරෙ, අත්තො කුච්ඡිගතස්ස සනතිකෙ, බිති සීතස්ස දුරෙ, එකමඤ්චකෙ සසිහස්ස සනතිකෙ, බිතිපමුඛෙ සසිහස්ස දුරෙ, අත්තොපරිවෙණෙ රූපං සනතිකෙ, බිති පරිවෙණෙ දුරෙ, අත්තො සසිසාරුමෙ රූපං සනතිකෙ, බිති සසිසාරුමෙ දුරෙ, අත්තො සීමාය රූපං සනතිකෙ, බිති සීමාය දුරෙ, අත්තො ගාමකෙබ්බෙන රූපං සනතිකෙ, බිතිගාමකෙබ්බෙන දුරෙ, අත්තො ජනපදෙ රූපං සනතිකෙ, බිතිජනපදෙ දුරෙ, අත්තො රජ්ජිමාය රූපං සනතිකෙ, බිති රජ්ජිමාය දුරෙ, අත්තො සමුද්දෙ රූපං සනතිකෙ, බිති සමුද්දෙ දුරෙ, අත්තො වකකවාලෙ රූපං සනතිකෙ, බිතිවකකවාලෙ දුරෙ'ති.

අසං රූපකකිකි නිද්දෙසො.

වෙදනාකකිකි නිද්දෙසාදිසු ගෙට්ඨා චුත්තසද්ධිං පහාය අපුබ්බ මෙව වණ්ණසියාම. **සාකාමි වෙදනා'ති** චතුසුමිකවෙදනං පරියාදියති. සුඛාවෙදනා'ති ආදිති අනිතාදිවසෙන නිද්දිට්ඨිවෙදනං සභාවතො දසෙසාං චුත්තාති. තත් සුඛාවෙදනා අත්ථි භාසිකා අත්ථි වෙතසිකා, තථා දුක්ඛාවෙදනා, අදුක්ඛමසුඛා පන වකකාදයො පසාදනායෙ සකිංය පරියායෙන අත්ථි කාසිකා අත්ථි වෙතසිකා, තත් සබ්බාපි කාසිකා කාමා

වචරු, තථා වෙනසිකා දුක්ඛා වෙදනා; වෙනසිකා සුඛාවෙදනා පන නෙභුමිකා. අදුක්ඛමසුඛා චතුභුමිකා, තස්සා සබ්බප්පකාරයපි සන්නති වසෙන බණ්ඩවසෙන ච අතීතාදිභාවො වෙදිතබ්බො. නත්ථ සන්නති වසෙන එකච්චි එකජවන එකසමාපනති පරියාපන්නා එකච්චි විසය සමායෝගප්පත්තා ච පච්චුප්පන්නා, තතො පුබ්බෙ අතීතා, පච්ඡා අනාගතා, බණ්ඩවසෙන බණ්ණතය පරියාපන්නා පුබ්බන්තාපරන්ත මජ්ඣගතා සතිවච්ඡෙදා කුරුමානා වෙදනා පච්චුප්පන්නා, තතො පුබ්බෙ අතීතා, පච්ඡා අනාගතා, නත්ථ බණ්ඩවසෙන අතීතාදිභාවං සක්ඛාය අයං තිද්දෙසො නතොති වෙදිතබ්බො.

ඔලාරික සුමුම නිද්දෙසෙ අකුසලාවෙදනා ති ආදීති ජාතිතො ඔලාරිකසුමුමභාවං දසෙසුං වුත්තාති. දුක්ඛාවෙදනා ඔලාරිකා'ති ආදීති සභාවතො, අසමාපන්නස්ස වෙදනා'ති ආදීති පුග්ගලතො, සාසමා'ති ආදීති ලොකිය ලොකුත්තරතො ඔලාරික සුමුමභාවං දසෙසුං වුත්තාති. නත්ථ අකුසලා නාච සදරථට්ඨේන දුක්ඛ විපාකට්ඨේන ච ඔලාරිකා. කුසලා නිදුරථට්ඨේන සුඛවිපාකට්ඨේන ච සුමුමා, අව්‍යාකතා නිරුක්ඛාගට්ඨේන අවිපාකට්ඨේන ච සුමුමා, කුසලා කුසලා සල්පස්සාගට්ඨේන සවිපාකට්ඨේන ච ඔලාරිකා, අව්‍යාකතා වුත්තනසෙතෙව සුමුමා. දුක්ඛා අසාතට්ඨේන දුක්ඛට්ඨේන ච ඔලාරිකා, සුඛා සාතට්ඨේන සුඛට්ඨේන ච සුමුමා, අදුක්ඛමසුඛා සන්නට්ඨේන පණ්ණිතට්ඨේන ච සුමුමා, සුඛදුක්ඛා බොහන්ට්ඨේන එරණ්ට්ඨේන ච ඔලාරිකා, සුඛාවෙදනා පි හි බොහෙති එරති තථා දුක්ඛාවෙදනාපි, සුඛං හි උප්පජ්ජමානං සහලසරීරං බොහෙන්නං ආලුලෙන්නං අති සන්දයමානං මදයමානං ඡාදයමානං සීනොදකසට්ඨෙත ආසිඤ්චයමානං විය උප්පජ්ජති. දුක්ඛං උප්පජ්ජමානං නත්තථාලං අනෙතාපවෙසන්නං විය තිණුක්කාය බහි ක්ඛාපයමානං විය උප්පජ්ජති. අදුක්ඛමසුඛා පන වුත්තනසෙතෙව සුමුමා, අසමාපන්නස්ස වෙදනා නානාරමමණේ වික්ඛින්නභාවතො ඔලාරිකා, සමාපන්නස්ස වෙදනා එකත්තතිමිත්තෙ යෙව වරතීති සුමුමා, සාසමා ආසවුප්පත්තිහෙතුතො ඔලාරිකා, ආසව චාරෙ නාම එකන්තඔලාරිකො, අනාසවා වුත්තවිපරියායෙන සුමුමා, නත්ථ එකො තෙව කුසලත්තිකෙ කොවිදෙදෙ ඉහාති. න වෙදනාත්තිකෙ, සො කුසලත්තිකං රක්ඛාමිති වෙදනාත්තිකං හින්දති. වෙදනාත්තිකං රක්ඛාමිති කුසලත්තිකං හින්දති. එකො තිකං රක්ඛාමිති භූමන්තරං හින්දති. එකො න හින්දති. සථං? සුඛදුක්ඛාවෙදනා ඔලාරිකා, අදුක්ඛම සුඛාවෙදනා සුමුමා ති හි වෙදනාත්තිකෙ වුත්තං. නං එකො පටික්ඛිපති. න සබ්බා අදුක්ඛමසුඛා සුමුමා, සා හි කුසලාපි අපි අකුසලාපි අබ්‍යාකතාපි; නත්ථ කුසලාකුසලා ඔලාරිකා අබ්‍යාකතා සුමුමා, කසමා? කුසලත්තිකෙ පාලියං ආග්‍යාත්තාති, එවං කුසලත්තිකො රක්ඛිතො භොති. වෙදනාත්තිකො පන හින්නො, කුසලාකුසලාවෙදනා ඔලාරිකා, අව්‍යාකතාවෙදනා සුමුමා ති යං පන කුසලත්තිකෙ වුත්තං. නං එකො පටික්ඛිපති. න සබ්බා අව්‍යාකතා සුමුමා; සා හි සුඛාපි අපි දුක්ඛාපි

අදකඩම සුඛය. තත් සුඛදුක්ඛා ඔලාරිකා අදකඩම සුඛා සුබ්බමා, කසමා ? වෙදනාතතිකෙ පාලියං ආගතතතා ති. එවං වෙදනාතතිකො රක්ඛිතො හොති. කුසලතතිකො පන තිනො. කුසලතතිකස්ස පන ආගතට්ඨානෙ වෙදනාතතිකං අනොලොකෙඨා වෙදනාතතිකස්ස ආගතට්ඨානෙ කුසලතතිකං අනොලොකෙඨා කුසලාදීනං කුසලතතිකලක්ඛණෙන සුඛාදීනං වෙදනාතතිකලක්ඛණෙන ඔලාරිකසුබ්බමතං කථෙන්නො න භිඤ්ඤා නාම. යමපි කුසලාකුසලාවෙදනා ඔලාරිකා අව්‍යක්තාවෙදනා සුබ්බමා ති කුසලතතිකෙ වුත්තං; තභ්‍රෙකො කුසලා ලොකුත්තරවෙදනාපි සමානා ඔලාරිකා නාම. විපාකා අනතමසො විපඤ්ඤා විඤ්ඤාණ සහ ජාතා පි සමානා සුබ්බමා නාම හොති ති වදති. සො එවරූපං සන්නං පඤ්ඤානං ලොකුත්තරවෙදනං ඔලාරිකං නාම කරුණෙනා විපඤ්ඤා විඤ්ඤාණ සමපයුත්තං අහෙතුකං හිනං ජලං වෙදනං සුබ්බමනාම කරුණෙනා තිකං රක්ඛිතස්මිති භූමිනතරං භිඤ්ඤා නාම. තත් තත් භූමියං කුසලං පන තං තං භූමිවිපාකෙනෙව සද්ධිං යොජෙතා කථෙන්නො න භිඤ්ඤා නාම.

තත්‍රායං නයො, කාමාවචරකුසලා හි ඔලාරිකා කාමාවචරවිපාකා සුබ්බමා රූපාවචරාරූපාවචරලොකුත්තර කුසලා ඔලාරිකා රූපාවචර රූපාවචරලොකුත්තරවිපාකා සුබ්බමා ති ඉමිනා නිගාරෙන කථෙන්නො න භිඤ්ඤා නාම; තිපිටකවුලනාගනේරෙ පනාග. “අකුසලෙ ඔලාරික සුබ්බමතා නාම න උඤ්චිතබ්බා. තං හි එකන්තඔලාරිකමෙව ලොකුත්තරෙපි ඔලාරිකසුබ්බමතා න උඤ්චිතබ්බා. තං හි එකන්තං සුබ්බම”නති, ඉමං කථං ආහරිතා තිපිටකවුලනාගනේරස්ස කථසිංසු එවං ථෙරෙන කපිතනති. තිපිටකවුලනාගනේරෙ ආග. “සමමා සමුද්ධොන අභිධමමං පඤ්ඤා එකපදස්සාපි විත්තමපි පදනං ආගතට්ඨානෙ නයං දුකුං යුත්තට්ඨානෙ නයො අදින්නො නාම නත්ථි. නයං කාතුං යුත්තට්ඨානෙ නයො අකතො නාම නත්ථි. ඉධ පනෙකවෙචා ආචරියො අසමිති විචරන්නො අකුසලෙ ඔලාරිකසුබ්බමතං උඤ්චිතො කුසලවොයති. සමමාසමුද්ධොන පන ලොකුත්තරෙපි ඔලාරිකසුබ්බමතා උඤ්චිත”ති. එවඤ්ඤා පන වත්ථා ඉදං සුත්තං ආහරි “තත්‍ර භනෙත යායං පටිපද දුක්ඛා දකුණිඤ්ඤා. අයං භනෙත පටිපද උභයෙතෙව හිනා අකුණිඤ්ඤා දකුණිඤ්ඤා වා”ති, එත් හි වතස්සා පටිපද ලොකිගලොකුත්තරමස්සා කපිතා. නං නං වා පන වසෙනෙව කථෙ තබ්බං. දුට්ඨා හි අකුසලා ලොභසහගතා දෙසසහගතා ව; තත් දෙස සහගතා ඔලාරිකා, ලොභසහගතා සුබ්බමා, දෙසසහගතාපි දුට්ඨා නිගතා අනිගතා ව, තත් නිගතා ඔලාරිකා, අනිගතා සුබ්බමා ති යථාපි කපටඨි තිකා ඔලාරිකා නො කපටඨිතිකා සුබ්බමා, කපටඨිතිකාපි අසඬා රිකා ඔලාරිකා සසඬාරිකා සුබ්බමා, ලොභසහගතාපි දුට්ඨා දිට්ඨිසමප යුත්තා දිට්ඨිවිපයුත්තාව, තත් දිට්ඨිසමපයුත්තා ඔලාරිකා දිට්ඨිවිප යුත්තා සුබ්බමා, දිට්ඨිසමපයුත්තාපි නිගතා ඔලාරිකා අනිගතා සුබ්බමා,

සාපි අසඹාරිකා ඔලාරිකා සසඹාරිකා සුබ්බමා, සඤ්චපතො අකුසලං පඤ්ච යා විපාකං ඛන්ධං දෙති සා ඔලාරිකා, යා අපපං සා සුබ්බමා, කුසලං පඤ්ච පන අපපවිපාකා ඔලාරිකා ඛන්ධවිපාකා සුබ්බමා, චතුර්ඛිධෙ කුසලෙ කාමාවචරකුසලා ඔලාරිකා රූපාවචරකුසලා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා අරූපාවචරකුසලා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා ලොකුතතර කුසලා සුබ්බමා, අයං තාව භූමිසු අහෙදතො නයො. හෙදතො පන කාමාව චර දුකසීලභාවනාමයවසෙන තිවිධා, තත් දුකමයා ඔලාරිකා සීලමයා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා භාවනාමයා සුබ්බමා, සාපි දුගෙනුකා තිගෙනුකා ති දුට්ඨා. තත් දුගෙනුකා ඔලාරිකා තිගෙනුකා සුබ්බමා, තිගෙනුකාපි සසඹාරිකාසඹාරිකාහෙදතො දුට්ඨා. තත් සසඹාරිකා ඔලාරිකා අසඹාරිකා සුබ්බමා, රූපාවචරෙ පඨමඡ්ඤානකුසලවෙදනා ඔලාරිකා දුතියඡ්ඤාන -පෙ- චතුත්ඡ්ඤානකුසලවෙදනා සුබ්බමා. සාපි ඔලාරිකා ආකාසානඤ්චායනන කුසලවෙදනා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා -පෙ- නෙව සඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනන කුසලවෙදනා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා. විපස්සනා සහජානා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා සොනාපතතිමයහසහජානා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා-පෙ-අරහතත මයහසහජානා සුබ්බමා, චතුර්ඛිධෙ විපාකෙ කාමාවචරවිපාකවෙදනා ඔලාරිකා රූපාවචරවිපාකවෙදනා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා -පෙ- ලොකුතතර විපාකවෙදනා සුබ්බමා, එවං තාව අහෙදතො.

හෙදතො පන කාමාවචරවිපාකා අත්ථි අගෙනුකා අත්ථි සගෙනුකා, සගෙනුකාපි අත්ථි දුගෙනුකා අත්ථි තිගෙනුකා, තත් අගෙනුකා ඔලාරිකා සගෙනුකා සුබ්බමා, සාපි දුගෙනුකා ඔලාරිකා තිගෙනුකා සුබ්බමා, තත්ථාපි සසංඛාරිකා ඔලාරිකා අසඹාරිකා සුබ්බමා, පඨමඡ්ඤානවිපාකා ඔලාරිකා දුතියඡ්ඤාන-පෙ-චතුත්ඡ්ඤානවිපාකා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා ආකාසානඤ්චායනනවිපාකා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා - පෙ - නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනන විපාකා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා සොනාපතතිඵල වෙදනා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා සකදුගාමි-පෙ-අරහතතඵල වෙදනා සුබ්බමා, තීසු කිරියාසු කාමාවචර කිරියා වෙදනා ඔලාරිකා රූපාවචර කිරියා වෙදනා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා අරූපාවචර කිරියාවෙදනා සුබ්බමා, එවං තාව අහෙදතො; හෙදතො පන අගෙනුකාදිවසෙන නිත්තාය කාමාවචර කිරියාය අගෙනුකාකිරියාවෙදනා ඔලාරිකා සගෙනුකා සුබ්බමා, සාපි දුගෙනුකා ඔලාරිකා තිගෙනුකා සුබ්බමා, තත්ථාපි සසංඛාරිකා ඔලාරිකා අසංඛාරිකා සුබ්බමා. පඨමඡ්ඤානෙ කිරියාවෙදනා ඔලාරිකා දුතියඡ්ඤානෙ සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා තතියෙ - පෙ - චතුත්ථෙ සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා ආකාසානඤ්චායනනකිරියාවෙදනා සුබ්බමා, සාපි ඔලාරිකා විඤ්ඤාණඤ්චායනන ආකිඤ්චායනන නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනනකිරියාවෙදනා සුබ්බමා, යා ඔලාරිකා සා භිතා, යා සුබ්බමා සා පණිතා, දුරදුකතිඥෙසෙ අකුසලවෙදනා විසභාගධෙයන විසංසවෙයන ච කුසලාච්ඡාකතාති දුරෙ, ඉමිනා නයෙන සබ්බපදෙසු දුරතා වෙදිතබ්බා. සවෙ පි හි අකුසලාදි වෙදනා සමඛිතිනො දුක්ඛාදි

වෙදනා සමඛින්නො ව නයො නයො ජනා එකමඤ්ච නිසින්නා
 හොනති. තෙසමපි නා වෙදනා විසභාගට්ඨෙන විසංසට්ඨෙන ව දුරේ
 යෙව නාම. සමාපන්න වෙදනාදි සමඛින්නු පි එසෙව නයො. අකුසලා
 පන අකුසලාය සභාගට්ඨෙන සරික්ඛට්ඨෙනව සන්නිකෙ නාම. ඉමිනා
 නයෙන සබ්බපදෙසු සන්නිකතා වෙදිනබ්බා. සවෙපි හි අකුසලාදි
 වෙදනා සමඛින්නු තීසු ජනෙසු එකො භාමහවෙ එකො රූපහවෙ
 එකො අරූපහවෙ, තෙසමපි නා වෙදනා සභාගට්ඨෙනසරික්ඛට්ඨෙන ව
 සන්නිකෙයෙව නාම. කුසලාදිවෙදනා සමඛින්නුපි එසෙව නයො. නං
 නං වා පනාති, එත්ථ හෙට්ඨිමනයං අනොලොකෙත්වා තං තං වා
 පන වසෙනෙව කපේතබ්බං කපේනෙත්ත ව න දුරතො සන්නිකං
 උඤ්චිතබ්බං. සන්නිකතො පන දුරං උඤ්චිතබ්බං, දුට්ඨිං හි
 අකුසලා ලොභසහගතා දොසසහගතා ව, තත්ථ ලොභසහගතා ලොභ
 සහගතාය සන්නිකෙ නාම. දොසසහගතාය දුරේ නාම. දොස
 සහගතා දොසසහගතාය සන්නිකෙ නාම. ලොභසහගතාය දුරේ නාම.
 දොසසහගතාපි නියතා නියතාය සන්නිකෙ නාමාති එවං අනියතා.
 කප්පට්ඨිතික නොකප්පට්ඨිතික අසංඛාරික සංඛාරිකභෙදං ලොභ
 සහගතාදිසු ව දිට්ඨිසම්පයුත්තාදි භෙදං සබ්බං ඔලාරිකදුක්ඛිද්දෙසෙ
 විජාරිතවසෙක අනුගතත්වා එකෙක භොට්ඨාසවෙදනා නං නං
 භොට්ඨාස වෙදනායෙව සන්නිකෙ, ඉතරු ඉතරුය දුරෙති වෙදි
 නබ්බො ති.

අසං වෙදනාක්ඛන්ධ නිද්දෙසො.

සඤ්ඤාක්ඛන්ධනිද්දෙසෙ යා භාවි සඤ්ඤා ති වතුභූමික සඤ්ඤං
 පරියාදියති. වක්ඛු සම්මාසංඝාත සඤ්ඤා ති ආදීති අතිහාදිවසෙක නිද්දිට්ඨි
 සඤ්ඤං සභාවතො දසොසුං වුත්තාති, තත්ථ වක්ඛුසම්මාසංඝාතො වක්ඛු
 සම්මාසංඝාතං වා ජාතා වක්ඛුසම්මාසංඝාතා නාම, සෙසාසුපි එසෙව නයො,
 එත්ථ ව පුරිමා පඤ්ච වක්ඛුප්පසාදාදි වත්තංච, මනොසම්මාසංඝාතා ගදය
 වත්තංච අවත්තංච, සබ්බා වතුභූමිකසඤ්ඤා ඔලාරිකදුක්ඛිද්දෙසෙ
 පටිසම්මාසංඝාතා සප්පටිසෙ වක්ඛුප්පසාදාදියො වත්තං කත්වා සප්පටිසෙ
 රූපාදියො ආරබ්භ උප්පජ්ජන්තො එසො පටිසම්මාසංඝාතාම, නතො
 ජාතා තස්මිං වා ජාතා පටිසම්මාසංඝාතා නාම, වක්ඛුසම්මාසංඝාතා සඤ්ඤා
 -පෙ-කායසම්මාසංඝාතා සඤ්ඤාතිපි තස්සායෙව වත්තංච නාම, රූපසඤ්ඤා
 -පෙ- ථොට්ඨිබ්බසඤ්ඤාතිපි තස්සායෙව ආරම්භන්තො නාම. ඉදං
 පන වත්තාරම්භන්තො නාම. සප්පටිසාති හි වත්තං නිසංඝාය සප්පටිසා
 ති ව ආරම්භන්තා ආරබ්භ උප්පත්තිතො එසා පටිසම්මාසංඝාතා සඤ්ඤාති
 වුත්තා. මනොසම්මාසංඝාතාපි පරියායෙන එතිස්සා නාම හොතියෙව,
 වක්ඛුසම්මාසංඝාතං හි මනො නාම. තෙන සහජාතො එසො මනො
 සම්මාසංඝාතාම. තස්මිං මනො සම්මාසංඝාතං තස්මා වා මනො සම්මාසං
 ජාතා ති මනොසම්මාසංඝාතා, තථා සොත සාණ් ට්ඨාතා භාය විඤ්ඤාණං

මනෝ නාම, තෙන සහජානෝ එසො මනෝසමථසො නාම, තසමි මනෝසමථසො තසමා වා මනෝසමථසො ජානාති මනෝසමථසාජා, අභිවචනසමථසාජා සඤ්ඤානිපි පරියායෙන එතිසො නාමං හොතියෙව. තයො හි අරුපිනෝ බන්ධා සංසිට්ඨිවට්ඨානා හුන්ධා අත්තනා සහජාතාය සඤ්ඤාය අභිවචනසමථසාජා සඤ්ඤානිපි නාමං කුරෙන්නති. තිප්පරියායෙන පන පටිසමථසාජා සඤ්ඤානාම පඤ්චවාරිකසඤ්ඤා, අභිවචනසමථසාජා සඤ්ඤානාම මනෝවාරිකසඤ්ඤා, තුත්ත පඤ්චවාරික සඤ්ඤා ඔලොකෙනොපි ජාතිං සකකාති ඔලාරිකා, රජ්ජනා උපනිජ්ඣායන්තං හි රජ්ජනා උපනිජ්ඣායනීති කුජ්ඣනා උපනිජ්ඣායන්තං කුජ්ඣනා උපනිජ්ඣායනීති ඔලොකෙනොව ජානනති තත්තිදං වජ්ඣු :- වෙ කිර ඉඤ්ඤා නිසිදිනා සුත්තං කන්තනනති. චිත්ත දහරෙසු ගාමෙ වරන්තෙසු එකො පුරතො ගව්න්තො එකං ඉඤ්ඤා ඔලොකෙයි. ඉතරං පුච්ඡි. කසමා හු බො තං එසො ඔලොකෙයි?ති. න එසො හිකුමං විසභාගවිත්තෙන ඔලොකෙයි. කණ්ට්ඨිහගිති සඤ්ඤාය පන ඔලොකෙයිති. තෙසුපි ගාමෙ වරිනා ආගන්තො ආසනසාලාය නිසිත්තෙසු ඉතරෙ හිකුමං හිකුමං පුච්ඡි තයා සා ඉඤ්ඤා ඔලොකිතා?ති. ආම ඔලොකිතා. කිමන්තා?ති. මයං හගිතිසරිකකතතා තං ඔලොකෙයිනති ආග. එවං පඤ්චවාරිකසඤ්ඤා ඔලොකෙනොපි ජාතිං සකකාති වෙදි තබ්බා. සා පනෙසා පසාදවජ්ඣනා එව. කෙවි පන ජවනපච්චතතාති දිපෙනති. මනෝවාරිකසඤ්ඤා පන එකමඤ්ඤා වා එකපිඨෙ වා තිසිදිනොපි අඤ්ඤා වින්තනන්තං විතකෙකන්තඤ්ඤා කිං වින්තෙයි? කිං විතකෙකෙයි?ති පුච්ඡිනා තසා වචනවසෙනෙව ජාතිතබ්බතො සුමුමා, සෙසං වෙදනාකකිසදිසමෙවාති.

අසං සඤ්ඤාකකිසිනිදෙදසො.

සංඛාරකකිසිනිදෙදසෙ සෙ හෙවි සංඛාරාති වතුගුමික සංඛාරෙ පරියාදියති, චක්ඛුසමථසාජා වෙනනාති ආදීති අතීතාදිවසෙන නිද්ධිමසංඛාරෙ සභාවතො දසොහුං වුත්තාති, චක්ඛුසමථසාජාති ආදීති වුත්තන්තොව. වෙනනාති හෙට්ඨිමකොපියා පටානසංඛාර වසෙන වුත්තං. හෙට්ඨිමකොපියා හි අන්තමසො චක්ඛුසඤ්ඤාණෙන සද්ධිං පාලියං ආගතා චත්තාරෙ සංඛාර උපපජ්ජනති. තෙසු වෙනනා පටානා ආපුහණවෙයින පාකවත්තා, තසා අයමෙව ගතිනා, තං සමපුත්තා සංඛාර පන තාය ගතිතාය ගතිතාව හොනති. ඉධාපි පුරිමා පඤ්ඤා චක්ඛුසපසාදදි වජ්ඣකාව, මනෝසමථසාජා හදය වජ්ඣකාපි අවජ්ඣකාපි සබ්බා වතුගුමිකවෙනනා, සෙසං වෙදනාකකිසිනිදෙදසමෙවාති.

අසං සංඛාරකකිසිනිදෙදසො.

විඤ්ඤාණකතකිතිදේශසං සං කිංඤ්චි විඤ්ඤාණනති චතුරුමිත විඤ්ඤාණං පරියාදියති. චක්ඛුචිඤ්ඤාණනති ආදිති අතිතාදිවසෙන නිද්දිට්ඨවිඤ්ඤාණං සභාවතො දසෙසාදාං චුත්තනාති. තත්ථ චක්ඛු විඤ්ඤාණාදිති පඤ්ච චක්ඛුපපසාදදිවඤ්ඤානෙව, මනොවිඤ්ඤාණං හදයවඤ්ඤානෙව අවඤ්ඤානෙව සබ්බං චතුරුමිතවිඤ්ඤාණං, සෙසං වෙදනාකතකිතිසදිස මෙවාති.

අසං විඤ්ඤාණකතකිතිදේශසං.

ඉද්දති පඤ්චසුපි බන්ධෙසු සමුග්ගමහො පුබ්බාපරතො අධ්‍යාන පරිවේදනො එකුපපාදනානාතිරේධතො නානුපපාදඑකතිරේධතො එකුපපාද එකතිරේධතො නානුපපාදනානාතිරේධතො අතීතානාගත පච්චුපපනතො අර්ඝ්ඤාතීභාබාහිරතො ඔලාරිකාසුමුමහො භීතපසණී තතො දුරස්සනතිතතො පච්චයහො සමුට්ඨාතතො පරිතිපථනතො සබ්බතතො ති සොලසභාකාරෙති පකිණ්ණං වෙදිතබ්බං, තත්ථ දුට්ඨො සමුග්ගමො ගබ්භසෙය්‍යසා සමුග්ගමො ඔපපාතිසා සමුග්ගමොති, තත්ථ ගබ්භසෙය්‍යසා සමුග්ගමො එවං වෙදිතබ්බො. ගබ්භසෙය්‍යසා සත්තානං හි පටිසංකිකතණේ පඤ්චකතකිති අපච්ඡාදපුරෙ එකතො පාභුභවනති, තසමි බණේ පාභුභුතා කලලසබ්බානා රූපසන්නති පරිත්තා හොති. බුද්ධා මහතිකාය එකවායාමෙත පාතබ්බමතතාති වතා පුත අතිබහුං එතං සණ්ඨසුචියා තෙලෙ පකිතිපිචා උකිතිතතාය පශ්ඤාතී අග්ගෙ ධීතබ්බසුමතතනති චුත්තං; තමි පටිකිතිපිචා එක කෙසෙ තෙලතො උධාරිතා ගතිතෙ තසා පශ්ඤාතී අග්ගෙ ධීත බ්බසුමතතනති චුත්තං. තමි පටිකිතිපිචා ඉමසමි ජනපදෙ මුහුසානං කෙසෙ අධ්මා ඵාලිතෙ තතො එකසොට්ඨාසපපමාණො උත්තරතුරු කානං කෙසො තසා පසන්නතිලතෙලතො උධට්ඨසා අග්ගෙ ධීතබ්බසු මතතනති චුත්තං; තමි පටිකිතිපිචා එතං බහු ජාතිඋණ්ණා නාම සුමුමා තසා එකඅංසුතො පසන්නතිලතෙලෙ පකිතිපිචා උධට්ඨසා පශ්ඤාතී අග්ගෙ ධීතබ්බසුමතතනති චුත්තං; නං පනෙතං අච්ඡං හොති විපසනනං අනාවිලං පරිපුඤ්ඤා පසන්නතිලතෙලබ්බසුමානවණ්ණනති, චුත්තමිවෙනං:-

තිලතෙලසාය පා බ්බසු සප්පිමණේධා අනාවිලො,
එවං වණ්ණපටිභාගං කලලතති පච්චවතීති.

එවං පරිත්තාය රූපසන්නතිතා තිණි සන්නතිසිසාති හොනති, වඤ්ඤාසං කායදසං ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤායවසෙන පුරිසසා පුරිසිඤ්ඤා වසෙන භාවදසානති; තත්ථ වඤ්ඤා රූපං තසා නිසායාති වතතාරි මහාභුතාති තනතිසිසාතා වණ්ණගඤ්ඤාපා ජිවිතනති ඉදං වඤ්ඤා දසං නාම; කායපසාදො තසා නිසායාති වතතාරි මහාභුතාති තනතිසිසාතා වණ්ණගඤ්ඤාපා ජිවිතනති ඉදං කායදසං නාම; ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤාවො පුරිසසා පුරිසභාවො තසා නිසායාති වතතාරි

මහාභූතානි නනතිසිතා වණ්ණගනිරසොජා ජීවිතනති ඉදං භාව දසනං නාම; එවං ගබ්භසෙය්‍යඤානං පටිසංඝිතං උක්ඛධාපටිවේදෙන සමතිංසනමමජරුපාති රූපකකිකො නාම හොති, පටිසංඝිතිනෙනන පන සහජානා වෙදනා වෙදනාකකිකො සඤ්ඤ සඤ්ඤකකිකො සඬ්ඬා රා තඬ්ඬාරකකිකො පටිසංඝිතිතං විඤ්ඤණකකිකොති එවං ගබ්භසෙය්‍ය ඤානං පටිසංඝිකකිකෙ පඤ්චකකිකො පරිපුර්ණො හොනති. සචෙ පන නපුංසකපටිසංඝි හොති? භාවදසනං ගායති. මිත්තං දසනානං වසෙන සමචිසතිකමමජරුපාති රූපකකිකො නාම හොති. වෙදනාකකිකොදයො චුත්තපජායායෙවාති. එවමපි ගබ්භසෙය්‍යඤානං පටිසංඝිකකිකෙ පඤ්චකකිකො පරිපුර්ණො හොනති. ඉමසමි ණනෙ තිසමුට්ඨාතිකපප වෙණි කපේහබ්බො භවෙය්‍ය. නං පන අකපේඨා ඔපපාතිකසමුග්ගමො නාම දසසිතො. ඔපපාතිඤානං හි පරිපුර්ණොයත්තානං පටිසංඝිකකිකෙ හෙට්ඨා චුත්තාති තිණි වකුටු සොත ඝාණ ජිව්‍යා දසනාති වෙති සත්ත රූපසන්නතිසිසාති පාභුභවන්ති; තත්ථ වකුටුදසනාදීති ඤායදසක සදිසානෙව, නපුංසකස්ස පන භාවදසනං නපි. එවං පරිපුර්ණො යත්තානං ඔපපාතිඤානං සමසත්තතිවෙව සමසට්ඨි ව කමමජරුපාති රූපකකිකො නාම වෙදනාකකිකොදයො චුත්තපජායාද එවාති එවං ඔපපාතිඤානං පටිසංඝිකකිකෙ පඤ්චකකිකො පරිපුර්ණො හොනති. අයං ඔපපාතිකසමුග්ගමො නාම, එවං තාව පඤ්චකකිකො සමුග්ගමතො වෙදිතබ්බො.

පුබ්බාපරතොති එවං පන ගබ්භසෙය්‍යඤානං අපච්ඡා අපුරෙ උපපන්නෙසු පඤ්චපු බකොසු කිං රූපං පසමං රූපං සමුට්ඨාපෙති උදග්ග අරූපනති? රූපං රූපමෙව සමුට්ඨාපෙති න අරූපං. කසමා? පටිසංඝිතිතස්ස න රූපජනනත්තා, සබ්බසත්තානං හි පටිසංඝිතිතං බිණාසවස්ස චුතිමිත්තං විපඤ්චවිඤ්ඤාණාති වත්තාරි ආරූපවිපාකා නීති සොළිසමිත්තාති රූපං න සමුට්ඨාපෙති. තත්ථ පටිසංඝිතිතං භාව වඤ්ඤානො දුබ්බලාය අපපතිට්ඨිතතාය පච්චයවෙකලතාය ආගන්තුකතාය ච රූපං න සමුට්ඨාපෙති. තත්ථ හි සහජානං වඤ්ඤං උපපාදකකිකෙ පුබ්බලං හොති ති වඤ්ඤානො දුබ්බලතාය රූපං න සමුට්ඨාපෙති. යථාව පපාතෙ පපතන්නො පුරිසො අඤ්ඤස්ස නිස්සයො භවිතුං නසකෙකාති? එවං එතමපි කමමවෙගකම්මත්තතො පපාතෙ පතමානං මිය අපපතිට්ඨිතං, ඉති කමමවෙගකම්මත්තතො අපපතිට්ඨිත තායපි රූපං න සමුට්ඨාපෙති. පටිසංඝිතිතකකිකෙ වඤ්ඤානො සද්ධිං අපච්ඡා අපුරෙ උපපන්නං තස්ස වඤ්ඤං පුරෙජානං හුත්වා පච්චයො භවිතුං නසකෙකාති. සචෙ සකකුණෙය්‍ය? රූපං සමුට්ඨාපෙය්‍ය. යත්‍රාපි වඤ්ඤං පුරෙජානං හුත්වා පච්චයො භවිතුං සකෙකාති පච්චෙණි සට්ඨති. නත්‍රාපි මිත්තං අභිගතො අපරිභිතංයෙව රූපං සමුට්ඨාපෙති. යදි හි මිත්තං ණනකකිකෙ මා භබ්බකකිකෙ මා රූපං සමුට්ඨාපෙය්‍ය, පටිසංඝිතිතමපි රූපං සමුට්ඨාපෙය්‍ය. න පන මිත්තං තස්මිං බණ්ඩයෙ රූපං සමුට්ඨා පෙති. යථා පන අතිච්ඡත්තකමකුලං පසවිතො උට්ඨගත්තං පංසුචුර්ණං

ගහෙකො උට්ඨගති, එවං චිත්තං පුරෙජානං වජ්ඣං තිස්සාය උප්පාදකභණ්ණෙ අට්ඨරූපාති ගහෙකො උට්ඨගති. පටිසංඝිච්ඡිත්තකභණ්ණෙ¹ ව වජ්ඣ පුරෙජානං හුක්ඛා පච්චයො භවිතුං න සකෙකාතිති පච්චයවෙකලලතාය පි පටිසංඝිච්ඡිත්තං රූපං න සමුට්ඨාපෙති. යථා ව ආගන්තුකො පුරිසො අගන්තූඛං පදෙසං ගතො අඤ්ඤාසං එථ හො! අනොගාමෙ වො අන්ත පාන ගක්ඛ මාලාදීති දස්සාමිති වත්තුං න සකෙකාති? අන්තනො අවිසයතාය අප්පහුතතාය, එවමෙව පටිසංඝිච්ඡිත්තං ආගන්තුකාති අන්තනො ආගන්තුකතායපි රූපං න සමුට්ඨාපෙති. අපි ව සමතිංස කාමචරූපාති චිත්තසමුට්ඨාන රූපානං ණානං ගහෙකො සිතාතිති පි පටිසංඝිච්ඡිත්තං රූපං න සමුට්ඨාපෙති. බිණ්ණසවස්ස පන වුති චිත්තං වට්ටමුලස්ස වූපසන්නතතා න සමුට්ඨාපෙති. තස්ස හි සබ්බ භවෙසු වට්ටමුලං වූපසන්නං අභබ්බුප්පත්තිකං පුනබ්බවෙ පවෙණි නාම නත්ථි. සොත්තාපන්නස්ස පන සත්තභවෙ ඤාපෙකො අට්ඨමෙව වට්ටමුලං වූපසන්නං, තස්මා තස්ස වුතිචිත්තං සත්තසු භවෙසු රූපං සමුට්ඨාපෙති. සකදගාමිනො චිත්ත, අනාගාමිනො එකස්මිං, බිණ්ණසවස්ස සබ්බභවෙසු වට්ටමුලස්ස වූපසන්නතතා තෙව සමුට්ඨාපෙති. විපඤ්ච විඤ්ඤාණෙසු පන ක්කානඛිං නත්ථි මග්ගඛිං නත්ථි හෙතු නත්ථිති චිත්තඛිං දුබ්බලං හොතිති චිත්තඛිගදුබ්බලතාය තාති රූපං න සමුට්ඨාපෙති. වත්තාරි අරූපවිපාකාති තස්මිං භවෙ රූපස්ස නත්ථි තාය රූපං න සමුට්ඨාපෙති. න කෙවලඤ්ච තානෙව, යාති අඤ්ඤාතිපි තස්මිං භවෙ අට්ඨ කාමාවචරකුසලාති දස අකුසලාති නව කිරිය චිත්තාති වත්තාරි ආරූපකුසලාති වතස්සො ආරූපකිරියා තීති මග්ග චිත්තාති වත්තාරි ඵලචිත්තාතිති ද්වෙවත්තාලීසචිත්තාති උප්පජ්ජන්ති? තාති පි තත්ථ රූපස්ස නත්ථිතාය එවරූපං න සමුට්ඨාපෙති. එවං පටිසංඝි චිත්තං රූපං න සමුට්ඨාපෙති. උතු පන පඨමං රූපං සමුට්ඨාපෙති. කො එස උතුනාමාති? පටිසංඝිකභණ්ණෙ උප්පන්නානං සමතිංස කාමචරූපානං අබ්භන්තරා² තෙජොධාතු, සා ණානං පඬා අට්ඨරූපාති සමුට්ඨාපෙති. උතු නාම වෙස දකිතිරේධො, චිත්තං බිප්පතිරේධං, තස්මිං ධරන්තොයෙව සොලසචිත්තාති උප්පජ්ජන්ති නිරුජ්ඣන්ති. තෙසු පටිසංඝිඅන්තරං පඨමභවමග්ගචිත්තං උප්පාදකභණ්ණෙයෙව අට්ඨරූපාති සමුට්ඨාපෙති. යද පන සද්දස්ස උප්පත්ති කාලො භවිස්සති? තද උතු චිත්තාති සද්දන්වකං නාම සමුට්ඨාපෙස්සන්ති. කබලිංකාරභාගේපි ණානං පඬා අට්ඨරූපාති සමුට්ඨාපෙති. කුතො පනස්ස කබලිංකාර භාගේති? මාතිතො, වුත්තඤ්ඤානං.

යඤ්චස්ස භුඤ්ජති මාතා - අන්තං පානඤ්ච හොජනං,
තෙන සො තත්ථ යාපෙති - මාතුකුට්ඨගතො නරේ.

එවං කුට්ඨිගතො දුරකො මාතර අජේකාගව අන්තපානමජාය යාපෙති. සා ව ණානප්පත්තා අට්ඨරූපාති සමුට්ඨාපෙති. නහු ව සා මජා බරා? වජ්ඣ සුමුමං? කරං තත්ථ පතිට්ඨාතිති? පඨමං තාව න පතිට්ඨාති.

1. I & II, පටිසංඝිකභණ්ණෙ.

2. II & III, අබ්භන්තර.

එකඟයා වා විතතං වා සත්තාභානං ගතකාලෙ පඤ්චාති. තතො පන පුරෙ වා පඤ්චාති පඤ්චා වා, යද්ධ මාතරං අපේක්ඛානව්‍යතපාන ඔජා දුරකඟ්ගා සරිතෙ පඤ්චාති? තද්ධ අරුපාති සමුට්ඨාපෙති. ඔප පාතිකඟ්ගාපි පකාතිපටියතතානං බාදනීයං භොජනීයානං අපඤ්චානෙ නිබ්බතනඟ්ගා තාති ගහෙඤා අපේක්ඛාහරතො ආනප්පතතා ඔජා රූපං සමුට්ඨාපෙති. එකො අත්තපානරතිතෙ අරඤ්ඤා නිබ්බතති. මහාවජා තතො භොති. අත්තතො ව ජීව්‍යාය බෙලං පරිවර්තනඤා ගිලති. තත්‍රාපිකා ආනප්පතතා ඔජා රූපං සමුට්ඨාපෙති. එවං පඤ්චාපිකායා කොට්ඨාසෙසු වෙව රූපාති රූපං සමුට්ඨාපෙනති තෙජොධාතු ව කබලිඤ්ඤාද්ධාතෙ ව, අරුපෙපි වෙ යෙව ධම්මා රූපං සමුට්ඨාපෙනති විතතඤ්ඤව කම්මවෙනතා ව, තත් රූපං උපපාදකකිණෙ ව භග්ගකකිණෙ ව දුබ්බලං ආනකකිණෙ බලවනති ආනකකිණෙ රූපං සමුට්ඨාපෙති. විතතං ආනකකිණෙ වෙව භග්ගකකිණෙ ව දුබ්බලං උපපාදකකිණෙයෙව බලවනති උපපාදකකිණෙයෙව රූපං සමුට්ඨාපෙති. කම්මවෙනතා නිරුද්ධාව පච්චයො භොති. අනිතෙ කප්ප කොටි සත සහස්ස මන්තෙපි හි ආයුභිතං කම්මං එතරති පච්චයො භොති. එතරති ආයුභිතං අනාගතෙ කප්පකොටි සතසහස්ස පරිඤ්ඤානෙපි පච්චයො භොතීති එවං පුබ්බා පරතො වෙදිතබ්බා.

අද්‍යානපරිච්ඡේදතොති, රූපං කිත්තකං අද්‍යානං තිට්ඨති? අරුපං කිත්තකනති. රූපං ගරුපරිණාමං දක්කිතිරෙධං, අරුපං ලුහුපරිණාමං බිප්පතිරෙධං, රූපෙ ධරනෙනයෙව සොලසවිත්තාති උපපජ්ඣා නිරුජ්ඣති. තං පන සත්තරසමෙත විතෙතන සද්ධිං නිරුජ්ඣති. යථා හි පුරිසො එලං පානෙසාමීති මුග්ගරෙන රුක්කසාබං පහරෙය්‍ය. එලාතිව පත්තාති ව එකකකිණෙයෙව වණ්ටනො මුළුවය්‍යං. තත් එලාති අත්තතො භාරිකතාය පඨමතරං පඨවියං පතනති. පත්තාති ලුහුකතාය පඤ්ච, එවමෙව මුග්ගරප්පභාරෙන පත්තාතඤ්ඤව එලාතඤ්ඤව වණ්ටනො මුත්තකාලො විය පටිසන්තිකකිණෙ රූපාරූපධම්මානං එකකකිණෙව පාතුභාවො, එලාතං භාරිකතාය පඨමතරං පඨවියං පතනං විය රූපෙ ධරනෙනයෙව සොලසත්තං විත්තානං උපපජ්ඣා නිරුජ්ඣනං, පත්තානං ලුහුකතාය පඤ්ච පඨවියං පතනං විය රූපස්ස සත්තරසමෙත විතෙතන සහ නිරුජ්ඣනං, තත් කිඤ්චාපි රූපං දක්කිතිරෙධං ගරු පරිණාමං, විතතං බිප්පතිරෙධං ලුහුපරිණාමං, රූපං පන අරුපං අරුපං වා රූපං ඔභාය පවත්නිදුං නසකෙකානති. විතතමි එකප්ප මාණාව පවත්නි, තත්‍රායං උපමා:-එකො පුරිසො ලකුණිකපාදෙ, එකො දීඝපාදෙ, තෙසු එකතො මග්ගං ගච්ඡෙනෙසු යාව දීඝපාදෙ එකපද වාරං අක්කමති. තාව ඉතරෙ පදෙපදං අක්කමිත්වා සොලසපදවාරෙන ගච්ඡති. දීඝපාදෙ ලකුණිකපාදස්ස සොලස පදවාරෙ අත්තතො පදං අඤ්ඤා ආකබ්බිත්වා එකමෙව පදවාරං කරෙති. ඉති එකොපි එකං අතික්කමිදුං න සකෙකාති. විතතමි ගමනං එකප්පමාණමෙව භොති. එවං සමපදමිදං දට්ඨබ්බං. ලකුණිකපාදපුරිසො විය හි අරුපං,

දීඝපාදපුරිසො විය රූපං, දීඝපාදස්ස එකං පදවාරං අක්කමණ්ණකාලෙ ඉතරස්ස සොලසපදවාර අක්කමණ්. විය රූපෙ ධරතෙනයෙව අරූපධම්මෙසු සොලසන්තං විත්තානං උපපජ්ඣා නිරුජ්ඣනං, මිත්තං පුරිසානං ලක්ඛණවකපාද පුරිසස්ස සොලසපදවාරෙ ඉතරස්ස අත්තනො පාදං අඤ්ඤා ආකඛිඤා එකපදවාරකරණං විය රූපස්ස සත්තර සමෙන විතෙන්න සද්ධිං නිරුජ්ඣනං, මිත්තං පුරිසානං අඤ්ඤමඤ්ඤං අනොභාය එකපමාණෙනෙව ගමනං විය අරූපස්ස රූපං රූපස්ස අරූපං අනොභාය එකපමාණෙනෙව පවත්තන්නති, එවං අද්ධාන පරිච්ඡදතො වෙදිතබ්බා.

එකුපාද නානානිරුධතොති, ඉදං පච්ඡිම කමමජං යපෙතො දීපෙතබ්බං. පස්මං හි පටිසංඝිවිත්තං දුතියං භවඛයං තතියං භවඛයං - පෙ - සොලසමං භවඛයං, තෙසු එකෙකස්ස උපපාදට්ඨිතිභවගවසෙත තයො තයො බණා, තත්ථ එකෙකස්ස විත්තස්ස තීපු තීපු බණෙසු සමතිංස සමතිංස කමමජරූපාති උපපජ්ජනති. තෙසු පටිසංඝිවිත්තස්ස උපපාදකකණේ සමුට්ඨිතං කමමජරූපං සත්තරසමස්ස භවඛයවිත්තස්ස උපපාදකකණේ යෙව නිරුජ්ඣති. සීතිකකණේ සමුට්ඨිතං සීතිකකණේ යෙව, භවඛකකණේ සමුට්ඨිතං භවඛකකණේයෙව නිරුජ්ඣති. එවං දුතියභවඛයවිත්තං ආදිං කතො අත්තනො අත්තනො සත්තරසමෙන විතෙන්න සද්ධිං යොජේතො නයො නෙතබ්බො. ඉති සොලසතිකා අට්ඨවත්තාලීස භොනති. අයං අට්ඨවත්තාලීස කමමජරූපපවෙණී නාම, සා පනෙසා රතතිඤ්ච දිවා ච බාදන්තානලපි භුඤ්ජන්තානලපි සුත්තානලපි පමන්තානලපි නදීසොතො විය එකන්තං පවත්තති යෙවාති, එවං එකුපාදනානානිරුධතො වෙදිතබ්බො. තානුපපාදෙක නිරුධතා පච්ඡිමකමමජෙන දීපෙතබ්බො. තත්ථ ආයුසඛිාරපරියො සානෙ සොලසන්තං විත්තානං වාරෙ සති හෙට්ඨා සොලසකං උපරි සොලසකන්ති වෙ එකතො යොජේතබ්බාති. හෙට්ඨා සොලසකසමිං හි පස්මවිත්තස්ස උපපාදකකණේ සමුට්ඨිතං සමතිංස කමමජරූපං උපරි සොලසකසමිං පස්මවිත්තස්ස උපපාදකකණේයෙව නිරුජ්ඣති. සීතිකකණේ සමුට්ඨිතං තස්ස සීතිකකණේයෙව නිරුජ්ඣති. භවගකකණේ සමුට්ඨිතං තස්ස භවගකකණේයෙව නිරුජ්ඣති. හෙට්ඨිමසොලසකසමිං පන දුතියවිත්තස්ස-පෙ-සොලසමවිත්තස්ස උපපාදකකණේ සමුට්ඨිතං සමතිංසකමමජරූපං වුත්තිවිත්තස්ස උපපාදකකණේයෙව නිරුජ්ඣති. තස්ස සීතිකකණේ සමුට්ඨිතං වුත්තිවිත්තස්ස සීතිකකණේයෙව, භවගකකණේ සමුට්ඨිතං වුත්තිවිත්තස්ස භවගකකණේයෙව නිරුජ්ඣති. තතො පට්ඨාය කමමජරූපපවෙණී න පවත්තති. යදි පවත්තෙය්ස සත්තා අකකයා අවයා අජරා අමරා නාම භවෙය්සං. එත්ථ පන යදෙනං සත්තරසමස්ස භවඛයවිත්තස්ස උපපාදකකණේයෙව නිරුජ්ඣතිති ආදිනා නයෙන එකස්ස විත්තස්ස උපපාදකකණේ උපපන්නං රූපං අඤ්ඤස්ස උපපාදකකණේ නිරුජ්ඣතිති අට්ඨකථායං ආගතත්තා වුත්තං.

තං “යස්ස කායසංඛාරො නිරුජ්ඣති, තස්ස චිත්තසංඛාරො නිරුජ්ඣතිති ආමන්තා”ති ඉමාං පාළියා වීරුජ්ඣති. කථං? කායසංඛාරො හි චිත්තසමුට්ඨානො අස්සාසපස්සාසවානො, චිත්තසමුට්ඨානරූපඤ්ච චිත්තස්ස උපපාදකකණේ උපපජ්ඣා යාව අඤ්ඤාති සොලසචිත්තානි උපපජ්ඣන්ති තාව තිට්ඨති. තෙසං සොලසන්තං සබ්බපච්ඡිමෙන සද්ධිං නිරුජ්ඣති. ඉති යෙන චිත්තෙන සද්ධිං උපපජ්ඣති තතො පට්ඨාය සත්තරසමෙන සද්ධිං නිරුජ්ඣති. න කස්සචි චිත්තස්ස උපපාදකකණේ වා සීතිකකණේ වා නිරුජ්ඣති. නාපි සීතිකකණේ වා භග්ගකකණේ වා උපපජ්ඣති. එසා චිත්තසමුට්ඨාන රූපස්ස ධම්මතාති නිශමතො චිත්තසංඛාරෙන සද්ධිං එකකකණේ නිරුජ්ඣනතො ආමන්තාති වුත්තං. යො වා යං චිත්තසමුට්ඨානස්ස ඛණ්ණියමො වුත්තො. කම්මාදි සමුට්ඨානස්සාපි අයමෙව ඛණ්ණියමො, තස්මා පටිසන්තිචිත්තෙන සහුප්පන්නං කම්මජ රූපං තතො පට්ඨාය සත්තරසමෙන සද්ධිං නිරුජ්ඣති. පටිසන්ති චිත්තස්ස සීතිකකණේ උප්පන්නං අට්ඨාරසමස්ස උපපාදකකණේ නිරුජ්ඣති. පටිසන්තිචිත්තස්ස භග්ගකකණේ උප්පන්නං අට්ඨාරසමස්ස ධාතකකණේ නිරුජ්ඣතිති ඉමිනා නයෙනෙත්ථ යොජනා කාතබ්බා. තතො පරං පන උතුසමුට්ඨානීකා රූපපච්චේද්ධියෙව තිට්ඨති. නීගරිකා කියපෙට්ඨාති චත්තබ්බංගොති. එවං නාහුප්පාදෙකතිරේධතො වෙදිතබ්බා.

එතුප්පාදෙකතිරේධතොති, රූපං පන රූපෙන සහ එතුප්පාදං එකතිරේධං, අරූපං අරූපෙන සහ එතුප්පාදං එකතිරේධං, එවං එතුප්පාදෙක තිරේධතො වෙදිතබ්බා. නාහුප්පාද නානාතිරේධනා පන චතුසන්නති රූපෙන දීපෙනබ්බා. ඉමස්ස හි උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථා තවපරියන්තස්ස සරීරස්ස තත්ථ තත්ථ චතුසන්නති රූපං ඝනපුඤ්ජභාවෙන චත්තති. එවං චත්තමානස්සා පි න එතුප්පාදදිනා සලලකෙඛතබ්බා. යථා පන උපචිකරුථ් වා කිපිලුචිකරුථ් වා ඔලොකිය මානා එකාබද්ධා විය ගොති. න පන එකාබද්ධා, අඤ්ඤාස්සා හි සිස සන්තිකෙ අඤ්ඤාස්සා සිසමපි උදරමපි පාද පි, අඤ්ඤාස්සා උදරසන්තිකෙ අඤ්ඤාස්සා සිසමපි උදරමපි පාදපි, අඤ්ඤාස්සා පාදසන්තිකෙ අඤ්ඤාස්සා සිසමපි උදරමපි පාදපි ගොන්ති. එවමෙව චතුසන්නතිරූපානමපි අඤ්ඤාස්ස උපපාදකකණේ අඤ්ඤාස්ස උප්පාදෙ පි ගොති සීති පි භවේතා පි, අඤ්ඤාස්ස සීතිකකණේ අඤ්ඤාස්ස උප්පාදෙ පි ගොති සීති පි භවේතා පි, එවමෙවත් නාහුප්පාදනානා තිරේධතො වෙදිතබ්බා. අතිතාදීති පන දුරදුකපරියොසානාති පාලියං ආගතානෙව, පට්ඨය සමුට්ඨානානිපි කම්මජං කම්මපට්ඨයං පට්ඨයඋතු සමුට්ඨානානි ආදිනා නයෙන ගෙට්ඨා කපිතාති යෙව. පඤ්චාපි පන ඛණ්ණා පරිනිප්ථනාව ගොන්ති නො අපරිනිප්ථනා, සංඛිතාව නො අසංඛිතා, අපිච නිප්ථනා පි ගොන්ති යෙව, සභාවධම්මෙසු හි. තිබ්බාණ් මෙවෙකං අපරිනිප්ථනං අතිප්ථනාඤ්ච, තිරේධසමාපත්ති පන නාම පඤ්ඤාත්ති ව කථන්ති? තිරේධසමාපත්ති ලොකිය ලොකුත්තරුති වා සංඛිතා

සඬවතැනි වා පරිනිපථනතාපරිනිපථනතානි වා න වතතබ්බා. නිපථනතා පන ගොති සමාපජ්ජනෙන න සමාපජ්ජනබ්බතො, තථා නාම පඤ්ඤානති, සාපි හි ලොකියාදිහෙදං න ලභති. නිපථනතා පන ගොති නො අනිපථනතා, නාම ගගණං හි ගණනනොව ගණනාතිති, එවං පකිණ්ණකතො බන්ධෙ විදිත්වා පුන එතෙසුයෙව:-

බන්ධෙසු ස්‍යණ්හෙදන්තං කමතො ථ විසෙසතො,
අනුනාධිකතො වෙව උපමානො තථෙව ව.

දට්ඨබ්බතො විධා එවං පසානනස්සන්ධං සිද්ධිතො,
විනිවජ්ජය නයො සමමා විඤ්ඤානබ්බො විභාවිතා.

තත් කමතොති, ඉධ උපපතතිකකමො පභානකකමො පටි පතතිකකමො භූමිකකමො දෙසනාකකමො ති බහුවිධො කමො, තත් “පඨමං කලලං ගොති කලලා ගොති අබ්බුද”නති එවමාදි උපපතතිකකමො, “දස්සනෙන පභාතබ්බා ධම්මා භාවනාය පභාතබ්බා ධම්මා”ති එවමාදි පභානකකමො, “සීලවිසුද්ධි විතතවිසුද්ධි”ති එවමාදි පටිපතතිකකමො, “කාමවචර රූපාවචර”ති එවමාදි භූමිකකමො, “වතතාරො සතිපට්ඨානා වතතාරො සමමපට්ඨානා”ති වා “දුනකථං සීලකථ”නති වා එවමාදි දෙසනාකකමො, තෙසු ඉධ උපපතතිකකමො තාව න යුජ්ජති. කලලා දීනං විය බන්ධානං පුබ්බාපරිය වචන්තෙන අනුපපතතිතො, න පභානකකමො කුසලාබ්‍යාකතානං අපපභාතබ්බතො, න පටිපතතිකකමො අකුසලානං අපට්ඨපජ්ජනියතො, න භූමිකකමො වෙදනාදීනං චතුභූමිකපරියාපනනතො, දෙසනාකකමො පන යුජ්ජති. අහෙදෙන හි යං පඤ්චසු බන්ධෙසු අත්තගාහපතිතං වෙනෙය්‍යජ්ජනං සමුග්ග සන විනිබ්බොග දස්සනෙන අත්තගාහතො මොවෙදුකාමො භගවා හිත කාමො තස්ස ජනස්ස සුබගගණන්තං චක්ඛුආදීනමපි විසයභූතං ඔලාරිකං පඨමං රූපකකිං දෙසෙයි. තතො ඉට්ඨානිට්ඨරූපසංවේදනං වේදනං, යං වේදයති තං සඤ්ජානාතීති එවං වේදනා විසයස්ස ආකාර ගාහිකං සඤ්ඤා, සඤ්ඤාවසෙන අභිසංඛාරකෙ සංඛාරෙ, තෙසං වේදනාදීනං නිස්සයං අධිපතිභූතඤ්ච විඤ්ඤාණනති, එවං තාව කමතො විනිවජ්ජයනයො විඤ්ඤානබ්බො. විසෙසතොති, බන්ධානඤ්ච උපාදු නකබන්ධානඤ්ච විසෙසතො; කො පන තෙසං විසෙසො? බන්ධා තාව අවිසෙසතො වුත්තා. උපාදුනකබන්ධා සාසවඋපාදුනියභාවෙන විසෙසෙත්වා, යථාග- “පඤ්චමෙ භික්ඛවෙ බන්ධෙ දෙසිස්සාමි පඤ්චුපාදු නකබන්ධෙ තං සුණංථ. කතමෙ ව භික්ඛවෙ පඤ්චකබන්ධා? යං කිඤ්ච භික්ඛවෙ රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පනතං-පෙ-සනතිකෙ වා අයං වුච්චති භික්ඛවෙ රූපකබන්ධො, යා භාවි වේදනා-පෙ-යා භාවි සඤ්ඤා-පෙ-යෙ කෙවි සංඛාරං-පෙ-යං කිඤ්ච විඤ්ඤාණං-පෙ-සනතිකෙ වා අයං වුච්චති භික්ඛවෙ-විඤ්ඤාණකබන්ධො, ඉමෙ වුච්චනති භික්ඛවෙ පඤ්චකබන්ධා, කතමෙ ව භික්ඛවෙ පඤ්චුපාදුනකබන්ධා? යං කිඤ්ච භික්ඛවෙ රූපං-පෙ-සනතිකෙ වා සාසවං උපාදුනියං අයං වුච්චති

භික්ෂුවේ රූපපාදනකකිනො, යා කාවි වෙදනා-පෙ-යං කිසුදු විකල්පය-පෙ-සන්නිකේ වා සාසවං උපාදනියං අයං වුවමනි භික්ෂුවේ විකල්පය-පෙ-සන්නිකේ, ඉමේ වුවමනා භික්ෂුවේ පසුපාදනකකිනො”යි, එය ව යථා වෙදනාදයෝ අනාසවො පි සාසවො පි අපි. න එවං රූපං, යසො පනස්ස රුසවේන බන්ධනවො සුජ්ජති? තස්මා බන්ධන වුත්තං. යසො රුසවේන සාසවේන ව උපාදනකකිනො වො සුජ්ජති? තස්මා උපාදනකකිනො වුත්තං. වෙදනාදයෝ පන අනාසවො බන්ධන වුත්තං. සාසවො උපාදනකකිනො, උපාදනකකිනො එය ව උපාදනගොචර බන්ධන උපාදනකකිනො එවමනො දෙයිබ්බො. ඉධ පන සබ්බපෙතෙ එකස්මිං කත්වා බන්ධනං අධිපෙත්වා.

අනුනාමිකතොති, තස්මා පන භගවතා පසෙව ව බන්ධන වුත්තං අනුනා අනාමිකාති? සබ්බසම්බත සභාගෙන සම්බතතො අත්තත්තනීය ගාභවත්තස්ස එතපරමතො අසෙසුසසු තදවරෙධිතො, අනෙකප්ප හෙදෙසු හි සම්බතධිමෙසු සහභාගවසෙන සම්බතමානෙසු රූපං රූපසභාගසම්බතවසෙන එතො බන්ධනො හොති. වෙදනා වෙදනාසභාග සම්බතවසෙන එතො බන්ධනො හොති. එස නයො සසුදුද්දිප්පි, තස්මා සබ්බසම්බතසභාගසම්බතතො පසෙව ව වුත්තං. එතපරමං වෙනං අත්තත්තනීයගාභවත්තස්ස යදිදං රූපාදයො පසෙව, වුත්තං හෙතෙ- “රූපෙ බො භික්ෂුවේ සති රූපං උපාදය රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උපපජ්ජති එතං මම එසො භමස්මි එසො මෙ අත්තාති, වෙදනාය- සසුදුදු-සම්බාරෙසු-විකල්පයේ සති විකල්පයේ උපාදය විකල්පයේ අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උපපජ්ජති එතං මම එසො භමස්මි එසො මෙ අත්තාති”යි, තස්මා අත්තත්තනීයගාභවත්තස්ස එතපරමතො පසෙව ව වුත්තං, යෙපි වසෙසු සිලාදයෝ පසෙවධිමත්තකිනො වුත්තං, තෙපි සම්බාරකකිනො පරියාපනතතො එතෙව අවරෙධං ගව්ජනති. තස්මා අසෙසුසසු තදවරෙධිතො පසෙව ව වුත්තාති, එවං අනුනාමිකතො විනිවර්ජනයො විකල්පනබ්බො. උපමානොති, එය හි ගිලානසාලපමො රූපපාදනකකිනො, ගිලානුපමස්ස විකල්පය-පෙ-සන්නිකේ වුත්තං වත්තාචාරමණ වසෙන නිවාසනවිධානතො, ගෙලෙසුසසු වෙදනාපාදනකකිනො ආබාධකතො, ගෙලෙසුසසු විධානුපමො සසුදුපාදනකකිනො කාම සසුදුද්වසෙන රුසවේසුත්තවෙදනා සමභවා, අසප්පායසෙවනුපමො සම්බාරූපාදනකකිනො වෙදනා ගෙලෙසුසසු නිදනතො, වෙදනා වෙදනත්වාය අභිසම්බරෙන්නති හි වුත්තං, තථා අකුසලස්ස භවමස්ස කතතො උපවිතතො විපාකං කායවිකල්පයේ උපත්තං හොති උත්තසගගනති, ගිලානුපමො විකල්පය-පෙ-සන්නිකේ වෙදනා ගෙලෙසුසසු අපරිමිතතතො, අපිච්ච වාරක කාරණ අපරධ කාරණ කාරක අපරධකුපමො එතෙ භාජන භාජන බ්‍යාප්ත පරිවෙසන භුක්තකුපමො එවං උපමානො විනිවර්ජනයො විකල්පනබ්බො. දෙයිබ්බතො විධා නි, සම්බපතො විජාරතො වාති එවං විධා දෙයිබ්බතො පෙත් විනිවර්ජනයො විකල්පනබ්බො. සම්බපතො හි

පසුව පාදන කඩකො ආසි විසු පමෙ වු තනන යෙන උකති නොසිකපවමිනි
කතො භාරසු තනවසෙන භාරතො බජ්ජි ය පරියායවසෙන බාදකතො
යමකසු තනවසෙන අතිවම දුකබානතන සඬබා වඩකතො දවමිබො.
විජාරතො පනෙත් පේණපිණෙකා විශ රූපං දවමිබො. උදක
බුබුලො විශ වෙදනා, මරිටිකා විශ සඤ්ඤා, කදලිකකතො විශ සඬාරා,
මායා විශ විඤ්ඤාණං, වුතතං ගෙනං.

පේණපිණෙකාමං රූපං වෙදනා බුබුලුපමා
මරිටිකුපමා සඤ්ඤා සඬාරා කදලුපමා,
මායුපමඤ්ඤා විඤ්ඤාණං දෙසිතාදිවමිබුනා'ති.

තත් රූපාදීනං පේණපිණොදිති එවා සද්දසනා වෙදිතබ්බා.
යථා හි පේණපිණො නිසසාරෙව, එවං රූපමපි තිවමසාර ධුවසාර
අතතසාර විරහෙන නිසසාරමෙව, යථා ව සො ඉමිනා පතතං වා
ථාලකං වා කරසසාමි ති ගහෙතුං න සකකා. ගහිතොපි තමත්තං න
සාධෙති. හිජ්ජතෙව. එවං රූපමපි තිවමනති වා ධුවනති වා අභනති වා
මමනති වා ගහෙතුං න සකකා. ගහිතමපි න තථා තිට්ඨති. අතිවම.
දුකබං අතතතා අසුභඤ්ඤාව හොතිති, එවං පේණපිණසද්දසමෙව
හොති. යථා වා පන පේණපිණො ඡිද්දවජ්ඣෙ අනෙකසනිසරිතො
බහුතතං උදකසප්පාදීනං පාණානං ආවාසො, එවං රූපමපි ඡිද්දව
ජ්ඣං අනෙකසනිසරිතං, කුලවසෙන වෙත් අසිති කිම්කුලාති
වසනති. තදෙව තෙසං සුතිසරමපි වචකුට්ඨි ගිලානසාලාපි සුසා
නමපි, න තෙ අඤ්ඤත් ගතො ගබ්හවුට්ඨානාදිති කුරෙතනා. එවමපි
පේණපිණසද්දසං, යථා ව පේණපිණො ආදිතොව බදරපකක
මතෙනා හුචා අනුපුබ්බෙන පබ්බතකුට්ඨතොපි හොති. එවං රූපමපි
ආදිතො කලලමානං හුචා අනුපුබ්බෙන බ්‍යාමමතතමපි, ගොමහිස
ගජිආදීනං වසෙන පබ්බතකුට්ඨතතමපි හොති. මච්ඡකච්ඡපාදීනං
වසෙන අනෙක යොජන සතපපමාණමපි, එවමපි පේණපිණසද්දසං,
යථා ව පේණපිණො උට්ඨිතමතොපි හිජ්ජති ථොකං ගතොපි,
සමුද්ධං පචා පන අවසාමෙව හිජ්ජති. එවමෙව රූපමපි කලලභාවෙපි
හිජ්ජති. අබ්බද්දිභාවෙපි, අනතර පන අහෙජ්ජමානමපි වසාසනාසු
කානං වසාසනං පචා අවසාමෙව හිජ්ජති. මරණවුබෙ වුණණවි
වුණණං හොති. එවමපි පේණපිණසද්දසං, යථා පන බුබුලො අසාරෙ
එවං වෙදනාපි, යථා පන සො අබලො අගයනුපගො, න සකකා නං.
ගහෙචා එලකං වා ආසනංවා කාතුං, ගහිතගහිතො පි හිජ්ජතෙව.
එවං වෙදනාපි අබලා අගයනුපගා, න සකකා තිවමාති වා ධුවාති වා
ගහෙතුං, ගහිතොපි න තථා තිට්ඨති. එවං අගයනුපගතායපි වෙදනා
බුබුලුසද්දසා, යථා පන තසමිං තසමිං උදකබිඤ්ඤමි බුබුලො
උපපජ්ජති වෙව නිරුජ්ඣති ව, න විරට්ඨිතිකො හොති. එවං වෙදනාපි
උපපජ්ජති වෙව නිරුජ්ඣති ව, න විරට්ඨිතිකා හොති. එකච්ඡරකකණේ
කොපි සතසහසා සඬො උපපජ්ජති නිරුජ්ඣති. යථා ව බුබුලො

උදකතලං උදබිඤ්ඤං උදකජලලාං සංඛ්‍යාබිච්ඡිකා පුචං කතා ගතණ වාතඤ්ඤාති චතතාරි කාරණාති පටිච්ච උපපජ්ජති. එවං වෙදනාපි චජ්ඣං ආරම්භණං කිලෙසජාලං එසංසංඛ්‍යාධර්මඤ්ඤාති චතතාරි කාරණාති පටිච්ච උපපජ්ජති. එවමපි වෙදනා බුබුලසදිසා, සඤ්ඤාපි අසාරකට්ඨේන මරිචිකා සදිසා, තථා අගය්‍යුපගට්ඨේන, න හි සත්තාතං ගහේනා පිචිභුං වා නගාසිභුං වා භාජනං වා සුරේභුං, අපිච යථා මරිචි විපජ්ජති සඤ්ඤාතුමිවෙගො විය ඛායති. එවං නිලසඤ්ඤාදි හෙද සඤ්ඤාපි නිලාදි අනුභවනත්ථාය එජ්ජති විපජ්ජති. යථා ච මරිචි මහාජනං විපජ්ජමෙහති පරිපුර්ණණවාපි විය පරිපුර්ණණ නදී විය දිස්සතීති වදාපෙති. එවං සඤ්ඤාපි විපජ්ජමෙහති ඉදං නිලකං සුභං සුඛං නිවචනති වදාපෙති. පිතභාදිසුපි එසෙව නයො.

එවං විපජ්ජමනෙනාපි මරිචිසදිසා, සංඛාරාදි අසාරකට්ඨේන කදලිකකිකිසදිසා, තථා අගය්‍යුපගට්ඨේන, යථෙව හි කදලිකකිකිකෙතා කිඤ්චි ගහේනා න සත්තා ගොපාණයි ආදීනමත්ථාය උපනෙභුං, උපතී තමපි න තථා හොති. එවං සංඛාරාදි න සත්තා නිවචාදිවසෙන ගහේනා, ගතිතාපි න තථා හොනති. යථා ච කදලිකකිකිකෙතා බහුවට්ටිසමොධානො හොති එවං සංඛාරකකිකිකෙතා බහුවට්ටිසමොධානො, යථා ච කදලිකකිකිකෙතා නානාලකකිකිකෙතා, අඤ්ඤායෙව හි බාහිරය පතතවට්ටියා වණේණා අඤ්ඤා නතො අබ්‍යන්තරබ්‍යන්තරානං, එවමෙව සංඛාරකකිකිකෙතාපි අඤ්ඤාදෙව එසංසංඛ්‍යා ලකිණං අඤ්ඤං වෙදනාදිනං, සමොධානෙනා පන සංඛාරකකිකිකෙතාතෙව වුවන්ති, එවමපි සංඛාරකකිකිකෙතා කදලිකකිකිසදිසො, විඤ්ඤාණමපි අසාරකට්ඨේන මායා සදිසං, තථා අගය්‍යුපගට්ඨේන, යථා ච මායා ඉතතරු ලුප්පවවුපට්ඨානා, එවං විඤ්ඤාණං, නං හි නතොපි ඉතතරතරඤ්ඤෙව ලුප්පවවුපට්ඨාන තරඤ්ඤ, තෙනෙව හි විතෙතන පුරිසො ආගතො විය ගතො විය සිතො විය නිසිතො විය හොති. අඤ්ඤාදෙව වාගමනකාලෙ විතතං අඤ්ඤං ගමනකාලාදීසු, එවමපි විඤ්ඤාණං මායාසදිසං, මායා ච මහාජනං වඤ්ඤති. යං කිඤ්චිදෙව ඉදං සුවණ්ණං රජතං මුත්තාති පි භාභාපෙති. විඤ්ඤාණමපි මහාජනං වඤ්ඤති. තෙනෙව විතෙතන ආගච්ඡන්තං විය ගච්ඡන්තං විය සිතං විය නිසින්නං විය කතා ගාභා පෙති. අඤ්ඤාදෙව ච ආගමනෙ විතතං අඤ්ඤං ගමනාදිසු, එවමපි විඤ්ඤාණං මායාසදිසං, විසෙසතො ච සුභාරම්භණමපි ඔලාරිකමපි අජ්ඣන්තිකාරූපං අසුභන්ති දට්ඨබ්බං. වෙදනා තීති දුක්ඛතාහි අපිති මුත්තතො දුක්ඛාති, සඤ්ඤා සංඛාරා අවිධෙය්‍යතො අනත්තාති, විඤ්ඤාණං උදයබ්බයධමතො අනිවචනති, දට්ඨබ්බං. එවං පසංනතස්සාන්තසිද්ධි තොති, එවඤ්ඤා සංඛේපවිජ්ජාරවසෙන විධා පසංනතො යා අන්තසිද්ධි හොති නතොපි විනිවර්ජයනයො විඤ්ඤානසංඛිතා. සෙය්‍යපිදං? සංඛේපතො තාව පඤ්චපාදනකකිකිකිසු උත්තිත්තාසිත උච්චන්තිකාදිභාවෙන පසංනතො බන්ධනී න විභඤ්ඤති. විජ්ජාරතො පන රූපාදීති භේණ

පිණ්ඩාදිසදිසභාවෙන පසංසනො න අසාරෙසු සාරදසී හොති. විසේ
සතො ව අජ්ඣන්තිකරූපං අසුභතො පසංසනො කබලිඛිකාරුහාරං
පරිජානාති. අසුභෙ සුභනති විපලාසං පජහති. කාමොසං උත්තරති.
කාමයොගෙන විසංයුජ්ජති. කාමාසවෙන අනාසවො හොති. අභිජ්ඣා
කායගන්ථං භිඤ්ඤති. කාමුපදානං න උපාදියති. වෙදනං දුක්ඛතො
පසංසනො ඵසාගාරං පරිජානාති. අනත්තති අත්තාති දුක්ඛෙ
සුඛනති විපලාසං පජහති. භවොසං උත්තරති. භවයොගෙන
විසංයුජ්ජති. භවාසවෙන අනාසවො හොති. ව්‍යාපාදකායගන්ථං භිඤ්ඤති.
සීලබ්බතුපාදානං න උපාදියති. සඤ්ඤං සංඛාරෙ ව අනත්තතො
පසංසනො මනො සංකල්පනාගාරං පරිජානාති. අනත්තති අත්තාති
විපලාසං පජහති. දිට්ඨොසං උත්තරති. දිට්ඨියොගෙන විසංයුජ්ජති.
දිට්ඨාසවෙන අනාසවො හොති. ඉදං සම්මානිතිවෙස කායගන්ථං භිඤ්ඤති.
අත්තවාදුපාදානං න උපාදියති. විඤ්ඤාණං අනිච්චතො පසංසනො
විඤ්ඤාණාගාරං පරිජානාති. අනිච්ච නිච්චනති විපලාසං පජහති.
අවිජ්ජාසං උත්තරති. අවිජ්ජායොගෙන විසංයුජ්ජති. අවිජ්ජාසවෙන
අනාසවො හොති. සීලබ්බපරමාසකායගන්ථං භිඤ්ඤති. දිට්ඨිපාදානං න
උපාදියති.

එවං මහානිසංසං-වධිකාදිවසෙන දසංසනං යසමා,
තසමා බන්ධෙ ධිරො-වධිකාදිවසෙන පසංසයන්ති.

සුත්තනිකාග්‍රන්ථායෙහි විකල්පය.

ඉද්දති අභිධම්මභාජනීයං හොති. තත්ථ රූපකකිකිඤ්ඤෙසො
හෙට්ඨා රූපකණ්ඩෙ විජාරිතකයෙනෙව වෙදිතබ්බො. වෙදනාකකිකි
නිඤ්ඤෙස ඵ්ඨාපිඨෙහි, එකානොට්ඨාසෙන; පසංසකපසුතොති,
පසංසන සම්පයුතො; සබ්බාපි වතුභූමිකවෙදනා, සහෙතුකදුක්ඛ
සහෙතුකා වතුභූමිකවෙදනා, අහෙතුකා කාමාවචරව, ඉමිනා උපායෙන
කුසල්පදාදිහි වුත්තා වෙදනා ජාතිතබ්බා. අපි වායං වෙදනාකකිකො
එකවිධෙන පසංසකපසුතතො දසසිනො. දුට්ඨිකෙහි සහෙතුකා
හෙතුකතො, නිවිධෙන ජාතිනො, වතුබ්බිධෙන භූමිකත්තරතො, පඤ්ඤ
විධෙන ඉන්ද්‍රියනො, තත්ථ සුඛින්ද්‍රිය දුක්ඛින්ද්‍රියානි කායපසසාදවච්ඡානාති
කාමාවචරතෙව, සොමනසින්ද්‍රියං ඡරියවච්ඡානං වා අවච්ඡානං වා
තෙභ්බුමකං, දොමනසින්ද්‍රියං ඡරියවච්ඡානං කාමාවචරං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං
චකිකාදිවතුපසසාදවච්ඡානං ඡරියවච්ඡානං අවච්ඡානඤ්ඤ වතුභූමකං,
ඡරිබ්බිධෙන වච්ඡානො දසසිනො. තත්ථ පුරිමා පඤ්ඤවෙදනා පඤ්ඤපසසාද
වච්ඡානා¹ කාමාවචරව, ඡරියා අවච්ඡානා වා සවච්ඡානා වා වතුභූමකා,
සත්තවිධෙන තත්ථ මනොසම්පසාදා හෙදතො දසසිනා, අට්ඨ
විධෙන තත්ථ කායසම්පසාදා හෙදතො, නවවිධෙන සත්තවිධහෙදෙ
මනොවිඤ්ඤාණධාතු සම්පසාදා හෙදතො, දසවිධෙන අට්ඨවිධහෙදෙ

1, II, වසමවාදිපඤ්ඤපසසාද වච්ඡානා.

මනෝවිඤ්ඤාණධාතු සමථස්සජා හෙදනො, එතෙසු හි සත්තවිධහෙදෙ මනෝසමථස්සජා මනෝධාතුසමථස්සජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසමථස්සජා ති මිධා භිත්තා. අට්ඨවිධහෙදෙ තාය සද්ධිං කායසමථස්සජාපි සුඛා දුක්ඛානිපි මිධා භිත්තා. නවවිධහෙදෙ සත්තවිධෙ වුත්තා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසමථස්සජා කුසලාදිවසෙන තිධා භිත්තා. දසවිධහෙදෙ අට්ඨවිධෙ වුත්තා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු සමථස්සජා කුසලාදිවසෙනෙව තිධා භිත්තා. කුසලතතිකො චෙත්ථ කෙවලං පුරණත්ථමෙව වුත්තො. සත්තවිධ අට්ඨවිධ නවවිධහෙදෙසු පන නයං දුභුං යුත්තට්ඨානෙ නයොදිත්තො. අභිධම්මං හි පඤ්චානාථගතෙන නයං දුභුං යුත්තට්ඨානෙ නයො අදිත්තො නාම නත්ථි. අයං නාව දුක්ඛමුලකෙ එකො වාරෙ. සත්ථා හි ඉමස්මිං අභිධම්මභාජනීයෙ වෙදනාකකිකං භාජෙත්තො තිකෙ ගහෙත්වා දුක්ඛෙසු පකඛිපි. දුක්ඛෙ ගහෙත්වා තිකෙසු පකඛිපි. තිකෙ ව දුක්ඛෙ ව උභතො වඩ්ඪිත නිගාරෙණ ආහරි. සත්තවිධෙන වතුච්ඡති විධෙන තිංසවිධෙන බහුවිධෙනාති සබ්බථාපි බහුවිධෙන වෙදනාකකිකං දෙසෙසි. කසමා? පුග්ගලජ්ඣාසයෙන චෙව දෙසනාට්ඨාසෙන ව,

ධම්මං සොභුං නිසිත්තාදෙවපරිසාය හි යෙ දෙවපුත්තා තිකෙ ආදය දුක්ඛෙසු පකඛිපිත්වා කප්පිමානං පටිච්ඡිකිභුං සකෙකානති, තෙසං සප්පායවසෙන තථා කත්වා දෙසෙසි. යෙ ඉතරෙහි ආකාරෙහි කප්පිමානං පටිච්ඡිකිභුං සකෙකානති, තෙසං තෙහාකාරෙහි දෙසෙසිති, අයමෙත්ථ පුග්ගලජ්ඣාසයො, සමමාසමුද්ධො පන අත්තනො මහාච්ඡය තාය තිකෙ වා දුක්ඛෙසු පකඛිපිත්වා දුක්ඛෙ වා තිකෙසු පකඛිපිත්වා තිකෙ ව දුක්ඛෙ ව උභතො වඩ්ඪිතො වා සත්තවිධාදිනයෙන වා යථා යථා ඉට්ඨති තථා තථා දෙසෙභුං සකෙකාති. නසමාපි ඉමෙහාකාරෙහි දෙසෙසිති, අයමස්ස දෙසනාට්ඨාසො, තත්ථ තිකෙ ආදය දුක්ඛෙසු පකඛිපිත්වා දෙසිතවාරෙ දුක්ඛමුලකො නාම, දුක්ඛෙ ආදය තිකෙසු පකඛිපිත්වා දෙසිතවාරෙ තිකමුලකො නාම, තිකෙ ව දුක්ඛෙ ව උභතො වඩ්ඪිතො දෙසිතවාරෙ උභතො වඩ්ඪිතො නාම, අවසානෙ සත්තවිධෙනාති ආදිවාරෙ බහුවිධවාරෙ නාමාති, ඉමෙ නාව වත්තාරෙ මහාවාර, තත්ථ දුක්ඛමුලකෙ දුක්ඛෙසු ලබ්භමානෙන එකෙකෙන දකෙන සද්ධිං තිකෙසු අලබ්භමානෙ වෙදනාතතික පිතිහතික සතිදස්සනාතතිකෙ අපනෙත්වා සෙසෙ ලබ්භමානකෙ එකුත විසති තිකෙ යොජෙත්වා දුතියදුක පඨමතික යොජනවාරදීති නවවාරසතාති පඤ්ඤාසඤ්ච වාර ගොනති. තෙ සබ්බෙපි පාලියං සබ්බිපිත්වා තත්ථ තත්ථ දසෙසනබ්බසුත්තකං දසෙසත්වා වුත්තා අසමමුග්ගනෙන පන විත්ථාරතො වෙදිතබ්බා. තිකමුලකෙ පි තිකෙසු ලබ්භමානෙන එකෙකෙන තිකෙන සද්ධිං දුක්ඛෙසු ලබ්භමානෙ පඨමදුකාදයො දුක්ඛෙ අපනෙත්වා සෙසෙ ලබ්භමානකෙ සමුදුක්ඛාදයො පඤ්ඤාසදුක්ඛෙ යොජෙත්වා පඨමතික දුතියදුකයොජනවාරදීති නවවාරසතාති පඤ්ඤාසඤ්ච වාර ගොනති.

තෙපි සබ්බ පාලියං සංකීර්තිතා තත් තත් දසෙසනබ්බසුත්තානං
 දසෙසනා වුත්තා. අසමමුක්ඛනෙතන පන විජාරතො වෙදිතබ්බා.
 උභතො වඩ්ඪිතතෙ දුට්ඨගෙදෙ දුතියදුකං තිට්ඨගෙදෙ ව පඨමතිකා
 ආදිං කඛා ලබ්බමානෙහි එකුනවිසතියා දුකෙහි ලබ්බමානෙ එකුන
 විසති තිකෙ යොජෙඛා දුතියදුක පඨමතික යොජනවාරදයො
 එකුනවිසතිවාර වුත්තා. එස දුකතිකානං වසෙන උභතො වඩ්ඪිතතො
 උභතො වඩ්ඪිතතො නාම තතියො මහාවාරෙ, බහුවිධවාරස්ස සත්ත
 විධිතිද්දෙසෙ ආදිතො පටියාය ලබ්බමානෙසු එකුනවිසතියා තිකෙසු
 එකෙකෙන සද්ධිං වහස්සො භූමියො යොජෙඛා එකුනවිසති
 සත්තවිධවාර වුත්තා. වතුච්ඡතිවිධිතිද්දෙසෙපි තෙසං යෙව තිකානං
 වසෙන එකුනවිසතිවාර වුත්තා. තථා බහුවිධවාරෙ වාති, තිංසවිධ
 වාරෙ එකො එවති සබ්බෙපි අට්ඨපඤ්ඤාසවාර හොනති. අයං
 තාවෙත්ථ වාරපරිච්ඡෙදවසෙන පාලිවණ්ණනා, ඉදුති අත්ථණ්ණනා
 හොති. තත් සත්තවිධිතිද්දෙසො තාව උත්තානතොයෙව, වතුච්ඡති
 විධිතිද්දෙසෙ වකුඤ්ඤවට්ඨස්සපඨවයා වෙදනාකබ්බො අප්පි සුඤ්ඤානි
 කාමාවචරඅට්ඨකුසලවිත්තවසෙන වෙදිතබ්බො. අප්පි අඤ්ඤානි
 වාදසඅකුසලවිත්තවසෙන වෙදිතබ්බො. අප්පි අඤ්ඤානි තිස්සො
 මනොධාතුයො තිස්සො අගෙතුක මනොවිඤ්ඤාණධාතුයො අට්ඨමහා
 විපාකාති දසකාමාවචරකිරියාති වතුච්ඡතියා විත්තානං වසෙන වෙදි
 තබ්බො. තත් අට්ඨකුසලාති වාදසඅකුසලාති ව ජවනවසෙන ලබ්බනති.
 කිරියමනොධාතු ආවජ්ජනවසෙන ලබ්බති. චෙ විපාකමනොධාතුයො
 සමපට්ච්ඡනවසෙන, තිස්සො විපාකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයො සන්තර්ණ
 තදුරමමණ්ණවසෙන, කිරියාගෙතුක මනොවිඤ්ඤාණධාතු වොත්ථපන
 වසෙන, අට්ඨමහා විපාකවිත්තාති තදුරමමණ්ණවසෙන, නවකිරියවිත්තාති
 ජවනවසෙන ලබ්බනති. සොතසාණ්ඤ්ඤායායවාරෙසුපි එසෙව නයො,
 මනොවාරෙ පන අප්පි සුඤ්ඤානි වතුභූමිකකුසලවසෙන කපිතං. අප්පි
 අඤ්ඤානි වාදසඅකුසලවසෙන, අප්පි අඤ්ඤානි එකාදස්සන්තං
 කාමාවචරවිපාකානං දසන්තං කිරියානං නවන්තං රූපාවචරරූපා
 වචරකිරියානං වතුන්තං සාමඤ්ඤාඵලානනති වතුතතිංස විත්තුපපාද
 වසෙන කපිතං.

තත් වතුභූමිකකුසලඤ්ඤව අකුසලඤ්ඤ ජවනවසෙන ලබ්බති.
 කිරියතො අගෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු ආවජ්ජනවසෙන, එකාදස
 විපාකවිත්තාති තදුරමමණ්ණවසෙන, නෙභූමිකකිරියා වෙව සාමඤ්ඤ
 ඵලාති ව ජවනවසෙනෙව ලබ්බනති. තාති සත්තවිධාදීසු යත්ත කත්ථි
 යඛා කප්ථං වට්ටනති. තිංසවිධෙ පන යඛා දීට්ඨමානාති සුඛදීප
 තාති හොනති තිංසවිධසමිං යෙව යඛා දීපසිංසු. එතාති හි සබ්බාතිපි
 විත්තාති වකුඤ්ඤවාරෙ උපතිස්සයකොටියා සමතික්කමවසෙන භාවනා
 වසෙනාති තිකාකාරෙහි ලබ්බනති. තථා සොතඤ්ඤා මනොඤ්ඤාපි,
 සාණ්ඤ්ඤායායවාරෙසු පන සමතික්කමවසෙන භාවනාවසෙනාති
 විගෙව ආකාරෙහි ලබ්බනති වෙදිතබ්බාති. කථං ඉධ භික්ඛු විහාර

වාරිකාං වරමානො කසිණමණ්ඩලං දිසා කින්නාමෙනති පුච්ඡිතා කසිණමණ්ඩලනති වුත්තෙ පුන කිං ඉමිනා කරෙන්නති පුච්ඡති. අපංසා ආවිකානති එවං භාවෙතා කානාති උපපාදෙතා සමාපනතිපදධානං විපස්සනං වඩෙස්සිතා අරහත්තං පාපුණ්නතිති, අප්පාසයසමපනෙනා කුලපුත්තො භාරියං එතනති අසලලකෙතා මයාපි එස ගුණො නිබ්බතෙතාං වට්ඨතිතිතබොපනසකකා එස නිපජ්ජිතා නිද්දයනෙන නිබ්බතෙතාං, ආදිනොව විරියං කාතුං සීලං සොධෙතාං වට්ඨතිති විනෙතා සීලා සොධෙති. නතො සීලෙ පතිධාය දසපසුබොධෙ උපච්ඡද්දිතා තිව්වරපරමෙත සනෙතාසෙන සනතුටෙතා ආවරිසුපජ්ජා යානං වත්තපටිවත්තං කතා කමට්ඨානං උග්ගණ්හිතා කසිණපරිකමමං කතා සමාපනතියො උපපාදෙතා සමාපනතිපදධානං විපස්සනං වඩෙස්සිතා අරහත්තං පාපුණ්නති. නත් සබ්බාපි පරිකමම වෙදනා කාමාවචරු අධිසමාපනතිවෙදනා රූපාවචරුරූපාවචරා මග්ගඵල වෙදනා ලොකුත්තරු ති එවං වක්ඛුමිඤ්ඤාණං වතුභුමිකවෙදනා නිබ්බතතියා බලවපට්ඨයො හොතිති වතුභුමිකවෙදනා වක්ඛුසමපසු පට්ඨයා නාම ජානා. එවං තාව උපතිස්සයවසෙන ලබ්භනති. වක්ඛුමාරෙ පත රූපෙ ආපාඨගතෙ ඉටෙති මෙ ආරම්භෙණ රුහො උපපනො අතිටෙති පටිසො, අසමපෙක්ඛනාය මොනො, විනිබ්බසිස්ස පත මෙ මානො උපපනො, පරමට්ඨස්ස දිට්ඨි, විකෙඛපගතස්ස උද්ධවං, අසංතිට්ඨාගතස්ස විවිකිච්ඡා, පාමගතස්ස අනුසයො උපපනොති පටිග්ගහෙ සිතො කුලපුත්තො අත්තනො කිලෙසුපපනති ඤාතා ඉමෙ මෙ කිලෙසා වඩ්ඨමානා අත්තයවසත්තාය සංවත්තියානති. හදු නෙ තිග්ගණ්හාමිති විනෙතා න බො පන සකකා නිපජ්ජිතා නිද්ද යනෙන කිලෙසෙ තිග්ගණ්හිදාං, ආදිනොව විරියං කාතුං වට්ඨති සීලං සොධෙතානති හෙට්ඨා වුත්තනායෙනෙව පටිපජ්ජිතා අරහත්තං පාපුණ්නති.

නත් සබ්බාපි පරිකමමවෙදනා කාමාවචරු අධිසමාපනති වෙදනා රූපාවචරුරූපාවචරු මග්ගඵලවෙදනා ලොකුත්තරු ති එවං රූපාරම්භෙණ උපපනං කිලෙසං සමතික්කමිතා ගතාති වතුභුමික වෙදනා වක්ඛුසමපසුපට්ඨයා නාම ජානා. එවං සමතික්කමවසෙන ලබ්භනති. වක්ඛුමාරෙ පත රූපෙ ආපාඨගතෙ එකො එවං පටිග්ගහං පට්ඨපෙති. ඉදං රූපං කිං නිසිතනති? තතො නං භූතනිසිතනති ඤාතා වත්තාරි මහාභූතාති උපාදරූපඤ්ච රූපනති පරිගණ්හාති. තදුරම්භෙණ ධම්මෙ අරූපනති පරිගණ්හාති. තතො සපට්ඨයං නාම රූපං පරිගණ්හිතා තිණි ලක්ඛණාති අරුපෙතා විපස්සනාපටිපාටියා සබ්බාරෙ සමමසිතා අරහත්තං පාපුණ්නති. නත් සබ්බාපි පරිකමම වෙදනා කාමාවචරු අධිසමාපනතිවෙදනා රූපාවචරුරූපාවචරු මග්ග ඵලවෙදනා ලොකුත්තරු ති එවං රූපාරම්භෙණ සමමසිතා නිබ්බතතාති අයං වෙදනා වක්ඛුසමපසුපට්ඨයා නාම ජානා. එවං භාවනාවසෙන ලබ්භනති. අපරෙ භික්ඛු සුණාති කසිණපරිකමමං කිරි කතා සමා

පතනියෝ උපපාදෙතො සමාපතනිපදධානං විපස්සනං වසේතො
 අරහත්තං පාපුණ්ණතීති. අජ්ඣාසයසමපන්නො කුලපුතො භාරියං
 එතනති අසලකෙතො මයාපි එස ගුණො නිබ්බන්ධනං වට්ටනීති
 පුරිමනසෙනෙව පටිපජ්ජතො අරහත්තං පාපුණ්ණතී. තත්ථ සබ්බාපි
 පරිකමමවෙදනා කාමාවචරා අධිසමාපතනිවෙදනා රූපාවචරාරූපා
 වචරා මයනපලවෙදනා ලොකුත්තරාති එවං සොනවිඤ්ඤාණං වතුභුමික
 වෙදනානිබ්බන්ධයා බලවපච්චයො හොතීති වතුභුමිකවෙදනා සොන
 සමථස්සපච්චයා නාම ජාතා. එවං තාව උපනිස්සයවසෙන ලබ්භන්ති.
 සොනආරෙ පන සද්දෙ ආපාඨගතෙති සබ්බං චක්ඛුආරෙ වුත්ත
 නසෙනෙව වෙදිතබ්බං. එවං සද්දරමමණෙ උපපන්නං කිලෙසං
 සමතික්කමිතො ගතාති, වතුභුමිකවෙදනා සොනසමථස්සපච්චයා නාම
 ජාතා. එවං සමතික්කමවසෙන ලබ්භන්ති. සොනආරෙ පන සද්දෙ
 ආපාඨගතෙ එකො එවං පරිග්ගහං පට්ඨපෙති. අයං සද්දෙ කිං
 නිසීතොති? සබ්බං චක්ඛුආරෙ වුත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බං.

එවං සද්දරමමණං සමමසීතො නිබ්බන්ධනාති, අයං වෙදනා සොන
 සමථස්සපච්චයා නාම ජාතා. එවං භාවනාවසෙන ලබ්භන්ති. ඝාණ
 ජ්ඣානායවාරෙසු පන ගඤ්ඤාදිසු ආපාඨගතෙසු ඉධෙය් මෙ
 අරමමණෙ රුහො උපපන්නොති සබ්බං චක්ඛුආරෙ වුත්තනසෙනෙව
 වෙදිතබ්බං. එවං ගඤ්ඤාදිසු උපපන්නං කිලෙසං සමතික්කමිතො
 ගතාති වතුභුමිකවෙදනා ඝාණජ්ඣානායසමථස්සපච්චයා නාම ජාතා.
 එවං තීසු වාරෙසු සමතික්කමවසෙන ලබ්භන්ති. ඝාණආරුදිසු පන
 ගඤ්ඤාදිසු ආපාඨගතෙසු එකො එවං පරිග්ගහං පට්ඨපෙති. අයං ගඤ්ඤා
 අයං රසො ඉදං පොට්ඨබ්බං කිං නිසීතොති? සබ්බං චක්ඛුආරෙ වුත්ත
 නසෙනෙව වෙදිතබ්බං. එවං ගඤ්ඤාදිති සමමසීතො නිබ්බන්ධ
 නාති අයං වෙදනා ඝාණජ්ඣානායසමථස්සපච්චයා නාම ජාතා. එවං
 භාවනා වසෙන ලබ්භන්ති. මනොආරෙ පන තීහිපි ආකාරෙහි
 ලබ්භන්ති. එකච්චො හි ජාතිං භයතො පස්සති. ජරං ව්‍යාධිං මරණං
 භයතො පස්සති. භයතො දිස්වා ජාතිජරව්‍යාධිමරණෙහි මුඤ්ඤිතං
 වට්ටති. තබ්බො පන සක්කා නිපජ්ජතො නිද්දයනෙන ජාතිආදිහි
 මුඤ්ඤිතං, ආදිතොව විරියං කාතුං සීලං සොධෙතො වට්ටනීති වින්තොතො
 චක්ඛුආරෙ වුත්තනසෙනෙව පටිපජ්ජතො අරහත්තං පාපුණ්ණතී. තත්ථ
 සබ්බාපි පරිකමමවෙදනා කාමාවචරා අධිසමාපතනිවෙදනා රූපාවචරා
 රූපාවචරා මයනපලවෙදනා ලොකුත්තරාති එවං ජාතිජරව්‍යාධිමරණං
 වතුභුමිකවෙදනා නිබ්බන්ධයා බලවපච්චයො හොතීති වතුභුමික
 වෙදනා මනොසමථස්සපච්චයා නාම ජාතා. එවං තාව උපනිස්සයවසෙන
 ලබ්භන්ති. මනොආරෙ පන ධම්මාරමමණෙ ආපාඨගතෙති සබ්බං
 චක්ඛුආරෙ වුත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බං. එවං ධම්මාරමමණෙ උපපන්නං
 කිලෙසං සමතික්කමිතො ගතාති වතුභුමිකවෙදනා මනොසමථස්ස
 පච්චයා නාම ජාතා. එවං සමතික්කමවසෙන ලබ්භන්ති. මනොආරෙ
 පන ධම්මාරමමණෙ ආපාඨගතෙ එකො එවං පරිග්ගහං පට්ඨපෙති.

එතං ධම්මාරම්මණං කීං නිසසිතනාති? වජ්ඣ නිසසිතනාති, වජ්ඣ කීං නිසසිතනාති? මහාභූතාති නිසසිතනාති, සො වත්තාරි මහාභූතාති උපාදරුපවරුපනාති පරිගණනාති. තදුරම්මණෙ ධම්මෙ අරුපනාති පරිගණනාති. තතො සප්පච්චයං නාමරුපං පරිගණනිච්ඡා කීණි ලක්ඛණාති ආරෙ පෙච්චා විපස්සනාපටිපාටියා සබ්බෙරෙ සම්මසිච්චා අරග්ගතං පාපුණාති. හත්ථ සබ්බාපි පරිකම්මවෙදනා කාමාවචරු අධිසමාපත්තිවෙදනා රුපාවචරු රුපාවචරු මග්ගඵල වෙදනා ලොකුත්තරුති එවං ධම්මාරම්මණං සම්මසිච්චා නිබ්බතනිතාති අයං වෙදනා මනෝසම්පස්සපච්චයා නාම ජාතා. එවං භාවනා වසෙන ලබ්භනාති. යා පනෙනා සබ්බසම්මසිච්චා වතුමසති විධාදීතං වාරතං පරියොසානෙසු වක්ඛුසම්පස්සජා වෙදනා -පෙ-මනෝසම්පස්සජා වෙදනාති ඡ ඡ වෙදනා වුත්තා, තා සම්පසුත්ත පච්චයවසෙන වුත්තාති.

අංශං වෙදනාක්කකි නිද්දෙසො.

සංඤ්ඤාක්කකිනිද්දෙසොපි ඉමිනා උපායෙන වෙදිතබ්බා. කෙවලං හි සංඤ්ඤාක්කකිනිද්දෙසෙ තිනෙසු වෙදනාක්කකි පිනිත්තිකාපි ලබ්භනාති. දුතෙසු ව සුඛසගගතදුකාද්දෙසොපි සංඛාරක්කකිනිද්දෙසෙ එස්සාපි සංඛාරක්කකිපරියාපනතතා එස්සසම්පසුත්තෙතාති අවච්චා විත්තසම්පසුත්තෙතාති වුත්තං. දුතෙසු වෙත්ථ ගෙතුදුකාද්දෙසොපි ලබ්භනාති. තිකා සංඤ්ඤාක්කකිසදිසා එව, විඤ්ඤාක්කකිනිද්දෙසෙ වක්ඛුසම්පස්සජාදි භාවං අවච්චා වක්ඛුසංඤ්ඤාක්කකි ආදි වුත්තං. න හි සක්කා විඤ්ඤාණං මනෝසම්පස්සජනාති නිද්දිසිභූං, සෙසමෙත්ථ සංඤ්ඤාක්කකිනි වුත්තසදිසමෙව, ඉමෙසම්පන තිණ්ණමපි බක්ඛානං නිද්දෙසෙ සෙව වෙදනාක්කකිනිද්දෙසතො අතිරෙකතිකදුකා ලද්ධා, තෙසං වසෙන වාරප්පගෙදො වෙදිතබ්බා.

අභිධම්මභාෂනිසං.

ඉද්දති පඤ්ඤාපුච්ඡකං ගොති. තත්ථ පඤ්ඤාපුච්ඡතෙ පඤ්ඤානං බක්ඛානං කති භුසලා? කති අකුසලා? කති අව්‍යාකතාති? ආදිනානගෙන යං ලබ්භති යඤ්ච න ලබ්භති තං සබ්බං පුච්ඡිච්චා විස්සජ්ජතෙ රුපකිකුකො අව්‍යාකතොති ආදිනානගෙන යං ලබ්භති තදෙව උද්ධවනාති වෙදිතබ්බං. යත්ථ යත්ථ ව එකො බක්ඛාති වා වෙ බක්ඛාති වා පරිච්ඡේදං අකච්චා සියා උප්පන්නා සියා අනුප්පන්නාති ආදිනානගෙන තනති සපිතා. තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤානමපි බක්ඛානං ගගණං වෙදිතබ්බං. සෙසො තෙසං තෙසං බක්ඛානං¹ කුසලාදිවිභාගො ගෙට්ඨා ධම්මසම්භගට්ඨ කථායං වුත්තෙතායෙව. ආරම්මණහතිකෙසු පන වත්තාරෙ බක්ඛා පඤ්ඤාපණ්ණාස කාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ උජ්ජන්තස්ස දුස්සන්තස්ස මුග්ගන්තස්ස සංවරන්තස්ස සම්මසන්තස්ස පච්චවෙකිකන්තස්සව පරිත්තා

රමමණා හොනති. සත්‍යවිසති රූපාරූපාවචරධමෙම ආරබ්‍හ රජ්ජනනසස
දුස්සන්තසස මුය්‍යන්තසස සංවරන්තසස පරිග්‍යහං පට්ඨපෙනන්තසස
මහග්‍යහාරමමණා, මග්‍යඵලතිබ්බාණාති පට්ඨවෙකකන්තසස අපපමාණා
රමමණා, පඤ්ඤන්තිං පට්ඨවෙකකණකාලෙ න වත්තබ්බාරමමණාති,
තෙ යෙව සෙධාසෙධානං මග්‍යපට්ඨවෙකකණකාලෙ මග්‍යාරමමණා
හොනති. මග්‍යකාලෙ සහජාතගෙතුනා මග්‍යගෙතුකා, මග්‍යං ගරුං
කන්ධා පට්ඨවෙකකණකාලෙ ආරමමණාධිපතිනා මග්‍යාධිපතිනො, විරිය
ජෙට්ඨකං වා විමංසජෙට්ඨකං වා මග්‍යං භාවෙනන්තසස සහජාතාධිපතිනා
මග්‍යාධිපතිනො, ඡද්දජෙට්ඨකං පන චිත්තජෙට්ඨකං වා භාවෙනන්තසස
තවත්තබ්බාරමමණා නාම හොනති. අතීතාති පන බන්ධධාතුආයතනාති
ආරබ්‍හ රජ්ජනනසස දුස්සන්තසස මුය්‍යන්තසස සංවරන්තසස පරිග්‍යහං
පට්ඨපෙනන්තසස අතීතාරමමණා හොනති. අනාගතාති ආරබ්‍හ අනා
ගතාරමමණා හොනති. පච්චුපපන්තාති ආරබ්‍හ පච්චුපපන්තාරමමණා
හොනති. පඤ්ඤන්තිං වා තිබ්බාණං වා පට්ඨවෙකකන්තසස තවත්තබ්බා
රමමණා හොනති. තථා අත්තන්තො බන්ධධාතුආයතනාති ආරබ්‍හ
රජ්ජනනසස දුස්සන්තසස මුය්‍යන්තසස සංවරන්තසස පරිග්‍යහං පට්ඨ
පෙනන්තසස අජ්ඣත්තාරමමණා හොනති. පරෙසං බන්ධධාතුආයතනාති
ආරබ්‍හ ඵලං පවත්තෙන්තසස බග්ගිධාරමමණා, පණණන්ති නිබ්බාණ
පට්ඨවෙකකණකාලෙපි බග්ගිධාරමමණා යෙව, කාලෙන අජ්ඣත්තං
කාලෙන බග්ගිධාධමෙමසු ඵලං පවත්තෙන්තසස අජ්ඣත්තබග්ගිධාරමමණා,
ආකීඤ්ඤඤ්ඤයත්තකාලෙ තවත්තබ්බාරමමණාති වෙදිතබ්බා. ඉති
භගවා ඉමං බන්ධවිභව්‍යං සුත්තන්තභාජනියාදිවසෙන තයො පරිවට්ටෙ
නීගරිත්වා භාජෙන්නො දසෙසසි. තිසුපි හි පරිවට්ටෙසු ඵකොව
පරිවෙජ්ඤෙ, රූපකකඤ්ඤා හි සබ්බජ්ඣ කාමාවච්ඡෙ යෙව, වත්තාරෙ
බන්ධා වතුභුමිනා ලොකීයලොකුත්තරමිස්සකා කම්මනා.

සමමානවිනෝදනියා විභව්‍යවස්ථාය බන්ධවිභව්‍යනිද්දෙසො
පඨමො.

ඉද්දති තදන්තන්තරෙ ආයතනවිභව්‍යනිද්දෙසෙ සුත්තන්තභාජනියං
තාව දසෙසන්නො මාදසායනනාති වක්ඛායනනං රූපායනනනි
ආදිමාහ. තත්ථ පාලිමුත්තකෙන තාව නයෙන

අත්ථලකකණතාවත්ථ-කමසසෙධපට්ඨාරු,
තථා දට්ඨබ්බතො වෙව-විඤ්ඤාතබ්බො විනිවජ්ඣො.

තත්ථ විසෙසනො තාව, වක්ඛනීති වක්ඛු, රූපං අස්සාදෙති විභාවෙති
වාති අත්ථො, රූපයනීති රූපං, වණණවිකාරං ආපජ්ජමානං ගදයඛගත
භාවං පකාසෙතිති අත්ථො, සුණාතිති සොනං, සපපනීති සද්දො, උද්ගරීය
තීති අත්ථො, ඝායනීති ඝාණං, ගන්ධයනීති ගන්ධො, අත්තන්තො වස්ථු
සුවයනීති අත්ථො, ජිවිතං අවහයනීති ජිව්හා, රසනනි නා සත්තං

රසො, අස්සාදෙනානී අපො, කුච්ඡිනානං සාසවධමානං ආයොති කායො, ආයොති උප්පතතිදෙසො, පුට්ඨියතීති ඵොට්ඨබ්බං, මතතීති මනො, අත්තනො ලක්ඛණං ධාරයතීති ධමමා, අවිසෙසතො පන ආයතනතො ආයානං තනනතො ආයතස්ස ච නයනතො ආයතනනති වෙදිතබ්බං. චක්ඛුරුපාදිසු හි තාතාදාරුරමමණං විත්තවෙතයිකා ධමමා සෙත සෙත අනුභවාදිනා නිවෙචන ආයතනති උට්ඨිතනති සට්ටනති වායමනතීති වුත්තං හොති. නෙ ච පන ආයතනෙ ධමමෙ එතාති තනොනති විත්තාරනතීති වුත්තං හොති. ඉදංඤ්ච අනමතයො සංසාරෙ පවත්තං අනිව්ආයතං සංසාරදුක්ඛං යාව න නිවත්තති තාව නයනෙතව, පවත්තයනතීති වුත්තං හොති,

ඉති සබ්බෙපිමෙ ධමමා ආයතනතො ආයානං තනනතො ආය තස්ස ච නයනතො ආයතනං ආයතනනති වුච්චනති. අපි ච නිවාස නට්ඨානට්ඨෙන ආකාරට්ඨෙන සමොසරණට්ඨානට්ඨෙන සඤ්ජාති දෙසට්ඨෙන කාරණට්ඨෙන ච ආයතනං වෙදිතබ්බං. තථා හි ලොකෙ “ඉස්සරුයතනං වාසුදෙවායතන”නති ආදිසු නිවාසට්ඨානං ආයතනනති වුච්චති. “සුවණ්ණායතනං රත්නායතන”නති ආදිසු ආකරො, සාසනෙ පන “මනොරමෙ ආයතනෙ සෙවනති නං විහඞ්ගමා”ති² ආදිසු සමො සරණට්ඨානං, “දකඛිණාපථො ගුත්තං ආයතන”නති ආදිසු සඤ්ජාති දෙසො, “නග්ග නග්ගෙව සකඛි භබ්බතං පාපුණාති සතිසති ආයතනෙ”ති³ ආදිසු කාරණං, චක්ඛුආදිසුචාපි තෙ තෙ විත්තවෙතයිකා ධමමා නිවසනති තදයතනවුත්තායාති චක්ඛාදයො තෙසං නිවාසනට්ඨානං, චක්ඛාදිසුච තෙ ආතිණ්ණා තංතිසිත්තතා තදරමමණතා වාති චක්ඛා දයො තෙසං ආකරො, චක්ඛාදයො ච තෙසං සමොසරණට්ඨානං තත්ථ තත්ථ චක්ඛුදාරුරමමණ වසෙන සමොසරණතො, චක්ඛාදයො ච තෙසං සඤ්ජාතිදෙසො තංතිස්සයාරමමණභාවෙන තත්ථෙව උප්පතතිතො, චක්ඛාදයො ච තෙසං කාරණං තෙසං අභාවෙ අභාවනොති, ඉති නිවාසනට්ඨානට්ඨෙන ආකාරට්ඨෙන සමොසරණට්ඨානට්ඨෙන සඤ්ජාති දෙසට්ඨෙන කාරණට්ඨෙනාති ඉමෙහි කාරණෙහි එතෙ ධමමා ආයතනං ආයතනනති වුච්චනති. තස්මා යථා වුත්තෙතත්ථෙත චක්ඛු ච තං ආයතනඤ්ජාති චක්ඛායතනං-පෙ-ධමමා ච තෙ ආයතනඤ්ජාති ධමමා යතනනති එවං තාවෙත්ථ අත්තො විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො. ලක්ඛණ ණාති චක්ඛාදිතං ලක්ඛණතොපෙත්ථ විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො. තාති ච පන තෙසං ලක්ඛණාති හෙට්ඨා රුපකණ්ඨතිද්දෙසෙ වුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බාති. තාවත්තොති තාව භාවතො; ඉදං වුත්තං හොති චක්ඛාදයොපි හි ධමමා එව, එවං සති ධමමායතනමිවෙච්ච අවත්වා කස්මා දාරුදසායතනාති වුත්තානීති වෙ? ඡවිඤ්ඤාණකාසුපපතති වාරුරමමණවච්ඡාතතො, ඉධ පන ඡත්තං විඤ්ඤාණකායානං වාරු

1. I & II & III, අතීත.

2. පඤ්ඤාසංඛ්‍යාතර සංඛ්‍යුත්ත.

3. නිකඤ්ඤාතර සුවණ්ණකාරසුත්ත.

භාවෙන ආරම්භණ භාවෙන ව වච්ඡානතො අයමෙව තෙසං හෙදෙ
 හොතිති වාදස චුත්තාති. වක්ඛුච්ඡාදණවිපිපරියාපනනස්ස හි විඤ්ඤාණ
 කායස්ස වක්ඛායනන මෙව උප්පත්තිදාරං, රූපායනනමෙව ආර
 රම්භණං, නථා ඉගුරුති ඉගුරෙසං, ඡ්ඨස්ස පන භවමගමනසංඛාතො
 මනායනතෙකදෙසො ව උප්පත්තිදාරං, අසාධාරණඤ්ඤා ධම්මායනනං
 ආරම්භණනති, ඉති. ඡ්ඡන්තං විඤ්ඤාණකායානං උප්පත්තිවාරරම්භණ
 වච්ඡානතො වාදස චුත්තාතිති, එවමෙත්ත නාවතීතො විඤ්ඤානබෙබ්බා
 විනිව්ඡයො. කමතො'ති ඉධාපි පුබ්බෙ චුත්තෙත්ත උප්පත්තිකමාදිත්ත
 දෙසනාකකමොව යුජ්ජති. අජ්ඣත්තිකෙත්ත හි ආයතනෙත්ත සතිදස්සන
 සප්පට්ඨවිසයතනා වක්ඛායනනං පාකට්ඨනති පඨමං දෙසිතං. තතො
 අතිදස්සනසප්පට්ඨවිසයාති සොනායනනාදීති, අථ වා දස්සනානුත්තරිය
 සවණානුත්තරිය හෙතුභාවෙන බහුපඤ්ඤා අජ්ඣත්තිකෙත්ත වක්ඛා
 යනන සොනායනනාති පඨමං දෙසිතාති. තතො ඝාණායනනාදීති
 තීණි, පඤ්චනත්තපි ගොවර විසයතනා අනෙත මනායනනං, වක්ඛාදීනං
 පන ගොවරතනා තස්ස තස්ස අනන්තරුති බාහිරෙත්ත රූපායනනාදීති,
 අපි ව විඤ්ඤාණප්පභවිකාරණවච්ඡානතොපි අයමෙව තෙසං කමො
 වෙදිතබ්බො. චුත්තං හෙතං. “වක්ඛුඤ්ඤා පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති
 වක්ඛු විඤ්ඤාණං-පෙ-මනඤ්ඤා පටිච්ච ධම්මෙ ව උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤා
 ණ”නති, එවං කමතො පෙත්ත විඤ්ඤානබෙබ්බා විනිව්ඡයො.

සංඛෙපවිජ්ජාරු'ති සංඛෙපතො හි මනායනනස්ස වෙව ධම්මායන
 තෙකදෙසස්ස ව නාමෙන තදවසෙසානඤ්ඤා ආයතනානං රූපෙන සංඛෙති
 තත්තා වාදසාපි ආයතනාති නාමරූපමත්තමෙව හොනති. විජ්ජාරතො
 පන අජ්ඣත්තිකෙත්ත නාව වක්ඛායනනං ජාතිවසෙක වක්ඛුප්පසාදමත්ත
 මෙව, පටිච්චගතිතිකායපුග්ගල හෙදතො පන අනන්තප්පහෙදං, නථා
 සොනායනනාදීති වත්තාරි, මනායනනං තෙහුමකකුසලාකුසලවිපාක
 කිරියවිඤ්ඤාණහෙදෙන එකාසීතිප්පහෙදං, වජ්ජපටිපදදිහෙදතො පන
 අනන්තප්පහෙදං, රූපගඤ්ඤාසායනනාති සමුට්ඨානහෙදතො වතුප්ප
 හෙදති, සද්දායනනං විප්පහෙදං, සභාගවිසභාගහෙදතො පන සබ්බාතිපි
 අනන්තප්පහෙදති, ථොට්ඨබ්බායනනං පඨමධාතු තෙජොධාතු වායො
 ධාතු වසෙක තිප්පහෙදං, සමුට්ඨානතො වතුප්පහෙදං, සභාගවිස
 භාගතො අනෙකප්පහෙදං, ධම්මායනනං තෙහුමකධම්මාරම්භණවසෙක
 අනෙකප්පහෙදනති, එවං සංඛෙපවිජ්ජාරු විඤ්ඤානබෙබ්බා විනිව්ඡයො.
 දට්ඨබ්බතො'ති එත්ත පන සබ්බානෙ වෙතාති ආයතනාති අනාගමනතො
 අතිග්ගමනතො ව දට්ඨබ්බාති. න හි නාති පුබ්බෙ උදයා කුතොපි
 ආගමන්තති. නාපි උද්ධං වයා කුහිඤ්ඤා ගමන්තති. අථතො පුබ්බෙ උදයා
 අප්පටිලභසභාවාති උද්ධං වයා පරිහිත්තසභාවාති පුබ්බන්තාපරන්ත
 වෙමජ්ජෙති පටිච්චයායනනචුත්තිතාය අවසාති පවත්තනති. නස්මා අනා
 ගමනතො අතිග්ගමනතො ව දට්ඨබ්බාති. නථා නිරිගතො අව්‍යාපාර
 තොව, න ව වක්ඛුරූපාදීනං එවං හොති. අහො වන අව්‍යාකං සාමග්ගියා
 විඤ්ඤාණං නාම උප්පජ්ජය්‍ය. න ව තාති විඤ්ඤාණප්පාදනත්තං.

මාර්ගාවේන චක්ෂුෂාවේන ආරම්භණාවේන චා ජ්හනති. න ව්‍යාපාර මාපජ්ජනති. අථ බො ධම්මතාවෙසා යං චක්ඛුරුපාදිකං සාමග්ගියං චක්ඛු විඤ්ඤාණාදීනි සමභවන්ති. තස්මා තිරිහනො අව්‍යාපාරතොව දට්ඨබ්බාති. අපි ව අජ්ඣත්තිකානි සුඤ්ඤානාමො විය දට්ඨබ්බාති බුච්ඡුහ සුඛත්තභාව විරහිතත්තා, බාහිරුනි ගාමසාතකවොරු විය අජ්ඣත්තිකානං අනිසාත කත්තා, චුත්තං හෙතං. “චක්ඛුං භික්ඛවෙ හඤ්ඤති මනාපාමනාපෙති රූපෙති”ති විජ්ඣරො, අපි ව අජ්ඣත්තිකානි ජ පාණකා විය දට්ඨබ්බාති, බාහිරුනි තෙසං ගොචර වියාති, එවචෙපත් දට්ඨබ්බතො විඤ්ඤානබ්බො විනිව්ඡයොති.

ඉදුනි තෙසං විපස්සිතබ්බාකාරං දසෙසානුං චක්ඛුං අනිච්චනති ආදි ආරභං. තත්ථ චක්ඛුං තාව සුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චනති වෙදි තබ්බං. අපරෙති පි චතුති කාරණෙහි අනිච්චං, උපපාදවයවනතතො විපරිනාමතො තාවකාලිකතො නිවච්ඡවිකෙට්ඨපතොති, තදෙව පති පිලනට්ඨෙන දුක්ඛං, යස්මා චා එතං උපපන්නං සීනිං පාපුණාති සීනියං ජරය කිලමති ජරං පත්වා අවස්සං භිජ්ජති. තස්මා අභිණ්හසමපටි පිලනතො දුක්ඛමතො දුක්ඛචක්ෂුතො සුඛපටිකෙට්ඨපතොති ඉමෙහි චතුති කාරණෙහි දුක්ඛං, අවසවත්තනට්ඨෙන පන අනත්තා, යස්මා චා පන එතං උපපන්නං සීනිං මා පාපුණාතු ආනප්පත්තං මා ජීරතු ජරප්පත්තං මා භිජ්ජතුති, ඉමෙසු තිසු ආනෙසු කස්සපි වසවත්තිභාවො නප්පි, සුඤ්ඤං තෙන වසවත්තනා කාරෙන, තස්මා සුඤ්ඤතො අස්සාමිකතො අසාමිකාරියතො අත්තපටිකෙට්ඨපතොති ඉමෙහි චතුති කාරණෙහි අනත්තා, විභවගතිකතො පුබ්බාපරවසෙන භවසංඛ්‍යානි ගමනතො පකතිභාවවිජ්ජනතො ව විපරිනාමධම්මං, ඉදං අනිච්ච වෙච්චනමෙව, රූපා අනිච්චාති ආදිසුපි එසෙව නයො, අපි වෙත්ථ ඤාපෙත්වා චක්ඛුං තෙභුමිකධම්මා අනිච්චා නො චක්ඛු, චක්ඛු පන චක්ඛු වෙච්ච අනිච්චඤ්ඤ, තථා සෙසධම්මා දුක්ඛා නො චක්ඛු, චක්ඛු පන චක්ඛු වෙච්ච දුක්ඛඤ්ඤ, සෙසධම්මා අනත්තා නො චක්ඛු, චක්ඛු පන චක්ඛු වෙච්ච අනත්තාවාති, රූපාදිසුපි එසෙවනයො, ඉමස්මිං පන සුත්තත්තභාජනියෙ තථාගතෙන කිං දසයිතනති? වාදසන්නං ආයතනානං අනත්තලක්කණං, සමමාසමුද්ධො හි අනත්තලක්කණං දසෙසන්නො අනිච්චෙන චා දසෙසති දුක්ඛෙනචා අනිච්චදුක්ඛෙහි චා, තත්ථ “චක්ඛුං භික්ඛවෙ අත්තාති යො වදෙය්‍ය. තං න උපපජ්ජති. චක්ඛුස්ස උපපාදෙපි වයොපි පඤ්ඤායති. යස්ස බො පන උපපාදෙ පි වයොපි පඤ්ඤායති. අත්තා මෙ උපපජ්ජති ව වෙති චා”ති ඉච්චස්ස එවමාගතං හොති. තස්මා තං න උපපජ්ජති ඉති චක්ඛු අනත්තාති ඉමස්මිං සුත්තෙ අනිච්චෙන අනත්තලක්කණං දසෙසයි. “රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා, රූපඤ්ඤිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිස්ස න ඉදං රූපං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය. ලබ්භථ ව රූපෙ එවං මෙ රූපං හොතු එවං මෙ රූපං මා අහොසිති, යස්මා ව බො භික්ඛවෙ රූපං අනත්තා තස්මා රූපං ආබාධාය සංවත්තති. න ව ලබ්භති රූපෙ එවං මෙ රූපං හොතු එවං මෙ රූපං මා අහොසි”ති ඉමස්මිං සුත්තෙ දුක්ඛෙන අනත්ත

ලකුණු දෙසෙයි. “රූපං භික්ඛවෙ අනිච්චං, යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනතතා, යදනතතා තං නෙතං මම, නෙසො භමසමි, න මෙ සො අත්තා” නි ආදිපු අනිච්චදුක්ඛෙහි අනතතලකුණු දෙසෙයි. කසමා? අනිච්චදුක්ඛානං පාකටතතා, හත්තො හි තට්ඨකෙ වා සර කෙ වා කිසමිඤ්ඤෙව වා පතිත්වා හිනො අහො අනිච්චනති වදනති. එවං අනිච්චං පාකටං නාම, අත්තභාවසමිං පන ගණෙපිලකාදිපු වා උට්ඨි තාපු බාහුකණ්ටකාදීහි වා විද්ධාපු අහො දුක්ඛනති වදනති. එවං දුක්ඛං පාකටං නාම, අනතතලකුණුං පන අපාකටං අකිකාරං අවිභූතං දුප්පටි විජ්ඣං දුද්දිපනං දුප්පඤ්ඤපනං, අනිච්චදුක්ඛලකුණුනි උප්පාදු වා තථා ගතානං අනුප්පාදු වා පඤ්ඤායනති. අනතතලකුණුං විනා බුද්ධිප්පාදු න පඤ්ඤායති. බුද්ධිප්පාදෙ යෙව පඤ්ඤායති. මහිද්ධිකා හි මහානුභාවා තාපසපරිබ්බාජකා සරභවග්ගපෙරුදයොපි අනිච්චං දුක්ඛනති චතතුං සකෙකානති. අනතතාති චතතුං න සකෙකානති. සවෙ හි නෙ සමපත්ත පරිසාය අනතතාති චතතුං සකකුණෙය්ගං? සමපත්තපරිසාය මග්ගප්ල පටිච්චෙධො භවෙය්ග. අනතතලකුණුපඤ්ඤපනං හි අඤ්ඤාසං කසමි අවිසයො, සබ්බඤ්ඤබුද්ධිනමෙව විසයො, එවමෙනං අනතත ලකුණුං අපාකටං, තසමා සත්ථා අනතතලකුණුං දෙසෙන්නො අනිච්චන වා දෙසෙයි දුක්ඛන වා අනිච්චදුක්ඛෙහි වා, ඉධ පන තං අනිච්චදුක්ඛෙහි දෙසෙයි ති වෙදිතබ්බං.

ඉමානි පන ලකුණුනි කිසං අමනසිකාරා අප්පටිච්චෙධා කෙන පටිච්චන්තතතා න උපට්ඨානති? අනිච්චලකුණුං තාව උදයබ්බයානං අමනසිකාර අප්පටිච්චෙධා සන්තතියා පටිච්චන්තතතා න උපට්ඨානති. දුක්ඛලකුණුං අභිණ්ණසමපටිපිලනසං අමනසිකාර අප්පටිච්චෙධා ඉරියා පථෙහි පටිච්චන්තතතා න උපට්ඨානති. අනතතලකුණුං නානාධාතු විනිබ්බාගසං අමනසිකාර අප්පටිච්චෙධා සනෙත පටිච්චන්තතතා න උපට්ඨානති. උදයබ්බයං පන පරිග්ගහෙත්වා සන්තතියා විකොපිතාය අනිච්චලකුණුං යථාවසරසතො උපට්ඨානති. අභිණ්ණසමපටිපිලනං මනසිකත්වා ඉරියාපථෙ උග්ගාටිතො දුක්ඛලකුණුං යථාවසරසතො උපට්ඨානති. නානාධාතුයො විනිබ්බුජ්ඣා සන්තතිබ්බාගෙ කතෙ අනතතලකුණුං යථාවසරසතො උපට්ඨානති. එත්ථ ව අනිච්චං අනිච්ච ලකුණුං දුක්ඛං දුක්ඛලකුණුං අනතතා අනතතලකුණුනති, අයං විභාගො වෙදිතබ්බො. තත්ථ අනිච්චනති බ්බුජ්ඣාකං, කසමා? උප්පාදු වයඤ්ඤාථත්තභාවා හුත්වා අභාවතො වා, උප්පාදුවයඤ්ඤාථත්තං අනිච්ච ලකුණුං හුත්වා අභාවසංඛාතො ආකාරවිකාරෙ වා, යදනිච්චං තං දුක්ඛනති වචනතො පන තදෙව බ්බුජ්ඣාකං දුක්ඛං, කසමා? අභිණ්ණ සමපටිපිලනතො, අභිණ්ණසමපටිපිලනාකාරෙ දුක්ඛලකුණුං, යං දුක්ඛං තදනතතාති වචනතො පන තදෙව බ්බුජ්ඣාකං අනතතා, කසමා? අවසවත්තනතො, අවසවත්තනාකාරො අනතතලකුණුං, ඉති අඤ්ඤාදෙව අනිච්චං දුක්ඛං අනතතා, අඤ්ඤාති අනිච්චදුක්ඛානතත

ලක්කණයකි, පඤ්චකකුඤ්ඤා වාදසායනනාමි අවධාරණ ධාතුයෝගී ඉදං හි සබ්බෙපි අතිවිමං දුක්ඛං අනන්තා නාම, චුත්තප්පකාරකාරමිකාර අතිවිමුක්ඛානත්තලක්කණයකි ති.

සුත්තප්පකාරකාරමිකාර

සංකිප්පතො පනෙත්ථ දසායනනාමි කාමාවචරුති, වෙ තෙහුමකාති, සබ්බෙප්පි සමමසනවාදෙ කපිතොති වෙදිතබ්බො. අතිවිමමානාපතියෙ යථා ගෙට්ඨා විපස්සකානං උපකාරජාය වක්ඛායනං රුපායනනාති සුගලතො ආයනනාති චුත්තාති, තථා අවච්ඡා අප්ඤ්ඤාතිකාමිතිරුතං සබ්බො' කාරතො සභාවදස්සනත්ථං වක්ඛායනං සොතායනනාති එවං අප්ඤ්ඤාතිකාමිතිරවච්ඡානනායෙන චුත්තාති. තෙසං නිද්දෙසවාරෙ තත්ථ කතමං වක්ඛායනනාති ආදීති ගෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බොති. යම්පනෙතං ධම්මායනන නිද්දෙසෙ “තත්ථ කතමා අසංඛිතා ධාතු? රුගකකියො දෙසකකියො මොහකකියො”ති චුත්තං. තත්ථායමතො, අසංඛිතධාතූති අසංඛිතසභාවං නිබ්බාණං, යසො පනෙතං ආගමම රුගා දයො ඕසනති තසො රුගකකියො දෙසකකියො මොහකකියොති චුත්තං. අයමෙත්ථ ආවරියානං සමානත්ථනථා, විතණ්ඩවාදී පනාහ. පාටියෙකකං නිබ්බාණං නාම තත්ථි කිලෙසකකියො ව නිබ්බාණනති, සුත්තං ආගරුති ව චුත්තෙ “නිබ්බාණං නිබ්බාණනති බො ආවුසො සාරිපුත්ත චුච්චති. කතමං හු බො ආවුසො නිබ්බාණනති? යො බො ආවුසො රුගකකියො දෙසකකියො මොහකකියො, ඉදං චුච්චති නිබ්බාණං”නති එතං ජලේඛාදක සුත්තං ආගරිතො ඉමිනා සුත්තෙන වෙදිතබ්බං පාටියෙකකං නිබ්බාණං නාම තත්ථි කිලෙසකකියො ව නිබ්බාණනති ආහ. සො වත්තබ්බො කිම්පන යථා වෙතං සුත්තං තථා අත්ථොති.? අද්ධා වක්ඛති ආම තත්ථි සුත්තතො මුඤ්ඤිතො අත්ථොති, තතො වත්තබ්බො ඉදං තාව තෙ සුත්තං ආහතං අනන්තරසුත්තං ආහරුති, අනන්තරසුත්තං නාම “අරහත්තං අරහත්තනති ආවුසො සාරිපුත්ත චුච්චති. කතමනාහු බො ආවුසො අර හත්තනති? යො බො ආවුසො රුගකකියො දෙසකකියො මොහකකියො ඉදං චුච්චති අරහත්ත”නති, ඉදං තස්සොවානන්තරං ආහතසුත්තං, ඉමසමිං පන තං ආහතො ආහංසු නිබ්බාණං නාම ධම්මායනන පරියා පනෙතා ධම්මො, අරහත්තං වත්තාරො බුද්ධා, නිබ්බාණං සච්ඡිකතො විග රතො ධම්මසෙතාපති නිබ්බාණං පුච්ඡිතොපි අරහත්තං පුච්ඡිතොපි කිලෙසකකියමෙව ආහ, කිම්පන නිබ්බාණන්ඤ ආරහත්තන්ඤ එතං? උදුහු නානනති? එතං වා ගොඤ්ඤ නානං වා, නො එත්ථ තයා අතිබහුං චුඤ්ඤි කරණං කරොතොත අත්ථො? න තිං එතං නානං ජානාසීති, තත්ථ සුතෙ සාධු ගොතීති, එවං පුත්තපුත්තං පුච්ඡිතො වඤ්ඤාතුං අසකෙකානොතො ආහ. රාගාදීනං ඕණ්ණෙත උප්පන්නතො අරහත්තං රුගකකියො දෙසකකියො මොහකකියොති චුච්චති, තතො තං ආහංසු මහාකමමං තෙ කතං. ලඤ්ඤං දක්ඛාපි තං වදාපෙනො එතදෙව වදාපෙය්ස. යථෙව ව තෙ එතං

විගජ්ඣා කපිතං. එවං ඉදංපි සලලකෙති. නිබ්බාණං හි ආගමම රුගාදයො ඛිණාති නිබ්බාණං රුගකකයො දෙසකකයො මොහකකයො ති චුතතං. තීති පි හි එතාති නිබ්බාණස්සෙව අධිවචනාති, සචෙ එවං චුතෙන සඤ්ඤානති ගච්ඡති. ඉචෙවතං කුසලං, නො වෙ බහු නිබ්බාණතාය කාරෙ තබ්බො. කථං? එවං තාව පුච්ඡිතබ්බො. රුගකකයො නාම රුගස්සෙව බයො උදහු දෙසමොගානමපි? දෙසකකයො නාම දෙසස්සෙව බයො උදහු රුගමොගානමපි? මොහකකයො නාම මොහස්සෙව බයො උදහු රුගදෙසානමපිති? අභා වකති. රුගකකයො නාම රුගස්සෙව බයො දෙසකකයො නාම දෙසස්සෙව බයො මොහකකයො නාම මොහස්සෙව බයො ති, තතො වත්තතබ්බො. තව වාදෙ රුගකකයො එකං නිබ්බාණං ගොති. දෙසකකයො එකං, මොහකකයො එකං, තිණණං අකුසලමූලානං බයෙ තීති නිබ්බාණාති ගොනති. වතුනතං උපාදිනානං බයෙ වත්තාරි, පඤ්ඤානං නීවරණානං බයෙ පඤ්ඤ, ඡනතං තණ්හාකායානං බයෙ ඡ, සත්තනතං අනුසයානං බයෙ සත්ත, අට්ඨනතං මිච්ඡන්තානං බයෙ අට්ඨ, නවනතං තණ්හාමූලික ධම්මානං බයෙ නව, දසනතං සංයෝජනානං බයෙ දස, දියංඛිකිලෙස සහස්සස්ස බයෙ පාටියෙකකං පාටියෙකකං නිබ්බාණනති බහුති නිබ්බාණාති ගොනති. නඤ්ච පන තෙ නිබ්බාණානං පමාණනති, එවා පන අගගෙඤ්ඤා නිබ්බාණං ආගමම රුගාදයො ඛිණාති එකමෙව නිබ්බාණං රුගකකයො දෙසකකයො මොහකකයොති චුච්චති. තිණ්ච පි ගෙතාති නිබ්බාණස්සෙව අධිවචනාති ගණ්හ.

සචෙ පන එවං චුතෙනපි න සලලකෙති. ඔලාරිකතාය කාරෙ තබ්බො. කථං? අකුබ්බාලා හි අච්ඡද්ධිමගමකකවාදයොපි කිලෙස පරිපූර්ණතා වච්ඡං පරිසෙවනති. අථ තෙසං පතිසෙවනපරියතෙන කිලෙසො චූපසච්චති. තව වාදෙ අච්ඡද්ධිමගමකකවාදයො නිබ්බාණප්පත්තා නාම ගොනති. ඔලාරිකං වන තෙ නිබ්බාණං පුලංකණ්ණං හි පිලකිචුං න සකෙකාති. එවං පන අගගෙඤ්ඤා නිබ්බාණං හි ආගමම රුගාදයො ඛිණාති එකමෙව නිබ්බාණං රුගකකයො දෙසකකයො මොහකකයොති චුච්චති. තිණ්ච පි ගෙතාති නිබ්බාණස්සෙව වෙවච නාතීති ගණ්හ. සචෙ පන එවං චුතෙනපි න සලලකෙති. ගොත්රභූ නාපි කාරෙතබ්බො. කථං? එවං තාව පුච්ඡිතබ්බො. ඤං ගොත්රභූ නාම අඤ්චි වදෙසිති? ආම වදමිති, ගොත්රභූකකණේ කිලෙසා ඛිණා ඛියනති ඛිසිස්සනති? න ඛිණා. න ඛියනති. අපි ව බො ඛිසිස්සනති, ගොත්රභූ පන ඤං ආරමභං කරෙති? නිබ්බාණං, තව ගොත්රභූකකණේ කිලෙසා න ඛිණා. න ඛියනති. අපි බො ඛිසිස්සනති. ඤං අභිණෙසු යෙව කිලෙසෙසු කිලෙසකකයං නිබ්බාණං පඤ්ඤපෙයි. අපභිණෙසු අනුසයෙසු අනුසයප්පාභාණං නිබ්බාණං පඤ්ඤපෙයි. තං තෙ න සමෙති-එවං පන අගගෙඤ්ඤා නිබ්බාණං ආගමම රුගාදයො ඛිණාති එකමෙව නිබ්බාණං රුගකකයො දෙසකකයො මොහකකයොති චුච්චති. තිණ්ච පි ගෙතාති නිබ්බාණස්සෙව අධිවචනාති ගණ්හ. සචෙ පන එවං චුතෙනපි න

සලකෙයි. මගෙන කාරෙතබ්බො. කථං? එවං තාව පුච්ඡතබ්බො. කිං මග්ගං නාම වදෙසීති? ආම වදෙමිති, මග්ගකකුණේ කිලෙසා බිණා බියනති බියසන්නතීති? ජානමානො වක්ඛති. බිණාති වා බියසන්නතීති වා වත්තුං න වට්ටති බියනතීති වත්තුං වට්ටතීති, යදි එවං මග්ගසා කිලෙසකකුණං, නිබ්බාණං කතමං? මග්ගෙන බියන කිලෙසා කතමෙ? මග්ගො කතමං කිලෙසකකුණං නිබ්බාණං ආරම්භණං කතා කතමෙ කිලෙසෙ වෙපෙති? තස්මා මා එවං ගණන්. නිබ්බාණං පන ආගමම රුහදයො බිණාති, එකමෙව නිබ්බාණං රුහකකුණො දෙසකකුණො මොහකකුණොති වුච්චති. තීතිපි ගෙනාති නිබ්බාණසෙසව අබිවචනානීති, එවං වුතෙත එවමාග. කිං ආගමම ආගමොති වදෙසීති? ආම වදෙමිති, ආගමමනාමාති ඉදං තෙ කුතො ලභ්භනති? සුත්තතො ලභ්භනති, ආගරසුත්තනති, එවං අවිජ්ජා ව තණ්හා ව තං ආගමම තලති බිණා තලති ගග්ගා න ව කිසිදු කදවිති, එවං වුතෙත පරවාදි කුණ්ඨිභාවං ආපන්නොති.

අභිබ්බමානවිනෝදනීයං.

ඉධාපි දසායනනාති කාමාවචරුති වෙ පන වතුහුමකාති ලොකිය ලොකුත්තරමිසසාකානීති වෙදිතබ්බොති. ඉධාපි පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ යං ලබ්භති යඤ්ච න ලබ්භති තං සබ්බං පුච්ඡිත්වා ලබ්භමානවසෙතෙව විසංච්ඡතං වුත්තං. න කෙවලඤ්ච ඉධ, සබ්බෙසුපි පඤ්ඤාපුච්ඡකෙසු එසෙව නයො, ඉධ පන දසායනං ආයතනානං රූපභාවෙන අවසාකතතා වෙදිතබ්බො. චිත්තං ආයතනානං බ්‍රහ්මචිතභිඤ්ච වතුත්තං බ්‍රහ්මානං විය කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බො. කෙවලං හි වත්තාරෙ බ්‍රහ්ම සප්පච්චයාව සබ්බිතාව, ධම්මායතනං පන සියා අප්පච්චයං සියා අසබ්බිතනති ආගතං. ආරම්භණතනිකෙසු ව අනාරම්භණං සුමුරුපසබ්බාතං ධම්මායතනං න වත්තබ්බකොට්ඨාසං හජති. තඤ්ච ඛො අනාරම්භණතතා න පරිත්තාදි භාවෙන නවත්තබ්බධම්මාරම්භණතතාති, අයමෙත්ථ විසෙසො, සෙසං තාදිසමෙව, ඉධාපි හි වත්තාරෙ බ්‍රහ්ම විය වාදසායනතා පඤ්චපණ්ණාස කාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ රජ්ජනාසා දුස්සානාසා මුග්ගානාසා සංවරනාසා සමමසානාසා පච්චලෙකනනාසා ව පරිත්තාරම්භණාති, සබ්බං බ්‍රහ්මෙසු වුත්තසද්ධිසමෙවාවති.

සමමානවිනෝදනීයාපිභබ්බධිකථාස ආයතනවිභබ්භනිදදුසො දුතියො.

ඉදුති තදනනතරෙ බාහුවිභබ්භිඤ්ච සබ්බා බාහුසො ඡති ඡති බාහුහි සබ්බිපිත්වා තීති ඡකෙකති සුත්තාත්තභාජනියං දසෙන්නො ඡබාහු සොති ආදිමාග. තත්ථ ඡා ති, ගණනපරිවෙජ්ඣදො; බාහුසො ති පරිවෙජ්ජන ධම්මතිදස්සනං; පඨවිබාහුති ආදිසු බාහුසො නාම සභාවට්ඨො, සභා වට්ඨො නාම සුඤ්ඤාතට්ඨො, සුඤ්ඤාතට්ඨො නාම නිස්සත්තට්ඨොති, එවං

සභාවස්ථයෙහි ස්වභාවයෙන් පස්වියෙව් බාහු පස්විබාහු, ආපො බාහු ආදියුපි එසෙව නයො, එවමෙන් පදසමාසං විදිනා එවමෙන් වෙදිතබ්බො. පස්විබාහු නි, පතිට්ඨානබාහු; ආපොබාහු නි, ආබ්බන් බාහු; තෙජොබාහු නි, පරිපාවනබාහු; වායොබාහු නි, විජ්ඣන් බාහු; ආභාසබාහු නි, අසමුප්පාද්‍යාහු; විශ්කම්භබාහු නි, විජානන බාහු; පස්විබාහු මසනති, පස්විබාහු ථෙ අයං; අයං පස්විබාහු නාම න එකාව, අස්සන්තික බාහිරහෙදෙන පන වෙ බාහුයො එවාති අන්තො. තෙනෙනවාහ “අපි අස්සන්තිකා අපිබාහිර” නි, තත් අස්සන්තිකා නි, සත්තසත්තාන පරියාපන්නා නියකස්සන්තිකා; බාහිර නි, සබ්බසත්තාන පරියාපන්නා අතින්ද්‍රියබ්බා; අස්සන්තිකං පච්චන්තිකානි, උභයමෙපනං නියකස්සන්තිකාවචනමෙව; ඉද්දති නං සභාවාකාරතො දසෙසං භක්ඛ ලනති ආදි වුත්තං. තත් භක්ඛලනති, එද්ධං; බ්විග්නනනි, එරුසං; භක්ඛලනනනි, කක්ඛලසංභාවො; භක්ඛලසංභාවො නි, කක්ඛලස භාවො; අස්සන්තිකං උපාදිනනනි, නියකස්සන්තිකසබ්බානං උපාදිනනං; උපාදිනනං නාම සරීරට්ඨකං; සරීරකට්ඨකානි කමමසමුට්ඨානං වා හොතු මා වා, නං සක්ඛාය උපාදිනනමපි අපි අනුපාදිනනමපි, ආදිනනගතින පරමට්ඨවසෙන පන සබ්බමෙපනං උපාදිනනමෙවාති දසෙසං අස්සන්තිකං උපාදිනනනි, ආහ.

ඉද්දති තමෙව පස්විබාහුං වස්ථුවසෙන දසෙසං “සෙය්‍යපීදං කෙසා ලොමා” නි ආදි වුත්තං. තත් සෙය්‍යපීදනති, නිපාතො; තස්සන්තො යා සා අස්සන්තිකා පස්විබාහු සා කතමා? යං වා අස්සන්තිකං පච්චන්තිකං කක්ඛලං නාම, නං කතමනති? කෙසා ලොමාති ආදි තස්සා අස්සන්තිකාය පස්විබාහුයා වස්ථුවසෙන පභෙදදසෙසං, ඉදං වුත්තං හොති. කෙසා නාම අස්සන්තිකා උපාදිනනා සරීරට්ඨකා කක්ඛලනලක්ඛණා, ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො, ලොමා නාම-පෙ-කරිසං නාම, ඉධ පන අනුත්තමපි පටිසම්භුතයො පාලිආරුලං මන්ද්‍රභං ආහරිතා මන්ද්‍රභං නාම අස්සන්තිකං උපාදිනනං සරීරට්ඨකං කක්ඛලන ලක්ඛණං, ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො, පරතො ආපොබාහු ආදිනං නිද්දෙසෙ පිත්තාදියුපි එසෙව නයො, ඉමිනා කිං දසසිතං හොති? බාහු මනසිකාරො, ඉමසමිං පන බාහුමනසිකාරෙ කමම කතා විපස්සනං පටිපෙක්ඛා උත්තමත්තං අරහන්තං පාපුණ්ණිකාමෙන කිං කත්තබ්බං? වතුපාරිසුද්ධිසිලං සොධෙතබ්බං. සිලවතො හි කමමට්ඨානභාවනා ඉස්සති. තස්ස සොධනවිධානං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනගෙනෙව වෙදිතබ්බං. විසුද්ධිසිලෙන පන සිලෙ පතිට්ඨාය දස පුබ්බපට්ඨිබොධා ඡිද්දිතබ්බා. තෙසමපි ඡිද්දනවිධානං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තන න ගෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඡිත්තපට්ඨිබොධෙන බාහුමනසිකාර කමමට්ඨානං උග්ගණති තබ්බං. ආවරියෙනාපි¹ බාහුමනසිකාර කමමට්ඨානං උග්ගණනා

පෙනෙන සත්තවිධං උග්ගහකොසල්ලං දසවිධඤ්ච මනසිකාර කොසල්ලං ආවිකානිවබ්බං. අනෙත්වාසිකොතාපි ආවර්ගස්ස සන්තිකෙ බහුවාරෙ සජ්ඣායං නාමා නිජජවං පගුණා කම්මට්ඨානං කාතබ්බං. චුත්තං හෙතං අධිකාරායං, ආදිකම්මකොත භික්ඛුනා ජරාමරණා මුඤ්චතුකාමෙන සත්තභාසාමාර්ගී උග්ගහකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බං. දසභාසාමාර්ගී මනසිකාරකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බන්ති, තත්ථ වම්ඝා මනසා වණ්ණතො සණ්ඨානතො දිසතො ඕභාසතො පරිච්ඡේදතොති, ඉමෙහි සත්තභාසාමාර්ගී ඉමසම්ඨං ධාතුමනසිකාර කම්මට්ඨානෙන උග්ගහකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බං. අනුපුබ්බතො නාති සිසතො නාති සතිතතො විකෙට්ඨපපට්ඨානතො පණ්ණන්තිසමතික්කමතො අනුපුබ්බමුඤ්චනතො ලක්ඛණතො තයො ච සුත්තන්තොති, ඉමෙහි දසභාසාමාර්ගී මනසිකාරකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බං. නදුග්ගමි පරණා සතිට්ඨාන විහරෙහ ආවිභවිස්සති. එවං උග්ගතිත කම්මට්ඨානෙන පත විපුලි මග්ගෙ චුත්තෙ අධාරස සෙනාසනදොසෙ වජ්ජන්ති, පඤ්චබ්ග සමන්තාගතෙ සෙනාසනෙ වසන්තො අත්තනාපි පඤ්චති පධාති යමෙහති සමන්තාගතෙන පච්ඡාභග්ගා පිණ්ඩානපටික්කන්තො විවිත්තොසාසගතො කම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං. මනසිකාරකොතො ච වණ්ණසණ්ඨානදිසොසාසපරිච්ඡේදවසෙන කොසාදිපු එකෙක කොට්ඨාසං මනසි කර්තො අවසානෙ එවං මනසිකාරෙ පවත්තො තබ්බො.

ඉමෙ කෙසා නාම සිසකවාගපට්ටිවෙසන වමෙම ජාතා. තත්ථ යථා වම්මකම්මකෙ ජාතෙපු කුන්තිණෙපු න වම්මකම්මකො ජාතාති මධි කුන්තිණාති ජාතාතිති, නාපි කුන්තිණාති ජාතන්ති මයං වම්මකම්මකෙ ජාතාතිති, එවමෙව න සිසකවාග පට්ටිවෙසන වමෙම ජාතාති මධි කෙසා ජාතාති, නාපි කෙසා ජාතන්ති මයං සිසකවාග පට්ටිවෙසන වමෙම ජාතාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගථව වෙක්ඛණ් රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති කෙසා නාම ඉමසම්ඨං සරීරෙ පාටි යෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙතතො අබ්බාසතො සුඤ්ඤා නිස්සන්තො එදො පසවිධාතුති, ලොමා සරීරවෙසන වමෙම ජාතා. තත්ථ යථා සුඤ්ඤාමට්ඨානෙ ජාතෙපු දබ්බතිණෙපු න සුඤ්ඤාමට්ඨානං ජාතාති මධි දබ්බතිණාති ජාතාතිති, නාපි දබ්බතිණාති ජාතන්ති මයං සුඤ්ඤාමට්ඨානෙ ජාතාතිති, එවමෙව න සරීරවෙසනවමෙම ජාතාති මධි ලොමා ජාතාති, නාපි ලොමා ජාතන්ති මයං සරීර වෙසන වමෙම ජාතාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගථව වෙක්ඛණ් රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති ලොමා නාම ඉමසම්ඨං සරීරෙ පාටි යෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙතතො අබ්බාසතො සුඤ්ඤා නිස්සන්තො එදො පසවිධාතුති, නබා අභ්ගුලීනං අග්ගෙපු ජාතා. තත්ථ යථා කුමාරකෙපු දණ්ඩකෙහි මධුකට්ඨිකෙ විජ්ඣන්ති කිලන්තෙපු න දණ්ඩිකා ජාතන්ති අග්ගෙපු මධුකට්ඨිකා යපිතාති, නාපි මධුකට්ඨිකා ජාතන්ති මයං දණ්ඩකෙපු යපිතාති, එවමෙව න අභ්ගුලීයො ජාතන්ති අමකාං

අයෙකු නම ජාතාති, නාපි නම ජානනති මයං අභිදුලිනං අයෙකු ජාතාති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාං ආභොගපච්චවෙකකිණ රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති නම නාම ඉමසමිං සරිරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අවසානනො සුඤ්ඤා නිසසනෙතා ථද්ධො පඨවිධාතු ති. දන්තා හනුකට්ඨිකෙසු ජාතා. තත්ථ යථා වසිකිති පාසාණඋද්ගකලෙසු කෙනාපි දෙව සිලෙසජාතෙන බන්ධිතා ධුපිතථමොසු න උද්ගකලාති ජානනති අමොසු ථමා සිතාති, නාපි ථමා ජානනති මයං උද්ගකලෙසු සිතාති, එවමෙව න හනුකට්ඨිකා ජානනති අමොසු දන්තා ජාතා ති, නාපි දන්තා ජානනති මයං හනුකට්ඨිකෙසු ජාතා ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාං ආභොග පච්චවෙකකිණ රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති දන්තා නාම ඉමසමිං සරිරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අවසානනො සුඤ්ඤා නිසසනෙතා ථද්ධො පඨවිධාතු ති, තවො සකලසරිරං පරියො නද්ධිතා සිතො. තත්ථ යථා අලලගොවමමපරියොනද්ධාය මහාචිණ්ණාය න මහාචිණ්ණා ජානාති අහං අලලගොවමමන පරියොනද්ධාති, නාපි අලලගොවමම ජානාති මයා මහාචිණ්ණා පරියොනද්ධාති, එව මෙව න සරිරං ජානාති අහං තවෙන පරියොනද්ධනති, නාපි තවො ජානාති මයා සරිරං පරියොනද්ධනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාං ආභොග පච්චවෙකකිණ රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති තවො නාම ඉමසමිං සරිරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අවසානනො සුඤ්ඤා නිසසනෙතා ථද්ධො පඨවිධාතු ති, මංසං අට්ඨසඛ්ඛාටං අනුලිමිති සිතං. තත්ථ යථා මහා මතතිකාය ලිතතාය භිතතියා න භිතති ජානාති අහං මහාමතතිකාය ලිතතා ති, නාපි මහාමතතිකා ජානාති මයා මහාභිතති ලිතතා ති, එවමෙව න අට්ඨසඛ්ඛාටො ජානාති අහං නවමංසපෙසිසනපපතෙදෙන මංසෙන ලිතතා ති, නාපි මංසං ජානාති මයා අට්ඨසඛ්ඛාටො ලිතතා ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාං ආභොග පච්චවෙකකිණරතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති මංසං නාම ඉමසමිං සරිරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අවසානනො සුඤ්ඤා නිසසනෙතා ථද්ධො පඨවිධාතු ති.

තභාරු සරිරබහනනරෙ අට්ඨිති ආබන්ධිතා සිතා. තත්ථ යථා වලලිති විතද්ධෙසු කුඛ්ඛදුරුසු න කුඛ්ඛදුරු ජානනති මයං වලලිති විතද්ධාති ති, නාපි වලලියො ජානනති අමෙහති කුඛ්ඛදුරු විතද්ධාති ති, එවමෙව න අට්ඨිති ජානනති මයං තභාරුති ආබන්ධාති ති, නාපි තභාරු ජානනති අමෙහති අට්ඨිති ආබන්ධාති ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාං ආභොග පච්චවෙකකිණ රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති තභාරු නාම ඉමසමිං සරිරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අවසානනො සුඤ්ඤා නිසසනෙතා ථද්ධො පඨවිධාතු ති.

අට්ඨිසු පණ්ණිකට්ඨි ගොපථකට්ඨි උකඛිපිතා සිතං. ගොපථකට්ඨි ජඞ්ඝට්ඨි උකඛිපිතා සිතං. ජඞ්ඝට්ඨි උරුරුට්ඨි උකඛිපිතා සිතං. උරුරුට්ඨි කට්ඨි උකඛිපිතා සිතං. කට්ඨි පිට්ඨිකණ්ටකං උකඛිපිතා සිතං. පිට්ඨිකණ්ටකො භිවට්ඨි උකඛිපිතා සිතො. භිවට්ඨි සිසට්ඨි.

උක්කිපිත්වා සීතං. සීසංචි ගිවට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතං. ගිවට්ඨි පිට්ඨිකණ්ටකෙ පතිට්ඨිතං. පිට්ඨිකණ්ටකො කට්ටිසිමහි පතිට්ඨිතො. කට්ටි උඡාරට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතං. උඡාරට්ඨි ජඞ්ඝට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතං. ජඞ්ඝට්ඨි ගොප්ථකට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතං. ගොප්ථකට්ඨි පණ්ණිකට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතං. තත්ථ යථා ඉට්ඨිකා දාරුගොමයාදීසු සඤ්ඤායෙසු න ගෙට්ඨිමා ගෙට්ඨිමා ජානන්ති මයං උපරිමෙ උපරිමෙ උක්කිපිත්වා සීතා ති, නාපි උපරිමා උපරිමා ජානන්ති මයං ගෙට්ඨිමෙසු ගෙට්ඨිමෙසු පතිට්ඨිතාති, එවමෙව න පණ්ණිකට්ඨි ජානාති අහං ගොප්ථකට්ඨිං උක්කිපිත්වා සීතන්ති. න ගොප්ථකට්ඨි ජානාති අහං ජඞ්ඝට්ඨිං උක්කිපිත්වා සීතන්ති, න ජඞ්ඝට්ඨි ජානාති අහං උඡාරට්ඨිං උක්කිපිත්වා සීතන්ති, න උඡාරට්ඨි ජානාති අහං කට්ටිං උක්කිපිත්වා සීතන්ති, න කට්ටි ජානාති අහං පිට්ඨිකණ්ටකං උක්කිපිත්වා සීතන්ති, න පිට්ඨිකණ්ටකො ජානාති අහං ගිවට්ඨිං උක්කිපිත්වා සීතන්ති, න ගිවට්ඨි ජානාති අහං සීසංචිං උක්කිපිත්වා සීතන්ති. න සීසංචි ජානාති අහං ගිවට්ඨිමහි පතිට්ඨිතන්ති, න ගිවට්ඨි ජානාති අහං පිට්ඨිකණ්ටකෙ පතිට්ඨිතන්ති, න පිට්ඨිකණ්ටකො ජානාති අහං කට්ටිමහි පතිට්ඨිතො ති, න කට්ටි ජානාති අහං උඡාරට්ඨිමහි පතිට්ඨිතන්ති, න උඡාරට්ඨි ජානාති අහං ජඞ්ඝට්ඨිමහි පතිට්ඨිතන්ති, න ජඞ්ඝට්ඨි ජානාති අහං ගොප්ථකට්ඨිමහි පතිට්ඨිතන්ති, න ගොප්ථකට්ඨි ජානාති අහං පණ්ණිකට්ඨිමහි පතිට්ඨිතන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකණ් රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති අට්ඨි නාම ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සන්තො ඵද්ධො පඨවිධාතු ති, අට්ඨිමඤ්ඤං තෙසං තෙසං අට්ඨිනං අබ්‍යන්තරෙ සීතං. තත්ථ යථා වෙච්ඡාදිතං අනෙතා පණ්ණිකොසු සිත්තවෙනතඤ්ඤාදීසු න වෙච්ඡාදිති ජානන්ති අමොසු වෙනතඤ්ඤාදීති පණ්ණිකානි ති, නාපි වෙනතඤ්ඤාදීති ජානන්ති මයං වෙච්ඡාදිසු බිත්තාති ති, එව මෙව න අට්ඨිති ජානන්ති අමොකං අනෙතා අට්ඨි මඤ්ඤං¹ සීතන්ති, නාපි අට්ඨිමඤ්ඤං ජානාති අහං අට්ඨිනං අනෙතා සීතන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙකකණ් රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති අට්ඨිමඤ්ඤං නාම ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සන්තො ඵද්ධො පඨවිධාතු ති.

වක්කං ගලවාටකතො නික්කන්තොන එකමුලෙන ථොකං ගන්ත්වා මිධා භික්කොන පුලනභාරුතා විනිබ්බං හුත්වා හදයමංසං පරික්කිපිත්වා සීතං. තත්ථ යථා වණ්ටුපතිබ්බො අමබ්ඵලආයෙ න වණ්ටු ජානාති මයං අමබ්ඵලආයං උපතිබ්බන්ති, නාපි අමබ්ඵලආයං ජානාති අහං වණ්ටුන උපතිබ්බන්ති, එවමෙව න පුලනභාරු ජානාති මයං වක්කං උපතිබ්බන්ති, නාපි වක්කං ජානාති අහං පුලනභාරුතා උපතිබ්බන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙකකණ් රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති වක්කං නාම ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සන්තො ඵද්ධො පඨවිධාතු ති.

හදයං සරීරබහනනතරෙ උරට්ඨිපඤ්ඤරමජ්ඣං නිස්සාය සීතං තත්ථ යථා ඡින්නසඤ්ඣානිකපඤ්ඤරබහනනතරං නිස්සාය ස්විතාය මංසපෙසියා න ඡින්නසඤ්ඣානිකපඤ්ඤරබහනනතරං ජානාති මං නිස්සාය මංසපෙසි ස්විතා ති, නාපි මංසපෙසි ජානාති අහං ඡින්නසඤ්ඣානිකපඤ්ඤරබහනනතරං නිස්සාය සීතා ති, එවමෙව න උරට්ඨිපඤ්ඤරබහනනතරං ජානාති මං නිස්සාය හදයං සීතනති, නාපි හදයං ජානාති අහං උරට්ඨි පඤ්ඤරබහනනතරං නිස්සාය සීතනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්ච වෙකකිණ රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති හදයං නාම ඉමසමීං සරීරෙ පාටි යෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්බාසනො සුඤ්ඤෙ නිස්සතො ඵද්ධො පස්චිධාතු ති, යකනං අනෙතා සරීරෙ විනාං ඵනානං අබහනනතරෙ දකඛිණපසං නිස්සාය සීතං තත්ථ යථා උකලිකපාල පසංචති ලග්ගෙ යමකමංසපිණ්ඩි න උකලිකපාලපසං ජානාති මයි යමකමංසපිණ්ඩා ලග්ගො ති, නාපි යමකමංසපිණ්ඩා ජානාති අහං උකලිකපාලපසං ලග්ගො ති, එව මෙව න ඵනානං අබහනනතරෙ දකඛිණපසං ජානාති මං නිස්සාය යකනං සීතනති, නාපි යකනං ජානාති අහං ඵනානං අබහනනතරෙ දකඛිණපසං නිස්සාය සීතනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකිණ රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති යකනං නාම ඉමසමීං සරීරෙ පාටි යෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්බා සනො සුඤ්ඤෙ නිස්සතො ඵද්ධො පස්චිධාතු ති.

කිලොමකෙසු පටිච්ඡන්ත කිලොමකං හදයඤ්ච වකකඤ්ච පරි වාරෙඪා සීතං අපටිච්ඡන්තකිලොමකං සකල සරීරෙ වමමස්ස ගෙට්ඨනො මංසං පරියොනද්ධිඪා සීතං තත්ථ යථා පිලොතික පලි වෙසිතෙ මංසෙන මංසං ජානාති අහං පිලොතිකාය පලිවෙසිතනති, නාපි පිලොතිකා ජානාති මයා මංසං පලිවෙසිතනති, එවමෙව න වකකහදයාති සකලසරීරෙ මංසඤ්ච ජානාති අහං කිලොමකෙන පටිච්ඡන්තනති, නාපි කිලොමකං ජානාති මයා වකකහදයාති සකල සරීරෙ මංසඤ්ච පටිච්ඡන්තනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙකකිණ රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති කිලොමකං නාම ඉමසමීං සරීරෙ පාටි යෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්බාසනො සුඤ්ඤෙ නිස්සතො ඵද්ධො පස්චිධාතු ති.

පිගකං හදයස්ස වාමපසෙස උදරපටලස්ස මත්තකපසං නිස්සාය සීතං තත්ථ යථා කොට්ඨකමත්තකපසං නිස්සාය සීතාය ගොමයපිණ්ඩියා න කොට්ඨකමත්තකපසං ජානාති ගොමයපිණ්ඩි මං නිස්සාය සීතා ති, නාපි ගොමයපිණ්ඩි ජානාති අහං කොට්ඨක මත්තකපසං නිස්සාය සීතා ති, එවමෙව න උදරපටලස්ස මත්තකපසං ජානාති පිගකං මං නිස්සාය සීතනති, නාපි පිගකං ජානාති අහං උදරපටලස්ස මත්තකපසං නිස්සාය සීතනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙකකිණ රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති පිගකං නාම ඉමසමීං සරීරෙ පාටි යෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්බාසනො සුඤ්ඤෙ නිස්සතො ඵද්ධො පස්චිධාතු ති.

පපථාසං සරීරබ්‍යන්තරේ විනාං ඵනාන මන්තරේ ගද්‍යඤ්ච
 යක්‍යනඤ්ච උපරිච්ඡාදේනා ඔලම්බනං සිතං. තත්ථ යථා ජිණ්ණ
 කොට්ඨාබ්‍යන්තරේ ඔලම්බමානො සකුණ්ණකුලාවකො න ජිණ්ණ
 කොට්ඨාබ්‍යන්තරං ජානාති මසි සකුණ්ණකුලාවකො ඔලම්බමානො
 සිතො ති, නාපි සකුණ්ණකුලාවකො ජානාති අහං ජිණ්ණකොට්ඨාබ්‍යන්තරේ
 ඔලම්බමානො සිතො ති, ඵවමෙව න සරීරබ්‍යන්තරං ජානාති මසි
 පපථාසං ඔලම්බමානං සිතනති, නාපි පපථාසං ජානාති අහං ඵවරූපෙ
 සරීරබ්‍යන්තරේ ඔලම්බමානං සිතනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්ච
 වෙක්ඛණ් රහිතා ඵතෙ ධම්මා, ඉති පපථාසං නාම ඉමසමිං සරීරේ
 පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤො
 නිස්සන්ධො ඵද්ධො පඨවිධාතු ති.

අනාං ගලවාටකතො කරීසමග්ගපරියන්තො සරීරබ්‍යන්තරේ
 සිතං. තත්ථ යථා ලොභිතද්දේණියං ඔචුජ්ඣා ඝට්ඨිතො ජිනාසිසධම්මති
 කලෙබරේ න ලොභිතද්දේණී ජානාති මසි ධම්මති කලෙබරං සිතනති,
 නාපි ධම්මතිකලෙබරං ජානාති අහං ලොභිතද්දේණියං සිතනති, ඵවමෙව
 න සරීරබ්‍යන්තරං ජානාති මසි අනාං සිතනති, නාපි අනාං ජානාති
 අහං සරීරබ්‍යන්තරේ සිතනති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙක්ඛණ්
 රහිතා ඵතෙ ධම්මා, ඉති අනාං නාම ඉමසමිං සරීරේ පාටියෙකෙකා
 කොට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සන්ධො ඵද්ධො
 පඨවිධාතු ති.

අනාගුණං අනන්තරාදරේ එකථිසති අනාභොගෙ ඛක්ඛිත්වා සිතං.
 තත්ථ යථා පාදපුඤ්ජන රජ්ජමණ්ණලකං සිබ්බෙත්වා සිතෙසු රජ්ජකෙසු
 න පාදපුඤ්ජන රජ්ජමණ්ණලකං ජානාති රජ්ජකා මං සිබ්බෙත්වා
 සිතා ති, නාපි රජ්ජකා ජානනති මයං පාදපුඤ්ජන රජ්ජමණ්ණලකං
 සිබ්බෙත්වා සිතා ති, ඵවමෙව න අනාං ජානාති අනාගුණං මං
 ආඛක්ඛිත්වා සිතනති, නාපි අනාගුණං ජානාති අහං අනාං ඛක්ඛිත්වා
 සිතනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙක්ඛණ් රහිතා ඵතෙ ධම්මා,
 ඉති අනාගුණං නාම ඉමසමිං සරීරේ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො
 අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සන්ධො ඵද්ධො පඨවිධාතු ති.

උදරියං උදරේ සිතං අසිත පිත බාසිතසාසිතං. තත්ථ යථා සුවාන
 දේණියං සිතෙ සුවානවමුත්ථි න සුවානදේණී ජානාති මසි සුවාන
 වමුත්ථි සිතො ති, නාපි සුවානවමුත්ථි ජානාති අහං සුවානදේණියං සිතො ති,
 ඵවමෙව න උදරං ජානාති මසි උදරියං සිතනති, නාපි උදරියං
 ජානාති අහං උදරේ සිතනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙක්ඛණ්
 රහිතා ඵතෙ ධම්මා, ඉති උදරියං නාම ඉමසමිං සරීරේ පාටියෙකෙකා
 කොට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සන්ධො ඵද්ධො
 පඨවිධාතු ති.

කරීසං පක්කාසයසඛාතො අට්ඨඛුලවෙචපබ්බසදිසෙ අනා
 පරියොසානෙ සිතං. තත්ථ යථා වෙචපබ්බ ඔමදදිත්වා පක්ඛිත්තාය
 සණ්ඨපණ්ඩුමත්තිකාය න වෙචපබ්බං ජානාති මසි පණ්ඩුමත්තිකා

සීතා ති, නාපි පණ්ඩුමතනිකා ජානාති අහං වෙච්ඡෙබ්බ සීතා ති, එව මෙව න පක්කාසයො ජානාති මයි කරිසං සීතනනි, නාපි කරිසං ජානාති අහං පක්කාසයො සීතනනි, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්ච වෙක්කණ් රතිතා එනෙ ධම්මා, ඉති කරිසං නාම ඉමසමිං සරීරෙ පාටි යෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්බාසනො සුඤ්ඤ නිස්සන්තො ඵද්ධො පඨවිධාතු ති.

මත්ථලුඛිං සීසකවාහබ්බන්තරෙ සීතං. තත්ථ යථා පුරුණ ලාබ්‍ර කවාහෙ පක්කිත්තාය පිට්ඨපිණ්ඩියා න ලාබ්‍රකවාහං ජානාති මයි පිට්ඨපිණ්ඩි සීතා ති, නාපි පිට්ඨ පිණ්ඩි ජානාති අහං ලාබ්‍රකවාහෙ සීතා ති, එවමෙව න සීසකවාහබ්බන්තරං ජානාති මයි මත්ථලුඛිං සීතනනි, නාපි මත්ථ ලුඛිං ජානාති අහං සීසකවාහබ්බන්තරෙ සීතනනි, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙක්කණ් රතිතා එනෙ ධම්මා, ඉති මත්ථලුඛිං නාම ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්බාසනො සුඤ්ඤ නිස්සන්තො ඵද්ධො පඨවිධාතු ති.

යං වා පනඤ්ඤමිති, ඉමිනා ආපො කොට්ඨාසාදිසු තිසු අනුගතං පඨවිධාතුං ලක්කණ්වසෙන යෙවාපනකං පඨවිං කතා දසෙසයි. බාහිර පඨවිධාතුනිද්දෙසෙ අසොති, කාලලොහං; ලොහනනි, ජාතිලොහං විජාතිලොහං කිත්තිමලොහං පිසාවලොහනනි වතුබ්බිධං; තත්ථ අයො සජ්ඣු සුවණ්ණං තිසු සීසං තමබ්බලොහං වෙකන්තක ලොහනනි ඉමාති සත්ත ජාතිලොහාති නාම, නාගනාසිකලොහං විජාතිලොහං නාම, කංස ලොහං වට්ටලොහං ආරකුටනනි තීති කිත්තිමලොහාති නාම, මොරකබ්බ කං පුට්ඨකං මලිතකං වපලකං සෙලකං ආවකං තලලකං දුසිලොහනනි අට්ඨ පිසාවලොහාති නාම, තෙසු පඤ්ච ජාතිලොහාති පාලියං විසුං චුත්තානෙව, තමබ්බලොහං වෙකන්තකලොහනනි ඉමෙහි පන විනි ජාති ලොහෙහි සද්ධිං සෙසං සබ්බමි ඉධ ලොහනනි වෙදිතබ්බං. තිසුති, සෙනතිසු; සීසනනි, කාලිතිසු; සජ්ඣුති රජනං; මුත්තාති, සාමුද්දික මුත්තා; මණ්නිති, ධූපෙතො පාලිආගනෙ වෙච්චියාදයො සෙසො ජොති රසාදි හෙදෙ සබ්බො පි මණ්නි; වෙච්චිසොති, වංසවණ්ණමණ්නි; සංඛොති, සාමුද්දිකසංඛොති; සීලාති, කාලසීලා පණ්ඩුසීලා සෙනසීලාති ආදිහෙද සබ්බො පි සීලා; පමාලනනි, පමාලමෙව; රජනනනි, කහාපණො; ජන රූපනනි, සුවණ්ණං; ලොහිකමෙකාති, රත්තමණ්නි; මසාරගලලනනි, කබරමණ්නි; තිණාදිසු බහිසාර අන්තමසො නාලිකොරදයොපි තිණං නාම, අන්තොසාරං අන්තමසො දුරුබණ්ඩමි කට්ඨං නාම, සකබ්බති, මුග්ග මත්තනො යාව මුට්ඨිපපමාණං මරුට්ඨො සකබ්බ නාම; මුග්ගමත්තනො පන හෙට්ඨා වාලිකා ති චුට්චති. කාසලනනි, යං කිඤ්චි කපාලං; භූමිති, පඨවි; පාසාණොති, අන්තොමුට්ඨියං අසණ්ඨහනනො පට්ඨාය භූමිපප මාණං අසමපත්තො පාසාණො නාම; භූමිපපමාණනො පට්ඨාය පන උපරි පබ්බතො නාම; යං වා පනාති, ඉමිනා තාලට්ඨි නාලිකොර ඵලාදි හෙදං සෙසපඨවිං ගණනාති. යා ව අජ්ඣත්තිකා පඨවිධාතු යා ව බාහිර ති ඉමිනා වෙච්ච පඨවිධාතුයො කකබ්බට්ඨොන ලක්කණ්තො එකා පඨවිධාතු

එවා ති දසෙයි. ආපොධාතු නිදෙසාදිසු හෙට්ඨා වුත්තනසෙතෙව වෙදි තබ්බං. ආපො ආපොභින්නාති ආදිසු ආබ්භිතවසෙන ආපො; තදෙව ආපොසභාවං ගතත්තා ආපො ගතං නාම. සෙත්තනවසෙන සෙත්තො, සො යෙව සෙත්තසභාවං ගතත්තා සෙත්තගතංනාම, බ්භින්නානං රූපසායාති, අවිතීබ්බොග රූපසා බ්භින්නාපො; පිත්තංසෙම්භනාති ආදීති පි වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසපරිවෙණ්ද වසෙන පරිග්ගහෙත්වා ධාතු වසෙනෙව මනසිකාගබ්බාති. තත්තායං තයො-පිත්තෙසු ති අබ්බපිත්තං ජීවිතින්ද්‍රිය පටිබ්බං සකලසරීරං බ්‍යාපෙත්වා සීතං. බ්බපිත්තං පිත්ත කොසකෙ සීතං. තත්ථ යථා පුචං බ්‍යාපෙත්වා සීතෙ තෙලෙ න පුචං ජානාති තෙලං මං බ්‍යාපෙත්වා සීතනාති, නාපි තෙලං ජානාති අහං පුචං බ්‍යාපෙත්වා සීතනාති, එවමෙව න සරීරං ජානාති අබ්බපිත්තං මං බ්‍යාපෙත්වා සීතනාති, නාපි අබ්බපිත්තං ජානාති අහං සරීරං බ්‍යාපෙත්වා සීතනාති, යථා ව වසොදකෙන පුණ්ණෙ කොසාතකිකොසකෙ න කොසාතකිකොසකො ජානාති මයි වසොදකං සීතනාති, නාපි වසොදකං ජානාති අහං කොසාතකිකොසකෙ සීතනාති, එවමෙව න පිත්ත කොසකො ජානාති මයි බ්බපිත්තං සීතනාති, නාපි බ්බපිත්තං ජානාති අහං පිත්තකොසකෙ සීතනාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොග පච්චවෙකකිණ රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති පිත්තං නාම ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤ නිස්සතො යුසභුතො ආබ්භිනාකාරෙ ආපොධාතු ති. සෙම්භං එක පත්තපුරපමාණං උදර පටලෙ සීතං. තත්ථ යථා උපරි සඤ්ජාත ඵෙණ්පටලාය වන්දනිකාය න වන්දනිකා ජානාති මයි ඵෙණ්පටලං සීතනාති, නාපි ඵෙණ්පටලං ජානාති අහං වන්දනිකාය සීතනාති, එවමෙව න උදරපටලං ජානාති මයි සෙම්භං සීතනාති, නාපි සෙම්භං ජානාති අහං උදරපටලෙ සීතනාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොග පච්චවෙකකිණ රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති සෙම්භං නාම ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤ නිස්සතො යුසභුතො ආබ්භිනාකාරෙ ආපොධාතු ති.

පුබ්බො අතිබ්බොකාසො, යත්ථ යත්ථෙව බාණු කණ්ටකප්පගර්ණ අග්ගිජාලාදීහි අභිග්ගෙට සරීරප්පදෙසෙ ලොභිතං සංග්ගිතිත්වා පච්චති, ගණ්ඨපිළිකාදසො වා උප්පජ්ජනාති, තත්ථ තත්ථෙව තිට්ඨති. තත්ථ යථා එරසුප්පගාරදි වසෙන පග්ගරිතනීයාසෙ රුකෙකි න රුකකස්ස එර සුප්පගාරදිප්පදෙසා ජානනාති අමෙතසු නීයාසො සීතො ති, නාපි නීයාසො ජානාති අහං රුකකස්ස එරසුප්පගාරදිප්පදෙසෙසු සීතො ති, එවමෙව න සරීරස්ස බාණුකණ්ටකාදීහි අභිග්ගෙටප්පදෙසා ජානනාති අමෙතසු පුබ්බො සීතො ති, නාපි පුබ්බො ජානාති අහං බාණුකණ්ටකාදීහි අභිග්ගෙට ප්පදෙසෙසු සීතො ති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොග පච්චවෙකකිණ රතිතා එතෙ ධම්මා, ඉති පුබ්බො නාම ඉමසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤ නිස්සතො යුසභුතො ආබ්භිනාකාරෙ ආපොධාතු ති, ලොභිතං සංගර්ණලොභිතං අබ්බ පිත්තං මිය සකලසරීරං බ්‍යාපෙත්වා සීතං, සන්තිවිත ලොභිතං යක

නවධානස්ස හෙට්ඨාසාගං පුරෙත්වා එකපත්ත පුරණපමාණං වක්ක
හදයස්සකතපප්පාසානි තෙමෙනතං සීතං, තත්ථ සංසරණලොභිනෙ
අබ්බපිනෙත විය විනිච්ඡයො, ඉතරං පන යථා ජජ්ජර කපාලට්ඨ
උදකෙ හෙට්ඨා ලෙඤ්චුබණ්ඩාදීනි තෙමයමානෙ න ලෙඤ්චුබණ්ඩාදීනි
ජානනති මයං උදකෙන තෙමියමානා සීතා ති, නාපි උදකං ජානාති අහං
ලෙඤ්චුබණ්ඩාදීනි තෙමෙමි ති, එවමෙව යකනස්ස හෙට්ඨා භාගට්ඨානං
වක්කාදීනි වා න ජාත්තති මසි ලොභිතං සීතං අමො වා තෙමයමානං
සීතනති, නාපි ලොභිතං ජානාති අහං යකනස්ස හෙට්ඨාසාගං පුරෙත්වා
වක්කාදීනි තෙමයමානං සීතනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකිණ
රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති ලොභිතං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාරිශේකෙකා
කොට්ඨාසො අවෙනතො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සතො යුසභුතො
ආබ්‍ඤ්ඤාකාරො ආපොධාතු ති.

සෙදෙ අග්ගිසත්තාපාදිකාලෙසු කෙසලොමකුප විවරති පුරෙත්වා
තිට්ඨති වෙව පග්ගරති ව, තත්ථ යථා උදකං අබ්බුලුහමනෙතසු භිසල්ලාල
කුමුදනාලිකාලාපෙසු න භිසාදිකාලාපවිවරති ජානනති අමොති උදකං
පග්ගරති ති, නාපි භිසාදිකාලාපවිවරෙති පග්ගරන්තං උදකං ජානාති අහං
භිසාදිකාලාපවිවරෙති පග්ගරමි ති, එවමෙව න කෙසලොමකුප විවර
ජානනති අමොති සෙදෙ පග්ගරති ති, නාපි සෙදෙ ජානාති අහං කෙස
ලොමකුප විවරෙති පග්ගරමි ති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකිණ
රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති සෙදෙ නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාරිශේකෙකා
කොට්ඨාසො අවෙනතො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සතො යුසභුතො
ආබ්‍ඤ්ඤාකාරො ආපොධාතු ති,

මෙදෙ ථුලස්සසකලසරීරං පත්ථරිත්වා කිසස්ස ජංගමංසාදිති නිස්සාය
සීතො පඤ්ඤාසෙනහො, තත්ථ යථා හලිද්දිපිලොභිකපවිච්ඡන්තො
මංසපුඤ්ජො න මංසපුඤ්ජො ජානාති මං නිස්සාය හලිද්දි පිලොභිකා
සීතා ති, නාපි හලිද්දි පිලොභිකා ජානාති අහං මංසපුඤ්ජො නිස්සාය
සීතා ති, එවමෙව න සකල සරීරෙ ජඬ්ඝාදිසු වා මංසං ජානාති මං නිස්සාය
මෙදෙ සීතො ති, නාපි මෙදෙ ජානාති අහං සකලසරීරෙ ජඬ්ඝාදිසු වා
මංසං නිස්සාය සීතො ති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකිණරහිතා
එතෙ ධම්මා, ඉති මෙදෙ නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාරිශේකෙකා
කොට්ඨාසො අවෙනතො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සතො පඤ්ඤා
සෙනහො පඤ්ඤායුසභුතො ආබ්‍ඤ්ඤාකාරො යුසභුතො ආපොධාතු ති.

අයු යද්දි සංජායති තද අකම්මකුපකෙ පුරෙත්වා තිට්ඨති වා පග්ගරති
වා, තත්ථ යථා උදකපුණ්ණසු තරුණතාලට්ඨිකුපකෙසු න තරුණ
තාලට්ඨි කුපකා ජානනති අමොසු උදකං සීතනති, නාපි උදකං ජානාති
අහං තරුණතාලට්ඨි කුපකෙසු සීතනති, එවමෙව න අකම්මකුපකා ජානනති
අමොසු අයු සීතනති, නාපි අයු ජානාති අහං අකම්මකුපකෙසු සීතනති,
අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකිණ රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති අයු
නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාරිශේකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනතො අබ්‍යා
කතො සුඤ්ඤො නිස්සතො යුසභුතො ආබ්‍ඤ්ඤාකාරො ආපොධාතු ති.

වසා අග්ගිසත්තාපාදිකාලෙ හත්තල හත්තිවසී පාදතල පාදපිටසී නාසාපුට නලාට අංසකුටෙසු සිතවිලිත සෙහගො, තත්ථ යථා පකඛිත්ත තෙලෙ ආවාමෙ න ආවාමො ජානාති මං තෙලං අජේඤාත්ථිතා සිතනති, නාපි තෙලං ජානාති අහං ආවාමං අජේඤාත්ථිතා සිතනති, එවමෙව න හත්තලාදිපපදෙසො ජානාති මං වසා අජේඤාත්ථිතා සිතාති, නාපි වසා ජානාති අහං හත්තලාදිපපදෙසෙ අජේඤාත්ථිතා සිතාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙකකණ්ණරහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති වසා නාම ඉමසම් සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්‍යාකනො සුඤ්ඤෙ නිස්සන්තො යුසභුතො ආබ්‍යාකාකාරෙ ආපොධාතු ති.

බෙලො තථා රූපෙ බෙලුප්පතතිපච්චයෙ සති උභොති කපොල පයොගි ඔරෙහිතා ජිව්හාය තිට්ඨති. තත්ථ යථා අබ්බාච්ඡිත්ත උදක නිස්සන්තෙ නදීතිරකුපකෙ න කුපතලං ජානාති මයි උදකං සනතිට්ඨති ති, නාපි උදකං ජානාති අහං කුපතලෙ සනතිට්ඨාමි ති, එවමෙව න ජිව්හා තලං ජානාති මයි උභොති කපොලපයොගි ඔරෙහිතා බෙලො සිතොති, නාපි බෙලො ජානාති අහං උභොති කපොලපයොගි ඔරෙ හිතා ජිව්හාතලෙ සිතොති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකණ්ණරහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති බෙලො නාම ඉමසම් සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්‍යාකනො සුඤ්ඤෙ නිස්සන්තො යුසභුතො ආබ්‍යාකාකාරෙ ආපොධාතු ති.

සිඛ්‍යාතිකා යද්‍ය සංජායති නද්‍ය නාසාපුටෙ පුරෙහිව තිට්ඨති වා පහසරති වා, තත්ථ යථා පුතිදධිභරිතාය සිපපිකාය න සිපපිකා ජානාති මයි පුති දධි සිතනති, නාපි පුතිදධි ජානාති අහං සිපපිකාය සිතනති, එවමෙව න නාසාපුටා ජානනති අමෙහසු සිඛ්‍යාතිකා සිතාති, නාපි සිඛ්‍යාතිකා ජානාති අහං නාසාපුටෙසු සිතාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකණ්ණරහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති සිඛ්‍යාතිකා නාම ඉමසම් සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්‍යාකනො සුඤ්ඤෙ නිස්සන්තො යුසභුතො ආබ්‍යාකාකාරෙ ආපොධාතු ති.

ලසිකා අට්ඨිකසන්තිනං අබ්‍හඤ්ජනතිට්ඨං සාධයමානා අසීතිසත සන්තිසු සිතා, තත්ථ යථා තෙලබ්‍හඤ්ජනෙ අකෙබ්‍ය න අකෙබ්‍යා ජානාති මං තෙලං අබ්‍හඤ්ජනා සිතනති, නාපි තෙලං ජානාති අහං අකබ්‍යං අබ්‍හඤ්ජනා සිතනති, එවමෙව න අසීතිසතසන්තිකො ජානනති ලසිකා අමෙහ අබ්‍හඤ්ජනා සිතාති, නාපි ලසිකා ජානාති අහං අසීතිසත සන්තිකො අබ්‍හඤ්ජනා සිතාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙකකණ්ණරහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති ලසිකා නාම ඉමසම් සරීරෙ පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්‍යාකනො සුඤ්ඤෙ නිස්සන්තො යුසභුතො ආබ්‍යාකාකාරෙ ආපොධාතු ති.

මුත්තං වජ්ඣස්ස අබ්භතතරෙ සිත්තං. තත්ථ යථා වඤ්ඤානාය පක්ඛිනෙන් අයොමුබෙ රවණ්ණපෙ න රවණ්ණපො ජානාති මසි වඤ්ඤානා රසො සිතො ති, නාපි වඤ්ඤානා රසො ජානාති අභං රවණ්ණපෙ සිතො ති, එවමෙව න වජ්ඣ ජානාති මසි මුත්තං සිතනති, නාපි මුත්තං ජානාති අභං වජ්ඣමහි සිතනති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙක්ඛණ රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති මුත්තං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාරිශෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්භාකනො සුඤ්ඤො නිස්සත්තො යුසගුතො ආබ්ඝිනාකාරෙ ආපොධාතු ති.

යං වා පනාති, අවසෙසෙසු නිසු කොට්ඨාසෙසු ආපොධාතුං සක්ඛායවුත්තං. බාහිරආපොධාතුනිද්දෙසෙ මූලං පටිච්ච නිබ්බතතරසො මූලරසො නාම, ඛණ්ඩසාදිසු පි එසෙව නයො, බිණ්ඩිති පාකටානෙව, යථා පන හෙසජ්ඣිකකාපදෙ එවමිධ නියමො නත්ති. යං කිඤ්චි බිරං බිරමෙව, සෙසෙසු පි එසෙව නයො, භුමමානි ති, ආවාටාදිසු සිත උදකාති; අනාලිකමානි ති, පඨමිං අප්පත්තාති වය්සොදකාති; යං වා පනා ති, හිමොදක කප්පමිනාසකඋදක පඨමිසක්ඛාරකඋදකාදීති ඉධ යෙවාපනකට්ඨානං පටිට්ඨාති, තෙජොධාතුනිද්දෙසෙ තෙජනවසෙන ඤාපො, තෙජොව තෙජොභාවං ගතත්තා ඤාපොගතං, උසමා ති, උණ්ණාකාරෙ; උසමාව උසමාභාවං ගතත්තා උසමාගතං, උසුමනති, වණ්ඩඋසුමං; තදෙව උසුමභාවං ගතත්තා උසුමගතං, සෙන වා ති, යෙන තෙජොගතෙන කුප්පිනෙන; සත්තප්පති ති, අයං කායො සත්තප්පති එකාතික ජරදිභාවෙන උසුමජාතො හොති; සෙන ව ජීරිසති ති, යෙන අයං කායො ජීරිසති ඉන්ද්‍රිය වෙකලලතං. බල පරික්ඛයං වලිපලිතාදිභාවඤ්ච පාපුණාති; සෙන ව පටිබසහති ති, යෙන කුප්පිනෙන අයං කායො ඛයාති; සො ව පුග්ගලො ඛයාමි ඛයාමි ති කඤ්ඤෙනා සතබොතසප්පිගොසිතවඤ්ඤාදිලෙපඤ්ච තාල වණ්ච වාතඤ්ච පච්චාසිංසති. සෙන ව අසිත පිත බාසිත සාසිතං සමමා පටිණාමං ගච්ඡති ති, යෙනෙනං අසිතං වා ඔදනාදි පිතං වා පාණකාදි බාසිතං වා පිට්ඨබජ්ජකාදි සාසිතං වා අමුපකක මුඛපාණිකාදි සමමා පටිපාකං ගච්ඡති; රසාදිභාවෙන විවෙකං ගච්ඡතිති අත්ථො, එත්ථ ව පුරිමා තයො තෙජොධාතු චතුසමුට්ඨානා, පච්චිමො කමමසමුට්ඨානොව, අයං තාවෙනි පදසංවණ්ණනා, ඉදං පන මනසිකාරවිධානං, ඉධ හික්ඛු යෙන සත්තප්පති අයං ඉමස්මිං සරීරෙ පාරිශෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්භාකනො සුඤ්ඤො නිස්සත්තො පටිපාව නාකාරෙ තෙජොධාතු ති මනසිකරෙති. යෙන ජීරිසති, යෙන පරි ඛයාති, යෙන අසිත පිත බාසිත සාසිතං සමමා පටිණාමං ගච්ඡති, අයං ඉමස්මිං සරීරෙ පාරිශෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අබ්භාකනො සුඤ්ඤො නිස්සත්තො පටිපාවනාකාරෙ තෙජොධාතු ති මනසිකරෙති. යං වා පනා ති, ඉමස්මිං සරීරෙ පාකතිකො එකො උතු අත්ථි. සො යෙවාපනකට්ඨානං පටිට්ඨො. බාහිර තෙජොධාතු නිද්දෙසෙ කට්ඨං ටෙට්ච පජ්ජිතො කට්ඨපාදනො අගති කට්ඨගති නාම, සකලිකගති

ආදීසු පි එසෙව නයො, සබ්බාදග්ගි ති, කච්චරං සබ්බසංඝායා ජාලා පිනො කච්චරග්ගි; ඉඤ්ඤානී ති, අසනි අග්ගි; අග්ගිසංඝායො ති, ජාලාය වා චිතච්චිකඛිභාරානං වා සන්තාපො; සුද්ධසංඝායො ති ආනපො; සබ්බසංඝානිවස සන්තාපො ති, කච්චරසිට්ඨානෙ සන්තාපො; සෙසෙසු පි එසෙව නයො, සං වා සනා ති, පෙතග්ගි කප්පවිනාසග්ගි තීරයග්ගි ආදයො ඉධ සෙව්‍යපනකට්ඨානං පවිට්ඨා.

වායොධාතු නිදදෙසෙ වායන වසෙන වායො, වායො ව වායො භාවං ගතත්තා වායොග්ගං, එමිනිත්තං රූපස්සා ති, අවිනිබ්බොග රූපස්ස එමිනිත්තාවො; උද්ධමග්ගා වානා ති, උග්ගාරතික්කාදි පචත්තකා උද්ධං ආරෙහන වානා; අධොග්ගා වානා ති, උචාරපස්සාවාදි නිගර ණකා අධො ඔරෙහනවානා; කුච්ඡිසංඝා වානා ති, අන්තානං බග්ගි වානා; කොට්ඨසංඝා වානා ති, අන්තානං අන්තො වානා; අභිමධිග්ගා සාධිනො වානා ති, ධමනි ජාලානුසාරෙන සකලසරීරෙ අභිමධිග්ගානි අනුසරා සම්මිඤ්ඤ පසාරණාදි නිබ්බන්තකා වානා; සන්ධිව්‍යානා ති, සන්ධිබ්බිතානි කත්තරියා ඡිද්දන්තා විය පචත්තවානා; චුර්ඛවානා ති, චුර්ඛ විය හදයං ඵාලනවානා; උප්පලග්ගා ති, හදයමංසමෙව උප්පාවනකවානා; අස්සාසො ති, අන්තො පචිසන නාසිකා වානො; සස්සාසො ති, බග්ගි නිකම්භ නාසිකාවානො; එත්ථ ව පුරිමා සබ්බ වතුසමුට්ඨානා, අස්සාස පස්සාසා විත්තසමුට්ඨානා ව, අයමෙත්ථ පද වණ්ණනා, ඉදං පන මනසිකාරවිධානං, ඉධ භික්ඛු උද්ධමග්ගාදිතෙදෙ වානෙ උද්ධමග්ගාදි වසෙන පරිග්ගහෙත්වා උද්ධමග්ගා වානා නාම ඉමිසමිං සරීරෙ පාටියෙකෙකො කොට්ඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සත්තො විත්ථවෙතානාකාරො වායො ධාතු නි මනසිකරෙති. සෙසෙසු පි එසෙව නයො, සං වා සනා ති, සෙසෙ වායොකොට්ඨාසෙ අනුගතා වානා ඉධ සෙව්‍යපනකට්ඨානං පවිට්ඨා. බාහිරවායොධාතු නිදදෙසෙ සුරස්ථි වානා ති, පුරස්ථිම දිසතො ආගතා වානා; පච්ඡිමුග්ගාදග්ගි ණෙසු පි එසෙව නයො, සරජා වානා ති, සහ රජෙන සරජා; අරජා වානා ති, රජවිරහිතා සුද්ධා අරජා නාම; සිනා ති, සිත උතුසමුට්ඨානා සිතවලාහකන්තරෙ සමුට්ඨිතා; උණා ති, උණන උතුසමුට්ඨානා උණන, වලාහකන්තරෙ සමුට්ඨිතා; සධිනා ති, මඤ්ඤ නුක්කවානා; අබ්බිමන්තා ති බලවවානා; කාලා ති, කාලවලාහකන්තරෙ සමුට්ඨිතා; යෙති අබ්‍යා හතො ඡවිවණ්ණො කාලිකො භොති. තෙසං එතං අබ්බිමන්තානි පි එකො, වෙරමුඛා වානා ති, යොජනතො උපරි වායනවානා; සක්ඛවානා ති, අන්තමසො මසබ්බාය පි පකධායුග්ගන සමුට්ඨිතා වානා; සුපණ්ණ වානා ති, ගරුලවානා; කාමඤ්ච ඉමෙ පි පකධවානා ව, උස්සදවසෙන පන විසුං ගගිතා, නාලවණ්ණවානා ති, නාලපණ්ණෙති වා අඤ්ඤාන වා කෙතවි මඤ්ඤපණ්ණානෙන සමුට්ඨාපිතා වානා; විබුසනවානා ති, විජනපත්තකෙන සමුට්ඨාපිතා වානා; ඉමානි ව නාලවණ්ණ විබුසනානි අනුප්පන්නමි වානා උප්පාදෙනති. උප්පන්නමි පරිවත්තෙනති. සං වා සනා ති, ඉධ පාලිආගතෙ යපෙත්වා සෙසවානා සෙව්‍යපනකට්ඨානං පවිට්ඨා.

ආකාස ධාතු නිදද්දසෙ අපපටිඝට්ඨනවේධන න කසය්‍යතීති ආකාසො,
 ආකාසො ච ආකාසභාවං ගතත්තා ආකාසගන්තං, අසට්ඨතියතාය අඝං,
 අසමෙව අසභාවං ගතත්තා අසගන්තං; විචග්ගෙ ති, අන්තරං; තදෙව
 විචරභාවං ගතත්තා විචරගන්තං, අසමුප්පිං. මංසලොභිතෙහි ති, මංස
 ලොභිතෙහි නිස්සට්ඨං; කණ්ණවජ්ජද්දනති ආදි පන තස්සෙව පහෙද
 දස්සනං, තත්ථ කණ්ණවජ්ජද්දනති, කණ්ණසම්මං ජිද්දං විචරං මංසලොභි
 තෙහි අසමුප්පිට්ඨාකාසො; සෙසෙසු පි එසෙව නයො, සෙය්‍යා ති,
 යෙන විචරෙන එතං අසිතාදි හෙදං අජේඛාගරණීයං අජේඛාගරති.
 අනෙතා පචෙසෙති. සය්‍යා ති, යසම්මං අනෙතා උදරපට්ඨලසබ්බාතෙ
 ඕකාසෙ එතදෙව චතුර්ධං අජේඛාගරණීයං තිට්ඨති. සෙය්‍යා ති,
 යෙන විචරෙන සබ්බලෙපතං විපකකං කසට්ඨානං ආපන්නං නිකමිති.
 තං උදරපට්ඨලතො යාව කාරිසමග්ගා විදග්ගි චතුර්ධාල මත්තං ජිද්දං
 මංසලොභිතෙහි අසමුප්පිං නිස්සට්ඨං ආකාස ධාතූති වෙදිතබ්බං.
 සං චා සය්‍යා ති, එත්ථ චමමන්තරං මංසන්තරං නභාරුන්තරං අට්ඨන්තරං
 ලොමන්තරන්තරං ඉදං සබ්බං යෙවාපනකට්ඨානං පට්ඨං, බාහිරක
 ආකාසධාතූනිදද්දසෙ අසමුප්පිං චතුර්ධා මහාභූතෙහි ති, චතුර්ධා
 භූතෙහි නිස්සට්ඨං භිතතිජිද්ද කවාට්ඨද්දිතං වෙදිතබ්බං. ඉමිනා යසම්මං
 ආකාසෙ පරිකමමං කරොන්තස්ස චතුර්ධාපචායකානාති උපපජ්ජති.
 තං කපිතං.

විඤ්ඤාණධාතූ නිදද්දසෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණ සබ්බාතා ධාතූ චක්ඛු
 විඤ්ඤාණධාතූ, සෙසාසු පි එසෙව නයො, ඉති ඉමාසු ඡත්ත ධාතූසු පරිග්‍රහ
 ගිතාසු අට්ඨාරසධාතූයො පරිග්‍රහගිතා ච ගොන්ති. කථං? පස්සි තෙජො
 වායො ධාතූග්‍රහණෙන නාව පොට්ඨබ්බධාතූ ගතිතාව ගොති. ආපො
 ධාතූආකාසධාතූග්‍රහණෙන ධම්මධාතූ, විඤ්ඤාණධාතූග්‍රහණෙන තස්සා
 සුරෙවාරික පච්ඡාචාරිකත්තා මනොධාතූ ගතිතා ච ගොති. චක්ඛු
 විඤ්ඤාණධාතූආදයො සුත්තෙත ආගතා එව, සෙසා නව ආගරිත්වා දස්සෙ
 තබ්බං. චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතූග්‍රහණෙන හි තස්සා නිස්සයභූතා චක්ඛුධාතූ
 ආරමණ්ණභූතා රූපධාතූ ච ගතිතා ච ගොන්ති. එවං සොනවිඤ්ඤාණ
 ධාතූආදිග්‍රහණෙන සොනධාතූආදයො හි අට්ඨාරස පි ගතිතා ච
 ගොන්ති. තාසු දසති ධාතූති රූපපරිග්‍රහගො කපිතො¹ ගොති. සත්තති
 අරූපපරිග්‍රහගො, ධම්මධාතූයා සියා රූපපරිග්‍රහගො සියා අරූප
 පරිග්‍රහගො, ඉති අබ්බිකාදසති ධාතූති රූපපරිග්‍රහගො අබ්බිකාධාතූති
 අරූපපරිග්‍රහගොති රූපාරූප පරිග්‍රහගො කපිතො ගොති. රූපාරූපං
 පඤ්චකකකා, තං ගොති දුක්ඛසම්මං, තං සමුප්පිංපිනා සුරිමනණ්‍යා
 සමුදයසම්මං, උභින්නං අපපවත්ති නිරොධසම්මං, තං පජානතො
 මග්ගො මග්ගසම්මති, ඉදං චතුර්ධාපචායකට්ඨානං අට්ඨාරසධාතූවසෙන
 අභිතිවිට්ඨස්ස භික්ඛුතො යාව අරහත්තා මත්ථකං පාපෙත්වා නිග්‍රහමතං
 කපිතන්ති වෙදිතබ්බං.

1. I. & II, රූපපරිග්‍රහගො ගොති.

ඉදුනී දුතියජකකං දසෙහෙනො අපති ප්‍රධානුසොති ආදිමාන. තත් සුමධාතු දුක්ඛධාතු ති, කායපාසාදවච්ඡුකාති සුඛදුක්ඛාති සපපටි පක්ඛවසෙන සුගලකතො දසසිතාති, සුඛඤ්ඤි දුක්ඛස්ස පටිපකෙඛා, දුක්ඛං සුඛස්ස, යත්තකං සුඛෙන ඵරිතට්ඨානං තත්තකං දුක්ඛං ඵරති. යත්තකං දුක්ඛෙන ඵරිතට්ඨානං තත්තකං සුඛං ඵරති, සොමනස්ස ඛාතු දොමනස්සධාතු ති, ඉදමපි තමෙව සුගලකං කතං. සොමනස්සඤ්ඤි දොමනස්සස්ස පටිපකෙඛා, දොමනස්සං සොමනස්සස්ස, යත්තකං සොම නස්සෙන ඵරිතට්ඨානං තත්තකං දොමනස්සං ඵරති. යත්තකං දොම නස්සෙන ඵරිතට්ඨානං තත්තකං සොමනස්සං ඵරති. උපෙක්ඛා ඛාතු අවිජ්ජාධාතු ති, ඉදං පන ඥායං සරික්ඛකවසෙන සුගලකං කතං. උභයමපනෙනං අවිභුතතතා සරික්ඛකං හොති. තත් සුඛදුක්ඛ ඛාතුග්ගහණෙන තං සමපයුත්තා කායවිඤ්ඤාණධාතු වච්ඡුභුතා කාය ඛාතු ආරමමණභුතා පොට්ඨබ්බධාතු ව ගතිතාව හොනති. සොම නස්ස දොමනස්සධාතුග්ගහණෙන තං සමපයුත්තා මනෝවිඤ්ඤාණ ඛාතු ගතිතා හොති. අවිජ්ජාධාතුග්ගහණෙන ධම්මධාතු ගතිතා. උපෙක්ඛා ඛාතුග්ගහණෙන වක්ඛු සොත සාණ ජ්වහා කායවිඤ්ඤාණ ඛාතු මනෝධාතුයො, කායං යෙව වත්ථාරමමණභුතා වක්ඛුධාතු රූප ඛාතුආදයො ව ගතිතා ති එවං අට්ඨාරස පි ඛාතුයො ගතිතා ව හොනති. ඉදුනී තාසු දසති ඛාතුති රූපපරිග්ගහො ති ආදි සබ්බං හෙට්ඨා චුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බං. එවමපි එකස්ස භික්ඛුතො යාව අරහත්තා මත්ථකං පාපෙඤා තිග්ගමනං කපිතං හොති ති වෙදිගබ්බං.

තත්ථ නිගමා සුඛධාතු සං නායිකං සාධනති ආදීති හෙට්ඨා චුත්ත නායානෙව, තතියජකෙන නාමො ති, ඥො නාමා වච්ඡුකාමො ව කිලෙස කාමො ව, තත් කිලෙසකාමං සකුය කාමපටිසංයුත්තා ඛාතු නාමධාතු, කාමවිතක්කස්සෙතං නාමං, වච්ඡුකාමං සකුය කාමො යෙව ඛාතු නාමධාතු, කාමාවචරධම්මානමෙතං නාමං, ව්‍යාපාදපටිසංයුත්තා ඛාතු ව්‍යාපාදධාතු, ව්‍යාපාදවිතක්කස්සෙතං නාමං, ව්‍යාපාදොව ඛාතු ව්‍යාපාද ඛාතු, දසආසාතවච්ඡුකස්ස පටිසස්සෙතං නාමං, විහිංසා පටිසංයුත්තා ඛාතු විහිංසාධාතු, විහිංසාවිතක්කස්සෙතං නාමං, විහිංසා යෙව ඛාතු විහිංසාධාතු, පරසත්තවිහෙසනස්සෙතං නාමං, අයං පන හෙට්ඨා අනාග තත්තා එවං අත්ථාදිවිභාගතො වෙදිතබ්බො. විහිංසනති එතාය සතොත විහිංසනා වා එතං සත්තාතනති විහිංසා, සා විහෙසනලක්ඛණා, කරුණා පටිපක්ඛලක්ඛණා වා, පරසත්තානෙ උබ්බෙගජනනරසා, සකසත්තානෙ කරුණා විඬංසනරසා වා, දුක්ඛායතන පච්චුපට්ඨානා, පටිස පදට්ඨානාති වෙදිතබ්බො. නෙක්ඛමමං චුච්චති ලොභා තික්කත්තත්තා, අලොභො, නිවරණෙති තික්කත්තත්තා පඨමස්සානං, සබ්බා කුසලෙති තික්කත්තත්තා සබ්බං කුසලං, නෙක්ඛමමපටිසංයුත්තා ඛාතු නෙක්ඛමම ඛාතු, නෙක්ඛමමවිතක්කස්සෙතං නාමං, නෙක්ඛමමමෙව ඛාතු නෙක්ඛමම ඛාතු, සබ්බස්සාපි කුසලස්සෙතං නාමං, අව්‍යාපාදපටිසංයුත්තා ඛාතු අව්‍යාපාදධාතු, අව්‍යාපාදවිතක්කස්සෙතං නාමං, අව්‍යාපාදොව ඛාතු

අව්‍යාපාදධාතු, මෙතනායෙතං නාමං, අවිහිංසා පටිසංසුතතා ධාතු අවි
 හිංසාධාතු, අවිහිංසාවිනක්කසෙය්‍යතං නාමං, අවිහිංසා ව ධාතු අවිහිංසා
 ධාතු, කරුණායෙතං නාමං, ඉද්දති තමෙවන්දං දයෙසතුං නන්ධිකතමා
 කාමධාතුති පදභාජනං ආරඬ්ඨං. තන් පටිසංසුතෙනා ති, සමපයොග
 වසෙන පටිසංසුතෙනා; නිකෙකා විනිකෙකා ති ආදීති වුත්තන්ධානෙව,
 විහෙසෙති ති, බාධෙති දුක්ඛාපෙති; හෙය්‍යනා ති, පාණිපපහාරාදීති
 බාධනා දුක්ඛපාදනා; බලවහෙය්‍යනා විහෙය්‍යනා, හිංසනති එතායා ති
 හිංසනා, බලවහිංසනා විහිංසනා, ගෙය්‍යනා ති, සට්ඨනා; විගෙය්‍යනා ති,
 බලව සට්ඨනා; සබ්බන්ධං වි උපසංගෙහන පදං වඛ්ඛිතං. උපහතනති
 එතෙනා ති උපසංගෙහන, පරෙසං උපසංගෙහන පරුපසංගෙහන, මෙතනායෙතති
 එතායා ති මෙතනා, මෙතනායෙතානාරො මෙතනායෙනා, මෙතනාය අසි
 නස්ස මෙතනා සමබ්බිතො භාවො මෙතනාසිනනතං, ව්‍යාපාදෙන
 විමුත්තස්ස වෙනසො විමුත්තති වෙනොවිමුත්තති, එන් ව පුරිමෙති තිති
 උපචාරපපතනාපි අපපණ්ණපපතනාපි මෙතනා කපිතා. පටිඡිමෙන අපප
 ණ්ණපපතනාව, කරුණායෙනති එතායාති කරුණා, කරුණායෙනාකාරෙ
 කරුණායෙනා, කරුණාය අසිනස්ස කරුණාසමබ්බිතො භාවො කරුණා
 සිනනතං, විහිංසාය විමුත්තස්ස වෙනසො විමුත්තති වෙනොවිමුත්තති,
 ඉධාපි පුරිමකයෙනෙව උපචාරපපණ්ණාහෙදෙ, වෙදිතබ්බො. උභයන්ධාපි ව
 පරියොසානපදෙ මෙතනාකරුණාතිවෙනොවිමුත්තති විසෙසනන්ධං වුත්තං.
 එන් ව කාමවිනිකෙකා සතෙතස්සුපි උපපජ්ජති සඛ්ඛාරෙස්සුපි, උභයන්ධ
 උපපන්නොපි කම්මපට්ඨහෙදෙ ව, ව්‍යාපාදෙ පන සතෙතස්ස උපපන්නො
 යෙව කම්මපට්ඨං හිඤ්ඤි න ඉහරෙ, විහිංසාය පි එසෙව නයො, එන් ව
 දුට්ඨා කථා සබ්බසම්භාවිකාවෙව අසම්භවනා ව, කාමධාතුග්ගහණෙන ති
 ව්‍යාපාදවිහිංසා ධාතුයොපි ගතිතා. කාමධාතුයා යෙව පන නිහරිත්වා
 නිහරිත්වා දොපි එතා දස්සිතාති, අයං නාවෙන්ධ සබ්බසම්භාවිකකථා,
 යපෙත්වා පන ව්‍යාපාද විහිංසාධාතුයො සෙසා සබ්බාපි කාමධාතු එවාති
 අයං අසම්භවනකථා නාම, නෙකබ්බමධාතුග්ගහණෙනාපි අව්‍යාපාද අවි
 හිංසාධාතුයො ගතිතා යෙව, නෙකබ්බමධාතුතො පන නිහරිත්වා නිහරිත්වා
 තදුභයමපි දස්සිතනති, අයමෙන්ධාපි සබ්බසම්භාවිකකථා, යපෙත්වා
 අව්‍යාපාදඅවිහිංසාධාතුයො අවසෙසා නෙකබ්බමධාතුති අයං අසම්භවන
 කථා නාම, ඉමාති ව ඡති ධාතුති පරිග්ගහිතාති අධාරසධාතුයො
 පරිග්ගහිතා ව හොනති. සබ්බාපි තා කාමධාතුතො ව නිහරිත්වා නිහ
 රිත්වා භාවෙනබ්බා¹ අධාරසධාතුයොව හොනතිති තිණ්ණං ඡක්කානං
 වසෙන අධාරස හොනති. එවං පන අගහෙත්වා එකෙකස්මිං ඡක්කෙ
 වුත්තනසෙන අධාරස අධාරස කත්වා සබ්බාති පි නාති අධාරසකාති
 එකජ්ඣං අතිසම්බ්බිතිති අධාරසෙව හොනතිති වෙදිතබ්බො. ඉති ඉමස්මිං
 සුත්තනතභාජනියෙ සොලසධාතුයො කාමාවචරා දො තෙභුමිකා ති
 එවමෙන්ධ සමමසනවායෙ ව කපිතො ති වෙදිතබ්බො.

සුගතනතභාජනියං.

අභිධම්මභාජනියෙ සරුපෙනෙව සබ්බාපි ධාතුයො දසොනොතො අධාරසධාතුයො චක්ඛුධාතු රූපධාතුහි ආදිමාන. තත් උදෙස වාරෙ තාව.

අත්තො ලක්ඛණාදිතො නම තාවනි සබ්බතො
පච්චයා අථ දට්ඨබ්බා වෙදිතබ්බා චිතිච්ඡයො.

තත් අත්තොති චක්ඛනී ති චක්ඛු, රූපයනී ති රූපං, චක්ඛුස්ස විඤ්ඤාණං චක්ඛුවිඤ්ඤාණනති, එවමාදිනා තාව නයෙන චක්ඛාදිනං විසෙසත්තො වෙදිතබ්බො චිතිච්ඡයො, අවිසෙසෙන පන විදහති ධියතෙ විධානං විධියතෙ එතාය එත් වා ධියනී ති ධාතු, ලොකියා හි ධාතුයො කාරණභාවෙන වචනීතා හුත්වා සුවණණරජතාදි ධාතුයො විය සුවණණරජතාදිං අනෙකපපකාරං සංසාරදුක්ඛං විදහනති. භාරහාරෙති භාරෙ විය සතෙතනි ධියනො ධාරියනොති අත්තො, දුක්ඛවිධානමතතමෙව වෙනා අවසචනනතො, එතාහි ව කාරණ භුතාහි සංසාරදුක්ඛං සතෙතනි අනුචිධිය ති. තථා චිතිතඤ්ඤාතං සංසාරදුක්ඛං එතාසෙව ධියනි සපියනී ති අත්තො, ඉති චක්ඛාදිසු එකෙකො ධම්මො යථා සමභවං විදහති ධියතෙ ති ආදි අත්ථසෙත ධාතු ති වුවව ති. අපි ව යථා තිත්ථියානං අත්තා නාම සභාවතො නත්ති, න එවමො. එතා පන අත්තතො සභාවං ධාරෙන්නී ති ධාතුයො, යථා ව ලොකෙ විචිත්තා ගරිතාල මනෝසිලාදයො සිලාව යථා ධාතුයො ති වුවවතති. එවමොති ධාතුයො විය ධාතුයො, විචිත්තාසෙතා ඤ්ඤාණඤ්ඤායාවයවා ති, යථා වා සරිසබ්බාතස්ස සමුද්ද යස්ස; අවසචනුතෙසු රසසොණිතාදිසු අඤ්ඤාමඤ්ඤාං විසභාගලක්ඛණ පරිච්ඡින්නෙසු ධාතුසමඤ්ඤා, එව මෙතෙසු පි පඤ්චකකිසබ්බාතස්ස අත්තභාවස්ස අවයවෙසු ධාතුසමඤ්ඤා වෙදිතබ්බා. අඤ්ඤාමඤ්ඤා විසභාගලක්ඛණ පරිච්ඡින්නා හෙතෙ චක්ඛාදයො ති, අපි ව ධාතු ති තිත්ථිවමතසෙතො අධිවචනං, තථා හි භගවා “ඡ ධාතුතො අයං හික්ඛු පුරිසො” ති ආදිසු ජීවසඤ්ඤා සමුහනත්ථං ධාතුදෙසනං අකාසී ති, තසමා යථා වුත්තෙනතෙත්ත චක්ඛු ව නං ධාතු වා ති චක්ඛු ධාතු-පෙ-මනෝවිඤ්ඤාණඤ්ඤා වා ධාතු වා ති මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ති එවං තාවෙත්ථ අත්තො විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයො.

ලක්ඛණාදිතො ති චක්ඛාදිනං ලක්ඛණාදිතො පෙත්ථ වෙදිතබ්බො චිතිච්ඡයො, තාහි ව පන තෙසං ලක්ඛණාදීති හෙට්ඨා වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බාති. කමතො ති ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තෙසු උප්පත්තිකකමාදිසු දෙසනාකකමො ව පුජ්ජති. සො ව පනායං හෙතුථලානුපුබ්බවචන්තා වසෙන වුත්තො. චක්ඛුධාතු රූපධාතු ති ඉදං හි ද්වයං හෙතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු ති එලං, එවං සබ්බත්ථ කමතො වෙදිතබ්බො චිතිච්ඡයො, තාවනිතො ති තාවභාවතො, ඉදං වුත්තං හොති තෙසු තෙසු හි සුත්තාහිධම්මපදෙසෙසු ආභාධාතු සුභධාතු ආකාසානඤ්ඤායත්තා ධාතු විඤ්ඤාණඤ්ඤායත්තධාතු ආකිඤ්ඤායත්තධාතු තෙවසඤ්ඤා

නාසඤ්ඤායනනාධාතු සඤ්ඤාවේදසිතනීරේධධාතු කාමධාතු ව්‍යාපාද
ධාතු විහිංසාධාතු නෙකකම්මධාතු අව්‍යාපාදධාතු අවිහිංසාධාතු සුඛධාතු
දුක්ඛධාතු සොමනස්සධාතු දොමනස්සධාතු උපෙක්ඛාධාතු අවිජ්ජාධාතු
ආරම්භධාතු නික්ඛම්ධාතු පරක්කමධාතු භීතධාතු මජ්ඣිමධාතු පඤ්ඤිත
ධාතු පඨවිධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු ආකාශධාතු
විඤ්ඤාණධාතු සංඛිතධාතු අසංඛිතධාතු අනෙකධාතු නානාධාතු
ලොකොති එවමාදයො අඤ්ඤාපි ධාතුයො දිස්සන්ති. එවං සති සබ්බා
සං වසෙන පරිවේෂ්දං අකාමා කසමා අධාරසංති අයමෙව පරිවේෂ්දෙ
කතොති වෙ? සභාවතො විජ්ජමානානං සබ්බධාතුනං තදනෙතාග
ධතතා, රූපධාතු යෙව හි ආභාධාතු, සුභධාතු පන රූපාදිපට්ඨධාතු,
කසමා? සුභතිමිත්තතනා, සුභතිමිත්තං හි සුභධාතු, තඤ්ඤා රූපාදිති
විනිමුක්තතං න විජ්ජති කුසලවිපාකාරමමණං වා රූපාදයො එව, සුභ
ධාතුති රූපාදි මත්තමෙවෙසා, ආකාශානඤ්ඤායනනා ධාතුආදිසු විතතං
මනො විඤ්ඤාණධාතු, සෙසා ධම්මා ධම්මධාතු, සඤ්ඤා වේදසිතනීරේධ
ධාතු පන සභාවතො තත්ථි. ධාතුආයනීරේධ මත්ත මෙව හි සා, කාම
ධාතු ධම්මධාතු මත්තං වා හොති. යථාහ. “තත්ථ කතමා කාමධාතු කාම
පටිසංයුතො තකෙකා -පෙ- මිච්ඡාසංඛිතපො”ති, අධාරසංති ධාතු
යො වා, යථාහ. “හෙට්ඨතො අවිචිතිරයං පරියන්තං කත්වා උපරිතො
පරතිමිති වසවන්ති දෙවෙ අනෙතා කරිත්වා යං එතස්මිං අත්තරෙ
එත්ථාවචරු එත්ථ පරියාපන්නා ඛක්ඛා ධාතු ආයතනා රූපා වේදනා
සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං අයං වුච්චති කාමධාතු”ති, නෙකකම්මධාතු
ධම්මධාතුයෙව, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා නෙකකම්ම ධාතුති වා වචනතො
මනො විඤ්ඤාණ ධාතුපි හොති යෙව.

ව්‍යාපාද විහිංසා අව්‍යාපාද අවිහිංසා සුඛ දුක්ඛ සොමනස්ස
දොමනස්සපෙක්ඛා අවිජ්ජා ආරම්භ නික්ඛම් පරක්කම ධාතුයො ධම්ම
ධාතු යෙව, භීත මජ්ඣිම පඤ්ඤිත ධාතුයො අධාරසංති මත්තමෙව,
භීතා හි වක්ඛාදයො භීතධාතු, මජ්ඣිම පඤ්ඤිතා වක්ඛාදයො මජ්ඣිමා
වෙව පඤ්ඤිතා ව ධාතු, නිප්පරියායෙන පන අකුසලා ධම්මධාතු මනො
විඤ්ඤාණධාතුයො භීතධාතු, ලොකීයා කුසලා අව්‍යාකතා උභොපි
වක්ඛුධාතුආදයො ව මජ්ඣිමධාතු, ලොකුත්තර පන ධම්මධාතු මනො
විඤ්ඤාණධාතුයො පඤ්ඤිතධාතු, පඨවිතෙජොවායොධාතුයො ථොට්ඨබ්බ
ධාතු යෙව, ආපොධාතු ආකාශධාතු ව ධම්මධාතුයෙව, විඤ්ඤාණධාතු
වක්ඛුධාතුආදි සත්තවිඤ්ඤාණධාතු සංඛිතපො යෙව, සත්තරස
ධාතුයො ධම්මධාතු එකදෙසො ව සංඛිතධාතු, අසංඛිතධාතු පන ධම්ම
ධාතු එකදෙසොව, අනෙකධාතු නානාධාතු ලොකො පන අධාරස
ධාතුප්පභෙදමත්තමෙව හි, ඉති සභාවතො විජ්ජමානානං සබ්බධාතුනං
තදනෙතාගධතතා අධාරසෙව වුත්තා හි, අපි ව පජානනසභාවෙ
විඤ්ඤාණ ජීවසඤ්ඤානං ජීව සඤ්ඤා සමුහතත්ථෙපි අධාරසෙව වුත්තා,
සන්ති හි සත්තා විජානනසභාවෙ විඤ්ඤාණ ජීවසඤ්ඤානො, තෙසං
වක්ඛු, සොත, සාණ, ජීවහා, නායවිඤ්ඤාණ, මනො විඤ්ඤාණ ධාතු

හෙදෙන තසං අනෙකතනං චක්ඛුරුපාදිපච්චයායත්තවුත්තිතාය අතිච්චතඤ්ච පකාසෙචා දීඝරත්තානු සසිතං ජීවසඤ්ඤං සමුහනිතු කාමෙන භගවතා අට්ඨාරසධාතුයො පකාසිතා. කිඤ්ච භියොසා? තථා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසය වසෙන, යෙව ඉමාය නාතිසඤ්චපවිත්ථාරය දෙස නාය වෙනෙය්‍යා සත්තා තදජ්ඣාසයවසෙන ච අට්ඨාරසෙව පකාසිතා.

සඤ්චපවිත්ථරතයෙන තථා තථා හි
ධම්මං පකාසයති එස යථා යථාසං,
සංඛම්මතෙජ්ඣිහතං විලයං බණෙන
වෙනෙය්‍යසත්තා හදයෙසු තමො පයාති හි.

එවමෙත්ථ තාවතීතො වෙදිතඤ්ඤා විනිච්ඡයො, සඤ්චතො හි චක්ඛු ධාතු තාව ජාතීතො එකො ධම්මො තෙව සඤ්චං ගච්ඡති චක්ඛුපපසාද වසෙන, තථා සොන ඝාණ ජීවහා කාය රූප සද්ද ගනි රස ධාතුයො සොතපපසාදවිසෙන, පොට්ඨබ්බධාතු පන පඨවි තෙජො වායො වසෙන තයො ධම්මාති සඤ්චං ගච්ඡති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු කුසලාකුසල විපාකවසෙන වෙ ධම්මාති සඤ්චං ගච්ඡති. තථා සොනඝාණජීවහා කාය විඤ්ඤාණධාතුයො මනොධාතු පන පඤ්චථාරවජ්ජන කුසලාකුසල විපාකසම්පටිච්ඡන්වසෙන තයො ධම්මාති සඤ්චං ගච්ඡති. ධම්මධාතු තිණණං අරූපකඤ්ඤානං සොලසන්තං සුමුමරූපානං අසඤ්ඤානං ව ධාතුයා වසෙන විසති ධම්මාති සඤ්චං ගච්ඡති. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සෙසකුසලාකුසලාබ්‍යාකත විඤ්ඤාණවසෙන ජ සත්තති ධම්මාති සඤ්චං ගච්ඡති. එවමෙත්ථ සඤ්චතො වෙදිතඤ්ඤා විනිච්ඡයො.

පච්චයාති චක්ඛුධාතුආදීනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුආදීසු පච්චයතො වෙදිතඤ්ඤා විනිච්ඡයො, හො පනෙනෙසං පච්චයභාවො නිද්දෙසවාරෙ ආවිහවිස්සති. දට්ඨබ්බාති දට්ඨබ්බතො පෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදි තඤ්ඤාති අත්ථො, සඤ්චා එව හි සඤ්චතා ධාතුයො පුබ්බන්තාපරන්ත විවිත්තතො ධ්‍රුවස්ථාපුබ්බන්තභාවස්ඤ්ඤාතො පච්චයායත්තවුත්තිතො ච දට්ඨබ්බා. විසෙසතො පනෙත්ථ හෙරිතලං විය චක්ඛුධාතු දට්ඨබ්බා. දණ්ඨො විය රූපධාතු, සද්දෙ විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, තථා ආදස තලං විය චක්ඛුධාතු, මුඛං විය රූපධාතු, මුඛනිමිත්තං විය චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, අථවා උච්ඡ්‍රිතීලානි විය චක්ඛුධාතු, යන්තවකකංඨසී විය රූපධාතු, උච්ඡ්‍රිතසතෙලානි විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, තථා අධිරරණී විය චක්ඛුධාතු, උත්තරරණී විය රූපධාතු, අග්ගි විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, එස තයො සොතධාතුආදීසු පි, මනොධාතු පන යථාසම්භවතො චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතුආදීනං පුරෙවර අනුවර විය දට්ඨබ්බා. ධම්මධාතුයා වෙදනාකඤ්ඤා සලාමිව සුලමිව ව දට්ඨබ්බා. සඤ්ඤා සඤ්ඤාකඤ්ඤා වෙදනා සලාසුලයොගාතුර විය පුප්‍රිජ්ජනානං වා සඤ්ඤා ආසාදකච්ඡන නතො රිත්තමුට්ඨි විය, අයථාභුච්ච නිමිත්තභ්‍යාහකතො වනම්ගො විය ව, සඤ්ඤා පටිසන්ධිං පකම්පනතො අභිභාර කාසුයං බිපතපුරිසො විය, ජාතීද්‍රකානුබ්බකතො රජපුරිසානුබ්බකවොර විය, සඤ්ඤානන්ධා

තිදෙනෙකුට වක්කුකුළු පට්ටව රුපෙවැනි ඉදඳුවෙයං පට්ටව
 අඳුරුකුළු කිරියාමනොබාවුකුළුවට සමපසුතනබකිතනයඳුවැනි අනෙයා;
 වක්කුවිඳුඳුණබාවුයා හි වක්කු තිසසාපට්ටයො හොති, රුපං ආරමමණ
 පට්ටයො, කිරියාමනොබාවු විගතපට්ටයො, නයො අරුපකකිකියා සහ
 ජාත පට්ටයො, තසමා එසා වක්කුවිඳුඳුණබාවු ඉමෙ වතතාඳෙ පට්ටව
 උපපජ්ජති නාම. සොනකුළු පට්ටවැනි ආදිසු පි එසෙව නයො,
 නිරුද්ධසමනනගන්ති නිරුද්ධාය සමනනතරු; නාජාමනොබාවුති
 තසමිං ආරමමණ ජාතා කුසලාකුසලවිපාකතො දුට්ඨා මනොබාවු
 සමපට්ටජනකිව්වා; සබ්බධමෙමසු වා පන පස්මසමනනාහාරෙති
 එතෙසු වක්කුවිඳුඳුණාදිසු සබ්බධමෙමසු උපපජ්ජමානෙසු පස්මසමනනා
 හාරෙ; වක්කුවිඳුඳුණබාවු ආදිනං වා ආරමමණසබ්බධතෙසු සබ්බ
 ධමෙමසු පස්මසමනනාහාරෙ ති අයමෙත්ථ අනෙයා වෙදිතබ්බො. එතෙන
 පඤ්චවාරු වජ්ජනකිව්වා කිරියමනොබාවු ගතිතා ති වෙදිතබ්බො.
 මනොබාවුසාපි උපපජ්ජිවා නිරුද්ධසමනනගන්ති එත්ථ පිකාරෙ
 සමපිණකිතනෙයා, තසමා මනොබාවුයාපි මනොවිඳුඳුණබාවුයාපි ති
 අයමෙත්ථ අනෙයා වෙදිතබ්බො. තෙන යා ව විපාකමනොබාවුයා
 උපපජ්ජිවා නිරුද්ධාය සමනනතරු උපපජ්ජති සනතිරණකිව්වා විපාක
 මනොවිඳුඳුණබාවු, යා ව තසසා උපපජ්ජිවා නිරුද්ධාය සමනනතරු
 උපපජ්ජති වොත්ථන කිව්වා කිරියමනොවිඳුඳුණබාවු, යා ව තසසා
 උපපජ්ජිවා නිරුද්ධාය සමනනතරු උපපජ්ජති ජවනකිව්වා මනො
 විඳුඳුණබාවු, නා සබ්බාපි කපිතා හොති ති වෙදිතබ්බො. මනාකුළු
 පට්ටවැනි හවඞ්ග මනං; ධමෙම වා ති වද්දාමිකධම්මාරමමණං;
 උපපජ්ජති මනොවිඳුඳුණනති සභාවජ්ජනකං ජවනං තිබ්බත්තති;
 ඉමසමිං පන ඨානෙ හත්ථෙ ගතිතපඤ්ඤා නාම ගණන්සු. මහාධම්මරකභි
 තත්ථෙඳෙ කිරි නාම දිසභාණකාභයත්ථෙරං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආහ.
 පට්ටවැනි නාම ආගතට්ඨානෙ ආවජ්ජනං විසුං න භාතබ්බං, හවඞ්ග
 නිසසිතකමෙව කාතබ්බනති, නසමා ඉධ මනොති සභාවජ්ජනකං
 හවඞ්ගං, මනොවිඳුඳුණනති ජවන මනොවිඳුඳුණං, ඉමසමිං පන
 අතිධම්මභාජනියෙ සොළසධාතුයො කාමාවචරු ඤා වද්දාමිකා
 ලොකීයලොකුතතර මිසසකා කපිතා ති.

ଅନ୍ତିମ ଭେଦନୀୟତା ନିୟମ.

පඤ්ඤාපුච්ඡකේ අධාරස්සන්තං ධාතුන් හෙට්ඨාච්ඡත්තත්තයානුසාරේ නෙව කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බො. ආරම්භේත්තිකේසු පන ඡ ධාතුයො පරිත්තාරම්භොති ඉදං පන පඤ්චන්තං චක්ඛු විඤ්ඤාණාදීනං මනෝ ධාතුයා ච එකන්තෙන පඤ්චස්ස රූපාරම්භොදිස්ස පචන්ති සක්ඛාය චුත්තං. චෙ ධාතුයොති චුත්තාන්තං පන ධම්මධාතු මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුන් මනායත්ත ධම්මායත්තෙනස්ස චුත්තත්තයෙනෙව පරිත්තාරම්භො දීනා වෙදිතබ්බො. ඉති ඉමයමිච්චි පඤ්ඤාපුච්ඡකේ සොළසධාතුයො කාමාවචරං, චෙ චතුසුමිකා ලොකීය ලොකුත්තර මිසානා කපිතා. එව මයං ධාතු විභවෙනාපි තෙපරිච්චං තිගරිත්වා භාජේත්වා දෙසිතොති.

සමමානවිනෝදනීයා විභවයකථායං ධාතු විභවයනිදද්දසං

තතියො.

ඉද්දති තදනන්තරේ සච්ච විභවෙන චන්තාරීති ගණනපරිච්ඡේදේ; අට්ඨසම්මානීති පරිච්ඡින්නධම්මනිදස්සනං; දුක්ඛං අට්ඨසම්මන්ති ආදිමති පන උදෙසවායර.

විභාගතො තිබ්බවන ලක්ඛණාදිපපභෙදතො,
අත්ථජුද්ධාරතො චෙව අනුනාධිකතො තථා.

කමතො අරියසම්මෙවස්ස යං ඤාණං නස්ස කිච්චතො,
අනෙත්තාගධානං පභෙද උපමාතො වතුකක්කතො.

සුඤ්ඤතෙකවිධාදිති සභාගවිසභාගතො,
විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො විඤ්ඤානා සාසනක්කමෙ.

තත්ථ විභාගතොති දුක්ඛාදීනං හි චත්තාරේ චත්තාරේ අත්ථා විභත්තා තථා අවිනථා අනඤ්ඤථා, යෙ දුක්ඛාදීති අභිසමෙන්නෙති අභිසමෙතබ්බො. යථාහ. “දුක්ඛස්ස පිලනට්ඨො සබ්බතයො සන්තාපට්ඨො විපරිනාමට්ඨො, ඉමෙ චත්තාරේ දුක්ඛස්ස දුක්ඛට්ඨො තථා අවිනථා අනඤ්ඤථා, සමුදයස්ස ආයුභතට්ඨො නිදුනට්ඨො සංයොගට්ඨො පට්ඨි බොධට්ඨො-පෙ-නිරේධස්ස නිස්සරණට්ඨො විචේක්ඛට්ඨො අසබ්බතට්ඨො අමතට්ඨො-පෙ-මග්ගස්ස නිය්‍යාණට්ඨො හෙතට්ඨො දස්සනට්ඨො ආබිපතෙය්‍යට්ඨො, ඉමෙ චත්තාරේ මග්ගස්ස මග්ගට්ඨො තථා අවිනථා අනඤ්ඤථා හි, තථා දුක්ඛස්ස පිලනට්ඨො සබ්බතයො සන්තාපට්ඨො විපරිනාමට්ඨො අභිසමයට්ඨො”ති එවමාදි, ඉති එවං විභත්තානං චතුන්තං චතුන්තං අත්ථානං වසෙන දුක්ඛාදීති වෙදිතබ්බානීති, අයං තාවෙත්ථ විභාගතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තිබ්බවනලක්ඛණාදිපපභෙදතොති එත්ථ පන තිබ්බවනතො තාව ඉධ දු ඉති අයං සද්දෙ, කුච්ඡිතෙ දිස්සති. කුච්ඡිතං හි පුත්තං දුපුත්තන්ති වදන්ති. බං සද්දෙ, පන කුච්ඡ, කුච්ඡං හි ආකාසං බන්ති වුච්චති. ඉධ පඨමසම්මං කුච්ඡිතං අනෙකඋපද්දවාධිට්ඨානතො, කුච්ඡං බාලජනපරිකපිතවුච්ඡිභ සුබත්තභාවමිරිතිතතො, තස්මා කුච්ඡිතන්තා කුච්ඡන්තා ච දුක්ඛන්ති

වුවේ. සංග්‍රහය ව අයං සද්දො සමාගමො සමෙනනති ආදිසු සංයෝගො දීපෙනි. උ ඉති අයං සද්දො උපපන්නං උදින්නති ආදිසු උපපන්නං, අයං සද්දො පන කාරණං දීපෙනි. ඉදංඥා පි දුතියසම්මං අවසේස පච්චය සමායෝගෙ සති දුක්ඛසසුප්පත්ති කාරණං, ඉති දුක්ඛසසු සංයෝගෙ උපපත්තිකාරණත්තා දුක්ඛසමුදයනති වුවේ. කතියසම්මං පන යසමා නි සද්දො අභාවං රේඛසද්දො ව වාරණා දීපෙනි? තස්මා අභාවො එත්ථ සංසාර වාරක සංඛ්‍යාතස්ස දුක්ඛරේඛස්ස සංඛ්‍යාතෙති සුඤ්ඤත්තා සමධිගතො වා තස්මිං සංසාරවාරක සංඛ්‍යාතස්ස දුක්ඛරේඛස්ස අභාවො හොති. තප්පටි පක්ඛත්තාතිපි දුක්ඛනිරේඛනති වුවේ. දුක්ඛස්ස වා අනුප්පාදනිරේඛ පච්චයත්තා දුක්ඛනිරේඛනති, වතුත්ථසම්මං පන යසමා එතං දුක්ඛ නිරේඛං ගවේති ආරම්භණවසෙන නදභිමුඛිභුත්තත්තා? පටිපදා ව හොති දුක්ඛනිරේඛප්පත්තියා? තස්මා දුක්ඛනිරේඛගාමිනිපටිපදාති වුවේ. යසමා පනෙත්තාති බුද්ධාදයො අරියා පටිවිඤ්ඤාති? තස්මා අරියසම්මානිති වුවේ. යථා. “වත්තාරිමානි භික්ඛවෙ අරියසම්මානි, කතමානි-පෙ-ඉමානි බො භික්ඛවෙ වත්තාරි අරියසම්මානි, අරියා ඉමානි පටිවිඤ්ඤාති, තස්මා අරියසම්මානිති වුවේ”ති. අපි ව අරියස්ස සම්මානි පි අරිය සම්මානි, යථා. “සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ -පෙ- මනුස්සාය තථාගතො අරියො තස්මා අරියසම්මානිති වුවේ”ති. අථවා එතෙසං අභිසම්මුඛත්තා අරියභාවසිද්ධිත්තොපි අරියසම්මානි, යථා. “ඉමෙසං බො භික්ඛවෙ වතුත්තං අරියසම්මානං යථාභුතං අභිසම්මුඛත්තා තථාගතො අරහං සමමාසම්මුද්ධො අරියො ති වුවේ”ති. අපි ව බො පන අරියානි සම්මානිති පි අරියසම්මානි, අරියානි ති තථානි අවිතථානි; අවිසං වාදකානි ති අත්ථා, යථා. “ඉමානි බො භික්ඛවෙ වත්තාරි අරිය සම්මානි තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤාථානි, තස්මා අරියසම්මානිති වුවේ”ති, එවමෙත්ථ නිබ්බවනත්තො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

කථං ලක්ඛණාදිප්පභෙදතො? එත්ථ හි බාධනලක්ඛණං දුක්ඛ සම්මං සත්තාපනරසං පච්චත්තපච්චුප්පථානං, පභවලක්ඛණං සමුදය සම්මං අනුප්පේදකරණරසං පලිබොධපච්චුප්පථානං, සත්තලක්ඛණං නිරේඛසම්මං අව්‍යුත්තරසං අනිමිත්තපච්චුප්පථානං, නිශ්ශාණ්ලක්ඛණං මග්ගසම්මං කිලෙසප්පභානකරණරසං වුට්ඨානපච්චුප්පථානං, අපි ව පච්චති පච්චත්තක නිවත්ති නිවත්තක ලක්ඛණානි පටිපාටියා, තථා සංඛිත තණ්හා අසංඛිත දස්සනලක්ඛණානි වාති, එවමෙත්ථ ලක්ඛණා දිප්පභෙදතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අත්ථජුද්ධාරත්තොවෙවා ති, එත්ථ පන අත්ථත්තො තාව, කො සම්මට්ඨොති වෙ? යො පඤ්ඤා චක්ඛුත්තා උපපරික්ඛමානානං මායාව විපරිත්තකො මරිට්ඨ විසංවාදකො තිත්ථියානං අත්තාව අනුපලබ්ධසභාවො ව න හොති. අථ බො බාධනපභවසත්ති නිශ්ශාණ්ප්පකාරෙන තච්ඡා විපරිත්තභුත්තාවෙන අරියඤ්ඤාස්ස ගොවරෙ හොති යෙව. එස අයනිලක්ඛණං විශ් ලොක පකාති විශ් ව තච්ඡා විපරිත්ත භුත්තාවො සම්මට්ඨොති වෙදිතබ්බො. යථා. “ඉදං දුක්ඛනතිබො භික්ඛවෙ තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤාථමෙතං”තති විත්ථාරෙ, අපි ව,

නාබාධකං යතො දුක්ඛං දුක්ඛා අඤ්ඤං න බාධකං,
බාධකත්තනියාමෙන තතො සචම්ඵදං මතං.

තං විනා තාඤ්ඤතො දුක්ඛං න භොති න ච තං තතො,
දුක්ඛහෙතුනියාමෙන ඉති සචම්ඵං විසන්තිකා.

තාඤ්ඤ නිබ්බාණතො සන්ති සන්තං න ච න තං යතො,
සන්තභාවනියාමෙන තතො සචම්ඵදං මතං.

මග්ගා අඤ්ඤං න නියසාණං අනියසාණො න වාපි සො,
තච්ඡන්ධියාණභාවත්තා ඉති සො සචම්ඵං සම්මතො.

ඉති තච්ඡාපිප්පලාස භූතභාවං චතුස්සවං,
දුක්ඛාදිස්සවිසෙසෙන සචම්ඵං ආහු පණ්ඩිතාති.

එවං අත්තො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. කථං අනුදාරතො?
ඉධායං සචම්ඵදො අනෙකෙසු අත්තෙසු දිය්‍යති, සෙය්‍යපිදං? “සචම්ඵං
හණෙන න ඤාපෙය්‍යයා”ති ආදිසු වාචාසචෙව, “සචම්ඵං සිතා සමණමුග්ග
ණා”ති ආදිසු විරතිසචෙව, “කසම්ඵං හු සචම්ඵං වදන්ති නානා පචාදියාසෙ
කුසලාවදානා”ති ආදිසු දිට්ඨිසචෙව, “එකං හි සචම්ඵං න දුතිගමස්ස”ති
ආදිසු පරමත්තසචෙව නිබ්බාණෙ වෙව මග්ගෙව, “චතුස්සං අරියසචම්ඵං
කති කුසලා”ති ආදිසු අරියසචෙව, ස්වායම්බාපි අරියසචෙව චත්තතිති
එවමෙත්ථ අනුදාරතොපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අනුනාඨිකතොති,
කසම්ඵං පන චත්තාරෙව අරියසචම්ඵං වුත්තාති අනුනාති අනාඨිකාති ති
වෙ? අඤ්ඤස්සාසම්ඵාචතො අඤ්ඤතරස්ස ච අනපනෙය්‍යභාවතො, න හි
එතෙහි අඤ්ඤං අබිකං වා එතෙසං වා එකමපි අපනෙතබ්බං සමෙහාති.
යථාහ. “ඉධ භික්ඛවෙ ආගලෙජ්ජය සමණො වා මුග්ගණො වා? තෙනං
දුක්ඛං අරියසචම්ඵං, අඤ්ඤං දුක්ඛං අරියසචම්ඵං, යං සමණෙන ගොතමෙන
දෙසිතං?, අහමෙනං දුක්ඛං අරියසචම්ඵං යං පෙය්‍යා අඤ්ඤං දුක්ඛං අරිය
සචම්ඵං පඤ්ඤපෙය්‍යාමි ති, තෙනං යානං විජ්ජති”ති ආදි. යථා වාහ.
“යො හි කොපි භික්ඛවෙ සමණො වා මුග්ගණො වා එවං වදෙය්‍ය? තෙනං
දුක්ඛං පඨමං අරියසචම්ඵං, යං සමණෙන ගොතමෙන දෙසිතං, අහමෙනං
දුක්ඛං පඨමං අරියසචම්ඵං පච්චක්ඛාය අඤ්ඤං දුක්ඛං පඨමං අරිය සචම්ඵං
පඤ්ඤපෙය්‍යාමි ති. තෙනං යානං විජ්ජති”ති. ආදි, අපි ච පචත්ති
මාපික්ඛන්තො හගවා සහෙතුකං ආවික්ඛි. නිවත්තිඤ්ච සලපායං, ඉති
පචත්තිනිවත්ති තදුභයහෙතුකං එතපරමතො චත්තාරෙව වුත්තාති.
තථා පරිඤ්ඤෙය්‍ය පපානබ්බසච්ඡිකාතබ්බභාවෙතබ්බානං තණ්හාවනු
තණ්හා තණ්හාතිරෙධ තණ්හාතිරෙඤ්ච පායානං ආලයආලයාරුමතා
ආලයසමුග්ගාතආලයසමුග්ගාතූපායානඤ්ච වෘසනාපි චත්තාරෙව වුත්තා
තිති. එවමෙත්ථ අනුනාඨිකතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. කමතො ති
අයමපි දෙසනාක්කමොව, එත්ථ ච ඔලාරිකත්තා සබ්බසත්තසාධාර
ණත්තාව සුච්ඡිඤ්ඤෙය්‍යන්ති දුක්ඛසචම්ඵං පඨමං වුත්තං. තස්සෙව හෙතු
දස්සනත්ථං තදනත්තරං සමුදයසචම්ඵං, හෙතුතිරෙධා එලතිරෙධො ති

ඤාපනත්වං තතො නිරෝධසමචං, තදධිගමුපාය දස්සනත්වං අනෙත මග්ග සමචං, භව සුඛස්සාදගච්ඡානංවා සත්තානං සංවෙගජනනත්වං පඨමං දුක්ඛමාහ. තං තෙව අකතං ආගමජ්ඣි, න ඉස්සරතිමමාණාදිතො හොති, ඉතො පන හොති ති ඤාපනත්වං හදනනතරං සමුදයං, තතො සහෙයුකෙන දුක්ඛෙන අභිභූතත්තා සංවිග්ගමානසානං දුක්ඛනිස්සරණ ගවෙසිතං නිස්සරණ දස්සනෙන අස්සාසජනනත්වං නිරෝධං, තතො නිරෝධාධිගමත්වං නිරෝධසමපාපකං මග්ගනති, එව මෙත්ථ ාමතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අරියසමෙවසු යං ඤාණං තස්ස කිච්චතො ති සමවඤාණස්ස කිච්චතොපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති අත්ථො. දුට්ඨං හි සමවඤාණං, අනුබොධඤාණඤච පටිවෙධඤාණඤච, තත්ථ අනුබොධ ඤාණං ලොකීයං අනුස්සවාදිවසෙන නිරෝධෙ මග්ගෙ ව පවත්නති. පටි වෙධඤාණං ලොකානුතරං නිරෝධාරමණං කත්වා කිච්චතො වන්තාරිපි සමචාති පටිවිජ්ඣති. යථාහ. “යො භික්ඛවෙ දුක්ඛං පස්සති. දුක්ඛ සමුදයමපි සො පස්සති. දුක්ඛනිරෝධමපි පස්සති. දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදමපි පස්සති”ති, සබ්බං චත්තබ්බං¹. යං පනෙනං ලොකීයං, තත්ථ දුක්ඛඤාණං පරිස්සව්සානාභිභවවසෙන පවත්නමානං සක්කායදිට්ඨිං තිවතෙත ති. සමුදයඤාණං උචෙජ්දදිට්ඨිං, නිරෝධඤාණං සස්සනදිට්ඨිං, මග්ගඤාණං අනිරියදිට්ඨිං, දුක්ඛඤාණං වා ධූවසුභසුඛත්තභාවවිරහිතෙසු බන්ධෙසු ධූවසුභසුඛත්තභාවසඤ්ඤසංඛාතං එලෙ විපපටිපත්තිං, සමුදය ඤාණං ඉස්සරපධානකාලසුභවාදීහී ලොකො පවත්නතිති අකාරණෙ කාරණාභිමානපවත්තං හෙයුමති විපපටිපත්තිං, නිරෝධඤාණං අරුප ලොකලොකාදිපිකාදිසු අපචග්ගගාහභූතං නිරෝධෙ විපපටිපත්තිං, මග්ගඤාණං කාමෙසුබලලික අත්තකිලමථානුයොගපපහෙදෙ අවිසුද්ධි මග්ගෙ විසුද්ධිමග්ගගාහවසෙන පවත්තං උපායෙ විපපටිපත්තිං තිවතෙත ති. තෙනෙතං ටුළුවති.

ලොකෙ ලොකප්පහවෙ ලොකත්ථගමෙ සිවෙ ව තදුපායෙ,
සමමුග්ගනි තාව නරෙ න විජානාති යාව සමචාතිති.

එවමෙත්ථ ඤාණකිච්චතො පි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අනෙතා ගධානං පහෙදු ති දුක්ඛසමචමති ධපෙත්වා තණ්හඤඤච අනාසව ධමමෙ ව සෙසා සබ්බධමමා අනෙතාගධා, සමුදයසමෙව ඡන්තිංස තණ්හා විවරිතාති, නිරෝධසමචං අසමමිස්සං, මග්ගසමෙව සමවාදිට්ඨිමුඛෙන විමංසිද්ධිපාද පඤ්ඤාදිසු පඤ්ඤාබලධමමවිවයසමොප්ඤ්ඤාති, සමමා සංඛිකපාපදෙසෙන තයො තෙකකමම විතක්කාදයො, සමමාවාවා පදෙසෙන වන්තාරි වටිසුචරිතාති, සමමාශමමන්තාපදෙසෙන තිණි කායසුචරිතාති, සමමාආජිවමුඛෙන අපටිච්ඡතා සහතුට්ඨිතා ව, සබ්බ සං යෙව එතෙසං සමමාවාවාශමමන්තාජිවනං අරියකන්ත සිලතතා සිලස්ස ව සංඛාගන්තෙත පටිග්ගහෙතබ්බන්තා තෙසං අපටිතාය ව අපටිතා වතො සද්ධිඤ්ඤ සංඛාබල ඡන්දිද්ධිපාද, සමමාවායාමාපදෙසෙන චතුබ්බධ

තසම්ඛ නිරෝධස්සඤ්ඤං තසෙන තෙනාපි නිබ්බුතී සුඤ්ඤා,
සුඤ්ඤා ඵලෙන හෙතු ඵලමපි තං හෙතුතා සුඤ්ඤානති.

එවං තාව සුඤ්ඤානො විනිවජ්ජයො වෙදිතබ්බො. එකවිධාදීතීති සබ්බමෙව වෙත්ථ දුක්ඛං එකවිධං පච්ඡන්තිභාවනො, දුච්ඛං නාමරූපතො, තිච්ඛං කාමරූපාරූපුපපත්තිභවහෙදතො, චතුර්ඛිධං චතුආභාර හෙදතො, පඤ්චවිධං පඤ්චුපාදානකඛනිහෙදතො, සමුදයොපි එක විධො පච්ඡන්තිභාවනො, දුච්ඛො දිට්ඨිසම්පයුත්තාසම්පයුත්තතො, තිච්ඛො කාමභවවිභවනාණ්භාවහෙදතො, චතුර්ඛිධො චතුමග්ගප්ප හෙය්තො, පඤ්චවිධො රූපාභි නන්දනාදිහෙදතො, ඡබ්බිධො ඡ තණ්හා කායහෙදතො, නිරෝධොපි එකවිධො අසඬ්ඛිතාධාතුභාවනො, පරියා යෙන පන දුච්ඛො සඋපාදිසෙස අනුපාදිසෙසහෙදතො, තිච්ඛො භවත්තය චූපසමතො, චතුර්ඛිධො චතුමග්ගාධිගමනීයතො, පඤ්චවිධො පඤ්චාභිනන්දනචූපසමතො, ඡබ්බිධො ඡ තණ්හාකායකඛයහෙදතො, මග්ගොපි එකවිධො භාවෙනබ්බතො, දුච්ඛො සමථවිපස්සනාහෙදතො, දස්සනභාවනාහෙදතො වා, තිච්ඛො ඛනිත්තයහෙදතො, අයං හි සපපදෙසත්තා නගරං විශ රජේන් නිපපදෙසෙති තීති බ්බෙති සබ්බතිතො.

යථාහ. “තඛො ආවුසො විසාබ්! අරියෙන අධ්මිකිකො මග්ගෙන තයො බ්බෙති සබ්බතිතා. තීති ව ඛො විසාබ්! බ්බෙති අරියො අධ්මිකිකො මග්ගො සබ්බතිතො. යාචාචුසො විසාබ්! සම්මාචාචා යො ව සම්මා කම්මනො යො ව සම්මාආජ්චො ඉමෙ ධම්මා සීලකඛනෙති සබ්බතිතා. යො ව සම්මාචායාමො යාව සම්මාසති යො ව සම්මාසමාධි ඉමෙ ධම්මා සමාධිකඛනෙති සබ්බතිතා, යාව සම්මාදිට්ඨි යොව සම්මාසඬ්ඛිතපො ඉමෙ ධම්මා පඤ්ඤාකඛනෙති සබ්බතිතා”ති, එත්ථ හි සම්මාචාචාදයො තයො සීල මෙව. තසමා තෙ සජාතීතො සීලකඛනෙති සබ්බතිතා, කිඤ්චාපි හි පාලියං සීලකඛනෙති භූමෙමන නිද්දෙසො කතො අජො පන කරණ වසෙනෙව වෙදිතබ්බො. සම්මාචායාමාදිසු පන තිසු සමාධි අත්තනො ධම්මතාය ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අපෙපචුං න සකෙකාති. විරියෙ පන පග්ගකම්මං සාධෙතො සතියා ව අපිලාපන කිම්මං සාධෙත්ති යා ලඤ්චපකාරො හුත්වා සකෙකාති. තත්තායං උපමා, යථා හි නකඛත්තං කිලිංසාමාති උය්‍යානං පට්ටොසු තිසු සභායෙසු එකො සුපුජ්ඣිතං වම්පකාරුකකං දිස්වා හත්ථං උකඬිට්ඨොපි ගහෙතුං න සකඤ්ඤෙය්‍ය අථස්ස දුතියො ඔනම්චො පිට්ඨිං දදෙය්‍ය. සො තස්ස පිට්ඨියං ධත්වාපි කම්පමානො ගහෙතුං න සකඤ්ඤෙය්‍ය. අථස්ස ඉතරො අංසකුටං උපනාමෙය්‍ය. සො එකස්ස පිට්ඨියං ධත්වා එකස්ස අංසකුටං ඔලුබ්බ යථාරූපි පුප්පාති ඔවිතිත්වා පිලකිත්වා නකඛත්තං කීලෙය්‍ය. එවං සම්පදමිදං දධ්මිබ්බං. එකතො උය්‍යානං පට්ටො තයො සභායා විශ හි එකතො ජාතා සම්මාචායාමාදයො තයො ධම්මා, සුපුජ්ඣිත වම්පක රුකෙබ්බා විශ ආරම්මණං, හත්ථං උකඬිට්ඨොපි ගහෙතුං අසකෙකානොතා

විය අත්තනෝ ධම්මතාය ආරම්භේ එකඟතාවෙන් අපොභං අසකොනොනො සමාධි, පිට්ඨිං දන්තා ඔත්තසහායෝ විය වායාමෝ, අංසකුටං දන්තා ඔත්තසහායෝ විය සතී, යථා නිසු එකඟ පිට්ඨියං ධන්තා එකඟ අංසකුටං ඔලුබන ඉන්ද්‍රිය යථාද්‍රවි පුප්ථං ගතො අසකොනො. එවමෙව විරියෙ පග්ගහතිවං සාධෙනොන සතියා ව අපිලාපනතිවං සාධෙනතියා ලද්ධපකාරේ සමාධි සකොනති ආරම්භේ එකඟතාවෙන් අපොභං, තසමා සමාධියෙවෙන් සජා තිනො සමාධිකකොනො සභගතිනො, වායාමසතියෝ පන කිරියනො සභගතිනා හොනති. සමාද්ධි සමාසභගපොපුපි පඤ්ඤ අත්තනෝ ධම්මතාය අනිච්ච: දුක්ඛං අත්තනාති ආරම්භේ නිවේජනං න සකොනති. විතකොන පන ආකොටෙනො ආකොටෙනො දෙනොන සකොනති. කථා? යථා හි ගෙරඤ්ඤොනො කථාපණං හන්ත ධපෙතො සබ්බභාගෙසු ඔලොකොකාමෝ සමානොපි න වක්ඛුතලෙනෙව පරිවත්තොනො සකොනති. අභ්‍යුලිපබ්බෙති පන පරිවත්තොනො පරි වත්තොනො ඉතොවිතො ව ඔලොකොනො සකොනති. එවමෙව න පඤ්ඤ අත්තනෝ ධම්මතාය අනිච්චාදිවසෙන ආරම්භේ නිවේජනං සකොනති. අභිනිරෝපනලකභේන පන ආභතන පරියාභතන රසෙන විතකොන ආකොටෙනොන විය පරිවත්තොනොන විය ව ආදාය ආදාය දිත්තමෙව නිවේජනං සකොනති. තසමා ඉධාපි සමාද්ධි එව සජාතිනො පඤ්ඤකකොනො සභගතිනා. සමාසභගපො පන කිරියනො සභගතිනො හොනති.

ඉති ඉමෙති තිති බකෙති මග්ගො සභගහං ගජ්ජති. තෙන වුත්තං. තිවිධො බක්ඛිතයහෙදනොති, වතුබ්බිධො සොතාපතති මග්ගාදිවසෙන, අපි ව සබ්බානෙව සච්චාති එනවිධාති අවිනාථනො අභිඤ්ඤායත්තො වා, දුට්ඨාති ලොකියලොකානුත්තරො, සභිකාසභිකනො ව, තිවිධාති දස්සනභාවනා හි පහාතබ්බනො අපහාතබ්බනො නෙවපහාතබ්බනා පහාතබ්බනො ව, වතුබ්බිධාති පරිඤ්ඤායාදි හෙදනොති, එවමෙන් එනවිධාදීති විනිවේජයො වෙදිතබ්බො. සභාගවිසභාගනොති සබ්බානෙව ව සච්චාති අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගාති අවිනාථනො අත්තපුඤ්ඤො දුක්ඛරපිට්ඨෙනො ව, යථාහ “තං කිමඤ්ඤාසි? ආනන්ද! කතමං නුබො දුක්ඛරත්තරං වා දුර්භිසමභවත්තරං වා, යො වා දුරතොව සුබ්බමෙන තාලවර්ණලෙන අසනං අතිපාතොය පොඬොනුපොඬො අවිරුතිනා, යො වා සත්ථා භිත්තස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිං පටිවිජේඛයා? ති, එතදෙව භතෙන! දුක්ඛරත්තරඤ්ඤොව දුර්භිසමභවත්තරඤ්ඤො, යො සත්ථා භිත්තස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිං පටිවිජේඛයා? ති, තතො බො තෙ ආනන්ද! දුප්ථපිට්ඨත්තරං පටිවිජේඛනති. යෙ ඉදං දුක්ඛනති යථාගුතං පටිවිජේඛනති. -පෙ- අයං දුක්ඛතිරෙධගාමිනී පටිපදති යථාගුතං පටි විජේඛනති”ති, විසභාගාති සලකභේ වචනානො, පුරිමාති ව වෙ සභා ගාති දුරවගාගතොන ගමිරත්තො ලොකියත්තො සාසවත්තො ව, විස භාගාති ඵලගොගොදනො පරිඤ්ඤායපහාතබ්බනො ව, පච්චිමාතිපි

ථෙව්‍යභාගානි ගමනිරන්තරා දුරවගාගතනා ලොකුතතරතනා අනාස වතනා ව, විසභාගානි විසයවිසයිතෙදතො සච්චිකාභබ්බ භාවෙ තබ්බතො ව, පඨමතනියානි වා පි සභාගානි එලාපදෙසතො, උසභාගානි සඞ්ඛනා සඞ්ඛතතො, දුතියවච්ඡුත්ථානි වා පි සභාගානි ගෙභුඅපදෙසතො, විසභාගානි එකතන කුසලාකුසලතො, පඨමවච්ඡුත්ථානි වා පි සභාගානි සඞ්ඛතතො, විසභාගානි ලොකියලොකුතතරතො, දුතියතනියානි වා පි සභාගානි තෙවසෙකකානාසෙකකභාවතො, විසභාගානි සාරම්මණා තාරම්මණතො.

ඉති එවං පසාරෙති නයෙති ව විචක්ඛණො

විජ්ඣාදා අරියසච්චානං සභාගවිසභාගතනනි.

ඉද්දති සමෙකපතො උද්ධිට්ඨානි දුක්ඛාදීති විභජ්ඣා දසෙසානුං අයං නාස්ස භික්ෂුං දුක්ඛං අපිසෙසවං ජාතිපිදුක්ඛානි නිදොසභාවරෙ අරඥො තස්ස ජාති වෙදිතබ්බො. ජාතියා දුක්ඛට්ඨො වෙදිතබ්බො. ජරා මරණං සොසො පරිදෙවො දුක්ඛං දෙමනස්සං උපායාසො අපටියසම්ප යොගො පියවිප්පයොගො වෙදිතබ්බො. අපටියසම්පයොගස්ස පියවිප්ප යොගස්ස දුක්ඛසො වෙදිතබ්බො. ඉච්ඡා වෙදිතබ්බො. ඉච්ඡාය දුක්ඛට්ඨො වෙදිතබ්බො. ඛන්ධා වෙදිතබ්බො. ඛන්ධානං දුක්ඛට්ඨො වෙදිතබ්බො. තස්ස දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස භාටිතස්ස අයං මානිසා, ඉදං හි දුක්ඛං නාම අනෙකං නානප්පකාරං, සෙය්‍යපිදං? දුක්ඛදුක්ඛං විපරිණාම දුක්ඛං සඞ්ඛාරදුක්ඛං පටිච්ඡන්තදුක්ඛං අප්පටිච්ඡන්තදුක්ඛං පරියාය දුක්ඛං තිප්පරියායදුක්ඛනනි, නාස්ස කායිකවෙතසිකා දුක්ඛවෙදනා සභාවතො ව නාමතො ව දුක්ඛානා දුක්ඛදුක්ඛං නාම, සුඛවෙදනා විපරිණාමෙන දුක්ඛුප්පතනි ගෙභුතො විපරිණාමදුක්ඛං නාම, උපෙකනා වෙදනා වෙව අවසෙසා ව ගෙභුමා සඞ්ඛාර උදයබ්බයපිළිභ්වතනා සඞ්ඛාරදුක්ඛං නාම, තථා පිලනම්පන මග්ගප්පානමපි අත්ථි. තස්මා එතෙ ධම්මා දුක්ඛසච්චපරියාප්පනතෙතන සඞ්ඛාරදුක්ඛං නාමානි වෙදිතබ්බො. කණ්ණසුල දන්තසුල රුගජපරිලාග දෙසජපරිලාගාදි කායිකවෙතසිකො ආබාධො පුච්ඡිතා ජාතිතබ්බතො උපකකමස්ස ව අපාකවභාවතො පටිච්ඡන්තදුක්ඛං නාම, අපාකවදුක්ඛනනි පි චූළවති. චන්තිංසකමමකාරණාදි සමුච්ඡාතො ආබාධො අපුච්ඡිතාව ජාති තබ්බතො උපකකමස්ස ව පාකවභාවතො අප්පටිච්ඡන්තදුක්ඛං නාම, පාකවදුක්ඛනනි පි චූළවති. ධ්වෙතො දුක්ඛදුක්ඛං සෙසං දුක්ඛසච්ච විභවෙත අගතං ජාතිආදි සබ්බමපි තස්ස තස්ස දුක්ඛස්ස චන්ද්‍රිභාවතො පරියායදුක්ඛං නාම, දුක්ඛදුක්ඛං තිප්පරියායදුක්ඛං නාම, තස්ස පරියාය දුක්ඛං තිප්පරියායදුක්ඛනනි ඉමස්මිං පදඥායෙ ධ්වෙතො දුක්ඛං අරිය සච්චං කපෙතබ්බං. අරියසච්චානු නාමෙනං පාලියං සමෙකපතොපි අගච්ඡති විජාරතොපි, සමෙකපතො අගතවධානං සමෙකපතො පි විජාරෙන පි කපෙච්ඡං චට්ඨති. විජාරතො අගතවධානෙන පන විජාරෙනෙව කපෙච්ඡං චට්ඨති. න සමෙකපතො, නා ඉදං ඉමස්මිං ධ්වෙතො විජාරෙන අගතනනි විජාරෙනෙව කපෙතබ්බං. තස්මා යං

තං නිදද්දසවායෙ “තත්ත භතමං දුක්ඛං අරියසම්මං? ජාති පි දුක්ඛා”ති
 ආදීති පද්ධති ගහෙනා ජාති වෙදිතබ්බා ජාතියා දුක්ඛවෙයා වෙදි
 තබ්බෙති ආදි වුත්තා. තත්ත ජාතිආදීති තාව “තත්ත භතමා ජාති?යා
 තෙසං තෙසං සත්තානං තම්භි තම්භි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති”ති
 ඉමස්ස පන පද්ධතියස්ස වසෙන වෙදිතබ්බාති. නත්තායං අත්ත
 වණ්ණනා:- ගෙසං ගෙසං සත්තානානති අයං සම්මප්පො අනෙතෙසං
 සත්තානං සාධාරණනිදද්දසො, යා දෙවදත්තස්ස ජාති යා සොම
 දත්තස්ස ජාතීති එවං හි දිව්සම්පි භවිසමානෙ තෙව සත්තා පරියා
 දනං ගව්ජනති. න සම්මං අපරත්තදිපනං සිජ්ඣති. ඉමෙහි පන මිහි
 පදෙති න නොවි සත්තො අපරියාදිනොතො ගොති. න කිසුදු අපරත්ත
 දිපනං න සිජ්ඣති. තෙන වුත්තං යා තෙසං තෙසං සත්තානානති,
 නම්භි නම්භිති අයං ජාතිගතිවසෙන අනෙතෙසං සත්තනිකායානං
 සාධාරණනිදද්දසො,

සත්තනිකායෙ ති, සත්තානං නිකායෙ; සත්තසංඛාරං සත්ත
 සමුහෙති අත්තො, ඡන්දි ති, අයං ජාතියද්දෙ අනෙතෙත්තො, තථා ගෙස
 “එකම්පි ජාතියා වෙපි ජාතියො”ති¹ එත්ත හවෙ ආගතො. “අත්ති විසාබෙ
 තිගණ්ඨා නාම සමණජාති”ති² එත්ත නිකායෙ, “කිරි නාම තිණජාති
 නාභියා උග්ගනතො නහං ආගච්ච සීතා අගොසි”ති³ එත්ත පඤ්ඤාතියං,
 “ජාති මිහි බන්ධෙති සමගතිතා”ති⁴ එත්ත සම්බන්ධකතෙ, “යං භික්ඛුචෙ
 මාතුකුච්ඡිමි පදමං චිත්තං උපපන්නං පදමං විඤ්ඤාණං පාතුගුතං
 තදුපාදය සා වස්ස ජාති”ති⁵ එත්ත පටිසංඛිතං. “සම්පති ජාතො ආනන්ද
 බොධිසත්තො”ති⁶ එත්ත පසුතියං, “අනුපකකුටෙයා ජාතිවාදෙතා”ති⁷
 එත්ත කුලෙ, “යතොහං හමිති අරියය ජාතියා ජාතො”ති⁸ එත්ත අරිය
 සීලෙ, ඉධ පනායං සම්මානෙත්ත පදමානිතිබ්බත්තකතෙත්තෙ වත්තති.
 තස්මා ජායමානකවසෙන ජාතීති ඉදමෙත්ත සභාවපච්චත්තං, සඤ්ජායන
 වසෙන සඤ්ජාති ති උපසංගෙන පදං වධිතිතං. ඔක්කමනවසෙන
 ඔක්කමනති, ජායනවෙයන වා ජාති, සා අපරිපුර්ණණායත්තවසෙන වුත්තා.
 සඤ්ජායනවෙයන සඤ්ජාති, සා පරිපුර්ණණායත්තවසෙන වුත්තා.
 ඔක්කමනවෙයන ඔක්කමනති, සා අණ්ඩජ්ජලාබුජවසෙන වුත්තා. තෙ හි
 අණ්ඩකොසඤ්ච වජ්ජිකොසඤ්ච ඔක්කමනති. ඔක්කමනොපි පටිසන්තා
 විය පටිසන්ති ගණන්තති. අහිතිබ්බත්තනවෙයන අහිතිබ්බත්තති, සා සංසෙ
 දජම්පපාතිකවසෙන යුත්තා. තෙ හි පාකටා යෙව හුත්තා නිබ්බත්තනති.
 අයං තාව සම්මුතිකථා, ඉදති පරමත්තකථා ගොති. බන්ධා යෙව හි
 පරමත්තො පාතුගුතති න සත්තා, තත්ත ව බන්ධානනති එක
 වොකාරහවෙ එකස්ස වතුචොකාරහවෙ වතුත්තං පඤ්චවොකාර
 හවෙ පඤ්චත්තං ගහණං වෙදිතබ්බං. ස කුභාමොති, උපපත්ති;

1. මජ්ඣිමනිකාය, හසතෙරවස්සාය.

2. තිකම්පිගුත්තර, මිසාබුජපාතුථ

3. පඤ්චකම්පිගුත්තර, මිසාබුජපාතුථ

4. බාතුකථා.

5. මහාපග්ග, මහාසම්මනික

6. දිසානිකාය, මහාපදනසුත්ත.

7. තිකම්පිගුත්තර, තිකණ්ණසුත්ත.

8. ජිජ්ඣානිකාය, අම්බුද්ධිමාලසුත්ත.

ආයතනානන්ති, එත් තත්‍ර තත්‍ර උපපජ්ජානායතනවසෙන සමගතො
වෙදිතබ්බො. පටිලාභොති, සන්නතියං පාභුභාවො යෙව; පාභුභවන්තා
නෙ වති තාති පටිලභාති නාම භොතති. අසං වුවමනි ජානිති, අයං
ජාති නාම කපියති. සා පනෙසා තත් තත් භවෙ පදමානිතිබ්බන්ති
ලක්කණා, නියානනරසා, අනිතභවතො ඉධ උච්ඡිජ්ජනපච්ඡිට්ඨානා,
ඵලවසෙන දුක්ඛවිටිත්තනා පච්ඡිට්ඨානා වා, ඉදං ජාතියා දුක්ඛට්ඨො
වෙදිතබ්බොති, අයං හි ජාති සයං න දුක්ඛා, දුක්ඛප්පත්තියා පන
වජ්ඣුභාවෙන දුක්ඛාති වුත්තා. කතරස්ස දුක්ඛස්ස පනායං වජ්ඣති? යං
තං ඛාලපණ්ණිතපුත්තාදිපු භගවතාපි උපමාවසෙන පනාසිතං ආපා
සිකං දුක්ඛං යඤ්ච පුගතියං මනුස්සලොකෙ ගබ්භාකකානති මූලකාදි
හෙදං දුක්ඛං උපපජ්ජති. තස්ස සබ්බස්සාපි එසා වජ්ඣ, තත්‍රිදං
ගබ්භාකකානතිමූලකාදිහෙදං දුක්ඛං, අයං හි සත්තො මාභුකුච්ඡිලි
නිබ්බත්තමානො න උපපලපදුමපුණ්ණිරිකාදිපු නිබ්බත්තති. අථ බො
ගෙට්ඨා ආමාසයස්ස උපරි පක්කාසයස්ස උදරපටලපිට්ඨිකණ්ටකානං
වෙමජ්ඣෙධි පරමසඛොධෙ තිබ්බකිකාරෙ නානාකුණ්ටගකුපරිභාපිතෙ
අපුච්ඡපරිද්දගාකුපවනවිවරිතෙ අධිමත්තජෙගුවෙජ් කුච්ඡප්පදෙසෙ
පුතිමච්ඡපුතිකුමමාසවඤ්ඤාදිපු කිම් විය තිබ්බත්තති. සො තත්
තිබ්බත්තො දසමාසෙ මාභුකුච්ඡිසමාවෙන උසමනා පුට්ඨානං විය
පච්චමානො පිට්ඨපිණ්ණි විය සෙදියමානො සමමිඤ්ජන පසාරණාදි
රහිතො අධිමත්තං දුක්ඛං පච්චනුභොතිති ඉදං නාව ගබ්භාකකානති
මූලකං දුක්ඛං,

යං පන සො මාභු සහසා උපක්කලනගමනනිසීදනඋට්ඨාන
පරිවහනනාදිපු පුරුබ්බත්තත්තගතො ඵලකො විය අභිතුණ්ණික
හත්තගතො සප්පපානතො විය ව ආනස්සනපරිනස්සනමුත්තන
නිඤ්ඤානනාදිනා උපක්කමෙන අධිමත්තං දුක්ඛමනුභවති. යඤ්ච මාභු
සිතුදකපානකාලෙ සිතනරකුප්පතො විය උණ්ණයාඤ්ඤානනාදි
අජේඤ්ඤානරණකාලෙ අභිතාරවුට්ඨිසමපරිභිණ්ණො විය ලොකවිලාදි
අජේඤ්ඤානරණකාලෙ බාධපභව්තාදිනමමාරණප්පතො විය තිබ්බං
දුක්ඛමනුභවති. ඉදං ගබ්භපරිතරණමූලකං දුක්ඛං, යං පනස්ස
මූලගබ්භාය මාභුයා මිත්තාමච්චපුගජ්ජාදිති පි අදස්සනාරහෙ
දුක්ඛප්පත්තියානෙ ඡේදනඵාලනාදිති දුක්ඛං උපපජ්ජති. ඉදං ගබ්භ
විපත්තිමූලකං දුක්ඛං, යං විජායමානාය මාභුයා කමමජෙහි වාතෙහි
පරිවහෙනකා තරකප්පානං විය අනිහයානකං යොනිමයං පටි
පාතියමානස්ස පරමසඛොධො යොනිවුබ්බත නාලච්ඡායලොක විය
නික්කඤ්ඤාමානස්ස මහානාගස්ස තරකසත්තස්ස විය ව සඤ්ඤාට්ඨබ්බ
තෙහි විවුණ්ණියමානස්ස දුක්ඛං උපපජ්ජති. ඉදං විජායනමූලකං
දුක්ඛං, යං පන ජාතස්ස තරුණවණසද්දසුකුමාරසරිස්ස හත්තගණ
නභාපනබොවනවොලපරිමජ්ජනාදිකාලෙ සුච්ඡිමබ්බරාගි විජ්ඣන
ඵාලකසද්දසං දුක්ඛං උපපජ්ජති. ඉදං මාභුකුච්ඡිතො බහිනික්කමන
මූලකං දුක්ඛං, යං තතො පරං පවත්තියං අත්තනාව අත්තානං

විබේනානාං අවේලකවතාදිවසෙන ආනාපනපරිනාපනානුයෝගමනු
සුත්තානාං කොධවසෙන අනුඤ්ජනානාං උබ්බකිනනානාං ව දුක්ඛංගොති.
ඉදං අභතුපක්කමමුලිකං දුක්ඛං, ය පන පරතො වට්ඨකිනාදීති
අනුභවනනානාං දුක්ඛං උපපජ්ජති. ඉදං පරිපක්කමමුලිකං දුක්ඛනති,
ඉති ඉමිංසා සබ්බසාපි දුක්ඛස්ස අයං ජාති වජ්ජමෙව ගොතිති.
තෙනෙනං වුච්චති.

ජායෙථ තො වෙ නරකෙසු සතෙතා
නත්ථ ගිහිදානාදිකම්පසසාං,
ලහෙථ දුක්ඛං නු කුහිං පතිට්ඨං
ඉට්ඨාහ දුක්ඛා ති මුතීඛ ජාති.

දුක්ඛං තිරවේජ්ජ කසාපතොද
දණ්ඩාභිසානාදිභවං අනෙකං,
යං තං කථං තත්ථ භවෙය්‍ය ජාතිං
විනා තතිං ජාති තතො පි දුක්ඛා.

පෙතෙසු දුක්ඛං පන බුප්පිසාසා
වාහානපාදිප්පනවං විචිත්තං,
යසමා අජාතස්ස න තත්ථ අත්ථි
තස්මා පි දුක්ඛං මුතී ජාති මාහ.

තිබ්බකිකාරෙ ව අසංගසිතෙ
ලොකානතරෙ යං අසුරෙසු දුක්ඛං,
න තං භවෙ තත්ථ න වස්ස ජාති
යතො අයං ජාති තතො පි දුක්ඛා.

යඤ්චාපි ගුරුතරතො විශ මාතුගබ්බෙ
සතෙතා වසං විරමිතො බහි නික්ඛමඤ්ච,
පපෙපාති දුක්ඛ මතිසොර මිදවපි නත්ථි
ජාතිං විනා ඉති පි ජාති රයං හි දුක්ඛා.

කිං භාසිතෙන බහුතා? නනු යං කුහිඤ්චි
අත්ථිඛ කිඤ්චි දපි දුක්ඛ මිදං කදවි,
තෙවත්ථි ජාතිවිරහෙ යදතො මහෙසි
දුක්ඛාති සබ්බපසමං ඉමමාහ ජාතිනති.

ජරුතිදොසෙ ජග්ගති, සභාවපච්චතං, ජීරණතා ති, ආකාර
තිදොසො, බණ්ඩව්වනති ආදයො තයො කාලාතික්කමෙ කිච්ච
තිදොසා, පච්ඡිමා දො පකතිතිදොසා, අයං හි ජරුති ඉමිනා පදෙක
සභාවතො දීපිතා. තෙනස්සා ඉදං සභාවපච්චතං, ජීරණතාති ඉමිනා
ආකාරතො, තෙනස්සායං ආකාරතිදොසො, බණ්ඩව්වනති ඉමිනා කාලා
තික්කමෙ දනතනබානං බණ්ඩනභාවකරණ කිච්චතො, පාලිව්වනති,
ඉමිනා කෙසලොමානං පලිතභාවකරණකිච්චතො, වලිතතවතා ති,
ඉමිනා මංසං මිලාපෙතො තවෙ වලිතභාවකරණකිච්චතො දීපිතා.

තෙතසො ඉමෙ බණ්ඩවනති ආදයො තයො කාලාතිකකමෙ කිව්ව තිදෙසො, තෙති ඉමසං විකාරනං දස්සනවසෙන පාකට්ඨනා ති පාකට්ඨරු දස්සිතා. යථෙව හි උදකස්ස වා වාතස්ස වා අග්ගිනො වා තිණරුකඩාදිනං සංසයාපලිභයානාය වා ක්කාමනාය වා ගතමයො පාකට්ඨො හොති. න ව සො ගතමයො තානෙව උදකාදීති, එවමෙව ජරය දනනාදීපු බණ්ඩව්වාදිවසෙන ගතමයො පාකට්ඨො, වකක්ඛං උමම්ලිකාපි ගග්ගති. න ව බණ්ඩව්වාදි තෙව ජරු, න හි ජරු වකක්ඛු විඤ්ඤායසා හොති. ආයුනො සංභානි ඉන්ද්‍රියානං පටිපාකොති ඉමෙති පන පදෙති කාලාතිකකමෙ යෙව අභිබ්බාතාය ආයුකකය වකඩාදි ඉන්ද්‍රියපරිපාක සංඛාතාය පකතියා දීපිතා. තෙතසොමෙ පච්ඡිමා ඥො පකති තිදෙසොති වෙදිතබ්බා. තත්ථ යස්මා ජරං පතතස්ස ආයු භායති තස්මා ජරු ආයුනො සංභානීති එලුපවාරෙන වුත්තා. යස්මා දහර කාලෙ සුපසසන්නාති සුබ්බමපි අත්තනො විසයං සුබෙතෙව ගණන්ත සමන්තාති වකඩාදීති ඉන්ද්‍රියාති ජරං පතතස්ස පරිපකකාති ආලුලිතාති අවිසදාති ඔලාරිකමපි අත්තනො විසයං ගතෙත්තුං අසමන්තාති හොනති. තස්මා ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකොති එලුපවාරෙනෙව වුත්තා. සා පතෙසා එවං තිද්ධිතා සබ්බාපි ජරු පාකට්ඨා පටිච්ඡන්නාති දුට්ඨා හොති. තත්ථ දනනාදීපු බණ්ඩාදි භාවදස්සනතො රුපධමෙමසු ජරු පාකට්ඨරු නාම, අරුපධමෙමසු පන ජරු තාදිසස්ස විකාරස්ස අදස්සනතො පටිච්ඡන්න ජරු නාම,

තත්ථ යවායං බණ්ඩාදිභාවො දිස්සති සො තාදිසානං දනනාදීනං සුවිඤ්ඤායසන්නා වණ්ණණා යෙව, තං වකක්ඛනා දිස්වා මනොඥාරෙන විනෙකතො ඉමෙ දනනා ජරුය පහවාති ජරං ජානාති. උදකට්ඨානෙ බද්ධාති ගොසිඛයාදීති ඔලොකෙත්වා හෙට්ඨා උදකස්ස අත්ථිභාව ජානනං විය, පුන අවිච්ඡි සම්චිති එවමපි අයං ජරු දුට්ඨා හොති. තත්ථ මණ්ඩකත රජහ පවාල වන්දසුරියාදීනං මන්දසකාදීපු පාණිනං විය ව පුප්ඵළපලව්වාදීපු අපාණිනං විය ව අත්තරන්තර වණ්ණවිසෙසාදීනං දුබ්බිඤ්ඤායසන්නා ජරු අවිච්ඡරු නාම, තිරන්තරජරු හි අන්තො, තතො අඤ්ඤාසු පන යථාචුත්තෙසු අත්තරන්තර වණ්ණවිසෙසාදීනං සුවිඤ්ඤායසන්නා ජරු සම්චිජරු නාම, තත්ථ සම්චිජරු උපාදින්නානු පාදින්නාවසෙන එවං දිපෙතබ්බා. දහර කුමාරකානං හි පස්මමෙව ඕරදන්නා නාම උට්ඨගනති. න තෙ පිරු, තෙසු පන පතිතෙසු පුන දනනා උට්ඨගනති. තෙ පස්මමෙව සෙතා හොනති. ජරුවාතෙන පන පහවකාලෙ කාලිකා හොනති. කෙසා පන පස්මමෙව නවධාපි හොනති කාලිකාපි සෙතාපි, ඡවි පන සලොතිතකා හොති. වසින්නානං වසින්නානං ඔදනානං ඔදනභාවො කාලිකානං කාලිකභාවො පඤ්ඤා යති. ජරුවාතෙන පන පහවකාලෙ වලිං ගණනාති. සබ්බමපි සස්සං වට්ඨනාලෙ සෙතං හොති. පච්ඡා නිලං, ජරුවාතෙන පන පහවකාලෙ පණ්ඩුකං හොති. අබ්බිකුරෙතාපි දිපෙත්තුං වට්ඨති එව, අසං වුවමති ජරු හි, අයං ජරු නාම කප්පියති. සා පතෙසා බ්බිපරිපාකලකකණා

මරණපතායතරසා යොබ්බනවිනාස පව්වුට්ඨානා, ජරාය දුක්ඛවේදා වෙදිතබ්බාති එත්ථ පන අයමපි ජරා සයං න දුක්ඛා, දුක්ඛස්ස පන චන්ද්‍රිභාවෙන දුක්ඛා තී වුත්තා. තතරස්ස දුක්ඛස්ස? කායදුක්ඛස්ස වෙව් දොමනස්සදුක්ඛස්ස ව, ජිණ්ණස්ස හි අත්තනාවො ජරසතවං විය දුබ්බලො හොති. ආතුං වා හගතුං වා නිසිදිතුං වා වායමනාස්ස බලවං කායදුක්ඛං උපපජ්ජති. පුත්තදුරෙ යථා පුරෙ අසලලකෙතෙන දොමනස්ස උපපජ්ජති. ඉති ඉමෙසං විනතමපි දුක්ඛානං චන්ද්‍රිභාවෙන දුක්ඛාති වෙදිතබ්බා. අපි ව,

අඛිනානං සිපිලිභාවා ඉන්ද්‍රියානං විකාරතො,
යොබ්බනස්ස විනාසෙන බලස්ස උපසාතතො.

විප්පවාසා සත්‍යාදීනං පුත්තදුරෙහි අත්තතො,
අපසාදනීයතො වෙව් භියො බාලතතපතනියා.

පපොති දුක්ඛං යං මවෙවා කාසිනං මානසං තථා,
සබ්බමෙතං ජරාගෙභු යසමා තසමා ජරා දුඛා තී.

මරණ නිදොසෙ වචනකාවසෙන මුති, එතචභුජඤ්චකකකිය වුත්තියා සාමඤ්ඤ වචනමෙතං, චන්ද්‍රිභාවා හි, භාවචචතෙන ලක්ඛණ නිදස්සනං, හෙදොති වුති බක්ඛානං භවභුජපතනී පරිදීපනං, අනාගතඛිනතනී, සමස්ස විය භික්ඛාස්ස භික්ඛානං වුතිබක්ඛානං යෙන කෙනවි පරියායෙන ආනා භාවපරිදීපනං, මච්චුමරණතනී, මච්චුසක්ඛානං මරණං; කාලො නාම අත්තතො. තස්ස කිරියා භාලකිසිසා, එතතාවතා සමමුතියා මරණං දීපිතං හොති. ඉදංහි පරමතෙතන දිපෙත්තුං බක්ඛානං හෙදොති ආදිමාග. පරමතෙතන හි බක්ඛා යෙව් භිජ්ජනති. න සතෙතා නාම කොවි මරති. බක්ඛෙසු පන භිජ්ජමානෙසු සතෙතා මරති. භික්ඛෙසු මතො තී වොහායෙර් හොති. එත්ථ ව චභුජඤ්චවොඤ්ඤාවසෙන බක්ඛානං හෙදො, එතතොඤ්ඤා වසෙන කාලෙබරස්ස නිකෙතො වෙදිතබ්බා. කසමා? භවභුජයෙපි රූපකායසක්ඛිතස්ස කාලෙබරස්ස සමභවතො, යසමා වා වාභුමමාරුඡිකාදීසු බක්ඛා භිජ්ජතෙත්ථ. න කිඤ්චි තිස්සිත්ථ. තසමා තෙසං වසෙන බක්ඛානං හෙදො, මහස්සාදීසු කාලෙබරස්ස නිකෙතො, එත්ථ ව කාලෙබරස්ස නිකෙතොඤ්ඤා මරණං කාලෙබරස්ස නිකෙතොති වුත්තා. ජිමිතිජ්ජිස්ස උපෙච්ඡදොති, ඉමිනා ඉන්ද්‍රිය බ්‍රහ්මස්ස ව මරණං නාම හොති. අනිත්ථියබ්‍රහ්මස්ස මරණං නාම නාමිති දස්සෙති. සස්සං මතං රුකෙකා මතො තී ඉදං පන වොහායමනතමව, අත්තො පන එවරූපාති වචනාති සස්සාදීනං බසවසනාවමව දීපෙනති. ඉදං මුච්චති මරණතනී, ඉදං සබ්බමපි මරණං නාම කපියති. අපි වෙත්ථ බණ්කමරණං සමමුතිමරණං සමුචෙත්ථමරණතනී අයමපි හෙදො වෙදි තබ්බො. තත්ථ බණ්කමරණං නාම පචතෙන රූපාරූපධර්මානං හෙදො, තිස්සො මතො පුස්සො මතොති ඉදං සමමුතිමරණං නාම, බිණ්ණසමස්ස අපපටිසක්ඛිකා කාලකිරියා සමුචෙත්ථමරණං නාම, ඉමසමිං පතතෙත්ථ

සමමුතීමරණං අධිපෙතං. ජාතිකය මරණං උපකතමරණං සරස මරණං ආයුකයමරණං පුඤ්ඤකයමරණනති පි නසෙව නාමං, තසිදං චුතිලකයං විශොගරසං විප්පවාස පච්චුපට්ඨානං, මරණස්ස දුක්ඛට්ඨො වෙදිතබ්බොති එත්ථ පන ඉදමපි සයං න දුක්ඛං, දුක්ඛස්ස පන වජ්ඣ භාවෙන දුක්ඛනති චුතං. මරණනති කාසිකා සාරිරිකා වෙදනා පටිච්චානෙ ගතිනා ආදිතතතිඤ්ඤාකා විශ සරිරං නිදහනති. නරක නිවේනාදිනං උපට්ඨානකාලෙ බලවදෙමනස්සං උපපජ්ජති. ඉති ඉමෙසං චිත්තමපි දුක්ඛානං වජ්ඣභාවෙන දුක්ඛනති වෙදිතබ්බං. අපි ව,

පාපස්ස පාපකමාදි නිමිත්තමනුපස්සතො,
හදදස්සා පසගනනස්ස විශොගං පියවජ්ඣකං.

මියමානස්ස යං දුක්ඛං මානසං අවිසෙසතො,
සබ්බෙසං වාපි යං සන්ති බන්ධනවෙජ්දනාදිනං.

විභූජ්ජමානමමානං හොති දුක්ඛං සරිරජං
අසංගමපටිච්චාරං දුක්ඛස්සෙවසයිදං යතො,
මරණං වජ්ඣ නෙතොනා දුක්ඛමිදෙව ව භාසිතනති.

අපි ව ඉමානි ජාතිජරාමරණානි නාම ඉමෙසං සත්තානං වධක පච්චාලිතො විශ ඔතාරං ගවෙසනානි විවරනති. යථා හි පුරිසස්ස නිජු පච්චාමිතොසු ඔතාරුපෙකෙබ්බසු විවරනොසු එකො වදෙය්‍ය අහං අසුකඅරඤ්ඤස්ස නාම වණ්ණං භාටේඛා එනං ආදය තත්ථ ගමිස්සාමි එත්ථ මයං දුක්ඛකරං නජිති, දුතියො වදෙය්‍ය අහං තව එතං ගගෙඛා ගතානාලො පොටේඛා දුබ්බලං කරිස්සාමි එත්ථ මයං දුක්ඛකරං නජිති, තතියො වදෙය්‍ය භයා එතස්මිං පොටේඛා දුබ්බලෙ කතෙ තිණ්ණන අසිනා සීසවෙජ්දනං නාම මයං භාගෙ භොතුති, තෙ එවං වඛා තථා කරෙය්‍යං. තත්ථ පයමපච්චාමිතොසු අරඤ්ඤස්ස වණ්ණං භාටේඛා තං ආදය තත්ථ ගතානාලො විශ සුගජ්ජකුතිමණ්ඩලතො නික්කබ්බිඛා යත්ථ කත්ථි තිබ්බතතාපනං නාම ජාතියා නිව්වා, දුතියස්ස පොටේඛා දුබ්බලකරණං විශ තිබ්බතතකබ්බෙසු නිපතිඛා පරුසිත මඤ්චපරු යනභාවකරණං ජරය කිව්වා, තතියස්ස තිණ්ණන අසිනා සීසවෙජ්දනං විශ ජිවිතකයපාපණං මරණස්ස කිව්වනති වෙදිතබ්බං. අපි වෙත්ථ ජාතිදුක්ඛං සාදිතව මහාකතාරපවෙසො විශ දට්ඨබ්බං. ජරාදුක්ඛං තත්ථ අනතපානරහිතස්ස දුබ්බලයං විශ දට්ඨබ්බං. මරණදුක්ඛං දුබ්බලස්ස ඉරියාපට්ඨතනෙ විහතපරික්කමස්ස වාලාදිති අනයව්‍යසනාපාදනං විශ දට්ඨබ්බනති, සොකනිද්දෙසෙ ව්‍යසනීති ව්‍යසනං හිතසුඛං බිපති විද්ධංසෙතිති අනේවා, ඤාතීනං ව්‍යසනං ඤාතිව්‍යසනං, වොරරෙග හයාදිති ඤාතිකයො ඤාතිවිනාසොති අනේවා, තෙන ඤාතිව්‍යසනෙන, සුච්චිස්සා හි, අජේඤාත්ථවස්ස; අභිගුහස්ස සමනතාගතස්සාති අනේවා, සෙසෙසුපි එසෙව නයො, අයං පන විසෙසො, භොගානං ව්‍යසනං භොගව්‍යසනං, රුප්පවාරුදිවසෙන භොගකයො භොගවිනාසොති අනේවා, රෙගො යෙව් ව්‍යසනං රෙගව්‍යසනං, රෙගො හි ආරෙග්‍යං

ව්‍යසනී විනාසෙනීති ව්‍යසනං, සිලස්ස ව්‍යසනං සිලව්‍යසනං, දුස්සිලාස්සෙ
 නං නාමං, සමමාදිට්ඨිං විනාසයමානා උප්පන්නා දිට්ඨි යෙව ව්‍යසනං දිට්ඨි
 ව්‍යසනං, එත්ථ ච පුරිමානී ටෙ අනිප්පන්නානි, පච්ඡිමානී තිණ්ණි නිප්පන්නානි
 තිලකකණ්ඩොග්ගානි, පුරිමානී ච තිණ්ණි හෙව කුසලානි න අකුසලානි,
 සිලදිට්ඨිව්‍යසනවයං අකුසලං, අසංකප්පාදසංකප්පාදපණානි, ගතිනෙසු වා
 යෙන කෙනචි අගතිනෙසු වා මිත්තාමච්චව්‍යසනාදීසු යෙන කෙනචි,
 සමමානාගතස්සාති, සමනුබන්ධස්ස අපරිවුච්චමානස්ස, අසංකප්පාදසංකප්පාද
 පණං දුක්ඛබ්බමෙමානාති, යෙන කෙනචි සොකදුක්ඛස්ස උප්පත්ති
 හෙතුනා; සොභොති සොවනකවසෙන සොහො; ඉදං තෙහි කාරණෙහි
 උප්පජ්ජනසොකස්ස සභාවපච්චත්තං, සොචනාති, සොවනාකාරො;
 සොවිනත්තනති, සොවිනභාවො; අහොතා සොභොති, අබ්හත්තරෙ
 සොකො; දුතියං පදං උපසංගතවසෙන වඩ්ඨිතං. සො හි අබ්හත්තරෙ
 සුක්කාපෙන්නො වීය පරිසුක්කාපෙන්නො වීය උප්පජ්ජනීති අනෙතා
 සොකො අනෙතා පරිසොකො ති වුච්චති. වෙනසො පටිපක්ඛාසනාති
 විත්තස්ස ක්කායනාකාරො; සොකො හි උප්පජ්ජමානො අහි වීය විත්තං
 ක්කාපෙති පරිදහති. විත්තං මෙ ක්කාමං, න මෙ කිංඤ්චි පරිභාතීති වදාපෙති.
 දුක්ඛිතොමනො දුච්චතො, තස්ස භාවො දොළහස්සං, අනුපට්ඨිට්ඨෙට්ඨන
 සොකොව සලලනති සොඛසලලං, අසං වුච්චති සොභොති, අයං
 සොකො නාම කපීයති. සො පනායං කිංඤ්චි අත්තො දොමනස්ස
 වෙදනාව හොති. එවං සනෙතපි අනෙතා තිස්සාන ලක්ඛණො,
 වෙනසො පරිතිස්සායනරසො අනුසොවනපච්චුප්පාදො, සොකස්ස
 දුක්ඛට්ඨො වෙදිතබ්බොති එත්ථ පන අයං සභාවදුක්ඛත්තා වෙච
 දුක්ඛස්ස ච වන්චුභාවෙන දුක්ඛොති වුත්තො. කතර දුක්ඛස්සාති? කාසික
 දුක්ඛස්ස වෙච ජවනකකණ්ණෙව දොමනස්ස දුක්ඛස්ස, සොකවෙගෙන හි
 හදයෙ මහාගණ්ණො උට්ඨතිත්වා පරිපච්චිත්වා හිජ්ජති. මුඛතො වා
 කාලිලොගිතං නික්ඛමති. බලවං කායදුක්ඛං උප්පජ්ජති. එත්තනා මෙ
 ඤ්ඤතයො බයං ගතා එත්තනා මෙ හොගාති විනෙත්තස්ස ච බලවං
 දොමනස්සං උප්පජ්ජති. ඉති ඉමෙසං විනනං දුක්ඛානං වන්චුභාවෙන
 පෙස දුක්ඛොති වෙදිතබ්බො. අපි ව,

සත්තානං හදයං සොකො සලලං වීය විකුජ්ජති
 අග්ගිතනෙතාව නාදාවො භුසං ච දහතෙන පුන,
 සමාවහති ච ව්‍යාධි ජරාමරණ හෙදනං
 දුක්ඛමපි විවිධං යසමා තසමා දුක්ඛොති වුච්චති.

පරිදෙවතිද්දෙසෙ මස්සං ධිතා මස්සං පුනොති එවං ආදිස්ස
 ආදිස්ස දෙවනති රොදනති එත්තො ති ආදෙමො, නං නං වණණං
 පරිකිත්තොත්වා පරිකිත්තොත්වා දෙවනති එත්තොති පටිදොවා, තපො
 පරුති දො දො පදනි පුරිමඤ්ඤස්සෙව ආචාරානාවතිද්දෙසවසෙති
 වුත්තාති. මාමාති, වචනං; පලාපොති, භූමිං නිරන්තරවචනං;
 උපසංගතණිත අඤ්ඤානණිතාදිවසෙන ඩිරුපො පලාපො මිසලාපො;

ලාලසො ති, පුනපුනං ලපනං; ලාලපනාකාරේ **ලාලසනා**, ලාලපිතස්ස භාවො **ලාලපිනනං**, අයං වුවවති පරිදෙවො ති, අයං පරිදෙවො නාම කපියති. සො ලාලපනලක්කණො භුණ්දෙසපරි කිත්තනරසො සමනමපවුපට්ඨානො, පරිදෙවස්ස දුක්ඛට්ඨො වෙදි තබ්බො ති එත් පන අයමපි සයං න දුක්ඛො, කායදුක්ඛදොමනස්ස දුක්ඛානං පන වච්ඡුභාවෙන දුක්ඛොති වුත්තො. පරිදෙවනොති අත්තනො ඛක්ඛං මුට්ඨිති පොථෙති. උභොති හත්ථෙති උරං පහරති පිංසති. සීසෙන භිත්තියා සද්ධිං යුජ්ඣති. තෙනස්ස බලවං කායදුක්ඛං උපපජ්ජති. එත්තකා මෙ ඤාතයො ඛයං වයං අබ්භන්තං ගතොති ආදීති විනෙතති. තෙනස්ස බලවං දොමනස්සං උපපජ්ජති. ඉති ඉමෙසං චිත්තමපි දුක්ඛානං වච්ඡුභාවෙන දුක්ඛො ති වෙදිතබ්බො. අපි ව,

යං සොකසලලවිහතො පරිදෙවමානො
කණ්ණොට්ඨා නාලුගලසොසජ මපසස්සං,
භියොසාසිමත්ත මධිගච්ඡති යෙව දුක්ඛං
දුක්ඛො ති තෙන භගවා පරිදෙව මාහා'ති.

දුක්ඛදොමනස්සතිදෙසො හෙට්ඨා ධම්මසම්මහට්ඨකථායං වණ්ණි තත්තා පාකටා එව, ලක්ඛණාදීති පන තෙසං තත් වුත්තානෙව, දුක්ඛස්ස දුක්ඛට්ඨො වෙදිතබ්බො දොමනස්සස්ස දුක්ඛට්ඨො වෙදිතබ්බො ති එත් පන උභයමෙපනං සයඤ්ච දුක්ඛත්තා කායිකාවෙනසිකදුක්ඛානඤ්ච වච්ඡුභාවෙන දුක්ඛනති වුත්තං. හත්පාදානං හි කණ්ණනාසිකානඤ්ච ඡේදනදුක්ඛෙන දුක්ඛිතස්ස අනාථසාලායං උච්චිට්ඨකපාලං පුරතො කත්වා නිප්පාතස්ස වණ්ණුබෙහි පුලුවනෙසු නික්ඛමනෙතසු බලවං කාය දුක්ඛං උපපජ්ජති. නානාරහිතාත්තවත්ථමුඤ්ඤලභිකාරං නක්ඛත්තං කීලාතං මහාජනං දිස්වා බලව දොමනස්සං උපපජ්ජති. එවං නාව දුක්ඛස්ස චිත්තමපි දුක්ඛානං වච්ඡුභාවො වෙදිතබ්බො. අපි ව,

පිලෙති කායිකමිදං දුක්ඛං දුක්ඛඤ්ච මානසං භිදෙසා,
ජනයති යසමා තසමා දුක්ඛනති විසෙසතො වුත්තනති.

වෙතො දුක්ඛසමපටිතා පන කෙසෙ පකිරිය උරුති පතිපිංසෙනති ආවට්ඨනති විවට්ඨනති. ඡිත්තපපාතං පපතනති. සත්ථං ආගරනති. විසං බාදනති. රජ්ජයා උබ්බඤ්ඤති. අග්ගිං පවිසනති. තං තං විපරිතං වච්ඡං තථා තථා විපට්ඨසාරිතො පරිඛය්ගමානවිත්තා විනෙතනති. එවං දොමනස්සං උභින්නමපි දුක්ඛානං වච්ඡුභාවො වෙදිතබ්බො. අපි ව,

පිලෙති යතො චිත්තං කායස්ස ව පිලනං සමාවහති,
දුක්ඛනති දොමනස්සං විදොමනස්සා තතො ආහු 'ති.

උපායාසතිදෙසෙ ආයාසනට්ඨෙන ආයාසො, සංසිද්ධන විසිද්ධ නාකාරපච්චතතස්ස විත්තකිලමථස්සෙනං නාමං, බලවං ආයාසො **උපායාසො**, ආයාසිතභාවො **ආයාසිතනං**, උපායාසිතභාවො **උපායාසිතනං**, අයං වුවවති **උපායාසො** ති, අයං උපායාසො නාම කපියති. සො පනෙස බ්‍යාසනතිලක්කණො තිච්ඡුනනරසො විසාදපවුපට්ඨානො,

උපායාසයා දුක්ඛයො වෙදිතබ්බො ති එත්ථ පන අයමපි සයං න දුක්ඛො,
 උභික්ඛාමපි දුක්ඛානං චන්ද්‍රිතාවෙන දුක්ඛොති වුත්තො. භූමිතෙන හි
 රඤ්ඤා ඉක්කරියං අවජ්ඣදිත්වා හතපුත්තභාතිකානං ආණ්ඩනවධානං
 හයෙන අවමිං පමිසිත්වා නිලීනානං මහාවිසාදපත්තානං දුක්ඛට්ඨා
 නෙන දුක්ඛසෙය්‍යාය දුක්ඛනිසජ්ජාය බලවං කායදුක්ඛං උපපජ්ජති.
 එත්තකා නො ඤාතකා එත්තකා භොගා නට්ඨා ති විනොදනානං
 බලවදොමනස්සං උපපජ්ජති. ඉති ඉමෙසං වින්තමපි දුක්ඛානං
 චන්ද්‍රිතාවෙන දුක්ඛො ති වෙදිතබ්බො ති, අපි ව,

විත්තස්ස පරිදහනා කායස්ස විසාදනා ව අධිමත්තං,
 යං දුක්ඛමුපායාසො ජනෙති දුක්ඛො තතො වුත්තො.

එත්ථ ව මඤ්ඤානා අනෙතා භාජනෙ යෙව නෙලාදිතං පාසො විය
 ංසානො, තික්ඛායනිතා පච්චමානස්ස භාජනතො බහිතික්ඛමනං විය
 පරිදෙවො, බහිතික්ඛනතාවසෙසස්ස නික්ඛමිතුමපි අපපහොනතස්ස
 අනෙතාභාජනෙයෙව යාව පරික්ඛයා පාසො විය උපායාසො දට්ඨබ්බො.
 අපපිසසමපයොගතිදොසෙ ඤාතා ති, යෙ අස්ස; අනිසා ති, අපරිසෙසිනා;
 පරිසෙසිනා වා හොනතු අපරිසෙසිනා වා, නාම මෙවෙනං අමනාපා
 රමමණානං, මනසමිං න කමිහති නපමිසනති අභිනාතා, මනසමිං
 න අපපිසනති න වා මනං වර්ධනති අමනාපා, රූපා ති ආදි තෙසං
 සභාවතිදස්සනං, අනත්ථං කාමෙනි ඉච්ඡන්ති ති අනිසාතාමා, අතිතං
 කාමෙනි ඉච්ඡන්ති ති අභිනාතාමා, අපාසුකං දුක්ඛවිහාරං කාමෙනි
 ඉච්ඡන්ති ති අපාසුකතාමා, වතුති යොගෙති බෙමං තිබ්බයං විවට්ටං න
 ඉච්ඡන්ති සභයං වට්ටමෙවනෙසං කාමෙනි ඉච්ඡන්ති ති අසොගකෙම
 තාමා, අපි ව සද්ධාදිතං වුද්ධිසංඛාතස්ස අත්ථස්ස අනාමනතො තෙසං
 යෙව භාති සංඛාතස්ස අනත්ථස්ස ව නාමනතො අනිසාතාමා, සද්ධා
 දිතං යෙව උපායභුතස්ස හිතස්ස අනාමනතො සද්ධාගාති ආදිතං
 උපායභුතස්ස අතිතස්ස ව කාමනතො අභිනාතාමා, පාසුකවිහාරස්ස
 අනාමනතො අපාසුකවිහාරස්ස ව නාමනතො අපාසුකතාමා, යස්ස
 නස්සවි තිබ්බයස්ස අනාමනතො හයස්ස ව කාමනතො අසොගකෙම
 තාමා ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. සබ්බහි ති, ගතභා සංයොගො;
 සමාගමො ති, ආගතෙති සංයොගො; සමොධානනති, සානතිසජ්ජාදිසු
 සහභාවො; මිසිසිතාමො ති, සබ්බතිව්වානං සහකරණං; අයං සත්ත
 වසෙන යොජනා, සබ්බාරවසෙන පන යං ලබ්භති තං ගහෙතබ්බං. අසං
 වුච්චති ති, අයං අපපිසසමපයොගො නාම කපියති. සො අතිට්ඨසමො
 ධාන ලක්ඛණො විත්තවිසාතකරණරසො අනත්ථභාවපවවුපට්ඨානො,
 සො අත්ථතො එසො ධමමො නාම නසි. කෙවලං අපපිසසමපසුත්තානං
 දුට්ඨස්සාපි දුක්ඛස්ස චන්ද්‍රිතාවතො දුක්ඛො ති වුත්තො. අතිට්ඨාති හි
 චන්ද්‍රිති සමොධානගතාති විජ්ඣනජේදන පාලනාදිති නාසිකමපි දුක්ඛං
 උපාදෙන්නති. උබ්බෙග ජනනතො¹ මානසමපි, තෙතෙනං වුච්චති.

දිනට අපියෙ දුකට පයෙ හොති වෙනසි
 තදපක්කම සමතුන මථ කායෙ යතො ඉධ,
 තතො දුකටයසාපි වන්තො සො මහෙසිනා
 දුකො වුතොති විඤ්ඤායො අපියෙති සමාගමො ති.

පියවිපයොගනිදොසො වුත්තපටිපක්කනෙත වෙදිතබ්බො.
 මානා වාති ආදි පනෙත් අත්තාමෙ සරුපෙන දසෙසුං වුත්තං. තත්
 මමායතිති මානා, පියායතිති පියා, හජතිති හානා, තථා හගිති,
 මෙනතායනතිති මිත්තා, මිත්තතිති වා මිත්තා, සබ්බදායෙසු අනෙතා
 පක්කිපනතිති අත්තො, නිව්වකරණියෙසු සහභාවටොන අමා හොනතිති
 අමවමා, අයං අමාකං අරුකිත්තොති එවං ජානනති සුයනති ති වා
 සුති, ලොභිතෙන සමබ්බාති සාලොභිතා, එවමෙනාති පදනි අත්තො
 වෙදිතබ්බාති. අසං වුවමති ති, අයං පියෙති විපයොගො නාම කපියති.
 සො ඉට්ඨවන්ති විසොගලකිණො සොකුප්පාදනරසො වසසනපවු
 පට්ඨානො, සො අත්තො එකො ධම්මො නාම තත්ති. කෙවලං පියවිප
 යුත්තානං දුට්ඨසාපි දුකසු වන්තො වුතොති වුතොති. ඉට්ඨාති හි වන්ති
 විසුජ්ජමානාති සරිසා සොසනමිලාපනාදිභාවෙන කාසිකමපි දුකට
 උප්පාදෙනති. යමපි නො අහොසි තමපි නො තත්ති හි
 අනුසොවාපනතො මානසමපි, තෙනෙනං වුවමති.

සුතිධිතාදි විසොගා සොසනසමපටිතා විතුජ්ජනති.

බාලා යතො තතොයං දුකොති මතො පියවිසොගො ති.

ඉට්ඨාතිදොසෙ ජාතිධම්මානනති, ජාතිසභාවානං ජාතිපක්කනි
 කානං; ඉට්ඨා උප්පජ්ජති ති, තණ්හා උප්පජ්ජති. අහොවතා ති, පත්තා;
 හි මො පනෙතං. ඉට්ඨාය පත්තබ්බ නති, යං එතං අහො වත මයං
 න ජාතිධම්මො අසාම. න ට වත නො ජාතිආගවේශයාති එවං
 පභිතසමුදයෙසු සාධුසු විජ්ජමානං අජාතිධම්මතං පරිනිබ්බතෙසු ව
 විජ්ජමානං ජාතියා අනාගමනං ඉට්ඨතං. තං ඉට්ඨනතසාපි මහ
 භාවතාය විතා අපත්තබ්බතො අතිවිජ්ජනසු ව භාවතාය පත්තබ්බතො
 න ඉට්ඨාය පත්තබ්බං නාම හොති. ඉදමෙති ති, එතමපි; උපරි
 සෙසාති උපාදාය පිකාඨෙ, යමපිවිජ්ජනති, යෙනපි ධම්මෙන අලබ්භ
 තෙයං වන්ති ඉට්ඨතො න ලභති. තං අලබ්භතෙයංවන්තිඉට්ඨතං
 දුකනති වෙදිතබ්බං. ජණිධම්මාන නති ආදිසුපි එසෙව නයො,
 එවමෙත් අලබ්භතෙයංවන්තිසු ඉට්ඨාව යමපිවිජ්ජන ලභති තමපි
 දුකනති වුත්තා. සා අලබ්භතෙයංවන්ති ඉට්ඨනලකිණ තප්පරියෙසන
 රසා තෙසං අපත්තපවුපට්ඨානා, මිත්තමපන දුකානං වන්තො වුතො
 දුකාති වුත්තා. එකවෙට්ඨා හි රුජා හවිසාති ති සමාභිතො හොති.
 සො ජිත්තභිත්තගණෙන පරිවාරිතො පබ්බතවිසමං වා වතගහණං වා
 පවිසති. අථ රුජා තං පවතති සුඛා බලකායං පෙසෙති. සො
 රුජපුරිසෙති නිහතපරිවාරෙ සයමපි ලභිප්පහාරෙ පලායමානො
 රුක්කනතරං වා පාසාණනතරංවා පවිසති. තසමිං සමයෙ මහාමෙසො
 උට්ඨතති. නිබ්බන්ධාරා කාලවදාලිකා හොති. අථ තං සමනතො

කාමිනිපිලිකාදයෝ පාණ් පරිවාරෙණි ගණනනති. තෙතස්ස බලව කායදුක්ඛං උපපජ්ජති. මං එතං නිස්සාය එතතනා ඤාති ව ගොහා ව විනට්ඨාති විතෙතනනාස්ස බලවදෙමනස්සං උපපජ්ජති. ඉති අයං ඉවජ්ජා ඉමෙසං විතතමිදි දුක්ඛානං වත්ථුභාවෙන දුක්ඛාති වෙදිතබ්බා. අපි ව,

තං තං පඤ්ඤාමානානං තස්ස තස්ස අලාභතො
යං විභාතමයං දුක්ඛං සත්තානං ඉධ ජායති,
අලබ්භානෙය්වත්ථුනං පඤ්ඤා තස්ස භාරණං
යසමා තස්මා ජිනෝ දුක්ඛං ඉවජ්ජාලාභ මමුචිති.

උපාදනකකිකිනිදෙදසෙ සංඛිතෙතනනාති දෙසනං සක්ඛාය වුත්තං. දුක්ඛං හි එතතකාති දුක්ඛසතානීති වා එතතකාති දුක්ඛසහස්සානීති වා එතතකාති දුක්ඛසහස්සානීති වා සංඛිතියං න සකකා. දෙසනා පන සකකා. තස්මා දුක්ඛං නාම අඤ්ඤා කිඤ්ඤි නත්ථි. සංඛිතෙතන පඤ්චු පාදනකකිකි දුක්ඛාති දෙසනං සංඛිතෙතනා එවමාග. සෙසාදිදනති නිපානො, තස්ස තෙ කතමෙ නි වෙ?ති අනෙථා, රුප්පාදනකකිකි, ආදීනං අනෙථා බ්‍රහ්මවිභූතියෙ වණ්ණනො යෙව, බ්‍රහ්මානං දුක්ඛට්ඨො වෙදිතබ්බොති එතං පන,

ජාතිපප්ඵතිකං දුක්ඛං යං වුත්තං ඉධ තාදිනා
අවුත්තං යඤ්ච තං සබ්බං විනා එතෙ න විජ්ජති,
යසමා තස්මා උපාදනකකිකි සංඛිතෙතනා ඉධ
දුක්ඛාති වුත්තා දුක්ඛනතදෙසකෙන මගෙසිතා.

යථා හි ඉකිතමිව පාවනො, ලක්ඛමිව පහරණාති, ගොරුපමිව ඛ:සමකසාදයො, බෙතතමිව ලායකා, ගාමං විය ගාමසානකා, උපාදනකකිකිපඤ්චකමෙව ජාතිආදයො නානප්පකාරෙහි බාධයමානා තිණ්‍රතාදීනි විය භූමියං, පුප්ඵප්ඵලප්ඵලවාදීනි විය රුකෙකිකි, උපාදනකකිකිකි යෙව නිබ්බතනනති. උපාදනකකිකිනඤ්ච ආදිදුක්ඛං ජාති, මජ්ඣෙකි දුක්ඛං ජරා, පරියොසාන දුක්ඛං මරණං, මාරණනතික දුක්ඛාභිසාගෙන පරිභයනමානදුක්ඛං සොහො, තදසහනතො ලාලප්පන දුක්ඛං පරිදෙවො, තතො ධාතුකෙකිකිසංඛිතාන අනිට්ඨපොට්ඨබ්බ සමා යොගතො කායස්ස ආබාධනදුක්ඛං දුක්ඛං, තෙන බාධයමානානං පුප්ඵජ්ජනානං තත්ථ පටිසුප්පනතිතො වෙතො බාධනදුක්ඛං දෙමනස්සං, සොකාදිවුච්ඡිසා ජනිතවිසාදනං අනුද්විතනදුක්ඛං උපායාසො, මතො රථවිසානප්පතනානං ඉවජ්ජාභිසානදුක්ඛං ඉවජ්ජාලාභොති එවං තානප්ප භාරතො උපපරිකිකියමානා උපාදනකකිකිව දුක්ඛාති යදෙනං එක මෙකං දසෙසනා වුච්චමානං අනෙකෙහි කපෙපති න සකකා අසෙසතො වතකුං, තං සබ්බමිදි දුක්ඛං එකජලබ්‍රහ්මෙහි සකලසමුද්දරජලසං විය යෙසු තෙසුපි පඤ්චුපු උපාදනකකිකිකි සංඛිතියා දසෙසනා සංඛිතෙතන පඤ්චුපාදනකකිකි දුක්ඛාති ගතො අවොවාති

දුක්ඛසමවනිදෙදසකපා.

සම්මන්ත්‍රණය සම්මන්ත්‍රණය සාමාන්‍යය, යන අයුරින්; පොදු
 හිමිකාරී, පුනරුත්ථාපන, පුනරුත්ථාපන, පුනරුත්ථාපන සම්මන්ත්‍රණය
 පොදුහිමිකාරී; අපි ව පුනරුත්ථාපන දෙකේ පුනරුත්ථාපන සංවිධානනී පුනරුත්ථාපන
 හවෙ නිබන්ධනයකි පොදුහිමිකාරී; සා පොදු පුනරුත්ථාපන දැනට
 අපි අදහස්කර, පුනරුත්ථාපන සංවිධානනීකර අපි අසංවිධානනීකර,
 දිනකාය පරිසරයා උපබ්වෙපකකමනකාය, සා පුනරුත්ථාපන දදමානාය
 අදදමානාය පුනරුත්ථාපන සංවිධානමානාය අසංවිධානමානාය දිනකාය
 පරිසරයා උපබ්වෙපකකමනකාය පොදුහිමිකාරී ඵලා නි නාම ලබනි.
 අනිත්‍යකර්මකාරීකර නිත්‍යකර්මකාරී සහගතානි නිත්‍යකර්මකාරී,
 නිත්‍යකර්මකාරී සද්ධි. අනිත්‍යකර්මකාරී ගතානි වුත්තං ගතානි.
 නිත්‍යකර්මකාරීකර්මකාරී, යනු යනු අනිත්‍යකර්මකාරී නිත්‍යකර්මකාරී;
 රුපාදිපු වා ආරම්භකර්මකාරී නිත්‍යකර්මකාරී; රුපානිත්‍යකර්මකාරී සද්ධි
 ගතානි සද්ධිකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරී අනිත්‍යකර්මකාරී, සද්ධිකර්මකාරී
 නිත්‍යකර්මකාරී; පද්ධතියකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරී අනිත්‍යකර්මකාරී,
 හවෙතනකර්මකාරී හව
 නිත්‍යකර්මකාරී, හවපද්ධතියකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරී සද්ධිකර්මකාරී
 රුපා රුපහවර්ගයක ව කාර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරී
 අනිත්‍යකර්මකාරී, විභවෙ තනකර්මකාරී
 විභවනිත්‍යකර්මකාරී, උපබ්වෙපකකමනකාය රුපහවර්ගයක අනිත්‍යකර්මකාරී.

ඉදුති තසා තනකර්මකාරී වනු වනු දසකර්මකාරී සා පො
 පොදුහිමිකාරී ආදිමාන. තන උපපජ්ජනිති, රායනි; නිවිසනිති, පුනරුත්ථාපන
 පවත්තිවසන පතිට්ඨගති; සං ලොකෙ පිසරුපං සානරුපනි, යං
 ලොකසම් පියසභාවසෙව ව මුරුසභාවසෙව; වනු ලොකෙ නි ආදිපු
 ලොකසම් හි වනකාදිපු මමනෙතන අනිතිවිට්ඨා සතතා සම්පත්තියං
 පතිට්ඨතා අතතතො වනු ආදසාදිපු නිමිත්තගතනානුසාරෙන
 විපජ්ජන පසෙවපසාදං සුවණ්ණවිමානෙ උසාරිත මණ්ඩිපසාදරං
 විස මසෙවනති. සොතං රජතපනාප්තිකං විස පාමසිගසුත්තකං විස ව
 මසෙවනති. තුසිතනාසානි ලභ්වොගාරං සාණං වට්ටනා අපින
 ගර්භාලවට්ටිං විස මසෙවනති. ජ්වනං රත්තකම්මලපට්ටං විස මුද්ධි
 සිතිභි මුරුරසදං මසෙවනති. තායං සාලලට්ඨි විස සුවණ්ණතොරණං
 විස ව මසෙවනති. මනං අසෙවසං මනෙත අසද්ධං උපාරං මසෙවනති.
 රුපං සුවණ්ණ කණ්ණිකාරුප්පාදිවණ්ණං විස, සද්ධං මත්තකර්මකාරීකර්මකාරී
 කොතිල මනුසම්මතමණ්ඩිකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරී
 වතුසම්මුට්ඨානිකගතාරම්භකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරීකර්මකාරී
 මසෙවනති. තෙසං ඵලං මසෙවමානානං නානි වනකාදිති පියරුපානි
 වෙව ගොතනි සාතරුපානි ව, අථ තෙසං තන අනුපජ්ජනා වෙව
 තනකර්මකාරී උපපජ්ජනි. උපපජ්ජනා ව පුනරුත්ථාපන පවත්තිවසන නිවිසනි.
 තසා හගවා වනු ලොකෙ පිසරුපං සානරුපං, ඵලෙසා නිත්‍යකර්මකාරී
 උපපජ්ජමානා උපපජ්ජනිති ආදිමාන. තන උපපජ්ජමානා නි යද
 උපපජ්ජනි තද ඵල උපපජ්ජනිති අනිත්‍යකර්මකාරී. එස තසො සබ්බකාරී නි.

නිරෝධසම්පත්තියෙහි දෙසෙසෙ සො නායකා සෙව නායකායා නි ඵත්ථ යො තස්සෙව දුක්ඛස්සා නි වත්තබ්බෙ යස්මා සමුදයනිරෝධෙනෙව දුක්ඛං නිරුජ්ඣති. නො අඤ්ඤාථා, යථාහ.

යථාපි මූලෙ අනුපද්ධතෙ දළෙහ
 ජිනේනාපි රුක්ඛො පුනරෙව රුහති,
 ඵවමපි තණ්හානුසයෙ අනුගතෙ
 නිබ්බත්තතෙ දුක්ඛමිදං පුනපුනන්ති.

තස්මා තං දුක්ඛනිරෝධං දස්සෙන්නො සමුදයනිරෝධෙන දස්සෙතුං ඵවමාහ. සීහසමානවුත්තීනො හි තථාගතා, තෙ දුක්ඛං නිරෝධෙනො දුක්ඛනිරෝධඤ්ච දස්සෙන්නා හෙතුමහි පටිපජ්ජන්ති. ත ඵලෙ, සුවානවුත්තීනො පන අඤ්ඤානිජ්ඣා, තෙ දුක්ඛං නිරෝධෙනො දුක්ඛනිරෝධඤ්ච දස්සෙන්නා අත්තකිලමථානුයෝගෙන වෙව තස්සෙව ච දෙසනාය ඵලෙ පටිපජ්ජන්ති. න හෙතුමහි, සීහසමානවුත්තීනාය සත්ථා හෙතුමහි පටිපජ්ජන්නො යො තස්සා යෙවා නි ආදිමාහ. තත්ථ නායකාසෙවා නි; යා සා උප්පත්ති නිවේසවසෙන හෙට්ඨා පකාසිතා? තස්සා යෙව; අසෙසවිර්ගගනිගේධො නි ආදීති සබ්බානි නිබ්බාණ්වෙවචනානෙව, නිබ්බාණං හි ආගමම තණ්හා අසෙසා විරජ්ජති නිරුජ්ඣති. තස්මා තං තස්සා යෙව තණ්හාය අසෙසවිර්ගනිරෝධො නි වුවමති. නිබ්බාණඤ්ච ආගමම තණ්හා චජ්ඣති පටිතිස්සජ්ජයති මුවමති න අලලීයති. තස්මා නිබ්බාණං වාණො පටිතිස්සගෙන මුත්තති අනාලස්සො නි වුවමති. ඵසමෙව හි නිබ්බාණං, තාමානි පතස්ස සබ්බසබ්බිතානං නාමපටිපක්ඛවසෙන අනෙකානි නිබ්බාණ්වෙවචනානෙව හොන්ති. සෙය්‍යපීදං? අසෙස විර්ගනිරෝධො, වාගො, පටිතිස්සයො, මුත්තති, අනාලයො, රුහන්තියො, දෙසක්ඛයො, මොහක්ඛයො, තණ්හක්ඛයො, අනුප්පාදො, අප්පච්ඡන්තං, අනිම්බන්තං, අප්පච්ඡිතින්තං, අනායුත්තං, අප්පච්ඡිතින්තං, අනුප්පත්ති, අගති, අජාතං, අජරං, අබ්‍යාධි, අමන්තං, අසොභං, අපරිදෙවං, අනුපායාසං, අසබ්බිලිට්ඨන්ති ආදීති, ඉද්දති මග්ගෙන ජිනාය නිබ්බාණං ආගමම අප්පච්ඡන්තං පතාය පි ච තණ්හාය යෙසු වජ්ඣසු තස්සා උප්පත්ති දස්සිතා? තත්ථෙව අභාවං දස්සෙතුං සා ඛො පනොසා නි ආදිමාහ. තත්ථ යථා පුරිස්සො ඛෙත්තෙ ජාතං තිත්තකාලාබ්‍රවලලිං දිස්වා අගගතො පට්ඨාය මූලං පරියෙසිත්වා ජිනෙය්‍ය? සා අනුප්‍රබ්බෙන මිලාසිත්වා අප්පච්ඡන්තං ගවේජය්‍ය. තතො තත්ථිං ඛෙත්තෙ තිත්තකාලාබ්‍ර නිරුද්ධා පටිතා නි වුවෙවය්‍ය. ඵවමෙව ඛෙත්තෙ තිත්තකාලාබ්‍ර විය වක්ඛාදිසු තණ්හා, සා අරියමග්ගෙන මූලවජින්නා නිබ්බාණං ආගමම අප්පච්ඡන්තං ගවේජය්‍ය. ඵවං ගතා පන තෙසු වජ්ඣසු ඛෙත්තෙ තිත්තකාලාබ්‍ර විය න පඤ්ඤායති. යථා ච අට්ඨිතො වොරෙ ආනෙත්වා නගරස්ස දක්ඛිණවාරෙ සාතෙය්‍යං. තතො අට්ඨියං වොරං මතා නි වා මාරිතා නි වා වුවෙවය්‍යං. ඵවමෙව අට්ඨියං වොරං විය යා වක්ඛාදිසු

තණ්හා, සා දක්ඛණ්වාලෙ වොරුමිය නිබ්බාණං ආගමම නිරුද්ධතතා නිබ්බාණෙ නිරුද්ධා. එවං නිරුද්ධා පන තෙසු චන්ද්‍රසු අවමියං වොරු මිය න පඤ්ඤයති. තෙනසා තත්ත්ව නිරොධං දසෙන්නො වක්ඛුංලොභන පිසරුපං සාතරුපං එතෙසා තණ්හා පහිසමානා පහිසති නිරුජ්ඣ මානා නිරුජ්ඣති ටි ආදිමාන. සෙසමෙත් උත්තානත් මෙවාති.

නිගේධසව්ව නිදෙසසභා.

මග්ගසව්ව නිදෙසෙ අසමෙවා නි, අඤ්ඤමග්ගපටිකොපනත්තං නියමනං, අපිණ්ණා නි, නං නං මග්ගවරෙකෙති කිලෙසෙති ආරකතතා අරියභාවකරතතා අරියඵලට්ඨිලාභකරතතා ව අරියො; අට්ඨ අභිගාති අසායා නි අට්ඨඛිතිණො, සායං චතුරඛිතිකා මිය සෙනා, පඤ්චඛිතිකා මිය තුරියං, අභිගමතතමෙව හොති. අභිගමනිවූතෙනා නපි. නිබ්බාණත්තෙති මග්ගියති නිබ්බාණං වා මග්ගති කිලෙසෙ වා මාරෙන්නො ගව්නිති මග්ගො, සෙසාපිදනති, සො ආතමො ති වෙ?ති අත්තො, ඉදති අභිගමතතමෙව මග්ගො හොති අභිගමනිවූතෙනානපිති දසෙන්නො සමමාදිට්ඨි-පෙ-සමමාසමාධි ති ආය. තත්ත්ව සමො දසන ලකුණා සමමාදිට්ඨි, සමො අනිතිරෙපනලකුණො සමමාසඛකපෙසා, සමො පරිග්ගහලකුණා සමමාචාචා, සමො සමුදාපන ලකුණො සමමාකමමහොතා, සමො වොදනලකුණො සමමාආච්චො, සමො පග්ගහ ලකුණො සමමාචාසාමො, සමො උපධාරාලකුණො සමමාසති, සමො සමාධාන ලකුණො සමමාසමාධි, තෙසු ව එකෙකසං තිණි තිණි කිව්වාති හොනති. සෙයාපිදං? සමොදිට්ඨි නාම අඤ්ඤතිපි අත්තතො පව්වතික කිලෙසෙති සද්ධං මිච්ඡාදිට්ඨිං පජහති. නිරොධං ආරමමණං කරෙති. සමපසුත්තධමෙව ව පසසති. නපට්ඨිච්ඡාදක මොහවිධමන වසෙන අසවෙවානතො, සමොසඛකපාදයොපි තපෙව මිච්ඡාසඛකපාදිති ව පජහනා. නිරොධඤ්ඤ ආරමමණං කරෙති. විසෙසතො පනෙත්ත්ව සමමාසඛකපෙසා සහජාතධමෙව අනිතිරෙපෙති. සමොචාචා සමොපරිග්ගහණාති. සමොකමමහොතො සමොසමුදාපෙති. සමොආච්චො සමොවොදපෙති. සමොචායාමො සමොපග්ගහණාති. සමොසති සමො උපධාරාති. සමොසමාධි සමො පජහති. අපිච්ඡා සමොදිට්ඨි නාම පුබ්බභාගෙ නානාකුණා නානාරමමණා හොති. මග්ගකාලෙ එකකුණා එකාරමමණා, කිව්වතො පන දුකො ඤ්ඤානති ආදිති වත්තාරි නාමාති ලහති. සමොසඛකපාදයොපි පුබ්බභාගෙ නානාකුණා නානාරමමණා හොනති. මග්ගකාලෙ එකකුණා එකාරමමණා, තෙසු සමොසඛකපෙසා කිව්වතො තෙකමමසඛකපෙසා නි ආදිති තිණි නාමාති ලහති. සමොචාචාදයො තයො පුබ්බභාගෙ නානාකුණා නානාරමමණා විරතියොපි හොනති වෙනායොපි, මග්ගකුණො පන විරතියොව, සමොචායාමො සමොසති ති ඉදමපි වයං කිව්වතො සමපට්ඨානසතිපට්ඨානවසෙන වත්තාරි නාමාති ලහති. සමොසමාධි පන පුබ්බභාගෙ පි මග්ගකුණො පි සමොසමාධි යෙව, ඉති ඉමෙ

අවස්ථා ධර්මපු භගවතා නිබ්බාණාධිගමාය පටිපත්තංගං යොගිනෝ බහුපකාරතා පස්මං සමාදිට්ඨි දෙසිතා. අයං හි පදාද්දුපජ්ජානෝ පදාද්දුසත්තනී ව චුත්තා. තස්මා එතාය පුබ්බභාගෙ විපස්සනාද්දුණ් සමානාය සමාදිට්ඨියා අවිජ්ජාකාරං විද්ධංසෙත්වා කිලෙසවොරෙ සාතෙන්නා ඛෙමෙන යොගාවචරෙ නිබ්බාණං පාපුණාති. තෙන චුත්තං නිබ්බාණාධිගමාය පටිපත්තංගං යොගිනෝ බහුපකාරතා පස්මං සමාදිට්ඨි දෙසිතා ති.

සමාසමිකපෙසා පන තස්මා බහුපකාරෙ, තස්මා තදනන්තරං චුත්තො. යථා හි හෙරද්දුදිකො හන්තන පරිවත්තෙනා පරිවත්තෙනා වක්ඛනා කාශාපණං ඔලොකෙන්නො අයං කුටො අයං ඡෙතො හි ජානාති. එවං යොගාවචරෙ පි පුබ්බභාගෙ විතකෙකන විතකෙකනා විතකෙකනා විපස්සනා පදාද්දුය ඔලොකයමානො ඉමෙ ධර්මා කාමාවචර ඉමෙ ධර්මා රූපාවචරාදයො හි ජානාති. යථා වා පන පුරිසෙක කොටියං ගගෙනා පරිවත්තෙනා පරිවත්තෙනා දින්නං මහාරුක්ඛං තවජ්ජො වාසියා තවජ්ජො කමෙම උපනෙති. එවං විතකෙකන විතකෙකනා විතකෙකනා දින්නධර්මෙ යොගාවචරෙ පදාද්දුය ඉමෙ ධර්මා කාමාවචර ඉමෙ ධර්මා රූපාවචර හි ආදිනා නයෙන පරිවජ්ජිත්වා කමෙම උපනෙති. තෙන චුත්තං “සමාසමිකපෙසා පන තස්මා බහුපකාරෙ තස්මා තදනන්තරං චුත්තො”ති, සවායං යථා සමාදිට්ඨියා එවං සමාවාචාය පි උපකාරකො, යථා. “පුබ්බෙ බො ගහපති විතකෙකනා විවාරෙත්වා පච්ඡා වාචං භිද්දති”ති, තස්මා තදනන්තරං සමාවාචා චුත්තා. යස්මා පන ඉදංසුද්ධිකාරිකාරිකා හි පස්මං වාචාය සංවිද්ධිත්වා ලොකෙ කම්මන්නො පයොජෙන්නි, තස්මා වාචා කායකම්මංග උපකාරිකා හි සමාවාචාය අනන්තරං සමා කම්මන්නො චුත්තො. වතුබ්බිධං පන වවිද්ධවර්තං තිවිධං කාය දුච්චර්තං පහාය උභයං සුචර්තං පුරෙන්නසෙව යස්මා ආජ්චෙයම්මක සීලං පුරති. න ඉතරස්ස, තස්මා තදුභයානන්තරං සමා ආජ්චො චුත්තො. එවං සුඛාජ්චෙන පරිසුද්ධො මෙ ආජ්චො හි එකතාවතා පරිනොසං කත්වා පුත්තපමත්තෙන විහරිතුං නයුත්තං. අථ බො සබ්බඉරියාපථෙසු ඉදං විරියමාර්ගිතබ්බනති දසෙසු තදනන්තරං සමාවායාමො චුත්තො. තතො ආරඬ්ඛිතයෙනා පි කායාදීසු වතුසු වජුසු සති සුපපතිට්ඨිතා කාතබ්බාති දස්සනන්තරං තදනන්තරං සමාසති දෙසිතා. යස්මා පන එවං සුපපතිට්ඨිතා සති සමාසියං උපකාරකුපකාරකං ධර්මානං ගතියො සමකෙසිත්වා පගොති එකතො රථෙණෙ විතං සමාධාතුං, තස්මා සමාසති අනන්තරං සමාසමාධි දෙසිතා හි වෙදිතබ්බො. සමාදිට්ඨිතිද්දෙසෙ දුක්ඛද්දුණ්නති ආදිනා වතුසමකම්මවිධානං දස්සිතං. තත්ථ පුරිමාති වෙසව්වාති වට්ටං, පච්ඡමාති විවට්ටං, තෙසු භික්ඛුනො වට්ටෙ කම්මවිධානාහිතිවෙසො හොති. විවට්ටෙ තත්ථ අභිතිවෙසො, පුරිමාතිහි වෙසව්වාති පද්ධතිකකිං දුක්ඛං තණ්හා සමුදයොති එවං සබ්බෙපෙන ව, කතමෙ

පඤ්චකකිං රූපකකිං ති ආදිතා නයෙන විජාරෙන ව ආවර්ගස්ස සතතිකෙ උග්ගණතිචා වාචාය පුනපුනං පරිවෙනෙනො යොගා වචරෙ කමමං කරොති. ඉතරෙසු පන චිත්ත සමෙවසු නිරෝධසමං ඉට්ඨං කන්තං මනාපං මග්ගසමං ඉට්ඨං කන්තං මනාපනති එවං සවණෙනෙව කමමං කරොති. සො එවං කමමං කරෙනො වත්තාරි සමාති එකෙන පටිවෙධෙන පටිච්ඡක්කති. එකාභිසමයෙන අභිසමෙති. දුක්ඛං පරිඤ්ඤපටිවෙධෙන පටිච්ඡක්කති. සමුදයං පභාණපටිවෙධෙන, නිරෝධං සමුදයානිපටිවෙධෙන, මග්ගං භාවනාපටිවෙධෙන පටි ච්ඡක්කති. දුක්ඛං පරිඤ්ඤභිසමයෙන-පෙ-මග්ගං භාවනාභිසමයෙන අභිසමෙති. එවමස්ස පුබ්බභාගෙ චිත්ත සමෙවසු උග්ගහ පරිපුච්ඡා සවණ ධාරණ සමසන පටිවෙධො භොති. චිත්ත සවණපටිවෙධො යෙව, අපරභාගෙ තීත්ත කිච්චතො පටිවෙධො භොති. නිරෝධෙ ආරමභ පටිවෙධො, තත්ථ සබ්බපි පටිවෙධඤ්ඤාණං ලොකුත්තරං, සවණ ධාරණ සමසනඤ්ඤාණං ලොකියං කාමාවචරං, පච්චවෙකකිංසා පන පත්ත සමසං¹ භොති. අයඤ්ච ආදිකමමිකො, තසමා සා ඉට්ඨ න වුත්තා. ඉමස්ස ව භික්ඛුනො පුබ්බෙ පරිග්ගහතො දුක්ඛං පරිජානාමි සමුදයං පජ්ජාමි නිරෝධං සමුදයානමි මග්ගං භාවෙමි ති ආභොග සමන්තාහාර මහසිකාර පච්චවෙකකිංසා තත්ථි. පරිග්ගහතො පට්ඨාය භොති. අපර භාගෙ පන දුක්ඛං පරිඤ්ඤනමෙව භොති-පෙ-මග්ගො භාවිතො භොති.

තත්ථ වෙ සමාති දුග්ගසත්තා ගමහිරුති, වෙ ගමහිරුත්තා දුග්ග සාති, දුක්ඛසමං හි උප්පත්තිතො පාකටං. බාණ්ණකණ්ටකප්පහාරදීසු අභොදුක්ඛනති වත්තබ්බතපි ආපජ්ජති. සමුදයපි බාදිතුකාමතා භුඤ්ජිතුකාමතාදිවසෙන උප්පත්තිතො පාකටං. ලක්ඛණපටිවෙධතො පන උභයපි ගමහිරු, ඉති තාති දුග්ගසත්තා ගමහිරුති, ඉතරෙසං පන විත්තං දස්සනත්ථාය පයොගො භවග්ගහණත්ථං හත්ථපසාරණං විය අවිච්ඡිද්ධත්ථං පාදපසාරණං විය සත්තවාහිනවාලස්ස කොට්ඨා කොට්ඨං පටිපාදනං විය ව භොති. ඉති තාති ගමහිරුත්තා දුග්ගසාති, එවං දුග්ගසත්තා ගමහිරෙසු ගමහිරුත්තා ව දුග්ගසෙසු වතුසු සමෙවසු උග්ගහාදිවසෙන පුබ්බභාගඤ්ඤාප්පත්තිං සකියාය ඉදං දුක්ඛෙ ඤ්ඤාණනති ආදි වුත්තං. පටිවෙධකකිංසෙ පන එකමෙව ඤ්ඤාණං භොති.

සමාසඛකප්පනිර්දේශෙ කාමනො නිස්සමො ති, නෙකබ්බ සඛකප්පො; ව්‍යාපාදනො නිස්සමො ති, අව්‍යාපාදසඛකප්පො; විහිංසාස නිස්සමො ති, අවිහිංසාසඛකප්පො; තත්ථ නෙකබ්බ විතකෙකා කාම විතකකස්ස පදසාතං පදවෙජ්දං කරොනො උප්පජ්ජති. අව්‍යාපාද විතකෙකා ව්‍යාපාදවිතකකස්ස, අවිහිංසාවිතකෙකා විහිංසාවිතකකස්ස, නෙකබ්බවිතකෙකා ව කාමවිතකකස්ස, පච්චතිකො හුත්වා උප්පජ්ජති. අව්‍යාපාද අවිහිංසා විතකකා ව්‍යාපාදවිහිංසාවිතකකානං, තත්ථ යොගා වචරෙ කාමවිතකකස්ස පදසාතනත්ථං කාමවිතකකං. වා සමසති

අඤ්ඤං වා පන තිඤ්ඤි සඛාරං, අර්හස් විපස්සනාකලිණේ විපස්සනා සමපයුතො සඛකපො තදඛගවසෙන කාමවිතක්කස්ස පදසාතං පදවේදං කරොනොතා උපපජ්ඣති. විපස්සනං උස්සකකාපෙනා මග්ගං පාපෙති. අර්හස් මග්ගකලිණේ මග්ගසමපයුතො සඛකපො සමුවේදදවසෙන කාමවිතක්කස්ස පදසාතං පදවේදං කරොනොතා උපපජ්ඣති. ව්‍යාපාදවිතක්කස්සාපි පදසාතනන්තං ව්‍යාපාදවිතක්කං වා අඤ්ඤං වා සඛාරං සමමසති. විනිසාවිතක්කස්ස පදසාතනන්තං විනිසා විතක්කං වා අඤ්ඤං වා සඛාරං සමමසති. අර්හස් විපස්සනාකලිණේ ති සබ්බං පුරිමනගෙනෙව යොජෙතබ්බං.

කාමවිතක්කාදීනං පන තිණ්ණලපි පාලිං විභවොත්ත අට්ඨතිංසා රමමණෙසු එකකමට්ඨානලපි අපච්චතිංසං නාම නත්ති. එකන්තො පන කාමවිතක්කස්ස තාව අසුභෙසු පඨමජ්ඣානමෙව පච්චතිකා, ව්‍යාපාදවිතක්කස්ස මෙත්තාය තිකච්ඡුක්කජ්ඣානාති, විනිසාවිතක්කස්ස කරුණාය තිකච්ඡුක්කජ්ඣානාති, තස්මා අසුභෙසු පරිකමං කන්තා ක්කානං සමාපන්නස්ස සමාපත්තිකලිණේ ක්කාසමපයුතො සඛකපො විකල්පානවසෙන කාමවිතක්කස්ස පච්චතිකො හුන්තා උපපජ්ඣති. ක්කානපාදකං කන්තා විපස්සනං පට්ඨපෙන්නස්ස විපස්සනාකලිණේ විපස්සනාසමපයුතො සඛකපො තදඛගවසෙන කාමවිතක්කස්ස පච්චතිකො හුන්තා උපපජ්ඣති. විපස්සනං උස්සකකාපෙනා මග්ගං පාපෙන්නස්ස මග්ගකලිණේ මග්ගසමපයුතො සඛකපො සමුවේද වසෙන කාමවිතක්කස්ස පච්චතිකො හුන්තා උපපජ්ඣති. එවං උපන්නො තෙකල්මසඛකපො ති වුච්චති ති වෙදිතබ්බං. මෙත්තාය පන පරිකමං කන්තා කරුණාය පරිකමං කන්තා ක්කානං සමාපජ්ඣති ති සබ්බං පුරිමනගෙනෙව යොජෙතබ්බං. එවං උපන්නො අව්‍යාපාද සඛකපො ති වුච්චති. අවිනිසාසඛකපො ති වුච්චති ති වෙදිතබ්බං. එව මෙනෙ තෙකල්මසඛකපාදයො විපස්සනාජ්ඣානවසෙන උපපන්නං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා, මග්ගකලිණේ පන ඉමෙසු තීසු ණානෙසු උපන්නස්ස අකුසලසඛකපස්ස පදවේදනො අනුපපත්තිසාධනවසෙන මග්ගඛං පුරගමානො එකො ව කුසල සඛකපො උපපජ්ඣති. අයං සමමාසඛකපො නාම,

සමමාචාරා නිද්දෙසෙ පි යස්මා අඤ්ඤානෙව විතෙන්න මුසාවාද වීරමති. අඤ්ඤානඤ්ඤාන පිසුනාවාදීති, තස්මා වතස්සො පෙනා වේරමණීයො පුබ්බභාගෙ නානා, මග්ගකලිණේ පන මිච්ඡාවාදා සඛාතාය චතුර්ඛිධාය අකුසලද්වයිත්‍යවෙනනාය පදවේදනො අනුපපත්තිසාධනවසෙන මග්ගඛං පුරගමානො එකො ව සමමාචාරා සඛාතා කුසලවේරමණී උපපජ්ඣති. අයං සමමාචාරා නාම,

සමමාකල්මන්න නිද්දෙසෙ පි යස්මා අඤ්ඤානෙව විතෙන්න පාණති පානා වීරමති. අඤ්ඤාන අදින්නාදානා, අඤ්ඤාන කාමෙසු මිච්ඡාවාදා, තස්මා තිස්සොපෙනා වේරමණීයො පුබ්බභාගෙ නානා, මග්ගකලිණේ

පන මිච්ඡාකම්මනාසංඛාතාය නිවිධාය අකුසලදුස්සීලාවෙනනාය පදවේදනො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඛං පූරයමානා එකාව සමමාකම්මනාසංඛාතා අකුසලවේරමණී උප්පජ්ජති. අයං සමමාකම්මනො නාම,

සමමාආජීවතිද්දෙසෙ ඉධා ති, ඉමසමිං සාසනෙ; අරියසාවගො ති, අරියස්ස බුද්ධස්ස සාවගො; මිච්ඡාආජීවං පහායා ති, පාපකං ආජීවං පජ්ජති; සමමාආජීවෙනා ති, බුද්ධපසංකේන කුසල ආජීවෙන; ජීවිතං කප්පෙති ති, ජීවිතප්පවත්තං පවතෙනති. ඉධාපි යසමා අසෙසුනෙව විතෙතන කායචාරවිතික්කමා විරමති. අසෙසුන වවිචාරවිතික්කමා, තසමා පුබ්බභාගෙ නානාක්කණේසු උප්පජ්ජති. මග්ගක්කණේ පන මිසු ආරේසු සත්තනතං කම්මපථානං වසෙන උප්පත්තාය මිච්ඡාආජීව දුස්සීලාවෙනනාය පදවේදනො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඛං පූරයමානා එකාව සමමා ආජීවසංඛාතා කුසලවේරමණී උප්පජ්ජති. අයං සමමා ආජීවො නාම,

සමමායාමතිද්දෙසො සමප්පධානවිභවෙන අනුපදවණ්ණනා වසෙන ආවිභවිස්සති. අයං පන පුබ්බභාගෙ නානාවිතෙතසු ලබ්භති. අසෙසුනෙව හි විතෙතන අනුප්පත්තානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය වායාමං කරොති. අසෙසුන උප්පත්තානං පහාතාය, අසෙසුනෙව ච අනුප්පත්තානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය, අසෙසුන උප්පත්තානං සීතියා, මග්ගක්කණේ පන එක විතෙතයෙව ලබ්භති. එකමෙව හි මග්ගසම්පසුත්තං විරියං වතුකිම්බ සාධනට්ඨන වත්තාරි නාමාති ලභති.

සමමාසතිතිද්දෙසො පි සතිපට්ඨානවිභවෙන අනුපදවණ්ණනා වසෙන ආවිභවිස්සති. අයමපි ච පුබ්බභාගෙ නානාවිතෙතසු ලබ්භති. අසෙසුනෙව හි විතෙතන කායං පරිග්ගණ්හාති. අසෙසුනසෙසුන වේදනාදීති, මග්ගක්කණේ පන එකවිතෙත යෙව ලබ්භති. එකා යෙව හි මග්ගසම්පසුත්තා සති වතුකිම්බ සාධනට්ඨන වත්තාරි නාමාති ලභති.

සමමාසමාධිතිද්දෙසෙ වත්තාරි ක්කානාති පුබ්බභාගෙ පි නානා මග්ගක්කණේ පි, පුබ්බභාගෙ සමාපත්තිවසෙන නානා, මග්ගක්කණේ නානා මග්ගවසෙන, එකස්ස හි පඨමමග්ගො පඨමඥ්ඣානිකො භොති. දුතිය මග්ගාදයො පි පඨමඥ්ඣානිකා, දුතියාදීසු අසෙසුනරඥ්ඣානිකා වා, එකස්ස පඨමමග්ගො දුතියාදීනං අසෙසුනරඥ්ඣානිකො භොති. දුතියාදයො පි දුතියාදීනං අසෙසුනරඥ්ඣානිකා වා පඨමඥ්ඣානිකා වා, එවං වත්තාරෙ පි මග්ගා ක්කානවසෙන සදිසා වා අසදිසා වා එකවමසදිසා වා භොනති. අයමප්පත්තස්ස විසෙසො පාදකඥ්ඣානනියාමෙන භොති. පාදකඥ්ඣානනියාමෙන තාව පඨමඥ්ඣානලාභිනො පඨමඥ්ඣානා වුට්ඨාය විපස්සනාස්ස උප්පත්තමග්ගො පඨමඥ්ඣානිකො භොති, මග්ගඛං බොජ්ඣංගනාති පනෙත්ථ පරිපුණ්ණනෙව භොනති. දුතියඥ්ඣානනො උට්ඨාය විපස්සනාස්ස උප්පත්තො මග්ගො දුතියඥ්ඣානිකො භොති.

මග්ගඞ්ගානි පනෙනත්ථ සත්ත භොනති. තතියජ්ඣානතො උට්ඨාය විපස්සනානස්ස උපපනො ඔග්ගො තතියජ්ඣානිනො, මග්ගඞ්ගානි පනෙනත්ථ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගානි ඡ භොනති. එස නයො චතුත්ථජ්ඣානතො පට්ඨාය යාව නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනතා, ආරුපෙප චතුක්කපඤ්ඤ කජ්ඣානං උපපජ්ජති. තඤ්ඤ ඛො ලොකුත්තරං නො ලොකියනති චුත්තං. එත්ථ කථනති? එත්ථාපි පඨමජ්ඣානාදිසු යනො උට්ඨාය සොතා පනතිමග්ගං පටිලභිකො ආරුපපසමාපනතිං භාවෙකො යො ආරුපෙප උපපනො. තංකොතිකාව තස්ස තත්ථ තයො මග්ගා උපපජ්ජනති. එවං පාදකජ්ඣානමෙව නියමෙති. කෙච් පන ථෙරු විපස්සනාය ආරම්භෙ භුතා ඛකො නියමෙනති ති වදනති. කෙච් පුග්ගලජ්ඣාසයො නියමෙනි ති වදනති. කෙච් චුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනා නියමෙනි ති වදනති. තෙසං වාදවිනිවජ්ජයො ගෙට්ඨා විතතුපාදකණෙකි ලොකුත්තරපදභාජතිය වණ්ණනායං චුත්තනගෙනෙව වෙදිතබ්බො. අසං චුච්චති සමමා සමාධි ති, යා ඉමෙසු චතුසු කොතෙසු එකග්ගතා, අයං පුබ්බභාගෙ ලොකියො, අපරභාගෙ ලොකුත්තරෙ සමමාසමාධි නාම චුච්චති ති.

එවං ලොකියලොකුත්තරවසෙන භගවා මග්ගසම්මං දෙසෙසි. තත්ථ ලොකියමග්ගෙ සබ්බානෙව මග්ගඞ්ගානි යථානුරූපං ඡ සු ආරම්භෙසු අඤ්ඤාතරුමභොනි භොනති. ලොකුත්තරමග්ගෙ පන චතුසච්චි පටිවෙධාය පවත්තස්ස අරියස්ස¹ තිබ්බාණාරම්භං අවිජ්ජානු සය සමුග්ගසාතකං පඤ්ඤවකත්ථ සමමාදිට්ඨි, තථා සමපනනදිට්ඨිස්ස තං සමපයුත්තං තිවිධමිච්ජාසංකපපසමුග්ගසාතකං වෙනසො තිබ්බාණ පදගිතිරෙපනං සමමාසංකපපො, තථා පස්සනතස්ස විතකෙක්කනතස්ස ව තංසමපයුත්තාව චතුබ්බිධවිදුච්චරිතසමුග්ගානිකාය මිච්ජාචාචාය විරති සමමාචාචා, තථා විරමනතස්ස තංසමපයුත්තාව මිච්ජාකම්මනත සමුචෙජ්ජිකා තිවිධකායදුච්චරිතවිරති සමමාකම්මනො, තෙසං යෙව සමමාචාචාකම්මනතානං වොදනභූතා තංසමපයුත්තාව භූගතාදි සමුචෙජ්ජිකා මිච්ජාආච්චවිරති සමමාආච්චො, ඉමිස්සා සමමාචාචා කම්මනතාච්චසංකපපාය සීලභූමියං පතිට්ඨමානස්ස තදනුරූපො තං සමපයුත්තොව කොසජ්ජසමුචෙජ්ජකො අනුපපනනුපපනතානං අකුසල කුසලානං අනුපපාදපහානුපපාදට්ඨිතිසාධකො ව විරියාරම්භො සමමා වායාමො, එවං වායමනස්ස තංසමපයුත්තොව මිච්ජාසතිවිතිශුක්ක නකො කායාදිසු කායානුපස්සනාදිසාධකො ව වෙනසො අසමොසො සමමාසති, ඉති අනුත්තරය සතියා සුචිතිතවිතාරකස්ස තං සමපයුත්තාව මිච්ජාසමාධිසමුග්ගානිකා විතෙක්කග්ගතා සමමාසමාධිති, එස ලොකුත්තරෙ අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො, යො සහ ලොකියෙන මග්ගෙන දුක්ඛතිරෙධගාමිනිපටිපදා ති සංඛං ගතො. සො ඛො පනෙස මග්ගො සමමාදිට්ඨිසංකපපානං විජ්ජාය සෙසධම්මානං වරණෙන සංකපිතතතා විජ්ජා වෙව වරණඤ්ඤා, තථා තෙසං විතතං විපස්සනා යානෙන² ඉතරෙසං සමථයානෙන³ සංකපිතතතා සමථො වෙව

1. II අරියසංචකස.

2. II විපස්සනාඤ්ඤාන.

3. II සමපඤ්ඤාන.

විපස්සනා ව, තෙසං වා විනාං පඤ්ඤාකකකොන, තදනනන්දානං තිණණං සීලකකකොන, අවසෙසානං සමාධිකකකොන, අධිපඤ්ඤා අධි සීල අධිවිතත සිකකාති ව සංගහිතතතා බකිතතයඤ්ඤව සිකකාතත යඤ්ඤ හොති. යෙන සමනනාගතො අරියසාවකො දස්සනසමන්තෙති වක්ඛති ගමනසමන්තෙති ව පාදෙති සමනනාගතො අදාසො විය විජ්ජා වරණසමපනො හුත්වා විපස්සනායානෙන කාමසුඛලලිකානුයොගං සම ථයානෙන අතතකීලමථානුයොගනති අතතදායං පරිවජේන්තා මජ්ඣිම පටිපදං පටිපනො පඤ්ඤාකකකොන මොහකකකිං සීලකකකොන දෙසකකකිං සමාධිකකකොන ව ලොභකකකිං පදුලෙනො අධි පඤ්ඤාසිකකාය පඤ්ඤාසමපදං අධිසීලසිකකාය සීලසමපදං අධිවිතත සිකකාය සමාධිසමපදනති තිස්සො සමපතතියො පඤ්ඤා අමතං නිබ්බාණං සමුත්තරෙති. ආදිමජ්ඣපරියොසානකල්පාණං සතතතිංස බොධිපක්ඛයධම්මරතනවිවිතතං සමමතතතියාමසංඛිතානං අරියභූමිඤ්ඤ ඔක්කනෙනො හොති ති.

සුත්තග්ගසාප්තියවණ්ණනා.

ඉදුති අභිධම්මසාප්තියං හොති. තත් අරියසම්මානී ති අවන්තා නිපපදෙසතො පච්චයසංඛිතානං සමුදයං දස්සෙත්වා චන්තාමි සම්මානී ති චුත්තං. අරියසම්මානී ති ති චුත්තෙ අවසෙසා ව කිලෙසා අවසෙසා ව අකුසලා ධම්මා තිණි ව කුසලමුලානි සාසවානි අවසෙසා ව සාසවා කුසලා ධම්මා න සංගහන්තති. න ව කෙවලං තණ්හාව දුක්ඛං සමුදයෙනති. ඉමෙපි අවසෙසා ව කිලෙසාදයො පච්චයා සමුදයෙනනති යෙව. ඉති ඉමෙපි පච්චයා දුක්ඛං සමුදයෙනනති යෙව ති නිපපදෙසතො පච්චය සංඛිතානං සමුදයං දස්සෙත්වා අරියසම්මානී ති අවන්තා චන්තාරි සම්මානී ති චුත්තං. නිදද්ධෙවෙව ව නෙසං පඨමං දුක්ඛං අනිද්දිසිත්වා තස්සෙව දුක්ඛස්ස සුඛනිදද්ධෙත්වා දුක්ඛයමුදයො නිද්දිවෙත්වා. තස්මිඤ්ඤ නිද්දිවෙත්වා අවසෙසා ව කිලෙසා ති ආදිනා නයෙන දුක්ඛසම්මං සුඛ නිදද්ධං හොති. නිරෝධසම්මවෙපත් තණ්හාය පහාණං තණ්හාය ව අවසෙසනඤ්ඤ කිලෙසානං පහාණනති ඵලං යථාචුත්තස්ස සමුදයස්ස පහාණවසෙන පඤ්ඤාභාසාරෙති නිද්දිවෙත්වා. මග්ගසම්මං පනෙත් පඨමජ්ඣානික සොතාපතතිමග්ගවසෙන ධම්මසංගහණියං විභතතස්ස දෙසනාතයස්ස මුඛමතතමෙව දස්සෙන්නෙන නිද්දිවෙත්වා. තත් නය හෙදෙ වෙදිතබ්බො. තං උපරි පකාසසියස්සාම.

යසමා පන න කෙවලං අධිබ්බිකො මග්ගොව පටිපදා, “පුබ්බෙව බො පනස්ස කායකමමං වජිකමමං ආජීවො පරිසුද්ධො හොති”ති වචනතො පන පුග්ගලජ්ඣාසයවසෙන පඤ්ඤාබ්බිකො පි මග්ගො පටිපදා ඵලා ති දෙසිතො, තස්මා තං නයං දස්සෙත්වා පඤ්ඤාබ්බිකාවාරො පි නිද්දිවෙත්වා. යසමා ව න කෙවලං අධිබ්බිකපඤ්ඤාබ්බිකමග්ගොව පටිපදා, සමපසුත්තකා පන අතිරෙකපඤ්ඤාසම්මො පි පටිපදා ඵල්, තස්මා තං නයං දස්සෙත්වා තතියො සංඛිතසංගහිතාවාරො පි නිද්දිවෙත්වා. තත්

අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සමපසුත්තා නි ඉදං පරිභායති. සෙසං සබ්බත්තං සද්දිසමෙව. තත්තං අට්ඨබ්බිකවාරස්ස තණ්හාය ව අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පහාණනති ආදිසු පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු පඨමකොට්ඨාසෙ තාව සොතාපතනිමයෙහි ක්වානාති නිවෙසෙ සුද්ධිකපටිපදා සුද්ධිකසුඤ්ඤතා සුඤ්ඤතපටිපදා සුද්ධික අප්පණ්ණිතං අප්පණ්ණිතපටිපදා නි ඉමෙසු පඤ්චසු වාරෙසු විනතං විනතං චතුක්කපඤ්චකත්තානං චසෙන දස නයා හොනති. එවං සෙසෙසුපි නි විසතියා අභිනිවෙසෙසු වෙ නයසතාති, තාති චතුති අධිපතීති චතුගුණිතාති අට්ඨසතාති, ඉති සුද්ධිකාති වෙ සාධිපති අට්ඨා නි සබ්බමපි නයසහස්සං හොති. යථා ව සොතාපතනිමයෙහි එවං සෙසමයෙහිසුපි නි චත්තාරි නයසහස්සාති හොනති. යථා ව පඨම කොට්ඨාසෙ චත්තාරි එවං සෙසෙසුපි නි අට්ඨබ්බිකවාරෙ පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු විසති නයසහස්සාති හොනති. තථා පඤ්චබ්බිකවාරෙ සබ්බසම්මානිකවාරෙ වා නි සබ්බානිපි සට්ඨි නයසහස්සාති සන්තාර විභත්තාති. පාලි පන සංඛෙපෙන ආගතා. එවමිදං තිවිධමහාවාරං පඤ්චදස කොට්ඨාසං සට්ඨිනායසහස්සපතිමණ්ඩිතං අභිධම්මභාජනියං නාම නිද්දිට්ඨනති වෙදිතබ්බං.

අභිධම්මභාජනියමණ්ණනා.

පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ චතුත්තමපි සම්මානං බ්බුච්චිභෙහි වුත්තත්තානු සාරතොව කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බං. ආරම්භණතනිකෙසු පන සමුදයසම්මං කාමාවචරධම්මෙ අස්සාදෙනත්තස්ස පරිත්තාරම්මණං හොති. මහග්ගධම්මෙ අස්සාදෙනත්තස්ස මහග්ගතාරම්මණං, පඤ්ඤතනිං අස්සා දෙනත්තස්ස නවත්තබ්බාරම්මණං, දුක්ඛසම්මං කාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ උප්පන්නං පරිත්තාරම්මණං, රූපාරූපාවචරධම්මෙ ආරබ්භ උප්පත්ති කාලෙ මහග්ගතාරම්මණං, නවලොකුත්තරධම්මෙ පච්චවේක්ඛණ්ණකාලෙ අප්පමාණාරම්මණං, පඤ්ඤතනිං පච්චවේක්ඛණ්ණකාලෙ න චත්තබ්බා රම්මණං, මග්ගසම්මං සහජාතහෙතුච්ඡෙක සබ්බද්ධි මග්ගහෙතුකා. විරියං වා විමංසං වා ජෙට්ඨකං කත්වා මග්ගභාවනාකාලෙ මග්ගාධිපතී, ඡන්දවිත්තෙසු අඤ්ඤාතරුභිපතීකාලෙ නවත්තබ්බං නාම හොති දුක්ඛ සම්මං අරියානං මග්ගපච්චවේක්ඛණ්ණකාලෙ මග්ගාරම්මණං, තෙසං යෙව මග්ගං ගරුං කත්වා පච්චවේක්ඛණ්ණකාලෙ මග්ගාධිපතී, සෙසධම්ම පච්චවේක්ඛණ්ණකාලෙ නවත්තබ්බං හොති. වෙ සම්මානී නි, දුක්ඛ සමුදයසම්මානී; එතාති හි අනිතාදිභෙදෙ ධම්මෙ ආරබ්භ උප්පත්තිකාලෙ අනිතාදි ආරම්මණාති හොනති. සමුදයසම්මං අජ්ඣත්තාදිභෙදෙ ධම්මෙ අස්සාදෙනත්තස්ස අජ්ඣත්තාදිආරම්මණං හොති. දුක්ඛසම්මං ආකිඤ්ඤාසුගත්තකාලෙ නවත්තබ්බාරම්මණමපීති වෙදිතබ්බං. ඉති ඉමසම්මං පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ වෙ සම්මානී ලොකියාති හොනති. දො ලොකුත්තරුති, යථා ව ඉමසම්මං එවං පුරිමෙසුපි විසු, සමමාසමුද්ධොන හි

සුජ්ජති, හගවා හි සමමාසමුද්ධො පරමස්සරියභාවතො ඉන්ද්‍රිය, කුසලා කුසලඤ්ච කමමං කමෙමසු කස්සපි ඉස්සරියා භාවතො, තෙනතෙවෙත්ථ කමමසඤ්ජනිතාති ඉන්ද්‍රියාති කුසලාකුසලකමමං උඋලිභෙහනති. තෙන ව සිට්ඨාතී ති ඉන්ද්‍රලිභිතට්ඨෙන ඉන්ද්‍රසිට්ඨට්ඨෙන ව ඉන්ද්‍රියාති, සබ්බානෙව පනෙතාති හගවතා යථා භුතතො පකාසිතාති ව අභිසමුද්ධාති වා ති ඉන්ද්‍රදෙසිතට්ඨෙන ඉන්ද්‍රදිට්ඨට්ඨෙන ව ඉන්ද්‍රියාති, තෙනෙව හගවතා මුතින්ද්‍රෙන කාතීව ගොචරංසෙවනාය කාතීව භාවනාසෙවනාය සෙවිතා තීති ඉන්ද්‍රජ්වට්ඨෙනපි ඉන්ද්‍රියාති, අපිව ආධිපත්වසඛිංතෙන ඉස්සරියට්ඨෙනාපි එතාති ඉන්ද්‍රියාති, වක්ඛු විඤ්ඤාණාදිපච්චතතියං හි වක්ඛාදීනං සිද්ධමාධිපත්වං, තයමිං හි තිකෙඛ තිකතතතා මන්දෙ ව මන්දතතාති, අයං තාවෙත්ථ අත්තො විනිව්ජයො,

ලක්ඛණාදීති හි ලක්ඛණ රස පච්චුපට්ඨාන පදට්ඨානෙහි පි වක්ඛාදීනං විනිව්ජයං විජාතියාති අත්තො, තාති තෙසං ලක්ඛණාදීති භෙග්ඨා චුත්තතයානෙව, පඤ්ඤිත්‍රියාදීති හි වත්තාරි අත්තො අමොග්ගොග්ගව, සෙසාති තත්ථ සරුපෙනෙවාගතාති.

කමතො ති අයමපි දෙසනාක්කමොව, තත්ථ අජ්ඣන්තධම්මං පරිඤ්ඤාය අරියභුමිපටිලාභො භොති ති අත්තභාවපරියාපනනාති වක්ඛුත්‍රියාදීති පඨමං දෙසිතාති. සො පනත්තභාවො යං ධම්මං උපාදාය ඉප්පි ති වා පුරිසො ති වා සඛිං ගව්ජති. අයං සො ති තිදස්සනත්ථං තතො ඉප්පිත්‍රියං පුරිසිත්‍රියඤ්ච, සො දුට්ඨොපි ජ්විතිත්‍රිය පටිබ්බා චුත්තති ඤ්ඤපනත්ථං තතො ජ්විතිත්‍රියං, යාව තස්ස පවත්ති තාව එතෙසං වෙදසිතානං අතිවත්ති, යං කිඤ්චි වෙදසිතං සබ්බං තං සුචුක්කනති ඤ්ඤපනත්ථං තතො සුඛිත්‍රියාදීති, තං නිරෝධත්ථං පන එතෙ ධම්මා භාවෙ තබ්බාති පටිපත්ති දස්සනත්ථං තතො සද්ධාදීති, ඉමාය පටිපත්තියා එස ධම්මො පඨමං අත්තති පාභුහවති ති පටිපත්තියා අමොග්ගාවදස්සනත්ථං තතො අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතිත්‍රියං, තස්සෙව ඵලතතා තතො අනත්තරං භාවෙතබ්බතතා ව තතො අඤ්ඤිත්‍රියං, ඉතො පරං භාවනාය ඉමස්ස අධිගමො, අධිගතෙ ව පතිමයමිං නප්පි කිඤ්චි උත්තරි කරණී යනති ඤ්ඤපනත්ථං අනෙත පරමස්සාසභුතං අඤ්ඤාතාවිත්‍රියං දෙසිතනති, අයමෙත්ථ කමො,

භෙදභෙද ති ජ්විතිත්‍රියස්සෙව වෙත්ථ භෙදො, තඤ්ඤි රුප ජ්විතිත්‍රියං අරුපජ්විතිත්‍රියනති දුට්ඨං භොති. සෙසානං අභෙදො ති එවමෙත්ථ භෙදභෙදතො විනිව්ජයං විජාතියා.

කිව්වා ති කිං ඉන්ද්‍රියානං කිව්වනති වෙ? වක්ඛුත්‍රියස්ස තාව “වක්ඛායතනං වක්ඛු විඤ්ඤාණධාතුයා තංසමපසුත්තකානඤ්ච ධම්මානං ඉන්ද්‍රියපච්චයෙන පච්චයො”ති වචනතො යං තං ඉන්ද්‍රියපච්චයභාවෙන සාධෙතබ්බං අත්තතො තිකතමන්ද්‍රදිභාවෙන වක්ඛු විඤ්ඤාණාදිධම්මානං තිකතමන්ද්‍රදිසඛිංතං අත්තාකාරානුචිත්තාපනං, ඉදං කිව්වං, එවං සොත සාණ්ථව්හාකායානං, මතිත්‍රියස්ස පන සභජාතධම්මානං අත්තතො

වසවතනාපනං, ජීවිතීන්ද්‍රියස්ස සහජාතධම්මොනුපාලනං, ඉන්ද්‍රිය
 පුරිසින්ද්‍රියානං ඉන්ද්‍රියපුරිසනිමිත්තකුතනාකපපාකාරානුචිධානං, සුඛදුක්ඛ
 සොමනස්සදොමනස්සින්ද්‍රියානං සහජාතධම්මෙ අභිභවිත්වා යථාසකං
 ඔලාරිකානොලාරිකාකාරානුපාපනං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියස්ස සත්තපණීත
 මජ්ඣිකාකාරානුපාපනං, සඤ්ඤානං පටිපක්ඛාභිභවනං සමපයුත්ත
 ධම්මානුකූලි පසන්නාකාරාදිභාවසම්පාපනං, අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රි
 යස්ස සංයොජනත්තයපපහානං චෙව සමපයුත්තකානකූලි තපපහානා
 භිමුඛභාවකරණං, අඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස කාමරගව්‍යාපාදාදි තනුකරණප
 හානං චෙව සහජාතානකූලි අත්තනො වසානුවත්තාපනං, අඤ්ඤතා
 වින්ද්‍රියස්ස සබ්බකිච්චෙව සු උසසුකකපපහානං චෙව අමනාභිමුඛභාව
 පච්චයතා ව සමපයුත්තානනනි, එවමෙත්ති කිච්චනො විනිවර්තං
 විජානියා.

භූමිතො ‘ති වකුටු සොත සාණ ජීව්‍යා කාය ඉන්ද්‍රිය පුරිස සුඛ දුක්ඛ
 දොමනස්සින්ද්‍රියාති චෙත්සු කාමාවචරුනෙව, මනින්ද්‍රිය ජීවිතීන්ද්‍රිය
 උපෙක්ඛින්ද්‍රියාති සඤ්ඤා විරිය සති සමාධි පඤ්ඤින්ද්‍රියාති ව චතුර්භූමිපරියා
 පත්තාති, සොමනස්සින්ද්‍රියං කාමාවචර රූපාවචර ලොකුත්තර වසෙන
 භූමිත්තය පරියාපනං, අවසානෙ තිණි ලොකුත්තරුනෙවෙති, එවං
 භූමිතො විනිවර්තං විජානියා. එවඤ්ඤි විජානනො-

සංවෙගබහුලො භික්ඛු ඕතො ඉන්ද්‍රියසංවරෙ
 ඉන්ද්‍රියාති පරිඤ්ඤා දුක්ඛස්සත්තං නිගමන්ති ති.

නිදෙසවරෙ. “යං වකුටු වතුන්නං මහාභූතාන”නති ආදි සබ්බං
 ධම්මසම්පණ්ණියං පදනාපනෙ වුත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බං. විරිසින්ද්‍රිය
 සමාධින්ද්‍රිය නිදෙසාදිසු ව සම්මාදායාමො මිච්ඡාදායාමො සම්මාසමාධි
 මිච්ඡායමාධි ති ආදිති න වුත්තාති. කසමා? සබ්බසම්පාහකත්තා,
 සබ්බසම්පාහකාති හි ඉධ ඉන්ද්‍රියාති කපිතාති. එවං සනෙතපෙත්ථ
 දසින්ද්‍රියාති ලොකියාති කාමාවචරුනෙව, තිණි ලොකුත්තරුති, නව
 ලොකිය ලොකුත්තරමස්සකාති ති.

අභිධම්මභාෂණියං.

පඤ්ඤාපුරිසකෙ සබ්බසම්පි ඉන්ද්‍රියානං කුසලාදිවිභාගො පාලි
 නයානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බො. ආරම්භකත්තිකෙසු පන සත්තින්ද්‍රියාති
 අනාරම්භණාතිති, වකුටුසොතසාණජීව්‍යාකායඉන්ද්‍රියපුරිසින්ද්‍රියාති සක්කාය
 වුත්තං. ජීවිතීන්ද්‍රියමපන අරූපමස්සකත්තා ඉධ අනාභවං. මිඤ්ඤාති,
 චෙ ඉන්ද්‍රියා; සුඛදුක්ඛ ආයං සක්කායෙනං වුත්තං. තඤ්ඤි එකත්තපරිත්තා
 රම්භණං, දොමනස්සින්ද්‍රියං සිසා පටිත්තාරම්භණං සිසා මහගගනා
 රම්භණනති, කාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ පටිත්තිකාලෙ පරිත්තාරම්භණං
 හොති. රූපාවචරරූපාවචරෙ පන ආරබ්භ පටිත්තිකාලෙ මහගගනා
 රම්භණං, පණ්ණත්තිං ආරබ්භ පටිත්තිකාලෙ නවත්තබ්බාරම්භණං,

නවිඤ්ඤා සිසා පටිපත්තාරම්මණා ති, මනිඤ්ඤ ප්‍රතිඤ්ඤ සොම නසයිඤ්ඤ උපෙක්ඛිඤ්ඤාති වෙව සද්ධාදි පඤ්ඤාඤ්ඤ සක්කිය ඉදං වුත්තං. ජිවිතිඤ්ඤාඤ්ඤ රූපමිඤ්ඤාඤ්ඤා අනාරම්මණෙසු රූපධමෙවසු සභගතිතමපි අරූපකොට්ඨාසෙන සියාපකෙඤ්ඤ සභගතිතං. චන්තාදි ඉඤ්ඤාති ති, සුඛ දුක්ඛ දෙමනස්ස අඤ්ඤාතාවිඤ්ඤාති; තාති හි මග්ගා රම්මණතතිකෙන න භජනති. මග්ගාභගාභගාති, සහජාතභගාති සක්කිය වුත්තං. විරියවිමොසාපෙට්ඨකකාලෙ සියා මග්ගාධිපති, ජන්දවිත්ත පෙට්ඨකකාලෙ සියා නවත්තබ්බා, දසිඤ්ඤා සිසා උපපන්නා සිසා උපපාදිනෝ ති, සත්ත රූපිඤ්ඤාති තිණි ව විපාකිඤ්ඤාති සක්කියෙන වුත්තං. දසිඤ්ඤාති දෙමනස්සෙන සද්ධං ගෙට්ඨා වුත්තානෙව. තත් දෙමනසයිඤ්ඤා පණ්ණත්තං ආරබ්භ පවත්තිකාලෙ නවත්තබ්බා රම්මණං, සෙසාති නිබ්බාණ පට්ඨවෙක්ඛනිකාලෙ පි, තිණි ඉඤ්ඤාති බහිද්ධාරම්මණාති ති, තිති ලොකුත්තරිඤ්ඤාති; චන්තාදි ති, සුඛ දුක්ඛ සොමනස්ස දෙමනස්සාති, තාති හි අජ්ඣත්තධමෙව පි බහිද්ධා ධමෙවපි ආරබ්භ පවත්තනති. අට්ඨිඤ්ඤා ති, මනිඤ්ඤ ප්‍රතිඤ්ඤ උපෙක්ඛිඤ්ඤාති වෙව සද්ධාදි පඤ්ඤාඤ්ඤ; තත් ආකිඤ්ඤාඤ්ඤාතන කාලෙ නවත්තබ්බාරම්මණතා වෙදිතබ්බා. ඉති ඉමසිමපි පඤ්ඤා පුච්ඡකො දසිඤ්ඤාති කාමාවචරති, තිණි ලොකුත්තරති, නව ලොකිය ලොකුත්තර මිඤ්ඤාතනෙව කට්ඨාති ති, අයමපි අභිධමම භාජනියෙන සද්ධං එකපරිචෙජ්ඣෙව ගොති. අයමත ඉඤ්ඤාභගාභගා වෙපරිවට්ටං නිගරිතො භාජෙතො දසයිනෝ ති.

සමමානවිනෝදනීයා විභවගව්‍යාසය ඉඤ්ඤාභගාභගාතිදෙදසො පඤ්ඤාමො.

ඉද්දති තදන්තරෙ පටිච්චසමුපපාදවිභවෙන යා අසං අවිජ්ජාපච්චයා සබ්බාණි ති ආදිතා නයෙන නතති නිසබ්බතා, නසො අත්ථසංවණ්ණනං කරෙන්නෙන විභජ්ජවාදිමණ්ඩලං ඔහරිතො ආචරියෙ අනබ්බා වික්ඛන්තෙන සකසමයං අවොක්ඛමන්නෙන පරසමයං අනායුභන්තෙන සුත්තං අපපට්ඨාගන්නෙන විතයං අනුලොමෙන්නෙන මගාපදෙසෙ ඔලොකෙන්නෙන ධම්මං දීපෙන්නෙන අත්ථං සභගන්නෙන තමෙවත්ථං සුත්තරාවන්නෙන අපරෙතිපි පරියායෙති නිද්දිසන්නෙන ව යසො අත්ථසංවණ්ණනා කාතබ්බා ගොති. පකාතියා පිච දුක්ඛකරව පටිච්ච සමුපපාදස්ස අත්ථසංවණ්ණනා, යථාහු පොරණා,

සච්චං සන්නො පටිසන්ති පච්චයාකාර මෙව ව
දුද්දසා චතුරෙ ධම්මා දෙසෙතුඤ්ඤා සුදුක්ඛති.

තසමා අඤ්ඤාභගාභගාධිගමපාත්තෙති න සුත්තං පටිච්චසමුපපාදස්ස අත්ථවණ්ණනා ති පරිකුලසිතො -

චත්තුකාමො අහං අජ්ජ පච්චයාකාරවණ්ණනං,
පතිට්ඨං නාසිගච්ජාමි අජෙකාගාලොකා'ව සාගරං.

සාසනං පනිදං නානා දෙසනානගමණිනං,
පුබ්බාවරියමග්ගො ව අබ්බොවරිතො පවත්තති.

යසමා තසමා තදුහයං සන්නිස්සායත්වණ්ණනං,
ආරභිස්සාමි එතස්ස නං සුණංථ සමාහිතා.

වුත්තං ගෙනං පුබ්බාවරියෙහි,

යො කොවිමං අට්ඨිකත්වා සුණෙය්‍ය

ලභෙථ පුබ්බාපරියං විසෙසං

ලභාන පුබ්බාපරියං විසෙසං

අදස්සනං මව්වුරුජස්ස ගච්ඡති

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරානි ආදිසු හි ආදිතො යෙව තාව,

දෙසනාභෙදතො අත්ථ ලක්ඛණේක විධාදිතො

අභිනානාදිව වචන්තානා විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො.

තත්ථ දෙසනාභෙදතොති හගවතො හි වලලිභාරකානං ඔතුනතං පුරිසානං වලලිග්ගහණං විස ආදිතො වා මජ්ඣිමො වා පට්ඨාය යාව පරියොසානං නථා පරියොසානතො වා මජ්ඣිමො වා පට්ඨාය යාව ආදීති වතුබ්බිධා පරිව්වසමුපපාදදෙසනා, යථා හි වලලිභාරකෙසු වතුසු පුරිසෙසු එකො වලලියා මූලමෙව පඨමං පස්සති. සො තං මූලෙ ඡේත්වා සබ්බං ආකඛිත්වා ආද්ය කමෙව උපනෙති. එවං හගවා “ඉති බො භික්ඛවෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා-පෙ-ජාතිපච්චයා ජරාමරණ”නති ආදිතො පට්ඨාය යාව පරියොසානාපි පරිව්ව සමුපපාදං දෙසෙති. යථා පන තෙසු පුරිසෙසු එකො වලලියා මජ්ඣිමං පඨමං පස්සති. සො මජ්ඣිම ඡේත්වා උපරිභාගං යෙව ආකඛිත්වා ආද්ය කමෙව උපනෙති. එවං හගවා “තස්ස නං වෙදනං අභිනාදිතො අභිවදතො අපේක්ඛාසාය තිට්ඨතො උපපජ්ජති නන්දි, යා වෙදනාසු නන්දි තදුපාදනං, තස්ස පාදනපච්චයා හවො, හවපච්චයා ජාති”ති මජ්ඣිමො පට්ඨාය යාව පරියොසානා පි දෙසෙති. යථා ව තෙසු පුරිසෙසු එකො වලලියා අග්ගං පඨමං පස්සති. සො අග්ගෙ ගගෙත්වා අග්ගානුසාරෙන යාව මූලා සබ්බං ආද්ය කමෙව උපනෙති. එවං හගවා “ජාතිපච්චයා ජරා මරණනති ඉති බො පනෙනං වුත්තං. ජාතිපච්චයා නු බො භික්ඛවෙ ජරාමරණං නො වා කථං වා එත්ථ හොති ති? ජාතිපච්චයා හනෙත ජරාමරණං, එවං නො එත්ථ හොති ජාතිපච්චයා ජරාමරණනති, හවපච්චයා ජාති-පෙ-අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා ති ඉති බො පනෙනං වුත්තං. අවිජ්ජාපච්චයා නු බො භික්ඛවෙ සංඛාරා නො වා කථං වා එත්ථ හොති ති? අවිජ්ජාපච්චයා හනෙත සංඛාරා, එවං නො එත්ථ හොති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා”ති පරියොසානතො පට්ඨාය යාව ආදිතො පි පරිව්වසමුපපාදං දෙසෙති. යථා පන තෙසු පුරිසෙසු එකො වලලියා මජ්ඣිමෙව පඨමං පස්සති. සො මජ්ඣිම ඡේත්වා ගෙට්ඨා ඕතරනෙතා යාව මූලා ආද්ය කමෙව උපනෙති. එවං හගවා “ඉමෙ ව

භික්ඛවෙ චත්තාරෙ ආහාරං කිංනිදුනා? කිංසමුදයා? කිංජාතිකා? කිං පභවා? ඉමෙ චත්තාරෙ ආහාරං තණ්හානිදුනා තණ්හාසමුදයා තණ්හා ජාතිකා තණ්හාපභවා, තණ්හා කිංනිදුනා? වේදනා, ප්‍යෙසා, සත්‍රායතනං, නාම රූපං, විඤ්ඤාණං, සංඛාරං කිංනිදුනා? සංඛාරං අවිජ්ජානිදුනා අවිජ්ජාපභවා”ති මජ්ඣිමනිකායෙ යාච ආදිතො දෙසෙති.

කසමා පනෙවං දෙසෙති ති? පටිච්චසමුප්පාදස්ස සමන්තහද්ද කත්තා සයඤ්ච දෙසනා විලාසප්පත්තත්තා, සමන්තහද්දකො හි පටිච්ච සමුප්පාදෙ තතො තතො ඤ්ඤාප්පට්ඨවේධාය සංවත්තති යෙව, දෙසනා විලාසප්පත්තො ච භගවා චතුර්වේසාරජ්ජපටිසම්භිද්දයොගෙන චතුර්ඛිධ ගමභිරහාවප්පත්තියා ච, සො දෙසනා විලාසප්පත්තත්තා නානාතයෙ නෙව හි ධම්මං දෙසෙති. විසෙසතො පතංස්ස යා ආදිතො පට්ඨාය අනුලොමදෙසනා, සා පටිත්තිකාරණවිභාගසමමුල්ලං වෙනෙය්ජනං සමනුපස්සතො යථාසකෙති කාරණෙති පටිත්තිසංයුක්තත්තං උප්පත්තිකාමසංයුක්තත්තං ච පටිත්තිතා ති ඤ්ඤාබ්බා. යා පරියො සනතො පට්ඨාය පටිලොමදෙසනා, සා “කිච්ඡං චතායං ලොකො ආපනෙතා ජායති ච ජීයති ච මීයති චා”ති ආදිතා තයෙත කිච්ඡා පනතං ලොකමනුච්චොකයතො පුබ්බභාගපටිච්චොප්පාදොරත තස්ස තස්ස ජරාමරණාදිකස්ස දුක්ඛස්ස අත්තනාසිගතකාරණසංයුක්තත්තං, යා පන මජ්ඣිමනිකායෙ යාච ආදි, සා ආහාරනිදුනවච්චත්තංපනානු සාරෙන යාච අතිතං අධ්‍යාතං අතිගරිකා පුතඅතිතඤ්ඤා පභුති හෙතු ඵලපටිපාටිසංයුක්තත්තං, යා පන මජ්ඣිමනිකායෙ යාච පරියො සානා පටිත්තා, සා පටිපුප්පනෙත අධ්‍යාතො අනාගතඤ්ඤා සමුප්පාදනොප්පභුති අනාගතඤ්ඤාසංයුක්තත්තං, තාසු යා සා පටිත්තිකාරණ සමමුල්ලස්ස වෙනෙය්ජනස්ස යථාසකෙති කාරණෙති පටිත්තිසංයුක්තත්තං උප්පත්තිකාමසංයුක්තත්තංඤ්ඤා ආදිතො පට්ඨාය අනුලොම දෙසනා වුත්තා. සා ඉධ තික්ඛිත්තා”ති වේදිතබ්බා.

කසමා පනෙත් අවිජ්ජා ආදිතො වුත්තා? කිං පනතිවාදිතං පකති විය අවිජ්ජා’පි අකාරණං මූලකාරණං ලොකස්සා’ති? න අකාරණං, ආසවසමුදයා අවිජ්ජා සමුදයො’ති හි අවිජ්ජාය කාරණං වුත්තං. අපි පන පරියොයො යෙන මූලකාරණං සියා. කො පන සො’ති? වට්ටකථාය සිසභාවො, භගවා හි වට්ටකථං කප්ථෙන්නො දො ධම්මෙ සිසං කත්වා කප්ථෙසි. අවිජ්ජං වා භවතණ්හං වා, යථාහ :- “පුරිමා භික්ඛවෙ කොචි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය, ඉතො පුබ්බෙ අවිජ්ජා නාහොසි අථ පච්ඡා සම භවී’ති, ඵවඤ්ඤො තං භික්ඛවෙ වුච්චති. අථ ච පන පඤ්ඤායති ඉද්දප්පච්චයා අවිජ්ජා”ති, භවතණ්හං වා, යථාහ :- “පුරිමා භික්ඛවෙ කොචි න පඤ්ඤා යති භවතණ්හාය, ඉතො පුබ්බෙ භවතණ්හා නාහොසි අථ පච්ඡාසම භවී’ති, ඵවඤ්ඤො තං භික්ඛවෙ වුච්චති. අථ ච පන පඤ්ඤායති ඉද්දප්පච්චයා භවතණ්හා”ති, කසමා පන භගවා වට්ටකථං කප්ථෙන්නො ඉමෙ දො යෙව ධම්මෙ සිසං කත්වා කප්ථෙසි ති? පුගතිදුග්ගතිගාමිනො කම්මස්ස විසෙසගෙතු භවත්තා, දුග්ගතිගාමිනො හි කම්මස්ස විසෙසගෙතු

අවිජ්ජා, කසමා? යසමා අවිජ්ජාභිභූතො පුච්ඡාජ්ජනො අග්ගිසන්තාප ලගුලාභිසාන පරිසසමා'භිභූතාය වජ්ඣගාමියා නාය පරිසසමාතුරතාය නිරසසාදමි අත්තනො අනත්ථාවගමි ව උණේනාදකපානං වීය කිලෙසසන්තාපනො නිරසසාදමි දුග්ගති විනිපාතනො ව අත්තනො අනත්ථාවගමි පාණාතිපාතාදි මනෙකපපකාරං දුග්ගතිගාමිකමමං ආරභති. සුගතිගාමිනො පන කමමස්ස විසෙසගෙතු භවතණ්හා, කසමා? යසමා භවතණ්හාභිභූතො පුච්ඡාජ්ජනො යථා වුත්තප්පකාර්ය ගාමියා සිතුදකතණ්හාය සඅස්සාදං අත්තනො පරිසසම විනොදනඤ්ච සිතුදකපානං වීය කිලෙසසන්තාපවිරහනො සඅස්සාදං සුගතිසමාප නෙත අත්තනො දුග්ගතිදුක්ඛපරිසසමවිනොදනඤ්ච පාණාතිපාතා වෙරමණී ආදිමනෙකපපකාරං සුගතිගාමිකමමං ආරභති. එතෙසු පන වට්ඨකථාය සිසභූතෙසු ධම්මෙසු කන්ථි භගවා එකධම්මමුලිකං දෙසනං දෙසෙති. සෙය්‍යපීදං? “ඉති ඛො භික්ඛවෙ අවිජ්ජපතිසා සඞ්ඛාරු, සඞ්ඛාරුපතිසං විඤ්ඤාණ”නති ආදි, තථා “උපාදුතියෙසු භික්ඛවෙ ධම්මෙසු අස්සාදුත්තපසිනො විහරතො තණ්හා පච්ඤති. තණ්හාපච්චයා උපාදුත”නති ආදි, කන්ථි උභයමුලිකමි, සෙය්‍යපීදං? “අවිජ්ජා නීවරණස්ස භික්ඛවෙ බාලස්ස තණ්හාය සමපසුන්තස්ස එවමයං කායො සමුදගතො. ඉති අයඤ්චව කායො බහිද්ධා ව නාමරූපං ඉන්ද්‍රියානං වයං, වයං පටිච්ච එස්සො, සලෙවායතනාති, යෙහි ථුට්ඨො බාලො සුබදුක්ඛං පටිසංවෙදෙති”ති ආදි, තාසු තාසු දෙසනාසු අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරු'ති අයමිධ අවිජ්ජාවසෙන එතාධම්මමුලිකා දෙසනා'ති වෙදි තබ්බා. එවං නාවෙත්ථ දෙසනාහෙදතො විඤ්ඤානබෙබ්බා විනිච්ඡයො,

අත්ථතො'ති අවිජ්ජාදීනං පදනං අත්ථතො, සෙය්‍යපීදං? පුරෙත්තුං අයුත්තවෙය්න කායදුච්චරිතාදි අවිජ්ජයං නාම, අලභ්බබ්බනති අත්ථො, තං අවිජ්ජයං විජ්ජති'ති අවිජ්ජා, තබ්බිපරිතතො කායසුචරිතාදි විජ්ජයං නාම, තං විජ්ජයං ත විජ්ජති'ති අවිජ්ජා, බන්ධානං රුසට්ඨං ආයතනානං ආයතනට්ඨං ධාතුනං සුඤ්ඤානට්ඨං සච්චානං තථට්ඨං ඉන්ද්‍රියානං ආබිපතෙය්‍යට්ඨං අවිදිතං කරෙති'ති අවිජ්ජා, දුක්ඛාදීනං පිලනාදි වසෙන වුත්තං වතුබ්බිධං වතුබ්බිධං අත්ථං අවිදිතං කරෙතිතිපි අවිජ්ජා, අත්තවිරහිතෙ සංසාරෙ සබ්බයොති ගති භව විඤ්ඤාණට්ඨිති සත්තාලාසෙසු සතෙත ජවාපෙති'ති අවිජ්ජා, පරමත්ථතො අවිජ්ජ මානෙසු ඉන්ද්‍රියරූපාදිසු ජවති විජ්ජමානෙසු'පි බන්ධාදිසු න ජවති ති අවිජ්ජා, අපි ව වක්ඛවිඤ්ඤාණාදීනං වත්ථාරමමණානං පටිච්චසමුප්පාද පටිච්චසමුප්පන්නානඤ්ච ධම්මානං ඡාදනතො'පි අවිජ්ජා, යං පටිච්ච ඵලමෙති සො පච්චයො, පටිච්චා'ති න විනා තෙත,තං අපච්චකම්මා'ති අත්ථො, එති'ති උපපජ්ජති වෙ'ව පච්චතති වා'ති අත්ථො, අපි ව උප කාරට්ඨො පච්චයට්ඨො, අවිජ්ජා ව සා පච්චයො වා'ති අවිජ්ජාපච්චයො, තසමා අවිජ්ජාපච්චයා, සඞ්ඛිතමභිසඞ්ඛරොනතිති සඞ්ඛාරා, අපි ව අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරු සඞ්ඛාරසද්දෙන ආගතසඞ්ඛාරු වා'ති දුට්ඨා සඞ්ඛාරු, තත්ථ පුඤ්ඤපුඤ්ඤනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරු තයො කායච්චිචිතත

සඛාරා නයොති ඉමෙ ඡ අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරා, තෙ සබ්බෙපි ලොකීයකුසලාකුසලවේතනාමනනමෙව ගොනති. සඛිතසඛාරෙ අභිසඛිතසඛාරෙ අභිසඛිරණකසඛාරෙ පයොගාභිසඛාරෙති ඉමෙ පන වත්තායෙ සඛාරසද්දෙන ආගතසඛාරා, තත් “අනිච්චා වත සඛාරා”¹ ආදිසු වුත්තා සබ්බෙපි සප්පච්චයා ධම්මා සඛිත සඛාරා නාම, කම්මතීබ්බත්තා තෙභුමිකා රූපාරූපධම්මා අභිසඛිත සඛාරාදීති අට්ඨකථාසු වුත්තා. තෙපි අනිච්චා වත සඛාරාති එතෙව සඛිගහං ගවේන්නති. විසුං පන තෙසං ආගතට්ඨානං න පඤ්ඤයති. තෙභුමික කුසලාකුසලවේතනා පන අභිසඛිරණකසඛාරෙති වුවවති. තස්ස “අවිජ්ජාගතො”යං භික්ඛවෙ පුරිසපුග්ගලො පුඤ්ඤඤෝ අභිසඛාරං අභිසඛිරෙති”² ආදිසු ආගතට්ඨානං පඤ්ඤයති. කාසිකවේතසිකම්පන වීරියං පයොගාභිසඛාරෙති වුවවති. සො “යාවතිකා අභිසඛාරස්ස ගති තාවතිකං ගන්තො අකායහතං මඤ්ඤ අට්ඨාසි”³ ආදිසු ආගතො. න කෙවලඤ්ච එතෙයෙව අඤ්ඤෙපි, “සඤ්ඤවෙදසිතතිද්ධං සමාපජ්ජන්තස්ස ඛො ආවුසො විසාධ භික්ඛුනො පඨමං නිරුජ්ඣති වව්සඛාරෙ, තතො කායසඛාරෙ, තතො චිත්තසඛාරෙ”⁴ ආදිනා නයෙන සඛාරසද්දෙන ආගතා අතෙකසඛාරා, තෙසු තජ්ඣි සො සඛාරෙ යො සඛිතසඛාරෙරෙ සඛිගහං න ගවේත්ය්‍ය.

ඉතො පරං සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති ආදිසු යං වුත්තං. ථං වුත්තනතෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අවුත්තෙත පන විජානාතිති විඤ්ඤාණං, තමතිති නාමං, රූපජතිති රූපං, ආයෙ තතොති ආයතඤ්ච තයතිති ආයතනං, පුසතිති එය්‍යො, වෙදිගතිති වෙදනා, පරිතස්සතිති නාණකා, උපාදිගතිති උපාදනං, භවති භාවගති වාති ගමො, ජනනං ජාති, ජරණං ජර්‍ය, මරනති එතෙතාති මරණං, සොවනං සොහො, පරිදෙවනං පටිදෙවො, දුක්ඛයතීති දුක්ඛං, උපපාදට්ඨිතිවසෙන වා වෙධා බණ්ඩිතිපි දුක්ඛං, දුම්මතස්ස භාවො ගද්දමනස්ස, භුසො ආයාසො උපාසාසො, සමගවනාතිති, නිබ්බත්තනති; න කෙවලඤ්ච සොකාදීගෙව, අථ ඛො සබ්බපදෙහි සමගවනාති සද්දස්ස යොජනා කාතබ්බා. ඉතරථා හි අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරාති වුත්තෙත කිං කණ්ණන්ති න පඤ්ඤායෙය්‍යං. සමගවනාතිති පන යොජනාය සති අවිජ්ජා ව සා පච්චයො වාති අවිජ්ජාපච්චයො, තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා, ඤ්ඤාරා සමගවනාතිති පච්චය පච්චසුප්පන්න වචන්තං කතං ගොති. එස නයො සබ්බත්, එමනති නිද්දිට්ඨ නය නිදස්සනං; තෙන අවිජ්ජාදී ගෙව කාරණෙහි, න ඉස්සරතිමාණාදීහි නිදස්සෙති. එතස්සා හි, යථා වුත්තස්ස;නෙවලස්සා හි,අසමමය්‍යස්ස;සකලස්ස වා, දුක්ඛඤ්චිකස්සා හි, දුක්ඛසමුගස්ස; න සත්තස්ස, න සුඛසුභාදීනං, සමුදයො හි, නිබ්බත්ති; ගොති හි සමගවති, එවමෙත් අත්තො විඤ්ඤානබ්බො විනිවුත්තො,

1 සංසුත්තනිකාය, පරිනිබ්බාණි සුත්ත.

3. තිසංඛ්‍යානර, පචෙතසාසුත්ත.

2. සංසුත්තනිකාය, දුක්ඛවග්ග.

4 ජෙක්ඛිමනිකාය, වුලලවෙදල.

ලක්කණදිනො'ති අවිජ්ජාදිනං ලක්කණදිනො, සෙය්‍යපිදං ? අඤ්ඤාණලක්කණං අවිජ්ජා, සමමොගනරසා, ඡාදනපච්චුපට්ඨානා, ආසව පදට්ඨානා, අභිසංඛරණලක්කණං සංඛාරා, ආයුගනරසා, වේතනාපච්චු පට්ඨානා, අවිජ්ජාපදට්ඨානා, විජානනලක්කණං විඤ්ඤාණං, පුබ්බධගම රසං, පරිසංඝිපච්චුපට්ඨානං, සංඛාරපදට්ඨානං, වත්තාරමණපදට්ඨානං, වා, නමනලක්කණං නාමං, සමපයොගරසං, අවිජිබ්‍හොගපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං, රූපපණලක්කණං රූපං, විකිරණරසං, අබ්‍යාකත පච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං, ආයතනලක්කණං සලායතනං, දස්සනාදිරසං, වජ්ජුචාරහාවපච්චුපට්ඨානං, නාමරූපපදට්ඨානං, පුඝන ලක්කණං එසෙසා, සමසංවිතරසො, සංඛගතිපච්චුපට්ඨානො, සලායතන පදට්ඨානො, අනුභවනලක්කණං වේදනා, විසයරසසමොගරසා, පුබ් ටුකතිපච්චුපට්ඨානා, එසෙසපදට්ඨානා, ගෙනුලක්කණං තණ්හා, අභිතද්දන රසා, අතිතතිහාවපච්චුපට්ඨානා, වේදනා පදට්ඨානා, ගහණලක්කණං උපාද්‍යනං, අනුඤ්ඤානරසං, තණ්හාදළහතදිට්ඨිපච්චුපට්ඨානං, තණ්හා පදට්ඨානං, කමම කමමඵල ලක්කණො' හවො, භාවනභවනරසො, කුසලාකුසලබ්‍යාකතපච්චුපට්ඨානො, උපාද්‍යනපදට්ඨානො, ජාති ආදීනං ලක්කණාදීති සච්චවිග්‍රහෙන චුත්තනසෙතෙ'ව වේදිතබ්‍යොති. එවමෙත්ථ ලක්කණාදිනො'පි විඤ්ඤානබ්‍යො විනිවර්තයො,

එකවිධාදිනො'ති එත්ථ අවිජ්ජා අඤ්ඤාණාදස්සනමොහාදිභාවනො එකවිධා, අප්පට්ඨනති මිච්ඡාපට්ඨනතිනො දුට්ඨා, තථා සංඛාරාසංඛාරා රනො, වේදනාතතය සමපයොගනො තිවිධා, වතුසච්චාපට්ඨෙධනො වතුබ්බිධා, ගතිපඤ්ඤාදිනවිජ්ජාදනනො පඤ්ඤාවිධා, වාරුරමණනො පන සබ්බෙසු'පි අරූපධමෙසු ඡබ්බිධනා වේදිතබ්‍යො. සංඛාරා සාසව විපාකධමමධමොදිභාවනො එකවිධා, කුසලාකුසලනො දුට්ඨා, තථා පරිත්ත මහග්ගන භීත මජ්ඣිම මිච්ඡතත සමමතත නියතානියතනො, තිවිධා පුඤ්ඤාතිසංඛාරාදිභාවනො, වතුබ්බිධා වතුයොති සංවත්තනනො, පඤ්ඤාවිධා පඤ්ඤාගතිගාමිනො. විඤ්ඤාණං ලොකීයවිපාකාදිභාවනො එක විධං, සගෙනුකාගෙනුකාදිනො දුට්ඨං, භවත්තයපරියාපනනනො වේද නාතතයසමපයොගනො අගෙනුකදුගෙනුකතිගෙනුකනො ව තිවිධං, යොතිගතිවසෙන වතුබ්බිධං පඤ්ඤාවිධඤ්ඤා, නාමරූපං විඤ්ඤාණ සනතිස්සයනො කමමපච්චයනො ව එකවිධා, සාරමණානාරමණනො දුට්ඨං, අතිතාදිනො තිවිධං, යොතිගතිවසෙන වතුබ්බිධං පඤ්ඤාවිධඤ්ඤා, සලායතනං සඤ්ජාතිසමොසරණට්ඨානනො එකවිධා, භූතපපසාද විඤ්ඤාණාදිනො දුට්ඨං, සමපත්තාසමපත්තනොහයගොවරනො තිවිධං, යොතිගතිපරියාපනනනො වතුබ්බිධං පඤ්ඤාවිධඤ්ඤාති, ඉමිතා නයෙන එස්සාදිනමපි එකවිධාදිභාවො වේදිතබ්‍යො ති, එවමෙත්ථ එකවිධාදි නොපි විඤ්ඤානබ්‍යො විනිවර්තයො,

අභිග්‍රහඤ්ඤා වචන්තා'ති සොකාදයො වෙත්ථ භවවකක්‍යස්ස අවිචේද දස්සනත්ථ චුත්තා. ජරාමරණබ්‍යාහතස්ස හි බාලස්ස තෙ සමභවනති. යථා හ :- "අස්සුතවා භික්ඛවෙ පුට්ඨජනො කායිකාය දුක්ඛාය වේදනාය

පුට්ඨො සමානෝ සොචති. කිලමති. පරිදෙවති. උරතතාලිං කන්දති. සමමානමාපජ්ජති”ති, යාව ච තෙසං පවතති, තාව අවිජ්ජායා”ති පුනච අවිජ්ජා පච්චයා සඛාරා”ති සමිකිමෙව හොති භවචක්කං, තස්මා තෙසමි පරාමරණෙනෙව එකසංඛිපං කතා වාදසෙව පටිච්චසමුප්පාදංගානි”ති වෙදිතබ්බාති. එවමෙත්ථ අඛ්‍යාතං වචන්තතො පි විඤ්ඤ තබ්බො විතීවජ්ජයො, අයං තාවෙත්ථ උද්දෙසවාරවසෙන සංඛිපකථා,

ඉද්දති නිද්දෙසවාරවසෙන වින්දාරකථා හොති. අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරා හි ති වුතතං. තත්ථ අවිජ්ජාපච්චයෙසු සඛාරෙසු දයෙසනබ්බෙසු යස්මා පුතෙන කප්ථතබ්බෙ පඨමං පිතා කපීයති. එවං හි සති මිත්තස්ස පුතො දත්තස්ස පුතො ති පුතො පුත්‍රකපිතො හොති. තස්මා දෙසනාකුසලො සත්ථා සඛාරානං ජනකට්ඨන පිතුසදිසං අවිජ්ජං තාව දයෙසතුං නස්මිං සමානා අවිජ්ජා? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණනති ආදිමාන. තත්ථ යස්මා අයං අවිජ්ජා දුක්ඛසච්චස්ස යාථාවසරසලක්කණං ජාතිතුං පසයිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙති. ඡාදෙත්වා පරියොනනිත්වා ගන්තේත්වා තිට්ඨති. තස්මා දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණනති වුච්චති. තථා යස්මා දුක්ඛසමුදයස්ස දුක්ඛනිරෝධස්ස දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපදය යාථාවසරසලක්කණං ජාතිතුං පසයිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙති. ඡාදෙත්වා පරියොනනිත්වා ගන්තේත්වා තිට්ඨති. තස්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදය අඤ්ඤාණනති වුච්චති. ඉමෙසු චතුසු ණානෙසු සුත්තනතිකපරියායෙන අඤ්ඤාණං අවිජ්ජා ති කපිතං. නික්කපකණ්ඨෙ පන අභිධම්මපරියායෙන පුබ්බනෙත අඤ්ඤාණනති අපරෙසු පි චතුසු ණානෙසු අඤ්ඤාණං ගතිතං. තත්ථ පුබ්බගෙන ති, අතීතො අභූතා; අතීතාති ඛනිධාතු ආයතනාති, අපරගෙන ති, අනාගතො අභූතා; අනාගතාති ඛනිධාතු ආයතනාති, පුබ්බගතාපරගෙන ති, තදුභයං; ඉදංපච්චයෙනා ති, සඛාරාදීනං කාරණාති අවිජ්ජාදීනි අඛ්‍යාති; පටිච්චසමුප්පන්නාධම්මා ති, අවිජ්ජාදීනි නිබ්බතනා සඛාරාදයො ධම්මා; තත්‍රායං අවිජ්ජා යස්මා අතීතානං ඛනිධාදීනං යාථාවසරසලක්කණං ජාතිතුං පසයිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙති. ඡාදෙත්වා පරියොනනිත්වා ගන්තේත්වා තිට්ඨති. තස්මා පුබ්බනෙත අඤ්ඤාණනති වුච්චති. තථා යස්මා අනාගතානං ඛනිධාදීනං අතීතානාගතානං ඛනිධාදීනං ඉදංපච්චයතායෙව පටිච්චසමුප්පන්නධම්මානඤ්ච යාථාවසරසලක්කණං ජාතිතුං පසයිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙති. ඡාදෙත්වා පරියොනනිත්වා ගන්තේත්වා තිට්ඨති. තස්මා ඉදංපච්චයතාපටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණනති වුච්චති. ඉමෙසු අධිප්පු ණානෙසු අභිධම්මපරියායෙන අඤ්ඤාණං අවිජ්ජා ති කපිතං. එවං කීං කපිතං හොති? කිච්චතො වෙව ජාතිතො ව අවිජ්ජා කපිතා නාම හොති. කථං? අයං හි අවිජ්ජා ඉමාති අධිධානාති ජාතිතුං පසයිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙති ති කිච්චතො කපිතා. උපපජ්ජ මාතා’පි ඉමෙසු අධිප්පු ණානෙසු උපපජ්ජති’ති ජාතිතො’පි කපිතා. එවං කප්ථෙත්වා පුන සං එවමෙත්ථ අඤ්ඤාණං අදස්සනනති ආදීනි පඤ්චවිසති පද්ධති අවිජ්ජාය ලක්කණං දයෙසතුං ගතිතාති, තත්ථ

යසලා අයං අවිජ්ජා ඉමෙහි අර්ථය පදෙහි කපිතා'පි පුත පඤ්චවිසතිං පදෙහි ලක්කණේ අකපිතෙ සුකපිතා නාම න හොති. ලක්කණේ පත කපිතෙ යෙව සුකපිතා නාම හොති. යථා පුරිසො නට්ඨං ගොණං පරියෙසමානො මනුස්සො පුච්ඡෙය්‍ය. අපි අය්‍යා සෙතං ගොණං පසසථ රතතං ගොණං පසසථා ති? තෙ එවං වදෙය්‍යං. ඉමයමිං රට්ඨං සෙතරතතානං ගොණානං අනෙතා නපි. කිං තෙ ගොණස්ස ලක්කණනති? අථ තෙන සඛ්ඤාපි වා නඛලං වා ති චුතෙන ගොණො සුකපිතො නාම භවෙය්‍ය. එවමෙව යසලා අයං අවිජ්ජා අර්ථය පදෙහි කපිතා'පි පුත පඤ්චවිසතිං පදෙහි ලක්කණේ අකපිතෙ සුකපිතා නාම න හොති. ලක්කණේ පත කපිතෙ යෙව සුකපිතා නාම හොති. තසමා යානස්සා ලක්කණදස්සානන් පඤ්චවිසති පද්ධති කපිතාති. තෙසමපි වසෙන වෙදිතබ්බා. සෙය්‍යපිදං? සද්දං නාම පඤ්ඤා, සා අත්තං කාරණකාරණං චතුසච්චධම්මං විදිතං පාකටං කුරෙති. අයං පත අවිජ්ජා උපපජ්ජිතා තං විදිතං පාකටං කාතුං න දෙති ති සද්දං පවතිතතො අසද්දං,

දස්සනනති පි පඤ්ඤා, සා පි තං ආකාරං පසසති. අවිජ්ජා පත උපපජ්ජිතා තං පසසිතුං න දෙති ති අදස්සනං, අභිසමයො ති පි පඤ්ඤා, සා තං ආකාරං අභිසමෙති. අවිජ්ජා පත උපපජ්ජිතා තං අභිසමෙතුං න දෙති ති අනභිසමසො, අනුබොධො සමොධො පරිවෙධො'ති පි පඤ්ඤා, සා තං ආකාරං අනුබුද්ධිති සමුද්ධිති පරිච්ඡිති. අවිජ්ජා පත උපපජ්ජිතා තං අනුබුද්ධිතුං සමුද්ධිතුං පරිච්ඡිතිතුං න දෙති ති අනනුබොධො අසමොධො අපච්චෙධො, සඛ්ඤානො ති'පි පඤ්ඤා, සා තං ආකාරං ගහෙතා සංසිතා ගණ්හාති. අවිජ්ජා පත උපපජ්ජිතා තං ගහෙතා සංසිතා ගණ්හිතුං න දෙති ති අසඛ්ඤානො, පරියො ගාහණො ති පි පඤ්ඤා, සා තං ආකාරං ඔගාහිතා අනුපවිසිතා ගණ්හාති. අවිජ්ජා පත උපපජ්ජිතා තං ඔගාහිතා අනුපවිසිතා ගණ්හිතුං න දෙති ති අපච්චෙධො, සමපෙක්කණො ති පි පඤ්ඤා, සා තං ආකාරං සමං සමා ව පෙක්කති. අවිජ්ජා පත උපපජ්ජිතා තං සමං සමා ව පෙක්කිතුං න දෙති ති අසමපෙක්කණො, පච්ච වෙක්කණො ති පි පඤ්ඤා, සා තං ආකාරං පච්චවෙක්කති. අවිජ්ජා පත උපපජ්ජිතා තං පච්චවෙක්කිතුං න දෙති ති අපච්චවෙක්කණො, නාස්සා කිඤ්චි කම්මං පච්චකං අපි. සයඤ්ච අපච්චවෙක්කිතා කතං කම්මනති අපච්චකම්මං, දුමමධ්මාචාරාය දුමමජ්ඣං, බාල භාවතාය බාලං, සමපජ්ඤානති පි පඤ්ඤා, සා අත්තං කාරණ කාරණං චතුසච්චධම්මං සමා පජානාති. අවිජ්ජා පත උපපජ්ජිතා තං ආකාරං පජානිතුං න දෙති ති අසමපජ්ඤා, මොහතවසෙන මොහො, පමොහතවසෙන සමොහො, සමොහතවසෙන සමොහො, අවිජ්ජා විජ්ජා ති ආදිවසෙන අවිජ්ජා, වට්ඨමිං ඔහනති ඔසිද්දපෙති ති අවිජ්ජානො වට්ඨමිං යොජෙති ති අවිජ්ජානො, අපජාන වසෙන පුතපුතං උපපජ්ජිතො ව අවිජ්ජානුසො, මග්ග

පරිසුට්ඨිතවොරු අද්ධිකෙ විය කුසලවිතතං පරිසුට්ඨාති ගණනාති විලුපනී ති. අවිජ්ජාපටිසුට්ඨානං, යථා නගරවාසෙ පලික්ඛණිකායා ලබ්භියා පතිතාය අනෙතානගරෙ මනුස්සානං බහිනගරගමනවටි බහිනගරෙ මනුස්සානං අනෙතානගරපථවෙසනවටි පච්ඡිජ්ජති. එවමෙව යස්ස සකකායනගරෙ අයං පතිතා. තස්ස නිබ්බාණසමාපනං ඤාණ ගමනං පච්ඡිජ්ජති ති අවිජ්ජාලබ්භි නාම හොති. අකුසලඤ්ච නං මූලඤ්ච අකුසලානං වා මූලනති අකුසලමූලං, තං පන න අඤ්ඤං, ඉධාපිපෙසතො මොහො ති මොහො අකුසලමූලං, අයං චූළවති අවිජ්ජා'ති, අයං එවං ලක්ඛණං අවිජ්ජා නාමා ති චූළවති. එවං පඤ්චවිසති පදවසෙන අවිජ්ජාය ලක්ඛණං වෙදිතබ්බං. එවං ලක්ඛණං පනා'යං අවිජ්ජා දුක්ඛාදිසු අඤ්ඤාණනති චූළතාපි දුක්ඛසච්චස්ස එකදෙසො හොති. සහජාතා හොති. තං ආරම්භණං කරොති. ඡාදෙති. සමුදයසච්චස්ස න එකදෙසො හොති. සහජාතා හොති. තං ආරම්භණං කරොති. ඡාදෙති. නිරෝධ සච්චස්ස නෙව එකදෙසො හොති. න සහජාතා. න තං ආරම්භණං කරොති. තං ආරම්භණං කෙවලං ඡාදෙති. මග්ගසච්චස්සාපි න එක දෙසො, න සහජාතා, න තං ආරම්භණං කරොති. කෙවලං ඡාදෙති.

දුක්ඛාරම්භණතා අවිජ්ජා උපපජ්ජති. තඤ්ච ඡාදෙති. සමුදයා රම්භණතා අවිජ්ජා උපපජ්ජති. තඤ්ච ඡාදෙති. නිරෝධාරම්භණතා අවිජ්ජා නුපපජ්ජති. තඤ්ච ඡාදෙති. මග්ගාරම්භණතා අවිජ්ජා නුපපජ්ජති. තඤ්ච ඡාදෙති. වෙ සච්චා දුද්දසත්තා ගමතිරු, වෙ සච්චා ගමතිරත්තා දුද්දසා, අපි ව බො පන දුක්ඛනිරෝධා අරියසච්චං ගමතිරඤ්ච දුද්දසඤ්ච, තත්ථ දුක්ඛං නාම පාකට්ඨං, ලක්ඛණස්ස පන දුද්දසත්තා ගමතිරං නාම ජාතං, සමුදයෙ පි එසෙව නයො, යථා පන මහාසමුද්ධං මනේන්ධා ඔජාය නිගරණං නාම භාගෙ, සිනෙරු පාදතො වාලිකාය උග්ගරණං නාම භාගෙ, පබ්බතං පිලේන්ධා රසස්ස නිගරණං නාම භාගෙ, එවමෙව වෙ සච්චාති ගමතිරත්තාය එව දුද්දසාති, නිරෝධසච්චං පන අතිගමතිරඤ්ච අතිදුද්දසඤ්චාති, එවං දුද්දසත්තා ගමතිරුතං ගමතිරත්තා ව දුද්දසානං වතුත්තං අරියසච්චානං පටිච්ජාදකං මොහකිකාරං අයං චූළවති අවිජ්ජා ති, -අවිජ්ජාපදං-

සඛාරපදෙ ගෙට්ඨා චූළතාසඛාරෙසු සඛාරසඤ්ඤාන ආගත සඛාරෙ අනාමසිත්වා අවිජ්ජාපච්චයසඛාරෙ යෙව දය්‍යොනොනා නාම සත්තමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරාන් ? පුඤ්ඤාභිසඛාරාණ'ති ආදිමාහ. තත්ථ පුනාති අත්තතො කාරකං පුරෙති ව අර්ක්කාසයං පුඤ්ඤඤ්ච භවං නිබ්බතෙතනී ති පුඤ්ඤා, අභිසඛාරෙති විපාකං කට්ඨත්තාරුපඤ්චා ති අභිසඛාරෙ, පුඤ්ඤඤ්ච අභිසඛාරෙ පුඤ්ඤාභිසඛාරෙ, පුඤ්ඤ පටිපක්ඛතො අපුඤ්ඤා, අපුඤ්ඤඤ්ච අභිසඛාරෙ අපුඤ්ඤාභිසඛාරෙ, න ඉඤ්ජති ති ආනෙඤ්ජං, ආනෙඤ්ජමෙව අභිසඛාරෙ ආනෙඤ්ජඤ්ච භවං අභිසඛාරෙති ති ආනෙඤ්ජාභිසඛාරෙ, කායෙන පටිත්තතො කායතො වා පටිත්තතො කායස්ස වා සඛාරාණ'ති කායසඛාරෙ,

තත් අධිකාරවරු ව දැනසිලමයා හොනනි. භාවනාමයා පන තෙරස පි, යථා හි පගුණං ධම්මං සැක්ඛියමානො එකං වෙ අනුසංකයො ගතො පි න ජානාති. පච්ඡා ආවජේජනො ජානාති. එවමෙව කසිණපරිකම්මං කරොනනස්ස පගුණජක්ඛානං පච්ච වෙකකිනනස්ස පගුණකම්මවසානඤ්ච මනසිකරොනනස්ස ඤාණ විපප්පනතා පි භාවනා හොති. තෙන වුත්තං භාවනාමයා පන තෙරස පි ති, තත් දැනමයාදීසු “දැනං ආරක්ඛ දැනමධිකිච්ච යා උපපජ්ජති වෙනතා, සඤ්චිතතා, වෙනසිතතතං, අයං වුච්චති දැන මයො පුඤ්ඤාභිසංඛාරොති, සීලං ආරක්ඛ-පෙ-භාවනං ආරක්ඛ භාවන මධිකිච්ච යා උපපජ්ජති වෙනතා, සඤ්චිතතා, වෙනසිතතතං, අයං වුච්චති භාවනාමයො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො”ති අයං සඤ්චිපදෙසනා, විවරදීසු පන වතුසු පච්චයෙසු රුපාදීසු වා ඡසු ආරම්භණෙසු අනනාදීසු වා දසසු දැනවැන්නු නං නං දෙනනස්ස නෙසං නෙසං උපපාදනතො පටිසාය පුබ්බභාගෙ පරිච්චාගකාලෙ පච්ඡා සොමනස්ස විතෙතන අනුස්සරණෙ වාති නීසු කාලෙසු පච්චතා වෙනතා දැන මයා නාම, සීලං පරිපූරණත්ථාය පන පබ්බජිත්තාමි”ති විහාරං ගච්ඡන්තස්ස පබ්බජන්තස්ස මනොරථං මත්තං පාපෙත්වා පබ්බජිතො වතමති සාධු සුච්ඡිති ආවජේජනනස්ස පාතිමොකං සංවරනනස්ස විවරදයො පච්චයෙ පච්චවෙකකිනනස්ස ආපාථගතෙසු රුපාදීසු වක්ඛානාරුද්ධි සංවරනනස්ස ආජිවං සොධෙතනස්ස ව පච්චතා වෙනතා සීලමයා නාම, පටිසම්බදයං වුත්තෙතන විපස්සනාමග්ගෙත

වක්කුං අතිවටනෝ දුක්ඛතෝ අනත්තතෝ භාවෙනත්තං රුපෙ-පෙ-
 ධමමෙ, වක්කුච්ඡිකුසුණං -පෙ- මනෝච්ඡිකුසුණං, වක්කුසමච්ඡං-පෙ-
 මනෝසමච්ඡං, වක්කුසමච්ඡං චෙදනං -පෙ- මනෝසමච්ඡං චෙදනං,
 රුපසකුසුණං-පෙ-ධමසකුසුණං ජරාමරණං අතිවටනෝ දුක්ඛතෝ
 අනත්තතෝ භාවෙනත්තං පච්චත්තා වෙනත්තා භාවත්තාමයා
 නාමා ති අයං වින්දාරකථා, අප්පකුසුණිසංඛාරනිදද්දසෙ අකුසලා
 වේදනා නි, වාදස අකුසලවිත්ත සමපයුත්තා වෙනත්තා; කාමාවච්චි ති,
 කිසුචා පි තත්ථ උපපජ්ජා වෙ දෙමත්තසංඝගතවෙනත්තා සෙසා
 රුපාරුප භවෙ පි උපපජ්ජන්ති. තත්ථ පන පටිසංඝිනං න ආකස්මිති.
 කාමාවච්චෙරෙ යෙව පටිසංඝිවසෙත විපාකං අවචාරෙනති ති කාමාවච්ච
 තෙව චුත්තා. ආනෙස්සාභිසංඛාර නිදද්දසෙ කුසලා වේදනා
 අරුපාවච්චි ති, වතස්සො අරුපාවච්චකුසලවෙනත්තා; එතා හි
 වතස්සො අනිස්සන්ධොන අනිස්සන්තං ව අභිසංඛාරණධොන
 ආනෙස්සාභිසංඛාරෙ ති චුච්චන්ති.

රුපාවච්ච වතුන්ද්‍රිකානතො හි තිස්සො කුසලවිපාකනිරියා
 වෙනත්තා වාදස අරුපාවච්චවෙනත්තා ති පඤ්චදස ධමමා නිවච්චධොන
 අච්ඡන්ධොන ආනෙස්සා නාම, තත්ථ රුපාවච්ච කුසලා වෙනත්තා
 අනිස්සා සමානා පි අත්තනා සරික්ඛකම්පි අසරික්ඛකම්පි සභුස්සන්ධම්පි
 අනිස්සන්ධම්පි රුපාරුපං ජනෙති ති ආනෙස්සාභිසංඛාරෙ නාම
 න භොති. විපාකනිරියවෙනත්තා පන අවිපාකත්තා විපාකං න අභිසංඛි
 රෙන්නති. තථා අරුපාවච්චවිපාකනිරියවෙනත්තා පි ති එකාදසා පි එතා
 වෙනත්තා ආනෙස්සා ව, න අභිසංඛාර, චතුර්ඛිධා පන අරුපාවච්චකුසල
 වෙනත්තා යථා හත්ථිසංඝාදිතං සද්දිසා ව ජායා භොති. එවං අත්තනා සද්දිසං
 නිවච්චං අරුපමෙව ජනෙති ති ආනෙස්සාභිසංඛාරෙ ති චුච්චති ති,
 එවං පුඤ්ඤභිසංඛාරවසෙත තෙරස, අප්පකුසුණිසංඛාරවසෙත වාදස,
 ආනෙස්සාභිසංඛාරවසෙත වතස්සො ති, සබ්බාපෙතා පරිපිණ්ඩිතා
 එකුතතිංසවෙනත්තා භොන්ති. ඉති භගවා අපරිමාණේසු වක්ඛවාළේසු
 අපරිමාණානං සත්තානං උපපජ්ජන්ත කුසලාකුසල වෙනත්තා මහාභූතාය
 ධාරයමානො විය නාළියං පකඛිපිත්වා මිත්තමානො විය ව සබ්බකුසුණ
 සුභෙත පරිවර්තීත්වා එකුතතිංසමෙව දස්සෙයි. ඉද්දති අපරිමාණේසු
 වක්ඛවාළේසු අපරිමාණා සත්තා කුසලාකුසලකම්මං ආයුගමානා ගෙහි
 වාරෙහි ආයුගන්ති. තාති තීති කම්මවාරති ති දස්සන්තො තත්ථ
 කතමො කාසසංඛාරාණි? කාසසංඛාරාණි ති ආදිමාග. තත්ථ කාස
 සංඛාරාණි ති, කාසවිඤ්ඤානිං සමුට්ඨාපෙත්වා කාසවාරතො පච්චත්තා
 අට්ඨි කාමාවච්චකුසලවෙනත්තා වාදසඅකුසලවෙනත්තා ති සමවිසති
 වෙනත්තා; කාසවාරෙ ආද්‍යනගහණවොපනං පාපයමානා උප්පන්නා
 විසති කුසලාකුසලවෙනත්තා ති පි වත්තුං වට්ටති. වට්ඨිසංඛාරාණි ති,
 වට්ඨිවිඤ්ඤානිං සමුට්ඨාපෙත්වා වට්ඨිවාරතො පච්චත්තා තා යෙව විසති
 වෙනත්තා; වට්ඨිවාරෙ හනුසංඛාරාණි වාසාගෙදං පාපයමානා
 උප්පන්නා විසති වෙනත්තා ති පි වත්තුං වට්ටති. අභිඤ්ඤා වෙනත්තා

පනෙත්ථ පරතො විඤ්ඤාණස්ස පච්චයො න භොති ති න ගතිතා. යථා ච අභිඤ්ඤාදවෙනනා, එවං උද්ධවච්චෙනනා පි න භොති. තස්මා සා පි විඤ්ඤාණස්ස පච්චයභාවෙ අපනෙතබ්බා. අවිජ්ජාපච්චයා පන සබ්බාපෙතා භොනති. මනෝසංකල්පනා නි, උභොපි විඤ්ඤාතරියො අසමුද්ධාපෙතා. මනෝවායෙර උපපන්නා සබ්බා පි එකුතනිස වෙනනා; ඉති භගවා අපරිමාණේසු වක්කවාලෙසු අපරිමාණා සත්තා කුසලාකුසල කම්මං ආයුහමානා ඉමෙති තිති වායෙති ආයුහනනි ති ආයුහනකම්මවායං දෙස්සෙයි. ඉමෙසං පන විතතමපි තිකානං අඤ්ඤාමඤ්ඤාං සම්පයොගො වෙදිතබ්බො. කථං? පුඤ්ඤාභිසංඛාරො හි කායදුච්චරිතා විරමනතස්ස සියා කායසංඛාරො, වච්චදුච්චරිතා විරමනතස්ස සියා වච්චසංඛාරො, එවං අධිකුසලවෙනනා කාමාවචරං පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ච භොති කාය සංඛාරො ච වච්චසංඛාරො ච, මනෝවායෙර උපපන්නා පන තෙරස වෙනනා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ච භොති විතතසංඛාරො ච, අපුඤ්ඤාභිසංඛාරොපි. කායදුච්චරිතවසෙන පචතතිසං සියා කායසංඛාරො, වච්චදුච්චරිතවසෙන පචතතිසං සියා වච්චසංඛාරො, වෙ වාරති මුඤ්චිත්වා මනෝවායෙර පචතතිසං සියා විතතසංඛාරො ති, එවං අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො කායසංඛාරො පි භොති වච්චසංඛාරො පි විතතසංඛාරො පි, කාය සංඛාරො පන සියා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො සියා අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො, න ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, තථා වච්චසංඛාරො, විතතසංඛාරො පන සියා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො සියා අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො සියා ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො ති, ඉමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා නාම,

කථං පනෙතං ජාතිතබ්බං ඉමෙ සංඛාරා අවිජ්ජා පච්චයා භොනති ති? අවිජ්ජාභාවෙ භාවනො, යස්ස හි දුක්ඛාදීසු අවිජ්ජාසංඛාරානං අඤ්ඤාණං අපපතීනං භොති. සො දුක්ඛෙ නාව පුබ්බනාදීසු ච අඤ්ඤාණෙන සංසාරදුක්ඛං සුඛසංඤ්ඤාය ගහෙතා තස්ස හෙතුභූතෙ තිවිධෙ පි සංඛාරෙ ආරභති. සමුදයෙ අඤ්ඤාණෙන දුක්ඛහෙතුභූතෙ පි තණ්හා පරික්ඛාරෙ සංඛාරෙ සුඛහෙතුතො මඤ්ඤාමානො ආරභති. නිරුධෙ පන මග්ගෙ ච අඤ්ඤාණෙන දුක්ඛස්ස අනිරුධභූතෙ පි ගතිවිසෙසෙ දුක්ඛනිරුධසංඤ්ඤාදී නුචා නිරුධස්ස ච අමග්ගභූතෙසු පි යඤ්ඤාමරතපාදීසු නිරුධමග්ගසංඤ්ඤාදී නුචා දුක්ඛනිරුධං පත්ථය මානො යඤ්ඤාමරතපාදිමුඛෙන තිවිධෙ පි සංඛාරෙ ආරභති. අපි ච සො තාය වතුසු සච්චෙසු අපපතීනාවිජ්ජතාය විසෙසනො ජාතිජරා රුගමරණාදි අනෙකාදිතවචොක්ඛණං පුඤ්ඤාභිසංඛාරානං දුක්ඛං දුක්ඛතො අජානනො තස්ස අබිගමාය කායවච්චිතතසංඛාරහෙදං පුඤ්ඤාභිසංඛාරං ආරභති දෙවච්චරිකාමකො විය මරුපපාතං, සුඛසම්ම තස්සා පි ච තස්ස පුඤ්ඤාභිසංඤ්ඤා අනෙක මහාපරිලාභජනකං විපරිණාම දුක්ඛතං අපසංසාදතඤ්ඤා අපසංසනො පි තපපච්චයං වුත්තපපකාර මෙව පුඤ්ඤාභිසංඛාරං ආරභති සලභො විය දීපසිංහාභිතිපාතං, මධුබිඤ්ඤාදිභො විය ච මධුලිතතස්සාදිකාලෙහතං, කාමුපසෙවනාදීසු ච

සවිපාකෙසු ආදීනවං අපසංකතො සුඛසංකෘතො වෙව කිලෙසාතිගුන නාය ව වාරතතයපාවනතමපි අපුසංකෘතිසංඛාරං ආරහති බාලො විශ් ලථකීලනං, මරිතුකාමො විශ් ව විසබ්දනං, ආරුපපවිපාකෙසු වාපි සංඛාරවිපරිණාමදුක්ඛතං අනවබුද්ධමානො සසානාදිවිපල්ලාසෙන විතතසංඛාරගුතං ආනෙස්සාතිසංඛාරං ආරහති දිසාමුලෙනා විශ් පිසාවනගරුහිබුබ්බගමනං, එවං යසො අවිජ්ජාසාවිනො ව සංඛාර භාවො, න අභාවනො, තසො ජාතිතබ්බමෙනං ඉමෙ සංඛාරා අවිජ්ජා පච්චයා භොනති ති, චුත්තමපි වෙනං, “අවිවා භික්ඛවෙ අවිජ්ජාගතො පුසංකෘතිසංඛාරමපි අභිසංඛරෙති. අපුසංකෘතිසංඛාරමපි අභිසංඛරෙති. ආනෙස්සාතිසංඛාරමපි අභිසංඛරෙති. යතො ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛුනො අවිජ්ජා පභිනා විජ්ජා උපපන්නා සො අවිජ්ජාවිරුගා විජ්ජපපාදු නෙව පුසංකෘතිසංඛාරං අභිසංඛරෙති”ති, එත්ථාහ. ගණනාම තාව එතං අවිජ්ජාසංඛාරානං පච්චයො ති, ඉදං පන වත්තබ්බං තතමෙසං සංඛාරානං කථං පච්චයො භොති ති? තුඤ්ඤං චුච්චති.

පච්චයො භොති පුසංකෘතං-දුට්ඨා නෙකධා පන,
පරෙසං පච්ඡිමානං සා-එකධා පච්චයො මතා.

තත්ථ පුසංකෘතං. දුට්ඨා‘ති ආරම්භපච්චයෙන ව උපනිස්සය පච්චයෙන වාති වෙධා පච්චයො භොති. සා හි අවිජ්ජා බයතො වයතො සමමසනකාලෙ කාමාවචරානං පුසංකෘතිසංඛාරානං ආරම්භපච්චයෙන පච්චයො භොති. අභිසංකෘතිනෙතන සමොභවිත්තජානනකාලෙ රූපාව චරානං, අවිජ්ජාසමතික්කමත්ථාය පන දුනාදීති වෙව කාමාවචර පුසංකෘතිරියවජ්ජිති පුරෙන්නාසං රූපාවචරජ්ඣානාති ව උපපාදෙන්නාසං විත්තමපි තෙසං උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයො භොති. තථා අවිජ්ජා සමමුලහතා කාමභවරූපභවසමපතතියො පඤ්ඤා තානෙව පුසංකෘති කරෙන්නාසං, අනෙකධා පන පරෙසනති අපුසංකෘතිසංඛාරානං අනෙකධා පච්චයො භොති. කථං? එසා හි අවිජ්ජා ආරබ්භ රුගාදීනං උපපජ්ජනකාලෙ ආරම්භපච්චයෙන, ගරුං කත්ථා අසාදනකාලෙ ආරම්භාධිපති ආරම්භපනිස්සයෙහි, අවිජ්ජාසමමුලහසං අනාදීනව දසායවිනො පාණාතිපානාදීති කරෙන්නාසං උපනිස්සයපච්චයෙන, දුතියජවනාදීනං අනන්තරසමන්තරානන්තරූපනිස්සයාසෙවනනත්ති විගතපච්චයෙහි, යඛිතිඤ්චි අකුසලං කරෙන්නාසං හෙතු සහජාත අසංකෘතසංකෘතිස්සය සමපයුත්ත අත්ථි අවිගත පච්චයෙහි ති, අනෙකධා පච්චයො භොති. පච්ඡිමානං සා එකධා පච්චයො මතා ති, ආනෙස්සාති සංඛාරානං උපනිස්සයපච්චයෙනෙව එකධා පච්චයො මතා. සො පනස්සා උපනිස්සය භාවො පුසංකෘතිසංඛාරෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බොති, එත්ථාහ. කිං පනාය මෙකා ව අවිජ්ජා සංඛාරානං පච්චයො? උදග්ග අසංකෘති පි පච්චයො භොනති ති? කිඤ්ඤත්ථ යදි තාව එකාව එක කාරණවාදෙ ආපජ්ජති අප්ඨ අසංකෘති පි සනති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා ති එකකාරණතිදෙසො නුපපජ්ජති ති, න නුපපජ්ජති. කසමා? යසමා-

එකං න එකතො ඉධ-නානෙක මනෙකතො පි නො එකං,
ඵලමඤ්ඤි අඤ්ඤි පන එක-ගෙතුඵල දීපනෙ අඤ්ඤා.

එකතො හි කාරණතො න ඉධ කිංකරී එකං ඵලමඤ්ඤි. න අනෙකං,
නා පි අනෙකෙහි කාරණෙහි එකං, අනෙකෙහි පන කාරණෙහි අනෙක
මෙව හොති. තථා හි අනෙකෙහි උතුපස්චිකිත සලිලසංඛාරෙහි කාර
ණෙහි අනෙකමෙව රූපගතිරසාදිඅභිකුරසංඛාරං ඵලමුප්පජ්ජමානං
දිස්සති. යං පනෙනං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤ
ණෙන එකෙකගෙතුඵලදීපනං කතං. තත්ථ අඤ්ඤා අඤ්ඤි. පයොජනං
විජ්ජති. භගවා හි කත්ථි පටිච්චතතා කත්ථි පාකට්ඨතා කත්ථි
අසාධාරණතා දෙසනාවිලාසස්ස ච වෙනෙය්‍යානඤ්ච අනුරූපතො
එකමෙව ගෙතුං වා ඵලං වා දීපෙති. එස්සපච්චයා වෙදනා හි හි එකමෙව
ගෙතුං ඵලඤ්ඤාග. එස්සො හි වෙදනාය පටිච්චගෙතුං, යථා එස්සං වෙදනා
වචන්දනතො, වෙදනා ච එස්සස්ස පටිච්චඵලං, යථා වෙදනං එස්ස
වචන්දනතො, සෙත්ඨසමුට්ඨානා ආබාධා හි පාකට්ඨතා එකං ගෙතුමාග.
පාකට්ඨො ගෙත්ථ සෙත්ථො, න කම්මාදයො, 'යෙ කෙවි හිකම්මෙ අකුසලා
ධම්මාසංඛේතෙ අයොතිස්සො මනසිකාරමුලකා' හි අසාධාරණතා එකං
ගෙතුමාග. අසාධාරණො හි අයොතිස්සො මනසිකාරො, අකුසලානං
සාධාරණානි වත්ථාරම්මණාදිනි' හි, තස්මා අයමධ අවිජ්ජා විජ්ජමානෙසු පි
අඤ්ඤාසු වත්ථාරම්මණසහජාතධම්මාදීසු සංඛාරකාරණෙසු අස්සාදානු
පස්සිනො තණ්හා පච්චස්සති හි ච අවිජ්ජාසමුදයා ආසවසමුදයො හි ච
වචනතො අඤ්ඤාසම්මි තණ්හාදීනං සංඛාරගෙතුනං ගෙතුං හි පටිච්ච
තතො 'අවිජ්ජා හිකම්මෙව අවිජ්ජාගතො පුඤ්ඤාතිසංඛාරම්මි අභිසංඛේතො
ති' හි පාකට්ඨතා අසාධාරණතා ච සංඛාරානං ගෙතුභාවෙන දීපි
තා හි වෙදිතබ්බො. එතෙනෙව ච එකෙකගෙතුඵලදීපනපරිහාරවච
නෙන සබ්බත්ථ එකෙකගෙතුඵලදීපනෙ පයොජනං වෙදිතබ්බනති,
එත්ථාග. එවං සනෙන පි එකතොතිට්ඨඵලාය සාවජ්ජාය අවිජ්ජාය
කථං පුඤ්ඤානෙඤ්ජාතිසංඛාරපච්චයතතං යුජ්ජති? න හි නිබ්බේජනො
උච්ඡ උප්පජ්ජති හි, කථං න යුජ්ජස්සති? ලොකසම්ඤ්ඤි-

විරුද්ධො වා විරුද්ධො ච-සද්ධිසා සද්ධිසො තථා,
ධම්මානං පච්චයො සිද්ධො-විපාකා එව තෙ ව න.

ධම්මානඤ්ඤි ථානසභාවකිච්චාදිවිරුද්ධො ච අවිරුද්ධො ච පච්චයො
ලොකෙ සිද්ධො. පුරිමවිතතඤ්ඤි අපරවිතතස්ස ථානවිරුද්ධො පච්චයො,
පුරිමසිප්පාදිසිකා ච පච්චං පවත්තමානානං සිප්පාදි කිරියානං, කම්ම
රූපස්ස සභාවවිරුද්ධො පච්චයො, ඕරුද්ධි ච දධි ආදීනං, ආලොකො
ච කුච්චිඤ්ඤාණස්ස කිම්බවිරුද්ධො, ගුලාදයො ච ආසවාදීනං, ච කුච්චි
රූපාදයො පන ච කුච්චිඤ්ඤාණාදීනං ථානාවිරුද්ධො පච්චයො, පුරිමජවනාදයො
පච්චිමජවනාදීනං සභාවාවිරුද්ධො කිම්බා විරුද්ධො ච, යථා ච විරුද්ධො
විරුද්ධො පච්චයො සිද්ධො, එවං සද්ධිසාසද්ධිසාපි, සද්ධිසමෙව හි උතුආහාර
සංඛාරං රූපං රූපස්ස පච්චයො හොති. සාලිඛිජාදිනි ච සාලිච්චාදීනං,

අසද්ධසම්ප්පදං අරුපස්ස අරුපඤ්ච රුපස්ස පච්චයො හොති. හොලො මාවිලොමවිසාණදග්ගිලපිට්ඨාදීනි ච දුබ්බාභුතිණ්ණාදීනං, යෙසඤ්ච ධම්මානං යෙ විරුද්ධාවිරුද්ධා සද්ධිසා සද්ධිසා පච්චයා, න තෙ ධම්මා තෙසං ධම්මානං විපාකා යෙව, ඉති අයං අවිජ්ජා විපාකවසෙන එකානන්තානිට්ඨ ඵලසභාවවසෙන ව සාවජ්ජා පිසමානා සබ්බසම්ප්පදා එතෙසං පුඤ්ඤාදී සංඛාරාදීනං යථානුරූපං ආනන්ධවසභාවවිරුද්ධාවිරුද්ධපච්චයවසෙන සද්ධිසාසද්ධිසපච්චයවසෙන ච පච්චයො හොති ති වෙදිනබ්බා. සො චස්සා පච්චයභාවො, යස්ස හි දුක්ඛාදීසු අවිජ්ජාසංඛාරානං අඤ්ඤාණං අපපඨිතං හොති. සො දුක්ඛෙ නාව පුබ්බන්තාදීසු ච අඤ්ඤාණෙන සංසාරදුක්ඛං සුඛසඤ්ඤාය ගහෙත්වා තස්ස හෙතුභූතෙ තිවිධෙ පි සංඛාරෙ ආරභතී ති ආදීනා නයෙන වුත්තො යෙව, අපි ච අයං අඤ්ඤාපි පරියායො,

වුත්තප්පාතෙ සංසාරෙ-සංඛාරානඤ්ච ලක්ඛණේ,
යො පටිච්චසමුප්පන්න-ධම්මෙසු ච විමුක්ඛාති.

අභිසංඛරෙති යො එතෙ-සංඛාරෙ තිවිධෙ යතො,
අවිජ්ජාපච්චයො තෙසං-තිවිධානමප්පයං තතො ති.

කථං පන යො එතෙසු විමුක්ඛාති. සො තිවිධෙපෙන සංඛාරෙ කරෙතී ති වෙ? වුත්තියා නාව විමුලොසා සබ්බත්ථ ඛණ්ඩානං හෙදො මර ණ්නති වුත්තියං අගණ්ණන්තො සන්තො මරති. සත්තස්ස දෙහන්තර සංඛිතම නන්ති ආදීනි විකපෙපති. උපපාතෙ විමුලොසා සබ්බත්ථ ඛණ්ඩානං පාතු භාවො ජාතී ති උපපාතං අගණ්ණන්තො සන්තො උපපජ්ජති සත්තස්ස නවසර්වපාතුභාවො ති ආදීනි විකපෙපති. සංසාරෙ විමුලොසා යො එස-

ඛණ්ඩානඤ්ච පටිපාටි-ධාතුආයතනාන ච,
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානා-සංසාරෙ ති පටිච්චති.

එවං වණ්ණේතො සංසාරෙ, තං එවං අගණ්ණන්තො අයං සන්තො අසමා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡති. පරස්මා ලොකා ඉමං ලොකං ආගච්ඡති ති ආදීනි විකපෙපති. සංඛාරානං ලක්ඛණේ විමුලොසා සංඛාරානං සභාවලක්ඛණං සාමඤ්ඤලක්ඛණඤ්ච අගණ්ණන්තො සංඛාරෙ අත්තන්තො අත්තනියතො ධූවන්තො සුභන්තො සුඛන්තො ච විකපෙපති. පටිච්චසමුප්පන්නධම්මෙසු විමුලොසා අවිජ්ජාදීනි සංඛාරාදීනං පච්චනිං අගණ්ණන්තො අත්තා ජානාති වා න ජානාති වා සො එව කරෙතී ව කාරෙති ව සො පටිසන්ධියං උපපජ්ජති. තස්ස අඤ්ඤාණාදියො කල්පාදි භාවෙන සරිතං සණ්ඨපෙත්වා ඉන්ද්‍රියානි සම්පාදෙතති. සො ඉන්ද්‍රිය සම්පන්නො පුසති, වෙදියති, තණ්හියති, උපාදියති, සටියති. සො පුන භවන්තරෙ භවති ති වා සබ්බෙ සත්තා නියතිසංඛිතභාවපරිණාමා ති වා විකපෙපති. සො එවං අවිජ්ජාය අනිකන්තො එවං විකපෙපන්නො යථා නාම අඤ්ඤා පඤ්චියං විවරන්තො මග්ගමපි අමග්ගමපි ඵලමපි තිත්තමපි සමමපි විසමමපි පටිපජ්ජති. එවං පුඤ්ඤමපි අපුඤ්ඤමපි ආතෙඤ්ඤමපි සංඛාරං අභිසංඛරෙති ති, තෙනෙතං වුච්චති.

යථා පි නාම ජච්චකො-නරෙ අපරිනායකො,
එකද් යාති මගෙන-කුමමගෙනා'පි එකද්.

සංසාරෙ සංසරං බාලො-තථා අපරිනායකො,
කරෙති එකද් පුඤ්ඤං-අපුඤ්ඤමපි එකද්.

යද් ඤාතො ව සො ධම්මං-සච්චාති අභිසමෙස්සති,
තද් අවිජ්ජපසමා-උපසන්නො වරිස්සති ති.

අයං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා නි පදසම්මි විතාරකථා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණපදනිකාදියෙසො චක්ඛුචිඤ්ඤාණනාති ආදිසු චක්ඛුචිඤ්ඤාණං කුසලවිපාකං අකුසලවිපාකනාති ද්විධං ගොති. තථා සොනසාණ ජිව්හාකායවිඤ්ඤාණාති, මනෝවිඤ්ඤාණං පන කුසලාකුසලවිපාකා වෙ මනෝධාතුයො තිස්සො අගෙතුකමනෝවිඤ්ඤාණධාතුයො අධි සගෙතුකාති කාමාවචරවිපාකවිතතාති පඤ්චරූපාවචරාති වතතාරි අරූපාවචරාතිති වාචිසතිවිධං ගොති. ඉති ඉමෙහි ඡ්ඛි විඤ්ඤාණෙහි සංඛාරාතිපි චතරිංසලොකිකවිපාකවිඤ්ඤාණාති සංඛාරාති ගොනාති. ලොකුතතරාති පන වට්ඨකථායං න යුජ්ජනති'ති න ගතිතාති. තත්ථ සියා කථං පනෙතං ජාතිතබ්බං? ඉදං වුත්තපපකාරං විඤ්ඤාණං සංඛාර පච්චයා ගොති'ති, උපවිතකමමාභාවෙ විපාකාභාවතො, විපාකඤ්ඤාතං, විපාකඤ්ඤා න උපවිතකමමාභාවෙ උපපජ්ජති. යදි උපපජ්ජෙය්. සබ්බසං සබ්බවිපාකාති උපපජ්ජෙය්. න ව උපපජ්ජනති'ති ජාති තබ්බමෙතං සංඛාරපච්චයා ඉදං විඤ්ඤාණං ගොති ති,

කතරසංඛාරපච්චයා කතරවිඤ්ඤාණනාති වෙ? කාමාවචරපුඤ්ඤාති සංඛාරපච්චයා තාව කුසලවිපාකාති පඤ්ච චක්ඛුචිඤ්ඤාණාදීති මනෝ විඤ්ඤාණෙ එකා මනෝධාතු වෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතුයො අධිකාමා වචරමාභාවිපාකාති ති සොලස, යථාහ:- “කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං චක්ඛුචිඤ්ඤාණං උපපන්නං ගොති. තථා සොනසාණ ජිව්හාකායවිඤ්ඤාණං උපපන්නං ගොති. විපාකා මනෝධාතු උපපන්නා ගොති. මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපන්නා ගොති. සොමනස්සසගගතා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපන්නා ගොති. උපෙක්ඛා සගගතා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපන්නා ගොති. සොමනස්සසගගතා ඤ්ඤාණසම්පයුත්තා, සොමනස්සසගගතා ඤ්ඤාණසම්පයුත්තා සංඛාරොරන, සොමනස්සසගගතා ඤ්ඤාණවිපයුත්තා, සොමනස්සසගගතා ඤ්ඤාණවිපයුත්තා සංඛාරොරන, උපෙක්ඛාසගගතා ඤ්ඤාණසම්පයුත්තා, උපෙක්ඛා සගගතා ඤ්ඤාණ සම්පයුත්තා සංඛාරොරන, උපෙක්ඛාසගගතා ඤ්ඤාණවිපයුත්තා, උපෙක්ඛාසගගතා ඤ්ඤාණවිපයුත්තා සංඛාරොරන”ති, රූපා වචරපුඤ්ඤාතිසංඛාරපච්චයා පන පඤ්ච රූපාවචරවිපාකාති, යථාහ:- “තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං විවිච්ච වාමෙහි-පෙ-පඨමං කුතං-පෙ-පඤ්චමං කුතං උපසම්පජ්ජ විහරති”ති, එවං පුඤ්ඤාතිසංඛාරපච්චයා එකවිසතිවිධං

විඤ්ඤාණං හොති. අප්පඤ්ඤාතිසංඛාරපච්චයා පන අකුසලවිපාකානි පඤ්ච වක්ඛු විඤ්ඤාණාදීනි එකා මනෝධාතු එකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ති එවං සත්තවිධං විඤ්ඤාණං හොති. යථාහ:- “අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං වක්ඛු විඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති. තථා සොනසාණජ්චායකාය විඤ්ඤාණං, විපාකා මනෝධාතු විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපන්නා හොති”ති, ආනෙඤ්ජාතිසංඛාරපච්චයා පන චත්තාරි අරුපවිපාකානි ති එවං චතුර්විධං විඤ්ඤාණං හොති’ති, යථාහ:- “නසෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං සබ්බසො රුපසඤ්ඤානං සමතික්කමා ආකාසානඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං -පෙ- විඤ්ඤාණඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං -පෙ- ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං -පෙ- නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං සුබස්ස ච පභානා-පෙ-චතුර්ධං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති”ති, එවං යං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං හොති. තං ඤාතො ඉද්දනිස්ස එවං පච්චතී වෙදිතබ්බො.

සබ්බමෙව හි ඉදං පච්චතීපටිසංකීර්ණෙන විධා පච්චතති. නැන් වෙ පඤ්චවිඤ්ඤාණානි වෙ මනෝධාතුයො සොමනස්සහගතාහෙතුක මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ති ඉමානි තෙරස පඤ්චවොකාරහවෙ පච්චතී යඤ්ඤෙව පච්චතනති. සෙසානි එකුතවිසති තීජ්ඣ හවෙසු යථානුරූපං පච්චතීයමපි පටිසංකීර්ණමපි පච්චතනති. කථා? කුසලවිපාකානි නාව වක්ඛු විඤ්ඤාණාදීනි පඤ්ච කුසලවිපාකො වා අකුසලවිපාකො වා තිබ්බත්තස්ස යථාකකමං පරිපාකමුපගති ඤ්ඤිස්ස වක්ඛාදීනං ආපාඨ ගතං ඉට්ඨං වා ඉට්ඨමජ්ඣත්තං වා රුපාදිආරම්මණං ආරබ්භ වක්ඛාදි පසාදං නිස්සාය දස්සන සචණ් සායන සායන පුස්සන කිච්චං සාධයමානානි පච්චතනති. තථා අකුසලවිපාකානි පඤ්ච, කෙවලඤ්ඤා තෙසං අනිට්ඨං අනිට්ඨමජ්ඣත්තං වා රුපාදිආරම්මණං හොති. අයමෙව විසෙසො, දසා’පි වෙනානි නියතවාරුරම්මණවත්ථානානි නියත කිච්චානෙව ව භවනති. තතො කුසලවිපාකානං වක්ඛු විඤ්ඤාණාදීනං අනන්තරං කුසල විපාක මනෝධාතු තෙසඤ්ඤෙව ආරම්මණමාරබ්භ හදයවත්ථං නිස්සාය සමපටිච්ඡනකිච්චං සාධයමානා පච්චතති. තථා අකුසලවිපාකානං අනන්තරං අකුසලවිපාකා, ඉදඤ්ච පන වයං අනියත වාරුරම්මණං නියතවත්ථානං නියතකිච්චඤ්ච හොති. සොමනස්සහගතා පන අහෙතුක මනෝවිඤ්ඤාණධාතු කුසලවිපාක මනෝධාතුයා අනන්තරං තස්සායෙව ආරම්මණං ආරබ්භ හදයවත්ථං නිස්සාය සන්තීරණ කිච්චං සාධයමානා ච ඡජ්ඣ වාරෙසු බලවාරම්මණෙ කාමාවචරසත්තානං යෙතුයෙසන ලොභසමපයුතතජ්චතාවසානෙ භවබ්බවිධිං පටිජ්ඣිත්වා ජවනෙන ගතිතාරම්මණෙ තදුරම්මණවසෙන ව සකිං වා වික්කත්තුං වා පච්චතති. විත්තපච්චතතිගණනායං පන සබ්බවාරෙසු තදුරම්මණෙ වෙ එව විත්තවාරු ආගතා, ඉදං පන විත්තං තදුරම්මණනති ව පිටිභවබ්බනති වා’ති වෙ නාමානි ලභති. අනියතවාරුරම්මණං නියත

වච්ඡාං අනියතධර්මානකිච්චාදි භොගී'ති, එවං තාව තෙරස පඤ්ච වොකාරහවෙ පචතතිස්සෙඤ්ච පචතති'ති වෙදිතබ්බාති. සෙසෙසු එකුනවිසතිස්සා විතොසු න කිඤ්ච අත්තනො අනුරූපාය පරිසක්ඛිස්සා න පචතතති. පචතතිස්ස පන කුසලාකුසලවිපාකා තාව වෙ අගෙතුක මනොවිඤ්ඤාණධාතුයො පඤ්චසු වාරෙසු කුසලාකුසලවිපාක මනො ධාතුනං අනන්තරං සන්තීර්ණකිච්චං, ඡසු වාරෙසු පුබ්බෙ වුත්ත නයෙනෙ'ව තදුරමමණකිච්චං, අත්තනා දිත්තපරිසක්ඛිතො උඤ්ඤං අසති භවබ්‍රහ්මපච්ඡේදකෙ විතතුපපාදෙ භවබ්බකිච්චං, අනෙත වුති කිච්චාදි'ති වත්තාරි කිච්චාති සාධයමානා නියතවච්ඡාකා අනියත වාරුරමමණධර්මානකිච්චා හුත්වා පචතතතති. අඨ කාමාවචර සගෙතුක විතතුති පචතතිස්ස වුත්තනනෙ'ව ඡසු වාරෙසු තදුරමමණකිච්චං, අත්තනා දිත්තපරිසක්ඛිතො උඤ්ඤං අසති භවබ්‍රහ්මපච්ඡේදකෙ විතතුපපාදෙ භවබ්බකිච්චං, අනෙත වුති කිච්චාදි'ති තීති කිච්චාති සාධයමානා නියතවච්ඡාකා අනියත වාරුරමමණධර්මානකිච්චාති හුත්වා පචතතතති. පඤ්චරූපාවචරුති වත්තාරි ව අරූපාවචරුති අත්තනා දිත්ත පරි සක්ඛිතො උඤ්ඤං අසති භවබ්‍රහ්මපච්ඡේදකෙ විතතුපපාදෙ භවබ්බකිච්චං, අනෙත වුති කිච්චාදි'ති කිච්චවයං සාධයමානාති පචතතතති. තෙසු රූපාවචරුති නියතවච්ඡාරමමණාති අනියතධර්මාන කිච්චාති. ඉත රුති අවච්ඡාකාති නියතාරමමණාති අනියතධර්මාන කිච්චාති හුත්වා පචතතතති'ති, එවං තාව ඛතතිස්සවිධමපි විඤ්ඤාණං පචතතිස්ස සංඛාරපච්චයා පචතතති.

තත්ත්වං තෙ . තෙ සංඛාරා කම්මපච්චයෙන ව උපනිස්සය පච්චයෙන ව පච්චයා භොගතී. තත්ථ යානෙ'නාති එකාදස තදුරමමණ විත්තාති වුත්තාති. තෙසු එකමපි රූපාරූපභවෙ තදුරමමණං හුත්වා නපචතතති. කසමා? ඛිපාභාවා, තත්ථ හි කාමාවචර විපාකසංඛාරානං පරිසක්ඛිතං නපි. යං රූපාදීසු ආරමමණෙසු පචතතිස්ස තස්ස ජනකං භවෙය්. වක්ඛු විඤ්ඤාණාදිනමපි රූපභවෙ අභාවො ආපජ්ජතී'ති වෙ? න, ඉත්ථිපපච්චතති ආනුභාවතො වාරවිපිභෙදෙ විත්ත නියමතො ව, යථා වෙතං තදුරමමණං එකනෙතන රූපාරූපභවෙ නපචතතති. තථා සබ්බෙ'පි අකාමාවචරෙ ධමම නානුබ්බතී. කසමා? අජනකතතා වෙව ජනකස්ස ව අසද්ධතතා, තඤ්ඤි යථා නාම ගෙභා නිකම්මිත්වා ඛති ගතතුකාමො තරුණදුරකො අත්තනො ජනකං පිතරං වා අඤ්ඤං වා පිතුසද්ධං ගිතකාමං ඤ්ඤති. අබ්‍රහ්මයං ගෙභත්වා අනුබ්බතී. න අඤ්ඤං රුජ පුරිසාදිං, තථා එතමපි භවබ්‍රහ්මාරමමණතො ඛති නිකම්මිතුකාමං සභාගතාය අත්තනො ජනකං පිතරං වා පිතුසද්ධං වා කාමාවචර ජවතමෙව අනුබ්බතී. න අඤ්ඤං මහග්ගතං අනුත්තරං වා, යථා වෙ'නං මහග්ගතලොකුත්තරෙ ධමම නානුබ්බතී. තථා යද් එතෙ කාමාවචරධමා'පි මහග්ගතාරමමණං හුත්වා පචතතතති. තද් තෙ'පි නානුබ්බතී. කසමා? අපරිචිත දෙසතතා අච්චනපරිත්තාරමමණතතා ව, තඤ්ඤි යථා පිතරං වා

පිතුසදිසං වා සද්ධිං අනුබ්‍රැව්ණන්තා පි තරුණදරණො ඝරවාර අනාරම්භිවිභූක්කාදිමති පරිචිතො යෙව දෙසෙ අනුබ්‍රැව්ණති. න අරඤ්ඤං වා යුග්ගමිං වා ගච්ඡන්තං, එවං කාමාවචරධම්මෙ අනුබ්‍රැව්ණන්තමපි අමහග්ගාදිමති පරිචිතො යෙව දෙසෙ පචත්තමානෙ ධම්මෙ අනුබ්‍රැව්ණති. න මහග්ගානලොකුත්තරධම්මෙ ආරඛ්‍ය පචත්ත මානෙ'ති, යසමා ව'ස්ස සබ්බො කාමාවචරවිපාකො කිරියමනොධාතු කිරියඅගෙකුක මනොවිඤ්ඤාණධාතු සොමනස්සසහගතා ඉමෙ ධම්මා පරිත්තාරමමණ'ති එවං අවචන්තපරිත්තමෙව ආරමමණං වුත්තං. තසමා පෙතං මහග්ගානලොකුත්තරාරමමණෙ කාමාවචරධම්මෙ'පි තානුබ්‍රැව්ණති'ති වෙදිතබ්බං. කිං වා ඉමාය යුත්තිකාරාය? අධිකරා යඤ්ඤි එකනෙතනෙව වුත්තං. එකාදස තදරමමණවිත්තාති නාමගොත්තං ආරඛ්‍ය ජවනෙ ජචිතෙ තදරමමණං න ගණ්හන්ති. පණ්ණතිං ආරඛ්‍ය ජවනෙ ජචිතෙ තදරමමණං න ලබ්‍හති. තිලකබණ්ණරමමණික විපස්සනාය තදරමමණං න ලබ්‍හති. වුට්ඨානගාමිතිගා බලවට්ඨපස්සනාය තදරමමණං න ලබ්‍හති. රූපාරූපධම්මෙ ආරඛ්‍ය ජවනෙ ජචිතෙ තදරමමණං න ලබ්‍හති. මිච්ඡන්තනිශ්චයධම්මෙසු තදරමමණං න ලබ්‍හති. සමමත්තනිශ්චයධම්මෙසු තදරමමණං න ලබ්‍හති. ලොකුත්තර ධම්මෙ ආරඛ්‍ය ජවනෙ ජචිතෙ තදරමමණං න ලබ්‍හති. අභිඤ්ඤාසුඤ්ඤා ආරඛ්‍ය ජවනෙ ජචිතෙ තදරමමණං න ලබ්‍හති. පරිසමතිද්දසුඤ්ඤා ආරඛ්‍ය ජවනෙ ජචිතෙ තදරමමණං න ලබ්‍හති. කාමාවචරෙ දුබ්බලා රමමණෙ තදරමමණං න ලබ්‍හති. ඡස්ස වාරෙස්ස බලවාරමමණෙ ආපාඨ ගතෙ'යෙව ලබ්‍හති. ලබ්‍හමානඤ්ච කාමාවචරෙ යෙව ලබ්‍හති. රූපාරූප භවෙ තදරමමණං නාම නපි'ති, යච්චන වුත්තං සෙසෙස්ස එකුත්තිසනිගා විතෙතස්ස න කිඤ්ච අත්තනො අනුරූපාය පටිසන්ධියා නප්පචන්තති'ති, නං අතිසංඛින්නතතා දුබ්බිජානං,

තෙත'ස්ස මිත්ථාරතයදස්සන්තං වුච්චති. ති පටිසන්ධියො? කති පටිසන්ධිවිත්තාති? කෙන කන්ද පටිසන්ධි හොති? පටිසන්ධියා ආරම මණන්ති? අසඤ්ඤපටිසන්ධියා සද්ධිං මිසති පටිසන්ධි. වුත්තප්පාකරෙ නෙව එකුත්තිසනි පටිසන්ධිවිත්තාති, තන්ද අකුසලවි. ාය අගෙකුක මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා අපායෙස්ස පටිසන්ධි හොති. කුසලවිපාකාය මනුස්සලොකෙ ජවමකි ජාතිබ්බිර ජාතිඋමත්තක එලමුග නපුංසකා දිනං, අධිති සගෙකුක මහාවිපාකෙති කාමාවචරදෙවෙස්ස වෙව මනුස්සස්ස වු පුඤ්ඤවන්තානං පටිසන්ධි හොති. පඤ්චති රූපාවචරවිපා කෙති රූපිමුග්ගලොකෙ, වතුති අරූපාවචරවිපාකෙති අරූපලොකෙති, යෙන ව යන්ද පටිසන්ධි හොති. සා එව තස්සා අනුරූප පටිසන්ධි නාම, සංඛිප්පතො පටිසන්ධියා තිණි ආරමමණාති හොන්ති කමමං කමම නිමිත්තං ගතිතිමිත්තන්ති, තන්ද කමමං නාම ආයුතිතා කුසලාකුසල වෙත්තා, කමමතිමිත්තං නාම යං වජ්ඣං ආරමමණංකත්වා කමමං ආයුගති. තන්ද අතිතෙ කප්පකොට්ඨසහසස්සමන්තස්මිති කමම කතෙ තස්මි බණේ කමමං වා කමමතිමිත්තං වා ආගන්තවා උපට්ඨාති.

නමුත් කමමනිමිත්තය උපට්ඨානෙ වනු-ගොපකසිවලි කීර නාම නාලපිට්ඨක විහාරෙ වෙතිය. කාරෙසි. තුස්ස මරණමඤ්ච නිප්පත්තය වෙතිය. උපට්ඨාසි. සො නදෙව නිමිත්තං ගණනිචා කාලඛකචා දෙවලොකෙ නිබ්බන්ති අඤ්ඤා සමමුද්‍රාකාලකිරියා නාම භොති. පරමමුඛං ගව්න්තයා හි පවත්නො තිබ්බේන අසිනා සිසං ඡිඤ්ඤති. නිපජ්ඣා නිද්දයන්තයාපි තිබ්බේන අසිනා සිසං ඡිඤ්ඤති. උදකෙ ඔසිදුපෙචා මාරෙන්නි. එවරුපෙ'පි කාලෙ අඤ්ඤන්තරං කමම වා කමමනිමිත්තං වා උපට්ඨාති. අඤ්ඤං ලහුකමරණං නාම අපච්චි. නිබ්බදනදණකමන්තසමිඤ්ඤි නිලිතමකසිකං මුග්ගරෙන පහරිතා පිංසනති. එවරුපෙ පි කාලෙ කමම වා කමමනිමිත්තං වා උපට්ඨාති. එවං පිංසියමානාය පන මකසිකාය පඨමං භායවාදවජ්ජනං භවංගං නාවට්ටෙති. මනොවාදවජ්ජනමෙව ආවට්ටෙති. අඨ ජවනං ජවිතා භවංගං ඔතරති. දුතියවාදෙ කායවාදවජ්ජනං භවංගං ආවට්ටෙති. තතො කාය විඤ්ඤාණං සමපට්චන්තං සන්තරිණං වොත්ථපනන්ති විචිචිත්තාති පවත්තන්ති. ජවනං ජවිතා භවංගං ඔතරති. තතියවාදෙ මනොවාදවජ්ජනං භවංගං ආවට්ටෙති. අඨ ජවනං ජවිතා භවංගං ඔතරති. එතස්මිං යානෙ කාලකිරියං කඤ්ඤති. ඉදං කිමන්තං ආභතං? අරුපධමානං විසයො නාම එවං ලහුකො'ති දිපනන්තං,

ගතිනිමිත්තං නාම නිබ්බන්තනකමකාසෙ එකො වණේණා උපට්ඨාති. තත්ථ නිරයෙ උපට්ඨගන්තො ලොගකුලනිසදිසො හුත්වා උපට්ඨාති. මනුස්සලොකෙ උපට්ඨගන්තො මානුකුලනිසදිසො හුත්වා උපට්ඨාති. දෙවලොකෙ උපට්ඨගන්තො කප්පරුකකි විමාන සයනාදීනි උපට්ඨගන්ති. එවං කමම කමමනිමිත්තං ගතිනිමිත්තන්ති සඤ්චිපතො පටිසන්ධියා තිණ්ණි ආරමමණාති භොන්ති. අපරො නයො, පටිසන්ධියා තිණ්ණි ආරමමණාති භොන්ති. අතීතං පච්චුප්පන්නං න චත්තබ්බඤ්ච, අසඤ්ඤපටිසන්ධි අනාරමමණා'ති, තත්ථ විඤ්ඤාණඤ්චා යතන තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන පටිසන්ධිනං අතීතමෙව ආරමමණං, දසනනං කාමාවචරනං අතීතං වා පච්චුප්පන්නං වා, සෙසානං න චත්තබ්බං, එවං තීඝු ආරමමණේඝු පවත්තමානා පන පටිසන්ධි යසො අතීතාරමමණස්ස වා නචත්තබ්බාරමමණස්ස වා චුතිචිත්තස්ස අනන්තරමෙව භොති. පච්චුප්පන්නාරමමණං පත්ථ චුතිචිත්තං නාම තපච්චි. තස්මා විඝු ආරමමණේඝු අඤ්ඤන්තරාරමමණාය චුතියා අනන්තරං තීඝු ආරමමණේඝු අඤ්ඤන්තරාරමමණාය පටිසන්ධියා සුගතිදුගති වසෙන පවත්තනාකාරෙ වෙදිතබ්බො. සෙයාපිදං? කාමාවචර සුගතියං තාව ජීවස්ස පාපකමමිනො පුග්ගලස්ස “නාති ව'ස්ස තස්මිං සමයෙ ඔලමබන්ති”ති ආදිවචනතො මරණමඤ්ච නිප්පත්තය යටුප විතං පාපකමම වා කමමනිමිත්තං වා මනොවාදෙ ආපාඨ මාගව්න්ති. තං ආරබ්භ උප්පත්තාය තදුරමමණපරියොසානාය සුද්ධාය වා ජවනවිපියා අනන්තරං භවංගවිසයං ආරමමණං කන්තා චුතිචිත්තං උප්පජ්ජති. තස්මිං නිරුද්ධො තදෙව ආපාඨගතං කමම වා කමම

නිමිත්තං වා ආරබ්භ අනුපව්ඨින්නකිලෙසබලවිනාමිතං දුග්ගති පරියාපන්නං පටිසංඝිවිත්තං උපපජ්ජති. අයං අතීතාරම්භණං චුතියා අනන්තරං අතීතාරම්භණං පටිසංඝි, අපරසං මරණසමයෙ චුත්තප්පකාරකමවසෙත නරකාදීසු අග්නිජාලවණණාදිකං දුග්ගති නිමිත්තං මනෝවාරේ ආපාථ මාගච්ඡති. තස්ස විකල්පත්වං භවබ්‍යං උපපජ්ජති නිරුද්ධො තං ආරම්භණං ආරබ්භ එකං ආවජ්ජනං මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මජ්ඣිමනිකායෙ පඤ්චාස්ථානානි වෙ තදුරම්භණානි තීති විවිචිතානි උපපජ්ජති. තතො භවබ්‍යං විසයං ආරම්භණං කාමා එකං චුතිවිත්තං, එතතාවතා එකාදස විත්තකල්පණං අතීතා භොනති. අථාචසෙසපඤ්චාස්ථානකල්පණායුක්තෙ තස්මිං යෙව ආරම්භණෙ පටිසංඝිවිත්තං උපපජ්ජති. අයං අතීතාරම්භණං චුතියා අනන්තරං පච්චුප්පන්නාරම්භණං පටිසංඝි, අපරසං මරණසමයෙ පඤ්චාස්ථානං වාරුතං අඤ්ඤාතරස්මිං වාරේ රහාදිගෙහුහුතං භිතාරම්භණං ආපාථමාගච්ඡති. තස්ස යථාක්කමෙන උප්පන්නවොත්පන්නාවසානෙන මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මජ්ඣිමනිකායෙ පඤ්චාස්ථානානි වෙ තදුරම්භණානි ව උපපජ්ජති. තතො භවබ්‍යං විසයං මාරම්භණං කාමා එකං චුතිවිත්තං, එතතාවතා වෙ භවබ්‍යං ආවජ්ජනං දස්සනං සමපටිච්ඡනං සන්තීරණං වොත්පන්නං පඤ්චාස්ථානානි වෙ තදුරම්භණානි එකං චුතිවිත්තනානි පඤ්චාස්ථානකල්පණං අතීතා භොනති. අථාචසෙසඑකවිත්තකල්පණායුක්තෙ තස්මිං එව ආරම්භණෙ පටිසංඝිවිත්තං උපපජ්ජති. අයමි අතීතාරම්භණං චුතියා අනන්තරං පච්චුප්පන්නාරම්භණං පටිසංඝි, එස තාව අතීතාරම්භණං සුගතිචුතියා අනන්තරං අතීතපච්චුප්පන්නාරම්භණං දුග්ගති පටිසංඝියා පච්චුප්පන්නාකාරේ,

දුග්ගතියං සීතස්ස පන උපවිත්තානවජ්ජකමස්ස චුත්තනායෙනෙව තං අනවජ්ජකමං වා කමමනිමිත්තං වා මනෝථාරේ ආපාථ මාගච්ඡති තී, කණ්ණපකෙඛ සුක්කපකං ධපෙත්වා සබ්බං පුරිමන යෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං අතීතාරම්භණං දුග්ගතිචුතියා අනන්තරං අතීතපච්චුප්පන්නාරම්භණං සුගතිපටිසංඝියා පච්චුප්පන්නාකාරේ, සුගතියං සීතස්ස පන උපවිත්තානවජ්ජකමස්ස “තාති වස්ස තස්මිං සමයෙ මලබ්බන්ති”ති ආදිවචනතො මරණමඤ්ඤෙ නිප්පත්තස්ස ඥාපවිතං අනවජ්ජකමං වා කමමනිමිත්තං වා මනෝථාරේ ආපාථ මාගච්ඡති. තඤ්ඤො උපවිත්තමාවචරනවජ්ජකමස්සෙව, උපවිත්ත මග්ගනකමස්ස පන කමමනිමිත්තමෙව ආපාථ මාගච්ඡති. තං ආරබ්භ උප්පන්නාය තදුරම්භණපරියොසානාය සුඛාය වා ජවනවිටියා අනන්තරං භවබ්‍යං විසයං ආරම්භණං කාමා චුතිවිත්තමුපපජ්ජති. තස්මිං නිරුද්ධො තදෙව ආපාථගතං කමමං වා කමමනිමිත්තං වා ආරබ්භ අනුපව්ඨින්නකිලෙසබලවිනාමිතං සුගතිපරියාපන්නං පටිසංඝිවිත්ත මුපපජ්ජති. අයං අතීතාරම්භණං චුතියා අනන්තරං අතීතාරම්භණං න චත්තබ්බාරම්භණං වා පටිසංඝි, අපරසං මරණසමයෙ කාමාවචරන

වජ්ජකමච්චසෙන මහුසුසලොකෙ මාතුකුච්ඡවණ්ණසඛ්ඛාතං වා දෙව
ලොකෙ උය්‍යානකපාරුකඛාදිවණ්ණසඛ්ඛාතං වා සුගතීනිමිත්තං මනෝ
ඥාතේ ආපාථ මාගච්ඡති. තස්ස දුග්ගතීනිමිත්තෙන දස්සිතානුකකමෙනෙව
වුච්ඡිවිත්තානන්තරං පටිසංඛිවිත්තං උපපජ්ජති. අයං අතීතාරම්භණං
වුච්ඡියා අනන්තරං පච්චුප්පන්නාරම්භණං පටිසංඛි, අපරස්ස මරණසමයෙ
සද්දතකා අයං තාත! නවත්ථාය බුද්ධිපුජා කරියතී විත්තං පසාදෙති තී
වඤ්ඤා පුප්ථදුම ධජ්ජපතාකාදි වසෙන රුපාරම්භණං වා, ධම්මසවණතුරිය
පුජාදිවසෙන සද්දරම්භණං වා, බ්‍රිමව්‍යාසගඤ්ඤාදිවසෙන ගඤ්ඤාරම්භණං වා,
ඉදං තාත! සායස්ස නවත්ථාය දුතඛ්ඛං දෙය්‍යධම්මනතී වඤ්ඤා මධුච්ඡාණී
තාදිවසෙන රසාරම්භණං වා, ඉදං තාත! පුස්සස්ස නවත්ථාය දුතඛ්ඛං
දෙය්‍යධම්මනතී වඤ්ඤා විනපටසොමාරපවාදිවසෙන ථොට්ඨබ්බාරම්භණං
වා, පඤ්ඤාඥාතේ උපසංඝරනතී. තස්ස තස්මිං ආපාථගතෙ රුපාදි
ආරම්භණෙ යථාකකමෙන උපපන්නවොත්ථපනාවසානෙ මරණස්ස
ආසන්නභාවෙන මජ්ඣිමනිවෙගතතා පඤ්ඤාජවනානි වෙ තදුරම්භණානි ව
උපපජ්ජනති. තතො භවබ්බවිසයං ආරම්භණං කඤ්ඤා ඵකං වුච්ඡිවිත්තං
තදවසානෙ තස්මිංසෙසාව ඵකවිත්තකකණ්ඩවිතිකෙ ආරම්භණෙ පටි
සංඛිවිත්තං උපපජ්ජති. අයමපි අතීතාරම්භණං වුච්ඡියා අනන්තරං
පච්චුප්පන්නාරම්භණං පටිසංඛි,

අපරස්ස පන පඨවිකසිනජ්ඣානාදිවසෙන පටිලොමභග්ගහස්ස
සුගතියං ධීතස්ස මරණසමයෙ කාමාවචරකුසලකමම කමතීමිත්ත
ගතීනිමිත්තානං අඤ්ඤාතරං පඨවිකසිනාදිකං වා නිමිත්තං මහග්ගත
විත්තං වා මනෝඥාතේ ආපාථමාගච්ඡති. වකඛුසොතානං වා අඤ්ඤ
තරස්මිං කුසලප්පතතිගෙතුහුතං පඤ්ඤාමාරම්භණං ආපාථ මාගච්ඡති.
තස්ස යථාකකමෙන උපපන්නවොත්ථපනාවසානෙ මරණස්ස ආසන්න
භාවෙන මජ්ඣිමනිවෙගතතා පඤ්ඤාජවනානි උපපජ්ජනති. මහග්ගතගති
කානං පන තදුරම්භණං නජී. කසො?ජවනානන්තරං ඵව භවබ්බවිසයං
ආරම්භණං කඤ්ඤා ඵකං වුච්ඡිවිත්තං උපපජ්ජති. තස්සාව සානෙ කාමාවචර
මහග්ගත සුගතීනං අඤ්ඤාතරසුගතීපරියාපන්නං යථුපට්ඨිතෙසු ආරම්භ
ණෙසු අඤ්ඤාතරරම්භණං පටිසංඛිවිත්තං උපපජ්ජති. අයං නවත්තඛ්ඛා
රම්භණං සුගතීවුච්ඡියා අනන්තරං අතීත පච්චුප්පන්න නවත්තඛ්ඛානං
අඤ්ඤාතරරම්භණං පටිසංඛි, එතෙනානුසාරෙන ආරුප්පවුච්ඡියාපි
අනන්තරං පටිසංඛි වෙදිතඛ්ඛා. අයං අතීත න වත්තඛ්ඛාරම්භණං
සුගතීවුච්ඡියා අනන්තරං අතීත නවත්තඛ්ඛ පච්චුප්පන්නාරම්භණං පටි
සංඛි යා පවත්තනාකාරෙ, දුග්ගතියං ධීතස්ස පන පාපකමිත්තො වුත්ත
නගෙනෙව තං කමමං කමතීමිත්තං ගතීනිමිත්තං වා මනෝඥාතේ,
පඤ්ඤාඥාතේ පන අකුසලප්පතතිගෙතුහුතං ආරම්භණං ආපාථමාගච්ඡති.
අපස්ස යථාකකමෙන වුච්ඡිවිත්තාවසානෙ දුග්ගතීපරියාපන්නං තෙසු
ආරම්භණෙසු අඤ්ඤාතරරම්භණං පටිසංඛිවිත්තං උපපජ්ජති. අයං
අතීතාරම්භණං දුග්ගතීවුච්ඡියා අනන්තරං අතීතපච්චුප්පන්නාරම්භණං
පටිසංඛි යා පවත්තනාකාරෙ තී, එතෙනානුසාරෙන ආරුප්පවුච්ඡියාපි
අඤ්ඤාතරරම්භණං පටිසංඛි වසෙන පවත්ති දිපිතා ගොති. දිං සබ්බමපි එවං.

පවත්තමානං සක්ඛිමනි-විධා කමෙමන වත්තනි,
මිසාදිති ව හෙදෙති-හෙදස්ස දුට්ඨාදිකො.

ඉදං හි එකුතවිසතිවිධමපි විපාකවිඤ්ඤාණං පටිසක්ඛිමනි පවත්තමානං විධා කමෙමන වත්තනි. යථාසකඤ්ඤි එතස්ස ජනකං කමමනානාකඤ්ඤිකකමමපවචයෙන චෙව උපනිස්සයපවචයෙන ව පවචයො හොති. චුත්තඤ්ඤානං- “කුසලාකුසලං කමමං විපාකස්ස උපනිස්සයපවචයෙන පවචයො”ති. එවං වත්තමානස්ස පතස්ස මිසාදිති හෙදෙති දුට්ඨාදිකොපි හෙදො චෙදිතබ්බො. සෙයොපිදං? ඉදං හි පටිසක්ඛිමසෙන එකධා වත්තමානමපි රූපෙන සහ මිසාමිසා හෙදතො දුට්ඨං, කාමරූපාරූපභවහෙදතො තිවිධං, අණ්ඩජ ජලාබුජ සංසෙදජ ඔපපාතික යොනිවසෙන චතුර්විධං, ගතිවසෙන පඤ්චවිධං, විඤ්ඤාණට්ඨනීවසෙන සත්තවිධං, සත්තාචාසවසෙන අට්ඨවිධං හොති. තත්ථ-

මිසං විධා භාවහෙදා-සභාවං තත්ථ ව විධා,
චෙ වා තයො වා දසකා-ඔමතො ආදිනා සහ.

මිසං විධා භාවහෙදාති, යඤ්ඤත මෙත්ථ අඤ්ඤානු අරූපභවා රූපමිසං පටිසක්ඛිමිඤ්ඤාණං උපපජ්ජති. තං රූපභවෙ ඉත්ථිත්ථිය පුරිසිත්ථිය සබ්බාතෙන භාවෙන ඒනා උපපත්තිතො කාමභවෙ අඤ්ඤානු ජාතිපණ්ඩකපටිසක්ඛියා භාවෙන සහ උපපත්තිතො සභාවං අභාවනති දුට්ඨං හොති. සභාවං තත්ථ ව විධාති, තත්ථා පි ව යං සභාවං තං ඉත්ථිපුරිසභාවානං අඤ්ඤතරෙන සහ උපපත්තිතො දුට්ඨමෙව හොති. චෙ වා තයො වා දසකා ඔමතො ආදිනා සභා ති, යඤ්ඤත මෙත්ථ මිසං අමිසස්සනති වයෙ ආදිභුතං රූපමිසං පටිසක්ඛිමිඤ්ඤාණං, තෙන සහ වත්තකායදසකවසෙන චෙ වා වත්තකායභාවදසකවසෙන තයො වා දසකා ඔමතො උපපජ්ජනති. තත්ථ ඉතො පරං රූපපරිහානී ති, තං පතෙනං එවං ඔමකපරිමාණං උපපජ්ජමානං අණ්ඩජ ජලාබුජනාමිකාසු විසු යොනිසු ජාති උණණාය එකෙන අංසුනා උද්ධතතෙලසපටිමණ්ඩපමාණං කලලනති ලද්ධසබ්බං හුත්වා උපපජ්ජති. තත්ථ යොනිනං ගතිවසෙන සමභවහෙදො චෙදිතබ්බො. එතාසු ති-

තිරයෙ භූමවචජේසු-දෙවෙසු ව න යොනියො,
තිස්සො පුරිමිකා හොනති-වතස්සොපි ගතිත්තයෙ.

තත්ථ දෙවෙසු වාතී, ව සද්දෙන යථා තිරයෙ ව භූමවචජේසු දෙවෙසු එවං තිජ්ඣාමතණ්ඩකපෙනෙසු ව පුරිමිකා තිස්සො යොනියො න සනතිති චෙදිතබ්බො. ඔපපාතිකා එව හි තෙ හොනති. සෙසෙ පත තිරවත්තපෙනතිවිසයමනුස්සසබ්බාතෙ ගතිත්තයෙ පුබ්බෙ වජ්ජන භූමවචජේසු වතස්සො යොනියො හොනති. තත්ථ-

තිංස නව චෙව රූපිසු-සත්තති උකකංසතො ව රූපාති,
සංසෙදජොපපාතිසු-අඵවා අවකංසතො තිංස.

රූපිමුහෙමසු නාව ඔපපාතිකයෝනිකෙසු වකුටු සොත වජ්ඣ දසකානං ජීවිතනවකස්ස වාති වතුනනං කලාපානං වසෙන තිංස ව නව ව පරිසන්තිඤ්ඤාණෙන සහ රූපාති උපපජ්ජති. රූපිමුහෙම පත ඔපෙතො අඤ්ඤාසු සංසෙදජඔපපාතිකෙසු උක්කංසතො වකුටු සොත සාණ ජ්ඣා කාය භාව වජ්ඣදසකානං වසෙන සත්තති, තාති ව තිච්චං දෙවෙසු, තත්ථ වණ්ණො ගණ්ඨො රසො ඔජා වතස්සො වාපි ධාතුයො වකුටුපසාදො ජීවිතිජ්ඣියන්ති අයං දසරූපපරිමාණො රූපපුඤ්ජො වකුටුදසකො නාම, එවං සෙසා වෙදිතබ්බා. අවකංසතො පත ජච්චකු බධිර අසාණක නපුංසකස්ස ජ්ඣා කාය වජ්ඣදසකානං වසෙන තිංස රූපාති උපපජ්ජති. උක්කංසාවකංසානං පත අන්තරෙ අනුරූපතො විකපො වෙදිතබ්බා. එවං විදිතො පුන-

බන්ධාරමණගතිහෙතු-වෙදනා පිති විතක්කවිචාරෙති,
හෙදුහෙදවිසෙසො-වුතිසන්ධිනං පරිඤ්ඤායෙතා.

යා ගෙ'සා මිස්සාමිස්සතො දුට්ඨා පරිසන්ති, යා වස්සා අතීතානන්තර වුති, තාසං ඉමෙති බන්ධාදීති හෙදුහෙදවිසෙසො ඤාතබ්බොති අන්තො, කථං? කදවි වතුකකකිය අරූපවුතියා අනන්තර වතුකකකියව ආරමමණතොපි අභින්නා පරිසන්ති හොති. කදවි අමගගතතබ්බිද්ධා රමමණාය මගගතතප්පකිත්තාරමමණා, අයං තාව අරූපභූමිසු යෙව නයො, කදවි පත වතුකකකියා අරූපවුතියා අනන්තර පඤ්චකකකියා කාමාවචරා පරිසන්ති, කදවි පඤ්චකකකියා කාමාවචර වුතියා රූපාවචර වුතියා වා අනන්තර වතුකකකියා අරූපපරිසන්ති, එවං අතීතාරමමණ වුතියා අතීත නවතතබ්බ පච්චුප්පන්තාරමමණා පරිසන්ති, එකච්ච සුගති වුතියා එකච්චදුගගති පරිසන්ති, අගෙතුකවුතියා සගෙතුකපරිසන්ති, දුගෙතුකවුතියා තිගෙතුකපරිසන්ති, උපෙක්කාසගගතවුතියා සොමනස්ස සගගතපරිසන්ති, අපටීතිකවුතියා සපටීතිකපරිසන්ති, අවිතක්කවුතියා සවි තක්කපරිසන්ති, අවිචාරවුතියා සවිචාරපරිසන්ති, අවිතක්කඅවිචාරවුතියා සවිතක්කසවිචාරපරිසන්ති ති, තස්ස තස්ස විපරිතතො ව යථායොගං යොජෙතබ්බං.

ලද්ධපච්චයමිති ධම්ම-මත්තමෙතං භවන්තරමුපෙති,
තාස්ස තතො සඛිකන්ති-න තතො ගෙතුං විතා හොති.

ඉති හෙතං ලද්ධපච්චයං රූපාරූපධම්මත්තං උපපජ්ජමානං භවන්තරං උපෙතී ති වුච්චති. න සත්තො, න ජීවො, තස්ස නාපි අතීතභවතො ඉධ සඛිකන්ති අපි. නාපි තතො ගෙතුං විතා ඉධ පාත්තු භාවො, තධිදං පාකටෙන මනුස්සවුතිපරිසන්තිකමෙන පකාස ධිස්සාමි. අතීතභවසම්ඤ්ඤි සරසෙන උපක්කමෙන වා සමාසන්නමරණස්ස අසයානං සබ්බඛගපච්චඛගසන්තිබන්ධනවෙජ්ජකානං මාරණන්තිකවෙද නාසන්තං සන්තිපාතං අසහන්තස්ස ආතපෙ පක්ඛිත්තං ගරිත්තාල පණණම්ච කමෙන උපසුස්සමානෙසරීරෙ, තිරුබේසු වක්කාදීසු ඉන්ද්‍රියෙසු, හදයවජ්ඣමත්තෙ පතිට්ඨිතෙසු කායි ජ්ඣියමති ජ්ඣියජීවිති ජ්ඣියෙසු, තබ්බණා

විසෙසභද්දයවක්‍රීයතාවයකි. විඤ්ඤාණං ගරුසමාසෙවිනාසනනපුබ්බ
කතාතං අඤ්ඤතරං ලුඛාවසෙසපච්චයසඛාර සඛාතං කමමං වා
තදුපට්ඨාපිතං වා කමමනිමිතනගතිනිමිතනසඛාතං විසයමාර්ග
පවිත්තතී. තදෙවං පවිත්තමානං තණ්හාඅපිජ්ජානං අපපතිනනනා
අපිජ්ජාපට්ටිජ්ජාදිනදිනවෙ තගමි විසයෙ තණ්හා නාමෙතී. සහජාන
සඛාරා බිපනතී. තං සනතතීවසෙන තණ්හාය නාමියමානං සඛාතෙරති
බිපපමානං ඔරිමතීරරුකබිතිබධරජ්ජුමාලබිතීවා මාතියා තිකකමකො
විය පුරිමඤ්ඤාතිස්සයං ජගතී. අපරඤ්ඤා කමමසමුට්ඨාපිතං තිස්සයං
අස්සාදයමානං වා අනස්සාදයමානං වා ආරමභ්ඤාදීනි යෙව පච්චයෙති
පවිත්තතී. එතච පුරිමං වචනතො චුතී, පච්ඡිමං භවනනාදිපට්ටිකකී
නතො පටිසංඛිතී, චුට්ඨතී තදෙතං නාපි පුරිමභවා ඉධ ආගතං. නාපි
තතො කමමසඛාරානාමිතවිසයාදිගෙභුං විනාපානුභූතතතී වෙදිතබ්බං.

සිසුං නිදසානානෙත්-පටිසොසාදිකා අරං,

සත්තානබ්බිතො නත්ති-එකතා නාපි නානතා.

එන් වෙ'තැය විඤ්ඤාණය පුරිමිතවනො ඉබ අත්තාගමනෙ අතිත භවපරියාපනාගෙනුති ව උපපාදෙ පටිසොස පදීප මුද්ද පටිබ්බත්ථ කාරු බම්මා නිදස්සනාති සිද්ධං. යථා හි පටිසොස පදීප මුද්දව්‍යායාසද්දි හෙතුකා අඤ්ඤානු අගනතො ගොනති. එවමෙව ඉදං විතතං එන් ව සන්තානබ්බිතො නත්ති එකතා, නාපි නානතා, යදි හි සන්තාන බ්බෙ සති එකනනමෙකතා භවෙය්‍ය. න බිරතො දධි සමුත්තං සියා. අථාපි එකනනනානතා භවෙය්‍ය. න බිරය්‍යාධිතො දධි සියා. එසනසො සබ්බ හෙතුහෙතුසමුප්පනෙනසු, එවම සති සබ්බලොකවොගාරලොපො සියා. සො ව අතිටෙසා, තසමා එන් න එකනනමෙකතා වා නානතා වා උප ගනනබ්බා ති, එන්භ. නනු එවං අසඬිකනතිපාචුභාවෙ සති යෙ ඉමයමිං මනුස්සත්තභාවෙ බ්බා, තෙසං නිරුද්ධිතතා එලපවමයස්ස ව කමමස්ස තන්ථ අගමනතො අඤ්ඤාස්ස අඤ්ඤතො ව තං එලං සියා. උපභුඤ්ජනෙ ව අසති කස්ස තං එලං සියා. තසමා න සුඤ්ජරමිදං ථිධානනති, තනුදං චිච්චති :-

සනාතනෙ යං ඵලං ඵනං-නාඤ්ඤායා න ටි අඤ්ඤානො,

వీర్రాజం: ఇన్‌జనీరింగ్-ఎడ్యుకేషన్ డివిజన్.

එකසතනානසම්ඤ්ඤානං ඵලමුපපජ්ජමානං තත් එකතතං එකතත
නානතතානං පටිසිඛානතා අඤ්ඤාසංඝාති වා අඤ්ඤානොති වා න හොති
එතස්ස ව පන'න්තස්ස ඛිජානං අභිසංඛාරො සාධකො, අබ්බිච්ජාදීනඤ්ඤා
අභිසංඛාරෙසු කතෙසු තස්ස ඛිජස්ස සතනානෙ ලභ්‍යවච්චයො
කාලතතරෙ ඵලවිසෙසො උපපජ්ජමානො න අඤ්ඤාඛිජානං නාපි
අඤ්ඤාභිසංඛාරපච්චයා උපපජ්ජති. න ව නාති ඛිජාති තෙ අභි
සංඛාරා වා ඵලඛානං පාපුණ්ණති. එවං සච්ඡදම්ඨං වෙදිතබ්බං
චිජ්ජාසිප්පොසංඛාදීති වා පි බාලසීරෙ උපසුනෙතති කාලතතරෙ
වුඤ්ඤාසීරුදීසු ඵලදෙති අයමන්තො වෙදිතබ්බො. යමපි වුත්තං උප
භුඤ්ජනෙව අසති කාසස්ස තං ඵලං සියාති? තත්:-

ඵලසසුප්පත්තියා ඵව-සිද්ධා භුඤ්ජක සමමුති,
ඵපුප්පාදෙන රුක්ඛස්ස-යථා ඵලති සමමුති;

යථා හි රුක්ඛසංඛාතානං ධම්මානං ඵකදෙසභූතස්ස රුක්ඛඵලස්ස උප්පත්තියා ඵව රුක්ඛො ඵලතී ති වා ඵලිතො ති වා වුච්චති. තථා දෙවමනුස්සසංඛාතානං ඛකානං ඵකදෙසභූතස්ස උප්පොගසංඛාතස්ස සුඛදුක්ඛඵලස්ස උප්පාදෙනෙව දෙවො වා මනුස්සො වා උපභුඤ්ජතී ති වා සුඛිතො ති වා දුක්ඛිතො ති වා වුච්චති. තස්මා න ඵත්ථ අඤ්ඤාන උපභුඤ්ජකෙන නාම කොපි අත්ථො අත්ථි'ති, යො'පි වදෙය්‍ය ඵවං සන්නෙපි ඵතෙ සංඛාරා විජ්ජමානා වා ඵලස්ස පට්ඨයා සිත්‍රං අවිජ්ජමානා වා, යදි ව විජ්ජමානා පවත්තික්ඛණේ යෙව නෙසං විපාකෙන භවිතබ්බං. අථ අවිජ්ජමානා පවත්තිතො පුබ්බෙ ව පට්ඨා ව තිච්චං ඵලාවහා සිත්‍රනති, සො ඵවං චත්තබ්බො.

කතන්තා පට්ඨයා ඵතෙ-න ව තිච්චං ඵලාවහා,
පාරිභොගාදිකං තත්ථ-වෙදිතබ්බං නිදස්සනං.

කතන්තා ඵව හි සංඛාරා අත්තතො ඵලස්ස පට්ඨයා භොනති. න විජ්ජමානන්තා වා අවිජ්ජමානන්තා වා, යථාහ:- “කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිත්තන්තා විපාකං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං උප්පත්තං භොති”ති ආදි, යථාර්ථස්ස අත්තතො ඵලස්ස ව පට්ඨයා නුචා න පුන ඵලාවහා භොනති. විපකකම්පාකන්තා, ඵතස්ස චත්ථස්ස විභාවතෙ ඉදං පාරිභොගාදිකං නිදස්සනං වෙදිතබ්බං. යථා හි ලොකෙ යොකස්සපි අත්ථස්ස නිශ්‍යාතනත්ථං පාරිභොගො භොති. භණ්ඩං වා කිණ්ණාති. ඉතං වා ගණ්ණාති. තස්ස නං කිරියාකරණමත්තමෙව තදත්ථ නිශ්‍යාතනාදිමහි පට්ඨයො භොති. න කිරියාය විජ්ජමානතා වා අවිජ්ජමානතා වා. න ව තදත්ථනිශ්‍යාතනාදිතො පරමපි ධාරකොව භොති. කස්මා? නිශ්‍යාතනාදිතං කතන්තා, ඵවං කතන්තාව සංඛාරාපි අත්තතො ඵලස්ස පට්ඨයා භොනති. න ව යථාර්ථං ඵලදුන්නො පරමපි ඵලාවහා භොනති'ති, ඵතතාවතා මිස්සාමිස්සවසෙන විධාපි පවත්තමානස්ස පටිසන්චිඤ්ඤාණස්ස සංඛාරපට්ඨයා පවත්ති දීපිතා භොති. ඉදං හි සබ්බෙසෙවනෙසු ඛතතිංසවිඤ්ඤාණෙසු සමෙමාභවිසානත්ථං-

පටිසන්චිප්පවත්තිනං-වසෙනෙනෙ භවාදිසු,
විජාතිතබ්බො සංඛාරා-යථා යෙසංඤ්ච පට්ඨයා.

තත්ථ තයො භවා, චතස්සො යොතියො, පඤ්ච ගතියො, සත්ත විඤ්ඤාණධර්මිනියො, නව සත්තවාසා'ති, ඵතෙ භවාදයො නාම, ඵතෙසු භවාදිසු පටිසන්චියං පවත්තෙව ඵතෙ යෙසං විපාකවිඤ්ඤාණානං පට්ඨයා, යථා ව පට්ඨයා භොනති. තථා විජාතිතබ්බො'ති අත්ථො, තත්ථ පුඤ්ඤාතිසංඛාරෙ නාම කාමාවචරඅධ්මවෙනනාහෙදො පුඤ්ඤාතිසංඛාරෙ, අවිසෙසෙන කාමභවෙ සුගතියං නවත්තං. විපාකවිඤ්ඤාණානං පටිසන්චියං තානාක්ඛණීකානම්මපට්ඨයෙන වෙච උපතියාය

පච්චයෙන වාතී මිධා පච්චයො, රූපාවචරපඤ්ඤාසලවෙනනාභෙදෙ, පුඤ්ඤාභිසංඛාරො රූපභවෙ පටිසංඝිං එව පඤ්ඤානං, චූත්තපභෙදකාමාවචරෙ පන කාමභවෙ සුභතියං උපෙක්ඛාසභගනාභෙදානුකමනෝවිඤ්ඤාණධානුවර්ජනං සත්තනනං පරිත්තවිපාකවිඤ්ඤාණානං චූත්තනායෙනෙව මිධා පච්චයො පවතෙන, නො පටිසංඝිං, සෙව රූපභවෙ පඤ්ඤානං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන, නො පටිසංඝිං, කාමභවෙ පන දුග්ගතියං අධිකනමි පරිත්ත විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන, නො පටිසංඝිං, තත් තිරයෙ මහාමොග්ගලානතේරස්ස කරකවාදිකාදීසු ඉධිං රමණසමායොගෙ සො පච්චයො භොති. තිරව්ජානෙසු පන නාග සුපණ්ණ පෙන මහිද්ධිකෙසු ව ඉධිං රමණං ලබ්බති යෙව, සෙව කාමභවෙ සුභතියං සොළසනනමි කුසලවිපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන ව පටිසංඝියඤ්ච, අවිසෙසෙන පුඤ්ඤාභිසංඛාරො රූපභවෙ දසනං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන ව පටිසංඝියඤ්ච, වාදසාකුසලවෙනනාභෙදෙ අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො කාමභවෙ දුග්ගතියං එකස්ස විඤ්ඤාණස්ස තථෙව පච්චයො පටිසංඝිං, නො පවතෙන, ඡනනං පවතෙන, නො පටිසංඝිං, සත්තනනමි අකුසලවිපාකවිඤ්ඤාණානං පවතෙන ව පටිසංඝියඤ්ච, කාමභවෙ පන සුභතියං තෙසං යෙව සත්තනනං තථෙව පච්චයො පවතෙන, නො පටිසංඝිං, රූපභවෙ වතුනමි විඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන, නො පටිසංඝිං, සො ව බො කාමාවචරෙ අනිධිං රූපදස්සන සද්දසවණ්වසෙන, බ්‍රහ්මලොකෙ පන අනිධිං රූපාදයො නාම නජි. තථා කාමාවචරදෙවලෙකෝපි,

ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො අරූපභවෙ වතුනං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන ව පටිසංඝියඤ්ච, කාමාවචරකුසලාකුසලනො පන සබ්බසංඛාරානිකායෙන විසතිවෙනනාභෙදෙපි කායසංඛාරො නාම භවෙ දසනං විපාකවිඤ්ඤාණානං පටිසංඝිං නානානද්‍රව්‍යානිකමව පච්චයෙන වෙව උපතියස්ස පච්චයෙන වාතී මිධා පච්චයො, සෙව කාම භවෙ තෙරසනං රූපභවෙ නවනං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන, නො පටිසංඝිං, සෙව කාමභවෙ තෙවිසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන ව පටිසංඝියඤ්ච, වවිසංඛාරෙපි එසෙව නයො, අධිවිසති එකුතතියං සවෙනනාභෙදෙපි පන විත්තසංඛාරො නිසු භවෙසු එකුතවිසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පටිසංඝිං, නො පවතෙන, සෙව විසු භවෙසු හෙට්ඨා චූත්තානං තෙරසනනඤ්ච නවනනඤ්චාති වාචිසතියා විපාක විඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන, නො පටිසංඝිං, නිසු පන භවෙසු වතනිස්සයපි විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවතෙන වෙව පටිසංඝියඤ්ච, එවං තාව භවෙසු පටිසංඝිපවත්තනං වසෙන තෙ සංඛාරො යෙසං පච්චයා යථා ව පච්චයා භොතති. තථා විජාතිකබ්බ ඵනෙනෙව නයෙන යොතිආදීසු පි වෙදිකබ්බා. තත්‍රිදං ආදිතො

පට්ඨාය මුඛමතතපපකාසනං, ඉමෙසු හි සඛ්ඛාරෙසු යසමා පුඤ්ඤති සඛ්ඛාරෙ තාව චිත්ත භවෙසු පටිසන්ධිං දන්වා සබ්බං අත්තනො විපාකං ජනෙති. තථා අණ්ඩජාදීසු වතුසු යොනිසු දෙවමනුස්සසඛ්ඛාතාසු චිත්ත ගතීසු නානත්තකායනානත්තසඤ්ඤී නානත්තකායඵකත්තසඤ්ඤී ඵකත්තකායනානත්තසඤ්ඤී ඵකත්තකායඵකත්තසඤ්ඤී සඛ්ඛාතාසු මනුස්සානඤ්ඤව පඨමදුතියතනියජ්ඣානගුමිතඤ්ඤව වසෙන වතුසු විඤ්ඤාණංචිතීසු, අසඤ්ඤසත්තාවාසෙ පනෙස රුපමතතමෙවාතිසඛ්ඛ රෙතීති වතුසු යෙව සත්තාවාසෙසු ව පටිසන්ධිං දන්වා සබ්බං අත්තනො විපාකං ජනෙති. තසමා ඵස ඵතෙසු චිත්ත භවෙසු වතුසු යොනිසු චිත්ත ගතීසු වතුසු විඤ්ඤාණංචිතීසු වතුසු සත්තාවාසෙසු ව ඵක විසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං චුත්තනායෙනෙව පට්චයො හොති යථා සමභවං පටිසන්ධියං පවතෙන ව, අපුඤ්ඤතිසඛ්ඛාරෙ පන යසමා ඵකසමිඤ්ඤව කාමභවෙ වතුසු යොනිසු අවසෙසාසු තීසු ගතීසු නානත්තකායඵකත්තසඤ්ඤීසඛ්ඛාතාය ඵකිස්සා විඤ්ඤාණංචිතීයා තාදිසෙ යෙව ව ඵකසමිං සත්තාවාසෙ පටිසන්ධිවසෙන විපච්චති. තසමා ඵස ඵකසමිං භවෙ වතුසු යොනිසු තීසු ගතීසු ඵකිස්සා විඤ්ඤාණංචිතීයා ඵකභවි ව සත්තාවාසෙ සත්තනානං විපාකවිඤ්ඤාණානං චුත්තනායෙනෙව පට්චයො හොති පටිසන්ධියං පවතෙන ව, අනෙඤ්ජාතිසඛ්ඛාරෙ පන යසමා ඵකසමිං අරුපභවෙ ඵකිස්සා ඔපපාතිකයොනියා ඵකිස්සා දෙවගතියා ආකාසානඤ්ඤාවයනනාදීසු තීසු විඤ්ඤාණංචිතීසු ආකාසානඤ්ඤාවයනනාදීසු ව වතුසු සත්තාවාසෙසු පටිසන්ධිවසෙන විපච්චති. තසමා ඵව ඵකසමිං යෙව භවෙ ඵකිස්සා යොනියා ඵකිස්සා දෙවගතියා තීසු විඤ්ඤාණංචිතීසු වතුසු සත්තාවාසෙසු වතුනං විඤ්ඤාණානං චුත්තනායෙනෙව පට්චයො හොති පටිසන්ධියං පවතෙන ව, කායසඛ්ඛාරෙපි යසමා ඵකසමිං කාමභවෙ වතුසු යොනිසු පඤ්චසු ගතීසු චිත්ත විඤ්ඤාණංචිතීසු චිත්ත සත්තාවාසෙසු පටිසන්ධිං දන්වා සබ්බං අත්තනො විපාකං ජනෙති. තසමා ඵස ඵකසමිං භවෙ වතුසු යොනිසු පඤ්චසු ගතීසු චිත්ත විඤ්ඤාණංචිතීසු චිත්ත සත්තාවාසෙසු තෙවිසතියා විපාක විඤ්ඤාණානං තථෙව පට්චයො පටිසන්ධියං පවතෙන ව, වචිසඛ්ඛාරෙපි ඵසෙව නයො, විත්තසඛ්ඛාරෙ පන යසමා ඵකං සත්තාවාසං සිපෙත්වා න කාන්ථි න විපච්චති. තසමා ඵස තීසු භවෙසු වතුසු යොනිසු පඤ්චසු ගතීසු සත්තසු විඤ්ඤාණංචිතීසු අට්ඨසු සත්තාවාසෙසු යථායොගං චත්තිංසාය විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පට්චයො පටිසන්ධියං පවතෙන ව, අවිඤ්ඤාණකෙ පන සත්තාවාසෙ සඛ්ඛාරපට්චයා විඤ්ඤාණං නත්ති. අපි ව පුඤ්ඤතිසඛ්ඛාරෙ අසඤ්ඤසත්තෙතසු කවත්තා රුපානං නානාකම්මික කමමපට්චයෙන පට්චයො'ති, ඵවං :-

පටිසන්ධිපවතතීනං-වසෙන තෙ භවාදිසු,

විජානිතබ්බා සඛ්ඛාර-යථා යෙසඤ්ඤව පට්චයා'ති.

සඛ්ඛාරපට්චයා විඤ්ඤාණනිද්දෙසො.

විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනිදේශසෙ-

දෙසනාහෙදතො සබ්බ-භවාදීසු පච්චනිතො,
සමග්ගා පච්චයනගා-විඤ්ඤානබ්බො විතීව්ඡයො.

දෙසනාහෙදතො තී, “තත්ත්ව කතමං රූපං? වත්තාරො ව මහාභූතා වතුනතඤ්ච මහාභූතානං උපදයරූප”නතී එවං තාව සුත්තතනොත ව ඉධ ව රූපපදයං අහෙදතො එකසද්දියා දෙසනා කතා. නාමපදයං පන හෙදතො සුත්තතනාමිඤ්ඤි “තත්ත්ව කතමං නාමං? වෙදනා සඤ්ඤා වෙතනා එසෙසා මතසිකාරො”නි වුත්තං. ඉධ “වෙදනාකවඤ්ඤා සඤ්ඤාකවඤ්ඤා සංඛාරකවඤ්ඤා”නි, තත්ත්ව හි යමපි වකඛුච්ඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං උපපජ්ජති. උපපන්නඤ්ච විතතංසි සීති අරූපිනං ධම්මානං ආයු”ති එවං අඤ්ඤාධම්මසන්නිස්සයෙන අගහෙතබ්බතො පානං, තං දසෙසනොතො වෙතනා එසෙසා මතසිකාරවසෙන සංඛාරකවඤ්ඤා තිස්සා භිජ්ජිතා විතී බඤ්ඤි සද්ධිං දෙසෙසි. ඉධ පන තත්ත්ව වුත්තඤ්ච අවුත්තඤ්ච සබ්බං නාමං සමග්ගනොතො “තයො බඤ්ඤා වෙදනාකවඤ්ඤා සඤ්ඤාකවඤ්ඤා සංඛාරකවඤ්ඤා”නි ආහ. තිං පන ඉමෙ තයො බඤ්ඤා ව නාමං, විඤ්ඤාණං නාමං නාම න ගොතී”ති? නො න ගොතී. තසමිං පන විඤ්ඤාණෙ ගග්ගමානෙ නාමවිඤ්ඤාණංසං ව පච්චයවිඤ්ඤාණංසං වාතී විත්තං විඤ්ඤාණානං සමග්ගාවො ආපජ්ජති. තසමා විඤ්ඤාණං පච්චයට්ඨානෙ ධ්වපෙත්වා පච්චයනිබ්බතතො නාමං දසෙසංසං තයොව බඤ්ඤා වුත්තා තී, එවං තාව දෙසනා හෙදතො විඤ්ඤානබ්බො විතීව්ඡයො,

සබ්බභවාදීසු පච්චනිතො’ති, එත්ත්ව පන නාමං එකං සත්තාවාසං ධ්වපෙත්වා සබ්බභව යොනි ගති විඤ්ඤාණට්ඨිති සෙසසත්තාවාසෙසු පච්චනති. රූපං මිසු භවෙසු වතුසු යොනිසු පඤ්චසු ගතිසු පුරිමාසු වතුසු විඤ්ඤාණට්ඨිතිසු පඤ්චසු ව සත්තාවාසෙසු පච්චනති. එවං පච්චන මානෙ වෙ තසමිං නාමරූපෙද්ධියමා අභාවක ගබ්බසෙය්‍යකානං අණ්ඩ ජානඤ්ච පටිසන්තිකවණෙ වජ්ජිකායවසෙන රූපතො වෙ සන්නති සීසාති තයො ව අරූපිනො බඤ්ඤා පාතුභවන්ති. තසමා තෙසං විත්තං රෙත රූපරූපතො විසතිධම්මා තයො ව අරූපිනො බඤ්ඤා’ති එතෙ තෙවීසති ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනති වෙදිතබ්බො. අගතිතග්ග භණෙන පන එකසන්නතිසීසතො නවරූපධම්මෙ අපනෙත්වා වුද්දස, සභාවකානං භාවදසකං පකම්පිත්වා තෙතනිංස, තෙසමපි අගතිතග්ග භණෙන සන්නතිසීසවයතො අට්ඨාරස රූපධම්මෙ අපනෙත්වා පණ්ණ රස, යසමා ව ඔපපාතිකසතෙතසු බ්‍රහ්මකාසිකාදීනං පටිසන්තිකවණෙ වකඛු සොත වජ්ජදසකානං ජීවිතිජ්ජියතවකංසං ව මසෙන රූප රූපතො වත්තාරි සන්නතිසීසාති තයො ව අරූපිනො බඤ්ඤා පාතු භවන්ති. තසමා තෙසං විත්තං රෙත රූපරූපතො එකුත්තවත්තාදීස ධම්මා තයො ව අරූපිනො බඤ්ඤා තී එතෙ වාචත්තාදීසධම්මා විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපනති වෙදිතබ්බො. අගතිතග්ගභණෙන පන සන්නති සීසත්තයතො සන්නවීසති ධම්මෙ අපනෙත්වා පණ්ණරස, කාමභවෙ

පන යසමා සෙසමපපාතිකානං වා සංසෙදජානං වා සභාවකපරිපුණ්ණා
 යනනානං පටිසන්තිකකිණේ රූපරූපතො සත්තසත්තතිසිසාති තයො ව
 අරූපිනො ඛක්ඛා පාතුභවතති. තසමා තෙසං විජාරෙන රූපරූපතො
 සත්තති ධම්මා තයො ව අරූපිනො ඛක්ඛා ති එතෙ තෙසත්තති
 ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනති වෙදිතබ්බං. අභගිතග්ගහණෙන
 පන සත්තතිසිසජ්ඣකතො වතුපඤ්ඤාසධම්මෙ අපනෙතො එකුනවිසති,
 එස උක්කංසතො, අවකංසෙන පන තං තං රූපසත්තතිසිසවිකලානං
 තස්ස තස්ස වසෙන භාපෙතො භාපෙතො සඤ්ඤිතො ව විජාරතො ව
 පටිසන්තිවිඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපසංඛාරා වෙදිතබ්බං. අරූපිනං පන
 තයො ව අරූපිනො ඛක්ඛා අසඤ්ඤිතං රූපතො ජිවිතිජ්ඣියනවක
 මෙවා'ති, එස තාව පටිසන්තියං තයො, පවතෙන පන සබ්බත්ථ රූපප්ප
 වත්තිදෙසෙ පටිසන්තිවිත්තස්ස සිතිකකිණේ පටිසන්තිවිත්තෙන සහ
 පච්චතනඋතුතො උතුසමුට්ඨානං සුඤ්ඤිතං පාතුභවති. පටිසන්තිවිත්තං
 පන රූපං න සමුට්ඨාපෙති. තඤ්ඤි යථා පපාතෙ පතිතපුරිසො පරස්ස
 පච්චයො භොවුං න සකෙකාති. එවං වජ්ඣදුබ්බලතාය දුබ්බලතතා
 රූපං සමුට්ඨාපෙතුං න සකෙකාති. පටිසන්තිවිත්තතො පන උද්ධං පඨම
 භවසිහතොපප්පුති විත්තසමුට්ඨානකං සුඤ්ඤිතං, සද්දපාතුභාවකාලෙ
 පටිසන්තිකකිණේතො උද්ධං පච්චතන උතුතො වෙච විත්තතො ව සද්දනවකං,
 යෙ පන කබලිංකාරාභාරූපජිවිනො ගබ්ගසෙය්‍යසකසත්තා, තෙසං-

යඤ්චස්ස භුඤ්ජති මාතා-අන්තං පාතඤ්ච භොජනං,
 තෙන සො තත්ථ යාපෙති-මාතුකුචජිගතො තරො'ති,

වචනතො මාතරු අපේක්ඛාගරිතාභාරෙන අනුගතෙ සරිරෙ
 ඔපපාතිකානං සබ්බපයමං අත්තතො මුඛගතං බෙලං අපේක්ඛාගරණ
 කාලෙ ආභාරසමුට්ඨානං සුඤ්ඤිතං තති ඉදං ආභාරසමුට්ඨානස්ස
 සුඤ්ඤිතස්ස උතුචිත්තසමුට්ඨානානඤ්ච උක්කංසතො වින්තං නව
 කානං වසෙන ජබ්බිසතිවිධං පුබ්බෙ එකෙකවිත්තකකිණේ තිකකතතුං
 උපපජ්ජමානං වුත්තං කම්මසමුට්ඨානං සත්තතිවිධනති ජන්තවුති
 විධං රූපං තයො ව අරූපිනො ඛක්ඛාති සමාසතො නවතවුති ධම්මා,
 යසමා වාසද්දෙ අතියතො කදවිදෙව පාතුභාවතො, තසමා දුට්ඨමපි
 තං අපනෙතො ඉමෙ සත්තනවුතිධම්මා යථාසමභවං සබ්බසත්තානං
 විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනති වෙදිතබ්බං. තෙසඤ්ඤි සුත්තානාවපි
 පමත්තානාවපි වරන්තානාවපි බාදන්තානාවපි ජිවන්තානාවපි දිවා ව
 රත්තිඤ්ච එතෙ විඤ්ඤාණපච්චයා පච්චතනති. තඤ්ච තෙසං විඤ්ඤාණ
 පච්චයභාවං පරතො වණ්ණසිසාම. යං පනෙන මෙත්ථ කම්මජරූපං,
 තං භව යොති ගති විඤ්ඤාණට්ඨති සත්තාවාසෙසු සබ්බපයමං පතිට්ඨ
 ගත්තමපි තිසමුට්ඨාතික රූපෙන අනුපත්ථංඤ්චං න සකෙකාති
 සණ්ඨාතුං, නාපි තිසමුට්ඨාතිකං තෙන අනුපත්ථංඤ්චං, අථ බො වාතබ්බා
 ගතාපි වතුද්දිසාවචන්දිතා නලිකලාපියො විය උමිවෙගබ්බාගතාපි
 මහාසමුද්දෙ කත්ථි උද්ධපතිට්ඨා භික්කවාගතිකා විය ව අඤ්ඤාමඤ්ඤා
 පත්ථංඤ්චානෙවෙතාති. අපභමානාති සසිගතිතො එකමපි වස්සං වෙපි

වසානී -පෙ- වසානපවටි යාව තෙසං සත්තානං ආයුකවයො වා පුඤ්ඤකවයො වා, නාව පවත්තනතීති, එවං සබ්බභවාදීපු පවත්නිතො පෙත්ථ විඤ්ඤානබ්බො විනිවුත්තො, සභගහානී, එත්ථ ව යං ආරුපෙප පවත්නි පටිසන්ධිපු පඤ්ඤවොකාරහවෙ ව පවත්නියා විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමමෙව, යඤ්ච අසඤ්ඤීපු සබ්බත්ථ පඤ්ඤවොකාරහවෙ ව පවත්නියා විඤ්ඤාණපච්චයා රුපමෙව, යඤ්ච පඤ්ඤවොකාරහවෙ සබ්බත්ථ විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, තං සබ්බං නාමඤ්ච රුපඤ්ච නාමරූපඤ්ච නාමරූපනතී එවං එකදෙස සරුපෙකසෙසනගෙන සභගහෙනා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනතී වෙදිතබ්බං. අසඤ්ඤීපු විඤ්ඤාණාභාවා අයුත්තනතී වෙ? නායුත්තං, ඉදං-

නාමරූපස්ස යං හෙතු-විඤ්ඤාණං තං විධා මතං,
විපාකමිපාකඤ්ච-යුත්තමෙව යතො ඉදං.

යඤ්ච නාමරූපස්ස හෙතු විඤ්ඤාණං, තං විපාකා විපාකහෙදතො විධා මතං. ඉදංඤ්ච අසඤ්ඤාසතෙතපු නමමසමුට්ඨානනා පඤ්ඤවොකාරහවෙ පවත්තඅභිසංඛාරවිඤ්ඤාණපච්චයා රූපං තථා පඤ්ඤවොකාරෙ පවත්නියං කුසලාදිවිත්තකබ්බෙණ කමමසමුට්ඨානනතී යුත්තමෙව ඉදං, එවං සභගහතො පෙත්ථ විඤ්ඤානබ්බො විනිවුත්තො, පච්චයනගා'ති, එත්ථ ති-

නාමස්ස පාකවිඤ්ඤාණං-නවධා හොති පච්චයො,
වච්ඡුරූපස්ස නවධා-සෙසරූපස්ස අට්ඨධා.

අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං-හොති රූපස්ස එකධා,
තදඤ්ඤං පන විඤ්ඤාණං-තස්ස තස්ස යථාරහං.

යඤ්ඤානං පටිසන්ධියං පවත්නියං වා විපාකසංඛාතං නාමං, තස්ස රූපමිස්සස්ස වා රූපඅමිස්සස්ස වා පටිසන්ධිකං වා අඤ්ඤං වා විපාකවිඤ්ඤාණං සහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සය සමපයුත්ත විපාක ආහාර ඉන්ද්‍රිය අභි අවිගතපච්චයෙහි නවධා පච්චයො හොති. වච්ඡු රූපස්ස පටිසන්ධියං සහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සය විපාක ආහාර ඉන්ද්‍රිය විපපයුත්ත අභි අවිගතපච්චයෙහි නවධා පච්චයො හොති. සපෙත්ථා පන වච්ඡුරූපං සෙසරූපස්ස ඉමෙපු නවපු අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයං අප තෙත්ථා සෙසෙහි අට්ඨති පච්චයෙහි පච්චයො හොති. අභිසංඛාර විඤ්ඤාණං පන අසඤ්ඤාසතනරූපස්ස වා පඤ්ඤවොකාරෙ වා කමමජස්ස යුත්තනතීකපටියාගෙන උපනිස්සයවසෙන එකධා'ව පච්චයො හොති. අවසෙසං පඨමභවබ්ගතො පභුති සබ්බමිධි විඤ්ඤාණං තස්ස තස්ස නාමරූපස්ස යථාරහං පච්චයො හොති'ති වෙදිතබ්බං. විත්ථාරතො පන තස්ස පච්චයනගෙ දසසියමානෙ සබ්බාපි පට්ඨානකථා විත්ථාරෙ තබ්බා හොති'ති න තං ආරහාම. තත්ථ සියා කථං පතෙ'තං ජාතීතබ්බං පටිසන්ධිනාමරූපං විඤ්ඤාණපච්චයා හොති'ති? යුත්තතො යුත්තිතො ව, යුත්තතති විත්තානුපරිවත්තනො ධම්මාති ආදිනා නගෙන බහුධා වෙදනාදිනං විඤ්ඤාණපච්චයනා සිද්ධා, යුත්තිතො පන-

විතතජෙන හි රූපෙන-ඉධ දිට්ඨොන සිජ්ඣති,
අදිට්ඨස්සාපි රූපස්ස-විඤ්ඤාණං පච්චයො ඉති;

විතෙත හි පසතෙන අපපසතෙන වා තදනුරූපාති රූපාති
උපපජ්ජමානාති දිට්ඨාති. දිට්ඨොන ව අදිට්ඨස්ස අනුමානං හොති'ති
ඉමිනා ඉධ දිට්ඨොන විතතජරූපෙන අදිට්ඨස්සාපි පරිසන්ධිරූපස්ස
විඤ්ඤාණං පච්චයො හොති'ති ජාතිතබ්බමෙනං, කම්මසමුට්ඨානස්සාපි හි
තස්ස විතතසමුට්ඨානස්සෙව විඤ්ඤාණපච්චයතා පට්ඨානෙන ආගතා'ති,
එවං පච්චයනගතො පෙත්ථ විඤ්ඤාතබ්බො විනිවජ්ජයො, එත්ථ ව
විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනති භාසමානෙන භගවතා යස්මා උපපරිකක
මානානං පණ්ණිතානං පරමත්තො නාමරූපමතතමෙව පවතනමානං
දිස්සති. න සතොතා, න පොසො, තස්මා අපපට්චනතිස්ස සමණෙන වා
බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මණා වා කෙනවි වා
ලොකස්මිං අනුතතරං ධම්මවක්කං පවතතිතං හොති ති.

විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප නිදෙසො.

නාමරූපපච්චයා සලායතනනිදෙසෙ-

නාමං බක්ඛිතතස්ස රූපං-භූතවත්ථාදිකං මනං,
කතෙකසෙසං තං තස්ස-තාදිසස්සෙව පච්චයො;

යඤ්ඤතං සලායතනස්ස පච්චයභූතං නාමරූපං, තත්ථ නාමනති
වෙදනාදිබක්ඛිතතස්ස, රූපං පන සකසනනතිපරියාපනතං නිශමතො
චතතාරි භූතාති ඡ වජ්ජති ජිවිති ඥායනති එවං භූතවත්ථාදිකං මහනති
වෙදිතබ්බං. තං පන නාමඤ්ච රූපඤ්ච නාමරූපඤ්ච නාමරූපනති
එවං කතෙකසෙසං ඡට්ඨායතනඤ්ච සලායතනඤ්ච සලායතනනති
එවං කතෙකසෙසස්සෙව සලායතනස්ස පච්චයො ති වෙදිතබ්බං. කස්මා?
යස්මා ආරූපෙප නාමමෙව පච්චයො, තඤ්ච ඡට්ඨායතනස්සෙව, න
අඤ්ඤස්ස, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනනති හි අව්‍යාකතවාරෙ වක්ඛති.
ඉධ සඛගතිතමෙව හි තත්ථ විභතනනති වෙදිතබ්බං. තත්ථ සියා කථං
පනෙනං ජාතිතබ්බං? නාමරූපං සලායතනස්ස පච්චයො ති, නාම
රූපභාවෙ භාවතො, තස්ස තස්ස හි නාමස්ස රූපස්ස ට්ඨ භාවෙ තං තං
ආයතනං හොති න අඤ්ඤථා, සා පන'ස්ස තබ්බාව භාවිභාවතා පච්චය
තයස්මිඤ්ඤෙව ආවිභවිස්සති. තස්මා -

පරිසන්ධියං පවතෙන වා-හොති යං යස්ස පච්චයො,
යථා ව පච්චයො හොති-තථා නෙය්‍යං විභාවිනා;

තත්ත්වයං අත්ථදීපනා-

නාමමෙව හි ආරූපෙප-පරිසන්ධිපවතතිසු,
පච්චයො සත්තධා ඡද්ධා-හොති තං අවකංසතො;

කථං? පරිසන්ධියං තාව අවකංසතො සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ
නිස්සය සම්පසුත්ත විපාක අත්ථි අවිගත පච්චයෙහි සත්තධා නාමං
ඡට්ඨායතනස්ස පච්චයො හොති. කිඤ්චි පනෙත්ථ හෙතුපච්චයෙන

කිසිදු ආහාරපථවශෙනා ති එවං අඤ්ඤාදාපි පච්චයො හොති. තස්ස වසෙන උක්කංසාවකංසො වෙදිතබ්බො. පවතෙනපි විපාකං වුත්ත නයෙනෙව පච්චයො හොති. ඉතරං පන අවකංසනො වුත්තපස කාරෙසු පච්චයෙසු විපාකපච්චයවජ්ජති ඡති පච්චයො හොති. කිසිදු පනෙ'න්තො හෙතුපථවශෙන කිසිදු ආහාරපථවශෙනා ති එවං අඤ්ඤාදාපි පච්චයො හොති. තස්ස වසෙන උක්කංසාවකංසො වෙදිතබ්බො.

අඤ්ඤාසම්මපි භවෙ නාමං-තථෙව පටිසංක්ඛිතං,
ඡට්ඨස්ස ඉතරෙසං තං-ඡභා'කාරෙහි පච්චයො;

ආරූපපතො හි අඤ්ඤාසම්මපි පඤ්ඤාවොකාරභවෙ තං විපාකං නාමං හදයවජ්ජනො සහායං හුත්වා ඡට්ඨස්ස මනායතනස්ස යථා ආරූපෙප වුත්තං. තථෙව අවකංසනො සහනධා පච්චයො හොති. ඉතරෙසං පනෙ'න්තං පඤ්ඤානං වක්ඛායතනාදීනං වතුමහාභූතසහායං හුත්වා සහජාත නිස්සය විපාක විපසුත්ත අපි අවිගතවසෙන ඡභාකාරෙහි පච්චයො හොති. කිසිදු පනෙ'න්තො හෙතුපථවශෙන කිසිදු ආහාරපථවශෙනා ති එවං අඤ්ඤාදාපි පච්චයො හොති. තස්ස වසෙන උක්කංසාවකංසො වෙදිතබ්බො.

පවතෙනපි තථා හොති-පාකං පාකස්ස පච්චයො,
අපාකං අවිපාකස්ස-ඡධා ඡට්ඨස්ස පච්චයො;

පවතෙනපි හි පඤ්ඤාවොකාරභවෙ යථා පටිසංක්ඛිතං තථෙව විපාකං නාමං පාකස්ස ඡට්ඨායතනස්ස අවකංසනො සහනධා පච්චයො හොති. අවිපාකං පන අවිපාකස්ස ඡට්ඨස්ස අවකංසනොව තතො විපාකපච්චයං අපනෙත්වා ඡධාව-පච්චයො හොති. වුත්ත නයෙනෙව පනෙ'න්තං උක්කංසාවකංසො වෙදිතබ්බො.

තතෙ'ව සෙසපඤ්ඤානං-විපාකං පච්චයො භවෙ,
වතුධා අවිපාකමපි-එවමෙව පකාසිතං.

තතෙ'ව හි පවතෙන සෙසානං වක්ඛායතනාදීනං පඤ්ඤානං වක්ඛුපසසාද්ධවජ්ජකමපි ඉතරමපි විපාකනාමං පච්ජාජාත විපසුත්ත අපි අවිගත පච්චයෙහි වතුධා පච්චයො හොති. යථා ව විපාකං අවිපාකමපි එවමෙව පකාසිතං. තස්මා කුසලාදිහෙදමපි තෙසං වතුධා පච්චයො හොති ති වෙදිතබ්බං. එවං තාව නාමමෙව පටිසංක්ඛිතං පවතෙන වා යස්ස යස්ස ආයතනස්ස පච්චයො හොති. යථා ව හොති. තථා වෙදිතබ්බං.

රූපං පනෙ'න්තං ආරූප-භවෙ භවති පච්චයො,
න එකායතනස්සාපි-පඤ්ඤාකිකිභවෙ පන;

රූපතො සක්ඛිතං වජ්ජ-ඡධා ඡට්ඨස්ස පච්චයො,
භූතානි වතුධා හොනති-පඤ්ඤානං අවිසෙසනො;

රූපතො හි පරිසරය වැඩුරුපිටි ජීවිතය මනාසනායකය සහජාන අඤ්ඤා මඤ්ඤා නිසංස විපසයන අතී අවිගතපච්චයෙහි ඡයා පච්චයො හොති. වතනාරි පන භූතාති අවිසේසතො පරිපක්ඛයං පච්චෙන ව යං යං ආයතනං උපපජ්ජති. තස්ස තස්ස වසෙන පඤ්චනනම් වතනා යතනාදිනං සහජාන නිසංස අතී අවිගතපච්චයෙහි වතුධාපච්චයො හොති.

නිධා ජීවිත මෙතෙසං-ආහාරෙ ව පවතති යං,
තාතෙව ඡද්ධා ජීවිතය-වැඩු නසෙව පඤ්චයා;

එතෙසං පන වතනාදිනං පඤ්චනනං පරිසරයං පච්චෙන ව අතී අවිගත ඉන්ද්‍රිය වසෙන රූපජීවිතං නිධා පච්චයො හොති. ආහාරෙ වා'ති ආහාරෙ ව අතී අවිගත ආහාරවසෙන නිධා පච්චයො හොති. සො ව බො යෙ සතතා ආහාරූපජීවිතො තෙසං ආහාරානුගතෙ කායෙ පවතති යං යෙව, නො පරිසරයං, තාති පන පඤ්චවතනායතනාදිති ජීවිතය වතනු සොන සාණ ජීවතා කාය විඤ්ඤාණසංඛාතස්ස මනා යතනස්ස නිසංස පුරෙජාන ඉන්ද්‍රිය විපසයන අතී අවිගතවසෙන ඡයානාරෙහි පච්චයො හොති පච්චෙන, නො පරිසරයං, අපෙක්ඛා පන පඤ්චවිඤ්ඤාණාති තසෙව අවසෙස මනායතනස්ස වැඩුරුපිටි නිසංස පුරෙජාන විපසයන අතී අවිගත වසෙන පඤ්චධා පච්චයො හොති පච්චෙන, නො පරිසරයං, එවං රූපමෙව පරිසරයං පච්චෙන වා යස්ස යස්ස ආයතනස්ස පච්චයො හොති. යථා ව හොති. තථා වෙදිතබ්බං.

නාමරූපං පනුභයං-හොති යං යස්ස පච්චයො,
යථා ව තමපි සබ්බත්-විඤ්ඤාතබ්බං විභාවිතා.

සෙය්‍යමිදං? පරිසරයං නාව පඤ්චවොකාරභවෙ බකිතතය වැඩුරුපසංඛාතං නාමරූපං ජීවිතයතනස්ස සහජාන අඤ්ඤා මඤ්ඤා නිසංස විපාක සම්පයන විපසයන අතී අවිගතපච්චයාදිති පච්චයො හොති ති, ඉදමෙත්ථ මුඛමතං, චුතතතයානුසාරෙන පන සකතා සබ්බං යොජෙතූනති න එත්ථ විත්ථාරෙ දසයිතො ති,

නාමරූපපච්චයා සලායතනනිදෙයො.

සලායතනපච්චයා එස්ස නිදෙයො-

ඡලෙව එස්සා සබ්බෙපා-වකුසුමථස්ස ආදයො,
විඤ්ඤාණමිව බතතිංස-විත්ථාරෙන භවනති තෙ;

සබ්බෙපතො හි පාලියං වකුසුමථස්සා ති ආදයො ඡලෙව එස්සා ආගතා. විත්ථාරෙන පන වකුසුමථස්සාදයො පඤ්චකුසලවිපාකා පඤ්ච අකුසලවිපාකා ති දස සෙසා බාවිසති ලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණසම්පයනතා ව බාවිසති'ති එවං සබ්බෙපි සංඛාරපච්චයා චුතතවිඤ්ඤාණමිව බතතිංස හොති. යං පනතස්ස බතතිංසවිධස්සාපි එස්සා පච්චයො සලායතනං, තත්ථ-

ජටේඨන සහ අජ්ඣතතං-වක්කාදිං බාහිරෙතිපි,
සලායතනමිච්ඡනති-ජ්ඣි සද්ධිං විවක්කණා;

තත්ථ යෙ තාව උපාදින්නකපවන්තිකථා අයනති එකසන්නති පරියාපන්නමෙව පච්චයං පච්චයුප්පන්නාඤ්ච දීපෙනති. තෙ ජට්ඨා සන්නපච්චයා එසෙසාති පාලිඅනුසාරතො ආරුපෙප ජට්ඨායතනඤ්ච අඤ්ඤත්ථ සබ්බසංගහතො සලායතනඤ්ච එසංසං පච්චයොති එක දෙසසරුපෙකසෙසං කත්වා ජටේඨන සහ අජ්ඣතතං වක්කාදිං සලායතනති ඉච්ඡනති. තඤ්ඤි ජට්ඨායතනඤ්ච සලායතනඤ්ච සලායතනනෙත්ථ සබ්බං ගච්ඡති. යෙ පන පච්චයුප්පන්නමෙව එකසන්නති පරියාපන්නං දීපෙනති. පච්චයං පන භික්කසන්නානම්පි, තෙ යං යං ආයතනං එසංසං පච්චයො ගොති. තං සබ්බං දීපෙනතා බාහිරම්පි පරිඤ්ඤානො තදෙව ජටේඨන සහ අජ්ඣතතං බාහිරෙතිපි රූපායතනාදීති සද්ධිං සලායතනනති ඉච්ඡනති. තම්පි හි ජට්ඨායතනඤ්ච සලායතනඤ්ච සලායතනනති එතෙසං එකසෙසෙ කතෙ සලායතනනෙත්ථ සබ්බං ගච්ඡති. එත්වාහ-න සබ්බායතනෙති එකො එසෙසා සමෙහාති. නාපි එකමා ආයතනා සබ්බෙ එසංසා, අයඤ්ච සලායනනපච්චයා එසෙසා හි එකොව චුතො. සො කසමා?ති, තත්ථිදං විසංජ්ජනං, සච්ච මෙනා, සබ්බෙති එකො එකමා වා සබ්බෙ න සමෙහානති. සමෙහාති පන අනෙකෙති එකො, යථා චක්ඛුසමඑසෙසා වක්කායතනා රූපායතනා චක්ඛුවිඤ්ඤාණසංඛාතා මනායතනා අවසෙසා සමපයුත්තධම්මායතනා වා'ති එවං සබ්බත්ථ යථානුරූපං යොජෙතබ්බං. තසමා එව හි-

එකො පනෙකායතන-ප්ථගවො ඉති දීපිතො,
එසෙසායං එකච්චන-තිද්දෙසෙති'ධි තාදිනා;

එකච්චනතිද්දෙසෙනා හි සලායතනපච්චයා එසෙසා හි ඉමිනාති එකච්චනතිද්දෙසෙන අනෙකෙති ආයතනෙති එකො එසෙසා ගොති'ති තාදිනා දීපිතො හි අත්ථො, ආයතනෙසු පන-

ජට්ඨා පඤ්ච තතො එකං-නවධා බාහිරාති ඡ,
යථාසමනවමෙනසං-පච්චයතො විභාවයෙ.

තත්ථායං විභාවනා:- වක්කායතනාදීති තාව පඤ්ච චක්ඛුසමඑසංසාදි හෙදතො පඤ්චවිධසං එසංසං නිසංස පුරෙජාන ඉන්ද්‍රිය විප්පයුත්ත අත්ථි අවිගතවසෙන ඡට්ඨා පච්චයා ගොනති. තතො පරං එකං විපාක මනායතනං අනෙකහෙදසං විපාකමනොසමඑසංසං සහජාන අඤ්ඤ මඤ්ඤ නිසංස විපාක ආහාර ඉන්ද්‍රිය සමපයුත්ත අත්ථි අවිගතවසෙන නවධා පච්චයො ගොති. බාහිරෙසු පන රූපායතනං චක්ඛුසමඑසංසං ආරම්භෙ පුරෙජාන අත්ථි අවිගත වසෙන චක්ඛුස පච්චයො ගොති. තථා සද්දායතනාදීති සොතසමඑසංසාදිනං, මනොසමඑසංසං පන තාති ව ධම්මායතනඤ්ච තථා ව ආරම්භෙපච්චයමතෙනතෙව වාති එවං බාහිරාති ඡ යථාසමනවමෙනසං පච්චයතො විභාවයෙ'ති,

සලායනනපච්චයා එසංසාතිද්දෙසො.

එස්ස පට්ඨයා වෙදනානිද්දෙසෙ-

චාරතො වෙදනා චුතතා-චක්ඛුසම්ප්පජාදිකා,
ඡලෙව තා පභෙදෙන-එකුනනවුතී මතා.

චක්ඛුසම්ප්පජාදිකා නි ආදිනා හි නයෙන පාලියං ඉමා චක්ඛු
සම්ප්පජාදිකා චාරතො ඡලෙව වෙදනා චුතතා. තා පන පභෙදෙන
එකුනනවුතියා විතෙනහි සම්පයුතතතා එකුනනවුතී ති මතා.

වෙදනාසු පනෙතාසු-ඉධ ඛතතීස වෙදනා,
විපාකචිතතයුතතාව-අභිපෙපතාති භාසිතා.

අට්ඨධා තත්ථ පඤ්චනනං-පඤ්චචාරමහි පට්ඨයො,
සොසානං එකධා එස්සො-මනොචාරෙ පි සො තථා;

තත්ථ හි පඤ්චචාරෙ චක්ඛුපසසාදුවිච්ඡුකානං පඤ්චනනං වෙද
නානං චක්ඛුසම්ප්පජාදිකො එස්සො සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ නිස්සය
විපාක ආහාර සම්පයුතත අත්ථි අවිගත වසෙන අට්ඨධා පට්ඨයොහොති.
සෙසානං පන එකෙකස්මිං චාරෙ සම්පට්ඨිජන සන්තීරණ තදුරමමණ
වසෙන පට්ඨතානං කාමාවචරවිපාකවෙදනානං චක්ඛුසම්ප්පජාදිකො
එස්සො උපනිස්සයවසෙන එකධාව පට්ඨයො හොති. මනොචාරෙපි සො
තථා තී, මනොචාරෙ පි හි තදුරමමණවසෙන පට්ඨතානං කාමාවචර
විපාකවෙදනානං සො සහජාතමනොසම්ප්පජ සංඛිතො එස්සො තථෙව
අට්ඨධා පට්ඨයො හොති. පටිසංඝිතවඛිත චුතිවසෙන ව පට්ඨතානං
තෙභුමකවිපාකවෙදනානමපි, යා පනෙතා මනොචාරෙ තදුරමමණ
වසෙන පට්ඨතා කාමාවචරවෙදනා, තාසං මනොචාරෙ ආචර්ජනසම්ප
යුතො මනොසම්ප්පජො උපනිස්සයවසෙන එකධා පට්ඨයො හොති තී,

එස්ස පට්ඨයා වෙදනානිද්දෙසො.

වෙදනාපට්ඨයා තණ්හානිද්දෙසෙ-

රූපතණ්හාදිභෙදෙන-ඡ තණ්හා ඉධ දීපිතා,
එකෙකා තිවිධා තත්ථ-පට්ඨතාකාරතො මතා.

ඉමස්මිඤ්ඤි වෙදනාපට්ඨයා තණ්හානිද්දෙසෙ සෙට්ඨිපුතො
මුඛමණපුතොති පිතීතො නාමවසෙන පුතොතා විය ඉමා රූප
තණ්හා-පෙ-ධම්මතණ්හා ති ආරමමණො නාමවසෙන ඡ තණ්හා
දීපිතා පකාසිතා කපිතා ති අත්ථො. තත්ථ රූපෙ තණ්හා රූප
තණ්හා ති ඉමිනා නයෙන පදත්ථො වෙදිතබ්බො. තාසු ව පන තණ්හාසු
එකෙකා තණ්හා පට්ඨතිආකාරතො කාමතණ්හා භවතණ්හා විභව
තණ්හා ති එවං තිවිධා මතා. රූපතණ්හා එව හි යද්ඨ චක්ඛුස්ස ආපාඨ
ගතං රූපාරමමණං කාමස්සාදවසෙන අස්සාදයමානා පට්ඨතති. තද්ද
කාමතණ්හා නාම හොති. යද්ද තදෙචාරමමණං ධූවං සස්සතතති
පට්ඨතාය සස්සතදිට්ඨියා සද්ධිං පට්ඨතති. තද්ද භවතණ්හා නාම
හොති. සස්සතදිට්ඨිසහගතො හි රුගො භවතණ්හා ති වුච්චති. යද්ද

පන තදෙවාරමමණං උච්ඡිජ්ජති විනාසාති ති පවතතාය උචෙත්ඤ
දිට්ඨියා සද්ධිං පවතතාති. තදා විභවතණ්ණා නාම හොති. උචෙත්ඤදිට්ඨි
සහගතො හි රුගො විභවතණ්ණා ති චූළවති. එසෙව නයො සද්ද
තණ්ණාදිසුපි'ති, එතා අධාරස තණ්ණා හොනති. තා අජ්ඣන්ත රූපා
දිසු අධාරස බිහිත්වා අධාරසා ති ඡතතිංස, ඉති අනිතා ඡතතිංස අනා
ගතා ඡතතිංස පච්චුප්පනනා ඡතතිංසා ති අධිසතං තණ්ණා හොනති. තා
පන සංඛිප්පමානා රූපාදිආරමමණවසෙන ඡ කාමතණ්ණාදිවසෙන වා
තිස්සො ව තණ්ණා හොනති ති වෙදිතබ්බා. යසමා පති'මෙ සත්තා
පුතතං අස්සාදෙඤා පුතෙන මමතෙනන ධාතියා වීඨ රූපාදිආරමමණ
වසෙන උපපජ්ජමානං වෙදනං අස්සාදෙඤා වෙදනාය මමතෙනන
රූපාදිආරමමණද්වයකානං විතතකාර ගඤ්ඤි ගඤ්ඤ සුද තනතවාය
රසායනවිධායකවෙජ්ජාදීනං මහාසකකාරං කරොනති. තස්මා සබ්බා
පෙ'සා වෙදනාපච්චයා තණ්ණා හොති ති වෙදිතබ්බා.

යසමා වෙත්ඤ අධිපෙපතා-විපාකසු බවෙදනා,
එකාව එකධා වෙසා-තස්මා තණ්ණාය පච්චයො;

එකධා'ති උපතිස්සයපච්චයෙන පච්චයො හොති. යසමා වා-

දුක්ඛි සුඛං පත්ඨයති-සුඛි භියෙසාපි ඉච්ඡති,
උපෙකකා පන සන්තතතා-සුඛමිවෙව භාසිතා.

තණ්ණාය පච්චයා තස්මා-හොනති තිස්සොපි වෙදනා,
වෙදනා පච්චයා තණ්ණා-ඉති චූළතා මහෙසිතා;

වෙදනා පච්චයා වාපි-යසමා නා'නුසයං විතා,
හොති තස්මා න සා හොති-බ්‍රාහ්මණස්ස චූළිමතො ති,

වෙදනා පච්චයා තණ්ණා තිදෙදසො.

තණ්ණාපච්චයා උපාදානනිද්දෙසෙ-

උපාදානාති වතතාරි-තාති අත්ථවිභාගතො,
ධමසංඝේඛපච්ඡාරු-කමතො ව විභාවයො.

පාලියඤ්ඤි උපාදානනති කාමුපාදානං-පෙ-අතතවාදුපාදානනති
ඉමාති වතතාරි උපාදානාති ආගතාති. තෙසං අයං අත්ථවිභාගො,
චූළිසංඛාතං කාමං උපාදියති ති කාමුපාදානං, කාමො ව සො උපාද
නඤ්ඤාති'පි කාමුපාදානං, උපාදානනති දළහග්ගහණං; දළහන්තො
හෙ'ත්ථ උපසඤ්ඤා, උපායාසඋප්පකට්ඨාදිසු වීඨ. තථා දිට්ඨි ව සා උපාද
නඤ්ඤාති දිට්ඨිපාදානං, දිට්ඨිං උපාදියති ති වා දිට්ඨිපාදානං, සස්සතො
අතතා ව ලොකො වාති ආදිසු හි පුරිමදිට්ඨිං උතතරදිට්ඨි උපාදියති.
තථා සිලබ්බතං උපාදියති ති සිලබ්බභූපාදානං, සිලබ්බතඤ්ඤා තං උපාද
නඤ්ඤාති'පි සිලබ්බභූපාදානං, ගොසිල ගොවතාදීති හි එවං සුද්ධි'ති
අභිතිවෙසතො සයමෙව උපාදානාති'ති, තථා වදනති එතෙනා ති වාදෙ,
උපාදියනති එතෙනා ති උපාදානං, කිං වදනති? උපාදියනති වා?

අත්තානං, අත්තනො වාදපාදානං අත්තවාදපාදානං, අත්තවාදමත්ත
මෙව වා අත්තාති උපාදියනති එතෙනාති අත්තවාදපාදානං, අයං
තාව තෙසං අත්ථිභාගො, ධම්මසංඛෙපවිජ්ජාරො පන කාමුපාදානං තාව
“නත්ත කතමං කාමුපාදානං? යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරුගො කාම
නන්දි කාමතණ්හා කාමසෙතගො කාමපරිලාගො කාමමුච්ඡා කාමජෙක්ඛා
සානං, ඉදං වුච්චති කාමුපාදානං”නති ආගතත්තා සංඛෙපතො තණ්හා
දලහත්තං වුත්තං. තණ්හාදලහත්තං නාම පුරිමතණ්හා උපතිස්සයපච්ච
යෙන දලහසමුත්තා උත්තරතණ්හා ඵලං, කෙච්චි පනානු. අප්පත්තවිසය
පත්තා තණ්හා, අක්කිකාරො වොරස්ස හත්ථපසාරණං විය, සමපත්ත විස
යග්ගහණං උපාදානං, තස්සෙව හණ්ඩග්ගහණං විය, අපච්චන්තා සන්තුට්ඨි
තා පරිපක්ඛා ව තෙ ධම්මා, තථා පරියෙසනාරක්ඛදුක්ඛමූලා ති, සෙසු
පාදානත්තයං පන සංඛෙපතො දිට්ඨිමත්ත මෙව, විජ්ජාරතො පන පුබ්බෙ
රූපාදිසු වුත්තාය අධ්මසත්තප්පභෙදයපි තණ්හාය දලහභාවො කාමුපා
දානං, දසවන්දුකා මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිපාදානං, යථාහ:- “නත්ත කතමං දිට්ඨි
පාදානං? නත්ති දින්නං නත්ති සිට්ඨං-පෙ-සච්ඡිකත්තා පච්චෙදෙනති ති, යා ඵල
රූපා දිට්ඨි-පෙ-විපරියෙසගාගො, ඉදං වුච්චති දිට්ඨිපාදානං”නති, සීල
වතෙති සුද්ධිපරමාසනං පන සීලබ්බතුපාදානං, යථාහ:- “නත්ත කතමං
සීලබ්බතුපාදානං? සීලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධි සීලබ්බතෙන සුද්ධි ති, යා
ඵලරූපා දිට්ඨි-පෙ-විපරියෙසගාගො, ඉදං වුච්චති සීලබ්බතුපාදානං”නති,
විසතිවන්දුකා සක්කායදිට්ඨි අත්තවාදපාදානං, යථාහ:- “නත්ත කතමං
අත්තවාදපාදානං? ඉධ අයස්සත්තවා පුථුජ්ජනො-පෙ-සප්පුරිසධම්මෙ
අවිනිත්තො රූපං අත්තනො සමනුපස්සති-පෙ-විපරියෙසගාගො, ඉදං
වුච්චති අත්තවාදපාදානං”නති, අයමෙත්ථ ධම්මසංඛෙප විජ්ජාරො,

කමතොති, ඵත්ථ පන තිවිධො කමො, උප්පත්තිකකමො පභා
ණ්කකමො දෙසනාකකමො ව, නත්ත අනම්මතගෙහ සංසාරෙ ඉමස්සපඨමං
උප්පත්ති ති අභාවතො කිලෙසානං නිප්පරියායෙන උප්පත්තිකකමො න
වුච්චති. පරියායෙන පන යෙභුයෙත්ත එකසමිං භවෙ අත්තගාහ
පුබ්බභගමො සස්සතුච්ඡෙදනීතිවෙසො, තතො සස්සතො අයං අත්තා‘ති
ගණ්හතො අත්තවිසුද්ධිත්ථං සීලබ්බතුපාදානං, උච්ඡිජ්ජනී‘ති ගණ්හතො
පරලොකනිරපෙක්ඛස්ස කාමුපාදානනති, ඵලං පඨමං අත්තවාදපාදානං
තතො දිට්ඨිසීලබ්බතකාමුපාදානානී ති, අයමෙනෙසං එකසමිං භවෙ
උප්පත්තිකකමො, දිට්ඨිපාදානාදීනී වෙත්ථ පඨමං පඨියනති. සොතාපත්ති
මග්ගවජ්ඣන්තා, කාමුපාදානං පච්ඡා, අරහත්තමග්ගවජ්ඣන්තා ති,
අයමෙනෙසං පභාණ්කකමො, මහාවිසයන්තා පන පාකටන්තා ව
එතෙසු කාමුපාදානං පඨමං දෙසිතං. මහාවිසයඤ්ඤි තං, අධ්මවිත්තසමප
යොගා, අප්පච්ඡිසානී ඉහරුනී, වතුච්ඡිත්තසමපයොගා, යෙභුයෙත්ත
ආලයරුමතාය පජාය පාකටං කාමුපාදානං, න ඉහරුනී, කාමුපාදානං වා
වන්දුකාමානං සමගිගමත්ථං කොතුහලමඛලාදි බහුලො ගොති. සාස්ස
තං දිට්ඨි ති තදනන්තරං දිට්ඨිපාදානං, තං පභිජ්ජමානං සීලබ්බත
අත්තවාදපාදානවසෙන දුට්ඨං ගොති. තස්මිං චයෙ ගොක්ඛියං වා

කුතකුරක්‍රියං වා දිශාපි වෙදිතබ්බතො ඔලාරිකනති සීලබ්බතුපාදනං පඨමං දෙසිතං. සුමුමත්තා අනෙත අත්තවාදුපාදනනති, අයමෙතෙසං දෙසනාකක්‍රමො,

තණ්හා ව පුරිමස්සන්ථ-එකධා හොති පච්චයො,
සත්තධා අට්ඨධා වාපි-හොති සෙසත්තයස්ස සා;

එන්ථ ව එවං දෙසිතෙ උපාදනවතුකෙක පුරිමස්ස කාමුපාදනස්ස කාමතණ්හා උපතියස්සයවසෙන එකධාව පච්චයො හොති. තණ්හාති නන්දිතෙසු විසයෙසු උපපන්නිතො, සෙසත්තයස්ස පන සහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤා තිස්සය සමපයුත්ත අත්ථි අවිගත හෙතුචසෙන සත්තධා වා උපතියස්සයෙන සහ අට්ඨධා වාපි පච්චයො හොති. යද ව සා උපතියස්ස වසෙන පච්චයො හොති. තද අසහජාතාව හොති ති,

තණ්හාපච්චයා උපාදනනිද්දෙසො.

උපාදනපච්චයා භවතිද්දෙසෙ-

අන්ථතො ධම්මතො වෙව-සාන්ථතො හෙදසඛිගහා,
යං යස්ස පච්චයො වෙව-විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො;

තන්ථ භවතී ති භවො, දුඛිබ්බනා ති, චිති ආකාරෙති පච්චතීතො ති අන්ථො, අඵථා දුඛිබ්බනා ති පච්චතෙන කරණවචනං, දුඛිබ්බො ති චුත්තං හොති. අන්ථී ති, සංවිජ්ජති; කම්මමෙව භවො කම්මභවො, උප පතති යෙව භවො, උපපතතිභවො, එන්ථ ව උපපතති භවතී ති භවො, කම්මං පන යථා සුඛකාරණත්තා සුඛො බ්‍රුහිනං උප්පාදෙ ති චුත්තො. එවං භවකාරණත්තා එලවොහාරෙන භවො ති වෙදිතබ්බං. තන්ථ කම්මභවො කම්මභවො ති, තෙසු විසු භවෙසු යො කම්මභවො ති චුත්තො. සො කතමො ති? අන්ථො, පුඤ්ඤාභිසංඛාරදයො චුත්තන්ථා යෙව, සබ්බතති, අනවසෙසං; භවං ගච්ඡති ගමෙති වා ති භවංගම්; ඉමිනා ලොකුත්තරං පටිකම්පති. අයඤ්ඤි වට්ටකථා, තඤ්ච විවට්ටනියිත්තනති, කරියතී ති කම්මං, කාමභවාදීසු කාමසංඛාරො හවො කාමභවො; එසනයො රූපාරූපභවෙසු, සඤ්ඤාවතං භවො සඤ්ඤා වා එන්ථ භවෙ අත්ථි ති සඤ්ඤාභවො, විපරියයෙන අසඤ්ඤාභවො, ඔලාරිකසඤ්ඤා අභාවා සුමුමය ව භාවා නෙවසඤ්ඤාසඤ්ඤා අයම් භවෙ ති නෙව 'සඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො, එකෙන රූපකඛණින වොතිණෙණො භවො එකිවොකාරභවො, එකො වා වොකාරෙ අස්ස භවස්සා ති එකවොකාර භවො, එසෙව නයො චතුර්වොකාරපඤ්චවොකාරභවෙසු, අසං චුච්චති උපපතතිභවොති. එස නවිච්චොපි උපපතතිභවො නාම චුච්චති ති, එවං තාවෙන්ථ අන්ථතො විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො, ධම්මතො පන එන්ථ හි පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ ධම්මතො තෙරස වෙනතා, අපුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ වාදස, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරෙ වත්තෙයො සබ්බම්පි භවංගම්කම්මනති එතෙන සබ්බෙ පෙන ධම්මා වෙනතාසමපයුත්තා වා කම්මසංඛාරො ආවයංගිතො ධම්මා සඛිගතිතා. කාමභවො පඤ්ච

උපාදින්නකකඩකො, තථා රූපභවො, අරූපභවො චත්තාරො, සඤ්ඤා භවො චතු පඤ්ඤා, අසඤ්ඤාභවො එකො උපාදින්නකකඩකො, තෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො චත්තාරො, එකාවොකාරභවාදයො එක චතු පඤ්ඤාකකඩකො උපාදින්නකකඩකොති ති, එවමෙත්ථ ධම්මතොපි විඤ්ඤා තබ්බො විනිච්ඡයො, සාත්තොති, යථා ච භවතිද්දෙසෙ තථෙව කාමඤ්ඤා සංඛාරනිර්දේශෙපි පුඤ්ඤාතිසංඛාරදයොච වුත්තා. එවං සන්තොපි පුරිමා අතිතකම්මවසෙන ඉධ පරිසන්ධියා පච්චයත්තා වුත්තා. ඉමෙ පච්චුප්පන්නකම්මවසෙන ආයතීං පරිසන්ධියා පච්චයත්තා ති පුන චචනං සාත්තමෙව, පුබ්බෙ වා “නත්ත කතමො පුඤ්ඤාතිසංඛාරො? කුසලවේතනා කාමාවචරං”ති එවමාදිනා නයෙන වේතනාව සංඛාරං ති වුත්තා. ඉධ පන “සබ්බමි භවගාමිකම්ම”නති චචනතො වේතනා සම්පසුත්තා පි, පුබ්බෙ ච විඤ්ඤාණපච්චයමෙව කම්මං සංඛාරංති වුත්තං. ඉද්දති අසඤ්ඤාභවතිබ්බත්තකම්මපි, කිං වා බහුනා? “අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරං”ති එත්ත පුඤ්ඤාතිසංඛාරදයොච කුසලාකුසලධම්මා වුත්තා. “උපාදුනපච්චයා භවො”ති ඉධ පන උප්පත්තිභවස්සාපි සංඛගතිත්තතා කුසලා කුසලාබ්බාසාකතා ධම්මා වුත්තා. තස්මා සබ්බථාපි සාත්තමෙවිදං පුන චචනනති, එවමෙත්ත සාත්තොපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො,

හෙදසංඛගතා ති, උපාදුනපච්චයා භවස්ස හෙදතො වෙච සංඛගතතො ච, යඤ්ඤා කාමුපාදුනපච්චයා කාමභවතිබ්බත්තකං කම්මං කාරියති? සො කම්මභවො, තදභීතිබ්බත්තා බකො උප්පත්තිභවො, එස නයො රූපාරූපභවෙසු, එවං කාමුපාදුනපච්චයා දො කාමභවා, තදන්තොගධාව සඤ්ඤාභව පඤ්ඤාවොකාරභවා, වෙ රූපභවා, තදන්තො ගධාව සඤ්ඤාභව අසඤ්ඤාභව එකාවොකාරභව පඤ්ඤාවොකාරභවා, වෙ අරූපභවා, තදන්තොගධාව සඤ්ඤාභව තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභව චතුරොකාරභවා ති සද්ධිං අන්තොගධෙති ඡ භවා, යථා ච කාමුපාදුන පච්චයා සද්ධිං අන්තොගධෙති ඡ භවා, තථා සෙසුපාදුනපච්චයා පි’ති එවං උපාදුනපච්චයා හෙදතො සද්ධිං අන්තොගධෙති චතුර්විසති භවා, සංඛගතො පන කම්මභවං උප්පත්තිභවඤ්ඤා එකතො කත්තා කාමුපා දුනපච්චයා සද්ධිං අන්තොගධෙති එකො කාමභවො, තථා රූපාරූප භවා ති නයො භවා, තථා සෙසුපාදුනපච්චයාපි’ති එවං උපාදුනපච්චයා සංඛගතො සද්ධිං අන්තොගධෙති වාදස භවා, අපි ච අවිසෙසෙන උපාදුනපච්චයා කාමභවුපගං කම්මං කම්මභවො, තදභීතිබ්බත්තා බකො උප්පත්තිභවො, එස නයො රූපාරූපභවෙසු, එවං උපාදුනපච්චයා සද්ධිං අන්තොගධෙති වෙ කාමභවා වෙ රූපභවා වෙ අරූපභවා ති අපරෙත්තපි පරියායෙන සංඛගතො ඡ භවා, කම්මභව උප්පත්තිභව හෙදං වා අනුපගමම සද්ධිං අන්තොගධෙති කාමභවාදිවසෙන තයො භවා භොනති. කාමභවාදිහෙදඤ්ඤාපි අනුපගමම කම්මභව උප්පත්තිභව වසෙන වෙ භවා භොනති. කම්මුප්පත්තිහෙදඤ්ඤා අනුපගමම උපාදුන පච්චයා භවොති භවවසෙන එකො භවො භොති’ති, එවමෙත්ත උපා

දුනපච්චයස්ස භවස්ස හෙදසබ්බතාපි විඤ්ඤානබ්බො විනිව්ජයො, යං යස්ස පච්චයො චෝවා'ති, යඤ්ඤාත් උපාදානං යස්ස පච්චයො හොති. තනොපි විඤ්ඤානබ්බො විනිව්ජයො ති අත්ථො, කිං පනෙත්ති කස්ස පච්චයො හොති? යං කිඤ්ඤි යස්ස කස්සවි පච්චයො හොති යෙව, උම්මත්තකො විය හි පුපුර්ජනො, සො ඉදං සුත්තං ඉදං අසුත්තනති අවි වාරෙත්ති යස්ස කස්සවි උපාදානස්ස වසෙන යං කිඤ්ඤි භවං පනෙත්ති යං කිඤ්ඤි කම්මං කරෙති යෙව, තස්මා යදෙකච්චෙ සීලබ්බතුපාදනෙන රූපාරූපභවා න භොනතීති වදනති. තං න ගහෙතබ්බං. සබ්බෙන පන සබ්බො හොති ති ගහෙතබ්බං. සෙය්‍යපීදං? ඉධෙකච්චො අනුස්සව වසෙන වා දිට්ඨානුසාරෙන වා කාමා නාමෙනෙ මනුස්සලොකෙ චෙව ඛතතිශම්භාසාලුක්ඛාදීසු ඡකාමාවචරදෙවලොකෙ ව සම්ඥා ති විනොතතො තෙසං අබිගමන්තං අසඤ්ඤාමිභවණාදීති වඤ්ඤිතො ඉමිනා කමෙත කාමා සම්පජ්ජන්ති මඤ්ඤමානො කාමුපාදානවසෙන කාය දුච්චරිතාදීතිපි කරෙති. සො දුච්චරිත පාරිසුරිය අපායෙ උපපජ්ජති. සන්ධිට්ඨිකෙ වා පන කාමෙ පන්ධිමානො පටිලඤ්ඤ වා ගොපයමානො කාමුපාදානවසෙන කායදුච්චරිතාදීතිපි කරෙති. සො දුච්චරිතපාරිසුරිය අපායෙ උපපජ්ජති. තත්‍රාස්ස උපපත්තිගෙතුභූතං කම්මං කම්මභවො, කම්මාහිතිබ්බතතා ඛන්ධා උපපත්තිභවො, සඤ්ඤාභව පඤ්ඤවොකාරභවා පන තදනොතාගධා එව, අපරෙ පන සඤ්ඤාමිභවණාදීති උපමුඤ්ඤා සද්ධො ඉමිනා කමෙත කාමා සම්පජ්ජන්ති මඤ්ඤමානො කාමුපාදානවසෙන කායසුච්චරිතාදීති කරෙති. සො සුච්චරිතපාරිසුරිය දෙවෙසු වා මනුස්සෙසු වා උපපජ්ජති. තත්‍රාස්ස උපපත්තිගෙතුභූතං කම්මං කම්මභවො, කම්මාහිතිබ්බතතා ඛන්ධා උපපත්තිභවො, සඤ්ඤාභව පඤ්ඤවොකාරභවා පන තදනොතාගධා එව, ඉති කාමුපාදානං සප්පහෙදස්ස සානොතාගධස්ස කාමභවස්ස පච්චයො හොති.

අපරෙ රූපාරූපභවෙසු තනො සම්ඥාතර් කාමා ති සුත්තා වා පරිකප්පෙත්තා වා කාමුපාදානවසෙනෙව රූපාරූපසමාපත්තියො තිබ්බතෙත්තා සමාපත්තිබ්ලෙත රූපාරූපමුභවලොකෙ උපපජ්ජති. තත්‍රාස්ස උපපත්තිගෙතුභූතං කම්මං කම්මභවො, කම්මාහිතිබ්බතතා ඛන්ධා උපපත්තිභවො, සඤ්ඤා අසඤ්ඤා නෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤා එක වොකාර වතුචොකාර පඤ්ඤවොකාර භවා පන තදනොතාගධා එව, ඉති කාමුපාදානං සප්පහෙදානං සානොතාගධානං රූපාරූපභවනම්පි පච්චයො හොති. අපරෙ අයං අත්තා නාම කාමාවචරසම්පත්තිභවෙ වා රූපාරූපභවනං වා අඤ්ඤාතර්සම්මි උච්ඡින්නො සුච්ඡින්නො හොතිති උච්චෙද්දිට්ඨිං උපාදාය තදුපගං කම්මං කරෙති. තස්ස තං කම්මං කම්මභවො, කම්මාහිතිබ්බතතා ඛන්ධා උපපත්තිභවො, සඤ්ඤාභව පඤ්ඤවොකාරභවා පන තදනොතාගධා එව, ඉති දිට්ඨුපාදානං සප්පහෙදානං සානොතාගධානං තිණ්ණම්පි කාමරූපාරූපභවනං පච්චයො හොති. අපරෙ අයං අත්තා නාම කාමාවචරසම්පත්තිභවෙ වා රූපාරූපභවනං වා අඤ්ඤාතර්සම්මි සුඛි හොති විගතපරිලාහො හොති ති අත්තවාදුපාදනෙන තදුපගං

කමමං කරොති. තස්ස තස්ස තං කමමං කමමහවො, තදභිනිබ්බන්තා ඛක්ඛා උපපත්තිහවො, සඤ්ඤාභවාදයො පන තදනෙතාගධා එව, ඉති අත්තවාදුපාදනං සප්පභෙදනං සානෙතාගධානං තිණ්ණං භවානං පච්චයො හොති. අපරො ඉදං සීලබ්බතං නාම කාමාවච්චරසමපත්ති හවෙ වා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤාතරස්මි පරිපූරෙනතස්ස සුඛං පාරිප්පිරිං ගච්ඡති ති සීලබ්බතුපාදනවසෙත තදුපගං කමමං කරොති. තස්ස තං කමමං කමමහවො, තදභිනිබ්බන්තා ඛක්ඛා උපපත්තිහවො, සඤ්ඤාභවාදයො පන තදනෙතාගධා එව, ඉති සීලබ්බතුපාදනවපි සප්පභෙදනං සානෙතාගධානං තිණ්ණං භවානං පච්චයො හොති ති එව මෙත්ථ යං යස්ස පච්චයො හොති, තතොපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො, කිං පනෙත්ථ කස්ස භවස්ස කථං පච්චයො හොති ති වෙ?

රූපාරූපභවානං උපනිස්සය පච්චයො උපාදනං,
සහජාතාදීති පි තං කාමභවස්සා ති විඤ්ඤායං.

රූපාරූපභවානඤ්ඤා කාමභවපරියාපනතස්ස ව කාමභවෙ කුසල කමමස්සෙව උපපත්තිහවස්ස වෙනං වතුබ්බිධවපි උපාදනං උපනිස්සය පච්චයෙන එකධා පච්චයො හොති. කාමභවෙ අත්තන්තා සමපයුත්ත අකුසලකමමභවස්ස සහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සය සමපයුත්ත අත්ථ අවිගත හෙතු පච්චයප්පභෙදෙති සහජාතාදීති පච්චයො හොති. විපසුත්තස්ස පන උපනිස්සය පච්චයෙන වා'ති,

උපාදනපච්චයා භවනිද්දෙශො.

භවපච්චයා ජාතිනිද්දෙශාදිසු-

ජාතිආදීනං විනිච්ඡයො සච්චවිභවෙහ වුත්තතයෙනෙව වෙදි තබ්බො. භවො ති පනෙත්ථ කමමහවොව අධිප්පෙතො. සො හි ජාතියා පච්චයො, න උපපත්තිහවො, සො පන කමමපච්චය උපනිස්සයපච්චය වසෙත විධා පච්චයො හොති ති, තත්ථ සියා කථං පනෙතං ජාතිතබ්බං හවො ජාතියා පච්චයොති වෙ? බාහිරපච්චයසමතෙතපි හීනප්පඤ්ඤිත තාදිවිසෙසදස්සන්තො, බාහිරනඤ්ඤා ජනක ජනෙතති සුක්කසොණිතා භාරුදීනං පච්චයානං සමතෙතපි සත්තානං යමකානවපි සතං හීනප්පඤ්ඤිතතාදිවිසෙසො දිස්සති. සො ව න අහෙතුකො, සබ්බද්ධ ව සබ්බසඤ්ඤා අභාවතො, න කමමහවතො අඤ්ඤාහෙතුකො, තදභි නිබ්බන්තකසත්තානං අභිභවකසත්තානෙ අඤ්ඤාස්ස කාරණස්ස අභාව තො ති කමමහව හෙතුකො'ව, කමමඤ්ඤා සත්තානං හීනප්පඤ්ඤිතාදි විසෙසහෙතු, තෙනාහ භගවා:- “කමමං සතො විභජති යදිදං හීනප්ප ඤ්ඤිතතායා”ති, තස්මා ජාතිතබ්බමෙතං හවො ජාතියා පච්චයො ති, යස්මා ව අසති ජාතියා ජරාමරණං නාම න හොති. සොකාදයො ව ධම්මා න හොතති. ජාතියා පන සති ජරාමරණඤ්ඤාව ජරාමරණ සඛාතදුක්ඛධම්මච්ඡුච්ඡාස්ස ව බාලස්ස ජරාමරණා'තිසමඛක්ඛා වා තෙන

තෙන දුක්ඛධම්මෙන සුඛස්ස අනභිසංඛිකා වා සොකාදයො ව ධම්මා භොනති. තස්මා අයං ජාති ජරාමරණස්ස වෙව සොකාදීනඤ්ච පච්චයො භොති"ති වේදිතබ්බො. සා පන උපතිස්සයකොටියා එකධාව පච්චයො භොති"ති.

භවපච්චයා ජාතිආදීනිදෙදසො.

එවමෙතස්සාති ආදීනං අන්තො උදෙසසාරො චුත්තනයෙනෙව වේදිතබ්බො. සංඛ්‍යාති ආදීනි සමුදයවෙවචනානෙව, යස්මා පනෙත්ථ සොකාදයො අවසානෙ චුත්තා. තස්මා යා සා අවිජ්ජා "අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා"ති එවමෙතස්ස භවවක්කස්ස ආදිවති චුත්තා. සා සොකාදීනි අවිජ්ජා සිද්ධා. භවවක්කමවිදිතාදිමිදං කාරකවෙදකර්මිනං වාදසම්ඛි සුඤ්ඤානාසුඤ්ඤං සතතං සම්මතං පචත්තනී"ති වේදිතබ්බං. කථං පනෙත්ථ සොකාදීනි අවිජ්ජා සිද්ධා? කථමිදං භවවක්කං අවිදිතාදී? කථං කාරකවෙදකර්මිනං? කථං වාදසම්ඛි සුඤ්ඤානාසුඤ්ඤානී වෙ? එත්ථ හි සොකදුක්ඛදොමනස්සපායාසා අවිජ්ජාය අවිජ්ජොගිනො, පරිදෙ වො ව නාම මූලහස්සා"ති තෙසු නාව සිද්ධොසු සිද්ධා ව'හොති අවිජ්ජා, අපි ව "ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයො"ති හි චුත්තං. ආසවසමුදයා වෙතෙ සොකාදයො භොනති. කථං? වජ්ජිකාමවිජ්ජොගෙ නාව සොකො කාමාසවසමුදයො භොති. යථාහ :-

"තස්ස වෙ කාමයානස්ස-ඡන්දජාතස්ස ජනතුනො,
තෙ කාමා පරිහායනති-සලලවිද්ධොව රූපපති"ති.

යථා වාහ:-"කාමතො ජායති සොකො"ති, සබ්බෙපි වෙතෙ දිසාසව සමුදයා භොනති. යථාහ:-"තස්ස අහං රූපං මම රූපපති පරිසුඛංචිකා සිනො රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උපපජ්ජනති සොකපරිදෙවදුක්ඛ දොමනස්සපායාසා"ති, යථා ව දිට්ඨාසවසමුදයා එවං භවාසවසමුදයාපි, යථාහ:-"යෙ පි තෙ දෙවා දීඝායුකා වණණවනොතා සුඛබහුලා උච්චෙසු විමානෙසු විරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨනති. තෙපි තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා භයං සනතාසං සංවෙගමාපජ්ජනති. පඤ්චපුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා මරණභයෙන සනතජ්ජානං දෙවානං වීයා"ති, යථා ව භවාසවසමුදයා එවං අවිජ්ජාසවසමුදයා හි, යථාහ:-"ස ඛො සො භික්ඛවෙ බාලො දිට්ඨොව ධම්මෙ තිට්ඨං දුක්ඛදොමනස්සං පටිසංවෙදෙති"ති, ඉති යස්මා ආසවසමුදයා එතෙ භොනති, තස්මා එතෙ සිජ්ඣමානා අවිජ්ජාය හෙතු භූතෙ ආසවෙ සාධෙනති. ආසවෙසු ව සිද්ධොසු පච්චයභාවෙ භාවතො අවිජ්ජාපි සිද්ධාව භොති හි, එවං තාවෙත්ථ සොකාදීනි අවිජ්ජා සිද්ධා භොති හි වේදිතබ්බො.

යස්මා පන එවං පච්චයභාවෙ භාවතො අවිජ්ජාය සිද්ධාය පුන අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණනති එවං හෙතුපල පරමපරාය පරිභොසානං නජී. කස්මා? නං හෙතුපලසම්ඛිකවස්සෙත පටිත්තං වාදසම්මතං භවවක්කං අවිදිතාදී හි සිද්ධා භොති. එවං සති

තසය අවජ්ජා තණතා-මුලමතීතාදයො තයො කාලා,
වෙ අට්ඨ වෙ එව ව-සරුපතො තෙස අභිභාති.

තසා බො පනෙනසා භවවික්කසා අච්ඡා තණ්හා වා'ති වෙ ධම්මා මූලනති වෙදිතබ්බා. තදෙනං පුබ්බන්තාභරණතො අච්ඡාමූලං වෙදනාවසානං අපරන්තසන්තානතො තණ්හාමූලං ජරාමරණාව සානනති දුච්චං ගොති. තත්ථ පුරිමං දිට්ඨිවරිතවසෙන වුත්තං. පච්ඡිමං තණ්හාවරිතවසෙන, දිට්ඨිවරිතානඤ්ඤි අච්ඡා තණ්හාවරිතානං තණ්හා සංසාරතාපිකා, උච්ඡේදදිට්ඨිසමුඤ්ජානාය වා පඨමං ඵලපත්තියා ගෙනුතං අනුපච්ඡේදපසකාසනතො සස්සතදිට්ඨිසමුඤ්ජානාය දුතියං, උපපන්නානං ජරාමරණපසකාසනතො, ගභගසෙය්‍යකවසෙන වා පුරිමං අනුපුබ්බපවත්ති දීපනතො, ඔපපාතිකවසෙන පච්ඡිමං සනුපත්ති දීපනතො, අනීතපච්චුපාන්තානාගතා වස්ස තයො කාලා, තෙසු පාලියං සරූපතො ආගතවසෙන අච්ඡා සබ්බාර වා'ති වෙ අභිනාති අනීත කාලානි, විඤ්ඤාණාදිනි භවාචසානානි, අට්ඨ පච්චුපපන්නකාලානි, ජාති වෙව ජරාමරණඤ්ඤි වෙ අනාගතකාලානි ති වෙදිතබ්බා.

ප්‍රක :-

ගෙනුළු¹ ගෙනුපුබ්බක-තිසසී වතුගෙදසබගගඤ්චනං,
චිසති ආකාර රං-තිවට මතවටසීනං හමති.

ඉතිපි වෙදිතබ්බං. තත්ථ සඛාරානඤ්ච පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං ව අනතරං එකො හෙතුඵලසන්ධි නාම, වෙදනාය ව තණ්හාය ව අනතරං එකො ඵලහෙතුසන්ධි නාම, භවස්ස ව ජාතියා ව අනතරං එකො හෙතු ඵල¹ සන්ධිති එවමිදං හෙතුඵල² හෙතුපුබ්බක තිසන්ධිති වෙදිතබ්බං. සන්ධිතං ආදිපරියොසානවචනපිතා පනස්ස වත්තාරො සඛගතො හොතති. සෙය්‍යපිදං? අවිජ්ජාසඛාරා එකො සඛගතො, විඤ්ඤාණනාමරූපසලා යතනාඵස්සවෙදනා දුතියො, තණ්හපාදනභවා තතියො, ජාති ජර මරණං වතුප්‍රේෂො ති, එවමිදං වතුහෙදසඛගතනති වෙදිතබ්බං.

අතීතෙ හෙතවො පඤ්ච-ඉදුති ඵලපඤ්චකං,
ඉදුති හෙතවො පඤ්ච-ආයතිං ඵලපඤ්චකනති.

එතෙති පන විසතියා ආකාරෙති අරෙති විසතිආකාරාරනති වෙදි තබ්බං. තත්ථ අතීතෙ හෙතවො පඤ්චාති අවිජ්ජාසඛාරා වානි ඉමෙ තාව වෙ වුත්තායෙව, යස්මා පන අවිදා පරිතස්සති. පරිතසිනො උපාදියති. තස්ස උපාදනපචයා භවො, තස්මා තණ්හපාදනභවාපි ගතිතා හොතති. තෙනාහ:- “පුරිමකමමභවස්මිං මොහො අවිජ්ජා, ආයුහනා සඛාරා, නිකනති තණ්හා, උපගමනං උපාදනං, වෙතනාභවො ති, ඉමෙ පඤ්චධමො පුරිමකමමභවස්මිං ඉධ පටිසන්ධියා පචයා” ති, තත්ථ පුරිම කමමභවස්මිනති, පුරිමෙ කමමභවෙ; අතීතජාතියං කමමභවෙ කාරිය මානෙ ති අප්‍රේෂා; මොහො අවිජ්ජා ති, යො තද දුක්ඛාදිසු මොහො යෙන මූලොහා කමමං කරොති. සා අවිජ්ජා; ආයුහනා සඛාරා ති, තං කමමං කරොතො පුරිමවෙතනායො; යථා දුතං දස්සාමි ති විත්තං උපපාදෙතො මාසමපි සංවච්ඡරමපි දුනුපකරණාති සපේක්ෂතස්ස උපපන්නා පුරිමවෙතනායො, පටිග්ගාහකානං පන හප්‍රේ දක්ඛිණං පතිට්ඨාපයතො වෙතනා භවො ති වුච්චති. එකාවච්ඡනෙසු වා ඡසු ඡවනෙසු වෙතනා ආයුහනසඛාරා නාම, සත්තමා වෙතනා භවො, යා කාවි වා පන වෙතනා භවො, තං සමපයුත්තා ආයුහනසඛාරා නාම, නිකනති තණ්හා ති, යා කමමං කරොත්තස්ස තස්ස එලෙ උපපතතිභවෙ තිකාමනා පඤ්ඤා සා තණ්හා නාම, උපගමනං උපාදනනති, යං කමමං භවස්ස පචයෙහුතං ඉදං කරො අසුතස්මිං නාම යානෙ කාමෙ සෙවියාමි උච්ඡිජ්ජස්සාමි ති ආදිනා නයෙන පවත්තං උපගමනං ගහණං පරමස්සං ඉදං උපාදනං නාම, වෙතනා භවො ති, ආයුහනාවසානො³ වුත්තවෙතනා භවො ති එව මප්‍රේෂො වෙදිතබ්බං. ඉදුති ඵලපඤ්චකනති විඤ්ඤාණාදි වෙදනාවසානං පාලියං ආගතමෙව, යථාහ:- “ඉධ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං, ඔක්කකනති නාමරූපං, පසාදෙ ආයතනං, පුට්ඨො එස්සො, වෙදසිතං වෙදනා, ඉති ඉමෙ පඤ්චධමො ඉබ්බපතතිභවස්මිං පුරෙ කතස්ස කමමස්ස පචයා” ති, තත්ථ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණනති, යං භවතතර පටිසන්ධිතවසෙන උපපන්නතො පටිසන්ධි ති වුච්චති. තං විඤ්ඤාණං;

1. II & III, හෙතුපුබ්බකඵල 2. II & III හෙතුඵල ඵලහෙතු හෙතුපුබ්බක.
3. II, පවත්තවෙතනා.

ඔක්කනනි නාමරූපනි, යා ගබ්භ රූපාරූපධම්මානං ඔක්කනනි,
 ආගතවා පටිසන්තං විස ඉදං නාමරූපං; පසාදෙ ආයතනනි ඉදං
 චක්ඛාදි පඤ්චායතනවසෙන චුත්තං, චුට්ඨං එසෙසා ති, යො
 ආරම්භං චුට්ඨං චුසන්තො උපපන්නො අයං එසෙසා; වෙදසිතං
 වෙදනා ති, යං පටිසන්තිවිඤ්ඤාණෙන වා සලායතනපච්චයෙන වා
 එසෙසන සත්ත්වපත්තං විපාකවෙදසිතං, සා වෙදනා ති එවමන්තො
 වෙදිතබ්බො. ඉදං තෙනවො පඤ්චා ති තණ්හාදයො පාලියං ආගතවා
 තණ්හුපාදනභවා, භවෙ පන ගතිතෙ තස්ස පුබ්බභාගා තං
 සම්පයුත්තා වා සංඛාරා ගතිතා ව හොනති. තණ්හුපාදනග්ගහණෙන ව
 තං සම්පයුත්තා යාය වා මුලේභා කම්මං කරොති සා අවිජ්ජා. ගතිතා ව
 හොති 'ති එවං පඤ්ච, තෙනාහ:- "ඉධ පරිපක්කතතා ආයතනානං
 මොහො අවිජ්ජා, ආයුහනා සංඛාරා, නිකනති තණ්හා, උපගමනං
 උපාදානං, වෙනනා භවො, ඉති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ඉධ කම්මභවසම්මං
 ආයතීං පටිසන්තියා පච්චයා"ති, තත්ථ ඉධ පරිපක්කතතා ආයතනානනති
 පරිපක්කායතනස්ස කම්මකරණකාලෙ සම්මොහො දසසිත්තො. සෙසං
 උත්තානමෙව; ආයතීං එලපඤ්චකනති විඤ්ඤාණාදිති පඤ්ච; තාති
 ජාතිග්ගහණෙන චුත්තාති, ජරාමරණං පන තෙසං යෙව ජරාමරණං,
 තෙනාහ- "ආයතීං පටිසන්ති විඤ්ඤාණං, ඔක්කනනි නාමරූපං, පසාදෙ
 ආයතනං, චුට්ඨං එසෙසා, වෙදසිතං වෙදනා, ඉති ඉමෙ පඤ්චධම්මා
 ආයතීං උපපත්තිභවසම්මං ඉධ කතස්ස කම්මස්ස පච්චයා"ති, එවමිදං
 විසතිආකාරාරං හොති. තත්ථ පුරිමභවසම්මං පඤ්ච කම්මසම්භාරා එතරති
 පඤ්ච විපාකධම්මා, එතරති පඤ්ච කම්මසම්භාරා අනාගතෙ පඤ්ච
 විපාකධම්මා ති දසධම්මා කම්මං, දස විපාකො ති චිත්ත ආනෙස්ස කම්මං
 කම්මං නාම, චිත්ත ආනෙස්ස විපාකො විපාකො නාමා ති සබ්බලෙපනං
 භවිට්ඨකං පච්චයාකාරවට්ටං කම්මඤ්චෙව කම්මවිපාකො ව, තථා චිත්ත
 ආනෙස්ස කම්මං කම්මසංඛේපො, චිත්ත ආනෙස්ස විපාකො විපාකසංඛේ
 පො ති සබ්බලෙපනං කම්මසංඛේපො වෙව විපාකසංඛේපො ව, චිත්ත
 ආනෙස්ස කම්මං කම්මවට්ටං චිත්ත ආනෙස්ස විපාකො විපාකවට්ටනති
 සබ්බලෙපනං කම්මවට්ටඤ්චෙව විපාකවට්ටඤ්ච, තථා චිත්ත ආනෙස්ස කම්මං
 කම්මභවො, චිත්ත ආනෙස්ස විපාකො විපාකභවො ති, සබ්බලෙපනං
 කම්මභවො වෙව විපාකභවො ව, චිත්ත ආනෙස්ස කම්මං කම්මපචත්තං චිත්ත
 ආනෙස්ස විපාකො විපාකපචත්තනති සබ්බලෙපනං කම්මපචත්තඤ්චෙව
 විපාකපචත්තඤ්ච, තථා චිත්ත ආනෙස්ස කම්මං කම්මසත්තති චිත්ත විපාකො
 විපාකසත්තති ති සබ්බලෙපනං කම්මසත්තති වෙව විපාකසත්තති ව,
 චිත්ත ආනෙස්ස කම්මං කිරියා නාම චිත්ත විපාකො කිරියාඵලං නාමා ති
 සබ්බලෙපනං කිරියා වෙව කිරියාඵලඤ්චා ති,

එවං සමුප්පන්නමිදං සහෙතුකං
 දුක්ඛං අනිච්චං චලම්භකරුඤ්චං,
 ධම්මෙති ධම්මා පභවනති හෙතුසො
 න හෙත්ථ අත්තාව පරොව විජ්ජති.

ධම්මා ධම්මෙ සඤ්ජනෙනාති-හෙතු¹සමාර පච්චයා,
හෙතුනඤ්ච නිරේඛාය-ධම්මො බුද්ධොන දෙසිතො,
හෙතුසු උපරුද්ධොසු-ඡිත්තං වට්ටං න වට්ටති.

එවං දුක්ඛතනාකිරියාය-බ්‍රහ්මවර්ගිධි විජ්ජති,
සතෙන ව නුපලබ්භතෙන-නෙවුච්ඡේදො න සංසාරං.

තිවට්ටමතවට්ටිතං හමති ති, එත් පත සඤ්ඤාපච්චා කම්මවට්ටං,
අවිජ්ජාතණ්ණපාදනාති කිලෙසවට්ටං, විඤ්ඤාණනාමරුපසමායතන
එසංවේදනා විපාකවට්ටනති, ඉමෙති තිති වට්ටෙති තිවට්ටමිදං හව
වක්ඛං යාව කිලෙසවට්ටං න උපවිජ්ජති. තාව අනුපවිජ්ජන පච්ච
යතනා අනවට්ටිතං සුතපුතං පරිවට්ටනතො හමති යෙවා ති වේදි
තබ්බං. තසිදමෙවං හමමානං.-

සච්චප්පහවතො කිවච්චා-චාරණං උපමාති ව,
හමතිරතයහෙද ව-විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

තත්ථ යස්මා කුසලාකුසලකම්මං අවිසේසෙන සමුදයසච්චනති
සච්චවිහරෙහ වුත්තං. තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සඤ්ඤා ති, අවිජ්ජාය
සඤ්ඤා දුතියසච්චප්පහවං දුතියසච්චං, සඤ්ඤායෙති විඤ්ඤාණං දුතිය
සච්චප්පහවං පඨමසච්චං, විඤ්ඤාණාදීති නාමරුපාදීති විපාකවේදනා
පරියොසානාති පඨමසච්චප්පහවං පඨමසච්චං, වේදනාය තණ්හා
පඨමසච්චප්පහවං දුතියසච්චං, තණ්හාය උපාදානං දුතියසච්චප්ප
හවං දුතියසච්චං, උපාදානතො භවො දුතියසච්චප්පහවං පඨමදුතිය
සච්චවයං, භවතො ජාති දුතියසච්චප්පහවං පඨමසච්චං, ජාතියා
ජරාමරණං පඨමසච්චප්පහවං පඨමසච්චනති, එවං තාවිදං සච්චප්ප
හවතො විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං, යස්මා පනෙත්ථ අවිජ්ජා වජ්ඣසු ව
සතෙන සමමාගෙති. පච්චයො ව හොති සඤ්ඤානං පාතුභාවාය,
තථා සඤ්ඤා සංඛ්‍යාතඤ්ච අභිසංඛ්‍යාතෙති. පච්චයා ව හොති
විඤ්ඤාණස්ස, විඤ්ඤාණමපි වජ්ඣඤ්ච පටිජානාති. පච්චයො ව හොති
නාමරුපස්ස, නාමරුපමපි අඤ්ඤාමඤ්ඤාඤ්ච උපත්තෙති. පච්චයො ව
හොති සමායතනස්ස, සමායතනමපි සමිසයෙ ව වත්තති. පච්චයො ව
හොති එසස්ස, එසස්සාපි ආරම්භණඤ්ච පුසති. පච්චයො ව හොති
වේදනාය, වේදනාපි ආරම්භණරසඤ්ච අනුභවති. පච්චයො ව හොති
තණ්හාය, තණ්හාපි රජ්ජනියෙ ව ධම්මෙ රජ්ජති. පච්චයො ව හොති
උපාදානස්ස, උපාදානමපි උපාදානියෙ ව ධම්මෙ උපාදියති. පච්චයො ව
හොති භවස්ස, භවොපි තාත්තාගතීසු ව වික්ඛිපති. පච්චයො ව හොති
ජාතියා, ජාතියි ඛිනෙ ව ජනෙති. තෙසං අභිනිබ්බතති භාවෙන
පවත්තිත්තා පච්චයො ව හොති ජරාමරණස්ස, ජරාමරණමපි ඛිනානං
පාකභෙදභාවඤ්ච අභිනිවෘතී. පච්චයො ව හොති භවත්තර පාතු
භාවාය සොකාදීනං අභිවිජ්ජනත්තා, තස්මා සබ්බපදෙසු විධා පවත්ත
කිවච්චතොපි ඉදං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

යසමා වෙත් “අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාර”ති ඉදං කාරකදස්සන නිවාරණං, “සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ”නති අත්තසංඛිකනනිදස්සන නිවාරණං, “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප”නති අත්තා ති පරිකප්පිතවජ්ඣ හෙදදස්සනතො සනසංඤ්ඤානිවාරණං, “නාමරූපපච්චයා සලායතන”නති ආදීප්ප අත්තා පස්සති-පෙ-විජානාති පුස්සති වෙදයති තණ්හිතයති උපාදිගති භවති ජායති ජීයති මියති ති එවමාදිදස්සන නිවාරණං, තස්මා මිච්ඡා දස්සනනිවාරණතො පෙතං භවවක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

යසමා පනෙත් සලකබ්ඤ් සාමඤ්ඤලකබ්ඤ් වසෙත ධම්මානං අදස්සනතො අකො විය අවිජ්ජා, අනිස්ස උපකම්පනං විය අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාර, උපකම්පිතස්ස පතනං විය සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, පතිතස්ස ගණ්ඨපාත්තුභාවො විය විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, ගණ්ඨහෙද පිළිකා විය නාමරූප පච්චයා සලායතනං, ගණ්ඨපිළිකාසංවතං විය සලායතන පච්චයා එස්සො, සංවතදුක්ඛං විය එස්සපච්චයා වෙදනා, දුක්ඛස්ස පටිකාරභිලාසො විය වෙදනාපච්චයා තණ්හා, පටිකාරභි ලාසෙන අසප්පාය ගහණං විය තණ්හාපච්චයා උපාද්ගං, උපාද්ගන අසප්පායාලෙපනං විය උපාද්ගපච්චයා භවො, අසප්පායාලෙපනෙන ගණ්ඨවිකාරපාත්තුභාවො විය භවපච්චයා ජාති, ගණ්ඨවිකාරතො ගණ්ඨ හෙදො විය ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, යසමා පනෙත් අවිජ්ජා අප්පටි පත්ති මිච්ඡා පටිපත්ති භාවෙන සතෙන අභිභවති. පටලං විය අකබ්බිති, තදභිභූතො ච බාලො පොතොභවිකොති සංඛාරෙති අත්තානං වෙදෙති කොසකාරකිම් විය කොසප්පදෙසෙති, සංඛාරපරිග්ග භිතං විඤ්ඤාණං ගතිපු පතිට්ඨං ලභති, පරිනායකපරිග්ගභිතො විය රුජකුමාරෙ රජෙජ, උපපත්තිනිම්මිතතං පරිකප්පනතො විඤ්ඤාණං පටිසංකීයං අනෙකප්පකාරං නාමරූපං අභිනිබ්බතෙත්ති මායාකාරෙ විය මායං, නාමරූපෙ පතිට්ඨිතං සලායතනං වුද්ධිං විරුද්ධිං වෙසුලං පාපුණාති සුභුමියං පතිට්ඨිතො චනප්පගුලෙබ්බා විය, ආයතන සංවතතො එස්සො ජායති අරණීසතිතාභිමද්දනතො අහි විය, එස්සෙන පුට්ඨස්ස වෙදනා පාත්තුභවති අහිනා පුට්ඨස්ස ඛාගො විය, වෙදගමානස්ස තණ්හා වසිති ලොඤ්ඤකං පිවතො පිපාසා විය, තපිතො භවෙසු අභිලාසං කරෙති පිපාසිතො විය පානියො, තදස්සුපාද්ගං, උපාද්ගෙන භවං උපාදිගති ආමිසලොභෙන මචේජා බලිසං විය, භවෙ සති ජාති ගොති බිජෙ සති අඛ්ඤාතෙ විය, ජාතස්ස අවස්සං ජරාමරණං උප්පත්තස්ස රුකබස්ස පතනං විය, තස්මා එවං උපමාහි පෙතං භවවක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

යසමා ච භගවතා අත්තො පි ධම්මතො පි දෙසනාතො පි පටිච්චෙධ තොපි ගමිතර්භාවං සක්කාය “ගමිතරෙ වායං ආනන්ද පටිච්චසමුප්පාදො ගමිතර්භාසො වා”ති වුත්තං. තස්මා ගමිතරහෙදතො පෙතං භව වක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං, තත් යසමා න ජාතිතො ජරාමරණං න ගොති, න ච ජාතිං විනා අඤ්ඤාතො ගොති, ඉත්ඤ්ඤා ජාතිතො

සමුදගව්නීති ඵලං ජාතිපච්චයසමුදගතවස්සං දුරවබෝධනීයතො ජරමරණස්ස ජාතිපච්චයසමුදගතවස්සං ගමිතේ, තථා ජාතියා භවපච්චය-පෙ-සංඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයසමුදගතවස්සං ගමිතේ, තසමා ඉදං භවවක්කං අත්ථගමිතීරනාති, අයං නාවෙත්ථ අත්ථගමිතීරනා, හෙතුඵලඤ්ඤි අත්ථොති වුවවතී. යථාහ:- “හෙතුඵලඤ්ඤං අත්ථපට්ඨමිති”ති, යසමා පන යෙනාකාරෙන යදචත්ථා ව අවිජ්ජා තෙසං තෙසං සංඛාරානං පච්චයො හොති? තස්ස දුරවබෝධනීයතො අවිජ්ජාය සංඛාරානං පච්චයවේයා ගමිතේ, තථා සංඛාරානං-පෙ-ජාතියා ජරමරණස්ස පච්චයවේයා ගමිතේ, තසමා ඉදං භවවක්කං ධම්මගමිතීරනාති, අයමෙත්ථ ධම්මගමිතීරනා, හෙතුනො හි ධම්මොති නාමං, යථාහ:- “හෙතුමිති ඤ්ඤං ධම්මපට්ඨමිති”ති, යසමා වස්ස තෙන තෙන කාරණෙන තථා තථා පවතෙත තබ්බතතා දෙසනාපි ගමිතීර, න තත්ථ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤානො අඤ්ඤං ඤ්ඤං පතිට්ඨං ලභති. තථා හෙතං කත්ථි සුතෙත අනුලොමතො, කත්ථි පටිලොමතො, කත්ථි අනුලොමපටිලොමතො, කත්ථි වෙමඤ්ඤානො පට්ඨාය අනුලොමතො වා පටිලොමතො වා, කත්ථි තිස්සති වසුසඤ්ඤාපං, කත්ථි විසස්සති තිස්සඤ්ඤාපං, කත්ථි ඵකස්සති විසඤ්ඤාපං දෙසිතං. තසමා ඉදං භවවක්කං දෙසනාගමිතීරනාති, අයං දෙසනාගමිතීරනා.

යසමා පනෙත්ථ යො අවිජ්ජාදීනං සභාවො යෙන පටිවිඤ්ඤාන අවිජ්ජාදයො ධම්මා සලකකිණිතො පටිවිඤ්ඤා හොනති, සො දුපපරි යොගාගතතා ගමිතේ, තසමා ඉදං භවවක්කං පටිවෙධගමිතීරං, තථා හෙත්ථ අවිජ්ජාය අඤ්ඤාදස්සානසච්චාසපටිවෙධවේයා ගමිතේ, සංඛාරානං අතිසංඛාරණාසුභතසර්ගවීරගවේයා, විඤ්ඤාණස්ස සුඤ්ඤාන අබ්බාසාරඅසංඛිකනිපට්ඨස්සිපාචුභාවවේයා, චාරුපස්ස ඵකුපපාද විනිබ්බොගාචිනිබ්බොගනමනරූපපනස්ස, සලාං තස්ස අධිපතිලොක චාරබෙතනවිසයවිසයිභාවවේයා, ඵස්සස්ස ඵ්ඨස්සනසංචිත සංඛනිසන්ති පාතවේයා, වෙදනාය ආරම්භණසානුභවනසුඛං මඤ්ඤානභාව තිජ්ජිව වෙදයිතවේයා, තණ්හාය අභිනිජ්ජිතප්ඤ්ඤාසාන විතාලනානදී තණ්හාසමුද්දං දුපපුරණවේයා, උපාදානස්ස ආදානගහණිතිනිවේස පරමාස දුරතීක්කමනවේයා, භවස්ස ආසුභනාතිසංඛාරණ යොතිගති සිතිතිවාසෙසු ඛිපනවේයා, ජාතියා ජාති සංඤ්ජාතිභික්කනති තිබ්බතති පාචුභාවවේයා, ජරමරණස්ස බ්‍යවයහෙදවිපරිනාමවේයා ගමිතේ, ති, අයමෙත්ථ පටිවෙධ ගමිතීරනා, යසමා පනෙත්ථ ඵකතනනගො නාතතන නගො අබ්බාසාරනගො ඵලං ධම්මතා නගොති වතතාගේ අත්ථනගො හොනති, තසමා නගහෙදතො පෙතං භවවක්කං විඤ්ඤානබ්බං යථාරගං, තත්ථ “අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරං-සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ”නති ඵලං-ඛිජ්ජස්ස අභිකුරුදිභාවෙන රූකභාවපපතති වීය සනතානානුපවේජදේ ඵකතනගො නාම, යං සමමාපස්සනෙතා හෙතුඵලසම්බන්ධෙන පවතන මානස්ස සනතානස්ස අනුපවේජදවබෝධතො උවේජදදිට්ඨිං පජගති

මිච්ඡාපසංකතො ගෙතු ඵලසම්බන්ධෙන පවත්නමානස්ස සන්තානානු පචෙත්දස්ස එකත්තගහණතො සස්සනදිට්ඨිං උපාදියති, අවිජ්ජාදිනං පන යථාසකලකම්මවිවර්තනං නානත්තතයො නාම, යං සම්මා පසංකතො නවත්වානං උපපාදදස්සනතො සස්සනදිට්ඨිං පජ්හති, මිච්ඡාපසංකතො එකසන්තානපතිතස්ස භික්ඛසන්තානස්සෙව නානත්තගහණතො උචෙත්දදිට්ඨිං උපාදියති, අවිජ්ජාය “සඛ්ඛාරු මයා උපපාදෙනබ්බා” සඛ්ඛාරුණං වා “විඤ්ඤාණං අලෙහති” ති එවමාදිව්‍යාපාරුභාවො අබ්‍යා පාරතයො නාම, යං සම්මා පසංකතො කාරකස්ස අභාවාවබෝධතො අත්තදිට්ඨිං පජ්හති. මිච්ඡාපසංකතො යො අසති පි ව්‍යාපාරෙ අවිජ්ජාදිනං සභාවතිශමසිද්ධො ගෙතුභාවො, තස්ස අගහණතො අකිරියදිට්ඨිං උපාදියති. අවිජ්ජාදිති පන කාරණෙහි සඛ්ඛාරුදිනං යෙව සම්භවො බීරුදිති දධිආදිනං විය න අඤ්ඤාසනති, අයං එවං ධම්මතානයො නාම, යං සම්මාපසංකතො පච්චයානුරූපතො ඵලාව බෝධතො අගෙතුකදිට්ඨිඤ්ඤව අකිරියදිට්ඨිඤ්ඤව පජ්හති. මිච්ඡා පසංකතො පච්චයානුරූපං ඵලප්පවත්තිං අගහෙතො යතො කුතොපි යස්ස කස්සපි අසම්භවගහණතො අගෙතුකදිට්ඨිං වෙව නියතවාදඤ්ඤව උපාදියති ති එවමදං භවමකං.

සච්චප්පනවතො කිච්චා-වාරණං උපමාහි ව,
ගමිතිරතයභෙද ව-විඤ්ඤානබ්බං යථාරහං.

ඉදඤ්ඤා ගමිතිරතො අභාධං, නානාතයගහණතො දුරභියානං, ඤ්ඤාසිතා සමාධිපවරසිලායං සුතිසිතෙන භවමකමපදලෙභ්වා අසති විමකකම්ම නිච්චතිමමථනං. සාරහයමතිතො න කොපි සුපි තත්තරෙපසඤ්ච, වුත්තමපිවෙනං භගවතා “ගමිතිරෙ වායං ආනන්ද පරිච්ච සමුප්පාදෙ ගමිතිරවභාසො ව, එතස්ස වානන්ද ධම්මස්ස අඤ්ඤාණං අනනුබෝධා අප්පට්ඨෙධා එවමයං පජා තත්තාකුලකජාතා ගුණා ගුණකිකජාතා මුඤ්ජබ්බකජාතා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තති”ති, තස්මා අත්තතො වා පරෙසං වා භිතාය සුඛාය පටි පනො අවසෙසසිච්චාති පභාය:-

ගමිතිරෙ පච්චයාකාරප්පභෙදෙ ඉධ පණ්ඩිතො,
යථා ගාධං ලභෙපේව-මනුසුඤ්ජෙ සද්ද සතො ති.

සුත්තනතභාජනිකං.

එවං මහාපඨමිං පඤ්ඤානො විය ආකාසං විජාරයනො විය ව සබ්බධම්මෙසු අප්පට්ඨිතඤ්ඤාණො සන්තා සුත්තනතභාජනියෙ නිග්ගණ්ඨං නිජ්ජවං පච්චයාකාරං නානාචිත්තවසෙන දස්සෙත්වා ඉදති යස්මා න කෙවලං අයං පච්චයාකාරෙ නානාචිත්තෙසු යෙව ගොති, එකචිත්තෙසු ගොති යෙව, තස්මා අභිධම්මභාජනියවසෙන එකචිත්තකම්මණිකං පච්ච යාකාරං නානප්පකාරතො දස්සෙත්වා “අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරෙ”ති ආදිතාතයෙන මාතිකං තාව ධරෙසි, එවං ධම්මාය පන මාතිකාය:-

අවිජ්ජාදිති මූලෙති-නව මූලපද නව,
නායා නන්ද වතුකකානි-වාරගෙදඤ්ච දීපයෙ.

තත්‍රායං දීපනා, එන්ද්‍රි‍ය භි අවිජ්ජා, සංකාර, විඤ්ඤාණ, නාම, ඡරියා යනන, එසං, වෙදනා, තණ්හා, උපාදනපපභෙදෙති අවිජ්ජාදිති නවති මූලපදෙති අවිජ්ජාදිකො, සංකාරදිකො, විඤ්ඤාණාදිකො, නාමාදිකො, ඡරියායනනාදිකො, එසංසාදිකො, වෙදනාදිකො, තණ්හාදිකො, උපාදනාදිකො ති, ඉමෙ නව මූලපද නව නායා භොනති. තෙසු යො තාව අයං අවිජ්ජාදිකො නයො, නන්ද පච්චයවතුකකං, ගෙතුචතුකකං, සමපසුත්තවතුකකං, අඤ්ඤාමඤ්ඤාචතුකකනති, වත්තාරි වතුකකානි භොනති. යථා වෙන්ද්‍රි‍ය ඵලං සෙසෙසු පි ති එකෙකයමිං නයෙ වතුනනං වතුනනං වතුකකානං වසෙන ඡන්තිංස වතුකකානි.

නන්ද එකෙකෙන වතුකකෙන වතුනනං වතුනනං වාරුනං සංකරි තත්තො වතුනනමපි වතුකකානං වසෙන එකෙකයමිං නයෙ සොලස සොලස වාරු ති වතුචත්තාප්‍රියාධිකං වාරසනං භොති ති වෙදිනබ්බං. තන්ද්‍රි‍යයෙතං සබ්බපදමෙ අවිජ්ජාමූලකෙ නයෙ පච්චයවතුකකං, තයමිං පදමො නාමරූපධාරිනෙ නාමසංස ඝොයනනධාරිනෙ ඡරියායනනසංස ව චුත්තත්තො අපරිපුණ්ණඅභිග්‍රහයසුත්තො ආදසංකරිකවාරෙ නාම, දුතියො නාමරූපධාරිනෙ නාමසංසව ඝොයනනධාරිනෙ ව තසංසව චුත්තත්තො අපරිපුණ්ණඑකභිග්‍රහයසුත්තො එකාදසංකරිකවාරෙ නාම, තතියො ඝොයනනධාරිනෙ ඡරියායනනසංස චුත්තත්තො පරිපුණ්ණ එකභිග්‍රහයසුත්තො වාදසංකරිකවාරෙ නාම, වතුන්ද්‍රි‍ය පන පරිපුණ්ණ වාදසංකරිකො යෙව, තන්ද්‍රි‍යයෙතං ඡරියායනනපච්චයො එසංසො ති චුත්තත්තො අපරිපුණ්ණකභිග්‍රහයසුත්තො යෙවො ති, න, තසංස අනභිග්‍රහය, එසංසොයෙව ගෙන්ද්‍රි‍ය අභිග්‍රහ ඡරියායනනං, තසමො තසංස අනභිග්‍රහය නායං අපරිපුණ්ණකභිග්‍රහයසුත්තො ති, අවිජ්ජාපදං පන චුත්තං. පදමො සබ්බසංකරිකවාරෙතං, දුතියො පච්චයවිසෙසවෙති, තතියො ගභසෙසයසංකරිකත්තං වසෙන, වතුන්ද්‍රි‍ය ඔපපාතිකසත්තං වසෙන ගතිතො, තථා පදමො සබ්බසංකරිකවාරෙතං, දුතියො පච්චය විසෙසවෙති, තතියො අපරිපුණ්ණයනනවසෙන, වතුන්ද්‍රි‍ය පරි පුණ්ණයනනවසෙන ගතිතො, තථා පදමො සබ්බසංකරිකවාරෙතං දුතියො මහානිදනසුත්තනනවසෙන, තතියො රූපභවවසෙන, වතුන්ද්‍රි‍ය කාමභවවසෙන ගතිතො ති, තන්ද්‍රි‍යයෙතං ඉමෙසු දුතියාදිසු තිසු වාරෙසු න කන්ද්‍රි‍ය න පවිසති ති සබ්බසංකරිකො ති චුත්තො. සෙසානං විසෙසො පරතො ආවිභවිසසති. තසංසවිභාවන්ද්‍රි‍ය :-

යං යන්ද්‍රි‍ය අඤ්ඤාදි චුත්තං-අචුත්තඤ්ඤාපි යං යතිං,

යං යථා පච්චයො යසං-තං සබ්බමූපලකකයෙ.

තත්‍රායං නයො, අවිසෙසෙන තාව වතුසුපි එතෙසු සුත්තනන භාජනියෙ විය සංකාර ති අවන්ද්‍රි‍ය සංකාරෙ ති චුත්තං. තං කසමො ති? එකවිත්තකඤ්ඤාතත්තො, තත්‍ර භි නානා විත්තකඤ්ඤාතත්තො පච්චයාකාරෙ

විභවෙනා, ඉධ එකවිත්තකකිණීකො ආරඥො, එකවිත්තකකිණේ ව
 බහුවෙනා න සන්තීති සඛාරා නි අවතො සඛාරොති වුත්තං.
 පඨමචාරෙ පනෙත් එකවිත්තකකිණපරියාපනතධම්මසඛගණතො
 සබ්බධාරා සාධාරණතො ව රූපං ඡඛේඛවා විඤ්ඤාණපච්චයා
 නාමංතෙව වුත්තං. නඤ්ඤි එකවිත්තකකිණපරියාපනතං සබ්බධාරා
 සාධාරණඤ්ඤි න කත්ති විඤ්ඤාණපච්චතතිට්ඨානෙන න පච්චතති, යසමා ව
 එකවිත්තකකිණපරියාපනතො එකො වෙත් එසො, තසමා නසොනු
 රූපං පච්චයගුතං ආයතනං ගණනෙනා සලායතනට්ඨානෙන නාම
 පච්චයා ඡට්ඨායතනතති එකං මනායතනං යෙව ආග. තඤ්ඤි එකස්ස
 අකුසලඵස්සස්ස අනුරූපං පච්චයගුතං, කාමඤ්ඤිතං සඛිරපච්චයා
 විඤ්ඤාණනති එත්ථාපි වුත්තං. හෙතුඵලවිසෙසදස්සනත්ථං පන අඛග
 පරිපුරණත්ථඤ්ඤි පුන ඉධ ගතිතං. තත්ත භි එතස්ස විසෙසෙන සඛාරො
 හෙතු, අවිසෙසෙන නාමං ඵලං, ඉධ පනස්ස අවිසෙසෙන නාමං
 හෙතු, විසෙසෙන එසො ඵලනති, සොකාදයො පන යසමා සබ්බෙ
 එකවිත්තකකිණෙන න සමභවතී. සබ්බසම්ඤ්ඤි විත්තපච්චතතිට්ඨානෙන
 වෙව විතෙන ව න පච්චතතති. තසමා න ගතීතා, ජාතිජරාමරණානි
 පන අවිත්තකකිණමත්තානි පි සමානානි විත්තකකිණේ අනෙතා
 ගධතා අඛගපරිපුරණත්ථං ගතීතානි, එවං තාවෙත්ථ යං අඤ්ඤාපා
 වුත්තං යඤ්ඤි අවුත්තං, තං වෙදිතබ්බං, යං පනෙත් ඉතො පරෙසු
 චාරෙසු වුත්තං? තස්සත්ථො වුත්තතයෙනෙව වෙදිතබ්බො. යසම්
 යසම් පන චාරෙ යො යො විසෙසො ආගතො, තං තං තත්ථ තත්ථෙව
 පකාසසිස්සාම.

“යං යථා පච්චයො යස්සා”ති එත්ථ පන සඛාරස්ස අවිජ්ජා
 සමපයුත්තධම්මසාධාරණෙති සහජාන අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සය සමපයුත්ත
 අත්ථි අවිගත පච්චයෙති ඡති හෙතුපච්චයෙන වා ති සත්තධා පච්චයො,
 තත්ථ යසමා පරතො හෙතුචතුක්කාදීති තීණි චතුක්කානි අවිගත
 සමපයුත්ත අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චයවසෙන වුත්තානි, තසමා ඉධ තානි
 අපනෙතො අවසෙසානං වසෙන අවිජ්ජාසඛාරස්ස චතුධා පච්චයො ති
 වෙදිතබ්බො. සඛාරො විඤ්ඤාණස්ස සාධාරණෙති ඡති කම්මාභාර
 පච්චයෙති වා ති අට්ඨධා පච්චයො, ඉධ පන තෙ යෙව තයො අප
 නෙතො පඤ්ඤා, විඤ්ඤාණං නාමස්ස සාධාරණෙති ඡති ඉන්ද්‍රිය
 භාරධිපතීති වා ති නවධා, ඉධ පන තෙ තයො අපනෙතො ඡධා, නාම
 ඡට්ඨායතනස්ස සාධාරණෙති ඡති, කිඤ්ඤි පනෙත් අධිපතීපච්චයෙන
 කිඤ්ඤි ආභාරපච්චයාදීති ති අනෙකධා, ඉධ පන තෙ යෙව තයො
 අපනෙතො තිධා චතුධා පඤ්ඤා වා, ඡට්ඨායතනං ඵස්සස්ස යථා
 විඤ්ඤාණං නාමස්ස එවං එසො වෙදනාය සාධාරණෙති ඡති ආභාර
 පච්චයෙන වා ති සත්තධා, ඉධ පන තෙ යෙව තයො අපනෙතො චතුධා,
 වෙදනානණාය සාධාරණෙති ඡති කුතීන්ද්‍රියපච්චයෙති වා ති අට්ඨධා,
 ඉධ පන තෙ යෙව තයො අපනෙතො පඤ්ඤා, තණ්හා උපාදා
 නස්ස යථා අවිජ්ජා සඛාරස්ස එවං උපාදානං භවස්ස සාධාරණෙති

ජනි මහාපව්වයෙන වා නි සත්තධා, ඉධ පන තෙ යෙව තයො අප තෙත්වා වඩුධා, හවො ජාතියා යසමා ජාතීති ඉධ සබ්බතලකණං අධිප්පතං, තසමා පරියායෙන උපනිස්සය පව්වයෙනෙව පව්වයො, තථා ජාතිජරාමරණස්සා නි, යෙ පන එවං වදන්ති “ඉමයම් වතුකෙත සබ්බසම්මි සබ්බාදුතං අවිජ්ජාදයො සහජාතපව්වයෙන පව්වයා ගොන්ති. සහජාතපව්වයවසෙනෙව හි පසම්මාරො ආරඥො”ති, තෙ හවාදීතං තථා අභාවං සෙසපව්වයානඤ්ච සමහවං දසෙස්සත්වා පටිත්තිපි තබ්බො. න හි හවො ජාතියා සහජාතපව්වයො ගොති. න ජාතිජරා මරණස්ස, යෙ වෙ තෙසං සබ්බාදුතං අවසෙසා පව්වයා වුත්තා; තෙපි සමහවන්ති යෙව, තසමා න සක්කා ඡබ්බිකුන්ති, එවං නාව පසම්මාරො යං යත් අඤ්ඤථා වුත්තං අවුත්තඤ්චාපි යං යතිං යඤ්ච යථා යස්ස පව්වයො ගොති තං වෙදිතබ්බං. දුතියවාදෙද්දුපි එසෙව නයො, අයං පන විසෙසො, දුතියවාදෙ නාම පව්වයා එසෙසා නි වන්තා සමායතනට්ඨානෙ න කිඤ්චි වුත්තං. තං කිමත්තති? පව්වයවිසෙස දස්සන්තත්ඤ්ච මහානිදුනදෙසනාසබ්බහන්තඤ්ච, එස්සස්ස හි න තෙව ලඤ්ච ඡට්ඨායතනමෙව පව්වයො වෙදනාකකිකාදයො පන තයො ඛක්කාපි පව්වයායෙව, මහානිදුනසුත්තනතො වස්ස අත්ථ ඉදපපව්වයා එසෙසා, ඉති පුට්ඨික සත්තානඤ්ච අත්ථිතිස්ස වචනියං, කිං පව්වයා එසෙසා ඉති වෙ වදෙය්, නාමපව්වයා එසෙසාති ඉට්ඨස්ස වචනියන්ති, එවං සමායතනං ඡබ්බිකා එකාදසබ්බිකො පටිච්ච සමුප්පාදෙ වුත්තො. තසමා ඉමස්ස පව්වයවිසෙසස්ස දස්සන්තං ඉමස්සා ව මහා නිදුනසුත්තනතදෙසනාය පරිග්ගහන්තං දුතියවාදෙ නාමපව්වයා එසෙසා නි වන්තා සමායතනට්ඨානෙ න කිඤ්චි වුත්තන්ති.

එස නාව දුතියවාදෙ විසෙසො, තතියවාදෙ පන විඤ්ඤාණපව්වයා නාමරූපන්ති සුත්තනතභාජනියෙ ආගතමෙව වතුත්මබ්බං වුත්තං. තං එකවිත්තකකිකිකතතා පව්වයාකාරස්ස ඉධ අයුත්තන්ති වෙ, තං නායුත්තං, කසමා? සකකකිකෙ පව්වයභාවතො, සවෙපි හි තත් රූපං විත්තකකිකතො උග්ගං තිට්ඨති. තථාපිස්ස තං විඤ්ඤාණං සකකකිකෙ පව්වයො ගොති. කථං? පුරෙජාතස්ස නාව විත්තසමුට්ඨානස්ස අඤ්ඤාස්ස වා පච්ජා ජාතපව්වයෙන, වුත්තඤ්චතං “පච්ජා ජාතා විත්ත වෙතසිකා ධම්මා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ජාජාතපව්වයෙන පව්වයො”ති, සහජාතස්ස පන විත්තසමුට්ඨානස්ස නිස්සයපව්වයෙන පව්වයො, යථාහ, “විත්තවෙතසිකාධම්මා විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං නිස්සය පව්වයෙන පව්වයො”ති, යදි එවං පුරිමවාදෙසු කසමා එවං න වුත්තන්ති? රූපපච්චිතතිදෙසං සක්කාය දෙසිතත්තා, අයඤ්චි පව්වයා කාරො රූපපච්චිතතිදෙසෙ කාමභවෙ ගබ්හසෙය්සකානඤ්චව අපරි පුණ්ණායත්ත ඔපපාතිකානඤ්ච රූපාවචරදෙව්නඤ්ච වසෙන දෙසිතො. තෙතෙවෙත් නාමරූපපව්වයා සමායතනන්ති අවන්තා ඡට්ඨායතනන්ති වුත්තං. තත් නාමං ගෙට්ඨා වුත්තනගමෙව, රූපං පන හදයරූපං වෙදිතබ්බං. තං පනෙතස්ස ඡට්ඨායතනස්ස නිස්සය

පට්ඨයෙන වෙච පුරෙජාතපට්ඨයෙන වානී විධා පට්ඨයෝ හොති ති. එස තතියවාරෙ විසෙසො, චතුත්ථවාරො පන යොතිවසෙන ඔපපාතිකානං ආයතනවසෙන පරිපුණ්ණායතනානං භවවසෙන කාමාවචරසත්තානං වසෙන වුත්තො. තෙනෙවෙත් නාමරූපපට්ඨයා සලායතනනති වුත්තං. තත් නාමං ඡට්ඨායතනස්ස සහජාතාදීති වක්ඛායතනාදීතං පට්ඨජාත පට්ඨයෙන, රූපෙ හදයරූපං ඡට්ඨායතනස්ස නිස්සයපට්ඨය පුරෙජාත පට්ඨයෙති, චත්තාරි මහාභූතානි වක්ඛායතනාදීතං සහජාත නිස්සය අපි අවිගතෙති, යසමා පනෙස එකවිත්තකකිණිකො පට්ඨයාකාරො, තසමා එත් සලායතනපට්ඨයා ති අවතා ඡට්ඨායතනපට්ඨයා එසො ති වුත්තො ති, අයං චතුත්ථවාරෙ විසෙසො, එවමෙනෙසං නානාකරණං ඤාතා පුත සබ්බෙස්සව තෙසු විසෙසෙන පඨමකා වෙ වාරා අරූප භවෙ පට්ඨයාකාර දස්සනත්තං වුත්තො ති වෙදිතබ්බො. අරූපභවසම්ඤ්ඤි රූපෙන අසම්මිස්සාති පරිච්ඡෙදපාදවිග්නනි පවත්තනති. තතියො රූපභවෙ පට්ඨයාකාරදස්සනත්තං වුත්තො. රූපභවසම්ඤ්ඤි සතිපි රූපසම්මිස්සායෙන සලායතනං න පවත්තති. චතුත්ථො කාමභවෙ පට්ඨයාකාරදස්සනත්තං වුත්තො. කාමභවසම්ඤ්ඤි සකලං සලායතනං පවත්තති. තතියො වා රූපභවෙ වෙච කාමභවෙ ච අපරිපුණ්ණායත නානං අකුසලපවත්තිකකිණං සක්ඛාය වුත්තො. චතුත්ථො වා කාමභවෙ පරිපුණ්ණායතනානං, පසමො වා සබ්බත් ගාමිතං සක්ඛාය වුත්තො, සො ති න කත්ථි විත්තපවත්තිදෙසෙන පවත්තති. දුතියො පට්ඨය විසෙසං සක්ඛාය වුත්තො. එකාදසබ්බිකත්තඤ්ඤත්ථ එස්සස්ස ව නාම පට්ඨයත්තං. පට්ඨයවිසෙසො, තතියො පුරිමයොතිවයං සක්ඛාය වුත්තො. පුරිමාසු ති චීසු යොතිසු සො සමභවති. තත් සද්ද සලා යතනස්ස අසමභවතො චතුත්ථො පච්ඡිමයොතිවයං සක්ඛාය වුත්තො. පච්ඡිමාසු ති සො චීසු යොතිසු සමභවති. තත් සද්ද සලායතනස්ස සමභවතො ති, එතතාවතා ව යං වුත්තං චතුසුපි වාරෙසු.

යං යත් අඤ්ඤාතා වුත්තං-අවුත්තඤ්ඤාපි යං යතිං,
යං යථා පට්ඨයො යස්ස-තං සබ්බමුපලකියෙ ති.

ගාථාය අත්ථිපතා කතා හොති.

එතෙනෙවානුසාරෙන-සබ්බමෙතං නයං ඉතො,
විසෙසො යො ව නං ජඤ්ඤ-චතුකෙකසු පරෙසු පි.

තත් යො තාව ඉධ වුත්තො නයො, සො සබ්බත්ථ පාකටො යෙව, විසෙසො පන එවං වෙදිතබ්බො, හෙතුචතුකෙක තාව අවිජ්ජා හෙතු අස්සා ති අවිජ්ජාහෙතුකො, අවිජ්ජා අස්ස සභවත්තතතො යාව භවිතා පවත්තිකා ගමිකා ති වුත්තං හොති, අවිජ්ජාපට්ඨයා ති ව එතතා වතා සහජාතාදිපට්ඨයවසෙන සංඛාරණතො සංඛාරස්ස අවිජ්ජාපට්ඨ යො ති දසෙස්සා පුත අවිජ්ජාහෙතුකො ති එතෙනෙව විසෙසෙන, අවිගතපට්ඨයතා දස්සිතා. සංඛාරපට්ඨයාවිඤ්ඤාණං සංඛාරහෙතුකතති ආදීසුපි එසෙව නයො, කසමා පන හවාදීසු හෙතුකඤ්ඤාණං.

කතනනි? අවිගතපච්චයනියමාභාවතො, අභාවතො ච අවිගතපච්චයස්ස, “තථ කතමො උපාද්‍යනපච්චයා භවො? ඔපෙඤා උපාද්‍යනං වෙදනාක්කඤ්ඤා සඤ්ඤාක්කඤ්ඤා සඛාරාක්කඤ්ඤා විඤ්ඤාණක්කඤ්ඤා, අයං චූළිකා, උපාද්‍යනපච්චයා භවො”ති, වචනතො උපාද්‍යනපච්චයා චතුක්කං ඛණ්ඩානං ඉධ භවො ති නාමං, සඛාරාක්කඤ්ඤා ච “ජාතී චිති ඛණ්ඩානි සමගහිතා”ති ආදිවචනතො ජාතිජරාමරණානි අන්තොගධානි, තථ යාව උපාද්‍යනං තාව ජාතිජරාමරණානං අනුපලබ්ධනතො උපාද්‍යනං භවස්ස න නියමතො අවිගතපච්චයො භොති. “යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාතී”ති ආදිවචනතො සඛිතලක්කඤ්ඤා ජාතියා ජරාමරණ සඛිතාස්ස භවස්ස ජාතික්කණ්ණමත්තෙයෙව අභාවතො අවිගතපච්චය භාවො න සංභවති.

තථා ජාතියා ජරාමරණක්කඤ්ඤා අභාවතො, උපනිස්සයපච්චයෙ නෙව පන භවො ජාතියා, ජාති ජරාමරණස්ස පච්චයො ති සබ්බථාපි අවිගතපච්චයනියමාභාවතො අභාවතො ච අවිගතපච්චයස්ස, භවාදිසු හෙතුකයගහණං න කතනනි වෙදිතබ්බං. කෙවි පනානු “භවො දුච්ඛෙතා”ති වචනතො උපපත්තිමිස්සකො භවො නව උපපත්තිභවස්ස උපාද්‍යනං අවිගතපච්චයො භොති ති, “උපාද්‍යනපච්චයා භවො උපාද්‍යන හෙතුකො”ති අවතී “උපාද්‍යනපච්චයා භවො”ති චුත්තො. ඉධ පච්ඡින්නතතා පරතොපි න චුත්තනනි, තං ඉධ උපපත්තිමිස්සකස්ස භවස්ස අනඛිපෙපත්තතා අයුත්තං අරූපක්කඤ්ඤා හි ඉධ භවො ති ආගතා, භවපච්චයාජාතී ති එත්ථ ව ඔපෙඤා ජාතිජරාමරණානි අවසෙසො භවො ජාතියා පච්චයො ති වෙදිතබ්බො. කසවා? ජාති ආදීනං ජාතියා අපපච්චයත්තා, යදි එවං ඔපෙඤා ජාතිජරාමරණානි භවො ජාතියා පච්චයො ති වත්තබ්බො ති, ආම වත්තබ්බො. වත්තබ්බ පදෙසාභාවතො පන න චුත්තො, දසමඛනනිදෙදසෙති උපාද්‍යන පච්චයාසමුතුතො භවො වත්තබ්බො. එකාදසමඛනනිදෙදසෙ ජාති වත්තබ්බො. යො පන භවො ජාතියා පච්චයො, තස්ස වත්තබ්බපදෙසො න තපි ති වත්තබ්බපදෙසාභාවතො න චුත්තො. අචුත්තොපි පන යුත්තිතො ගහෙතබ්බො ති, විඤ්ඤාණපච්චයානාමරූපනනි ආදිසු ච විඤ්ඤාණාදීනං අවිගතපච්චයභාවසමභවතො විඤ්ඤාණහෙතුකාදි වචනං කතනනි, එස හෙතුචතුකෙක විසෙසො, සමපයුත්තචතුකෙකපි අවිජ්ජා පච්චයා ති එත්තාවතා සහජාතාදි පච්චයවසෙන සඛාරස්ස අවිජ්ජා පච්චයතං දසෙසො පුන අවිජ්ජාසමපයුත්තො ති සමපයුත්තපච්චයතා දසසිතා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො, යසවා පන අරූපිනං ධම්මානං රූපධමෙමති සමපයොගො න තපි, තසවා විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමනනි ආදීනා නයෙන යං ලබ්බති තදෙව ගහිතනනි, එස සමපයුත්ත චතුකෙක විසෙසො, අඤ්ඤාමඤ්ඤාචතුකෙකපි අවිජ්ජාපච්චයා ති සහ ජාතාදිපච්චය වසෙන සඛාරස්ස අවිජ්ජාපච්චයතං දසෙසො සඛාරපච්චයා පි අවිජ්ජා ති අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයතා දසසිතා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

යසමා පන භවො නිපපදෙසො උපාදානං සපපදෙසං, සපපදෙසධම්මො ච නිපපදෙසධම්මස්ස පච්චයො භොති. න නිපපදෙසධම්මො සපපදෙසධම්මස්ස, තසමා එත්ථ භවපච්චයාපි උපාදානනති න චූතතං, හෙට්ඨා වා දෙසනාය පච්චින්නතතා එවං න චූතතං. යසමා ච නාම රූපපච්චයා සමායතනං අපි. සමායතනපච්චයා එකවිත්තකකණේ නාමරූපං නපි යස්ස සමායතනං අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චයො භවෙය්‍ය, තසමා චතුත්ථාරො ඡට්ඨායතන පච්චයා පි නාම රූපනති යං ලබ්‍හති තදෙව ගතිතතති, එස අඤ්ඤාමඤ්ඤා චතුකෙක විසෙසො.

අවිජ්ජාමූලක නයමානිකා.

ඉද්දති සංඛාරපච්චයා අවිජ්ජාති සංඛාරමූලකතයො ආරඥො. තත්ථාපි යථා අවිජ්ජාමූලකෙ, එවං චතතාරි චතුකකාති සොලස ච වාදා වේදිතබ්බා. පඨමචතුකෙක පන පඨමවාරමෙව දස්සෙත්වා දෙසනා සංඛිත්තා. යථා වෙත්ථ එවං විඤ්ඤාණමූලකාදීසුපි, තත්ථ සංඛේසෙව තෙසු සංඛාරමූලකාදීසු අඛිසු නයෙසු සංඛාරපච්චයා අවිජ්ජාති ආදිනා නයෙන සහජාතාදිපච්චයවසෙන අවිජ්ජාය සංඛාරාදිපච්චයනං දස්සෙත්වා පුන අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාති ආදිනා නයෙන එක විත්තකකණෙපි පච්චයාකාරවක්කස්ස පච්චති දස්සිතා. තසමා පන භවමූලකා ජාතිජරාමරණමූලකා වා නයා න චූතතා? කිං භවපච්චයා අවිජ්ජා න භොති?ති. නො න භොති. සංඛාරපච්චයා අවිජ්ජාති එව මාදීසු පන චූච්චමානෙසු න කොපි භවපරියාපනො ධම්මො අවිජ්ජාය පච්චයො න චූතතො. තසමා අපුබ්බස්ස අඤ්ඤාස්ස අවිජ්ජාපච්චයස්ස වත්තබ්බස්ස අභාවනො භවමූලකො නයො න චූතතො. භවය්‍යහණේ න ච අවිජ්ජාපි සංඛිතං ගච්ඡති. තසමා භවපච්චයා අවිජ්ජාති චූච්චමානෙ අවිජ්ජාපච්චයා අවිජ්ජාති පි චූතතං සියා. න ච එකවිත්තකකණේ අවිජ්ජා අවිජ්ජාය පච්චයො නාම භොති. තත්ථ පච්චින්නතතාව ජාතිජරා මරණමූලකා පි නයා න ගතිතා. අපි ච භවෙ ජාතිජරාමරණාති පි අනෙතාගධාති, න වෙනාති එකවිත්තකකණේ අවිජ්ජාය පච්චයා භොතති ති භවමූලකා ජාතිජරාමරණමූලකා වා නයා න චූතතා ති.

මානිකාකථා.

ඉද්දති යථා හෙට්ඨා විත්තුපාදකණෙක කුසලතතිකං ආදිං කත්වා නික්ඛිත්තමානිකාය පරිපාටියා පඨමං කුසලං භාජනං. තථා ඉධ මානිකාය අනික්ඛිත්තතතා පඨමං කුසලං අනාමසිත්වා අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරොති අකුසලධම්මවසෙන මානිකාය නික්ඛිත්තතතා නිකේප පරිපාටියාව අවිජ්ජාදිති පරිච්ඡේදපාදවිග්‍රහාති භාජෙත්වා දස්සෙත්වා කතමෙ ධම්මා අකුසලා?ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා විත්තුපාද කණෙක චූතතතයෙනෙව වේදිතබ්බා. යසමා පන එකවිත්තකකණේ තණ්හාය ච කාමුපාදානස්ස ච සමගවො නපි? තසමා යං එත්ථ තණ්හා පච්චයා උපාදානං ලබ්‍හති. තදෙව දස්සෙත්වා දිට්ඨි දිට්ඨිගත නති ආදි

වුත්තං. භවතීද්දෙසෙ ව යස්මා උපාදානං සංඛාරකඛණේ සඛතංගච්ඡති. තස්මා ධූපෙඤා උපාදානං වේදනාකඛණේ සංඝර්ශනකඛණේ සංඛාරකඛණේ විඤ්ඤාණකඛණේ ති වුත්තං. එවඤ්ඤා වුච්චමානෙ උපාදානස්ස උපාදානපච්චයත්තං ආපරේජය්‍ය. න ච තදෙව තස්ස පච්චයො හොති. ජාතිආදීතිද්දෙසෙසු යස්මා එතෙ අරූපබලමානං ජාති ආදයො, තස්මා ඛණිච්චං පාලිච්චං චලිත්තවතා වුති චචතතා ති න වුත්තං.

එවං පඨමචාරං නිට්ඨපෙඤා පුත්‍ර දුතියචාරෙ යස්මිං සමයෙ පඨමචාරෙන පච්චයාකාරෙ දසසිත්තො, තස්මිං යෙව සමයෙ අපරෙන පි තයෙන පච්චයාකාරං දසෙසුං විසුං සමයවච්ඡානචාරං අවඤ්ඤා නාමිං සමයෙ අච්ඡායපච්චයා සංඛාරාගේති ආදිනාච තයෙන දෙසනා කතා. තත්ථ ධූපෙඤා එස්ස නති ඉදං යස්මා එසෙස්සාපි නාමපරියාපනෙනා, තස්මා එස්සස්ස නාමතො නිගරණත්ථං වුත්තං. තතියචාරෙ යස්ස විත්තසමුට්ඨානරූපස්ස විඤ්ඤාණං පච්චයො, තස්මිං පච්චතමානෙ යස්මා තෙහුපජ්ඣානං චක්ඛායතනාදීනං උපවිතත්තං පඤ්ඤායති. තස්මා චක්ඛායනානස්ස උපවසො ති ආදිවුත්තං. යස්මා ච කමමරූපස්ස පි තස්මිං සමයෙ චත්තමානස්ස විඤ්ඤාණං පච්ඡාජාතපච්චයෙන පච්චයො හොති. ? තස්මා පි එවං වුත්තං.

තත්ථ කිඤ්චාපි කමමරං විත්තසමුට්ඨානනති වෙච සන්නතියො ගතිතා. ඉතර්ථ පි පන වෙ සන්නතියො ගගෙනබ්බා. තාසං පි ති විඤ්ඤාණං පච්චයො හොති යෙව, චතුස්ථාරෙ පන යස්මා එකවිත්තකඛණේ පි මහාභුතරූපපච්චයා චක්ඛායතනාදීති හදයරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමපච්චයා ච පච්ඡාජාතසහජාතාදි වසෙන යථාසුරූපං සබ්බාති පි පච්චතතති. තස්මා තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලාසනනං චක්ඛායනන නති ආදි වුත්තං.

පඨමචතුක්කනිද්දෙසො.

දුතියචතුක්කෙ සබ්බං උත්තානමෙව, තතියචතුක්කෙ යස්ස සමපසුත්තපච්චයභාවො න හොති. යස්ස ච හොති, තං විසුං විසුං දසෙසුං ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසමපසුත්තං නාම නති ආදි වුත්තං.

තතියචතුක්කනිද්දෙසො.

චතුස්ථතුක්කෙ එස්සපච්චයා නාමනිද්දෙසෙ කිඤ්චාපි ධූපෙඤා එස්සං වේදනාකඛණේ -පෙ- විඤ්ඤාණකඛණේ ඉදං වුච්චති එස්ස පච්චයානාමනති න වුත්තං; තථාපි අනන්තරානිතපදනිද්දෙසෙ ධූපෙඤා එස්සං වේදනාකඛණේ -පෙ- විඤ්ඤාණකඛණේ ති වුත්තත්තා අවුත්තමපි තං වුත්තමෙව හොති. යදෙව ති නාමං එස්සස්ස පච්චයො එස්සා පි තස්සෙව පච්චයො ති.

චතුස්ථතුක්කනිද්දෙසො.

යථා වායං චතුචතුකෙකා සොලසවාරපභෙදෙ අවිජ්ජාමූලකො පඨමනසො එතස්මිං පඨමාකුසලවිතොන පකාසිතො, එවං සංඛාර මූලකාදයො අධිකරණාපි වෙදිතබ්බො. පාලි පන සංඛින්නා. එවමෙව තස්මිං පඨමාකුසලවිතොන යෙව නව නයා ඡන්තිංස වකුකකාති චතුචතනාළියාධිකඤ්ච වාරසතං හොති තී වෙදිතබ්බං. ඉද්දති ඉමිනාව නයෙන සෙසාකුසලවිතොනස්ස පි පට්ඨයාකාරං දසෙස්සාං ඝනිතමෙ ඛම්මා අකුසලා තී ආදි ආරභං, තත්ථ යස්මා දිට්ඨිවිපසුතොනස්ස තණ්හාපට්ඨයා උපාද්දනං නත්ථි, තස්මා උපාද්දනට්ඨානෙ උපාද්දනං වීය දලහතිපාතිනා අධිමොකෙකන පදං පූර්තං, දෙමනස්සසගගතොස්ස ව යස්මා වෙදනා පට්ඨයා තණ්හාපි නත්ථි, තස්මා තණ්හාට්ඨානෙ තණ්හා වීය බලව කිලෙසෙන පටිසෙන පදං පූර්තං, උපාද්දනට්ඨානෙ අධිමොකෙකනෙව, විචිකිච්ඡාසමපසුතොන පන යස්මා සන්තිට්ඨානාභාවතො අධිමොකෙකාපි නත්ථි, තස්මා තණ්හාඨානෙ බලවකිලෙසගුණාය විචිකිච්ඡාය පදංපූර්තං, උපාද්දනඨානං පරිහීනමෙව, උච්චිකිලෙසපසුතොන පන යස්මා අධිමොකෙකා අත්ථි, තස්මා තණ්හාඨානෙ බලවකිලෙසෙන උද්ධවෙවන පදං පූර්තං, උපාද්දනට්ඨානෙ අධිමොකෙකනෙව, සබ්බජෙඨව ව විසෙසමත්තං දසෙස්සාං පාලි සංඛින්නා. යො වායං විසෙසො දසස්සිතො තත්ථ කෙවලං අධිමොකනිදේශසොව අපුබ්බො. සෙසං හෙට්ඨා ආගතමෙව, අධිමොකනිදේශසො පන අධිමුච්චනවසෙන අධිමොකෙකා, අධිමුච්චනි වා තෙන ආරම්භණේ විතතං තිබ්බිචිකිච්ඡතාය සන්තිට්ඨානං ගච්ඡති තී අධි මොකෙකා, අධිමුච්චනාකාරෙ අධිමුච්චනා, තස්ස විතතස්ස තස්මිං වා ආරම්භණේ අධිමුත්තතා තී හදබ්බුත්තතා, සබ්බවිතොනස්ස ව පඨමවිතොන චුත්තනසෙතෙව නයවකුකකවාරපභෙදෙ වෙදිතබ්බො. කෙවලඤ්චි විචිකිච්ඡාසමපසුතොන උපාද්දනමූලකස්ස නයස්ස අභාවා අධිකරණ වත්තිංසවකුකකාති අධිකරණාධිකඤ්ච වාරසතං හොති තී.

අකුසලනිදේශසො.

ඉද්දති ඉමිනාව නයෙන කුසලවිතනාදීස්ස පි පට්ඨයාකාරං දසෙස්සාං ඝනිතමෙ ඛම්මා කුසලා? තී ආදි ආරභං, යථා පන අකුසලෙ පඨමං මාතිකං තිබ්බිචිකි පච්ඡා නිදේශසො කතො, න තථා ඉධ, කසමා? අප්පණ්ණාපාරෙ නානත්තසම්භවතො, ලොකියකුසලාදීස්ස ති තෙසං ධම්මානං දුක්ඛසම්පරිසාපනතතා, එවමෙවන්ත කෙවලස්ස දුක්ඛකම්භයා තී අප්පණ්ණා හොති. ලොකුත්තරකුසලාදීස්ස එවමෙතෙසං ධම්මානනති, තස්මා එත්ථ සාධාරණතො මාතිකං උපෙක්ඛං න සකකා තී පාරිසෙකකං තෙසං තෙසං කුසලාදීනං මාතිකං උද්දිස්සිතාව නිදේශසො කතො තී, තත්ථ යස්මා එකවිතතකකණේ කුසලසංඛාරෙත සම්මං අවිජ්ජා නත්ථි, තස්මා තං අවතො අවිජ්ජා වීය අකුසලානං කුසලානං මූලතො කුසලමූලං, තණ්හුපාද්දනා නඤ්ච අභාවතො තණ්හාඨානෙ තණ්හා වීය ආරම්භණේ අප්පණ්ණාගාලොකා පසාදො, උපාද්දනඨානෙ උපාද්දනං වීය දලහතිපාති නාම අධිමොකෙකා චුත්තතා. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනසෙතෙව වෙදිතබ්බනති.

කුසලනිදේශසො.

අඛ්‍යාතනං හෙට්ඨං විතත්‍යුපපාදකණේඛ ආගතපටිපාටියාව විභතතං. සබ්බවාරොසු ව අවිජ්ජාමූලකා නයා පරිහීනා, කසමා? අවිජ්ජායානෙ ධපෙනබ්බස්ස අභාවතො, කුසලවිතෙතස්ස හි අවිජ්ජායානෙ ධපෙනබ්බං කුසලමූලං අත්ථි. වකුට්ඨිඤ්ඤාණාදීසු නත්ථි. සහෙතුකෙසු පන කිඤ්චාපි අත්ථි. එවං සනෙතපි ඉධ පච්ඡින්නතතා තත්ථ න ගතිතං. පඤ්චවිඤ්ඤාණ සොතෙ සොතපතිතාව හුන්වා දෙසනා කතා ති වෙදිතබ්බා. විසෙසතො පනෙත්ථ වකුට්ඨිඤ්ඤාණාදීසු තණ්හායානං උපපාදනට්ඨානඤ්ච පරිහීනං, කසමා? තණ්හායානාරහස්ස බලවිධවමස්ස අභාවා අධිමොක්ඛරහිතතතා ව, සෙසාහෙතුකෙසු තණ්හායානමෙව පරිහීනං, සහෙතුකෙසු පසාද සබ්භාවතො තණ්හායානෙ පසාදෙන පදං පූරිතං, එවමෙත්ථ කුසලා කුසලවිපාකෙසු වකුට්ඨිඤ්ඤාණාදීසු සංඛාරවිඤ්ඤාණ නාමජට්ඨායතනා ඵස්සවෙදනාමූලකා ඡ ඡ, සෙසාහෙතුකෙසු අධිමොක්ඛමූලකෙන සද්ධිං සත්ත සත්ත, සහෙතුකෙසු පසාදමූලකෙන සද්ධිං අට්ඨ අට්ඨ නයා වෙදිතබ්බා. තත්ථ වකුට්ඨිඤ්ඤාණාදීසුපි වතුන්නාවපි වතුකතානං ආදි වාරොව චුත්තො. දුතියවාරො පච්චයවිසෙසට්ඨොන ලබ්භමානො පි න චුත්තො. තතියවතුත්ථාරං අසමාවතො යෙව, රූපමිස්සකා හි තෙ, න ව වකුට්ඨිඤ්ඤාණාදීනි රූපං සමුට්ඨාපෙනති. යථා ව පඨමවතුකෙක වෙ වාරං ලබ්භන්ති, එවං සෙසවතුකෙකසුපි, තස්මා පඨමවතුකෙක දුතියවාරො, සෙසවතුකෙකසු ව වෙ වෙ වාරං අචුත්තො පි චුත්තාව ගොන්තිති වෙදිතබ්බා. සෙසාහෙතුකාඛ්‍යාතතෙ සබ්බවතුකෙකසු සබ්බෙ පි වාරං ලබ්භන්ති. ඉධ පච්ඡින්නතතා පන පරතො න ගතිතා. සොතපතිතාව හුන්වා දෙසනා කතා ති, සෙසාහෙතුකවිපාකෙසුපි එසෙව නයො අඤ්ඤත්‍ර අරූපාවචරවිපාකා, අරූපාවචරවිපාකසම්ඤ්ඤි වාර වයමෙව ලබ්භති ති.

අඛ්‍යාතනාහිද්දසො.

ඉද්දති අපරෙන පරියායෙන එකවිත්තකකණේ පච්චයාකාරං දසොසුං පුන ඛනමෙ බම්මා කුසලා?ති ආදි ආරථං, තත්ථ අවිජ්ජා සම්මසාති උපතිස්සයපච්චයනං සක්ඛාය චුත්තං. තෙතෙව තිද්දෙසවාරෙ තත්ථ කතමා අවිජ්ජා ති අවිහජ්ජිතා නත්ථ ඛනමො අවිජ්ජාපච්චයා සබ්බාණේ?ති විභතතං, කුසලවෙතනාසංඛාරො හි සංඛාරො යෙව තස්මිං සමයෙ විතෙතන සහජානො හොති. න අවිජ්ජා, තත්ථ ලොකීය කුසලස්ස හෙට්ඨා සුත්තනතභාජනියෙ චුත්තනයෙතෙව අවිජ්ජා පච්චයො හොති. යස්මා පන අපසගිනාවිජ්ජො අවිජ්ජාය පහාතත්ථං ලොකුත්තරං භාවෙති. තස්මා තස්සාපි සමතික්කමවසෙන පච්චයො හොති. අවිජ්ජාවතො යෙව හි කුසලායුගතං හොති න ඉතරස්ස, තත්ථ තෙභුමකකුසලෙ සමමාහවසෙනපි සමතික්කමභාවතාවසෙන පි ආයුගතං ලබ්භති. ලොකුත්තරෙ සමුවෙජ්දභාවතාවසෙනාති, සෙසං චුත්තනයමෙව. අයමපන විසෙසො, යථා හෙට්ඨා එකෙකකුසලෙ වතුනතං වතුකතානං වසෙන නව සොලසකා ලද්ධා, තථා ඉධ

අවිජ්ජාමුලකයුගලනිවර්දනයා.

අතිබලිත හාජනික.

అవధి.

ඉදුති තදනනාතර සතිපට්ඨානවිභවෙන චක්කාණේ ති, ගණන පරිච්ඡේද; තෙන න තතො භෙට්ඨා න උඬනති සතිපට්ඨානපරිච්ඡේදං දීපෙති. **සතිපට්ඨානා** ති, තයො **සතිපට්ඨානා**; **සතිගොචරෙ**පි

කිං පටිපන්නෙසු සාවකෙසු සඤ්ඤා පටිසානුනාය වීතිවත්තතාපි සතිපි
 “වතුන්නං තික්ඛවෙ සතිපට්ඨානානං සමුදයඤ්ඤා අත්ඛනමඤ්ඤා
 දෙසෙස්සාමි තං සුඤ්ඤා සාධුකං මනසිකරෙථ, -පෙ-කො ව තික්ඛවෙ
 කායස්ස සමුදයො? ආශාරසමුදයා කායස්ස සමුදයො”ති ආදීසුහි සති
 ගොවරෙ සතිපට්ඨානනති වුවිති. තථා “කායො උපට්ඨානං, නො සති,
 සති උපට්ඨානඤ්ඤාව සති වා”ති ආදීසු, තස්සන්තො පටිඨානී අසමිනති
 පට්ඨානං; කා පටිඨානී? සති; සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං; පඨානං
 ආනනතිවා පට්ඨානං; සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං; ගජිට්ඨාන
 අස්සට්ඨානාදීති විය, “නගො සතිපට්ඨානා යදරියො සෙවති. ‘නදරියො
 සෙවමානො සත්ථං ගණං අනුසාසිකු මරහති”ති එත් කිං පටිපන්නෙසු
 සාවකෙසු සඤ්ඤා පටිසානුනායවීතිවත්තතා සතිපට්ඨානනති වුත්තා.
 තස්සන්තො පට්ඨපෙතබ්බතො පට්ඨානං; පටිත්තසිහබ්බතොති අන්තො,
 කෙන පට්ඨපෙතබ්බතොති, සතියා; සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං;
 “වත්තාරෙ සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලිකතා සත්තබ්බොජ්ඣකෙහි
 පරිපුරන්ති”ති ආදීසු පන සතියෙව සතිපට්ඨානනති වුවිති. තස්සන්තො
 පටිඨානීති පට්ඨානං; උපට්ඨානී ඕක්කනතිත්ථා පක්කජ්ඣං පවත්තති ති
 අන්තො, සතියෙව පට්ඨානට්ඨන සතිපට්ඨානං; අථවා සරණට්ඨන
 සති; උපට්ඨානට්ඨන පට්ඨානං; ඉති සති ව සා පට්ඨානඤ්ඤාතිපි සති
 පට්ඨානං; ඉදම්ඨ අබ්පෙතං. යදි එවං කසමා සතිපට්ඨානා ති බහුවචනං
 කතනති, සතියා බහුත්තා, ආරමමණ්භෙදෙන හි බහුතා තා සතියො ති,

කසමා පන භගවතා වත්තාරෙව සතිපට්ඨානා වුත්තා අනුතා
 අනබ්බා? ති, වෙනෙසගිත්තතා, තණ්හාවරිත දිට්ඨිවරිත සමථ
 යාතික විපස්සනායාතිකෙසු හි මන්තවිකල්පෙන මිං පවත්තෙසු
 මන්තෙසු තණ්හාවරිතස්ස ඔලාරිකං කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං
 විසුද්ධිමග්ගො, තික්ඛස්ස සුබ්බං වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානං,
 දිට්ඨිවරිතස්ස පි මන්තෙසු නාතිපසභෙදගතං විත්තානුපස්සනාසති
 පට්ඨානං විසුද්ධිමග්ගො, තික්ඛස්ස අතිපසභෙදගතං ධම්මානුපස්සනා
 සතිපට්ඨානං, සමථයාතිකස්ස ව මන්තෙසු අතිවෙජන අබ්ගනනබ්බ
 තිමිත්තං පඨමං සතිපට්ඨානං විසුද්ධිමග්ගො, තික්ඛස්ස ඔලාරිකා
 රමමණෙ අසණ්ඨනතො දුතියං, විපස්සනායාතිකස්ස පි මන්තෙසු
 නාතිපසභෙදගතාරමණං තතියං, තික්ඛස්ස අතිපසභෙදගතාරමණං
 වතුන්තො, ඉති වත්තාරෙව වුත්තා අනුතා අනබ්බා ති, සුභසුඛතිවි
 අත්තභාවවිපල්ලාසපභානන්තො වා, කායො හි අසුභො, තත් සුභ
 විපල්ලාස විපල්ලට්ඨා සත්තා, තෙසං තත් අසුභභාවදස්සනෙන තස්ස
 විපල්ලාසස්ස පභානන්තො පඨමං සතිපට්ඨානං වුත්තං; සුඛං නිවං
 අත්තා ති ගතිනෙසු පි ව වෙදනාදීසු වෙදනා දුක්ඛා විත්තං අතිවං
 ධම්මා අත්තා, එනෙසු ව තිවි අත්තභාව විපල්ලාසවිපල්ලට්ඨා සත්තා,
 තෙසං තත් දුක්ඛාදිභාවදස්සනෙන තෙසං විපල්ලාසානං පභානන්තො
 සෙසාති තිඤ්ඤි වුත්තාති ති, එවං සුභසුඛතිවි අත්තභාවවිපල්ලාසප
 භානන්තො වා වත්තාරෙව වුත්තා අනුතා අනබ්බා ති වෙදිකබ්බා.

න කෙවලඤ්ච විපල්ලාසපසානානන්තරෙව, අඵබ්බො චතුර්ධස්සොභා සවගන්තපාදානඅගතිපසානානන්තරෙව චතුර්ධාගාර පරිඤ්ඤානඤ්ච චත්තාරොව චුත්තාතිපි වෙදිතබ්බා. අයං තාව පකරණනසො,

අට්ඨකථායං පන සරණවසෙන වෙව එකන්තසමොසරණවසෙන ව එකමෙව සතිපට්ඨානං ආරම්භවසෙන චත්තාරො ති එතදෙව චුත්තං, යථා හි චතුරාරෙ නගරෙ පාවිතතො ආගච්ඡන්තා පාවිතදිසාය උදානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා පාවිතවාරෙත නගරමෙව පවිසන්ති. දක්ඛිණතො, පච්ඡිමතො, උත්තරතො ආගච්ඡන්තා උත්තරදිසාය උදානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා උත්තරවාරෙත නගරමෙව පවිසන්ති. එවං සමපදම්දං වෙදිතබ්බං. නගරං විශ් හි තිබ්බාණ් මහානගරවාරං විශ් අභිබ්බිකො ලොකුත්තරමයො, පාවිතදිසාදයො විශ් කායාදයො, යථා පාවිතතොආගච්ඡන්තා පාවිතදිසාය උදානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා පාවිත වාරෙතනගරමෙව පවිසන්ති. එවං කායානුපසංසනාමුඛෙන ආගච්ඡන්තා චුද්දසවිධෙන කායානුපසංසනං භාවෙත්වා කායානුපසංසනාභාවනානුභාව තිබ්බතෙත්ත අරියමයෙත්ත එකං තිබ්බාණ්මෙව ඔසරන්ති. යථා දක්ඛිණතො ආගච්ඡන්තා දක්ඛිණදිසාය උදානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා දක්ඛිණවාරෙත නගරමෙව පවිසන්ති. එවං වෙදනානුපසංසනාමුඛෙන ආගච්ඡන්තා නවවිධෙන වෙදනානුපසංසනං භාවෙත්වා වෙදනානු පසංසනාභාවනානුභාවතිබ්බතෙත්ත අරියමයෙත්ත එකං තිබ්බාණ්මෙව ඔසරන්ති. යථා පච්ඡිමතො ආගච්ඡන්තා පච්ඡිමදිසාය උදානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා පච්ඡිමවාරෙත නගරමෙව පවිසන්ති. එවං විත්තානු පසංසනාමුඛෙන ආගච්ඡන්තා සොළසවිධෙන විත්තානුපසංසනං භාවෙත්වා විත්තානුපසංසනාභාවනානුභාවතිබ්බතෙත්ත අරියමයෙත්ත එකං තිබ්බාණ්මෙව ඔසරන්ති, යථා උත්තරතො ආගච්ඡන්තා උත්තරදිසාය උදානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා උත්තරවාරෙත නගරමෙව පවිසන්ති. එවං ධම්මානුපසංසනාමුඛෙන ආගච්ඡන්තා පඤ්චවිධෙන ධම්මානුපසංසනං භාවෙත්වා ධම්මානුපසංසනාභාවනානුභාවතිබ්බතෙත්ත අරියමයෙත්ත එකං තිබ්බාණ්මෙව ඔසරන්ති, එවං සරණවසෙන වෙව එකන්ත සමොසරණවසෙන ව එකමෙව සතිපට්ඨානං ආරම්භ වසෙන චත්තාරො ති චුත්තාති වෙදිතබ්බා.

ඉධ භික්ඛු ති, එන්තිඤ්ඤාපි භගවතා දෙවලොකෙ නිසිදිත්වා අයං සතිපට්ඨානවිභවකා කපිතො. එකභික්ඛු පි තන්ත භගවතො සන්තිකෙ නිසිත්තාකො නාම තන්ති ති, එවං සන්තෙ පි යසමා ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භික්ඛු භාවෙන්ති. භික්ඛුගොචරං හි එතෙ, තසමා ඉධ භික්ඛු ති ආලපති. කිං පනෙතෙ සතිපට්ඨානෙ භික්ඛු යෙව භාවෙන්ති? න භික්ඛුතිආදයො ති, භික්ඛුති ආදයො පි භාවෙන්ති. භික්ඛු පන අග්ගපරිසා, ඉති අග්ගපරිසත්තා ඉධ භික්ඛු ති ආලපති. පටිපත්තියා වා භික්ඛුභාවදස්සන්තො එවමාහ. යො හි ඉමං පටිපත්තිං පටිපත්ති? සො භික්ඛු නාම ගොතී ති, පටිපත්තකො හි දෙවො වා ගොතු මුත්තස්සා වා භික්ඛු ති සබ්බං ගච්ඡති යෙව, යථාහ :-

“අලඛකතො වෙ පි සමඤ්චරෙය්‍ය
සනෙතා දනෙතා නියතො මුහුවාරි,
සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං
සො මුහුවණො සො සමණො ස භික්ඛු”ති.

අජකිත්ත නති, නියතජකිත්තං අධිපෙත්තං; තඤ්ච අජකිත්තං ක්‍ෂායෙති, අත්තතො කායෙති අපේතා; තථ ක්‍ෂායෙති, රූපකායෙ; රූපකායො හි ඉධ අඛිතපච්චිකානං කෙසාදීනඤ්ච ධම්මානං සමුහවේන හත්ථිකාය අස්සකාය රථකායාදයො විය කායොති අධිපෙත්තො, යථා ව සමුහවේන එවං කුච්ඡිතානං ආයවේන; කුච්ඡිතානඤ්ච පරමජේගුච්ඡිතං සො ආයොතිපි කායො; ආයොති, උපතතිදෙසො; තත්‍රායං වචනපේතා, ආයනති තතොති ආයො; කෙ ආයනති? කුච්ඡිතා කෙසාදයො; ඉති කුච්ඡිතානං කෙසාදීනං ආයොති කායො; ක්‍ෂායානුසෙසිති, කායං අනුපස්සන්තසිලො; කායං වා අනුපස්සමානො; කායෙති ව වන්ධාපි පුන් කායානුපස්සිති දුතියං කායංගහණං අසමමිස්සතො වචන්තසත්ථිතිබ්‍රහ්මාදිදස්සන්තං කතනති වෙදිතබ්බං. තෙන න කායෙ යෙව වෙදනානුපස්සි විත්ත ධම්මානුපස්සි වා; අථ ඛො කායෙ කායානුපස්සි යෙවා හි කායසංඛාතෙ වන්ත්‍රයමිං කායානුපස්සන්තාකාරස්සෙව දස්සනෙන අසමමිස්සතො වචන්තං දස්සිතං ගොති. තථා න කායෙ අඛිතපච්චිකාවිතිමුත්ත ඵකධම්මානුපස්සි; නාපි කෙසලොමාදිවිතිමුත්තඉත්ථිපුරිසානුපස්සි; යොපි වෙත්ථ කෙසලොමාදිකො භූතූපාදයසමුහසංඛාතො කායො තත්ථාපි න භූතූපාදයවිතිමුත්තඵකධම්මානුපස්සි; අථ ඛො රථ සමහාරානුපස්සකො විය අඛිතපච්චිකසමුහානුපස්සි; තගරවයවානු පස්සකො විය කෙසලොමාදිසමුහානුපස්සි, කදලික්කකිපත්තවට්ඨි විතිබ්‍හුඤ්ජනො විය ඊත්තමුට්ඨිවිතිවෙසකො විය ව භූතූපාදයසමුහානු පස්සි යෙවාහි තානපපකාරතො සමුහවසෙන කායසංඛාතස්ස වන්ත්‍රෙනා දස්සනෙන සත්ථිතිබ්‍රහ්මාදො දස්සිතො ගොති. න හෙත්ථ යථා චුත්ත සමුහවිතිමුත්තො කායො වා ඉත්ථි වා පුරිසො වා අඤ්ඤා වා කොච ධම්මො දිස්සති. යථා චුත්තධම්මසමුහමත්තෙ යෙව පන තථා තථා සත්තා මිච්ඡාතිතිවෙසං කරොනති. තෙනානු පොරුණො :-

“යං පස්සති න තං දිට්ඨං-යං දිට්ඨං තං න පස්සති,
අපස්සං බජ්ඣතො මුළුහා-බජ්ඣමානො න මුවෙති”ති.

සත්ථිතිබ්‍රහ්මාදිදස්සන්තන්ති චුත්තං. ආදිසඤ්ඤා වෙත්ථ අයවපි අපේතා වෙදිතබ්බො. අයඤ්චි ඵතස්මිං කායෙ කායානුපස්සි යෙව; න අඤ්ඤාධම්මානුපස්සි; කිං චුත්තං ගොති? යථා අනුදකභූතාය පි මරිට්ඨා උදකානුපස්සිතො ගොනති. න එවං අතිවද්දකඛානත්තඅසුභ භූතෙ යෙව ඉමෙසමිං කායෙ නිවට්ඨවඅත්තසුභහවානුපස්සි; අථ ඛො කායානුපස්සි අතිවද්දකඛානත්තඅසුභාකාරසමුහානුපස්සි යෙවා හි චුත්තං ගොති. අථ වා යවායං මහාසතිපට්ඨානෙ “ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු

අරඤ්ඤානතො වා-පෙ-සො සතො ව අසාසනී”ති ආදිතා නයෙන අසාසපසාසාදිවුණ්ණකතානඅට්ඨිකපරියොසානො කායො වුත්තො; යො ව “ඉධෙකාවෙවා පඨවිකායං අනිච්චතො අනුපසාසති, තථා ආපො කායං, තෙජෝකායං, වායොකායං, කෙසකායං, ලොමකායං, ඡවිකායං වමමකායං, මංසකායං, රුහිරකායං, නභාරුකායං, අසිකායං, අට්ඨි මිඤ්ඤකායං”නති පටිසම්භිද්ධං කායො වුත්තො; තස්ස සබ්බස්ස ඉමස්මිං යෙව කායෙ අනුපසාසනතො කායෙ කායානුපසාසී ති එවමපි අත්ථො දට්ඨබ්බො; අථවා කායෙ අභනති වා මමනති වා එවං ගහෙනබ්බස්ස කස්සපි අනනුපසාසනතො තස්ස තස්සෙව පන කෙසලොමාදිකස්ස නානාධම්මසමුහස්ස අනුපසාසනතො කායෙ කෙසාදිධම්මසමුහසංඛාතෙ කායානුපසාසී ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො; අපි ව “ඉමස්මිං කායෙ අනිච්චතො අනුපසාසති නො නිච්චතො”ති ආදිතා අනුකතමෙන පටිසම්භිද්ධං ආගතනායස්ස සබ්බස්සෙව අනිච්චලක්ඛණාදිනො ආඤාරසමුහසංඛා තස්ස කායස්ස අනුපසාසනතො පි කායෙ කායානුපසාසී ති එවමපි අත්ථො දට්ඨබ්බො; තථා හි අයං කායෙ කායානුපසාසනා පටිපදං පටිපත්තො හික්ඛු ඉමං කායං අනිච්චානුපසාසනාදිතං සත්තත්තං අනුපසාසනානං වසෙන අනිච්චතො අනුපසාසති නො නිච්චතො; දුක්ඛතො අනුපසාසති නො සුඛතො; අනත්තතො අනුපසාසති නො අත්තතො; නිබ්බිඤ්ඤාති නො නඤ්ඤාති; චිරජ්ජති නො රජ්ජති; නිරුධෙති නො සමුද්ධෙති; පටිතිස්සජ්ජති නො ආදියති; සො තං අනිච්චතො අනුපසාසනො නිච්චසඤ්ඤං පජහති; දුක්ඛතො අනුපසාසනො සුඛසඤ්ඤං පජහති; අනත්තතො අනුපසාසනො අත්තසඤ්ඤං පජහති; නිබ්බිඤ්ඤානො නඤ්ඤං පජහති; චිරජ්ජනො රුහං පජහති; නිරුධෙතො සමුද්ධං පජහති; පටිතිස්සජනො ආදානං පජහති ති වෙදිතබ්බො.

මහරතී ති, වතුසු ඉරියාපඨවිහාරෙසු අඤ්ඤාතරවිහාරසමායොගපරි දීපනමෙන; ඉරියාපඨබාධනං අපරෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡිද්ධා අපතමානං අත්තභාවං හරති පවත්තෙති ති අත්ථො; බහිද්ධාකායෙ ති, පරස්ස කායෙ; අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාකායෙ ති, කාලෙන අත්තතො කායෙ කාලෙන පරස්ස කායෙ; පඨමනායෙන හි අත්තතො කායෙ කාය පරිඤ්ඤානො වුත්තො; දුතියනායෙන පරස්ස කායෙ; තතියනායෙන කාලෙන අත්තතො කාලෙන පරස්ස කායෙ; අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා පන සට්ඨාරම්මණං නාම තත්ථි; පගුණකම්මට්ඨානස්ස පන අපරපරං සඤ්චරණකාලො එත්ථ කපිතො; ආනාපි ති, කායපරිඤ්ඤාහකවිරිය සමායොග පරිදීපනමෙන; සො හි යස්මා තස්මිං සමයෙ යං තං විරියං තීසු හවෙසු කිලෙසානං ආතාපනතො ආතාපො ති වුවති, තෙන සමත්තාගතො භොති; තස්මා ආනාපි ති වුවති; සමපජානො ති, කායපරිඤ්ඤාහකෙන සමපජඤ්ඤාසංඛාතෙන ඤ්ඤානෙ සමත්තාගතො; සතිමා ති, කායපරිඤ්ඤාහිකාය සතියා සමත්තාගතො; අයං පන යස්මා සතියා ආරම්මණං පරිඤ්ඤානො පඤ්ඤාය අනුපසාසති; න හි සතිවිරතියං අනුපසාසනා නාම අත්ථි; තෙනෙවාහ “සතිඤ්ච බ්බාහං

භික්ඛවෙ සබ්බජීකං වදමි”ති; තස්මා එත්ථ කාසෙ කාශානුපසයි විහරති ති එත්ථාචතා කාශානුපසන්නා සතිපට්ඨානකමට්ඨානං වුත්තං ගොති. අථ චා යස්මා අත්තානාපිනෝ අනෝනා සබ්බෙපො අනතරුස කරෙ ගොති. අසම්පජානෝ උපායපරිග්‍රහණෙ අනුපායපරිවර්ජනෙ ව සම්මුත්තාති. මුට්ඨස්සති උපායපරිවට්ඨාගෙ අනුපායපරිග්‍රහණෙ ව අස මජ්ඣො ව ගොති, තෙනස්ස නං කමට්ඨානං න සම්පජ්ජති. තස්මා යෙසං ධම්මානං ආනුභාවෙන තං සම්පජ්ජති. තෙසං දස්සන්නන් “ආනාපි සම්පජානෝ සතිමා”ති ඉදං වුත්තන්නති වෙදිතබ්බං; ඉති කාශානු පසන්නා සතිපට්ඨානං සම්පයොගඛගඤ්ච දස්සෙත්වා ඉද්දති පභානඛං දස්සෙත්වා මිනෙස්ස ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්ස නති වුත්තං; තත්ථ මිනෙස්සා ති, තදඛගමිතයෙන චා වික්ඛම්භනමිතයෙන චා මිතයිත්වා; ලොකෙ ති, එත්ථ යවායං අජ්ඣාතාදිගෙදො කායො පරිග්‍රහතිතො, සෙව ව ඉධ ලොකො නාම; තස්මිං ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං මිතයිත්වා ති අනේවා; යස්මා පනෙත්ථ අභිජ්ඣාගහණෙන කාමච්ඡන්දො දොමනස්සගහණෙන බ්‍යාපාදො සඛගහං ගවජ්ජති. තස්මා නීවරණ පරියා පනතබලවධම්මආයදස්සනෙන නීවරණපපභාණං වුත්තං ගොති ති වෙදිතබ්බං; විසෙසෙන වෙත්ථ අභිජ්ඣාමිතයෙන කායසම්පන්නි මුලකස්ස අනුරෝධස්ස, දොමනස්ස මිතයෙන කායවිපතති මුලකස්ස විරෝධස්ස, අභිජ්ඣාමිතයෙන ව කායෙ අභිරතියා, දොමනස්ස මිතයෙන කාය භාවතාය අනභිරතියා, අභිජ්ඣාමිතයෙන කායෙ අභුතානං සුභසුඛභාවා දීනං පකෙඛපස්ස, දොමනස්සමිතයෙන කායෙ භුතානං අසුභාසුඛ භාවාදීනං අපනශතස්ස ව පභාණං වුත්තං; තෙන යොගාවචරස්ස යොගානුභාවො යොගසමත්තා ව දීපිතා ගොති; යොගානුභාවො හි එස යදං අනුරෝධ විරෝධ විපමුත්තො අරතීරතිසහො අභුතකෙඛප භුතාපනශත මිරතිතො ව ගොති. අනුරෝධ විරෝධ විපමුත්තො වෙස අරතීරතිසහො, අභුතං අපකම්පනො, භුතඤ්ච අනපනෙනො, යොගසමත්තො ගොති ති; අපරෙ නයො; කාසෙ කාශානුපසයි ති එත්ථ අනුපසන්නාය කමට්ඨානං වුත්තං. මිහරති ති එත්ථ වුත්තමිභාරෙන කමට්ඨානිකස්ස කායස්ස පරිහරණං; ආනාපි ති ආදිසු ආනාපෙන මමපට්ඨානං, සතිසම්පජ්ඣෙඤ්ඤාන සබ්බජීකකමට්ඨානං, කමට්ඨාන පරිහරණුපායො චා, සතියා චා කාශානුපසන්නාවසෙන පටිලඤ්ඤමථො, සම්පජ්ඣෙඤ්ඤාන විපසන්නා, අභිජ්ඣා දොමනස්ස මිතයෙන භාවනාඵලං වුත්තන්නති වෙදිතබ්බං;

අසං නාම කාශානුපසන්නා සතිපට්ඨානුදෙසස්ස අත්ථවණ්ණනා.

වෙදනානුපසන්නා සතිපට්ඨානුදෙසාදිසු පි අජ්ඣාතාදීනි වුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බාති, එතෙසු පි හි අත්තනො වෙදනාදිසු පරස්ස වෙදනාදිසු කාලෙන අත්තනො කාලෙන පරස්ස වෙදනාදිසු ති තිවිධො පරිග්‍රහණො වුත්තො; වෙදනාසු වෙදනානුපසයි ති, ආදිසු ව වෙදනාදීනං පුත්ත වචනෙ පයෝජනං කාශානුපසන්නායං වුත්තනසෙ

තෙව වෙදිතබ්බං; වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විතෙත විතනානුපසයි බමෙමසු බමමානුපසයි ති, එත් පන වෙදනා ති, තියො වෙදනා; තා ව ලොකියා එව; විතතමපි ලොකියං; තථා ධම්මා; තෙසං විහාගො නිදෙසසමාරෙ පාක්ඛො භවිස්සති. කෙවලං පතිධ යථා වෙදනා අනුපසයිතබ්බා, තථා අනුපසන්නො වෙදනාසු වෙදනානුපසයි ති වෙදිතබ්බං; එස නයො විතතධම්මෙසු; කථඤ්ච වෙදනා අනුපසයි තබ්බා ති, සුඛා තාව වෙදනා දුක්ඛතො; දුක්ඛා සලලතො; අදුක්ඛමසුඛා අතිව්වතො; යථාග:-

යො සුඛං දුක්ඛතො¹ අදුක්ඛි-දුක්ඛමදුක්ඛි සලලතො,
අදුක්ඛමසුඛං සන්නං-අදුක්ඛි නං අතිව්වතො;
ස වෙ සමමදුසො² තිකුඤ්ඤ-උපසන්නො වරිස්සති ති.

සබ්බා එව වෙතා දුක්ඛාතිපි අනුපසයිතබ්බා. වුත්තඤ්චතං “යං නිඤ්චි වෙදසිතං සබ්බං තං දුක්ඛයමිනති වදාමි”ති සුඛා දුක්ඛතොපිව අනුපසයිතබ්බා, යථාග “සුඛාවෙදනා සීතිසුඛා විපරිතාම දුක්ඛා”ති සබ්බං වින්දා රතබ්බං. අපි ව අතිව්වාදිසත්තානුපසන්නාවසෙතපි අනුපසයි තබ්බා. සෙසං නිදෙසසමාරෙයෙව පාකටං භවිස්සති. විතතධම්මෙසුපි විතතං තාව ආරම්භොධිපතිසගජාතභූමිකම්මවිපාකක්ඛියාදිනාතත්ත භෙදානං අතිව්වාදිනුපසන්නානං නිදෙසසමාරෙ ආගතසර්ගාදිභෙදා නඤ්ච වසෙත අනුපසයිතබ්බං. ධම්මා සලකකණ්ඨාමඤ්ඤලකකණ්ඨානං සුඤ්ඤතා ධම්මස්ස අතිව්වාදිසත්තානුපසන්නානං නිදෙසසමාරෙ ආගත සත්තාසත්තාදිභෙදානඤ්ච වසෙත අනුපසයිතබ්බා, සෙසං වුත්තතය මෙව; කාමඤ්චත්ථ යස්ස කායසංඛාරො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං පභිණං තස්ස වෙදනාදිලොකෙසුපි තං පභිණමෙව, නානාපුග්ගලවසෙත පන නානාවිතතකකණ්ඨිකසතිපට්ඨානභාවනාවසෙත ව සබ්බත්ථ වුත්තං, යතො වා එකත්ථ පභිණං සෙසෙසුපි පභිණං ගොති, තෙනෙවස්ස තත්ථ පගාණදස්සනත්ථමපි එවං වුත්තනති වෙදිතබ්බනති,

උදෙසසමාරකථා තිට්ඨතා.

ඉදාති සෙය්‍යථාපි නාම ඡෙකො විලිච්ඡාරකො ථුලකිලඤ්ඤසණ්ඨ කිලඤ්ඤවච්ඡෙතාටකපෙළාපුටාදීති උපකරණාති කතතුකාමො එකං මගා වෙථං ලභිත්වා වතුඛා භිඤ්ඤා තතො එකෙකං වෙථමණ්ඨං ගගෙත්වා ථාලෙත්වා තං තං උපකරණං කරෙය්‍ය? යථා වා පන ඡෙකො සුවණ්ණ කායෙ නානාවිතිතං පිළිකිනවිකතිං කතතුකාමො සුපරිසුද්ධං සුවණ්ණ සපිකං ලභිත්වා වතුඛා භිඤ්ඤා තතො එකෙකං කොට්ඨාසං ගගෙත්වා තං තං පිළිකිනං කරෙය්‍ය? එවමෙව ගගවා සතිපට්ඨානදෙසනාය සත්තානං අනෙකපකාරං විසෙසාධිගමං කතතුකාමො එකමෙව සමමාසතිං “වත්තායෙ සතිපට්ඨානා, ඉධ තිකුඤ්ඤ අර්ඛිතතං කායෙ කායානුපසයි විහරති”ති ආදිනා නයෙත ආරම්භවසෙත වතුඛා

භික්ෂුවා තතො එතෙකං සභිපට්ඨානං ගහෙනා විහරන්තො කථස්සවි
 භික්ඛු අජ්ඣාසනං භාගෙති ආදිනා නයෙන තිදොසවාරං වත්තුමාරමො,
 තත්ථ කථස්සවාති ආදි විත්ථාරෙත්තුං කපෙතුකමසනා පුච්ඡා; අයං
 පතෙත්ථ සංඛේපජෙනා; කෙන ව ආකාරෙන කෙනපකාරෙන භික්ඛු
 අජ්ඣාසනං කායෙ කායානුපයසී විහරතීති, සෙසපුච්ඡාචාරෙත්තුපි
 එසෙවනගො, ඉධ භික්ඛු තී, ඉමයමිං සාසනෙ භික්ඛු; අයං වෙත්ථ ඉධ
 සදො අජ්ඣාසනාදිවසෙන සබ්බපකාරකායානුපයසනා තිබ්බතතකස්ස
 පුගගලස්ස සන්තිස්සග්ගුත්ථසාසනපරිදිපතො අසුඤ්ඤාසාසනස්ස තථාභාව
 පටිසෙධනො ව; වුත්තඤ්ඤානං, “ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො-පෙ-සුඤ්ඤ
 පරපථවාද සමණෙති අසුඤ්ඤ”ති; තෙන වුත්තං ඉමයමිං සාසනෙ
 භික්ඛු තී, අජ්ඣාසනං භාගෙ නති, අත්තතො කායං; උදධං පාදනලා තී,
 පාදනලතො උපරි; අධොකෙසමස්සා තී, කෙසගතො හෙට්ඨා; නව
 සන්ධිසානනාති, තිරිසං තවපරිච්ඡින්නං; පුරං නානපකාරස්ස අසුචිනො
 සෙවමෙවකන්ති තී, නානපකාරකෙසාදිඅසුචිගරිතො අයං කායොති
 පස්සති. කථං? අපි ඉමසමිං භාගෙ කෙසා-පෙ-මුත්තනති; තත්ථ අපිති,
 සංවිජ්ජනති; ඉමසමිං නති, යවායං උදධං පාදනලා අධො කෙසමත්ථකා
 තිරිසං තව පරිසන්නො පුරෙ නානපකාරස්ස අසුචිනොති වුච්චති
 තයමිං; භාගෙ තී, සරිරෙ; සරිරස්ස අසුචිසංවයනො කුච්ඡනානං කෙසාදි
 නඤ්ඤෙව වක්ඛුරෙගාදිතඤ්ඤ ඤෙගසනානං ආයගුත්තො කායො තී
 වුච්චති; කෙසා ලොමා තී, එතෙ කෙසාදයො වත්තිසාකාරා; තත්ථ අපි
 ඉමයමිං කායෙ කෙසා අපි ඉමයමිං කායෙ ලොමා තී එවං සබ්බකො
 වෙදිතබ්බො; ඉමසමිස්ස පාදනලතො පට්ඨාය උපරි, කෙසමත්ථකා
 පට්ඨාය හෙට්ඨා, තවතො පට්ඨාය තිරිසන්නතො තී එත්තකෙ බ්‍යාම
 මත්තෙ කලෙබරෙ සබ්බාකාරෙනපි විචින්නො න කොපී තිස්සෙව
 මුත්තං වා මණිං වා වෙචරියං වා අගරං වා කුච්ඡාමං වා කප්පුරං වා වාස
 වුණ්ණොදිං වා අණුමත්තමපි සුචිභාවං පස්සති. අථබො පරමදුග්ගකි
 ජෙගුච්ඡා අසසිරිකදස්සනං නානපකාරං කෙසලොමාදිහෙදං අසුචිං
 යෙව පස්සති; තෙන වුත්තං :- අපි “ඉමයමිං කායෙ කෙසා ලොමා
 -පෙ-මුත්ත”නති; අයමෙත්ථ පදසමබ්බකිතො වණ්ණනා;

ඉමං පන කමමට්ඨානං භාවෙත්වා අරහත්තං පාපුණ්ණිකාමෙන
 කුලපුත්තෙන ආදිනොව චතුබ්බං සීලං සොධෙත්වා සුපරිසුද්ධි
 සීලෙ පතිට්ඨිතෙන යවායං දසසු පටිබොධෙසු පටිබොධො අපි තං
 උපච්ඡිද්ධො පටිකකුලමනසිකාරකමමට්ඨාන භාවනාය පඨමජ්ඣානං
 තිබ්බතෙත්වා ක්කිනං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං
 අනාගාමිථලාදීසු වා අසුඤ්ඤාරං පත්තස්ස සබ්බනතිමෙන පරිචේදෙන
 සාධකථාපාලියා කතපරිවයස්ස තන්තිආවරියස්සාපි කල්‍යාණ
 මිත්තස්ස සන්තිකෙ උග්ගහෙත්තබ්බං; විසුද්ධං තථාරූපං කල්‍යාණමිත්තං
 එකවිහාරෙ අලහනෙත්ත නස්ස වසන්ධානං ගන්ත්වා උග්ගහෙත්තබ්බං;
 චතුබ්බසීලවිසොධනඤ්ඤෙව පටිබොධො ව පටිබොධුපචේදෙ ව
 ආවරියස්ස සන්තිකං උපසබ්බමන විධානඤ්ඤ සබ්බමපි විසුද්ධිමග්ගෙ

විජාරතො කපිතො; තස්මා තං තත් කපිතනගේනෙව වේදිතබ්බං;
 ආවර්ශෙන පන කම්මට්ඨානං කපේනෙතන තිව්ධෙන කපේතබ්බං;
 එකො හික්ඛු පකතියා උග්ගතිත කම්මට්ඨානො හොති; තස්ස එකං වෙ
 නිසජ්ජවාරෙ සජ්ඣායං කාරෙත්වා කපේතබ්බං; එකො සනතිකෙ
 වසිත්වා උග්ගණතිතුක්කාමො හොති. තස්ස ආගතාගතවෙලාය කපේ
 තබ්බං; එකො උග්ගණතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතතුක්කාමො හොති, තස්ස
 නාතිපපඤ්චං නාතිසංඛේපං කත්වා නිජ්ජවං නියමණ්ඨිකං කම්මට්ඨානං
 කපේතබ්බං; කපේනෙතන කීං ආවිකක්ඛිතබ්බන්ති? සත්තධා උග්ගන
 කොසල්ලං දසධා ව මනසිකාර කොසල්ලං ආවිකක්ඛිතබ්බං; තත්ථ වචසා,
 මතසා, වණ්ණතො, සණ්ඨානතො, දිසතො, ඔක්කාසතො, පරිවේජද
 තොති එවං සත්තධා උග්ගහකොසල්ලං ආවිකක්ඛිතබ්බං; ඉමස්මිඤ්ඤි
 පටිකකුලමනසිකාරකම්මට්ඨානෙ යොපි තිපිටකො හොති; තෙනාපි
 මනසිකාරකාලෙ පඨමං වාචාය සජ්ඣායො කාතබ්බො; එකවචස්ස හි
 සජ්ඣායං කරුණාසෙසව කම්මට්ඨානං පාකටං හොති. මලයවාසී
 මහාදෙවතේරස්ස සනතිකෙ උග්ගතිතකම්මට්ඨානානං චිත්තං ථේරුනං
 වීය; ථේරු කීර්තෙති කම්මට්ඨානං යාවිතො වත්තාරු මාසෙ ඉමං
 එව සජ්ඣායං කරුණාති වතතිංසාකාරපාලිං අද්දසි. තෙ කිඤ්ඤාපි
 තෙසං වෙ තයො නිකායා පගුණා, පදකක්ඛණගාතිතාය පන වත්තාරු
 මාසෙ වතතිංසාකාරං සජ්ඣායනතාව සොතාපනතා අගෙසුං. තස්මා
 කම්මට්ඨානං කපේනෙතන ආවර්ශෙන අනෙතවාසිකො වත්තබ්බො
 පඨමං තාව වාචාය සජ්ඣායං කරුණීති, කරුණෙතන ව තවපඤ්ච
 කාදීනි පරිවජ්ඣත්වා අනුලොමපච්චලොම වසෙන සජ්ඣායො කාතබ්බො.

කෙසා, ලොමා, නබා, දන්තා, තවොති හි වත්තා පුන පටිලොමතො
 තවො, දන්තා, නබා, ලොමා, කෙසාති වත්තබ්බං; තදන්තන්තරං
 වක්කපඤ්චකෙ මංසං, නහාරු, අට්ඨි, අට්ඨිමිඤ්ඤං, වක්ක නති වත්තා
 පුන පටිලොමතො වක්කං, අට්ඨිමිඤ්ඤං, අට්ඨි, නහාරු, මංසං,
 තවො, දන්තා, නබා, ලොමා, කෙසාති වත්තබ්බං, තතො පප්ඨාස
 පඤ්චකෙ හදයං, යකනං, කිලොමකං, පිහකං, පප්ඨාස නති වත්තා පුන
 පටිලොමතො පප්ඨාසං, පිහකං, කිලොමකං, යකනං, හදයං, වක්කං,
 අට්ඨිමිඤ්ඤං, අට්ඨි, නහාරු, මංසං, තවො, දන්තා, නබා, ලොමා,
 කෙසාති වත්තබ්බං. තතො ඉමං තනතිං අනාරුලුභමි පටිසම්භිද
 මග්ගෙ ආගතං මත්ථුඛිතං කර්ථසාවසානෙ තනතිං ආරුපෙත්වා
 ඉමස්මිං මත්ථුඛිතපඤ්චකෙ අන්තං, අන්තගුණං, උදරියං, කර්ථසං,
 මත්ථුඛිත නති වත්තා පුන පටිලොමතො මත්ථුඛිතං, කර්ථසං, උදරියං,
 අන්තගුණං, අන්තං, පප්ඨාසං, පිහකං, කිලොමකං, යකනං, හදයං,
 වක්කං, අට්ඨිමිඤ්ඤං, අට්ඨි, නහාරු, මංසං, තවො, දන්තා, නබා,
 ලොමා, කෙසාති වත්තබ්බං. තතො මෙද ජකෙක පිත්තං, සෙමනං,
 පුබ්බො, ලොහිතං, සෙදො, මෙදොති වත්තා පුන පටිලොමතො
 මෙදො, සෙදො, ලොහිතං, පුබ්බො, සෙමනං, පිත්තං, මත්ථුඛිතං,
 කර්ථසං, උදරියං, අන්තගුණං, අන්තං, පප්ඨාසං, පිහකං, කිලොමකං,

යකනං, හදයං, වකකං, අට්ඨිමිඤ්ජං, අට්ඨි, නහාරු, මංසං, තවො, දන්තා, නබා, ලොමා, කෙසා නී වත්තබ්බං. තතො මුත්තත්තකො අස්සු, වසා, ඛෙලො, සිඛසාණිකා, ලසිකා, මුත්ත නතී වතී පුත්ත පටිලොමතො මුත්තං, ලසිකා, සිඛසාණිකා, ඛෙලො, වසා, අස්සු, මෙඤ්ජ, සෙඤ්ජ, ලොතිතං, පුඛෙබ්බා, සෙවහං, පිත්තං, මත්ථලුඛං, කර්සං, උදරියං, අන්තගුණං, අන්තං, පප්පාසං, පිභකං, කිලොමකං, යකනං, හදයං, වකකං, අට්ඨිමිඤ්ජං, අට්ඨි, නහාරු, මංසං, තවො, දන්තා, නබා, ලොමා, කෙසා නී එවං කාලසතමපි කාලසහස්සමපි කාලසතසහස්සමපි වාචය සර්ඛායො කාතබ්බො, වචසා සර්ඛායෙන හි කම්මට්ඨානතනනී පගුණා හොති, න ඉතොවිතො ව විත්තං විධාවතී. තොට්ඨාසා පාකටා හොනති. හත්ථ සඛ්ඛිලිකා විය බායනති, වතීපාදපනතී විය ව බායනති. යථා ව පන වචසා, තුප්ථ මනසාපි සර්ඛායො කාතබ්බො. වචසා සර්ඛායො හි මනසා සර්ඛායස්ස පච්චයො හොති. මනසා සර්ඛායො ලක්ඛණපටිවෙධස්ස පච්චයො හොති. ලක්ඛණපටිවෙධො මග්ගථුල පටිවෙධස්ස පච්චයො හොති. වණ්ණතො තී, කෙසාදීනං වණ්ණො වචත්ථපෙනබ්බො. සණ්ඨානතො තී, තෙසං යෙව සණ්ඨානං වචත්ථපෙනබ්බො. දිසතො තී, ඉමසමිං සරිරෙ නාභිතො උභං උපරිමා දිසා, අධො හෙට්ඨිමා දිසා, තස්මා අයං කොට්ඨාසො ඉමස්සා නාම දිසායානි දිසා වචත්ථපෙනබ්බො. මනාසතො තී, අයං කොට්ඨාසො ඉමසමිං නාම ඔකාසෙ පතිට්ඨිතො තී එවං තස්ස තස්ස ඔකාසො වචත්ථපෙනබ්බො. පරිවෙජ්දතො තී, සභාගපරිවෙජ්ඤෙ විසභාගපරිවෙජ්ඤෙ තී ටෙ පරිවෙජ්ද, තත්ථ අයං කොට්ඨාසො හෙට්ඨා ව උපරි ව තිරියඤ්ඤ ඉමිනා නාම පරිවෙජ්ජෙනා තී එවං සභාගපරිවෙජ්ඤෙ වෙදිතබ්බො; කෙසා න ලොමා, ලොමා පි න කෙසා නී එවං අමිසිකතවසෙන විසභාග පරිවෙජ්ඤෙ වෙදිතබ්බො.

එවං සත්තධා උග්ගහකොසලං ආවිකක්ඛන්තන පන ඉදං කම්මට්ඨානං අසුකයමිං සුත්තෙ පටිකක්ඛලවසෙන කපිතං. අසුකයමිං ධාතුචසෙ නා තී ඤානා ආවිකක්ඛිතබ්බං; ඉදඤ්ඤි මහාසතිපට්ඨානෙ පටිකක්ඛලවසෙන නෙව කපිතං; මහාහප්පිපදෙපම මහාරුහුලොවාද ධාතුචිහබ්බෙසු ධාතු චසෙන කපිතං; කායගතාසති සුත්තෙ පන යස්ස වණ්ණතො උපට්ඨාතී, තං සකාය වත්තාරි කොනානි විභතතානි; තත්ථ ධාතු චසෙන කපිතං විපස්සනා කම්මට්ඨානං හොති. පටිකක්ඛලවසෙන කපිතං සමථකම්මට්ඨානං; තදෙතං ඉධ සමථකම්මට්ඨානං අවිසෙසතො සබ්බසාධාරණවසෙන කපිතනති වදනති යෙවා තී, එවං සත්තධා උග්ගහකොසලං ආවිකක්ඛිතා අනුපුබ්බතො, නාතිසිසතො, නාතිසතිකතො, විකෙට්ඨ පටිබාහතො, පණ්ණතති සමතිකකම්මතො, අනුපුබ්බ මුඤ්ඤිතො, අප්පණාතො, තයො ව සුත්තනතානි එවං දසධා මනසිකාර කොසලං ආවිකක්ඛිතබ්බං. තත්ථ අනුපුබ්බතො තී, ඉදඤ්ඤි සර්ඛාය කර්ණතො පට්ඨාය අනුපටිපාටියා මනසිකතබ්බං. න එකත්තරිකාය, එකත්තරිකාය හි මනසිකරෙතො යථා නාම අකුසලො පුරිසො වතතිංසපදං

තිස්සෙණිං එකනතරිකාය ආරොහනො කිලනතකායො පතති.
 න ආරොහණං සම්පාදෙති. එවමෙව භාවනාසම්පන්නවිසේන අභි
 ගතනබ්බස්ස අසාදස්ස අනඛගමා කිලනතවිනො පතති. න භාවනං
 සම්පාදෙති. අනුප්පබ්බතො මනසිකරොනොති පි ච නාතිසිසතො
 මනසි කාතබ්බං; අතිසිසතො මනසිකරොතො හි යථා නාම තියොජනං
 මග්ගං පටිපජ්ඣා ඛකකමනවිස්සජ්ජනං අසලලකෙඤ්ඤා සිසේන
 ජවෙන සත්තකකතභූමි ගමනාගමනං කරොතො පුරිසස්ස කිඤ්ඤාපි
 අද්ධානං පරිකඛයං ගවජ්ඣති. අථබ්බො පුච්ඡිත්වා භතනබ්බං ගොති.
 එවමෙව කෙවලං කම්මට්ඨානං පරියොසානං පාපුණාති. අවිභූතං
 පන ගොති. න විසෙසං ආවහති. තස්මා නාතිසිසතො මනසි
 කාතබ්බං; යථා ච නාතිසිසතො, එවං නාතිසතිකතොපි; අතිසතිකතො
 මනසිකරොතො හි යථා නාම තදගෙව තියොජනං මග්ගං ගතභූ
 කාමස්ස පුරිසස්ස අනතරමග්ගෙ රුකකපබ්බතගගණාදීසු විලම්බිතස්ස
 මග්ගො පරිකඛයං න ගවජ්ඣති, විගතීගෙන පරියොසාපෙනබ්බො ගොති,
 එවමෙව කම්මට්ඨානං පරියොසානං න ගවජ්ඣති, විසෙසාධිගමස්ස
 පච්චයො නගොති, විකේඛපපට්ඨාගතනොති, කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජිත්වා
 බහිද්ධා පුච්ඡන්තාරමණේ වෙනසො විකේඛපො පට්ඨාගිතබ්බො,
 අපපට්ඨාගතො හි යථා නාම එකපදිකං පපාතමග්ගං පටිපත්තස්ස
 පුරිසස්ස අකකමනපදං අසලලකෙඤ්ඤා ඉතොවිතො ව විලෝකයතො
 පදවාරො විරජ්ඣති, තතො සතපොරිසෙ පපාතෙ පතිතබ්බං ගොති.
 එවමෙව බහිද්ධා විකේඛපෙ සති කම්මට්ඨානං පරිභායති පට්ඨංසති.
 තස්මා විකේඛපපට්ඨාගතතො මනසිකාතබ්බං; පණණ්ණතිසමතිකක
 මතතො ති, යා අයං කෙසා ලොමා ති ආදිකා පණණ්ණති, තං අතිකකමිත්වා
 පටිකකුලනති විතතං ඔපෙතබ්බං; යථා හි උදක දුලභකාලෙ මනුස්සා
 අරඤ්ඤ උදපානං දිස්වා තත්ථ තාලපණණාදිකං කිඤ්චිදෙව සඤ්ඤාණං
 ඛජ්ඣිත්වා තෙන සඤ්ඤාණෙන ආගන්ත්වා නභායනති වෙව පිචනති ව,
 යද්ද පන තෙසං අභිණ්ණසඤ්ඤාරොන ආගතාගතපදං පාකටං ගොති.
 තද්ද සඤ්ඤාණෙන කිච්චං න ගොති, ඉච්ඡිතිච්ඡිතකකණෙන ගන්ත්වා
 නභායනති වෙව පිචනති ව;

එවමෙව පුබ්බභාගෙ කෙසා ලොමා ති පණණ්ණතිවසේන මනසි
 කරොතො පටිකකුලභාවො පාකටො ගොති. අථ කෙසා ලොමා ති
 පණණ්ණතිං සමතිකකමිත්වා පටිකකුලභාවෙ යෙව විතතං ඔපෙතබ්බං;
 අනුප්පබ්බමුඤ්ඤානතො ති, යො යො න උපට්ඨාති තං තං මුඤ්ඤානොන
 අනුප්පබ්බමුඤ්ඤානතො මනසිකාතබ්බං; ආදිකම්මකස්ස හි කෙසා ති
 මනසිකරොතො මනසිකරො ගන්ත්වා මුත්තනති ඉමං පරියොසාන
 කොට්ඨාසමෙව ආගව්ච තිට්ඨති; මුත්තනති ව මනසිකරොතො මනසි
 කාරො ගන්ත්වා කෙසා ති ඉමං ආදිකොට්ඨාස මෙව ආගව්ච තිට්ඨති,
 අථස්ස මනසිකරොතො කෙවි කොට්ඨාසා උපට්ඨගතති, කෙවි න
 උපට්ඨගතති, තෙන යෙ යෙ උපට්ඨගතති, තෙසු තෙසු තාව කම්මං
 කාතබ්බං; යාව චිත්ථ උපට්ඨිතෙසු තෙසුමපි එකො සුට්ඨිභරං උපට්ඨගති,

එවං උපට්ඨිතං පන තමෙව පුනපුනං මහසිකරේනෙනා අපඤ්ඤා උපපාදෙනබ්බා; නත්තං උපමා, යථාහි වතතිංසනාලකේ නාලවනේ වසනං මකකටං ගහෙතුකාමො ලුද්දො ආදිමහි ධීනතාලස්ස පඤ්ඤාං සරෙන විජ්ඣිතා උක්ඛුට්ඨිං කරොය්. අථ සො මකකටො පටිපාටියා තස්මිං තස්මිං තාලේ පතීනා පරියන්තනාලමෙව ගවේය්. තත්ථි ගතවා ලුද්දෙන තපේව කතෙ පුන තෙනෙව තයෙන ආදිතාලං ආගවේය්. සො එවං පුනපුනං පටිපාටියා ගවේනෙනා උක්ඛුට්ඨිකඛුට්ඨිධර්මානෙ යෙව උට්ඨිතා පුන අනුක්ඛමෙන එකස්මිං තාලේ නිපතීනා තස්ස වෙමජේඛා මකුලනාලපඤ්ඤාසුචිං දළහං ගහෙනා විජ්ඣිතමානොපි න උට්ඨිතෙය්, එවං සමපදමිදං දට්ඨබ්බං; තත්ථිදං ඔපමමසංසද්දනං, යථා හි නාලවනේ වතතිංසනාලා, එවං ඉමස්මිං කායෙ වතතිංසකොට්ඨාසා; මකකටො විය විතතං, ලුද්දො විය යොගාවචරො, මකකටස්ස වතතිංසනාලකේ නාලවනේ නිවාසො විය යොගිනො විතතස්ස වතතිංස කොට්ඨාසකේ කායෙ ආරමමඤ්චසෙන අනුස්චරණං, ලුද්දෙන ආදිමහි ධීනතාලස්ස පඤ්ඤාං සරෙන විජ්ඣිතා උක්ඛුට්ඨියා කතාය මකකටස්ස තස්මිං තස්මිං තාලේ පතීනා පරියන්තන නාලගමනං විය යොගිනො කෙසාති මහසිකාරෙ ආරඤ්ඤා පටිපාටියා ගතවා පරියොසානකොට්ඨාසෙ එව විතතස්ස සණ්ඨානං, පුන පච්චා ගමනෙපි එසෙව තයො; පුනපුනං පටිපාටියා ගවේමානස්ස මකකටස්ස උක්ඛුට්ඨිකඛුට්ඨිධර්මානෙ උට්ඨානං විය පුනපුනං මහසිකරේනො කෙසුචි කෙසුචි උපට්ඨිතෙසු අනුපට්ඨිතෙනො විස්සරේනා උපට්ඨිතෙසු පරිකමමකරණං, අනුක්ඛමෙන එකස්මිං තාලේ නිපතීනා තස්ස වෙමජේඛා මකුලනාලපඤ්ඤාසුචිං දළහං ගහෙනා විජ්ඣිතමානොපි අනුට්ඨානං විය අවසානෙ විසු උපට්ඨිතෙසු යො සුට්ඨිතරං උපට්ඨාති තමෙව පුනපුනං මහසිකරිතා අපඤ්ඤාය උපපාදනං,

අපරපි උපමා:-යථා නාම පිණ්ඩපාතිකො භික්ඛු වතතිංසකුලං ගාමං උපතීස්සාය වසනො පඨමගෙහෙයෙව වෙ භික්ඛා ලභිතා පරතො එකං විස්සරේය්, පුනදිවසෙ තිස්සො ලභිතා පරතො වෙ විස්සරේය්, තතියදිවසෙ ආදිමහියෙව පත්තපුරං ලභිතා ආසනසාලං ගතවා පරිභුක්ඛෙය්. එවං සමපදමිදං දට්ඨබ්බං, වතතිංසකුලගාමො විය හි වතතිංසකායො, පිණ්ඩපාතිකො විය යොගාවචරො, තස්ස නං ආමං උපතීස්සාය වාසො විය යොගිනො වතතිංසකාරෙ පරිකමම කරණං, පඨමගෙහෙ වෙභික්ඛා ලභිතා පරතො එකස්ස විස්සරේනං විය දුතියදිවසෙ තිස්සො ලභිතා පරතො විතතං විස්සරේනං විය ව මහසිකරේනො මහසිකරේනො අනුපට්ඨිතෙනො අනුපට්ඨිතෙනො විස්සරේනා උපට්ඨිතෙසු උපට්ඨිතෙසු යාව කොට්ඨාසවයෙ පරිකමම කරණං, තතිය දිවසෙ ආදිමහි යෙව පත්තපුරං ලභිතා ආසනසාලායං නිසිදිතා; පරිභොගො විය විසු යො සුට්ඨිතරං උපට්ඨිතති තමෙව පුනපුනං මහසිකරිතා අපඤ්ඤාය උපපාදනං, අපඤ්ඤාතො ති, අපඤ්ඤා කොට්ඨාසතො; කෙසාදිසු එකෙකස්මිං කොට්ඨාසෙ අපඤ්ඤා ගොති ති

වෙදිතබ්බා ති අයමෙත්ථ අධිප්පායො; තයො ච සුත්තනතා ති අධිවිත්තං සිතිභාවො බොජ්ඣබ්බකකොසලලනති ඉමෙ තයො සුත්තනතා විරියසමාධි යොජනත්ථං වෙදිතබ්බා ති අයමෙත්ථ අධිප්පායො; තත්ථ “අධිවිත්තමනු සුත්තෙන භික්ඛවෙ! භික්ඛුතා තීණි තිම්භතාති කාලෙන කාලං මනසි කාතබ්බාති, කාලෙන කාලං සමාධිතිම්භතං මනසිකාතබ්බං, කාලෙන කාලං පග්ගහතිම්භතං මනසිකාතබ්බං, කාලෙන කාලං උපෙක්ඛා තිම්භතං මනසිකාතබ්බං, සවෙ භික්ඛවෙ! අධිවිත්තමනුසුත්තො භික්ඛු එකත්තං සමාධිතිම්භතඤ්ඤව මනසි කරෙය්‍ය. ණං තං විත්තං කොසජ්ජය සංවත්තෙය්‍ය. සවෙ භික්ඛවෙ! අධිවිත්තමනුසුත්තො භික්ඛු එකත්තං පග්ගහතිම්භතඤ්ඤව මනසි කරෙය්‍ය. ණං තං විත්තං උද්ධව්වාය සංවත්තෙය්‍ය. සවෙ භික්ඛවෙ! අධිවිත්තමනුසුත්තො භික්ඛු එකත්තං උපෙක්ඛාතිම්භතඤ්ඤව මනසි කරෙය්‍ය. ණං තං විත්තං න සමා සමාධියති ආසවානං ඛයාය, යතො ච බො භික්ඛවෙ! අධිවිත්ත මනුසුත්තො භික්ඛු කාලෙන කාලං සමාධිතිම්භතං, පග්ගහතිම්භතං, උපෙක්ඛාතිම්භතං මනසිකරෙති; තං හොති විත්තං මුද්දඤ්ච කම්මති යඤ්ච පහස්සරඤ්ච, න ච පහඬු, සමා සමාධියති ආසවානං ඛයාය,

සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ! සුවණ්ණකාඨෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසී වා උක්ඛං බන්ධති, උක්ඛං බන්ධති උක්ඛාමුඛං ආලිමෙපති, උක්ඛාමුඛං ආලිමෙපති සණ්ඨාසෙන ජාතරූපං ගහෙති උක්ඛාමුඛෙ පක්ඛිපිති කාලෙන කාලං අභිධමති, කාලෙන කාලං උදකෙන පරිපෙඨාසෙති, කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සවෙ භික්ඛවෙ! සුවණ්ණකාඨෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසී වා තං ජාතරූපං එකත්තං අභිධමෙය්‍ය, ණං තං ජාතරූපං ඛගෙය්‍ය. සවෙ භික්ඛවෙ! සුවණ්ණකාඨෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසී වා තං ජාතරූපං එකත්තං උදකෙන පරිපෙඨාසෙය්‍ය, ණං තං ජාතරූපං නිබ්බායෙය්‍ය, සවෙ භික්ඛවෙ! සුවණ්ණකාඨෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසී වා තං ජාතරූපං එකත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛෙය්‍ය, ණං තං ජාතරූපං න සමාපරිපාකං ගවෙජ්ජය, යතො ච බො භික්ඛවෙ! සුවණ්ණකාඨෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසී වා තං ජාතරූපං කාලෙන කාලං අභිධමති, කාලෙන කාලං උදකෙන පරිපෙඨාසෙති, කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති, තං හොති ජාතරූපං මුද්දඤ්ච කම්මති යඤ්ච පහස්ස රඤ්ච, න ච පහඬු, සමා උපෙති කම්මාය, යස්සා යස්සා ච පිට්ඨකින විකායා ආකඬති යදි පට්ටිකාය, යදි කුණ්ඩලාය, යදි ගිවෙය්‍යකාය, යදි සුවණ්ණමාලාය, තං වස්ස අත්ථං අනුභොති; එවමෙව බො භික්ඛවෙ! අධිවිත්තමනුසුත්තෙන-පෙ-සමාසමාධියති ආසවානං ඛයාය, යස්ස යස්ස ච අභිඤ්ඤසච්ඡිකරණීයස්ස ධම්මස්ස විත්තං අභිනිත්තාමෙති අභිඤ්ඤසච්ඡිකරියාය, තත්ත තත්තෙව සකඛිභබ්බතං පාපුණාති සති සති ආයතනෙ”ති ඉදං සුත්තං අධිවිත්තනති වෙදිතබ්බං. “ජති භික්ඛවෙ! ධම්මෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු භබ්බො අනුත්තරං සිතිභාවං සච්ඡිකාදුං, කතමෙහි ජති? ඉධ භික්ඛවෙ! භික්ඛු යස්මිං සමයෙ විත්තං නිග්ගහෙ තබ්බං, තස්මිං සමයෙ විත්තං නිග්ගහෙති. යස්මිං සමයෙ විත්තං

පග්ගහෙනබ්බං තස්මිං සමයෙ විතතං පග්ගණ්ණාති. යස්මිං සමයෙ විතතං සමපහංසිතබ්බං, තස්මිං සමයෙ විතතං සමපහංසෙති. යස්මිං සමයෙ විතතං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බං, තස්මිං සමයෙ විතතං අජ්ඣුපෙක්ඛති. පඤ්ඤාධිබ්බතතීකො ව හොති නිබ්බාණංගිරතො; ඉමෙහි බො භික්ඛවෙ! ඡති ධම්මෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු භබ්බො අනුත්තරං සිතීභාවං සමිඤ්ඤාතුං, තති ඉදං සුත්තං සිතීභාවො ති වෙදිතබ්බං.

බොජ්ඣක්ඛනකොසල්ලං පන “එවමෙව බො භික්ඛවෙ! යස්මිං සමයෙ ලීනං විතතං හොති, අකාලො තස්මිං සමයෙ පග්ගද්ධිසමමානසංයුතො ආගතමෙව; ඉති ඉදං සත්තවිධං උග්ගහකොසල්ලං සුග්ගතිතං කත්වා ඉමඤ්ඤ දසවිධං මහසිකාරකොසල්ලං සුච්ඡි වචන්පෙත්වා තෙන යොගිතා උභයකොසල්ල වසෙන කමමට්ඨානං සාධුකං උග්ගහෙනබ්බං. සමෙ පනස්ස ආචරියෙත සද්ධිං එකවිහාරෙ යෙව එංසු හොති. එවං වින්දාරෙන අකථාපෙත්වා කමමට්ඨානමනුසුඤ්ඤානෙන විසෙසං ලභිත්වා උපරුපරි කථාපෙතබ්බං; අඤ්ඤත්ථ වසිතුකාමෙන යථා වුත්තෙන විධිතා වින්දාරතො කථාපෙත්වා පුනපුනං පරිවත්තෙත්වා සබ්බං ගණ්ඨට්ඨානං ඡිත්ඤිත්වා කමමට්ඨාන භාවනාය අනනුරූපං සෙත්තාසනං පහාය මහාවාසනාදි අවධාරස දෙස වජ්ජිතෙ අනුරූපෙ විහාරෙ විහරන්තො බුද්ධකප්ප්ඵිබොධුපච්චේදං කත්වා යො තාව රුගච්ඤිතො හොති, තෙන යස්මිං රුගො පහාතබ්බො, තස්මිං පටික්ඛලමහසිකාරෙ පරිකමමං කාතබ්බං; කණ්ණෙන තන කෙසෙසු තාව නිමිත්තං ගහෙනබ්බං; කථං? එකං වා වෙ වා කෙසෙ ලුඤ්ඤිත්වා හත්තලෙ සිපෙත්වා වණ්ණො තාව වචන්පෙතබ්බො, ඡිත්තට්ඨානෙපි කෙසෙ ඔලොකෙත්වා වට්ටති, උදකපත්තො වා යාගුපත්තො වා ඔලොකෙත්වා වට්ටති යෙව; කාලිකාලෙ දිස්වා කාලිකා ති මහසිකාතබ්බො; සෙනකාලෙ සෙනා ති; මිස්සකාලෙ පන උග්ගදවසෙන මහසිකාතබ්බො හොතති; යථා ව කෙසෙසු එවං සතලෙපි තවපඤ්ඤානෙ දිස්වා නිමිත්තං ගහෙනබ්බං.

එවං නිමිත්තං ගහෙත්වා සබ්බකොට්ඨාසෙසු වණ්ණසණ්ඨාන දිසොකාසපරිච්ඡේදවසෙන වචන්පෙත්වා වණ්ණසණ්ඨානගතිආසයො කාසවසෙන පඤ්ඤාධි පටික්ඛලතො වචන්පෙතබ්බො; තත්ත්වායං සබ්බ කොට්ඨාසෙසු අනුපුබ්බකථා :- අභිසං තාව පකඨිවණ්ණෙන කාලිකා, අද්දරිට්ඨකවණ්ණො; සණ්ඨානතො දීඝවට්ටලිකා තුලාදණ්ඩසණ්ඨානා; දිසතො උපරිමදිසාය ජාතා; ඔකාසතො උගොසු පසෙසු කණ්ණ චූළිකාහි පුරතො තලාවන්තො පච්ඡතො ගලවාටකෙන පරිච්ඡින්නා; සිසකවාහවේශනං අල්ලවමමං කෙසානං ඔකාසො; පරිච්ඡේදතො කෙසා සිසවේශනවමමෙ විග්ගමත්තං පටිසිත්වා පඨිට්ඨිතෙන හෙට්ඨා අත්තතො මුලතලෙන උපරි ආකාසෙන තිරිසං අඤ්ඤමඤ්ඤාන පරිච්ඡින්නා; වෙ කෙසා එකතො තප්පිති අයං සභාග පරිච්ඡේදො; කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසා ති එවං අවසෙසෙති එකකිංස කොට්ඨාසෙහි අමිසසිකතා, කෙසා තාම පාරියෙකෙකා කොට්ඨාසො ති

අයං විසභාගපරිවේණ්දෙ; ඉදං කෙසානං වණණාදිතො වචන්දාපතා; ඉදං පන තෙසං වණණාදිවසෙන පඤ්චධා පටිකකුලතො වචන්දාපතා; කෙසා ව නාමෙතෙ වණණතො පි පටිකකුලා; සණ්ඨානතොපි ගඤ්ඤාපි ආසයතොපි ඔකාසතොපි පටිකකුලා; මනුඤ්ඤාපි හි යාගුපතෙත වා හතතපතෙත වා කෙසවණණං කිඤ්ච දිස්වා කෙස මිසසකමිදං හරථ නතති ජගුච්ඡනති; එවං කෙසා වණණතො පටිකකුලා; රතනිං භුඤ්ජනතාපි කෙසසණ්ඨානං අකකවාකං වා මකචි වාකං වා පුඤ්ඤාපි තථෙව ජගුච්ඡනති; එවං සණ්ඨානතො පටිකකුලා; තෙලමකකිනප්පථද්විමාදිසඛිංරවිරහිතානඤ්ච කෙසානං ගඤ්ඤා පරම ජෙගුවේජා හොති; තතො ජෙගුවේජතරො අග්ගිමිති පකිත්තානං; කෙසා හි වණණසණ්ඨානතො අපපටිකකුලාපි සිද්ධං; ගඤ්ඤා පන පටිකකුලා යෙව; යථා හි දහරස්ස කුමාරස්ස වච්චං වණණතො ගමිද්දිවණණං; සණ්ඨානතොපි ගමිද්දිවණණසණ්ඨානං; සඛිකාරට්ඨානෙ ඡරිතඤ්ච උද්ධුමාතක කාලපුත්තඛසිරිං වණණතො තාලපකකවණණං; සණ්ඨානතො වට්ටෙනා විසසට්ඨමුද්ධිගසණ්ඨානං; දුස්සාපිසස පුමනමකුලසද්ධිං ති උභ යමපි වණණසණ්ඨානතො සියා අපපටිකකුලා; ගඤ්ඤා පන පටිකකුල මෙව; එවං කෙසාපි සිද්ධං වණණසණ්ඨානතො අපපටිකකුලා, ගඤ්ඤා පන පටිකකුලා එවා ති, යථා පන අපුට්ඨානෙ ගාමනිස්සඤ්ඤා ජාතාති සුපෙය්‍යපණණාති නාගරිකමනුස්සානං ජෙගුවේජාති හොනති අපරිභො ගාති; එවං කෙසාපි පුබ්බලොගිතමුත්තකරිසපිත්තසෙඛාදි තිස්සඤ්ඤා ජාතතතා අතිජෙගුවේජා ති, ඉදං තෙසං ආසයතො පාටිකකුලා, ඉමෙ ව කෙසා නාම ගුථරසිමිති උට්ඨිත කණණිකං විය එකතනිංස කොට්ඨාසරාසිමිති ජාතා, තෙ සුසානසඛිකාරට්ඨානාදීසු ජාතසාකං විය පරිබාදීසු ජාතකමලකුචලයාදිප්පථං විය ව අපුට්ඨානෙ ජාතතතා පරම ජෙගුවේජා ති, ඉදං තෙසං ඔකාසතො පාටිකකුලා, යථා ව කෙසානං එවං සබ්බකොට්ඨාසානං වණණසණ්ඨානගඤ්ඤාසයොකාසවසෙන පඤ්චධා පටිකකුලතා වචන්දපෙනබ්බා, වණණසණ්ඨානදිසොකාසපරිවේණ්ද වසෙන පන සබ්බෙපි විසුං විසුං වචන්දපෙනබ්බා.

තත්ථ ලොමා තාවපකතිවණණතො න කෙසා විය අසමතිත්තකාලිකා, කාලපිඛිලා පන හොනති; සණ්ඨානතො ඔනතග්ගතාලමුලසණ්ඨානා; දිසතො විසු දිසාසු ජාතා; ඔකාසතො ධපෙචා කෙසානං පතිට්ඨිතොකා සඤ්ච හත්ථපාදතලාති ව යෙභුයෙය්‍යන අවසෙසසිරිවෙඛනවමෙව ජාතා; පරිවේණ්දතො සරිරවෙඛනවමෙව ලික්ඛාමන්තං පටිඤ්ඤා පතිට්ඨිතෙන ගෙඤ්ඤා අභ්‍යන්තො මුලතලෙන උපරි ආකාසෙන තිරිං අඤ්ඤාමඤ්ඤාන පරිවේණ්දා; වෙ ලොමා එකතො නච්චි; අයං තෙසං සභාගපරිවේණ්දෙ, විසභාගපරිවේණ්දෙ පන කෙසසදිසොයෙව; නිඛා ති, විසතියා තඛ පට්ටානං නාමං; තෙ සබ්බෙපි වණණතො සෙතා, සණ්ඨානතො මච්ඡ සකලිකසණ්ඨානා; දිසතො පාදතඛා ගෙට්ඨිමදිසාය ජාතා, හත්ථනඛා උපරිමදිසායා ති විසු දිසාසු ජාතා; ඔකාසතො අභිගුලිතං අග්ගපිට්ඨිසු පතිට්ඨිතා; පරිවේණ්දතො විසු දිසාසු අභිගුලිකොට්ඨංගෙහි අනෙතා

අඛුලපිට්ඨමංසෙන බහිවෙව අග්ගෙ ව ආකාසෙන තීරියං අඤ්ඤ මඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා; චෙ නබා එකතො නන්ති; අයං තෙසං සභාග පරිච්ඡේදො; විසභාගපරිච්ඡේදො පන කෙසසදිසො යෙව, දන්තා ති, පරිපුණ්ණදන්තාස්ස වතතිංස දන්තට්ඨිකාති; තෙපි වණ්ණතො සෙතා, සණ්ඨානතො අනෙකසණ්ඨානා, තෙසං හි ගෙට්ඨිමාය තාව දන්තපාළියා මජ්ඣේක වතතාරො දන්තා මතතිකාපිණේක පටිපාටියා ධර්ම අලාබ්ධිජ සණ්ඨානා, තෙසං උභොසු පයෙසසු එකෙකො එකමුලකො එක ඥාපිකො මලුකමිකුලසණ්ඨානො, නතො එකෙකො විමුලකො විකොපිකො යානකඋපත්ථිකාතිකසණ්ඨානො, නතො චෙ චෙ තිමුලා තිකොපිකා, නතො චෙ චෙ වතුමුලා වතුකොපිකා ති, උපරිමපාළියාපි එසෙව නයො; දිසතො උපරිමදිසාය ජානා, ඕකාසතො විසු හනුකට්ඨි කෙසු පතිට්ඨිතා, පරිච්ඡේදතො ගෙට්ඨි හනුකට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතෙන අතතතො මුලතලෙන උපරි ආකාසෙන තීරියං අඤ්ඤමඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා; චෙ දන්තා එකතො නන්ති; අයං තෙසං සභාගපරිච්ඡේදො; විසභාගපරිච්ඡේදො පන කෙසසදිසො යෙව,

කවො ති, සකලසරීරං වෙසෙත්වා සිතවමමං, නස්ස උපරි කාලසාම පිතාදිවණ්ණො ඡ්වි නාමෙසා සකලසරීරතොපි සඛතඛිඨියමානා බදරට්ඨි මතතා හොති; තවො පන වණ්ණතො සෙතො යෙව, සො වස්ස සෙතභාවො අග්ගිජාලාභිසාතපහරණපපහාරාදීහි විද්ධාසිතාය ඡ්වියා පාකටො හොති; සණ්ඨානතො සරීර සණ්ඨානොව හොති; අයමෙත්ථ සඤ්ඤාපො; විජාරතො පන පාදඛුලිත්තවො කොසකාරකකොස සණ්ඨානො; පිඨිපාදතතවො පුට්ඨකි උපාහතසණ්ඨානො; ජඛසතතවො හතතපුට්ඨකතාලපණ්ණසණ්ඨානො; උගරුතතවො තණ්ඩුලහරිතදීඝත්ථ විකසණ්ඨානො; ආතිසද්දතතවො උදකපුරිතපට්ඨිසාමනසණ්ඨානො; පිට්ඨිතතවො ඵලකොනඬුවමමසණ්ඨානො; කුච්ඡිතතවො විණ්ණදෙණි කොනඬුවමමසණ්ඨානො; උරතතවො යෙභුයෙත වතුරස්සසණ්ඨානො; උභයබාහුතතවො තුණ්ණිතඬුවමමසණ්ඨානො; පිඨිහත්තතවො බුර කොසකසණ්ඨානො, එණකත්ථ විකසණ්ඨානො වා; හත්ථඛුලිත්තවො කුඤ්ඤිකාකොසකසණ්ඨානො; ගිවතතවො ගලකඤ්චිකසණ්ඨානො; මුඛතතවො ඡ්ද්ද වච්ඡි කිට්ඨුලාවකසණ්ඨානො; සිසතතවො පතත්ථ විකසණ්ඨානො ති තවපරිග්ගණ්හකෙන ව යොගාවචරෙන උත්ත රොට්ඨතො පසාය උපරිමුඛං ඤ්ඤං පෙසෙත්වා පසමං තාව මුඛං පරියො නන්තිවා සිතවමමං වචත්ථපෙතබ්බං; තතො නලාට්ඨිවමමං, තතො එවිකාය පකඛිත්තපතතස්ස ව එවිකාය ව අන්තරෙන හත්ථමිව සිසට්ඨි කස්ස ව සිසවමමස්ස ව අන්තරෙන ඤ්ඤං පෙසෙත්වා අට්ඨිකෙන සද්ධිං වමමස්ස එකාබද්ධභාවං වියොජෙනෙන සිසවමමං වචත්ථපෙතබ්බං; තතො බඤ්චවමමං; තතො අනුලොමෙන පටිලොමෙන ව දකඛිණහත්ථ වමමං; අථ තෙනෙව නයෙන වාමහත්ථවමමං; තතො පිට්ඨිවමමං; තං තං වචත්ථපෙත්වා අනුලොමෙන ව පටිලොමෙන ව දකඛිණපාදවමමං; අථ තෙනෙව නයෙන වාමපාදවමමං; තතො අනුකකමෙනෙව වජ්ඣ

උදරහදයගිවාවමමානී වචන්පෙනබ්බානී; අථ ගිවාවමමානනතරං
 හෙට්ඨිමහනුවමමං වචන්පෙනා අබ්බෙට්ඨපරියොසානං පාපෙනා
 තිට්ඨපෙනබ්බං; එවං ඔළාරිකොළාරිකං පරිගණනනාසං සුමුමමපි
 පාකටං හොති. දිසතො චිසු දිසාසු ජාතො; ඔකාසතො සකලසරීරංපරි
 යොනනිචා සීතො; පරිචේදතො හෙයා පතිට්ඨිතතලෙන උපරි ආකා
 සෙන පරිච්ඡින්නො; අයමස්ස සභාගපරිචේදෙ, විසභාගපරිචේදෙ
 පන කෙසසදිසො යෙව; මංස නති, නවමංසපෙසිසනාති; තං සබ්බමපි
 වණණතොරතතං, කිංසුකපුප්ඵසදිසං; සණ්ඨානතො ජබ්බපිණ්ඩිකමංසං
 තාලපණණපුට්ඨතතසණ්ඨානං, උතුරුමංසං නිසදපොතකසණ්ඨානං;
 ආතිසදමංසං උද්ධිතකොට්ඨිසණ්ඨානං; පිට්ඨිමංසං තාලගුලපටල
 සණ්ඨානං; එසුකවගමංසං පොත්ථලිකාය¹ කුච්ඡයං තනුමතති
 කාලෙපන සණ්ඨානං; එනමංසං ධනා² අවකඤ්ඤාමතතිකා
 පිණ්ඩිසණ්ඨානං; බාහුවගමංසං දිගුණං කතා ධ්වනිතිවමමමහාමුසික
 සණ්ඨානං; එවං ඔළාරිකොළාරිකං මංසං පරිගණනනාසං සුමුමමපි
 පාකටං හොති; දිසතො චිසු දිසාසු ජාතො; ඔකාසතො සාධිකානි³
 තිණි අට්ඨිසතාති අනුලිමෙපනා සීතං; පරිචේදතො හෙට්ඨා අට්ඨි
 සඝ්ඝාතෙ පතිට්ඨිතතලෙන උපරි තවෙන තිරියං අඤ්ඤාමඤ්ඤාන
 පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිචේදෙ; විසභාගපරිචේදෙ පන
 කෙසසදිසොව; නිහාරා⁴ ති, නවනහාරුසතාති; වණණතො සබ්බපි
 නහාරු සෙනා; සණ්ඨානතො නානාසණ්ඨානා; එතෙසු හි ගිවය උපරි
 භාගතො පට්ඨාය පඤ්ඤා මහානහාරු සරීරං විනද්ධිමානා හදයස්ස පුරිම
 පසෙසන ඔතිණණා; පඤ්ඤා පච්ඡිමපසෙසන; පඤ්ඤා දකඤ්ඤාපසෙසන;
 පඤ්ඤා වාමපසෙසන; පඤ්ඤා දකඤ්ඤාහත්ථං විනද්ධිමානාපි; හත්ථස්ස පුරිම
 පසෙසන පඤ්ඤා; පච්ඡිමපසෙසන පඤ්ඤා; තථා වාමහත්ථං විනද්ධිමානාපි,
 දකඤ්ඤාපාදං විනද්ධිමානාපි, පාදස්ස පුරිමපසෙසන පඤ්ඤා; පච්ඡිම
 පසෙසන පඤ්ඤා; තථා වාමපාදං විනද්ධිමානාපි ති, එවං සරීර
 ධාරකා නාම සට්ඨිමහානහාරු කායං විනද්ධිමානා ඔතිණණා; යෙ
 කණ්ඩරහිපි වුවවනති. තෙ සබ්බපි කන්දලමකුලසණ්ඨානා; අඤ්ඤා
 පන තං තං පදෙසං අජෙඤ්ඤාත්ථිචා සීතා; තතො සුමුමතරා සුතත
 රජ්ජකසණ්ඨානා; අඤ්ඤා තතො සුමුමතරා පුතිලතාසණ්ඨානා;
 අඤ්ඤා තතො සුමුමතරා මහාවිණාතනතිසණ්ඨානා; අඤ්ඤා පුල
 සුතතකසණ්ඨානා; හත්ථපාදපිට්ඨියං නහාරු සකුණපාදසණ්ඨානා; සිස
 නහාරු දුරකානං සිසජාලකසණ්ඨානා; පිට්ඨිතහාරු ආතපෙ පසාරිත
 අලලජාලසණ්ඨානා; අවසෙසා තං තං අභිගප්චවිච්ඡානුගතා නහාරු
 සරීරෙ පච්චිකකජාලකඤ්ඤාකසණ්ඨානා; දිසතො චිසු දිසාසු ජාතා;
 ඔකාසතො සකලසරීරෙ අට්ඨිති ආබ්බිචා සීතා; පරිචේදතො හෙට්ඨා
 තිණණං අට්ඨිසතානං උපරි පතිට්ඨිතතලෙන උපරි මංසවමමානී ආහව
 සීතපදෙසෙති තිරියං අඤ්ඤාමඤ්ඤාන පරිච්ඡින්නා; අයං තෙසං
 සභාගපරිචේදෙ; විසභාගපරිචේදෙ පන කෙසසදිසොයෙව; අට්ඨි ති,

1, 1 & II, කොට්ඨලිකාය.

2, I & II වට්ඨෙයා,

3, දසාධිකානි,

අපෙක්ඛා වහනිංසදනතට්ඨිති; අවසෙසානි චතුසට්ඨිගන්ධිති, චතුසට්ඨිපාදට්ඨිති, චතුසට්ඨිමංසනිභසිතානි මුද්දරට්ඨිති, චෙ පණ්ණිකට්ඨිති, එකෙකසමං පාදෙ චෙ ගොපථකට්ඨිති, චෙ ජඛකට්ඨිති, චෙ ජණ්ණකට්ඨිති, චෙ උභරට්ඨිති, චෙ කට්ටිති, අවසාරස පිට්ඨිකණ්ටකට්ඨිති, චතුච්ඡිති ථාත්තකට්ඨිති, චුද්දස උරට්ඨිති, එකං හදයට්ඨිති, චෙ අක්ඛකට්ඨිති, චෙ කොඨට්ඨිති, චෙ බාහට්ඨිති, චෙ චෙ අග්ගබාහට්ඨිති, සත්තඝිට්ටිති, චෙ හත්තකට්ඨිති, එකං නාසිකට්ඨිති, චෙ අක්ඛට්ඨිති, දොකණ්ණට්ඨිති, එකං නලාට්ටි, එකං මුද්ධට්ටි, නව සිසකපාලට්ටිතිති එවං තිමත්තානි අට්ඨිසතානි; තානි සබ්බානිපි වණ්ණතො සෙතානි; සණ්ඨානතො නාතාසණ්ඨානානි, තත්ථ හි අග්ගපාදචුලිට්ටිති කත්තකඛිපි සණ්ඨානානි; තදනන්තරානි මජ්ඣපබ්බට්ටිති පත්තසට්ඨිසණ්ඨානානි; මුලපබ්බට්ටිති පණ්ණවසණ්ඨානානි; පිට්ඨිපාදට්ටිති කොට්ටිතකඤ්ඤ කඤ්ඤසිසණ්ඨානානි; පණ්ණිකට්ටි එකට්ටිතාලප්පලඛිපිසණ්ඨානං; ගොපථකට්ටිති බන්ධනිලාගොලකසණ්ඨානානි; ජඛකට්ටිතං ගොපථකට්ටිපු පතිට්ටිතව්‍යානං අනපනිතතවසිද්ධිකලිපිසණ්ඨානං; චුද්දක ජඛකට්ටිතං ධනුකදණ්ඩසණ්ඨානං; මහන්තං මිලාතසපපිට්ටිසණ්ඨානං; ජණ්ණකට්ටි එකතොපරිකඛිණ් ඵෙණ්ණකසණ්ඨානං;

තත්ථ ජඛකට්ටිකස්ස පතිහිතව්‍යානං අතිබ්ණග්ග ගොසිඛකසණ්ඨානං; උභරට්ටි දුත්තච්ඡිතවාසිථරපුදණ්ඩකසණ්ඨානං; තස්ස කට්ටිමහි පතිට්ටිතව්‍යානං නිලාගොලකසණ්ඨානං; තෙන කට්ටිකො පතිට්ටිතව්‍යානං අග්ගච්ඡිත්තමහාපුත්තාගප්පලසණ්ඨානං; කට්ටිති චෙපි එකා බද්ධානි හුත්වා කුමාතාරකට්ටිතසණ්ඨානානි; පාටියෙකකං කමාරකුට්ටියොත්තකසණ්ඨානානි; කොටියං සීතආනිසදට්ටි අබොමුඛං කත්වා ගතිතසපපථණ්ණසණ්ඨානං; සත්තපු ඨානෙපු ඡිද්ධවඡ්ඡං; පිට්ඨිකණ්ටකට්ටිති අබ්බන්තරතොඋපරුපරිසපිතසිසකපට්ටිවෙසකසණ්ඨානානි; බාහිරතො චට්ටිතාචලිසණ්ඨානානි; තෙසං අන්තරන්තරං කකචදන්තසද්ධිසා දොතයොකණ්ටකා හොන්ති; චතුච්ඡිතියා ථාත්තකට්ටිපු අපරිපුණ්ණානි අපරිපුණ්ණඅසිතසණ්ඨානානි; පරිපුණ්ණානි පරිපුණ්ණ අසිත සණ්ඨානානි; සබ්බානිපි මද්දතකුකකුටස්ස පසාරිතපක්ඛසණ්ඨානානි; චුද්දසඋරට්ටිති ජිත්තසද්ධිමානිකපඤ්ඤර සණ්ඨානානි; හදයට්ටි දබ්බිථණ්ණසණ්ඨානං; අක්ඛකට්ටිති චුද්දකලොග වාසිද්ධිසණ්ඨානානි; කොඨට්ටිති එකතො පරිකඛිණ් සිහලකුද්දල සණ්ඨානානි; බාහට්ටිති අදසද්ධිසණ්ඨානානි; අග්ගබාහට්ටිති යමක තාලකඤ්ඤසණ්ඨානානි; මණ්ඩකට්ටිති එකතො අලලියාපෙක්ඛා සපිත සිසකපට්ටිවෙසක සණ්ඨානානි; පිට්ඨිගන්ධට්ටිති කොට්ටිතකඤ්ඤකඤ්ඤසිසණ්ඨානානි; හන්චුලිපු මුලපබ්බට්ටිති පණ්ණවසණ්ඨානානි; මජ්ඣපබ්බට්ටිති අපරිපුණ්ණපණ්ණසට්ඨිසණ්ඨානානි; අග්ගපබ්බට්ටිති කත්තකඛිපිසණ්ඨානානි; සත්තඝිට්ටිති දණ්ණවිජ්ඣනා පටිපාටියා සපිතවංසකලිපි¹වක්කලකසණ්ඨානානි; හෙට්ටිම

හනුකට්ඨි කම්මාරාදානං අයොකුටයොත්තකසණ්ඨානං; උපරිමං අව
ලෝකතසත්ථකසණ්ඨානං; අනඤ්ඤාපනාසාකුපට්ඨිති අපනිතමිඤ්ජ
තරුණතාලට්ඨි සණ්ඨානානි; තලාට්ඨි අධොමුඛස්පිත සංඛ්ඨාලක
කපාලසණ්ඨානං; කණණ්ඩුප්පිකට්ඨිති නභාපිතමුරකොසකසණ්ඨානානි;
තලාට්ඨිකණණ්ඩුප්පිකානං උපරි පට්ටබ්බකොසො අට්ඨි සඬකුටිත
සත පුණණ්පට්ටබ්බකසණ්ඨානං; මුඛට්ඨි මුඛචිත්තතථිකතාලිකොර
සණ්ඨානං; සිසට්ඨිති සිබ්බෙත්වා ස්පිතජජ්ජලාමුකවාහසණ්ඨානානි;
දිසතො චිත්ත දිසාසු ජානානි; ඔකාසතො අවිසෙසෙන සකලසර්වේ
රිතානි, විසෙසෙන පනෙත්ථ සිසට්ඨිති ගිවට්ඨිසු පතිට්ඨිතානි; ගිවට්ඨිති
පිට්ඨි කණ්ඨකට්ඨිසු; පිට්ඨිකණ්ඨකට්ඨිති කට්ටට්ඨිසු; කට්ටට්ඨිති උරට්ඨිසු;
උරට්ඨිති ජණනුකට්ඨිසු; ජණනුකට්ඨිති ජඝ්ඤට්ඨිසු; ජඝ්ඤට්ඨිති
ගොපථකට්ඨිසු; ගොපථකට්ඨිති පිට්ඨිපාදට්ඨිසු පතිට්ඨිතානි; පරිචේජ්
දතො අනෙතා අට්ඨිමිඤ්ජන උපරි මංසෙන අයො මුලෙ ව අඤ්ඤ
මඤ්ඤන පරිචිත්තානි; අයං නෙසං සභාගපරිචේජ්දෙ; විසභාග
පරිචේජ්දෙ පන කෙසසදිසොව,

අට්ඨිමිඤ්ජ නති, නෙසං නෙසං අට්ඨිනං අඛනනතරගතං මිඤ්ජං;
තං වණණතො සෙනං; සණ්ඨානතො මහනතමහනතානං අට්ඨිනං
අඛනනතරගතං වෙළුනාලියං පකඤ්ඤා සෙදිතමහාවෙනග්ගසණ්ඨානං;
මුඛනුමුඛකානං අඛනනතරගතං වෙළුයට්ඨිපබ්බෙසු පකඤ්ඤාසෙදිත
තනුවෙනග්ගසණ්ඨානං; දිසතො චිත්ත දිසාසු ජානං; ඔකාසතො අට්ඨිනං
අඛනනතරෙ පතිට්ඨිතං; පරිචේජ්දතො අට්ඨිනං අඛනනතරතලෙහි
පරිචිත්තං; අයමස්ස සභාගපරිචේජ්දෙ; විසභාගපරිචේජ්දෙ පන කෙස
සදිසොව; චක්ක නති, එකබ්බකා වෙ මංසපිණ්ඩා; තං වණණතො
මඤ්ජනං; පාලිහද්දකඅට්ඨිවණණං; සණ්ඨානතො දුරකානං යමක
කිලාගොලිකසණ්ඨානං; එක වණ්ටපට්ටබ්බඅමබ්ඵලද්වයසණ්ඨානං වා;
දිසතො උපරිමාය දිසාය ජානං; ඔකාසතො ගලවාටකා නිකඤ්ඤාන
එකමුලෙන ථොකං ගන්ත්වා විධා භික්ෂෙනා චූලනහාරුතා විතිබ්බං
හුත්වා හදයමංසං පරික්ඛිපිත්වා සිතං; පරිචේජ්දතො චක්කභාගෙන
පරිචිත්තං; අයමස්ස සභාගපරිචේජ්දෙ; විසභාගපරිචේජ්දෙ පන කෙස
සදිසොව; හදය නති, හදයමංසං; තං වණණතො රතතපද්මපත්තපිට්ඨි
වණණං; සණ්ඨානතො බාහිරපත්තානි අපනෙත්වා අධොමුඛස්පිතපද්ම
මකුලසණ්ඨානං; බහි මට්ටං, අනෙතාකොසාතකිථ්ලස්ස අඛනනතරසදිසං;
පඤ්ඤවර්තනානං ථොකං විකසිතං; මඤ්ජපඤ්ඤානං මුකුලිතමෙව; අනෙතා
වස්ස පුනතාගට්ඨි පතිට්ඨානමනෙතා ආවාටකො ගොති; යත් අසිප්ප
සතමනතං ලොභිතං සණ්ඨානි, යං නිස්සාය මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණ
ධාතු ව වත්තනති; තං පනෙතං රුගවර්තස්ස රතතං ගොති; දෙසවරි
තස්ස කාලිකං, මොහවර්තස්ස මංසධොවනුදකසදිසං; විතක්කවර්තස්ස
කුලන්ද්‍රස වණණං; සභාවර්තස්ස කණ්ණිකාරපුප්ථවණණං; පඤ්ඤවරි
තස්ස අවජං විපසන්නං අනාවිලං පණ්ණිරං පරිසුඛං නිද්දොතජාතිමණි
විස ජුතිමනතං බායති. දිසතො උපරිමාය දිසාය ජානං; ඔකාසතො

සරීරබ්‍යන්තරේ චිත්තං ඵනානං මජ්ඣේ පතිට්ඨිතං; පරිවේදනො හදය භාගෙන පරිච්ඡින්නං; අයමස්ස සභාගපරිවේද්දෙ; විසභාගපරිවේද්දෙ පන කෙසසදිස්සොව; සබ්බානි නති, යමකමංසපටලං; තං වණ්ණතො රත්තං පණ්ඩුකධාතුකං, නාතිරත්ත කුමුදස්ස පත්තපිට්ඨිවණ්ණං; සණ්ඨානතො මුලේ ඵකං, අග්ගෙ යමකං, කොවිලාරපත්තසණ්ඨානං; තඤ්ච දැඩ්ඨානං ඵකමෙව හොති මහන්තං; පඤ්ඤවන්තානං වෙ වා තිණ්ඤි වා බුද්ධකාති; දිසතො උපරිම දිසාය ජාතං; ඔකාසතො චිත්තං ඵනානං අබ්‍යන්තරේ දක්ඛිණපස්සං නිස්සාය සීතං; පරිවේදනො යකනභාගෙන පරිච්ඡින්නං; අයමස්ස සභාගපරිවේද්දෙ; විසභාග පරිවේද්දෙ පන කෙසසදිස්සොව; කිලොමකි නති, පරිච්ඡින්නාපරිච්ඡින්න හෙදතො දුඛධං පරියොනහතමංසං; තං දුඛධම්පි වණ්ණතො සෙතං, දුකුලපිලොතික වණ්ණං; සණ්ඨානතො අත්තතො ඔකාසසණ්ඨානං; දිසතො පරිච්ඡින්න කිලොමකං උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඉතරං මිසු දිසාසු ජාතං; ඔකාසතො පරිච්ඡින්නකිලොමකං හදයඤ්ච වක්කඤ්ච පරිච්ඡාදෙත්වා සීතං; අපරිච්ඡින්නකිලොමකං සකලසරීරවමමස්ස හෙට්ඨතො මංසං පරියොනද්ධිත්වා සීතං; පරිවේදනො හෙට්ඨා මංසෙන උපරිවමෙමන තිරියං කිලොමකභාගෙන පරිච්ඡින්නං; අයමස්ස සභාගපරිවේද්දෙ; විසභාගපරිවේද්දෙ පන කෙසසදිස්සොව,

පිහකි නති, උදරජ්වහාමංසං; තං වණ්ණතො තීලං, තිගුණතික පුප්ඵවණ්ණං; සණ්ඨානතො සත්තබ්බුලපපමාණං; අබ්බිකා; කාලිච්ඡික ජ්වහා සණ්ඨානං; දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඔකාසතො හදයස්ස වාමපස්සෙ උදරපටලස්ස මත්ථකපස්සං නිස්සාය සීතං; යස්මිං පහරණපපා හාරෙන බතිතිකවනො සත්තානං ජ්විතකඛයො හොති. පරිවේදනො පිහකභාගෙන පරිච්ඡින්නං; අයමස්ස සභාගපරිවේද්දෙ; විසභාග පරිවේද්දෙ පන කෙසසදිස්සොව; පප්ඨාසනති, වතතිංසමංසබ්බණිපපහෙදං පප්ඨාසමංසං; තං වණ්ණතො රත්තං, නාතිපක්කඋදුමිරථලවණ්ණං; සණ්ඨානතො විසමච්ඡින්න බහල පුවබ්බණිසණ්ඨානං; අබ්‍යන්තරේ අසිතපිනානං අභාවෙ උග්ගතෙන කමච්ඡතෙජ්ජසමනා අබ්‍යාහන්තා සබ්බාදිතපලාලපිණ්ඩම්ච තිරසං නිරෝපං; දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඔකාසතො සරීරබ්‍යන්තරේ චිත්තං ඵනානමන්තරේ හදයඤ්ච යකනඤ්ච පරිච්ඡාදෙත්වා ඔලමනිත්තං සීතං; පරිවේදනො පප්ඨාස භාගෙන පරිච්ඡින්නං; අයමස්ස සභාගපරිවේද්දෙ; විසභාගපරිවේද්දෙ පන කෙසසදිස්සොව; අනාන නති, පුරිසස්ස වතතිංසහත්වා ඉත්ථො අට්ඨ මිසතිහත්වා ඵකවිසතියා ධානෙසු ඔහග්ගා අත්තවට්ඨි; තදෙන වණ්ණතො සෙතං, සක්ඛරසුධාවණ්ණං; සණ්ඨානතො ලොභිතදෙණියං ආභුජ්ඣා ධම්ම සිසමච්ඡින්නපපසණ්ඨානං; දිසතො මිසු දිසාසු ජාතං; ඔකාසතො උපරි ගලවාටකෙ හෙට්ඨා ව කර්සමග්ගෙ විතිබ්බිත්තා ගලවාටකකර්සමග්ගපරියනො සරීරබ්‍යන්තරේ සීතං; පරිවේදනො අත්තභාගෙන පරිච්ඡින්නං; අයමස්ස සභාගපරිවේද්දෙ; විසභාග පරිවේද්දෙ පන කෙසසදිස්සොව; අනානාන නති, අත්තභාගට්ඨානෙසු

උදරික නති, උදරෙ හවං අසිනපිනබාසිනසාසිනං; නං වණ්ණතො
අරේඛානවාහාරවණ්ණං; සණ්ඨානතො පරිඤ්ඤාවතො සිපිලබ්බානණ්ඩල
සණ්ඨානං; දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඔසාසතො උදරෙ සිතං;
උදරං නාම උභතො තිප්පිළියමානස්ස අලලසාවකස්ස මරේඛා සඤ්ජාත
පොටකසදිසං අනතපටලං, බති මට්ඨං, අනෙතා මංසකසමුක්ඛපලිවෙස්න
කිලිට්ඨාපාවර්ත පුප්ඵකසදිසං; කුපිතපනසතවස්ස අබ්භතකරස
සනතිපි වහතුං වට්ටති. යත් තකෙකාටකා, ගණ්ඩුපපාදකා, තාලහිරකා,
සුචිමුඛකා, පටිතනතුසුතකා ඉවෙවමොදි වතතිංසකුලපභෙදා කිමයො
ආකුලබ්බාකුලා සණ්ඨසණ්ඨවාර්තො හුත්වා තිවසනති; යෙ පානභොජ
නාදිවති අච්ඡර්මානෙ උලලබ්බිත්වා විරවනතා හදයමංසං අභිගනන්තු;
පානභොජනාදි අරේඛාහරණවෙලාය ව උඬංමුඛා හුත්වා පස්මරේඛා
හටෙ ඥෙව තයො ආලොපෙ තුරිතතුරිතා විලුපනති; යං තෙසං කිමිනං
සුතිසරං වච්චකුටි ගිලානසාලා සුසානඤ්ච ගොති, යත් සෙය්‍යථාපි
නාම වණ්ඨාලගාමථාරෙ වන්දතිකාය කියසසමයෙ පුලුස්සිතකෙ දෙවෙ
වස්සනෙත උදකෙන වුග්ගමානං මුත්තකරිසල්මභවංසිනහාරුබණ්ඩ
බෙලසිඛසාණිකලොතිතපභුතිනානාකුණ්ථජානං තිපතිත්වා කදුමොද
නාලුලිතං විහතිහව්වයෙන සඤ්ජාතකිම්බුලං සුරියාතපවෙගසනතාප
කුපිතං උපරි ඵෙණ්ඩුබ්බුලකෙ මුඤ්චනතං අභිනිලවණ්ණං පරමදුග්ගකි
පේගුච්ඡං තෙව උපගනතුං න දුට්ඨං අරහරුපතං ආපජ්ජිත්වා තිට්ඨති.
පගෙව සාධතුං වා සාධතුං වා, එවමෙව නාතපසකාරපානභොජනාදි
දන්තමුසලසඤ්චණ්ණිතං ජිව්හාහත්පරිවතතිතං බෙලලාලාපලිබුඬං
තඬ්ඛණ්විගතවණ්ණගකුරසාදිසමපදං තන්තවායබලිසුචානවමුප්පදිසං
තිපතිත්වා පිත්තසෙලවතාපලිවෙසිතං හුත්වා උදරංසිසනතාපවෙග
කුපිතං කිම්බුලාකුලං උපරුපරි ඵෙණ්ඩුබ්බුලකාති මුඤ්චනතං පරම
කසලුදුග්ගකිපේගුච්ඡිභාවං ආපජ්ජිත්වා තිට්ඨති; යං සුත්වාපි පානභොජ
නාදිසු අමනුඤ්ඤතා සණ්ඨාති; පගෙව පඤ්ඤවකුත්තා අවලොකෙත්වා;
තත් ව පතිතං පානභොජනාදි පඤ්චධා විභාගං ගව්ජති; එකං භාගං
පාණකා බාදනති; එකං භාගං උදරංසි කොපෙති; එකො භාගො මුත්තං
ගොති; එකො කරිසං; එකො රසභාවං ආපජ්ජිත්වා සොණ්ණිතමංසාදීනි
උපමුග්ගති; පරිවෙජ්ජතො උදරපටලෙන වෙව උදරිග්ගාගෙන ව
පරිව්ජිතතං; අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්ජෙ; විසභාගපරිවෙජ්ජෙ පන
කෙසසදිසොව; කරිසනති, වච්චං; තං වණ්ණතො යෙහෙයොන

අපේක්ෂාගතාභාරවණ්ණමෙව ගොති; සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානං; දිසතො ගෙට්ඨිමාය දිසාය ජාතං; ඔකාසතො පක්කාසයෙ ජිතං; පක්කාසයො නාම ගෙට්ඨා නාහි පිට්ඨිකණ්ටකමුලානමනනරෙ අනතාව සාතෙ උබ්බෙධෙන අභිච්ඡාදමතො වෙළුනාලිකසදිසො; යත් සෙය්‍ය ථාපි නාම උපරුපරි භූමිභාගෙ පතීනං වසොදකං ඔගලිතා ගෙට්ඨා භූමිභාගං පුරෙත්වා තිට්ඨති; එවමෙව යං කිංකරි ආමාසයෙ පතීනං පාන භොජනාදිකං උදරගතීනා ඵෙණුදොගකං පක්කං පක්කං තිසද්‍ය පිසිතමිව සණ්ඨානං ආපජ්ඣත්වා අනතබිලෙන ඔගලිතා ඔගලිතා මද්දිත්වා වෙළුපබ්බෙ පක්කිපමානපණ්ණිමතීනා විය සන්තීවිතං හුත්වා තිට්ඨති; පරිවේදනො පක්කාසයපටලෙන වෙළු කට්ඨිකාගෙන ව පරිවේදනං, අයමස්ස සභාගපරිවේදෙද; විසභාගපරිවේදෙද පන කෙසසදිසොව; මත්ථලුඛග නති, සිසකවාහබ්බනනරෙ සිතමිඤ්ජරාසි; තං වණ්ණතො සෙතං, අතිවේදනකපිණ්ඩිකවණ්ණං; දබ්බාවං අසවපතන දුට්ඨබිරවණ්ණනතිපි වතභුං වට්ටති; සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානං; දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඔකාසතො සිසකවාහබ්බනනරෙ වතනාග්‍රෙ සිබ්බතිමග්ගෙ තිස්සාය සමොධානෙත්වා ධපිතා වතනාග්‍රෙ පිට්ඨපිණ්ඩා විය සමොගිතං තිට්ඨති; පරිවේදනො සිසකවාහස්ස අබ්බනනරතලෙහි වෙළු මත්ථලුඛගාගෙන ව පරිවේදනං; අයමස්ස සභාගපරිවේදෙද; විසභාගපරිවේදෙද පන කෙසසදිසොව;

පිත්ත නති, දොවිතනාති බද්ධපිත්තඤ්ච අබද්ධපිත්තඤ්ච; තත් බද්ධපිත්තං වණ්ණතො බහලමවුකතෙලවණ්ණං; අබද්ධපිත්තං මිලාන ආකුලිතප්පථවණ්ණං, තං සණ්ඨානතො උභයමපි ඔකාසසණ්ඨානං; දිසතො බද්ධපිත්තං උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඉතරං විජු දිසාජු ජාතං; ඔකාසතො අබද්ධපිත්තං ධපෙත්වා කෙසලොමදනනබ්බානං මංස විතිමුත්තවට්ඨානං වෙළු ඵද්ධිකව්වමඤ්ච උදකමිව තෙලබ්ඤ්‍යං අවසෙස සරීරං බ්‍යාපෙත්වා සීතං; යථි කුපිතෙ අකබ්භි පිත්තාති ගොනති භමනති ගතනං කම්පති කණ්ඩුයති; බ්බිපිත්තං හදයපරථාසාන මනනරෙ යකනමංසං තිස්සාය පතිට්ඨිතෙ මහාකොසාතකිකොසක සඤ්ඤෙ පිත්තකොසකෙ සීතං; යථි කුපිතෙ සතනා උමමතකා ගොනති විපලලත්ථිතනා ගිරොත්තප්පං ඡබ්බිත්වා අකත්තබ්බං කඤ්ඤති අභාසි තබ්බං භාසනති අවිනෙතතබ්බං විනෙතනති, පරිවේදනො පිත්ත භාගෙන පරිවේදනං, අයමස්ස සභාගපරිවේදෙද, විසභාගපරිවේදෙද පන කෙස සදිසොව, සෙමහ නති, සරීරබ්බනනරෙ එකපතනපුරප්ප මාණං සෙමහං; තං වණ්ණතො සෙතං; නාගබ්ලාපණ්ණරසවණ්ණං, සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානං; දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඔකා සතො උදරපටලෙ සීතං; යං පානභොජනාදීති අපේක්ෂාගරණනාලෙ සෙය්‍යථාපි නාම උදකෙ සෙවාලපණ්ණං කට්ඨි වා¹ කපාලෙ වා පතනොන ඡජ්ඣත්වා විධා හුත්වා පුන අපේක්ෂාතරිත්වා තිට්ඨති. එවමෙව පාන භොජනාදිභි නිපතනොන ඡජ්ඣත්වා විධා හුත්වා පුන අපේක්ෂාතරිත්වා

1. II. කපලෙ.

තිට්ඨති; යමහි ව මජ්ඣිමනිකායෙ පඤ්ඤානුමානං විශ පුත්තිකුක්කුමානං ව උදරං පරමජෙගුමං කුණ්ටකං ගොති; තතො උග්ගතො ව ගඤ්ඤාන උග්ගතොපි මුඛංපි දුග්ගතං පුත්තිකුණ්ටකං ගොති; සො ව පුරිසො අපෙති දුග්ගතං වායසී ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති; යඤ්ච වඩ්ඪිත්වා බහලත්තමාපන්නං පිට්ඨානඵලකම්ම වච්චකුට්ඨො උදරපටලස්ස අබ්බන්තරෙ යෙව කුණ්ටකං සන්නිරුක්ඛිත්වා තිට්ඨති; පරිචේදනො සෙවනාගෙන පරිච්ඡින්නං; අයමස්ස සභාගපරිචේදො; විසභාග පරිචේදො පන කෙසසදිස්සොව; පුබ්බො ති, පුතිලොගිතවසෙන පටිත්තො පුබ්බො; සො වණ්ණනො පණ්ඩුපලාසවණ්ණො; මත්ත සරිරෙ පන පුතිබහලාචාමවණ්ණො ගොති; සණ්ඨානතො ඔකාස සණ්ඨානො; දිසතො චිත්ත දිසාපු ජාතො; ඔකාසතො පන පුබ්බස්ස ඔකාසො නාම නිබද්ධො තත්ථි; යත් සො සන්නිවිතො තිට්ඨස්ස, යත් යත් පන බාණ්ණකණ්ටකපහරණගතිජාලාදීහි අතිහතෙ සරිරපප දෙසෙ ලොගිතං සණ්ඨතිත්වා පට්ඨති. ගණ්ඨපිළිකාදයො වා උපපජ්ජති. තත්ත තත්තෙව තිට්ඨති; පරිචේදනො පුබ්බසාගෙන පරිච්ඡින්නො; අයමස්ස සභාගපරිචේදො; විසභාගපරිචේදො පන කෙසසදිස්සොව;

ලොගිත නති, දො ලොගිතාති සන්නිවිතලොගිතඤ්ච සංසරණ ලොගිතඤ්ච; තත් සන්නිවිතලොගිතං වණ්ණනො නිපක්කබහලාචා රසවණ්ණං; සංසරණලොගිතං අච්ඡලාබාරසවණ්ණං; සණ්ඨානතො උග්ගතො ඔකාසසණ්ඨානං; දිසතො සන්නිවිතලොගිතං උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඉතරං චිත්ත දිසාපු ජාතං; ඔකාසතො සංසරණලොගිතං ධ්වෙත්වා කෙසලොමදන්නත්තං මංසවිතිමුත්තට්ඨානඤ්ච ඵදා පුක්කච්චමඤ්ච ධම්මිජාලානුසාරෙන සබ්බං උපාදින්නසරිරං ඵරිත්වා සීතං, සන්නිවිතලොගිතං යක්කට්ඨානස්ස ගෙට්ඨා භාගං පුරෙත්වා ඵකපන්නපුරමත්තං හදයවක්කපපථාසානං උපරි ථොකං ථොකං පග්ග රත්තං වක්කහදයයක්කපපථාසෙ තෙමයමානං සීතං; තස්මිඤ්ච වක්කහදයාදීහි අතෙමනෙත සත්තා පිපාසිතා ගොනති; පරිචේදනො ලොගිතසාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිචේදො; විසභාග පරිචේදො පන කෙසසදිස්සොව; සෙදො ති, ලොමකුපාදීහි පග්ගරණක ආපොධාතු; සො වණ්ණනො විපසන්න තිලතෙලවණ්ණො; සණ්ඨා නතො ඔකාසසණ්ඨානො; දිසතො චිත්ත දිසාපු ජාතො; ඔකාසතො සෙදස්සොකාසො නාම නිබද්ධො තත්ථි; යත් සො ලොගිතං විශ සද තිට්ඨස්ස, යද පන අග්ගිසන්නාපසුරියසන්නාපභුමිකාරාදීහි සරිරං සන්නප්පති, තද උදකතො අබ්බුලහ මත්තවිසමච්ඡින්නතිසමුලාල කුමුදනාලකලාපො විශ සබ්බකෙසලොමකුපවිවරෙහි පග්ගරති; තස්මා තස්ස සණ්ඨානමි කෙසලොමකුප විවර්තං යෙව වසෙන වෙදිතබ්බං; සෙදපරිග්ගණකෙන ව යොගිතා කෙසලොමකුපවිවරෙ පුරෙත්වා සීතවසෙනෙව සෙදො මත්ත සාතබ්බො; පරිචේදනො සෙදසාගෙන පරිච්ඡින්නො; අයමස්ස සභාගපරිචේදො; විසභාගපරිචේදො පන කෙසසදිස්සොව,

මෙදෙස නී, පිනසිනෙහො; සො වණ්ණනො ඵාලිතභලිද්ධිවණ්ණො; සණ්ඨානතො පුලසරිරස්ස භාව චමමංසනතරෙ සපිතභලිද්ධිවණ්ණ දුකුලපිලොතිකසණ්ඨානො හොති; කිසසරිරස්ස ජබ්බමංසං උරුමංසං පිට්ඨිකණ්ටකනිසසිතං පිට්ඨිමංසං උදරචට්ටිමංසනති එතාති නිසාය දිගුණං නිගුණං කතො සපිතභලිද්ධිවණ්ණදුකුලපිලොතික සණ්ඨානො; දිසතො චිත්ත දිසාසු ජාතො; ඔකාසතො පුලස්ස සකලසරිරං එරිතො කිසසස ජබ්බමංසාදිති නිසාය සිතො; යං සිතෙතසඛං ගතමි පරම ජෙගුවන්තතා තෙව මුද්ධිති තෙලඤාය න නාසාතෙලාදින; අත්ථාය ගණ්හනති; පරිචේදනො හෙට්ඨා මංසෙන උපරි චමෙමන තිරියං මෙදහාගෙන පරිච්ඡින්නො; අයමස්ස සභාගපරිචේදෙ; විසභාග පරිචේදෙ පන කෙසසදිසොව; අස්ස නී, අකබ්භි පග්ගරණකආපො ධාතු; තං වණ්ණනො විපසකතතිලතෙලවණ්ණං; සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානං; දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං; ඔකාසතො අකබ්භි කුපකෙසු සිතං; න වෙතං පිතතකොසකෙ පිතතමිව අකබ්භිකුපකෙසු සද සනතිවිතං තිට්ඨති; යද පන සත්තා සොමනස්ස ජාතා මහාගසිතං හසනති, දොමනස්ස ජාතා රොදනති පරිදෙවනති; තථාරූපං විසභාගා හාරං ආහරනති; යද ව තෙසං අකබ්භිති ධුමරජපංසුකාදිති අභිගඤ්ඤනති; තද එතෙහි සොමනස්ස දොමනස්ස විසභාගාහාරඋතුති සමුට්ඨිතිතො අකබ්භිකුපකෙ පුරෙතො තිට්ඨති වා පග්ගරති වා; අස්ස පරිග්ගණ්හකෙන පන යොගිතා අකබ්භිකුපකෙ පුරෙතො සිතවසෙනෙව පරිග්ගණ්හිතබ්බං; පරිචේදනො අස්ස භාගෙන පරිච්ඡින්නං; අයමස්ස සභාගපරිචේදෙ; විසභාගපරිචේදෙ පන කෙසසදිසොව; ඔසා ති, විලිනසෙනො; සා වණ්ණනො නාමිකෙරතෙලවණ්ණං; ආවාමෙ ආසිතතතෙලවණ්ණාතිපි වාතං වට්ටති. සණ්ඨානතො නාහනකාලෙ පසන්නඋදකස්ස උපරි පරිබ්බමනතසිනෙහතිඤ්ඤවිසංඝණ්ඨානා; දිසතො චිත්ත දිසාසු ජාතා; ඔකාසතො යෙතුයෙත හත්තල, හත්තිට්ඨි, පාදතල, පාදපිට්ඨි, නාසාපුට, නලාට, අංසකුටෙසු සිතා; න වෙසා එතෙසු ඔකාසෙසු සද විලිනාව හුතො තිට්ඨති; යද පන අග්ගිසත්තාප, සුරියසත්තාප, උතුරිසභාග, ධාතුරිසභාගෙහි තෙ පදෙසා උසමාජාතා හොනති? තද තත් නාහනකාලෙ පසන්නඋදකුපරි සිනෙහතිඤ්ඤවිසංඝටො විය ඉතො විතො ව සංසරති; පරිචේදනො වසාභාගෙන පරිච්ඡින්නා; අයමස්ස සභාගපරිචේදෙ; විසභාගපරිචේදෙ පන කෙසසදිසොව;

බෙලො ති, අනෙතාමුබෙ ථෙණමිස්සා ආපොධාතු; සො වණ්ණනො සෙනො ථෙණවණ්ණො; සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානො; ථෙණ සණ්ඨානොතිපි වතං වට්ටති; දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතො, ඔකාසතො උගොති කපොලපසෙහි ඔරුග්ග ජිව්හාය සිතො; න වෙස එත්ථ සද සනතිවිතො හුතො තිට්ඨති; යද පන සත්තා තථාරූපං ආහාරං පස්සනති වා සරනති වා, උණ්හතිතතකවුකලොණ්ටබ්බි ලානං වා කිඤ්ඤි මුබෙ සප්පෙනති? යද වා තෙසං හදයං ආකීලායති? කිඤ්ඤිදෙව වා ජිගුවන් උපපජ්ජති? තද බෙලො උපපජ්ජිතො උගොති

කපොලපසෙය්හි ඔරුග්ග ජට්ඨාය සණ්ඨාති; අග්ගජට්ඨාය වෙස නනුකො ගොති; මුලජට්ඨාය බහලො; මුලෙ පක්ඛිත්තඤ්ච පුට්ඨං වා තණ්හිලං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි බාදනීයං නදීපුලිනෙ බතකුපකසලිලං විස පරික්කයං අගච්ඡන්තොව තෙමෙවුං සමන්තො ගොති; පරිචේදනො බෙලභාගෙන පරිච්ඡන්තො; අයමස්ස සභාගපරිචේදො; විසභාග පරිචේදො පන කෙසසදිසොව, සිඬ්ඝාණිකා ති, මත්ථලුඛගතො පගසර ණක අපුට්ඨි; සා වණණතො තරුණතාලට්ඨිමිඤ්ඤවණණා; සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානා; දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතා; ඔකාසතො නාසා පුටෙ පුරෙත්වා සීතා, නවෙසා එත්ථ සද්ද සන්තිවිතා හුත්වා තිට්ඨති; අථ බො යථා නාම පුරිසො පදුමනීපතෙතන දධිං බන්ධිතා ගෙට්ඨා කණ්ටකෙන විජෙක්ඛය්ස? අථ තෙන ඡිද්දෙන දධිමත්ථු ගලිත්වා බති පතෙය්ස. එවමෙව යද සත්තා රෙදන්ති වා විසභාගාභාරථුචසෙන වා සඤ්ජාතධාතුකෙබ්බා ගොන්ති. තද්ද අනෙතා සීසතො පුතිසෙව්භාභාවං ආපනනං මත්ථලුඛං ගලිත්වා තාලුමත්ථකවිවරෙන ඔතරිත්වා නාසාපුටෙ පුරෙත්වා තිට්ඨති වා පගසරති වා; සිඬ්ඝාණිකා පරිග්ගණතො පන යොගිනා නාසාපුටෙ පුරෙත්වා සීතවසෙනෙව පරිග්ගණතිතබ්බා; පරිචේදනො සිඬ්ඝාණිකාභාගෙන පරිච්ඡන්තා; අයමස්සා සභාග පරිචේදො; විසභාගපරිචේදො පන කෙසසදිසොව; ලුඬිකා ති, සරීර සන්තිනං අබ්භන්තරෙ පිච්ඡිලකුණපං; සා වණණතො කණ්ඞිකාරතීය්සාස වණණා; සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානා; දිසතො විසු දිසාපු ජාතා, ඔකාසතො අට්ඨිසන්තිනං අබ්භඤ්ජනකිච්චං සාධයමානා අසීතිසත සන්තිනං අබ්භන්තරෙ සීතා; යස්ස වෙසා මන්ද ගොති. තස්ස උට්ඨාගන්තස්ස නිසිදන්තස්ස අභික්කමන්තස්ස පටික්කමන්තස්ස සමමිඤ්ඤන්තස්ස පසාරන්තස්ස අට්ඨිකාති කට්ඨකටායන්ති; අච්ඡරාසද්දං කරෙන්නො විස විවරති; එකයොජන විශොජනමත්තමපි අභ්බානං ගතස්ස වායො ධාතු කුප්පති; ගත්ථාති දුක්ඛන්ති; යස්ස පන බහුකා ගොති? තස්ස උට්ඨානතිසජ්ජාදීසු න අට්ඨිති කට්ඨකටායන්ති; දීඝමපි අභ්බානං ගතස්ස න වායොධාතු කුප්පති; න ගත්තාති දුක්ඛන්ති; පරිචේදනො ලුඬිකා භාගෙන පරිච්ඡන්තා; අයමස්සා සභාගපරිචේදො; විසභාගපරිචේදො පන කෙසසදිසොව;

මුත්ත නති, වණණතො මාසබා රෙදකවණණං, සණ්ඨානතො අධො මුඛපිතඋදකකුමාන්තරගතඋදකසණ්ඨානං; දිසතො ගෙට්ඨිමාය දිසාය ජාතා; ඔකාසතො වත්ඨස්ස අබ්භන්තරෙ සීතා; වත්ඨි නාම වත්ඨිපුටො වුවිච්චි; යත්ථ සෙය්සථාපි නාම වන්දනිකාය පක්ඛිත්තෙ අමුලෙ යවනසට්ඨ¹ වන්දනිකාරසො පටිසති, න වස්ස පටිසන්තමග්ගො පඤ්ඤායති. එවමෙව සරීරතො මුත්තං පටිසති, නවස්ස පටිසන්තමග්ගො පඤ්ඤායති, නික්ඛමණ්මග්ගො පන පාකටො ගොති; යථා ව මුත්තස්ස භරිතෙ පස්සාවං කරෙමාති සත්තානං ආයුසනං ගොති; පරිචේදනො වත්ඨිඅබ්භන්තරෙන වෙච මුත්තභාගෙන ව පරිච්ඡන්තා; අයමස්සා සභාග

පරිවේෂ්ඨො; විසභාගපරිවේෂ්ඨො පන කෙසසදිසොච; එවඤ්ඤි කෙසාදිකෙ කොට්ඨාසෙ වණණසණ්ඨානදිසොකාසපරිවේෂ්ඨවසෙන වචන්ද්‍රපෙත්තා අනුපුබ්බතො නාතිසිසතො ති ආදිනා නයෙන වණණසණ්ඨාන ගක්ඛාස යොකාසවසෙන පඤ්චධා පටිකකුලා පටිකකුලා ති මනසිකරුණො පණණ්‍හතිසමතිකකමවසෙන සෙය්‍යථාපි වක්ඛමතො පුරිසස්ස වතතිංස වණණානං කුපුමානං එකපුත්තගජ්ඣතං මාලං ඔලොකෙනන්‍යස්ස සබ්බ පුප්ථාති අපුබ්බාපරියමිව පාකවාති ගොනති; එවමෙව අජථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ති ඉමං කායං ඔලොකෙනන්‍යස්ස සබ්බෙ තෙ ධම්මා අපුබ්බාපරියමිව පාකවා ගොනති; තෙන වුත්තං මනසිකාරකොසලු කථායං “ආදිකමිකස්ස හි කෙසා ති මනසිකරුණො මනසිකරුණ ගන්තා මුත්තන්ති ඉමං පරියොසානකොට්ඨාසමෙව ආගච්ච තිට්ඨති”ති; සමෙ පන බහිද්ධාපි මනසිකාරං උපසාහරති, අථස්ස එවං සබ්බකොට්ඨා සෙසු පාකට්ඨිභුතෙසු ආභිණ්ඩන්තා මනුස්සතිර්වජානාදයො සත්තාකාරං විජ්ජිත්වා කොට්ඨාසරුසිවසෙනෙව උපට්ඨගන්ති; තෙහි ව අජේඤා හරියමානං පානභෝජනාදිකොසාසරුසිමහි පයබ්බිපියමානමිව උපසාති. අථස්ස අනුපුබ්බමුඤ්චනාදිවසෙන පටිකකුලා පටිකකුලා ති පුනපුනං මනසිකරුණො අනුකකමෙන අප්පණං උපපජ්ජති.

තත්ථ කෙසාදිනං වණණසණ්ඨානදිසොකාසපරිවේෂ්ඨවසෙන උපට්ඨානං උග්ගහනිමිත්තං; සබ්බාකාරතො පටිකකුලවසෙන උපසානං පටිභාගනිමිත්තං; තං පුනපුනං ආවජේජන්‍යස්ස මනසිකරුණන්‍යස්ස තකකාගතං විතකකාගතං කරුණන්‍යස්ස වත්තායුධෙ බන්ධා පටිකකුලා රමණො ගොනති; පඨමජ්ඣානවසෙන අප්පණං පවත්නාති. පුබ්බභාගෙ පරිකමමඋපවාරවිත්තාති සවිතකකසවිවාරති සපට්ඨිකාති සොමනස්ස සහගතාති පටිකකුලනිමිත්තාරමණාති; අප්පණංපි සවිතකකසවිවාර සපට්ඨිකා සොමනස්සසහගතාව; භූමිත්තරෙත පන මහග්ගතා රූපා වචරා ගොනති; පටිකකුලෙ පිච එතස්මිං ආරමමණෙ ආතිසංසදස්සා විතාය සොමනස්සං උපපජ්ජති; එකත්තාරමමණබලෙනෙව වා තං උපපජ්ජති; දුතියජ්ඣානාදිති පනෙත්ථ න තිබ්බත්තන්ති; කයමා? ඔලාරි කත්තා; ඉදං හි ආරමමණං ඔලාරිකං; විතකකවසෙනෙවෙත්ථ විතෙන කග්ගතා ජායති; න විතකකසමතිකකමෙනාති,

අංසං නාව සමථවසෙන සමමට්ඨාණකථා.

අවිසෙසතො පන සාධාරණවසෙන එවං වෙදිතබ්බං; ඉදංඤ්ඤි කමමට්ඨානං භාවෙත්තුකාමෙන කමමට්ඨානං උග්ගගෙත්වා සජ්ඣාය කාලෙයෙව කෙසාදිනං වණණනිමිත්ත-සණ්ඨානනිමිත්ත-දිසානිමිත්ත-බ්බකාසනිමිත්ත-පරිවේෂ්ඨනිමිත්තාති වාචාය පොථෙත්වා පොථෙත්වා එකෙකකොට්ඨාසෙ අයං එතං සරිකකොති තිවිධෙන සජ්ඣායො කාතබ්බො; කථං? තවපඤ්චකෙ නාව ගෙට්ඨාවුත්තන්‍යයෙනෙව අනු ලොමතො පඤ්චාහං, පටිලොමතො පඤ්චාහං, අනුලොමපටිලොමතො පඤ්චාගන්ති අද්ධමාසං සජ්ඣායො කාතබ්බො; තත්තො ආවරියස්ස

සනතිකං ගතං වා වසනපඤ්ඤාං උග්‍රණතිතං තපේ අධිමාසං
 සඤ්ඤායො කාතබ්බො; තතො තෙ දසපි කොට්ඨාසෙ එකතො කතො
 අධිමාසං; ජුත පපඨාසපඤ්ඤාදීප්පි එකෙකං උග්‍රණතිතං අධිමාසං;
 තතො තෙ පඤ්ඤාදසපි කොට්ඨාසෙ අධිමාසං; මත්ථුභගපඤ්ඤාං
 අධිමාසං; තතො තෙ විසතිකොට්ඨාසෙ අධිමාසං; මෙදුජ්ඣකං අධිමාසං;
 තතො තෙ ඡබ්බිසතිපි කොට්ඨාසෙ එකතො කතො අධිමාසං; මුත්ත
 ඡකං අධිමාසං; තතො සබ්බෙපි චතතිංසකොට්ඨාසෙ එකතො කතො
 අධිමාසනති එවං ඡ මාසෙ සඤ්ඤායො කාතබ්බො.

තත්ථ උපතිස්සයසමපනතස්ස සපපඤ්ඤාස්ස භික්ඛුතො කම්මට්ඨානං
 උග්‍රණගතතස්සෙව කොට්ඨාසා උපට්ඨගතති; එකච්ඡස්ස න උපට්ඨ
 ගතති; තෙන න උපට්ඨගතතිහි විරියං න විස්සජ්ජතබ්බං; යත්තකා
 කොට්ඨාසා උපට්ඨගතති? නත්තතො ගගෙචා සඤ්ඤායො කාතබ්බො;
 එවං කම්මට්ඨානං කපේනෙන පන තෙව පඤ්ඤාචතො න මන්ද
 පඤ්ඤාස්ස වසෙන කපේතබ්බං, මජ්ඣිමපඤ්ඤාස්ස වසෙන කපේතබ්බං.
 මජ්ඣිමපඤ්ඤාස්ස භි වසෙන ආවරියා ඡති මාසෙහි පරිච්ඡිද්ධා තතතිං
 යපසිංසු; යස්ස පන එත්තාවතාපි කොට්ඨාසා පාකවා න භොනති?
 තෙන තතො පරමපි සඤ්ඤායො කාතබ්බො එව; තො ව බො
 අපරිච්ඡිද්ධා; ඡ ඡ මාසෙ පරිච්ඡිද්ධාව කාතබ්බො; සඤ්ඤායං
 කරොනෙන වණ්ණො න පච්චෙකතිතබ්බො, න ලකුණං මනසි
 කාතබ්බං, කොට්ඨාසවසෙනෙව සඤ්ඤායො කාතබ්බො; ආවරියෙනාපි
 වණ්ණවසෙන සඤ්ඤායං කරොති ති නියමෙචා න කපේතබ්බං; නිය
 මෙචා කපිතෙ කො දෙසො ති? සමපතතියමපි විපතතිසඤ්ඤා ආපජ්ජනං;
 සවෙ හි ආවරියෙන වණ්ණවසෙන සඤ්ඤායං කරොති ති වුත්තෙ ඉමස්ස
 භික්ඛුතො තථා කරොනතස්ස කම්මට්ඨානං වණ්ණතො න උපට්ඨාති;
 පටිකඤ්ඤාවසෙන වා ධාතුචසෙන වා උපට්ඨාති; අපේස න ඉදං කම්මට්ඨානං
 විලකුණනති සඤ්ඤායො හොති; ආවරියෙන කපිතමෙව කපෙපචා
 ගණහාති; පටිකඤ්ඤාවසෙන සඤ්ඤායං කරොති ති වුත්තෙපි සවෙ තස්ස
 තථා කරොනතස්ස පටිකඤ්ඤාතො න උපට්ඨාති; වණ්ණවසෙන වා
 ධාතුචසෙන වා උපට්ඨාති; අපේස න සිදං කම්මට්ඨානං විලකුණනති
 සඤ්ඤායො හොති; ආවරියෙන කපිතමෙව කපෙපචා ගණහාති; ධාතු
 චසෙන තං සඤ්ඤායං කරොති ති වුත්තෙපි සවෙ තස්ස තථා කරොනතස්ස
 ධාතුතො න උපට්ඨාති වණ්ණවසෙන වා පටිකඤ්ඤාවසෙන වා උපට්ඨාති.
 අපේස න සිදං කම්මට්ඨානං විලකුණනති සඤ්ඤායො හොති; ආවරියෙන
 කපිතමෙව කපෙපචා ගණහාති. අයං ආවරියෙන නියමෙචා කපිතෙ
 දෙසො; කීනති පන වත්තබ්බො හොති? කොට්ඨාසවසෙන සඤ්ඤායං
 කරොති ති වත්තබ්බො; කථං? කෙසකොට්ඨාසො ලොමකොට්ඨාසො ති
 සඤ්ඤායං කරොති ති වත්තබ්බො; සවෙ පනස්ස එවං කොට්ඨාසවසෙන
 සඤ්ඤායං කරොනතස්ස වණ්ණතො උපට්ඨාති? අථානෙන ඔවාදුචරි
 යස්ස ආවිකතිතබ්බං, අගං වත්තිංසාකාරං කොට්ඨාසවසෙන සඤ්ඤායං
 කරොමි මග්ගං පන වණ්ණතො උපට්ඨාති ති;

ආවර්ගෙන කමමධානං මිය අකමමධානං විලක්ඛණං එතනති
 න විසංවාදෙනබ්බං. සාධු සප්පුරිස! පුබ්බෙ තයා වණ්ණකසිණේ
 පරිකමමං කතපුබ්බං භවිස්සති; එතදෙව කමමධානං තුග්ගං සප්පායං,
 වණ්ණවසෙතෙව සජ්ඣායං කාරොති තී වත්තබ්බො, තෙනපි වණ්ණ
 වසෙතෙව සජ්ඣායො කාතබ්බො; සො එවා කාරොනොතා අජ්ඣත්තං
 නිලකං පිතකං ලොභිතකං ඔදුතකනති වත්තාරි වණ්ණකසිණාති
 ලහති; කථං? තස්ස හි කෙසලොමපිතෙතපු වෙව අකබ්බකඤ්ඤා කාළ
 කට්ඨානෙ වණ්ණං නිලං නිලනති මනසිකරොන්තස්ස වතුකක
 පඤ්චකජ්ඣානාති උපපජ්ජනති; ඤානං පාදකං කත්වා විපස්සනං
 පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති; මෙදස්මිං පන අකබ්බකඤ්ඤා පිත
 කට්ඨානෙ වණ්ණං පිතකං පිතකනති මනසිකරොන්තස්ස වතුකක
 පඤ්චකජ්ඣානාති උපපජ්ජනති; ඤානං පාදකං කත්වා විපස්සනං
 පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති; මංසලොභිතෙතපු පන අකබ්බකඤ්ඤා
 රත්තට්ඨානෙ වණ්ණං ලොභිතකං ලොභිතකනති මනසිකරොන්තස්ස
 වතුකකපඤ්චකජ්ඣානාති උපපජ්ජනති. ඤානං පාදකං කත්වා විපස්සනං
 පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති; නබ්බදන්තවමමඤ්ඤා පන අකබ්බ
 කඤ්ඤා පණ්ඩරට්ඨානෙ වණ්ණං ඔදුතං ඔදුතනති මනසිකරොන්තස්ස
 වතුකකපඤ්චකජ්ඣානාති උපපජ්ජනති; ඤානං පාදකං කත්වා විපස්සනං
 පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති; ඉදං වණ්ණවසෙත අභිනිවිට්ඨස්ස
 භික්ඛුනො යාව අරහත්තා නිගමනං; අපරස්ස කොට්ඨාසවසෙත
 සජ්ඣායං කාරොන්තස්ස පටිකකුලතො උපට්ඨාති, අථානෙත ඔවාද
 වර්ගස්ස ආවිසංඝිතබ්බං; ආවර්ගෙන කමමධානං මිය අකමමධානං
 විලක්ඛණං එතනති න විසංවාදෙනබ්බං; සාධු සප්පුරිස! පුබ්බෙ තයා
 පටිකකුල මනසිකාරො යොගො කතො භවිස්සති. එතදෙව කමමධානං
 තුග්ගං සප්පායං පටිකකුලවසෙතෙව සජ්ඣායං කාරොති තී වත්තබ්බො;
 තෙනපි පටිකකුලවසෙත සජ්ඣායො කාතබ්බො; තස්ස කෙසා නාම
 අජ්ඣාසු දුග්ගකා ජෙගුච්ඡා පටිකකුලා ති, එවං පටිකකුලවසෙත
 සජ්ඣායං කාරොන්තස්ස පටිකකුලාරමමණේ පඨමජ්ඣානං නිබ්බතනති.
 සො ඤානං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං
 පාපුණාති. ඉදං පටිකකුලවසෙත අභිනිවිට්ඨස්ස භික්ඛුනො යාව
 අරහත්තා නිගමනං; අපරස්ස කොට්ඨාසවසෙත සජ්ඣායං කාරොන්තස්ස
 ඛාතුතො උපට්ඨාති. ඛාතුතො උපට්ඨාගන්තං කිදිසං හුත්වා උපට්ඨාති.

කෙසා නාම වමමිකමත්තෙ ජාතකුත්තිණකාති මිය හුත්වා
 උපට්ඨාගනති. ලොමා පුරුණගාමට්ඨානෙ ජාතදබ්බතිණකාති මිය; නඛා
 දණ්ඩකෙසු ධජිත මධුකඵලට්ඨිකොසකා මිය; දන්තා මත්තිකාපිණෙති
 පවෙසෙත්වා ධජිත අලාබ්බිජාති මිය; තවො විණාපබ්බකෙ පරියොනඤ්ඤා
 අලලගොවමමං මිය; මංසං භිත්තියං අනුලිත්තමත්තිකා මිය; තභාරු දබ්බ
 සමාරා රඬවාලුලි මිය; අට්ඨි උසාසපෙත්වා ධජිතභිත්තිදබ්බසමාරො
 මිය; අට්ඨිමිඤ්ඤං මහාවෙළුමි පකඛිත්තසෙදිතවෙත්තග්ගං මිය; වකකං
 ගදයං යකනං කිලොමකං පිතකං පපථාසනති ඉමෙ ඡ කොට්ඨාසා

සුභාසරං¹ විය හුන්වා උපට්ඨගනති; වතනිංසගන්ථං අනතං ලොභිත දොණ්ණියං සංවෙලලිකාං ඔපිතසරසප්පා විය; අනතගුණං පාදපුඤ්ඤනකෙ සිඛිතරජ්ජකා විය; උදරියං පරික්ඛාචනෙ සිතිලබ්බිතණ්ඩුලං විය; කරිසං වෙළුපබ්බෙ පක්ඛිතතපණ්ඩුමතතිකා විය; මන්ද්‍රඛං ඔමද්දිකාං ඔපිතා වතනාරෙ තණ්ඩුලපිට්ඨපිණ්ඩා විය; වාදසව්වා ආපොධාතු පටිපාටියා ඔපිතෙත්‍ර වාදසත්‍ර උදකසරවකෙත්‍ර පුරිත උදකා විය හුන්වා උපට්ඨාති; අථානෙන ඔවාදවරියස්ස ආවිකිතබ්බං,

ආවරියෙන කමමට්ඨානං විය අකමමට්ඨානං විලක්ඛණං එතනති න විසංවාදෙනබ්බං; සාධු සපුරිස! පුබ්බෙ තයා ධාතුමනසිකාරෙ යොගො කතො භවිස්සති. එතදෙව කමමට්ඨානං තුස්සං සප්පායං, ධාතුවසෙනෙව සජ්ඣායං කරෙති ති වතනබ්බො; තෙනපි ධාතුවසෙන සජ්ඣායො කාතබ්බො;—තත්‍රිදං මනසිකාරමුඛෙනෙව සජ්ඣායවිධානං—ඉධ භික්ඛු කෙසා සිසං පරියොනන්තිවා සිතවමෙම ජාතා; තෙ න ජාතනති මයං සිසං පරියොනන්තිවා සිතවමෙම ජාතා ති, සිසං පරියොනන්තිවා සිතවමමපි න ජාතාති කෙසා මයි ජාතා ති, අවෙනනා එතෙ අබ්‍යාකතා සුඤ්ඤ ඵඤ්ඤ පඤ්ඤානා පසවිධාතු එසා ති මනසි කරෙති; ලොමා සරීරං පරියොනගතවමෙම ජාතා; තෙ න ජාතනති මයං සරීරං පරියොනගත වමෙම ජාතා ති, සරීරං පරියොනගතවමමපි න ජාතාති ලොමා මයි ජාතා ති; එතෙපි අවෙනනා, නවා අභිතුලිතං අශ්‍යෙත්‍ර ජාතා; තෙ න ජාතනති මයං අභිතුලිතං අශ්‍යෙත්‍ර ජාතා ති; අභිතුලිතං අශ්‍යාතිපි න ජාතනති නවා අවෙත්‍ර ජාතා ති; එතෙපි අවෙනනා; දන්තා ගනුකට්ඨිකෙ ජාතා; තෙ න ජාතනති මයං ගනුකට්ඨිකෙ ජාතා ති; ගනුකට්ඨිකමපි න ජාතාති දන්තා මයි ජාතා ති; එතෙපි අවෙනනා; තවො න ජාතාති සරීරං මයා පරියොනගතති; සරීරමපි න ජාතාති අහං තවෙන පරියොනගතති; අයමපි අවෙනනො; මංසං න ජාතාති මයා සරීරං අනුලිත්තනති සරීරමපි න ජාතාති අහං මංසෙන අනු ලිත්තනති; ඉදමපි අවෙනනං, නභාරු න ජාතාති අහං අට්ඨිපුඤ්ඤං ආබ්බන්තිවා සිතනති; අට්ඨිපුඤ්ඤාපි න ජාතාති නභාරුජාලෙනාහං ආබ්බොති, ඉදමපි අවෙනනං, සිසංසි න ජාතාති අහං ගිවට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතනති, ගිවට්ඨිකමපි න ජාතාති මයි සිසංසිකං පතිට්ඨිතනති; ගිවට්ඨි න ජාතාති අහං පිට්ඨිකණ්ටකෙ සිතනති; පිට්ඨිකණ්ටට්ඨිකොපි, කට්ටිකං උෞරට්ඨිකං ජක්ඛට්ඨිකං ගොපථකට්ඨිකං න ජාතාති අහං පණ්ණිකට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතනති; පණ්ණිකට්ඨිකමපි න ජාතාති අහං ගොපථකට්ඨිකං උක්ඛිපිත්වා සිතනති;—පෙ—ගිවට්ඨිකං න ජාතාති අහං සිසංසිකං උක්ඛිපිත්වා සිතනති; පටිපාටියා අට්ඨිති සිතාති කොටියා; අනෙකසන්ධියමිතො න කෙහිවි බන්ධො නභාරුභි; ජරුය වොදිතො අවෙනනො කට්ඨකලිඛගරුපමො; ඉදමපි අවෙනනං; අට්ඨිමිඤ්ඤං වකකං—පෙ—මන්ද්‍රඛං අවෙනනං අබ්‍යාකතං සුඤ්ඤං ඵඤ්ඤ පඤ්ඤානං

පඨවිධානුකී මනසිකරෝති; පිත්තං සෙත්තං-පෙ-මුත්තං අවෙනනං අබ්‍යාකතං සුඤ්ඤං¹ යුසගතං ආපොධානුකී මනසිකරෝති; ඉමේ වෙ මහාභූතෙ පරිඤ්ඤානන්තරා උදරේ උසාදි තෙජොධානු පාකටා ගොති; නාසාය උසාදි වායොධානු පාකටා ගොති; ඉමේ චත්තාරො මහාභූතෙ පරිඤ්ඤානන්තරා උපාද්‍යරූපං පාකටං ගොති; මහාභූතං නාම උපාද්‍යරූපෙන පරිච්ඡින්නං; උපාද්‍යරූපං මහාභූතෙන; යථා ආතපො නාම ඡායාය පරිච්ඡින්නා; ඡායා ආතපෙන; එවමෙව මහාභූතං උපාද්‍යරූපෙන පරිච්ඡින්නං; උපාද්‍යරූපං මහාභූතෙන; අථස්ස එවං චත්තාරි මහාභූතානි තෙවීසති උපාද්‍යරූපානි රූපකඛ්ඤාති රූපකඛ්ඤා පරිඤ්ඤානන්තරා ආයතනවාරවසෙන අරුපිනො ඛනිා පාකටා ගොනති; ඉති රූපාරූප පරිඤ්ඤා පඤ්ඤාකඛ්ඤා ගොනති; පඤ්ඤාකඛ්ඤා වාදසායනනාති ගොනති. වාදසායනනාති අධාරසධානුයො ගොනති ති, ඛනිායතන ධාතුවසෙන යමකතාලකඛ්ඤා එංලෙන්නො වීය වෙ සොධායසෙ කතො නාමරූපං වච්ඡපෙති; සො ඉදං නාමරූපං න අභෙතු න අපච්චයා නිබ්බතනං; සභෙතුසපච්චයා නිබ්බතනං; කො පනස්ස ගෙතු? කො පන පච්චයො? ති උපපරිකතොනො අවිජ්ජාපච්චයා තණ්හාපච්චයා කමම පච්චයා ආහාරපච්චයා වාති තස්ස පච්චයං වච්ඡපෙති අනිතෙපි පච්චයා වෙව පච්චයසමුප්පන්නධම්මො ච අනාගතෙපි එතරිතිපි පච්චයා වෙව පච්චයසමුප්පන්නධම්මො ච තතො උද්ධං සතෙතො වා පුග්ගලො වා නත්ති සුද්ධසංඛාරපුඤ්ඤා එවාති එවං තිස්ස අද්ධාස්ස කඛ්ඤා විතරති; අයං පන විපස්සනා සංඛාරසලකඛ්ඤා ඤානපරිඤ්ඤා නාම;

එවං සංඛාරේ සලකෙතො සීතස්ස පන භීතත්‍වස්ස දුෂ්ඨලස්ස සාසනෙ මූලං ඔතිණ්ණං නාම ගොති; පඨිධාරා ලභ්වා නාම; චූලසොතා පතොතො නාම ගොති නිශ්පායතිකො; නථාරූපං පන උතුසප්පායං පුග්ගලසප්පායං භොජනසප්පායං ධම්මසවණසප්පායං ලභ්වො එකා සතෙ එකපලඛිතවරගතො තිණි ලකඛණාති ආරොපෙතො විපස්සනා පටිපාටියා සංඛාරේ සමමසනො අරහතනං ගණනාති ති; ඉදං ධාතුවසෙන අභිනිවිට්ඨස්ස භික්ඛුනො යාව අරහතනා නිගමනං;

යස්ස පන නෙව වණ්ණතො උපට්ඨාති න පටිකඤ්ඤානො න සුඤ්ඤානො; තෙන මෙ න උපට්ඨාති ති න කමමට්ඨානං වීර්ණජ්ජතො තිසිදි තබ්බං; කොට්ඨාසමනසිකාරේ යෙව පන යොගො කාතබ්බො; පොරු ණකපොරු කිර කොට්ඨාසමනසිකාරොව පමාණනති ආහංස්ස; ඉවධස්ස පුනපුනං කොට්ඨාසවසෙන සජ්ඣායං කරෙන්නස්ස කොට්ඨාසා පගුණා ගොනති; නද්‍ය පන පගුණා නාම ගොනති ති; යද්‍ය කෙසා ති ආවජ්ජිත මතෙත මනසිකාරො ගනත්වා මත්ථුඛගනති අනතිමකොඨාසෙ පඨිධාති? මත්ථුඛගනති ආවජ්ජිතමතෙත මනසිකාරො ආගනත්වා කෙසා ති ආදිකොට්ඨාසෙ පඨිධාති? අථස්ස යථානාම වක්ඛුමතො පුරිසස්ස වතතිංසවණ්ණානං පුප්පානං එකපුත්තගජ්ජිතං මාලං ඔලොකෙනත්‍වස්ස පටිපාටියා වා පන තිබාතෙ වතතිංසවතිපාදෙ පටිකකමිත්වා ඔලො

කෙනෙකු පටිපාටියාව වත්තිංසවණණානි පුප්ඵානි වනිපාද වා පාකවා ගොනති; එවමෙව වත්තිංසකොට්ඨාසා උපට්ඨගනති; විවරනතා තීරවණනගතාපි මනුස්සාපි සත්තා ති න උපට්ඨගනති, කොට්ඨාසා ති උපට්ඨගනති; බාදනීයභොජනීයං කොට්ඨාසනතරෙ පක්ඛිප්පමානං විය ගොති; කොට්ඨාසානං පගුණකාලතො පට්ඨාය නිසු මුඛෙසු එකෙන මුඛෙන විමුච්චියාති; කම්මට්ඨානං වණ්ණතො වා පටිකකුල තො වා සුඤ්ඤතො වා උපට්ඨාති; යථා නාම පුච්චෙ පටිතුකාමා ඉඤ්චි මදුට්ඨා සපිතපිට්ඨතො යං යං ඉච්ඡති තං තං පචති? යථා වා පන සමෙ භූමිප්පදෙසෙ සපිතං උදකපුරං කුලිංගං යතො යතො ආවිජ්ඣති තතො තතොව උදකං නිකම්මති? එවමෙව කොට්ඨාසානං පගුණ කාලතො පට්ඨාය නිසු මුඛෙසු එකෙන මුඛෙන විමුච්චියාති; ආකාශි මානස්ස වණ්ණතො ආකාශිමානස්ස පටිකකුලතො ආකාශිමානස්ස සුඤ්ඤතො කම්මට්ඨානං උපට්ඨතිස්සති යෙව,

අයං එතතො උග්ගහසංකිත්තාම, ඉමිසමිං උග්ගහසංකිත්තිං ධුත්වා අරහත්තං පත්තා භික්ඛු ගණනපථං විනිවත්තා; යස්ස පන උග්ගහ සංකිත්තිං කම්මට්ඨානං න උපට්ඨාති? තෙන කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා සචෙ යත්ථ ආවරියො වසති? සො ආවාසො සප්පායො ගොති? ඉච්චිතං කුසලං, නො චෙ සප්පායට්ඨානෙ වසිතබ්බං; වසනොන අට්ඨාරස විහාරදෙසෙ වජ්ජන්තා පඤ්චබ්බසමනනාගතෙ සෙනාසනෙ වසිතබ්බං; සයම්පි පඤ්චබ්බසමනනාගතෙ හවිතබ්බං; තතො පටිජා හත්තං පිණ්ඩපාතපටිකකනොන රහතිට්ඨානං වා දිවාට්ඨානං වා පටිසිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං; කථං? ආදිතො තාව හෙට්ඨා චුත්තනගෙතෙව අනුපුබ්බතො මනසිකාතබ්බං; න එකනාරිකා; අනුපුබ්බතො මනසිකරොනොති වත්තිංසපදං නියොග්ගිං පදපටි පාටියා අකකමනො පාසාදං ආරුග්ග පාසාදුතිසංසං අනුභවනක පුරිසො විය කෙසා ලොමා ති පටිපාටියා කම්මට්ඨානං මනසිකරොනොති කම්මට්ඨානතො ව න පරිභායති; පාසාදුතිසංසසදිසෙ ව නව ලොකුත්තරධමෙව අනුභවති; අනුපුබ්බතො මනසිකරොනොනාපි ව නාතිසිසතො නාතිසතිකතො මනසිකාතබ්බං; අතිසිසතො මනසි කරොනතස්ස ති කිඤ්චාපි කම්මට්ඨානං පගුණං ගොති; අවිභූතං පන ගොති; තත්ථ ඔපමමං හෙට්ඨා චුත්තමෙව, අතිසතිකතො මනසි කරොනතස්ස කම්මට්ඨානං පරියොසානං න ගච්ඡති, අනතුරු ව ඔසකති තබ්බං ගොති. යථා ති පුරිසො තියොජනං මග්ගං සයං කච්ඡං බන්ධිත්වා පටිපන්නො නිකම්මනට්ඨානතො පට්ඨාය සිතලච්ඡායං දිස්වා විස්සමති? රමණීයං වාලිකාලං දිස්වා පිට්ඨං පසාරෙති? වනපොකකිරණිං දිස්වා පානීයං පිචති? නභායති? පබ්බතං දිස්වා ආරුග්ග පබ්බතාරුමණෙය්‍යකං පස්සති? තං අනතුරු යෙව සිගො වා ව්‍යගෙසා වා දිපි වා හනති, චොරු වා පන විලුප්පනති චෙව හනනති ව, එවමෙව අතිසතිකං මනසි කරොනතස්ස කම්මට්ඨානං පරියොසානං න ගච්ඡති; අනතුරු ව ඔසකති තබ්බං ගොති. තස්මා නාතිසිසං නාතිසතිකං එකදිවසං තිංසවාලෙ

මනසිකාතබ්බං; පාතොව දසවාරෙ මජ්ඣිකනිකෙ දසවාරෙ සායණෙන දසවාරෙ සජ්ඣායො කාතබ්බං; නො කාතුං න වට්ඨති; යථාහි පාතොව උට්ඨාය මුඛං නො ධොවිතුං න වට්ඨති? බාදනීයං භොජනීයං නො බාදිතුං නො භුඤ්ජිතුං න වට්ඨති? එතං පත වට්ටෙය්. ඉදමෙව එකනෙතන නො කාතුං න වට්ඨති. කරෙතො මහනතං අත්ථං ගණෙතො තිට්ඨති. යථාහි එකස්ස පුරිසස්ස තීණි බෙත්තාති, එකං බෙත්තං අට්ඨකුමං දෙති. එකං සොළස, එකං වතනිංස, තෙන තිතිපි බෙත්තාති පටිජග්ගිතුං අසකොනානෙතන වෙ ඡබ්බෙතො එකං වතනිංස කුමාදයක මෙව පටිජග්ගිතබ්බං, තත්ථෙව කසන වපන තිද්දනාදීති කාතබ්බාති, තදෙවස්ස ඉතරෙසු විසු උට්ඨානකදයං දස්සති. එවමෙව සෙසං මුඛධොවනාදිකමං ඡබ්බෙතොපි එත්ථෙව කමමං කාතබ්බං; නොකාතුං න වට්ඨති; කරෙතො මහනතං අත්ථං ගණෙතො තිට්ඨති ති¹ එතනාවතා මජ්ඣිමා පටිපදා නාම කපිතා-එවං පටිපනෙතනාපි විකෙබ්බො පටිබාහි තබ්බො. කමමට්ඨානඤ්ඤි විස්සජේත්වා විතෙත බහිද්ධා විකෙබ්බං ගච්ඡන්තො කමමට්ඨානතො පරිගායති; වට්ටහයං සමතික්කමිතුං න සකෙකාති. යථාහි එකො පුරිසො සහස්සද්ධාරං සාධෙතො¹ වඬසිං ලභිතො අද්ධානං පටිපනො අනතරමයෙන කුමතිලමකරදකරකස සමුට්ඨිතාය ගමතිරගිරිකඤ්ඤාය උපරි අත්ථං එකපදිකං දණ්ඩකසෙතුං ආරුක්ඛා ගච්ඡන්තො අකකමනපදං විස්සජේත්වා ඉතො විතො ව ඔලොකෙතො පරිපතිතො කුමතිලාදිහතං ගොති. එවමෙව අයමපි කමමට්ඨානං විස්සජේත්වා සවිතෙත බහිද්ධා විකෙබ්බං ගච්ඡන්තො කමමට්ඨානතො පරිගායති; වට්ටහයං සමතික්කමිතුං න සකෙකාති; තත්ථිදං ඔපමමසංසද්දනං, පුරිසස්ස සහස්සද්ධාරං සාධෙතො වඬසිං ලභිතො විස හි ඉමස්ස හික්ඛුනො ආවර්ගසනනිකෙ කමමට්ඨානස්ස උග්ගහිතකාලො; අනතර ගමතිරගිරිකඤ්ඤා විස සංසාරෙ; තස්ස කුමතිලාදීහි දට්ඨකාලො විස වට්ටමුලකාති මහාදුක්ඛාති; එකපදික දණ්ඩකසෙතු විස ඉමස්ස හික්ඛුනො සජ්ඣායවීථි; තස්ස පුරිසස්ස එක පදිකං දණ්ඩකසෙතු ආරුක්ඛා අකකමනපදං විස්සජේත්වා ඉතො විතො ව ඔලොකෙතොස්ස පරිපතිතො කුමතිලාදිහං හත්තහාවං ආපනනකාලො විස ඉමස්ස හික්ඛුනො කමමට්ඨානං විස්සජේත්වා බහිද්ධා විතතිත්තවිත්තස්ස කමමට්ඨානතො පරිගායිතො වට්ටහයං සමතික්කමිතුං අසමන්තහාවො වෙදිතබ්බං; තස්මා කෙසා මනසිකාතබ්බං, කෙසෙ මනසිකරිතො විතතුපපාදස්ස බහිද්ධා විකෙබ්බං පටිබාහිතො සුද්ධවිතෙත නෙව ලොමා නබා දන්තා තවොති මනසිකාතබ්බං; එවං මනසි කරෙතො කමමට්ඨානතො න පරිගායති; වට්ටහයං සමතික්කමිති; ඔපමමං පනෙත් තදෙව පරිවතෙතො වෙදිතබ්බං.

සහස්සද්ධාරං සාධෙතො වඬසිං ලභිතො ඡේකස්ස පුරිසස්ස දණ්ඩක සෙතු ආරුක්ඛා නිවාසනපාරුපනං සංවිධාය බාතුපත්ථකායං කත්වා සොඤ්ඤා පරතීරගමනං විස ඡේකස්ස හික්ඛුනො කෙසෙ මනසිකරිතො

විතතුපසාදස්ස ඛතිඤා විකෙඛපං පටිබාහිඤා සුඤ්චිතෙතනෙව
 ලොමා නබා දන්තා නවොති මනසිකරුන්තස්ස භාමමට්ඨානතො
 අපරිභාසිඤා වට්ඨගයසමතික්කමනං වෙදිනබ්බං, එවං ඛතිඤා විකෙඛපං
 පටිබාහතෙතනාපි හෙට්ඨා චුත්තනසෙනෙව පණ්ණන්ති සමතික්ක
 මනතො මනසිකාතබ්බං; කෙසා ලොමා ති පණ්ණන්තිං විස්සජේඤා
 පටිකකුලං පටිකකුලන්ති සති ධපෙතබ්බා; පඨමං යෙව පන පටිකකු
 ලතො න උපට්ඨාති; යාව න උපට්ඨාති, තාව පණ්ණන්ති න විස්සජේ
 තබ්බා; යද උපට්ඨාති? තද පණ්ණන්තිං විස්සජේඤා පටිකකුලන්ති
 මනසිකාතබ්බං; කරුණෙනන ව හෙට්ඨා චුත්තනසෙනෙව පඤ්චනා
 කාරෙති පටිකකුලතො මනසිකාතබ්බා;

තවපඤ්චකසමිඤ්ඤි වණ්ණසණ්ඨානගඤ්ඤාසයොනාසවසෙනෙව
 පඤ්චවිධමපි පාටිකුලාං ලබ්භති; සෙසෙසුපි යං යං ලබ්භති තස්ස
 තස්ස වසෙන මනසිකාරු පවතෙතනබ්බො; තත්ථ කෙසාදයො පඤ්ච
 කොට්ඨාසා සුභතීම්මතං රුගට්ඨාතියං ඉට්ඨාරමමණන්ති සංඛිං ගතා;
 යෙ කෙච්ඡි රජ්ජනභාසත්තා නාම සබ්බෙ තෙ ඉමෙසු පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු
 රජ්ජනති; අයං පන භික්ඛු මහාජනස්ස රජ්ජනට්ඨානෙ පටිකකුලන්ති
 අප්පණං පාපෙති. තත්ථ අප්පණාප්පත්තිතො පට්ඨාය පරතො අතිල
 මනෙතාව අප්පණං පාපුණාති; තත්ත්වං ඔපමමං; යථාති ඡෙකො
 බහුග්ගහො රුජානං ආරුධෙඤා සනසගස්සුට්ඨානකං ගාමවරං ලභිඤා
 සන්තඤ්චපඤ්චාචුට්ඨො තත්ථ ගච්ඡන්තො අන්තරුමගෙහ චතතිංසවොරෙ
 දිඤා තෙසු පඤ්චවොරජෙට්ඨකො ඝාතෙය්‍ය; හෙසං ඝාතීතකාලතො
 පට්ඨාය තෙසු වෙ එකමග්ගං පටිපජ්ජමානා නාම න ගොනති; එවං
 සමපදමිදං දට්ඨබ්බං; බහුග්ගහස්ස රුජානං ආරුධෙඤා ගාමවරං
 ලභිකාලො විශ් භි ඉමස්ස භික්ඛුතො ආවරිගසන්තිකෙ භාමමට්ඨානං
 උග්ගහෙඤා සීතකාලො; චතතිංස වොරු විශ් චතතිංස කොට්ඨාසා;
 පඤ්චවොරජෙට්ඨකා විශ් කෙසාදයො පඤ්ච; වොරජෙට්ඨකානං
 ඝාතීතකාලො විශ් ඉමස්ස භික්ඛුතො සබ්බසත්තානං රජ්ජනට්ඨානෙ
 තවපඤ්චකෙ පටිකකුලන්ති අප්පණාය පාටිකාලො; සෙසවොරුනං
 පාණිප්පනාරෙනෙව පලාසිතකාලො විශ් සෙසහොට්ඨාසෙසු අතිල
 මන්තසෙසව අප්පණාප්පත්ති වෙදිනබ්බා; එවං පණ්ණන්තිං සමතික්ක
 මනෙතන ව අනුපුබ්බමුඤ්චන්තො මනසිකාරු පවතෙතනබ්බො;

කෙසෙ මනසිකරුණෙනන මනසිකරුණෙනනෙව කෙසෙසු
 සාපෙකෙඤ නුඤා ලොමෙසු සති පෙසෙතබ්බා; යාව ලොමා න උපට්ඨ
 හනති? තාව කෙසා කෙසා ති මනසිකාතබ්බා; යද පන ලොමා උපට්ඨ
 හනති? තද කෙසෙ විස්සජේඤා ලොමෙසු සති උපට්ඨපෙතබ්බා; එවං
 නබාදීසුපි මනසිකාරු පවතෙතනබ්බො; තත්ත්වං ඔපමමං, යථාති
 ජලුකා ගච්ඡමානා යාව පුරතො පට්ඨං න ලභති? තාව පච්ඡන්තො
 නඬුග්ගෙහ ගතිතට්ඨානං න මුඤ්චති; යද පන පුරතො පට්ඨං
 ලභති? තද නඬුග්ගං උක්ඛිපිඤා මුඛෙන ගතිතට්ඨානෙ ධපෙති. එව
 මෙව කෙසෙ මනසිකරුණෙනන මනසිකරුණෙනනෙව කෙසෙසු

සාපෙකෙති නුඤ්ඤා ලොමෙසු සති පෙසෙතබ්බා; යාව ලොමා න උපට්ඨා ගතති? තාව කෙසා කෙසා ති මනසිකාතබ්බා; යද ලොමා උපට්ඨාගතති? තද කෙසෙ විසංපේජනා ලොමෙසු සති උපට්ඨාපෙතබ්බා, එවං නබ්බදීසුපි මනසිකාදේ පච්ඤෙනාතබ්බා; එවං පච්ඤෙනානෙතන අපඤ්ඤා හොති ති චුත්තමනසිකාරකොසල්ලං සමපාදෙනබ්බං; කථං. ?

ඉදංඤ්ඤි අපඤ්ඤාකම්මට්ඨානං මනසිකරුහන්තස්ස අපඤ්ඤා පාපු ඤාති, පඨමං යෙව තාව න උපට්ඨාති; අනමතයොසම්ඤ්ඤි සංසාරවට්ටෙ ව නානාරම්මණෙසු වඩ්ඪිතං විතතං කෙසා ති ආවජ්ජනමනෙත සජ්ඣාය සොනානුසාරෙන ගතවා මන්ද්‍රසිග පතිට්ඨාති. මන්ද්‍රසිගනති ආවජ්ජනමනෙත සජ්ඣායසොනානුසාරෙන ආගතවා කෙසෙසු පතිට්ඨාති; මනසිකරුහන්තස්ස මනසිකරුහන්තස්ස පන සො සො කොට්ඨාසො උපට්ඨාති; සති සමාධිනාති තිට්ඨමානා පච්ඤතති; තෙන යො යො කොට්ඨාසො අධිකතරං උපට්ඨාති; තත් තත් මිගුණෙන යොගං කවා අපඤ්ඤා පාපෙතබ්බා, එවං අපඤ්ඤා පාපිතකාලතො පට්ඨාය සෙසකොට්ඨාසෙසු අකිලමනෙතා අපඤ්ඤා පාපෙති; තත් තාලවනමකකටොව ඔපමමං; අපි වෙත් එවමපි යොජනා වෙදිතබ්බා; වතතිංසනාලකසම්ඤ්ඤි තාලවනෙ මකකටො පච්චසති; තං ගහෙතු කාමො ලුද්දො කොට්ඨං සිතනාලමුලෙ ංඤා උක්ඛුට්ඨිමකාසි; මාන ජාතිකො මකකටො තං තං තාලං ලඛිතිවා පරියන්තනාලෙ අට්ඨාසි; ලුද්දො තත්පි ගතවා උක්ඛුට්ඨිමකාසි; මකකටො පුත තථෙව පුරිම නාලෙ පතිට්ඨාසි; සො අපරපරං අනුබන්ධිමානො කිලමනෙතා තස්ස තස්සෙව තාලස්ස මුලෙ ංඤා උක්ඛුට්ඨිකකුට්ඨිකාලෙ උට්ඨිතිවා ගච්ඡෙනො ගච්ඡෙනො අතිකිලමනෙතා එකස්ස තාලස්ස ඔකුලපණ්ණ සුචිං දලහං ගහෙතිවා ධනුකොට්ඨාය විජ්ඣිතිවා ගණ්ණනෙතාපි න පලායති; තත් වතතිංස නාලා විශ් වතතිංස කොට්ඨාසා; මකකටො විශ් විතතං; ලුද්දො විශ් යොගාවචරෙ; ලුද්දෙන තාලමුලෙ ංඤා උක්ඛුට්ඨිකාලෙ මානජාතිකස්ස මකකටස්ස පලායිතිවා පරියන්තකොට්ඨං සිතනාලො විශ් අනමතයො සංසාරවට්ටෙ ව නානාරම්මණෙසු වඩ්ඪිතවිතතස්ස කෙසා ති ආවජ්ජනමනෙත සජ්ඣායසොනානුසාරෙන ගතවා මන්ද්‍රසිග පතිට්ඨානං; පරියන්තකොට්ඨං ංඤා උක්ඛුට්ඨි ඔරිමකොටි ආගමනකාලො විශ් මන්ද්‍රසිගනති ආවජ්ජනමනෙත සජ්ඣායසොනානු සාරෙන ගතවා කෙසෙසු පතිට්ඨානං; අපරපරං අනුබන්ධිමානස්ස කිලමනෙතස්ස උක්ඛුට්ඨිකකුට්ඨිට්ඨානෙ උට්ඨානකාලො විශ් මනසි කරුහන්තස්ස මනසි කරුහන්තස්ස තසම් තසම් කොට්ඨාසෙ උපට්ඨා ගනෙත සති යො පතිට්ඨාය පතිට්ඨාය ගමනං; ධනුකොට්ඨාය විජ්ඣිතිවා ගණ්ණනෙතාස්සාපි අපලායනකාලො විශ් යො කොට්ඨාසො අධිකතරං උපට්ඨාති තසම් මිගුණං මනසිකාරං කවා අපඤ්ඤා පාපඤ්ඤා; තත් අපඤ්ඤා පාපිතකාලතො පට්ඨාය සෙසකොට්ඨාසෙසු අකිලමනෙතාව අපඤ්ඤා පාපෙසස්සති; තසමා පටිකකුලං පටිකකුලනති පුතපුතං ආවජ්ජනබ්බං සමන්තාගරිහබ්බං තකකාගතං විතකකාගතං කාතබ්බං;

එවං කරොන්තාසං වතතාදෙ ඛකා පටිකකුලාරමණං ගොනති; අපඤ්චං පාපුණාති, පුබ්බභාගවිතතාති පටිකමච්චපවාරසංඛාතාති සමිත්තක සමිවාරුති ති සබ්බං ගෙට්ඨා වුත්තසදිසමෙව; එකං පන කොට්ඨාසං මනසිකරොන්තාසං එකමෙව පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තති; පාරිසෙකකං මනසිකරොන්තාසං වතතිංස පඨමජ්ඣානාති නිබ්බත්තනති; ගජෙ ගතිතපස්සා වජ්ඣු පාකතිකමෙව, සො නං නිමිත්ත නති, සො භික්ඛු තං කමට්ඨානතිමිත්තං; ආසෙවති ති, සෙවති භජති; භාවෙති ති, වසෙසති; බහුලිකයෙති ති, පුත්තපුත්තං කරොති; ස්වාචජිතං චචත්තපෙති ති, සුවචජිතං කරොති; බ්බිද්ධාකාසෙ විතතං උපසංහරති ති, එවං කථා බ්බිද්ධා පරසං කායෙ අත්තනො විතතං උපසංහරති සපෙති පෙසෙති; අජීයං කාසෙ ති, අජී අයං කායෙ; අජ්ඣානබ්බිද්ධා කාසෙ විතතං උපසංහරති ති, කාලෙන අත්තනො කාලෙන පරෙසං කායෙ විතතං උපට්ඨාපෙති,¹ අජීකාසෙ ති ඉදං යසමා න එකනෙත්ත අත්තනො කායො නාපි පරසෙසව කායො අබ්පෙපතො නසමා වුත්තං; එත්ත පන අත්තනො ජීවමානකසරීරෙ පටිකකුලනති පටිකමෙව කරොන්තාසං අපඤ්චං උපවාරමපි ජායති; පරසං ජීවමානකසරීරෙ පටිකකුලනති මනසිකරොන්තාසං තෙව අපඤ්චං ජායති න උපවාරං; නනුව දසසු අසුභෙසු උභයමෙපතං ජායති? ආම ජායති; තාතිති අනුපාදින්නක පකෙඛ සීතාති; තසමා තත්ත අපඤ්චං උපවාරමපි ජායති; ඉදං පන උපාදින්නක පකෙඛසීතං; තෙනෙවෙත්ත උභයමෙපතං න ජායති; අසුභානුපසංඝාතා සංඛාතා පන විපසංඝාතාභාවතා ගොති ති වෙදිතබ්බං; ඉමසමිං පබ්බෙ තිං කපිත්තති? සමථවිපසංඝාතා කපිත්තා; ඉදුනෙත්ත එවං සබ්බං මනසිකාරසාධාරණං පක්ඛණ්ණකං වෙදිතබ්බං; එතෙසස්සෙති.

නිමිත්තතො ලක්ඛණතො-ධාතුතො අථ සුඤ්ඤතො
ඛකාදිතො ව විඤ්ඤයො-කෙසාදිතං විනිවුත්තො.

තත්ත නිමිත්තතො ති වතතිංසාකාරෙ සට්ඨිසතං නිමිත්තාති, යෙසං වසෙන යොගාවච්චෙ වතතිංසාකාරං කොට්ඨාසතො පරිඤ්ඤාණාති; සෙයංපිදං? කෙසෙසු වණ්ණනිමිත්තං සංඝාත නිමිත්තං දිසාතිමිත්තං ඕකාසනිමිත්තං පටිවෙදනිමිත්තනති පඤ්චනිමිත්තාති ගොනති. ලොමාදිසුපි එසෙව නයො; ලක්ඛණතො ති වතතිංසාකාරෙ අට්ඨවිසති සතං ලක්ඛණාති ගොනති. යෙසංවසෙන යොගාවච්චෙ වතතිංසාකාරං ලක්ඛණතො මනසිකරොති; සෙයංපිදං? කෙසෙ පඤ්ඤානලක්ඛණං ආබ්භිත්තලක්ඛණං උණ්ණත්තලක්ඛණං විත්ථානලක්ඛණනති වතතාරි ලක්ඛණාති ගොනති; ලොමාදිසුපි එසෙව නයො; ධාතුතො ති වතතිංසාකාරෙ “වතුධාතුරො අයං භික්ඛු පුරිසො”ති වුත්තාසු ධාතුසු අට්ඨවිසති සතං ධාතුයො ගොනති. යාසං වසෙන යොගාවච්චෙ වතතිංසාකාරං ධාතුතො පරිඤ්ඤාණාති, සෙයංපිදං? කෙසෙ කකලිතා පඨවිධාතු ආබ්භිත්තා ආපොධාතු උණ්ණතා තෙජොධාතු විත්ථානතා වායො

බාතු හි වහසෙහි බාහුයෝ ගොනති; ලොමාදීප්පි එසෙව නයෝ; සුඤ්ඤතෝ හි වහනිංසාකාරේ ඡන්තවුති සුඤ්ඤතෝ ගොනති. යාසං වසෙන යොගාවචරේ වහනිංසාකාරං සුඤ්ඤතෝ චපසාති, සෙය්‍යපිදං? කෙසා සුඤ්ඤ අත්තන වා අත්තනියෙන වා නිවේන වා ධුවේන වා සසා තෙන වා අවිපරිනාමධමමෙන වා හි; කෙසෙ නාව අත්තසුඤ්ඤතා අත්තනියසුඤ්ඤතා නිවච්චාවසුඤ්ඤතා හි තියෙහි සුඤ්ඤතා ගොනති; ලොමාදීප්පි එසෙව නයෝ; බන්ධාදිතො හි වහනිංසාකාරේ කෙසාදීප්පි බන්ධාදිවසෙන පරිගන්ගන්තොනෙසු කෙසා නති බන්ධා ගොනති? නති ආයතනාති? නති බාහුයෝ? නති සමමානි? නති සතිපට්ඨානාති? හි ආදිතා නයෙන පෙත්ථ විනිවර්ජයෝ විඤ්ඤතබ්බො; එවං අප්ඤ්ඤාදි හෙදතො හිවිධෙන කායානුපසංගං විත්ථාරතො දසෙසාඨා ඉද්ධි ඝායානුපසංගි විහරති ආනාපි සමපජානො හි ආදීති පදති භාජෙඨා දසෙසාඨා අනුපසංගි හි ආදි ආරභං. තත්ථ යාය අනුපසංගනාය කායානු පසංගි නාම ගොති, තං දසෙසාඨා නාම සන්තො අනුපසංගනා? යා පඤ්ඤා පජානනා හි ආදි වුත්තං; ආනාපි හි ආදීප්පි එසෙව නයෝ; තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා හි ආදීති ගෙට්ඨා විහතුපාදකඤ්චවණ්ණනායං වුත්තනායෙනෙව වේදිතබ්බාති, උපපෙතො හි ආදීති සබ්බාති අඤ්ඤ මඤ්ඤවේච්චනාති, අපිච ආසෙවනා වසෙන උපපෙතො, භාවනාවසෙන චුට්ඨඋපෙතො හි සමුපපෙතො, උපාගපෙතො, සමුපාගපෙතො, උපපෙතො, යමිපෙතො හි, ඉමෙප්පි විසු උපෙතසු අයමෙව නයෝ. බහුලිකාර වසෙන පන සමනනාගපෙතො හි එවිමෙත්ථ යොජනා වේදිතබ්බා; ඉමිනා, ආනාපෙන උපපෙතො හි ආදීප්පි එසෙව නයෝ; විහරති හි පදෙ තත්ථ කතමො විහාරෙ හි පුච්ඡං අනාඨා පුග්ගලාධිප්ඨානාය දෙසනාය දෙසෙනො ඉදිසති හි ආදිමාහ;

තස්සෙත්ථා වතුත්තං ඉරියාපඨානං අඤ්ඤතරසමබ්බිභාවතො ඉදිසති. තෙති ඉරියාපඨවතුකෙකති කායසකච්චතනනන මහනති. එතං ඉරියාපඨඋත්තං අපරෙන ඉරියාපඨෙන බාධිත්වා විරට්ඨිතික භාවෙන සරිර්ථකඤ්ඤතො පාලෙති. එතස්මිං ඉරියාපඨෙ අසංඝට්ඨිත්වා සබ්බිරියාපඨවතුත්තතො සපෙති. තෙන තෙන ඉරියාපඨෙන තථා තථා කායස්ස යාපනතො ඤාපෙති. විරකාලවිත්තාපනතො වර්ජති. ඉරියාපඨෙන ඉරියාපඨං විවර්ජිත්වා ජිවිතගර්ඤ්ඤතො විහරති. තෙමි ඤාපො ලොකො හි, යස්මිං කායෙ කායානුපසංගි විහරති? සෙව කායො ලුජ්ජන පලුජ්ජනවේක්ඛන ලොකො; යස්මිං පනස්ස කායෙ පතිගමානං අතික්ඛාදෙමනස්ස වේදනාදීප්පි පතිගති එව; තස්මිං පඤ්ඤාදි උපාද නකඤ්ඤා ලොකො හි වුත්තං; සන්තා හි ආදීප්පි නිරෝධවසෙන සත්තනාය සන්තා; භාවනාය සමිත්තනා සමිත්තා; චුට්ඨපරිඤ්ඤාය අපච්චනාදි වුපසමවසෙන වුපසන්තා; නිරෝධසබ්බානං අත්ථං ගතා හි අභ්චිකානා; පුත්තපුත්තං නිබ්බන්ධිතා පටිබාහිත්තනා අතිවිග අත්ථං ගතා හි අබ්බන්ධිකා; අපිට්ඨා හි විනාසිතා; අපච්චනායං ංපිතා හිපි බ්‍රහ්මිකා හි, සුචිතාසිතා; අතිවිග අපච්චනායං ංපිතා හිපි අත්ථා;

යථා පුන න අනත්තංඝාචනති? එවං සොසිතතතා සොසිතා; සුච්ඡි සොසිතාති විසොසිතා; සුඛාපිතාති අනේවා; විතතතතා කතාති ව්‍යානතිකතා; එත්ථ ව අනුපසංයනාය කම්මට්ඨාන විහාරෙන කම්මට්ඨානිකස්ස කායපරිහරණං; ආතාපෙන සම්මප්පධානං; සතිසම්ප ජඤ්ඤෙන කම්මට්ඨානපරිහරණුපායො; සතියා වා කායානුපසංයනා වසෙන පටිලඤ්ඤා සම්මේවා; සම්පජඤ්ඤෙන විපසංයනා; අභිජ්ඣා දෙමනස්ස විතයෙන භාවනා එලං චුත්තතනති වේදිතබ්බං.

කායානුපසංයනා නිදේශසො.

වේදනානුපසංයනා නිදේශසෙපි හෙට්ඨා චුත්තසද්ධිං චුත්තනයෙ නෙව වේදිතබ්බං; සුඛං වේදනං වේදයමානොති ආදීප්ප පන සුඛං වේදන නති කායිකං වා වේතසිකං වා සුඛං වේදනං වේදයමානො අහං සුඛං වේදනං වේදයාමීති පජානාතීති අනේවා. තත්ථ කාමං උත්තානසෙය්‍යකාපි දුරකා එඤ්ඤං පිච්ඡාදිකාලෙ සුඛං වේදයමානා සුඛං වේදනං වේදයාමාති පජානනති; න පනෙනං එවරුපං ජානනං සක්ඛාය චුත්තං; එවරුපඤ්ඤි ජානනං සත්තුපලඤ්ඤි නප්පජහති, සත්ත සඤ්ඤං න උග්ගාපෙති, කම්මට්ඨානං වා සතිපට්ඨානභාවනා වා න භොති; ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ජානනං සත්තුපලඤ්ඤි පජහති, සත්තසඤ්ඤං උග්ගාපෙති, කම්මට්ඨානඤ්ඤව සතිපට්ඨානභාවනා ව භොති; ඉදඤ්ඤි කො වේදයති? කස්ස වේදනා? කිං කාරණං වේදනා?ති එවං සම්පජානවේදියනං සක්ඛාය චුත්තං; තත්ථ කො වේදයති?ති, න කොපි සත්තො වා පුග්ගලො වා වේදයති; කස්ස වේදනා?ති, න කස්සපි සත්තස්ස වා පුග්ගලස්ස වා වේදනා; කිං කාරණං වේදනා?ති, වජ්ඣ ආරම්මණං ව පනෙසා වේදනා; තස්මා එස එවං පජානාති, තං තං සුඛාදීනං වජ්ඣං ආරම්මණං කත්වා වේදනාව වේදයති තං පන වේදනා පවතති උපාදය අහං වේදයාමීති වොහාරමතතං භොතීති එවං වජ්ඣං ආරම්මණං කත්වා වේදනා වේදයතීති සලලකෙඛනෙනා එස සුඛං වේදනං වේදයාමීති පජානාතීති වේදිතබ්බං; විත්තලපබ්බතෙන අඤ්ඤනරෙ පේරෙ විස; පේරෙ කීර අපාසුකකාලෙ බලවවේදනාය නිත්තනෙනා අපරපරං පරිවත්තති; තමෙකො දහරෙ ආභ කතරං වො භනෙන! ඝානං රුජතීති, ආවුසො! පාටියෙකකං රුජතට්ඨානං නාම තප්පි, වජ්ඣං ආරම්මණං කත්වා වේදනාව වේදයතීති, එවං ජානන කාලතො පට්ඨාය අභිවාසෙභුං වට්ටති නො භනෙන! ති, අභිවාසෙමි ආවුසොති; අභිවාසනා භනෙන! සෙය්‍යා ති; පේරෙ අභිවාසෙසි; වාතො යාව හදයා එලෙසි; මඤ්ඤකෙ අන්තාති රුසිකතාති අභෙසුං; පේරෙ දහරස්ස දසෙසි; වට්ටනාවුසො! එත්තකා අභිවාසනාති; දහරෙ තුණ්හි අභොසි; පේරෙ විරියසමාධිං යොජෙත්වා සභ පටිසම්පද්ධති අරහත්තං පාපුණ්ණිං සම්පිසි හුත්වා පරිනිබ්බාසි; යථා ව සුඛං එවං දුක්ඛං-පෙ-තිරුමිසං අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදයමානො තිරුමිසං අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදයාමීති පජානාති; ඉති භගවා රුප

කම්මට්ඨානං කප්ථො අරුපකම්මට්ඨානං කප්ථෙනො වෙදනාවසෙන කප්ථසී; දුට්ඨිකඤ්ඤි කම්මට්ඨානං රූපකම්මට්ඨානං අරුපකම්මට්ඨානඤ්ඤි; රූපපරිඤ්ඤානො අරුපපරිඤ්ඤානො හි පි එතද්දෙව වුච්චති; තත්ථ ගගවා රූපකම්මට්ඨානං කප්ථෙනො සංකප්පමනසිකාරවසෙන වා විජාර මනසිකාරවසෙන වා චතුර්ධාතුවන්ධානං කප්ථති; තද්දහසමිධි විසුද්ධි මග්ගෙ සංකප්පාකාරෙනෝ දස්සිතමෙව, අරුපකම්මට්ඨානං පන කප්ථෙනො යෙභුග්ගෙන වෙදනාවසෙන කප්ථති.

තිවිධො හි අරුපකම්මට්ඨානෙන අනිතිවෙසො එස්සවසෙන වෙදනා වසෙන විතතවසෙනා හි; කථං? එකච්චස්ස හි සංකප්පෙනා වා විජාරෙන වා පරිඤ්ඤානෙන රූපකම්මට්ඨානෙන තස්මිං ආරම්මණේ විතතවෙතසිකානං පඨමාභිනිපානො නං ආරම්මණං පුසනෙනා උපපජ්ජමානො එස්සො පාකට්ඨො ගොති; එකච්චස්ස නං ආරම්මණං අනුභවනාති උපපජ්ජමානා වෙදනා පාකට්ඨො ගොති; එකච්චස්ස නං ආරම්මණං පරිඤ්ඤානො විජානනං උපපජ්ජමානං විඤ්ඤාණං පාකට්ඨො ගොති; තත්ථ යස්ස එස්සො පාකට්ඨො ගොති? සො පි න කෙවලං එස්සොව උපපජ්ජති. තෙන සද්ධිං තද්දෙවාරම්මණං අනුභව මානා වෙදනාපි උපපජ්ජති. සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි වෙතගමානා වෙතනාපි විජානමානං විඤ්ඤාණමපි උපපජ්ජති එස්සපඤ්ඤමකෙ යෙව පරිඤ්ඤාණාති; යස්ස වෙදනා පාකට්ඨො ගොති? සොපි න කෙවලං වෙදනාව උපපජ්ජති. තාය සද්ධිං තද්දෙවාරම්මණං පුසමානො එස්සොපි උපපජ්ජති. සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි වෙතගමානා වෙතනාපි විජාන මානං විඤ්ඤාණමපි උපපජ්ජති එස්සපඤ්ඤමකෙ යෙව පරිඤ්ඤාණාති. යස්ස විඤ්ඤාණං පාකට්ඨො ගොති? සොපි න කෙවලං විඤ්ඤාණමෙව උපපජ්ජති. තෙන සද්ධිං තද්දෙවාරම්මණං පුසමානො එස්සොපි උපපජ්ජති. අනුභවමානා වෙදනාපි සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි වෙතගමානා වෙත නාපි උපපජ්ජති එස්සපඤ්ඤමකෙ යෙව පරිඤ්ඤාණාති; සො ඉමෙ එස්සපඤ්ඤමකා ධම්මා කිං නිසිද්ධා?ති උපධාරෙනො වච්ඡු නිසිද්ධා ති පජානාති; වච්ඡු නාම කරජකායො; යං සංකප්පො වුත්තං “ඉද්දඤ්ඤි පන මෙ විඤ්ඤාණං එත්ථ සිතං, එත්ථ පටිබ්බා”නති, සො අත්තො භූතාති වෙව උපාදරුපාති ව, එවමෙත්ථ වච්ඡු රූපං එස්සපඤ්ඤමකා නාමනති නාම රූපමෙව පස්සති; රූපඤ්ඤාත්ථ රූපකඤ්ඤා නාමං වත්තාරෙ අරුපිනො ඛනිකාති පඤ්ඤාකඤ්ඤාති නාමං ගොති; නාමරූපවිනිවුත්තො හි පඤ්ඤාකඤ්ඤා පඤ්ඤාකඤ්ඤාති විනිවුත්තො වා නාමරූපං තත්ථ, සො ඉමෙ පඤ්ඤාකඤ්ඤා කිං ගෙතුනා?ති උපපරිකඤ්ඤානො අවිජ්ජාදිගෙතුනා ති පස්සති; තතො පච්චයො වෙව පච්චස්සපනනඤ්ඤා ඉදං අඤ්ඤා සතො වා පුග්ගලො වා තත්ථ, සුභිසංකාරපුඤ්ඤාමත්තමෙවොති සප්පච්චය නාමරූපවසෙන තිලකඤ්ඤා ආරොපෙත්වා විපස්සනාපටිපාටියා අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං ති සමමසනො විවරති; සො අජ්ජාජ්ජා ති පටිවෙධං ආකඤ්ඤානො තථාරූපෙ දිවසෙ උතුසප්පායං පුග්ගලසප්පායං ගොජන සප්පායං ධම්මසවණසප්පායං වා ලභිති; එකපල්ලභෙකන නිසිද්ධොව විපස්සනං මත්තං පාපෙත්වා අරහත්තෙ පට්ඨාති;

එවං ඉමෙසං තිණ්ණමපි ජනානං යාව අරහත්තා කමමට්ඨානං කපිතං හොති; ඉධ පන භගවා අරුපකමමට්ඨානං කපේනෙතා වෙදනා වසෙන කපේසි; එස්සවසෙන වා විඤ්ඤාණවසෙන වා හි කපියමානං න පාකටං හොති; අකුකාරං විය බායති; වෙදනාවසෙන පන පාකටං හොති; කස්මා? වෙදනානං උපපත්තිපාකටතාය, සුඛදුක්ඛ වෙදනානඤ්ඤි උපපත්ති පාකටා; යද්ද සුඛං උපපජ්ජති; සකලසරීරං බොහෙනතං මද්දන්තං එරමානං අභිසංඤ්ඤමානං සතබොතසප්පිං බාද්දපයන්තං විය සතපාකතෙලං මකබාපයමානං විය උදකසට සහස්සෙන පරිලාභං නිබ්බාපයමානං විය අහො සුඛං අහො සුඛන්ති වාචං නිවර්තරයමානමෙව උපපජ්ජති; යද්ද දුක්ඛං උපපජ්ජති? සකල සරීරං බොහෙනතං මද්දන්තං එරමානං අභිසංඤ්ඤමානං තත්තථාලං¹ පවෙසෙනතං විය විලිතතමබලොහෙන ආසිඤ්චන්තං විය සුක්ඛතිණ වතස්පතිමති අරඤ්ඤෙද්ද රුපකකාකලාපං පක්ඛිප්පමානං විය අහො දුක්ඛං අහො දුක්ඛන්ති විප්පලාපයමානමෙව උපපජ්ජති; ඉති සුඛ දුක්ඛවෙදනානං උපපත්ති පාකටා හොති. අදුක්ඛමසුඛා පන දුද්දීපනා අකුකාර අවිභූතා, සං සුඛදුක්ඛානං අපගමෙ සාතාසානපටිකෙඛප වසෙන මජ්ඣිත්තාකාරභූතා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා හි නයතො ගණ්හන්තස්ස පාකටා හොති; යථා කිං? යථා අන්තරු පිට්ඨිපාසාණං ආරුහිත්වා පලායන්තස්ස මිගස්ස අනුපථං ගච්ඡන්තො මිගග්ගදුකො පිට්ඨි පාසාණස්ස ඔරභාගෙපි පරභාගෙපි පදං දිස්වා මජ්ඣේ අපස්සන්තොපි ඉතො ආරුලොහා ඉතො ඔරුලොහා මජ්ඣේ පිට්ඨිපාසාණෙ ඉමිනා පදෙසෙන ගතො භවිස්සති ති නයතො ජානාති; එවං ආරුලොහානෙ පදං විය හි සුඛාය වෙදනාය උපපත්ති පාකටා හොති. ඔරුලොහානෙ පදං විය දුක්ඛාය වෙදනාය උපපත්ති පාකටා හොති. ඉතො ආරුලොහා ඉතො ඔරුලොහා මජ්ඣේ එවං ගතොති නයතො ගහණං විය සුඛදුක්ඛානං අපගමෙ සාතාසානපටිකෙඛපවසෙන මජ්ඣිත්තාකාර භූතා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා හි නයතො ගණ්හන්තස්ස පාකටා හොති. එවං භගවා පඨමං රුපකමමට්ඨානං කපේත්වා පච්ඡා අරුපකමමට්ඨානං කපේනෙතා වෙදනාවසෙන විනිවත්තෙත්වා දසෙස්සි; න කෙවලඤ්ච ඉධෙව එවං දසෙස්සි, දීඝතිකායමති මහාතිදුනෙ, සකකපඤ්ඤා, මහා සතිපට්ඨානෙ, මජ්ඣිමනිකායමති සතිපට්ඨානෙ ව චූලතණ්හා සංඛියෙ, මහාතණ්හාසංඛියෙ, චූලවෙදලෙ, මහාවෙදලෙ, රට්ඨිපාලසුත්තෙ, මාගඤ්චියුත්තෙ, ධාතුච්ඡෙදෙ, ආනෙඤ්ජසප්පායෙ, සංසුත්ත නිකායමති චූලතිදුනසුත්තෙ, රුකෙඛාපමෙ, පරිචීමංසනසුත්තෙ, සකලෙ වෙදනා සංසුත්ත ති, එවං අනෙකෙසු සුත්තෙසු පඨමං රුපකමමට්ඨානං කපේත්වා පච්ඡා අරුපකමමට්ඨානං වෙදනාවසෙන විනිවත්තෙත්වා දසෙස්සි;

යථා ව තෙසු තෙසු එවං ඉමං මිමපි සතිපට්ඨානවිභංගෙ පඨමං රුපකමමට්ඨානං කපේත්වා පච්ඡා අරුපකමමට්ඨානං වෙදනාවසෙන විනිවත්තෙත්වා දසෙස්සි, තත්ථ සුඛං වෙදනන්ති ආදීසු අයං අපරෙපි

පජානන පරියායෝ; සුඛං වෙදනං වෙදකාමීති පජානාතීති, සුඛ වෙදනාක්කණේ දුක්ඛාය වෙදනාය අභාවතො සුඛං වෙදනං වෙදය මානො සුඛං වෙදනං වෙදයාමීති පජානාතී; තෙන යා පුබ්බෙ භූතපුබ්බා දුක්ඛා වෙදනා තස්සා ඉද්දති අභාවතො ඉමිස්සා ච සුඛාය ඉතො පඨමං¹ අභාවතො වෙදනා නාම අනිච්චා අඤ්චා විපරිනාමධම්මාති ඉතිහ තත්ථ සම්පජානො හොති, චුත්තච්චිවෙනං භගවතා “යස්මිං අග්නිවෙස්සන! සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති, තෙව තස්මිං සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, න අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති, සුඛං යෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති, යස්මිං² අග්නිවෙස්සන! සමයෙ දුක්ඛං-පෙ-අදුක්ඛම සුඛං වෙදනං වෙදෙති, තෙව තස්මිං සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති, න දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, අදුක්ඛමසුඛං යෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති, සුඛාපි බො අග්නිවෙස්සන! වෙදනා අනිච්චා, සඛිතා, පච්චි සමුප්පන්නා, ඛයධම්මා, වයධම්මා, විරුධධම්මා, නිරුධධම්මා; දුක්ඛාපි බො-පෙ-අදුක්ඛමසුඛාපි බො අග්නිවෙස්සන! වෙදනා අනිච්චා, සඛිතා-පෙ-නිරුධධම්මාති, එවං පස්සං අග්නිවෙස්සන! සුතවා අරියසාවකො සුඛායපි වෙදනාය නිබ්බිඤ්ඤති, දුක්ඛායපි වෙදනාය නිබ්බිඤ්ඤති, අදුක්ඛම සුඛායපි වෙදනාය නිබ්බිඤ්ඤති, නිබ්බිඤ්ඤං විරජ්ජති, විරුහා විමුච්චති, විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති, ඛිණං ජාති චුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරුණියං නාපරං ඉන්ද්‍රියායාති පජානාතී”ති; ඤාමිසං චා සුඛ නති ආදිසු ඤාමිසා සුඛා නාම පඤ්ඤානාමගුණාමිසනිස්සිතා ඡ ගෙග සිතසොමනස්සවෙදනා; නිරුමිසා සුඛා නාම ඡ තෙක්කම්මනිස්සිත සොමනස්සවෙදනා; සාමිසා දුක්ඛා නාම ඡ ගෙගසිතද්‍රෝණස්සවෙදනා; නිරුමිසා දුක්ඛා නාම ඡ තෙක්කම්මනිස්සිත ද්‍රෝණස්සවෙදනා, සාමිසා අදුක්ඛමසුඛා නාම ඡ ගෙගසිතඋපෙක්කා වෙදනා; නිරුමිසා අදුක්ඛම සුඛා නාම ඡ තෙක්කම්මනිස්සිතඋපෙක්කා වෙදනා; තාසං විභාගො උපරිපණ්ණාසෙ පාලියං ආගතො යෙව; සො නාං නිමිත්ත නති, සො තං වෙදනා නිමිත්තං; බ්‍රහ්මා වෙදනාසු නි, පරපුග්ගලං සුඛවෙදනං වෙදයමානං; සුඛං වෙදනං වෙදයමාන නති, පරපුග්ගලං සුඛවෙදනං වෙදයමානං; අජඤ්ඤා බ්‍රහ්මා නි, කාලෙන අත්තතො කාලෙන පරස්ස වෙදනාසු විත්තං උපස්ථංගති. ඉමස්මිං වාගේ යසමා තෙව අත්තා න පරො නියමිතො; තස්මා වෙදනාපරිග්ගහමත්තමෙව දස්සෙතුං ඉධ ගිහිකු! සුඛං වෙදනං සුඛා වෙදනා නි ආදි චුත්තං; සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව; ඉමස්මිං පන පබ්බෙ සුඛාපිපස්සනාව කපිතාති.

වෙදනානුපස්සනා නිද්දෙසො.

විත්තානුපස්සනා නිද්දෙසෙපි ගෙට්ඨා චුත්තසද්ධිං චුත්තතයෙනෙව වෙදිතබ්බං; ඤාමිසං චා විත්ත නති ආදිසු පන ඤාමිස නති, අච්චිවිධං ලොභසහගතං; විනාශිත නති, ලොකීයකුසලාබ්‍යාකතං; ඉදං පන යස්මා සමස්තං න ධම්මසමෝධානං; තස්මා ඉධ එකපදෙපි ලොකුත්තරං

වි න්‍යාය පසසනා නිදේදසා.

එතතාවතා යසමා කායානුපසස්සනාය රූපකඛ්ඛිපරිඤ්ඤාභොවිකාපිතො, වෙදනානුපසස්සනාය වෙදනාකඛ්ඛිපරිඤ්ඤාභොවි, විතතානුපසස්සනාය විඤ්ඤාණකඛ්ඛිපරිඤ්ඤාභොවි, තසමා ඉද්දති සමපසුත්තධම්මසිසෙත සඤ්ඤාසංකාරකඛ්ඛිපරිඤ්ඤාභොවි කථෙතුං ධම්මානුපසස්සනාදසෙසෙතො කථංඤ්ඤා භික්ඛුති ආදිමාග. තත්ථ සංගතනති, අභිණ්ඤාසමුද්ධාරවසෙත සංවිජ්ජමානං; අසංගතනති, අසමුද්ධාරවසෙත වා පභිතතො වා අවිජ්ජමානං; සථා වාති, යෙන කාරණෙන කාමච්ඡන්දස්ස උපපාදෙ භොති; නඤ්ඤා පජානාතීති, තඤ්ඤා කාරණං පජානාතී; ඉමිනා නයෙන සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො; තත්ථ සුභතිමිත්තො අයොනිසො මනසිකාරෙන කාමච්ඡන්දස්ස උපපාදෙ භොති; සුභතිමිත්තං නාම සුභම්පි සුභතිමිත්තං, සුභාරම්මණම්පි සුභතිමිත්තං; අයොනිසො මනසිකාරෙ නාම අනුපායමනසිකාරෙ උපපම්මනසිකාරෙ, අතිවෙච්චිවනති වා දුකෙති සුඛනති වා අනත්තති අත්තාති වා අසුභෙ සුභනති වා මනසිකාරෙ; තං තත්ථ ඛහුලං පවත්තයතො කාමච්ඡන්දෙ උපපජ්ජති; තෙනාග භගවා “අභි භික්ඛවෙ! සුභතිමිත්තං, තත්ථ අයොනිසො මනසිකාරඛහුලිකාරෙ අගමාගාරෙ අනුපතනස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උපපාදය උපපතනස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භියොෂාභාවාය

වෙළුලායා”¹කි; අසුභනිමිතෙන පන යොනිසො මනසිකාරෙනස්ස පභාණං ගොති; අසුභනිමිතං නාම අසුභවපි අසුභනිමිතං, අසුභාරමභවපි අසුභනිමිතං, යොනිසො මනසිකාරෙ නාම උපායමනසිකාරෙ පථමනසිකාරෙ, අනිවෙව අනිවෙනති වා දුක්ඛෙ දුක්ඛනති වා අනත්තති අනත්තා ති වා අසුභෙ අසුභනති වා මනසිකාරෙ; තං තත්ථ බහුලං පවත්තයතො කාමච්ඡන්දෙ පතියති; තෙනාහ භගවා “අපි තික්ඛවෙ! අසුභනිමිතං, තත්ථ යොනිසො මනසිකාරබහුලිකාරෙ අය මාහාරෙ අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස අනුප්පාදය උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස පභාණං² න භියෙසාභාවාය න වෙළුලායා”³කි; අපි ව ඡ ධම්මා කාමච්ඡන්දස්ස පභාණං සංවත්තනති. අසුභනිමිතස්ස උග්ගහො, අසුභභාවනානුයොගො, ඉන්ද්‍රියෙසු භූතභාදාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤතා, කල්‍යාණමිත්තතා, සප්පායකථා ති, දසවිධඤ්ඤා අසුභනිමිතං උග්ගණ්හනනස්සාපි කාමච්ඡන්දෙ පතියති; භාවෙනතස්සාපි, ඉන්ද්‍රියෙසු පිතිභාදාරස්සාපි, වතුන්තං පඤ්චන්තං ආලොපානං ඔකාසෙ සති උදකං පිච්ඡා යාපනසිලතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤනොපි, තෙන වුත්තං :-

“වත්තාරෙ පඤ්ච ආලොපෙ-අභුන්ධා උදකං පිච්චෙ,
අලං ථාසුචිභාරය-පතිත්තතස්ස තික්ඛුතො”⁴කි.

අසුභකමමිතනියස්ස තේරසදිසෙ අසුභභාවනාරතෙ කල්‍යාණමිතෙන සෙවනතස්සාපි කාමච්ඡන්දෙ පතියති; ධානනිසජ්ජාදීසු දසඅසුභනිසතිත සප්පාය කථාය පි පතියති; තෙන වුත්තං “ඡ ධම්මා කාමච්ඡන්දස්ස පභාණං සංවත්තනති”⁵කි; ඉමෙහි පන ඡති ධම්මෙහි පතීණස්ස කාමච්ඡන්දස්ස අරහත්තමග්ගෙන ආයතීං අනුප්පාදෙ ගොතී ති පජානාති;

පටිසනිමිතෙන අයොනිසො මනසිකාරෙන පන ව්‍යාපාදස්ස උප්පාදෙ ගොතී. තත්ථ පටිසවපි පටිසනිමිතං, පටිසාරමභවපි පටිසනිමිතං, අයොනිසො මනසිකාරෙ සබ්බත්ථ ඵකලක්ඛණොව; තං තස්මිං නිමිතෙන බහුලං පවත්තයතො ව්‍යාපාදෙ උප්පජ්ජති; තෙනාහ භගවා “අපි තික්ඛවෙ! පටිසනිමිතං, තත්ථ අයොනිසො මනසිකාරබහුලිකාරෙ අයමාහාරෙ අනුප්පන්නස්ස වා ව්‍යාපාදස්ස උප්පාදය උප්පන්නස්ස වා ව්‍යාපාදස්ස භියෙසාභාවාය වෙළුලායා”⁶කි; මෙත්තාය පන වෙතො විමුත්තියා යොනිසො මනසිකාරෙනස්ස පභාණං ගොති; තත්ථ මෙත්තා ති වුත්තෙ අප්පණංපි උප්පාදෙ පි වට්ඨති; වෙතො විමුත්තති අප්පණංව; යොනිසො මනසිකාරෙ වුත්තලක්ඛණොව; තං තත්ථ බහුලං පවත්තයතො ව්‍යාපාදෙ පතියති; තෙනාහ භගවා “අපි තික්ඛවෙ! මෙත්තා වෙතො විමුත්තති, තත්ථ යොනිසො මනසිකාරබහුලිකාරෙ අයමාහාරෙ අනුප්පන්නස්ස වා ව්‍යාපාදස්ස අනුප්පාදය උප්පන්නස්ස වා ව්‍යාපාදස්ස පභාණං⁷ න භියෙසාභාවාය න වෙළුලායා”⁸කි; අපි ව ඡ ධම්මා ව්‍යාපාදස්ස පභාණං සංවත්තනති, මෙත්තානිමිත්තස්ස උග්ගහො, මෙත්තා

භාවනානුයෝගො, කම්මස්ස කතාපච්චවෙකඛණා, පටිසංඛිතාබ්බනුලතා, කල්‍යාණමිත්තතා, සප්පායකථාති, ඔදිස්සකානොදිස්සකදිසාථරණා නඤ්ඤි අඤ්ඤාතරවසෙන මෙත්තං උග්ගණ්හනනස්සාපි බ්‍යාපාදෙ පභී යති, ඔධිස්සො අනොධිස්සො දිසාථරණවසෙන මෙත්තං භාවෙනනස්සාපි, ඒං එතස්ස කුද්ධො කිං කරස්සති? කිමස්ස සිලාදීති විනාසෙත්තුං සක්කිස්සති? නහු ඒං අතතනො කම්මෙන ආගන්ත්වා අතතනො කම්මෙනෙව ගම්ස්සති, පරස්ස කුජ්ඣනං නාම විතච්චිකම්භාරතත්ත අයොසලාකගුථාදීති ගගෙත්වා පරස්ස පහරිතුකාමතා සදිසං ගොති; එසොපි තච කුද්ධො කිං කරස්සති? කිං තෙ සිලාදීති විනාසෙත්තුං සක්කිස්සති? එස අතතනො කම්මෙනාගන්ත්වා අතතනො කම්මෙනෙව ගම්ස්සති, අපට්චජිතපභෙණකං විය පට්චාතබ්බිතතරජොමුට්ඨි විය ච එතස්සෙවෙස කොධො මන්තෙ පතිස්සතිති; එවං අතතනො ච පරස්ස ච කම්මස්ස කතං පච්චවෙකඛනොපි, උභයකම්මස්ස කතං පච්ච වෙකඛිත්වා පටිසංඛිතානෙ සීතස්සාපි, අස්සගුත්තතෙරසදිසෙ මෙත්තා භාවනාරතෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවනනස්සාපි බ්‍යාපාදෙ පභීයති. ණානතිසජ්ජාදීසු මෙත්තාතිස්සිත සප්පායකථායපි පභීයති; තෙන චුත්තං “ඡ ධම්මො ව්‍යාපාදස්ස පභාණාය සංවත්තනති”ති, ඉමෙති පන ඡති ධම්මෙති පතිණස්ස බ්‍යාපාදස්ස අනාගාමිමග්ගෙන ආයතීං අනුප්පාදෙ ගොති ති පජානාති;

අරති ආදීසු අයොතිස්සො මනසිකාරෙන පිනමිඤ්ඤං උප්පාදෙ ගොති; අරති නාම උක්කණ්ඨිතතා; තඤ්ඤි නාම කායාලසියතා; විජ්ඣතිකා නාම කායවිනාමතා; භත්තසම්මදෙ නාම භත්තමුච්ඡා භත්තපරිලාභො; වෙනස්සො ලිතත්තං නාම විත්තස්ස ලිතාභාරො; ඉමෙසු අරති ආදීසු අයොතිස්සො මනසිකාරං බ්බුලං පචත්තයතො පිනමිඤ්ඤං උප්පජ්ජති; තෙනාහ භගවා “අජී භික්ඛවෙ! අරති තඤ්ඤි විජ්ඣතිකා භත්තසම්මදෙ වෙනස්සො ච ලිතත්තං, තත් අයොතිස්සො මනසිකාරං බ්බුලිභාරො අයමා භාරො අනුප්පන්නස්ස වා පිනමිඤ්ඤං උප්පාදය උප්පන්නස්ස වා පින මිඤ්ඤං භියෙසාභාවාය වෙජුලායා”ති, ආරම්භධාතු ආදීසු පන යොතිස්සො මනසිකාරෙනස්ස පභාණං ගොති. ආරම්භධාතු නාම පඨමා රම්භවිරියං, නික්කමධාතු නාම කොසජ්ජතො නික්කන්තත්තා තතො බලවතරං, පරික්කමධාතු නාම පරං පරං ණානං අක්කමිතතො තතොපි බලවතරං, ඉමස්මිං තිප්පභෙදෙ විරියෙ යොතිස්සො මනසිකාරං බ්බුලං පචත්තයතො පිනමිඤ්ඤං පභීයති. තෙනාහ භගවා “අජී භික්ඛවෙ! ආරම්භධාතු නික්කමධාතු පරික්කමධාතු, තත් යොතිස්සො මනසිකාරං බ්බුලිභාරො අයමාභාරො අනුප්පන්නස්ස වා පිනමිඤ්ඤං අනුප්පාදය උප්පන්නස්ස වා පිනමිඤ්ඤං පභාණාය¹ න භියෙසාභාවාය න වෙජුලා යා”ති අපි ච ඡ ධම්මො පිනමිඤ්ඤං පභාණාය සංවත්තනති. අති භොජනෙ නිමිත්තග්ගාභො, ඉරියාපථසම්පරිවත්තනතා, ආලොක සඤ්ඤාමනසිකාරො, අබ්භාකාසවාසො, කල්‍යාණමිත්තතා, සප්පාය

කථා තී, ආගරහන්ත භූතතමිතක තනුවට්ඨක අලංසාවක කාකමාසක
 හෝජනං භුඤ්ජිතා රතතිට්ඨාන දිවාට්ඨානෙ නිසින්නායං හි සමණධම්මං
 කුරෙතො පිනම්භං මහාගජී මිය ඔන්රතනං. ආගච්ඡති. වතුපඤ්ඤා
 ආලොපමකාසං පන ධපෙතා පාතීයං පිටිතා යාපනසිලයං හික්කුනො
 තං න හොති තී අතිහෝජනෙ නිමිත්තං ගණනන්තායාපි පිනම්භං
 පතීයති. යසම් ඉරියාපථෙ පිනම්භං ඔක්කමති තතො අඤ්ඤා
 පරිවතෙන්නන්තායාපි, රතති. වතුලොකදීපාලොක උක්කාලොකෙ දිවා
 සුරියාලොකං මහසිකරේන්නන්තායාපි, අබොතාසෙ වසන්නන්තායාපි, මහා
 කසාපනේරසදිසෙ පතීණපිනම්භෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්නන්තායාපි
 පිනම්භං පතීයති. ආනනිසජ්ජදිසු බ්‍රහ්මනිසසිතසප්පායකථායපි
 පතීයති. තෙන වුත්තං “ඡ ධම්මා පිනම්භායං පභාණං සංවත්තන්ති”ති,
 ඉමෙහි පන ඡති ධම්මෙහි පතීණයං පිනම්භායං අරහත්තමයෙන
 ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තී පජානාති.

වෙනසො අවුපසමෙ අයොනිසො මනසිකාරෙන උද්ධව්ව
 කුක්කුච්චස්ස උප්පාදෙ හොති. අවුපසමො නාම අවුපසන්නාකාරෙ;
 උද්ධව්වකුක්කුච්චමෙවෙනං අන්තො; තත් අයොනිසො මනසිකාරං
 බහුලං පවත්තයතො උද්ධව්වකුක්කුච්චං උප්පජ්ජති. තෙනාග භගවා
 “අපී හික්කුච්චෙ! වෙනසො අවුපසමො, තත් අයොනිසො මනසිකාරබහුලී
 කාරෙ අයමාහාරෙ අනුප්පන්නායං වා උද්ධව්වකුක්කුච්චස්ස උප්පාදය
 උප්පන්නායං වා උද්ධව්වකුක්කුච්චස්ස භියොභාවාය වෙජ්ජලායා”ති,
 සමාධිසංඝාතෙ පන වෙනසො වුපසමෙ යොනිසො මනසිකාරෙනායං
 පභාණං හොති. තෙනාග භගවා “අපී හික්කුච්චෙ! වෙනසො වුපසමො,
 තත් යොනිසො මනසිකාරබහුලීකාරෙ අයමාහාරෙ අනුප්පන්නායං වා
 උද්ධව්වකුක්කුච්චස්ස අනුප්පාදය උප්පන්නායං වා උද්ධව්වකුක්කුච්චස්ස
 පභාණං¹ ති යොමාහාරෙ න වෙජ්ජලායා”ති, අපිච ඡ ධම්මා උද්ධව්ව
 කුක්කුච්චස්ස පභාණං සංවත්තන්ති. බහුසුත්තා, පරිපුච්ඡකතා,
 විනයෙපකතඤ්ඤා, වුද්ධසෙවිතා, කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථා තී,
 බාහුසවේතපි හි එකං වා දොවා තයො වා වත්තාරෙ වා පඤ්ච වා
 නිකායෙ පාලිවසෙන අන්වසෙන ව උග්ගණනන්තායාපි උද්ධව්ව
 කුක්කුච්චං පතීයති. කප්පියාකප්පියපරිපුච්ඡා බහුලයාපි, විනය
 පඤ්ඤානිසං විණ්ණවසිභාවතාය පකතඤ්ඤානොපි, වුද්ධමහලල
 කතේරෙ උපසංඝමන්තායාපි, උපාලිනේරසදිසෙ විනයධරෙ කල්‍යාණ
 මිත්තෙ සෙවන්නන්තායාපි උද්ධව්වකුක්කුච්චං පතීයති. ආනනිසජ්ජදිසු
 කප්පියාකප්පියනිසසිතසප්පායකථායපි පතීයති. තෙන වුත්තං “ඡ ධම්මා
 උද්ධව්වකුක්කුච්චස්ස පභාණං සංවත්තන්ති”ති, ඉමෙහි පන ඡති
 ධම්මෙහි පතීණෙ උද්ධව්වකුක්කුච්චෙ උද්ධව්වස්ස අරහත්තමයෙන
 කුක්කුච්චස්ස අනාගාමිමයෙන ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තී පජානාති.

විවිකිච්ඡා ආතීයෙසු ධම්මෙසු අයොනිසො මනසිකාරෙන විවි
 කිච්ඡාය උප්පාදෙ හොති. විවිකිච්ඡා ආතීයං ධම්මා නාම පුනපුන විවි
 කිච්ඡාය කාරණත්තා විවිකිච්ඡාව, තත් අයොනිසො මනසිකාරං බහුලං

පවත්තයනො විවිකිච්ඡා උපපජ්ජති. තෙනාහ භගවා “අපි භික්ඛවෝ! විවිකිච්ඡායානිසා ධම්මා, තත්ථ යොනිසො මනසිකාරබහුලිකාරෙ අයමාහාරෙ අනුප්පන්නාය වා විවිකිච්ඡාය උපපාදාය උප්පන්නාය වා විවිකිච්ඡාය භියෙසාභාවාය වෙපුලායා”ති, කුසලාදි ධම්මෙසු යොනිසො මනසිකාරෙන පනස්සා පභාණං ගොති. තෙනාහ භගවා “අපි භික්ඛවෝ! කුසලාකුසලා ධම්මා සාවජ්ජානවජ්ජා ධම්මා සෙවිතබ්බා සෙවිතබ්බා ධම්මා භිත්තපාණිතා ධම්මා කණ්ණපුකකසප්පට්ඨාගා ධම්මා, තත්ථ යොනිසො මනසිකාරබහුලිකාරෙ අයමාහාරෙ අනුප්පන්නාය වා විවිකිච්ඡාය අනුප්පාදාය උප්පන්නාය වා විවිකිච්ඡාය පභාණංය¹ න භියෙසාභාවාය න වෙපුලායා”ති, අපි ච ඡ ධම්මා විවිකිච්ඡාය පභාණංය සංවත්තනති. බහුස්සුතතා, පරිපුර්ණතා, විනයෙපකතඤ්ඤතා, අධිමොක්ඛබහුලතා, කල්‍යාණමිත්තතා, සප්පායකථාති, බාහුසම්මත පි භි ඵකං වා -පෙ- පඤ්ච වා තිකායෙ පාලිවසෙන ච අත්ථවසෙන ච උග්ගණ්ණත්තස්සාපි විවිකිච්ඡා පභියති. තිණි රතනාති ආරබ්භ පරිපුර්ණ බහුලස්සාපි, විනයෙ විනතවසීභාවස්සාපි, තිපු රතනෙසු මහප්පායනියසද්ධා සබ්බාතඅධිමොක්ඛබහුලස්සාපි, සද්ධාධිමුත්තෙ වක්කලිතේරසද්ධිසෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවනත්තස්සාපි විවිකිච්ඡා පභියති. ණානතිස්සජ්ජාදිසු තිණ්ණං රතනානං ගුණතිස්සිතසප්පායකථාය පි පභියති. තෙන වුත්තං “ඡ ධම්මා විවිකිච්ඡාය පභාණංය සංවත්තනති”ති, ඉමෙහි පත ඡති ධම්මෙහි පභිණංය විවිකිච්ඡාය සොතාපතතිමග්ගෙන ආයතීං අනුප්පාදෙ ගොතීති පජානාති,

නිවරණපබ්බං.

බොජ්ඣංගපබ්බෙ සංගතනති, පරිලාභවසෙන විජ්ජමානං; අසංගතනති, අප්පරිලාභවසෙන අවිජ්ජමානං; සථා ච අනුප්පන්නස්සා ති ආදිසු පත සතිසම්මොජ්ඣංගස්ස නාව “අපි භික්ඛවෝ! සති සම්මොජ්ඣංගධර්මානිසා ධම්මා, තත්ථ යොනිසො මනසිකාරබහුලිකාරෙ අයමාහාරෙ අනුප්පන්නාය වා සතිසම්මොජ්ඣංගස්ස උපපාදාය උප්පන්නාය වා සතිසම්මොජ්ඣංගස්ස භියෙසාභාවාය වෙපුලායා භාවනාය පාරිපුරියා සංවත්තනති”ති, ඵං උප්පාදෙ ගොති. තත්ථ සතියෙව සතිසම්මොජ්ඣංගධර්මානිසා ධම්මා; යොනිසො මනසිකාරෙ වුත්තලක්ඛණො යෙව, තං තත්ථ බහුලං පවත්තයනො සතිසම්මොජ්ඣංගො උපපජ්ජති. අපි ච වත්තාරෙ ධම්මා සතිසම්මොජ්ඣංගස්ස උපපාදාය සංවත්තනති. සතිසම්පජ්ඤාදි, මුට්ඨස්සතිපුග්ගලපරිවර්ජනතා, උපට්ඨිතසතිපුග්ගලසෙවනතා, නද්ධිමුත්තතා ති. අභික්ඛන්තාදිසු හි සත්තපු ණානෙසු සතිසම්පජ්ඤාදි භත්තතික්ඛිත්තකාසද්ධිසෙ මුට්ඨස්සතිපුග්ගලෙ පරිවර්ජනෙන තිස්සදත්තතේර අභයතේරසද්ධිසෙ උපට්ඨිතසතිපුග්ගලෙ සෙවනෙන ණානතිස්සජ්ජාදිසු සතිසමුට්ඨාපතත්ථං නිත්තපොණපබ්බාරවිත්තතාය ව සතිසම්මොජ්ඣංගො උපපජ්ජති. ඵං වතුහි කාරණෙහි උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපුරි ගොතීති පජානාති.

ධම්මවිවයසමොඤ්ඤානං පන “අපි භික්ඛවෙ! කුසලාකුසලා ධර්මා-පෙ-කණ්ණස්ස කක්ඛපපටිභාසා ධර්මා, තත්ථ යොතිස්සො මනසිකාර ඛුල්ලිකාරෙ අයමාහාරෙ අනුපපන්නස්ස චා ධම්මවිවයසමොඤ්ඤානං උපපාදාය උපන්නස්ස චා ධම්මවිවයසමොඤ්ඤානං. තියෙසා භාවාය වෙසුල්ලාය භාවනාය පාරිසුරියා සංවත්තනී”ති, එවං උපපාදෙ හොති. අපි ච සත්තධර්මා ධම්මවිවය සමොඤ්ඤානං උපපාදාය සංවත්තනති, පරිපුච්ඡකතා, වච්ඡුච්ඡෙදකිරියා, ඉන්ද්‍රිය සමත්තපටිපාදනා, දුප්පඤ්ඤාපුග්ගලපටිපාදනා, පඤ්ඤාත්තපුග්ගල සෙවනා, ගමිතරඤ්ඤාත්තපටිපාදනා, තදබ්බුත්තතාති, තත්ථ පරිපුච්ඡකතා ති ඛක්ඛ ධාතු ආයතන ඉන්ද්‍රිය බල බොඤ්ඤාන මග්ගාන ඤාන සමථ විපස්සනානං අත්ථසන්ධිස්සිත පරිපුච්ඡා ඛුල්ලතා; වච්ඡුච්ඡෙදකිරියා ති අඤ්ඤානික බාහිරතං වච්ඡුතං විසදභාවකරණං; යද හි ස්ස කෙසනධර්මොති දීඝාති හොනති, සරිරං චා උස්සන්න දෙසඤ්ඤාව සෙදමලමසබ්බඤ්ඤාව, තද අඤ්ඤානිකං වච්ඡු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං, යද පන විවරං ජණ්ණං නිලිට්ඨං දුග්ගඤ්ඤං හොති, සෙනා සතං චා උකලාපං, තද බාහිරං වච්ඡු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං, තස්මා කෙසාදිවේදනෙන උද්ධමිතෙවන අධොවිතෙවනාදීහි සරිර සලලුකභාවකරණෙන උච්ඡාදනනිකාපනෙන ච අඤ්ඤානිකං වච්ඡු විසදං කාතබ්බං, සුචිතමධොවනරජනපරිභණ්ඩකරණාදීහි බාහිරං වච්ඡු විසදං කාතබ්බං, එතස්මිං හි අඤ්ඤානිකබාහිරෙ වච්ඡුමහි අවිසදෙ උපන්නොස්ස විත්තවෙතසිකොස්ස ඤ්ණමපි අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං, අපරිසුද්ධාති දීපකපලකවට්ටිතෙලාති නිස්සාය උපන්නදීපසිබාය ඔභාසො වීය, විසදෙ පන අඤ්ඤානිකබාහිරෙ වච්ඡුමහි උපන්නොස්ස විත්තවෙතසිකොස්ස ඤ්ණමපි විසදං හොති පරිසුද්ධං, පරිසුද්ධාති දීපකපලකවට්ටිතෙලාති නිස්සාය උපන්නදීපසිබාය ඔභාසො වීය, තෙන වුත්තං “වච්ඡුච්ඡෙදකිරියා ධම්මවිවයසමොඤ්ඤානං උපපාදාය සංවත්තනී”ති, ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනා නාම සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං සමභාවකරණං; සවෙ හිස්ස සද්ධිත්‍රියං බලවං හොති ඉතරුති මන්දුති, තතො විරිසිත්‍රියං පග්ගානිච්චං සතිත්‍රියං උපට්ඨානනිච්චං සමාධිත්‍රියං අවිකේතපකිච්චං පඤ්ඤිත්‍රියං දස්සනනිච්චං කාචුං න සකෙකාති. තස්මා තං ධම්මසභාවපට්ඨවේදකකරණෙන චා යථා චා මනසිකරෙතො බලවං ජානං තථා අමනසිකාරෙන භාපෙතබ්බං; වක්ඛලිතෙරවච්ඡු වෙත්ථ තිදස්සනං, සවෙ පන විරිසිත්‍රියං බලවං හොති, අථ තෙව සද්ධිත්‍රියං අධිමොක්ඛනිච්චං කාචුං සකෙකාති, න ඉතරුති ඉතර නිච්චභෙදං, තස්මා තං පස්සද්ධාදි භාවනාය භාපෙතබ්බං. තත්‍රාපි සොණ්ණෙරවච්ඡු දස්සෙතබ්බං. එවං සෙසෙස්සපි, එකස්ස බලවහාවෙ සති ඉතරෙසං අත්තනො කිච්චෙස්ස අසමත්තා වෙදිතබ්බා. විසෙසතො පනෙත්ථ සද්ධාපඤ්ඤානං සමාධිවිරියානඤ්ඤා සමනං පසංසනති. බලව සද්ධො හි මන්දපඤ්ඤා මුද්ධපසනො හොති. අවච්ඡුස්මිං පසීදති. බලවපඤ්ඤා මන්දසද්ධො කොරුටිකපක්ඛං භජති. හෙසජ්ජසමුට්ඨිතො

විය රෙගුලා අනෙකිවෙණ් හොති. විතතුප්පාදමතෙතනෙව කුසලං හොති ති අතිධාවිච්ඡා දුකාදීති පුඤ්ඤාති අකරෙතොතා තිරයෙ උපපජ්ජති. උභින්නං පන සමතාය වජ්ජසමිං යෙව පසීදති. බලවසමාධිං පන මන්දවිරියං සමාධිස්ස කොසජ්ජපකකිත්තා කොසජ්ජං අබිභවති. බලවවිරියං මන්දසමාධිං විරියස්ස උභවවපකකිත්තා උභවං අබිභවති. සමාධි පන විරියෙන සමපයොජ්ජතො කොසජ්ජ පතිතුං න ලභති. විරියං සමාධිතා සංයොජ්ජනං උභවෙව පතිතුං න ලභති. තස්මා තදුභයමපි සමං කාතබ්බං, උභයසමතාය හි අපපණං හොති. අපි ව සමාධි කමමිකස්ස බලවතී පි සද්ධා වට්ටති. එවං සො සද්දහනොතා ඔකපෙපනොතා අපපණං පාපුණ්ණස්සති. සමාධිපඤ්ඤාසු පන සමාධි කමමිකස්ස එකඟතා බලවතී වට්ටති. එවං හි සො අපපණං පාපුණ්ණති. විපස්සනාකමමිකස්ස පඤ්ඤා බලවතී වට්ටති. එවං හි සො ලකඛණ පටිවෙධං පාපුණ්ණති. උභින්නං පන සමතායපි අපපණං හොති යෙව, සති පන සබ්බත්ථ බලවතී වට්ටති. සති හි විතතං උභවවපකකිකානං සද්ධාවිරියපඤ්ඤානං වසෙන උභවවපාතතො කොසජ්ජපකකිකෙන ව සමාධිතා කොසජ්ජපාතතො රක්කති. තස්මා සා ලොණබ්බපනං විය සබ්බබ්සඤ්ඤාසු සබ්බකමමික අමච්චො විය ව සබ්බරජ්ජිවෙවසු සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා. තෙනාහ “සති ව පන සබ්බත්ථිකා වුත්තා භගවතා, කිං කාරණං; විතතං හි සතිපට්ඨසරණං, ආරක්කපට්ඨපට්ඨානා ව සති, න විතා සතියා විතතස්ස පග්ගහනිග්ගහො හොති”ති, දුප්පඤ්ඤාපුග්ගල පරිවජ්ජනා නාම බකුද්ධිභෙදෙ අනොගාලිතපඤ්ඤානං දුමමධ පුග්ගලානං ආරකා පරිවජ්ජනං; පඤ්ඤාවන්තපුග්ගලසෙවනා නාම සමපඤ්ඤාස ලකඛණපරිග්ගාතිකාය උදයබ්බයපඤ්ඤාය සමන්තාගත පුග්ගලසෙවනා; ගමහිරඤ්ඤාණවරියපට්ඨවෙකකිණා නාම ගමහිරෙසු බකුද්ධිසු පවත්තාය ගමහිරපඤ්ඤාය පභෙදපට්ඨවෙකකිණා; තද්ධි මුත්තතා නාම යානනිසජ්ජාදිසු ධම්මවිවයසමෙබ්බාජ්ඣබ්බ සමුට්ඨා පනත්ථං නිත්තපොණපබ්බාරවිත්තතා; එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවතා පාරිපුරි හොති ති පජානාති.

විරියසමෙබ්බාජ්ඣබ්බස්ස “අපි භික්කවෙ! ආරමුඛධාතු නික්කමධාතු පරක්කමධාතු, තත්ථ යොතිසො මනසිකාරබහුලීකාරෙ අයමාභාරෙ අනුප්පන්නස්ස වා විරියසමෙබ්බාජ්ඣබ්බස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා විරියසමෙබ්බාජ්ඣබ්බස්ස භියෙසාභාවාය වෙපුලලාය භාවතාය පාරිපුරියා සංවත්තති”ති, එවං උප්පාදො හොති. අපි ව එකාදස ධම්මා විරිය සමෙබ්බාජ්ඣබ්බස්ස උප්පාදාය සංවත්තති. අපායභයපට්ඨවෙකකිණතා, ආතිසංසදස්සාවිතා, ගමනවිපිපට්ඨවෙකකිණතා, පිණ්ඩපාතාපවායනතා, දායජ්ජමග්ගතපට්ඨවෙකකිණතා, සජ්ජමග්ගතපට්ඨවෙකකිණතා, ජාති මග්ගතපට්ඨවෙකකිණතා, සමුත්ථවාරිමග්ගතපට්ඨවෙකකිණතා, කුසිත පුග්ගලපරිවජ්ජනතා, ආරභවිරියපුග්ගලසෙවනතා, තද්ධිමුත්තතා ති, තත්ථ තිරයෙසු පඤ්ඤාවිධබකිතකමකාරණතො පට්ඨාය මහාදුක්ඛං අනුභවනකාලෙපි, තිරවජානයොතියං ජාලකපිපකුමිකාදීති ගතිත

කාලෙපි පාවනකණ්ඩකාදිපසාධාරණිකුණාසං පන සකච්ඡන්දාදි කාලෙපි පෙනතිවිසයෙ අනෙකානිපි වසංසතස්සානි එකං බුද්ධිතරවපි බුද්ධිපාසාහි ආතුරිභූතකාලෙපි කාලකඤ්ඤාකප්පරෙසු සංකීර්ණාදි අසිතිභූතපමාණෙන අට්ඨවමමතෙනතෙව අත්තභාවෙන වාතාත පාදි දුක්ඛානුභවනකාලෙපි න සකකා විරියසමෝපකම්භං උපාදෙතුං; “අයමෙව තෙ භික්ඛු! කාලො විරියකරණං”ති එවං අපායගතං පච්ච වෙකකතස්සාපි විරියසමෝපකම්භං උපපජ්ජති. න සකකා කුසිතෙන නවලොකුතතරධමමා ලද්ධං ආරථවිරියයෙනෙව සකකා, අයමාතිසංසො විරියස්සා ති එවං ආතිසංස දස්සාවිනොපි උපපජ්ජති.

සබ්බබුද්ධිපච්චෙතනබුද්ධිමහාසාවෘතභව තෙ ගතමයොගතනබ්බො, සො ව න සකකා කුසිතෙන ගතතුනානි එවං ගමනවිධිං පච්ච වෙකකතස්සාපි උපපජ්ජති. යෙ තං පිණ්ඩපාතාදීහි උපට්ඨගතාහි, ඉමෙ තෙ මිත්‍රස්සා තෙව ඤාතා න දුස්සම්මකරු නාපි තං නිස්සාය ජිවිස්සාමා ති තෙ පණ්ණානි පිණ්ඩපාතාදීහි දෙනති. අප්ඨ බො අත්තනො කාරුතං මහපජ්ජනං පච්චාසිංසමානා දෙනති. සත්ථාරුපි අයං ඉමෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ඤා කායදළහිබහුලො සුඛං විහරිස්සාති ති න එවඤ්ඤා සමපස්සානා නුයං පච්චයා අනුඤ්ඤානා, අප්ඨ බො අයං ඉමෙ පරිභුඤ්ඤා මානො සමණ්ඨමමං කතො වට්ටදුක්ඛතො මුච්චිස්සාති ති තෙ පච්චයා අනුඤ්ඤානා; සො දුති තිං කුසිතො විහරතො න තං පිණ්ඩපාතං අපචාසිස්සාපි. ආරථවිරියස්සෙව හි පිණ්ඩපාතාපචායනං නාම ගොති ති එවං පිණ්ඩපාතාපචායනං පච්චවෙකකතස්සාපි උපපජ්ජති. මහා මිත්තතෙරරස්ස විශ්, ථෙරෙ කිර කස්සකලෙණෙ නාම පටිවසති. තස්ස ව ගොවරගාමෙ එකා මහාඋපාසිකා ථෙරං පුත්තං කතො පටි ජගගති. සා එකදිවසං අරඤ්ඤං ගමජ්ජනානි ධිතරං ආභ. අමම! අසුකයමිං ණතෙ පුරුණතණ්ඩුලා, අසුකයමිං බිරං, අසුකයමිං සප්පි, අසුකයමිං එණ්ණිතං, නව භාතිකස්ස අයසමිත්තස්ස ආගතකාලෙ භතතං පටිත්වා බිරසප්පිඑණ්ණිතෙහි සද්ධිං දෙති. තිං ව භුඤ්ඤායාසී ති, තිං පන තිං භුඤ්ඤායාසී අමම! ති, අගමපන හියෙසා පකකා පාරිවාසිකගතතං කඤ්ඤයෙන භුතතමති ති, දිවා තිං භුඤ්ඤායාසී අමම! ති, සාකපණ්ණං පකකිපිත්වා කණ්ණිකාලෙහි අනිලයාගුං පටිත්වා ඤපෙති අමම! ති, ථෙරෙ විවරං පාරුපිත්වා පතතං නිහරතොව තං සද්දං සුත්වා අත්තානං ඔවදි. මහාඋපාසිකා කිර කඤ්ඤයෙන පාරිවාසිකගතතං භුඤ්ඤ. දිවාපි කණ්ණිකාලෙහි අනිලයාගුං භුඤ්ඤායාසී. නුයං අත්ථාය පන පුරුණතණ්ඩුලාදීහි ආවිකති. තං නිස්සාය බො පනෙසා තෙව බෙත්තං න වස්මිං න ගතතං න වත්ථං පච්චාසිංසති. තිස්සො පන සමපතරියො පත්ථයමානා දෙති. තිං එතිස්සා නා සමපතරි යො දුතුං සකකිස්සාපි න සකකිස්සාපි ති, අයං බො පන පිණ්ඩපාතො තයා සරුගෙන සදෙසෙන සමොගෙන න සකකා භුඤ්ඤානා පතතං එවිකාය පකකිපිත්වා ගණ්ණිකං මුඤ්ඤිත්වා නිවතරිත්වා කස්සකලෙණමෙව ගතත්වා පතතං ගෙට්ඨාමඤ්ඤා විවරං විවරවංසෙ ඤපෙත්වා අරගතතං

අපාපුණ්‍යා න නික්කමිස්සාමි ති විරියං අබ්ධාගිනා නිසිදි. දීඝරතතං අපමනො හුතා නිවුත්තිනු විපස්සනං වඩ්ඪෙතා පුරෙහතතමෙව අරහතතං පතා විකසමානමිව පදුමා මහාබිණ්ණසවො සිතං කරුණෙනාව නිසිදි. ලෙණවාරෙ රුක්කමගි අබ්ධතා දෙවතා

නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ! නමො තෙ පුරිසුත්තම!

යස්ස තෙ ආසවා බිණ්ණ දකඛ්ණෙයොසාසි මාරිසා! ති. *

උද්‍යං උද්‍යෙනා හතෙන! පිණ්ඩාය පට්ඨානං කුමාදිසානං අරහන්තානං භික්ඛං දතා මහලුකිත්ථියො දුක්ඛා මුච්චිස්සන්ති ති ආහ. ථෙරෙ උඨාගිනා වාරං විවරිතා කාලං ඔලොකෙනො පාතො යෙවා ති ඤාතා පතනවිවරං ආදාය ගාමං පාවිසි. දුරිකාපි හතතං සමපාදෙනා ඉදුති මෙ භාතා ආගමිස්සති ඉදුති මෙ භාතා ආගමිස්සති ති වාරං විවරිතා ඔලොකයමානා නිසිදි. සා ථෙරෙ සරවාරං සමපතෙන පතතං ගහෙනා සපපිඨාණ්ණයොජ්ඣස්ස බිරපිණ්ඩපාතස්ස පුරෙනා හතෙ ධපෙසි. ථෙරෙ සුඛං ගොතු ති අනුමොදනං කතා පකකාමි. සාපි තං ඔලොකයමානා අට්ඨාසි. ථෙරස්ස භි තද අතිවිය පරිපුඤා ඡවිවණ්ණො අගොසි. විපසන්තාති ඉන්ද්‍රියාති, මුඛං බක්ඛා මුත්තතාලපකකං විය අතිවිය විරෙවිත්. මහාඋපාසිකා අරඤ්ඤ ආගතතා කිං අමම! භාතියො තෙ ආගතො ති පුච්ඡ. සා සබ්බං තං පවත්තිං ආරුචෙසි.

උපාසිකා අජ් මෙ පුත්තස්ස පබ්බජ්ඣතිචං මත්තං පතනන් ඤාතා අභිරමති තෙ අමම! භාතා බුද්ධසාසනෙ න උක්කණ්ඨති ති ආහ. මහත්තං බො පතෙනං සඤ්ඤාජං යදිදං සත්ත අරියධනාති නාම, තං න සකකා කුසිතෙන ගහෙහුං, යථා හි විපට්ඨපතනං පුත්තං මාතා පිතරෙ අයං අමනාකං අපුත්තො ති පරිබාහිරං කරුණති. සො තෙසං අවමයෙන දායජං න ලභති. එවං කුසිතොපි ඉදං අරියධනදායජං න ලභති. ආරභවිරියොව ලභති ති දායජමහත්තං පච්චවෙකකතොපි උපපජ්ජති. මහා බො පත තෙ සත්ථා, සඤ්ඤො හි තෙ මාතුකුච්ඡිසමිං පටිසක්ඛිගණනාසාලෙපි අභිනික්කමනෙපි අභිසංඛොධි යමපි ධම්මවක්කපචත්තනායමනපටිභාරියදෙවොරෙහණආයුසඛාර වොස්සජ්ජනෙසුපි පරිතිබ්බාණ්ණාලෙපි දසසහස්සිලොකධාතු කමපිත්. යුත්තං හු තෙ එවරුපස්ස සඤ්ඤො සාසනෙ පබ්බජ්ජා කුසිතෙන හවිතුන්ති එවං සඤ්ඤමහත්තං පච්චවෙකකතොපි උපපජ්ජති. ජාතියාපි ති ඉදුති න ලාමකජාතියොසි. අසමතින්තාය මහාසමමතපවෙණ්ණා ආගතෙ ඔක්කාකරුජවංසෙ ජාතො, සිරිපුඤාදනමහාරුජස්ස ව මහා මායාදෙවියා ව තත්තා, රුහුලහඤ්ඤා කතිට්ඨා, තයා නාම එවරුපෙන ජිත්තෙන හුතා න යුත්තං කුසිතෙන විහරිතුන්ති එවං ජාති මහත්තං පච්චවෙකකතොපි උපපජ්ජති. සාරිපුත්තමොග්ගලානා වෙච අසීම්මහාසාවකා ව විරියෙනෙව ලොකුත්තරධම්මං පටිවිජ්ඣංසු. තිං එතෙසං සමුගමවාරිතං මග්ගං පටිපජ්ජති න පටිපජ්ජති ති එවං.

සමුග්ගවාරිමහත්තං පච්චවෙකකතොපි උපපජ්ජති. කුච්ඡං පුරෙකො
සීතඤ්ඤාභරණදිසෙ විසාදාසාසිකවෙනසිකවිරියෙ කුසිත්තපුග්ගලෙ
පරිච්ඡේදනනාසාපි, ආරාධිතියෙ පතිතතෙත පුග්ගලෙ සෙවනනාසාපි,
සානනිසජ්ජාදිසු විරිසුපාදනත්ථං නිත්තපොණපබ්බාරවිත්තනාසාපි
උපපජ්ජති. එවං උපපන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා
පාරිසුරි හොති ති පජානාති.

පිතිසමෛඤ්ඤාසං “අපි භික්ඛවෙ! පිතිසමෛඤ්ඤාසංසානියා
ධම්මා, තත්ථ යොනිසො මනසිකාරබහුලීකාරෙ අයමාහාරෙ
අනුප්පන්නස්ස වා පිතිසමෛඤ්ඤාසං උපපාදය උපපන්නස්ස වා
පිතිසමෛඤ්ඤාසං භියෙසාභාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිසුරියා
සංවත්තනී”ති, එවං උපපාදෙ හොති. තත්ථ පිති යෙව පිති
සමෛඤ්ඤාසංසානියා ධම්මා නාම; තස්සා උපපාදකමනසිකාරෙ
යොනිසො මනසිකාරෙ නාම, අපි ව එකාදස ධම්මා පිති
සමෛඤ්ඤාසං උපපාදය සංවත්තනති. බුද්ධානුස්සති, ධම්ම, සඛස,
සීල, වාග, දෙවනානුස්සති, උපසමානුස්සති, ලුඛපුග්ගලපරිච්ඡේදනනා,
සිතිඤ්ඤාපුග්ගලසෙවනනා, පසාදනීයසුත්තනනපච්චවෙකකණ්ණා, තදපි
මුත්තනා ති, බුද්ධගුණෙ අනුස්සරනනාසාපි හි යාව උපවාරාසකලසරිරං
ඵරමානො පිතිසමෛඤ්ඤාසං උපපජ්ජති. ධම්මසඛසගුණෙ
අනුස්සරනනාසාපි, දීඝරත්තං අබණ්ඩං භාසා රත්තීනං චතුපාරි
සුද්ධිසීලං පච්චවෙකකතනාසාපි, ගිහිනො දසසීලං පඤ්චසීලං පච්ච
වෙකකතනාසාපි, දුබ්බිකභයාදිසු පණ්ණිනං භොජනං සමුග්ගවාරිනං
දඤ්ඤා එවං නාම අද්වේනා ති වාගං පච්චවෙකකතනාසාපි, ගිහිනොපි
එවරුපෙ කාලෙ සීලවත්තානං දිත්තදානං පච්චවෙකකතනාසාපි,
යෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතා දෙවනා දෙවත්තං පත්තා තථාරූපානං
ගුණානං අත්තනී අපිතං පච්චවෙකකතනාසාපි, සමාපත්තියා
විකල්පිතෙ කිලෙසෙ සට්ඨිමි සත්තනීපි වස්සානි න සමුද්ධරනානී ති
පච්චවෙකකතනාසාපි, වෙතියදස්සන බොධිදස්සන ථෙරදස්සනෙසු
අසක්කච්චකිරියාය සංසුචිතලුඛභාවෙ බුද්ධාදිසු පසාදසිතෙභාභාවෙන
ගද්ධවිට්ඨ රජසදිසෙ ලුඛපුග්ගලෙ පරිච්ඡේදනනාසාපි, බුද්ධාදිසු
පසාදබහුලෙ මුද්ධිතෙත සිතිඤ්ඤාපුග්ගලෙ සෙවනනාසාපි, රත්තත්තය
ගුණපරිදීපනෙ පසාදනීයසුත්තනෙන පච්චවෙකකතනාසාපි, සාන
නිසජ්ජාදිසු පිති උපපාදනත්ථං නිත්තපොණපබ්බාරවිත්තනාසාපි
උපපජ්ජති. එවං උපපන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා
පාරිසුරි හොති ති පජානාති.

පස්සද්ධිසමෛඤ්ඤාසං “අපි භික්ඛවෙ! කායපස්සද්ධි විත්ත
පස්සද්ධි, තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරෙ අයමාහාරෙ
අනුප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසමෛඤ්ඤාසං උපපාදය උපපන්නස්ස වා
පස්සද්ධිසමෛඤ්ඤාසං භියෙසාභාවාය වෙපුලාය භාවනාය
පාරිසුරියා සංවත්තනී”ති, එවං උපපාදෙ හොති. අපි ව සත්තධම්මා
පස්සද්ධිසමෛඤ්ඤාසං උපපාදය සංවත්තනති. පණ්ණින භොජන

සමාධිසමෝඤ්ඤාසංඝාතො “අපි තිබෙමු! සමථනිමිත්තං අවයන නිමිත්තං, තත්ථ යොතිසොමනසිකාරබහුලිකාථෙ අයමාහාථෙ අනුප්පන්නස්ස චා සමාධිසමෝඤ්ඤාසංඝාතො උපපාදාය උප්පන්නස්ස චා සමාධිසමෝඤ්ඤාසංඝාතො තියෙසාහාචාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිසුරියා සංවත්තති”ති, එවං උපපාදො හොති. තත්ථ සමථොච සමථනිමිත්තං, අවිකේපවේන ච අබ්‍යයනනිමිත්තනති, අපි ච එකාදසධම්මා සමාධි සමෝඤ්ඤාසංඝාතො උපපාදාය සංවත්තනති. චන්ද්‍රවිසදකිරියතා, ඉන්ද්‍රිය සමන්තප්‍රිපාදනතා, නිමිත්තකුසලතා, සමයෙ විත්තස්ස පග්ගණනතා, සමයෙ විත්තස්ස නිග්ගණනතා, සමයෙ සමපහංසනතා, සමයෙ අජුළු පෙක්ඛණතා, අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා, සමාහිතපුග්ගලසෙවනතා, කිංතවිමොක්ඛපච්චවෙක්ඛණතා, තදබිමුත්තතා ති, තත්ථ චන්ද්‍රවිසද කිරියතා ච ඉන්ද්‍රියසමන්තප්‍රිපාදනතා ච චුත්තනගෙනෙව වෙදිතබ්බා, නිමිත්තකුසලතා නාම කසිණනිමිත්තස්ස උග්ගහණකුසලතා; සමයෙ විත්තස්ස පග්ගණනතා ති යස්මිං සමයෙ අතිසිවිල විරියතාදීහි ලිතං විත්තං හොති තස්මිං සමයෙ ධම්මවිවය විරිය පිති සමෝඤ්ඤාසංඝාතො සමුට්ඨාපනෙන තස්ස පග්ගණනතං; සමයෙ විත්තස්ස නිග්ගණනතා ති යස්මිං සමයෙ අව්චාරග්ගවිරියතාදීහි උග්ගතං විත්තං හොති තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධි සමාධි උපෙක්ඛා සමෝඤ්ඤාසංඝාතො සමුට්ඨාපනෙන තස්ස නිග්ගණනතං; සමයෙ සමපහංසනතා ති යස්මිං සමයෙ විත්තං පඤ්ඤා පයොගමන්දතාය චා උපසමුත්තානධිගමෙන චා තීරස්සාදං හොති තස්මිං සමයෙ අධ්මමාසංවෙගචන්ද්‍රපච්චවෙක්ඛණෙන සංවෙජෙති. අධ්ම සංවෙගචන්ද්‍රති නාම ජාති ජර ව්‍යාධි මරණානි වත්තාරි අපායදුක්ඛං පඤ්චමං අතීතෙ වට්ඨමුලකං දුක්ඛං අනාගතෙ වට්ඨමුලකං දුක්ඛං පච්චුප්පනෙන ආහාරපරිඤයෙධි මුලකං දුක්ඛනති, රත්තත්තාය ගුණානුස්සරනෙන ච පසාදං ජනෙති. අයං චුච්චති සමයෙ සමපහංසන

තා තී, සමයෙ අජ්ඣපෙක්ඛණ්ණා නාම යයමිං සමයෙ සමමාපට්ඨපත්තිං ආගමම අලීනං අනුදායං අතිරය්‍යාදං ආරමමණේ සමපච්ඡන්තං සමථවීථිපට්ඨපත්තං විත්තං හොති. තදයං පග්ගහතීග්ගහසමපගංසනෙසු න බ්‍යාපාරං ආපජ්ජති සාරථී විය සමපච්ඡන්තෙසු අයෙසු, අයං වුච්චති සමයෙ අජ්ඣපෙක්ඛණ්ණා තී, අසමාතිතපුග්ගලපට්ටජ්ජන්තා නාම උප වාරං වා අපඤ්ඤා වා අපඤ්ඤානං වික්ඛින්නවිත්තානං පුග්ගලානං ආරකා පට්ටජ්ජන්තං; සමාතිතපුග්ගලසෙවන්තා නාම උපවාරෙන වා අපඤ්ඤා වා සමාතිතවිත්තානං සෙවනා හජනා පසිරුපාසනා; තදබිමුත්තනා නාම ඤානනිසජ්ජාදිසු සමාධිඋපාදනත්ථං යෙව නිත්තපොණ පබ්බාර විත්තතා; එවඤ්ඤා පට්ටජ්ජන්තො එස උපාපජ්ජති. එවං උපපන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමයෙන භාවනා පාරිපුරි හොතී ති පජානාති.

උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤායං “අපි භික්ඛවෙ! උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤායං නිසා ධම්මා, තත්ථ යොතිසොමන්තිකාරබ්බලීකාරෙ අයමාහාරෙ අනුපන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤායං උපපාදය උපන්නස්ස වා උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤායං භියොසාභාවය වෙපුලාය භාවනාය පාරිපුරියං සංවත්තති”ති, එවං උපපාදෙ හොති. තත්ථ උපෙක්ඛාව උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤායං නිසා ධම්මා නාම, අපි ව පඤ්ඤාධම්මා උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤායං උපපාදය සංවත්තති. සත්තමඤ්ඤාතනා, සංඛාරමඤ්ඤාතනා, සත්තසංඛාරකෙලායනපුග්ගල පට්ටජ්ජන්තා, සත්තසංඛාරමඤ්ඤාතනපුග්ගලසෙවනා, තදබිමුත්ත නාති, තත්ථ විභාසාරෙති සත්තමඤ්ඤාතනං සමුට්ඨාපෙති. තං අත්තනො කමෙත්ත ආගන්ත්වා අත්තනොව කමෙත්ත ගමියස්සි. එසොපි අත්තනො කමෙත්ත ආගන්ත්වා අත්තනොව කමෙත්ත ගමියස්සි. තිං කං කෙලාය සී ති එවං කමෙස්සකතපට්ටවෙක්ඛණෙන ව පරට්ඨන්තො සත්තො යෙව නාපි, සො තිං කං කෙලායසී ති එවං නිය්‍යානපට්ටවෙක්ඛණෙන ව විහෙවාසාරෙති සංඛාරමඤ්ඤාතනං සමුට්ඨාපෙති. ඉදං විවරං අනු පුබ්බෙන වණ්ණවිකාරඤ්ඤාව ජණ්ණභාවඤ්ඤා උපගන්ත්වා පාදපුඤ්ජන වොලංකං හුත්වා යට්ඨිකොටියා ඡබ්බතීයං ගමියස්සි. සවෙ පනස්ස සාමිකො භවෙය්‍ය නාස්ස එවං විතය්‍යිත්තුං දදෙය්‍යා ති එවං අය්‍යාමිකභාව පට්ටවෙක්ඛණෙන ව අනදානියං ඉදං නාවකාලිකත්ති එවං නාව කාලිකභාවපට්ටවෙක්ඛණෙන ව යථා ව විවරෙ එවං පත්තාදිසුපි යොජනා කාතබ්බා, සත්තසංඛාරකෙලායනපුග්ගලපට්ටජ්ජන්තා ති එත්ථ යො පුග්ගලො ගිති වා අත්තනො පුත්තධීතාදිකෙ පබ්බජිතො වා අත්තනො අත්තනවාසිකසමානුපජ්ඣායකාදිකෙ මමායති. සහත්ථ තෙව තෙසං කෙසවෙජ්ජන සුචිකමමවිවරධොවනරජනපත්තපට්ඨාදිති කරොති. මුත්තතමපි අපය්‍යන්තො අසුකො සාමණේරෙ කුතිං අසුකො දහරෙ කුතිනති භත්තමිහො වියඉතොවිතො ව ආලොකෙති. අඤ්ඤාන කෙසවෙජ්ජනාදීනං අත්ථාය මුත්තතං නාව අසුකං පෙසෙථා ති යාවිගමානොපි අමෙහපි තං අත්තනො කමමං න කාරෙම කුමෙත්ත නං ගහෙත්වා කිලමෙස්සථා ති න දෙති. අයං සත්තකෙලායනො නාම.

යො පන විවරපහනථාලකතතරයටයිආදීති මමායති. අඤ්ඤාසහ
ගණෙන පරමසිතුමපි න දෙති. නාවනාලිකං යාවිතොපි මයමපි ඉමං
මමායනතා න පරිභුඤ්ජාම භූමිහාකං කිං දසායාති වදති. අයං සඛිං
කෙලායතො නාම, යො පන තෙසු විසුපි වණ්ණසු මජ්ඣතො
උද්ඝිනො, අයං සත්තසඛිං මජ්ඣතො නාම. ඉති අයං උපෙක්ඛා
සමොඤ්ඤායා ඵලාරූපෙ සත්තසඛිං කෙලායනපුග්ගලෙ ආරකා
පරිවජේන්නසායපි, සත්තසඛිං මජ්ඣතනපුග්ගලෙ සෙවනනසායපි,
යානතිසජ්ජාදිසු තදුපපාදනථං. නිත්තපොණපඤ්ඤාරවිතනසායපි
උපපජ්ජති. එවං උපනතසා පනසා අරහත්තමග්ගෙන භාවනා
පාරිසුරිගොති ති පජානාති. සෙසං සබ්බථ උත්තානථමෙවාති,

බොජ්ඣංගපඤ්ඤා.

ඉමෙසුපි විසු පඤ්ඤාසු සුඛාවිපස්සනාව කවිතා. ඉති ඉමෙ
වත්තාරෙ සතිපට්ඨානා පුබ්බභාගෙ නානාවිතෙතසු ලබ්භනති. අඤ්ඤා
තෙව හි විතෙතන කායං පරිග්ගණ්හාති. අඤ්ඤාත වෙදනං. අඤ්ඤාත
චිත්තං. අඤ්ඤාත ධර්මෙම පරිග්ගණ්හාති. ලොකුත්තරමග්ගකනිණේ පන
එක විතෙතයෙව ලබ්භනති. ආදිතො හි කායං පරිග්ගණ්හිත්වා ආගතසා
විපස්සනාසමපසුත්තා සති කායානුපස්සනා නාම; තාය සතියා
සමන්තාගතො පුග්ගලො කායානුපස්සී නාම; විපස්සනං උස්සුකකාපෙත්වා
අරියමග්ගං පත්තසා මග්ගකනිණේ මග්ගසමපසුත්තා සති කායානුපස්සනා
නාම; තාය සතියා සමන්තාගතො පුග්ගලො කායානුපස්සී නාම;
වෙදනං පරිග්ගණ්හිත්වා චිත්තං පරිග්ගණ්හිත්වා ධර්මෙම පරිග්ගණ්හිත්වා
ආගතසා විපස්සනාසමපසුත්තා සති ධර්මානුපස්සනා නාම; තාය
සතියා සමන්තාගතො පුග්ගලො ධර්මානුපස්සී නාම; විපස්සනං උස්සුකකා
පෙත්වා අරියමග්ගං පත්තසා මග්ගකනිණේ මග්ගසමපසුත්තා සති
ධර්මානුපස්සනා නාම; තාය සතියා සමන්තාගතො පුග්ගලො ධර්මානු
පස්සී නාම; එවං තාව දෙසනා පුග්ගලෙ තිට්ඨති. කායෙ පන සුභනති
විපල්ලාසපභාණා කායපරිග්ගාහිකා සති මග්ගෙන සමිජ්ඣිතිති කායානු
පස්සනා නාම; වෙදනාය සුඛනති විපල්ලාසපභාණා වෙදනා
පරිග්ගාහිකා සති මග්ගෙන සමිජ්ඣිතිති වෙදනානුපස්සනා නාම;
චිත්තෙ නිවචනති විපල්ලාසපභාණා චිත්තපරිග්ගාහිකා සති
මග්ගෙන සමිජ්ඣිතිති චිත්තානුපස්සනා නාම; ධර්මෙමසු අත්තාති
විපල්ලාසපභාණා ධර්මපරිග්ගාහිකා සති මග්ගෙන සමිජ්ඣිතිති ධර්මානු
පස්සනා නාම; ඉති එකාව මග්ගසමපසුත්තා සති වතුකිවමසාධනටේන
වත්තාරි නාමාති ලභති. තෙන වුත්තං “ලොකුත්තරමග්ගකනිණේ
පන එක විතෙත යෙව ලබ්භනති”ති,

සුත්තනනභාජනිකං.

අභිධම්මභාජනියෙ ලොකුත්තරසතිපට්ඨානවසෙන දෙසනාය
ආරභිතතා යථාකායාදි ආරම්භණෙසු ලොකියසතිපට්ඨානෙසු තනති
ඵපිතා. එවං අධිපෙත්වා සබ්බාතිපි කායානුපස්සනාදීති සතිපට්ඨානාති

බමමසඛගණියං විභවගණියං දෙසනානගණියං මුබමතතමෙව දසෙසනෙනන නිද්දිට්ඨාති. තත්ථ නගහෙදෙ වෙදිකබෙබ්බා. කථං? කායානු පසානාය භාව සොවාපනතිමග්ගෙ කානාතිතිවෙසෙ සුද්ධිකපටිපද, සුද්ධික සුඤ්ඤා, සුඤ්ඤාන පටිපද, සුද්ධිකඅපපණිතිතං, අපපණිතිත පටිපද ණි ඉමෙසු පඤ්ඤා සානෙසු විතතං විතතං වතුකකපඤ්ඤාකතයානං වසෙන දස නයා හොනති. එවං සෙසෙසුපිති විසතියා අතිතිවෙසෙසු වෙ නය සතාති, තාති වතුති අබිපතීති වතුගුණිතාති අට්ඨ, ඉති සුද්ධිකාති වෙ, සාධිපතීති අට්ඨා ති සබ්බමපි නගහගණියං හොති. තථා වෙදනානු පසානාදිසු සුද්ධිකසතිට්ඨානෙන වාති සොවාපනතිමග්ගෙ පඤ්ඤානග සහසාති, යථා ව සොවාපනතිමග්ගෙ එවං සෙසමග්ගෙසුපිති කුසලෙ විසතිනගහගණියාති, සුඤ්ඤානාපණිතිතාතිමිත්තාදිහෙදෙසු පන තතො තිගුණේ විපාකෙ සට්ඨිනගහගණියාතිති එවමෙව සතිට්ඨසාධ කානඤ්ඤාව සංසිද්ධිකතිට්ඨානඤ්ඤා කුසලවිපාක සතිට්ඨානානං නිද්දෙසවසෙන දුට්ඨො කායානුපසානාදිවසෙනව සුද්ධිකවසෙනව කුසලෙ පඤ්ඤානං විපාකෙ පඤ්ඤානනති දසනනං නිද්දෙසවාරාණං වසෙන දසපපහෙදෙ අසීතිනගහගණියාතිමණ්ඩිතො.

අභිබමමභාජනිය නිද්දෙසො.

පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ පාළිඅනුසාරෙනෙව සතිට්ඨානානං කුසලාදි භාවො වෙදිතබෙබ්බා. ආරමමණ්ඩනිකෙසු පන සබ්බාතිපි එතාති අපපමාණං නිබ්බාණං ආරබ්භ පවත්තනතො අපපමාණාරමමණ්ඩනෙව න මග්ගාරමම ණාති සහජාතගෙවුමසෙන පන මග්ගගෙවුකාති, විරිගං වා විමංසංවා ජෙට්ඨකං කතා මග්ගභාවනාකාලෙ මග්ගාබිපතීති, ඡන්දවිතත ජෙට්ඨකාය මග්ගභාවනාය න වහනබ්බාති මග්ගාබිපතීතීති ඵලකාලෙපි නවත්තබ්බානෙව, අතිතාදිසු එකාරමමණ්ඩනාවෙනපි න වහනබ්බාති, නිබ්බාණංසු පන බහිද්ධා බමමත්තා බහිද්ධාරමමණාති නාම හොනති. එවමෙනසමි පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ නිබ්බතතිනලොකුත්තරුනෙව සතිට්ඨා නාති කපිතාති, සමමාසමුද්දෙන හි සුත්තනතභාජනියසමි යෙව ලොකියලොකුත්තරමියසා සතිට්ඨානා කපිතා, අභිබමම භාජනිය පඤ්ඤාපුච්ඡකෙසු පන ලොකුත්තර යෙවති එවමයං සතිට්ඨාන විභවෙබ්බාපි නිපට්ටවටං නිගර්ඪාව භාජෙත්වා දැසිතොති,

සමමානවිනෝදනී නාම විභවගට්ඨකපාඨය

සතිට්ඨානවිභවගට්ඨකපාඨය

සත්තමො.

ඉද්දති තදනනතරෙ සමමපට්ඨානවිභවෙබ්බ වත්තාගේ ති, ගණන පරිජෙජ්දෙ; තෙන න තතො හෙට්ඨා න උද්ධතති සමමපට්ඨාන පරිවෙජ්දෙ දිපෙති. සමමපට්ඨානා ති, කාරණපට්ඨානා උපායපට්ඨානා යොතිසොපට්ඨානා; ඉධ ගිහිකු ති, ඉමසමි සාසනෙ පටිපන්නකො හිකු; අනුපට්ඨනාන නති, අතිබ්බත්තානං; පාපකාන නති, ලාමකානං;

අකුසලානං ධම්මාන නති, අකොසලුසමුත්තානං ධම්මානං; අනුප්පාදු
 යා ති, න උප්පාදනන්තං; ඡන්දං ජනෙතීති, කතතුකම්පතා සංඛාතං
 කුසලව්ජන්දං ජනෙති උප්පාදෙති; වායමතී ති, පයොගං පරකකමං
 කරෙති; විජිංශං ආරහතී ති, කාසිකවෙතසිකං විරියං කරෙති; විනානං
 පගගණනාතී ති, තෙනෙව සහජාතවිරියෙන විතතං උක්ඛිපති;
 පදහතී ති, පඛානවිරියං කරෙති පටිපාටියා පනෙතාති වත්තාරිපි
 පදාති ආසෙවතා භාවතා බහුලිකමමසාතවබ්බිකිරියාති යොජෙතබ්බාති;
 උප්පනනානං පාපකාන නති, අනුප්පනන නති අවත්තබ්බතං ආපනනා
 නං පාපධම්මානං; පභාණායාති, පජගනන්තං; අනුප්පනනානං
 කුසලානං ධම්මාන නති, අතිබ්බත්තානං කොසලුසංඛාතානං¹
 ධම්මානං; උප්පාදු යා ති, උප්පාදනන්තං; උප්පනනාන නති, තිබ්බත්තානං;
 සීතිකා ති, සීතන්තං; අසමමායායා ති, අතස්සන්තං; භිසොභාභා
 යා ති, පුනප්පුනං භාවාය; වෙජුලායා ති, විජුලභාවාය; භාවනායා ති,
 වඩ්ඪිතා; පාටිපුට්ඨිකා ති, පරිපුරණන්තං; අයං තාව වතුන්තං සමමප්පධා
 නානං උද්දෙසවාරවසෙන එකපදිකො අනුද්ධාරෙ, ඉදාති පටිපාටියා
 නාති පදාති භාජෙත්වා දසෙත්තුං කාමසමුච්ඡිකු අනුප්පනනාන නති
 ආදිනා තයෙන තිද්දෙසවාරෙ ආරඥො. තත්ථ යං ගෙට්ඨා ධම්මසංඛ්‍යා
 ආගතසද්ධිං තං තස්ස වණ්ණනායං වුත්තතයෙනෙව වෙදිතබ්බං.
 යමපන තස්මි අනාගතං තත්ථ ඡන්දනීඥෙසෙ තාව යො ඡන්දෙ ති
 යො ඡන්දනීයවසෙන ඡන්දෙ; ඡන්දකිත්තා ති, ඡන්දකිත්තාවො, ඡන්දකරණා
 කාරෙ වා; කතතුකම්පතා ති, කතතුකාමතා; කුසලො ති, ඡෙකො;
 ධම්මඡන්දෙ ති, සභාවඡන්දෙ; අයං ති ඡන්දෙ නාම තණ්හාඡන්දෙ දිට්ඨි
 ඡන්දෙ විරියඡන්දෙ ධම්මඡන්දෙ ති බහුවිධො නානප්පකාරකො; තෙසු
 ධම්මඡන්දෙ ති ඉමස්මිං ණානෙ කතතුකම්පතා කුසලධම්මඡන්දෙ
 අධිප්පෙතො. ඉමං ඡන්දං ජනෙතී ති, ඡන්දං කුරුමානොව ඡන්දං ජනෙති
 නාම; සංඝ්ඤානී ති, උපසංග්ගෙන පදං වඩ්ඪිතං; උට්ඨිපෙති ති, ඡන්දං
 කුරුමානොව තං උට්ඨිපෙති නාම; සමුට්ඨිපෙති ති, උපසංග්ගෙන පදං
 වඩ්ඪිතං; නිබ්බන්ධනී ති, ඡන්දං කුරුමානොව තං නිබ්බන්ධනී නාම;
 අභිනිබ්බන්ධනී ති උපසංග්ගෙන පදං වඩ්ඪිතං;

අපි ව ඡන්දං කරුනෙතොව ඡන්දං ජනෙති නාම; තමෙව සත්තං
 කරුනෙතො සංඝ්ඤානී නාම; කෙනවිදෙව අනුරුද්ධෙන පතිතං
 පුන උක්ඛිපනො උට්ඨිපෙති නාම; පබ්බිකිතිං පාපෙනො
 සංමුට්ඨිපෙති නාම; තං පාකවං කරුනෙතො නිබ්බන්ධනී නාම;
 අනොසකතතාය අලීන වුත්තතාය අභිමුඛභාවෙන නිබ්බන්ධනෙතො
 අභිනිබ්බන්ධනී නාම; විද්ධනීඥෙසෙ විරියං කරුනෙතොව විජිංශං
 ආරහතී නාම; දුතියපදං උපසංග්ගෙන වඩ්ඪිතං; විරියං කරුනෙතො
 යෙව ව ආසෙව ති භාවෙ ති නාම; පුනප්පුනං කරුනෙතො බහුලි
 කමෙති ආදිතොව කරුනෙතො ආරහතී; පුනප්පුනං කරුනෙතො

සමාදහති; භාවනාවසෙත භජනො ආසෙවති; වසේනො භාවෙති; සබ්බකිවෙසු තදෙව බහුලිකරෙතො බහුලිකණේති ති වෙදිතබ්බො. විතතපග්ගහනිද්දෙසෙ විරියපග්ගහෙන යොජෙතො විතතං පගගණනා ති උක්ඛිංසති ති අන්තො, පුතපුතං පගගණනො සමපගගණනා ති; එවං සම්පග්ගහිතං යථා න පතති. තථා නං විරිය පත්මෙහත උපත්මෙහතො උපත්මෙහති; උපත්මිතිතථි පිර භාවන්තාය පුතපුතං උපත්මෙහතො පවුපුප්ථමෙහති නාම; සීතියාති පදස්ස නිද්දෙසෙ සබ්බසමිදි අසමමානාදිතං සීතීවෙවචනභාවං දස්සෙත්තුං සාසීති සො අසමමාසොති ආදි වුත්තං. එන්ති හෙට්ඨිමං හෙට්ඨිමං පදං උපරිමස්ස උපරිමස්ස පදස්ස අන්තො උපරිමං උපරිමං පදං හෙට්ඨිමස්ස හෙට්ඨිමස්ස අන්තො ති පි වතත්තු වට්ඨති. සෙසං සබ්බත් උත්තානත්මෙවාති අයං තාව පාළිවණ්ණනා;

අයං පනෙත්ථ විනිච්ජය කථා, අයංහි සමමපධානකථා නාම දුට්ඨා ලොකියා ලොකුත්තර ව, තත් ලොකියා සබ්බපුබ්බභාගෙ හොති. සා කස්ස පසංයුත්තපරියායෙන ලොකීයමග්ගකම්මේ වෙදිතබ්බො. වුත්තං හි “තත්ථ වත්තාදෙ මෙ ආවුසො! සමමපධානා, නතමෙ වත්තාදෙ? ඉධා වුසො! හික්ඛු අනුප්පනා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උපප්ප්ථමානා අනන්තාය සංවත්තෙය්සුනති ආතප්පං කරෙති. උප්පනා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අප්ප්ථමානා අනන්තාය සංවත්තෙය්සුනති ආතප්පං කරෙති. අනුප්පනා මෙ කුසලා ධම්මා අනුප්ප්ථමානා අනන්තාය සංවත්තෙය්සුනති ආතප්පං කරෙති. උප්පනා මෙ කුසලා ධම්මා නිරුජ්ඣමානා අනන්තාය සංවත්තෙය්සුනති ආතප්පං කරෙති”ති, එන්ථ ව අනුප්පනා මෙ කුසලා ධම්මා ති සමථිපස්සනා වෙව මග්ගො ව, උප්පනා කුසලා නාම සමථිපස්සනාව, මග්ගො පත සකිං උප්ප්ථමානා නිරුජ්ඣමානො අනන්තාය සංවත්තනකො නාම නත්ථි. සො හි එලස්ස පච්චයං දන්තාව නිරුජ්ඣති. පුරිමස්මිං වා සමථිපස්සනාව ගග්ගෙතබ්බොති වුත්තං. තමපත න යුත්තා, තත් උප්පනා සමථිපස්සනා නිරුජ්ඣමානා අනන්තාය සංවත්තනති ති අන්තස්ස ආවිභාවන්තං ඉදං වන්ථු:- එකො කීර් විණාසවන්තෙරෙ මහාවෙතිස්සඤ්ච මහාබෝධිස්සඤ්ච වන්ථුස්සාමි ති සමාපත්තිලාභිනා භණ්ඩගාගකසාමණේරෙන සද්ධිං ජනපදතො මහා විහාරං ආගන්තවා විහාර පරිවේණං පාවිසි. සායණ්ණසමයෙ මහාහික්ඛු සඤ්ඤා වෙතිස්සං වන්ථුමානෙ වෙතිස්සං වන්ථුනන්තාය න තික්ඛමි. කස්මා? බිණාසවන්තස්ස තිස්ස රතනෙස්ස, මහත්තං ගාරවං හොති. තස්මා හික්ඛුසඤ්ඤා වන්ථුන්තා පටික්ඛනෙන මනුස්සානං සායමාසගන්තවෙලාය සාමණේරං පි අජානාපෙත්ථා වෙතිස්සං වන්ථුස්සාමිති එකකොව තික්ඛමි. සාමණේරෙ කිනත්තු බො ථෙරෙ අවෙලාය එකකොව ගච්ජති ජාතිස්සා මිති උපජ්ඣායස්ස පදනුපදිකොව තික්ඛමි. ථෙරෙ අනාවජ්ජනෙන තස්ස ආගමනං අජානන්තො දක්ඛිණ්වාරෙන මහාවෙතිස්සගණ්ණං

ආරුළොහා, සාමණේරෙයි අනුපදං යෙව ආරුළොහා. මහාථෙරෙ මහා
වෙතියං ඔලොකෙකො බුද්ධාරම්මණං පිතං ගහෙකො සබ්බං වෙනසො
සමන්තාගරිකො හට්ඨපහට්ඨො මහාවෙතියං වන්දති. සාමණේරෙ
ථෙරස්ස වන්දනාකාරං දිස්වා උපජ්ඣායො මෙ අතිවියපසන්නවිනො
වන්දති. කිනත්තුවො පුප්ථාති ලභිකො පූජං කරෙය්‍යාති විනොසි.
ථෙරෙ වන්දිතො උට්ඨාය සිරසි අක්කුලිං යපෙකො මහාවෙතියං ඔලො
කෙකො සීතෙ සාමණේරෙ උක්කාසිකො අත්තනො ආගතභාවං ජානා
පෙසි. ථෙරෙ පරිවනෙකො ඔලොකෙනො කද අගනොසි ති
පුච්ඡි. භූමනාකං වෙතියං වන්දනකාලෙ භනොත! අතිවිය පසන්නා
වෙතියං වන්දිතං. කිනත්තුවො පුප්ථාති ලභිකො පූජෙය්‍යාථා ති, ආම
සාමණේර! ඉමසමිං වෙතියෙ විය අක්කුලු ඵත්තකං ධාතුනිධානං නාම
තත්ති. එවරුපං අසද්ධං මහාපුප්ථං පුප්ථාති ලභිකො කො න
පූජෙය්‍යා ති, තෙන ති භනොත! අධිවාසෙථ ආහරිස්සාමි ති, තාවදෙව
ඤානං සමාපජ්ජිතො ඉද්ධියා හිමවන්තං ගන්තො වණ්ණගක්ඛසම්පණ්ණොති
පුප්ථාති ගහෙකො පරිස්සාවනං පූරෙතො මහාථෙරෙ දක්ඛිණමුඛතො
පච්ඡිමමුඛං අසම්පන්නෙ යෙව ආගතො පුප්ථාති පරිස්සාවනං හත්ථෙ
යපෙකො පූජෙථ භනොත! ති ආහ. ථෙරෙ අතිමන්දුති නො සාමණේර!
පුප්ථාති ති ආහ. ගච්ඡති භනොත! හගවතො ගුණෙ ආවජ්ජෙතො
පූජෙථා ති, ථෙරෙ පච්ඡිමමුඛනිසින්නෙ සොපාණෙන ආරුඤ්ඤා
කුච්ඡවෙදිකාභුමියං පුප්ථාති පූජං කාතුං ආරඥො. වෙදිකාභුමි
පරිපුණ්ණො. පුප්ථාති පතීතො දුතියභුමියං ජණ්ණුපපමාණෙන ඔධිනා
පූරසිංසු. තතො ඔතරිකො පාදවිට්ඨිකපනතිං පූජෙසි. සාපි පරිපූරි.
පරිපුණ්ණභාවං කුතො හෙට්ඨිමතලෙ විකිරිනො අගමාසි. සබ්බං
වෙතියභිගණං පරිපූරි. තසමිං පරිපුණ්ණෙ සාමණේර! පුප්ථාති
න ඛියන්ති ති ආහ. පරිස්සාවනං භනොත අධොමුඛං කරෙථා ති,
අධො මුඛං කතො වාලෙසි. තද පුප්ථාති ඛිණාති.

ථෙරෙ පරිවසාවනං සාමණේරස්ස දතො සද්ධං හත්ථිපාකාරෙන
වෙතියං තික්ඛිතත්තං පදසක්ඛිණං කතො වතුසු යානෙසු වන්දිතො පරිවෙණං
ගච්ඡන්තො විනොසි. යාව මහිද්ධිකො වනායං සාමණේරෙ, සක්ඛියාති
ත්තුවො ඉමං ඉද්ධිත්තභාවං රක්ඛිතුං නො ති තතො න සක්ඛියාති ති
දිස්වා සාමණේරං ආහ. සාමණේර! තුං ඉද්ධති මහිද්ධිකො එවරුපං
පන ඉද්ධං නාසෙකො පච්ඡිමකාලෙ කාණ්ටපසකාරියා හත්ථෙන මද්දිතං
කක්කුයං පිට්ඨියාසි ති, දහරහභාවස්ස නාමෙස දෙසො යං සො උපජ්ඣා
යස්ස කථාය සංවෙජ්ජිතො කම්මට්ඨානං මෙ භනොත! ආවිකල්පාති න යාපි.
අමනාකං උපජ්ඣායො තිං වදති ති තම්පන අසුණෙනො විය අගමාසි.
ථෙරෙ මහාවෙතියක්කු මහාබොධික්කු වන්දිතො සාමණේරං පත්ත
විවරං ගාහාපෙකො අනුපුබ්බෙන කුට්ඨෙහිස්ස මහාවිහාරං අගමාසි.
සාමණේරෙ උපජ්ඣායස්ස පදනුපදිතො හුතො හික්ඛාවාරං න ගච්ඡති.
කතරං ගාමං පටිසථ භනොත! ති පුච්ඡිතො පන ඉද්ධති මෙ උපජ්ඣායො

ශාමවාරං සමපනෙනා හවිසානී තී ඤානා අත්තනො ච උපජ්ඣායස්ස ච පත්තව්වරං ගහෙනා ආකාසෙනාගන්තා ථෙරස්ස පත්තව්වරං දන්තා පිණ්ඩාය පටිසති. ථෙරෙ සබ්බකාලං ඔවදති. සාමණේර ! මා එවමිකාසි. පුපුල්ලනිද්ධිනාම වලා අතිබද්ධා, අසප්පාය රූපාදිදාරමමණං ලභිතා අප්පමත්තකෙනෙව තීජ්ජති. සන්නාය සමාපත්තියා පරිභිනා බ්‍රහ්මවරිය වාසෙ සන්ථමිතිං න සකෙකානතී තී, සාමණේරෙ කිං කථෙති මග්ගං උපජ්ඣායො තී සොදුං න ඉච්ඡති. තථෙව කරෙති. ථෙරෙ අනු පුබ්බෙන වෙතියව්ඤ්ඤානං කරෙන්නො කම්පුපෙලඤ්චිභාරං නාම ගතො තත්ථ වසනෙනපි ථෙරෙ සාමණේරෙ තථෙව කරෙති. අථෙකදිවසං එකා පෙසකාරසීතා අභිරූපා පඨමවයෙ සීතා කම්පුපෙලඤ්ඤාශාමතො තිකම්මනා පදුමසරං ඔරුයා ගායමානා පුප්ඵානි හඤ්ජති. තස්මිං සමයෙ සාමණේරෙ පදුමසරමන්තකෙන ගච්ඡන්නො පත සකකලසිකාය කාණ්ණමකිකා විය තස්සා ගීතසද්දෙ බජ්ඣති. තාවදෙවස්ස ඉද්ධි අත්ත රතිනා, ජින්නපකෙඛා කාතො විය අහොසි. සත්තසමාපත්තිබලෙන පත තත්ථෙව උදකපිට්ඨෙ අපතින්තා සිබ්බලිතුලං විය පතමානං අනු පුබ්බෙන පදුමසරතීරෙ අට්ඨාසි. සො වෙගෙන ගන්තා උපජ්ඣායස්ස පත්තව්වරං දන්තා තිවත්ති. මහාථෙරෙ පගෙව තං මයා දිට්ඨන්ති වාරය මානොපි න තිවත්තිස්සානීති කිඤ්චි අවන්තා පිණ්ඩාය පාමිසි. සාමණේරෙ ගන්තා පදුමසරතීරෙ අට්ඨාසි තස්සා පච්චුත්තරණං ආගමයමානො, සාපි සාමණේරං ආකාසෙන ගච්ඡන්නඤ්ච පුතාගන්තා සීතඤ්ච දිස්වා අද්ධා එස මංතිස්සාය උක්කණ්ණිතො තී ඤානා පටික්කම සාමණේරතී ආහං සොපි පටික්කමි. ඉතර පච්චුත්තරිනා සාටකං තිවාසෙත්වා තං උපසඞ්ගම්මිනා කිං හන්තෙති පුච්ඡි. සො තමන්ථං ආරොවෙසි.

සා බ්‍රහ්මි කාරණෙති සරවාසෙ ආදීනවං. බ්‍රහ්මවරියවාසෙ ආතිසංසඤ්ච දස්සෙත්වා ඔවදමානාපි තස්ස උක්කණ්ණං විනොදෙදුං අසකෙකානතී අයං මම කාරණං එවරූපාය ඉද්ධියා පරිභිනො න ඉද්ධි සුත්තං පරිවච්ඡිතුනති ඉධෙව තිට්ඨා ති වන්තා සරං ගන්තා මානාපිතුනං තමපවත්තිං ආරොවෙසි. තෙපි ආගන්තා නානප්පකාරං ඔවදමානා වචනං අගණ්ණන්තං ආහංසු. ත්වං අමෙහ උච්චාතුලිකානි මා සලලකෙබ්බි. මයං පෙසකාර, සකිස්සාසි පෙසකාරකමමං තාතුනති, සාමණේරෙ ආහං උපාසකා! ගිහිභූතො නාම පෙසකාරකමමං වා කාරෙය්‍ය නලිකාර කමමං වා, කිං ඉමිනා මා සාටකමතෙන ලොහං කරෙථා තී, පෙස කාරකො උදරෙ බද්ධසාටකං දන්තා සරං තෙත්වා සීතරං අද්ධි, සො පෙසකාරකමමං උක්කණ්ණිනා පෙසකාරෙති සද්ධිං සාලාය කමමං කරෙති. අඤ්ඤාසං ඉජ්ජියො පාතොව හත්තං සමපාදෙත්වා ආහරිංසු. තස්ස හරියා න තාව ආගච්ඡති. සො ඉතරෙසු කමමං විස්සරෙත්වා භුඤ්ජමානෙසු තසරං වට්ටෙනො තිසිදි. සා පච්ඡා අගමාසි. අථ නං සො අතිවිරෙන ආගතාසි තී තරෙත්සි. මාතුගාමො ව නාම අපි. වක්කවත්තිරුජානං අත්තති පටිබද්ධවිත්තකං ඤානා දුසං විය

සලකනුයේ. තසමා සා එවමාහ. අසේදැනුම සරේ දැරූපණ්ණලොණා දිනී සනතිනිතානි, බාහිරනො ආහරිතො දයකා පෙසකාරකාපි අපි. අහසෙව එකිකා නිවිපි මග්ගා සරේ ඉදං අපි ඉදං නපි ති න ජානාසි. සවෙ ඉවුප්පි භුසුද්. නො වෙ ඉවුප්පි මා භුසුද්. සො න කෙවලං උසුද් රෙහනං ආහරසි වාචායපි මං සවෙපි ති කුරුකිතො අසුද් පහරණං අපසානෙනා නමෙව තසරදණ්ණිකං නසරනො ලුසුද් නො බිපි. සා තං ආගච්ඡන්තං දිසා ඊසකං පරිවන්ති, තසරදණ්ණිකායා ව කොටි නාම තිබ්ණා හොති. සා තසා පරිවන්තමානාය අනිකොටියං පවිසිතො අට්ඨාසි, සා උභොති හතෙති වෙගෙන අකං අගගහසි. හිත්තට්ඨානුනො ලොතිතං පග්ගර. සො තසමිං කාලෙ උපජ්ඣායසා වචනං අනුසාරි. ඉදං සකාය මං උපජ්ඣායො අනාගතෙ කාණ්ටෙස කාරියා හතෙත මද්දිතං කසුද් යං පිටිසානි ති ආහ. ඉදං ථෙරෙන දිට්ඨං භවිසානි. අහො දිසදසසි අගෙයානි මහාසද්දෙන රෙදිතුං ආරති. තමෙන අසේදැ අලං ආවුසො! මා රෙදි. අකං නාම හිත්තං න සකකා ඉද්දෙන පටිපාකතිකං කාතුනති ආහංසු. සො නාහං එතමන් රෙදුමි. අපි ව බො ඉදං සකාය රෙදුමි ති සබ්බං පටිවන්ති පටිපාටියා කපෙසි. එවං උපපන්නා සමප්පිපසානා නිරුජ්ඣමානා අනන්තං සංවත්තන්ති.

අපරමිවත්තු:-තිංසමන්තා භික්ඛු කල්‍යාණියං මහාවෙතියං වජ්ඣො අට්ඨමග්ගෙන මහාමග්ගං ඔතරමානා අනන්තමග්ගෙ කාමකෙබ්බෙන කාමං කතො ආගච්ඡන්තං එකං මානුසං අද්දසංසු. තසා සරීරං මසිමකං හොති. මසිමකං තමෙව එ එකං කාසාවං කච්ඡං පිළෙතො නිවන්තං ඔලොකියමානො කාමබාණ්ණකො විය බායති. සො දිවසභාගෙ කාමං කතො උපසිසුජ්ඣාමකානං දුරුණං කල්‍යාණං උපතිපිතො පිට්ඨියං විපපතිණෙණති කෙසෙති කුමමග්ගෙන ආගන්තො භික්ඛුනං සමමුඛෙ අට්ඨාසි. සාමණේරු දිසා අසුද් මසුද් ඔලොකියමානා ආවුසො! තුග්ගං පිතා තුග්ගං මහාපිතා¹ තුග්ගං මාතුලොති හසමානා වතො කො නාමොසි තිං උපාසකා! ති නාමං පුච්ඡංසු. සො නාමං පුච්ඡතො විපපිසාරි නුතො දුරුකල්‍යාණං ඡබ්බියො වන්තං සංවිධාය නිවාසෙතො මහාථෙර වජ්ඣො තිට්ඨං නාව හන්තො! ති ආහ. මහාථෙර අට්ඨංසු. දහරසාමණේරු ආගන්තො මහාථෙරණං සමමුඛාපි පරිභාසං කරෙන්නති. උපාසකො ආහ. හන්තො තුමො මං පසසිතො පරිහසථ, එත්තකෙනෙව මන්තං පත්තමහාති සලකෙබ්. අහවිපි පුබ්බො තුමොදිසොව සමණො අහොසිං. තුමොකං පත විත්තොකග්ගතා මත්තමි නපි. අහං ඉමසමිං සාසනෙ මහිද්ධිකො මහානුභාවො අහොසිං. ආකාසං ගහෙතො පසවිං කරෙමි. පසවිං ආකාසං, දුරං ගණිතො සනතිකං කරෙමි. සනතිකං දුරං, වකකවාලසහසං බණෙන විනිවිජ්ඣාමි. හතෙති මෙ පසුපථං. ඉදුති පත මකකට්ඨන්තදිසා, අහං ඉමෙහෙව හතෙති ඉධ

නිසිනොව වැඩිමුද්‍රයෙ පරමසිං. ඉමෙසං යෙව පාදනං වැඩිම
 සුරියෙ පාදකඨලිකං කතා නිසිදිං. එවරුපා මෙ ඉද්ධි පමාදෙන
 අනාරාධිතා, භූමෙහ මා පමජ්ජන්. පමාදෙනයි එවරුපං බාසනං
 පාපුණෙනයි. අපමමතා විහරන්තා රාගිජරාමරණස්ස අන්තං කරුණති.
 තස්මා භූමෙහ මසෙසුඛෙ අරමුණං කරිතා අපමන්තා හොථ
 හනෙත්! යි. තජේතවා ඔවාද මදයි. තෙ තස්ස කප්ථනතස්සෙව සංවේගං
 ආපජ්ජිතා විපස්සමානා නිංසජනා තතේව අරහත්තං පාපුණිංසු නි,
 එවමපි උපපන්නා සමථවිපස්සනා නිරුජ්ඣමානා අනන්තං සංවත්තන්තීති
 වෙදිතබ්බා. අයං තාව ලොකීයසමමප්පධානකථාය විනිවජ්ජයො;
 ලොකුත්තරමග්ගතබ්බෙ පනෙතං එකමෙව විරියං වතුනිවසාධන
 වසෙන වත්තාරී නාමාති ලහති. තත් අනුප්පනිනාන නති, අසමුද්ධාර
 වසෙන වා අනනුභූතාරමුණවසෙන වා අනුප්පන්නානං; අසුඛං හි
 අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධමමා නාම නති.
 අනුප්පන්නා පන උපපජ්ජමානාපි එතෙ යෙව උපපජ්ජන්ති. පභීය
 මානාපි එතෙ යෙව පභීයන්ති. තත් එකවමස්ස වත්තවසෙන කිලෙසා
 නසමුද්ධරන්ති. එකවමස්ස ගන්ධුතඛගමාධිවිපස්සනාතවකමම
 හවානං අසුඛතරවසෙන, කථං? එකවෙවා හි වත්තසමපන්නො හොති.
 තස්ස ද්වාසිති බුදුකවත්තාති වුදුස මහාවත්තාති වෙතියඛගණ
 බොධියඛගණපාතියමාලකඋපොසථාගාරආගන්තුකගම්කවත්තාති ව
 කරුණන්තස්සෙව කිලෙසා ඔකාසං න ලහන්ති. අපරභාගෙ පනස්ස
 වත්තං විස්සජේතවා භින්නවත්තස්ස විවරතො අයොනිසොමනසි
 කාරසෙවෙව සතිවොස්සග්ගසුඛෙ ආගමම උපපජ්ජන්ති. එවමපි අසමුද්ධ
 චාරවසෙන අනුප්පන්නා උපපජ්ජන්ති නාම; එකවෙවා ගන්ධුතෙතො
 හොති. එකමපි නිකායං ගණහාති. වෙපි තයොපි වත්තාරෙපි පසුඛෙපි,
 තස්සෙව තෙපිවකං බුද්ධිවචනං අත්ථවසෙන පාලිවසෙන අනුසනී
 වසෙන පුබ්බාපරවසෙන ගණන්තස්ස සජ්ඣායන්තස්ස විනෝතන්තස්ස
 වාචෙත්තස්ස දෙසෙනත්තස්ස පකාසෙනත්තස්ස කිලෙසා ඔකාසං
 න ලහන්ති. අපරභාගෙ පනස්ස ගන්ධුතෙතං පභාය භූසිතස්ස විවරතො
 අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගමම උපපජ්ජන්ති. එවමපි
 අසමුද්ධාරවසෙන අනුප්පන්නා උපපජ්ජන්ති නාම.

එකවෙවා පන බුත්තඛගමෙ හොති. තෙරස බුත්තගුණෙ¹ සමාදුය
 වත්තති. තස්ස බුත්තගුණෙ පරිහරන්තස්ස කිලෙසා ඔකාසං න ලහන්ති.
 අපරභාගෙ පනස්ස බුත්තඛගාති විස්සජේතවා බාහුලය ආවත්තස්ස
 විවරතො අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගමම උපපජ්ජන්ති.
 එවමපි අසමුද්ධාරවසෙන අනුප්පන්නා උපපජ්ජන්ති නාම; එකවෙවා පන
 අධිප්ප සමාපන්නීප්ප විණ්ණවසි හොති. තස්ස පඨමජ්ඣානාදීප්ප ආවජ්ජන
 ඔසිතාදීනං වසෙන විහරන්තස්ස කිලෙසා ඔකාසං න ලහන්ති. අපර
 භාගෙ පනස්ස පරිනිකජ්ඣානස්ස වා විස්සධාජ්ඣානස්ස වා හස්සාදීප්ප
 අනුප්පන්නස්ස විහරතො අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගමම

උපපන්නි. එවලට අසමුද්ධාරවසෙන අනුප්පන්නා කිලෙසා උපපන්නි නාම; එකවෙලට පන විපස්සනා හොනි. සත්තප්ප වා අනුපස්සනාප්ප¹ අට්ඨාරසප්ප වා මහාවිපස්සනාප්ප කමම කරෙන්නො මෙරති. තස්සෙවං විහරතො කිලෙසා ඔකාසං න ලභනති. අපරභාගෙ පනස්ස විපස්සනාකමම පභාය කායදළ්ඛිබ්බුලස්ස විහරතො අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගමම උපපජ්ජනති. එවලට අසමුද්ධාරවසෙන අනුප්පන්නා කිලෙසා උපපජ්ජනති නාම; එකවෙලට පන තවකමමිකො හොනි උපොසථාගාරභොජනසාලාදීති කරෙති. තස්ස තෙසං උපකරණාති විතෙතනත්තස්ස කිලෙසා ඔකාසං න ලභනති. අපරභාගෙ පනස්ස නවකමම නිට්ඨිතෙ වා විස්සට්ඨි වා අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගමම උපපජ්ජනති. එවලට අසමුද්ධාරවසෙන අනුප්පන්නා කිලෙසා උපපජ්ජනති නාම; එකවෙලට පන බ්‍රහ්මලොකා ආගතො සුඛසන්තො හොනි. තස්ස අනාසෙවනාය කිලෙසා ඔකාසං න ලභනති. අපරභාගෙ පනස්ස ලඛ්‍යාසෙවනස්ස අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගමම උපපජ්ජනති. එවලට අසමුද්ධාරවසෙන අනුප්පන්නා කිලෙසා උපපජ්ජනති නාම; එවං තාව අසමුද්ධාරවසෙන අනුප්පන්නා වෙදිතබ්බා.

කථා අනුභූතාරමභවසෙන? ඉධෙකවෙලට අනුභූතප්පබ්බං මනාපියාදිහෙදං ආරමභං ලභති. තස්ස තත් අයොනිසොමනසිකාර සතිවොස්සග්ගෙ ආගමම රුහාදයො කිලෙසා උපපජ්ජනති. එවං අනුභූතාරමභවසෙන අනුප්පන්නා උපපජ්ජනති නාම; ලොකුතතර මග්ගකබ්බෙ පන එකමෙව විරියං, යෙ ව එවං අනුප්පන්නා උපපජ්ජෙය්‍යං තෙ යථා ථෙව උපපජ්ජනති එවං තෙසං අනුප්පාද කිව්වං උප්පන්නානඤ්ච පභාණතිව්වං සාධෙති. තස්මා උප්පන්නානං පාපකාන නති එත් පන වතුබ්බිධං උප්පන්නං වත්තමානුප්පන්නං භුක්ඛාපිගතුප්පන්නං ඔකාසකතුප්පන්නං භූමිලඤ්ඤාප්පන්නනති, තත් යෙ කිලෙසා විජ්ජමානා උප්පාදිදිසමබ්බිතො ඉදං වත්තමානුප්පන්නං නාම, කමෙව පන ජවිතෙ ආරමභරසං අනුභවිතො නිරුද්ධිවිපාකො භුක්ඛාපිගතං² නාම, කමම උපපජ්ජිතො නිරුද්ධි භුක්ඛාපිගතං² නාම, තදුභයමපි භුක්ඛාපිගතුප්පන්නනති සබ්බං ගවජති. කුසලාකුසලං කමම අඤ්ඤාස්ස කමමස්ස විපාකං පටිබාහිතො අතතො විපාකස්ස ඔකාසං කරෙති. එවං කතෙ ඔකාසෙ විපාකො උපපජ්ජමානො ඔකාසකරණතො පට්ඨාය උප්පන්නොති වුවවති. ඉදං ඔකාස කතුප්පන්නං නාම, පඤ්චකකිකා පන විපස්සනාය භූමි නාම, තෙ අතීතාදිහෙද හොනති. තෙප්ප අනුසයිතකිලෙසා පන අතීතා වා අනාගතා වා පච්චුප්පන්නා වා ති න වත්තබ්බා. අතීතකබ්බෙප්ප අනුසයි තාපි තී අප්පට්ඨිනාව, හොනති. අනාගතකබ්බෙප්ප පච්චුප්පන්නකබ්බෙප්ප අනුසයිතාපි අප්පට්ඨිනා ව හොනති. ඉදං භූමිලඤ්ඤාප්පන්නං නාම, තෙනානු පොරුණා :-

1. I. සත්තප්ප විපස්සනාප්ප.

2. I. පිගතුප්පන්නං.

“නාම නාම භූමිපු අසමුක්ඛාපිතා කිලෙසා භූමිලද්ධාපානානි සංඛංගංගිකානි” යි, අපරමපි වතුබිබිධං උපපන්නං සමුද්ධාරුපපන්නං ආරම්භාධික්ඛානිපුපපන්නං අවික්ඛානිපුපපන්නං අසමුක්ඛාපිතාපනනානි, නාම සමපති වත්තමානං යෙව සමුද්ධාරුපපන්නං නාම, සංඛං වක්ඛානි උමිලෙකා ආරම්භෙක නිමිත්තෙක ගතිතෙක අනුස්සරිතානුස්සරිතකකෙකෙකිලෙසා න උපපජ්ජයන්ති නි න වත්තබ්බා. කසමා? ආරම්භෙකසා අධික්ඛානිතතතා, යථා කිං? යථා බිරුරුක්ඛකසා කුසාරියා ආගතා ගතට්ඨානෙ බිරු. න නික්ඛමිත්තෙක නි න වත්තබ්බං. එවං ඉදං ආරම්භෙකාධික්ඛානිපුපපන්නං නාම, සමාපතතියා අවික්ඛානිතකිලෙසා පන ඉමයම් නාම ආනෙ නුපපජ්ජයන්ති නි න වත්තබ්බං. කසමා? අවික්ඛානිතතතා, යථා කිං? සමෙ බිරුරුක්ඛක කුසාරියා ආගතෙය්‍යං. ඉමයම් නාම ආනෙ බිරු. න නික්ඛමෙය්‍යානි න වත්තබ්බං, එවං ඉදං අවික්ඛානිපුපපන්නං නාම, මග්ගෙක අසමුක්ඛාපිත කිලෙසා පන භවග්ගෙකිබ්බතතය්‍යාපි න උපපජ්ජයන්ති නි පුරිමනගෙකෙව විජාරෙතබ්බං. ඉදං අසමුක්ඛාපිතාපනනං නාම, ඉමෙසු උපපන්නෙසු වත්තමානුපපන්නං භුක්ඛාපිතපුපපන්නං ඔක්ඛාසකපුපපන්නං සමුද්ධාරුපපන්නානි වතුබිබිධං උපපන්නං න මග්ගවජ්ඣං, භූමිලද්ධාපනනං ආරම්භෙකාධික්ඛානිපුපපන්නං අවික්ඛානිපුපපන්නං අසමුක්ඛාපිතාපනනානි වතුබිබිධං මග්ගවජ්ඣං, මග්ගො හි උපපජ්ජමානො එතෙ කිලෙසෙ පජ්ඣති. සො යෙ කිලෙසෙ ජිහ්වති තෙ අතීතා වා අනාගතා වා පච්චුපපන්නා වා හි න වත්තබ්බා.

වුත්තමපි වෙතං “ගඤ්ඤි අතීතෙ කිලෙසෙ පජ්ඣති. තෙන හි බිණං බෙපෙති. තිරුඬං නිරුධෙති. විගතං බ්‍යන්තිකරෙති. අත්ථිකතං අත්ථිකමෙති. අතීතං යං නජී තං පජ්ඣති. ගඤ්ඤි අනාගතෙ කිලෙසෙ පජ්ඣති. තෙන හි අජාතං පජ්ඣති. අතීබ්බතතං අනුපපන්නං අපාතු භූතං පජ්ඣති. අනාගතං යං නජී තං පජ්ඣති. ගඤ්ඤි පච්චුපපන්නෙ කිලෙසෙ පජ්ඣති. තෙන හි රත්තො රුහං පජ්ඣති. දුට්ඨො දෙසං, මුල්ලො මොහං, විතීබ්බො මානං, පරුමට්ඨො දිට්ඨිං, වික්ඛෙපගතො උද්ධවමං, අනිට්ඨිකතො විවික්ඛිතං, ථාමගතො අනුසං පජ්ඣති. කණ්ණපුක්ඛාධිමො පුග්ගඤ්ඤා වත්තනානි, සංඛානිලෙසිතා මග්ගභාවතා හොති. තෙන හි නජී මග්ගභාවතා නජී ඵලසම්මිතිරියා නජී කිලෙසපපාඨං නජී ධම්මාහිසමයො ති, අජී මග්ගභාවතා-පෙ-අජීධම්මාහි සමයො ති, යථාකථංවිස? සෙය්‍යථාපි තරුණො රුක්ඛො-පෙ-අපාතු භූතානෙව න පාතුභවන්ති” ඉති පාළියං අජාතඵලරුක්ඛො ආගතො. ජාතඵලරුක්ඛෙක පන දිපෙතබ්බං. යථා හි සඵලො තරුණවම රුක්ඛො, තස්ස ඵලානි මනුස්සා පරිභුක්ඛෙය්‍යං. සෙසානි පාතෙතා පච්චිකො පුරෙය්‍යං. අඵලෙකසු පුරිසො තං ඵලසුනා ජිහ්වෙය්‍ය. තෙනස්ස නෙව අතීතානි ඵලානි නාසිතානි හොන්ති. න අනාගත පච්චුපපන්නානි ව නාසිතානි, අතීතානි හි මනුස්සෙහි පරිභුක්ඛානි, අනාගතානි අතීබ්බතතානි න සක්කා නාසෙය්‍යං, යමිං පන සමයෙ සො ජිහ්වෙතො තද ඵලානි යෙව නජී ති පච්චුපපන්නානිපි අනාසිතානි

සචෙ පන රුකො අවජිනො අස්ස, අථස්ස පඨවිරසඤ්ච අපොරසඤ්ච
 ආගම්ම යාති ඵලානි තිබ්බත්තොයුං තාති නාසිතාති හොනති.
 තාති ඤි අජාතානෙව න ජායනති. අතිබ්බත්තානෙව න තිබ්බත්තනති.
 අපාතුභුතානෙව න පාතුභවනති. ඵවමෙව මග්ගො නාපි අතීතාදි
 භෙදෙ කිලෙසෙ පජහති. නාපි නපජහති, යෙසඤ්ඤාති කිලෙසානං
 මග්ගෙන බකොසු අපරිඤ්ඤාතෙසු උපපත්ති සියා, මග්ගෙන උපපජ්ජිතා
 බකොනං පරිඤ්ඤාතතා නෙ කිලෙසා අජාතාව න ජායනති.
 අතිබ්බත්තාව න තිබ්බත්තනති. අපාතුභුතාව න පාතුභවනති. තරුණ
 පුතොය ඉත්ථො පුත අවිජායනත්ථං බ්‍යාධිතානං රොගවූපසමත්ථං
 පිතභෙසජෙති වාපි අයමත්ථො විභාවෙනබ්බො.

ඵවං මග්ගො යෙ කිලෙසෙ පජහති. තෙ අතීතා වා අනාගතා වා
 පච්චුප්පන්නා වා ති න වත්තබ්බො. න ච මග්ගො කිලෙසෙ නපජහති.
 යෙ පන මග්ගො කිලෙසෙ පජහති. තෙ සකියං උප්පන්නානං පාප
 කාතනාති ආදි චිත්තං. න කෙවලඤ්ච මග්ගො කිලෙසෙ යෙව පජහති.
 කිලෙසානං පන අපජාතිණත්තො යෙ උප්පජෙත්ථො උපාදින්නකකිකිං
 තෙපි පජහති යෙව. චිත්තවපි වෙනං “සොතාපතතිමග්ගඤ්ඤාණෙන
 අභිසංඝාරවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන සත්තභවෙ ධපෙත්වා අනමනග්ගෙ
 සංසාරෙ යෙ උප්පජෙත්ථො නාමඤ්ච රූපඤ්ච ඵජෙත්තෙ නිරුප්ඤ්ඤති” ති
 විත්ථාරො, ඉති මග්ගො උපාදින්නතො අනුපාදින්නතො ව චුට්ඨාති.
 භවවසෙන පන සොතාපතතිමග්ගො අපායභවතො චුට්ඨාති. සකද
 ගාමිමග්ගො සුගතිභවෙකදෙසතො, අනාගාමිමග්ගො සුගතිකාම
 භවතො, අරහත්තමග්ගො රූපාරූපභවතො චුට්ඨාති. සබ්බභවෙති චුට්ඨාති
 යෙවාතිපි වදනති. අථ මග්ගකකිණේ කථං අනුප්පන්නානං උප්පාදය
 භාවතා හොති? කථං වා උප්පන්නානං සීඨියා? ති, මග්ගප්පවත්තියා ඵව,
 මග්ගො හි පවත්තමානො පුබ්බෙ අනුප්පන්නපුබ්බත්තො අනුප්පන්නො
 නාම චුට්ඨති. අනාගතපුබ්බං හි ණං ගන්ත්වා අනනුභූතපුබ්බං වා
 ආරම්භං අනුභවිත්වා වත්තාරො භවන්ති අනාගතට්ඨානං ආගතම
 අනනුභූතං ආරම්භං අනුභවමාති, යා වස්ස පවත්ති අයමෙව
 සීඨි තාමා ති සීඨියා භාවෙති ති වත්තං වට්ඨති. ඵවමෙතස්ස භික්ඛුනො
 ඉදං ලොකුත්තර මග්ගකකිණේ විරියං අනුප්පන්නානං පාපකානං
 අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදයා ති ආදිති වත්තාරි නාමාති ලභති.
 අයං ලොකුත්තරමග්ගකකිණේ සමමප්පධානකථා, ඵවමෙත්ථ ලොකිය
 ලොකුත්තරමිස්සකා සමමප්පධානා නිද්දිට්ඨා ති.

සුගතගතභාජනියං.

අභිධම්මභාජනියෙ සබ්බාතිපි සමමප්පධානානි ධම්මසබ්බකණ්ණියං
 විභහතස්ස දෙසනා නයස්ස මුඛමනමෙව දස්සෙන්නෙන නිද්දිට්ඨාති.
 තත්ථ නග්ගෙදො වෙදිතබ්බො. කථං? පඨමසමමප්පධානෙ තාව
 සොතාපතතිමග්ගෙ කියානාභිතිවෙසෙ සුද්ධිකපට්ඨපද සුද්ධිකපුඤ්ඤානා

සුඤ්ඤතපටිපදා සුද්ධිකප්පණීතිතා අප්පණීතිතපටිපදා නි ඉමෙසු පඤ්චස්ස ණානෙසු මිත්තං මිත්තං වතුක්කපඤ්චකතයානං වසෙන දස නායා ගොතති. එවං සෙසෙසු පි ති විසතියා අභිනිවේසෙසු ඥා නය සතාති, තාති වතුති අධිපතීති වතුගුණීතාති අට්ඨ, ඉති සුද්ධිකාති ඥා සාධිපතීති අට්ඨා නි සබ්බවපි නයසහස්සං ගොති. තථා දුතියසමප්ප ධානාදීසු සුද්ධිකසමප්පධානො වාති සොත්තාපතතිමග්ගෙ පඤ්ච නය සහස්සාති, යථා ව සොත්තාපතතිමග්ගෙ එවං සෙසමග්ගෙසු පි ති කුසල වසෙනෙව විසති නයසහස්සාති, විපාකෙ පන සමප්පධානෙති කතතබ්බ කිච්චං නඤ්චි ති විපාකවාදො න ගතිතො ති.

අභිධම්මභාජනීයං.

සමප්පධානාති පනෙත්ථ නිබ්බතතිත්තලොකුත්තරුනෙව කපිතා නි ති වෙදිතබ්බාති, පඤ්ඤපුච්ඡකෙ පාලිඅනුසාරෙනෙව සමප්පධානානං කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බො. ආරම්භණ්හනිකෙසු පන සබ්බාතිපි එතාති අප්පමාණං නිබ්බාණං ආරබ්භ පවතතිතො අප්පමාණාරම්භෙනෙව, න මග්ගාරම්භාති, සහජාතගෙතුචසෙන පන මග්ගගෙතුකාති, විමංසං ජෙට්ඨකංකත්වා මග්ගභාවනාකාලෙ මග්ගාධිපතීති, ඡන්දවිත්තජෙට්ඨකාය පන මග්ගභාවනාය න වත්තබ්බාති මග්ගාධිපතීති ති, විරියජෙට්ඨකාය පන අඤ්ඤස්ස විරියස්ස අභාවා න වත්තබ්බාති මග්ගාධිපතීති ති වා න මග්ගාධිපතීති ති වා අතීතාදීසු එකාරම්භණභාවෙනපි නවත්තබ්බාති. නිබ්බාණස්ස පන බ්හිද්ධාධම්මත්තා බ්හිද්ධාරම්භාති නාම ගොතන්ති, එවමෙනස්මි පඤ්ඤපුච්ඡකෙ නිබ්බතතිත්තලොකුත්තරුනෙව සමප්පධා නාති කපිතාති; සමමාසමුද්ධොන හි සුත්තන්තභාජනීයස්මිං යෙව ලොකීය ලොකුත්තරමිස්සකා සමප්පධානා කපිතා; අභිධම්මභාජනීය පඤ්ඤපුච්ඡකෙසු පන ලොකුත්තරු යෙවාති; එවමයං සමප්පධාන විභවෙහාපි තෙපරිච්චං නිහරිත්වා ව භාජෙත්වා දසයිතො ති.

සමමානවිනෝදනීයා නාම විභඛට්ඨකථායං

සමමප්පධානවිභඛනිගද්දසො

අට්ඨමො.

ඉදුති තදනන්තරෙ ඉද්ධිපාදවිභවෙහ වත්තාගේ ති, ගණන පරිච්ඡේදො; ඉද්ධිපාදා ති, එත්ථ ඉජ්ඣතීති ඉද්ධි, සමිජ්ඣතී තිපථජ්ජතී ති අත්ථො. ඉජ්ඣනති වා එතාය සත්තා ඉද්ධා වුද්ධා උක්කංසගතා ගොතන්ති පි ඉද්ධි, පඨමෙනත්තෙත ඉද්ධි එව පාදෙ ඉද්ධිපාදෙ, ඉද්ධිකොට්ඨාසො ති අත්ථො, දුතියෙනත්තෙත ඉද්ධියා පාදෙ ති ඉද්ධිපාදෙ; පාදෙ ති පතිට්ඨා; අභිගමුපායො ති අත්ථො. තෙන හි යස්මා උපරාපරි විසෙසසම්බන්ධානං ඉද්ධිං පජ්ජන්ති පාසුණන්ති. තස්මා පාදෙ ති වුච්චති. එවං තාව වත්තාරො ඉද්ධිපාදා ති එත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉදුති තෙ භාජෙත්වා දසෙහතුං ඉධ හික්ඛු ති ආදිමාරද්ධං.

තත් ඉධි ගිහ්ඛු ති, ඉමසමිං සාසනෙ තික්ඛු; ඡන්දසමාධිපධානසංඛාර සමනනාගතනති, එත් ඡන්දසෙකුතො ඡන්දාසමාධි වා සමාධි ඡන්ද සමාධි; කාතුකමසතාඡන්දං අධිපතිං කරිත්වා පටිලොභසමාධියෙහං අභිවචනං, පධානභූතා සංඛාර පධානසංඛාර; වතුකිව්වසාධකස්ස සමපධානවිරියෙහං අභිවචනං, සමනනාගතනති, ඡන්දසමාධිනා ව පධානසංඛාරෙති ව උපෙතං; ඉද්ධිපාද නති, නිප්පත්ති¹ පරියා සෙන වා ඉජ්ඣිතථෙත්ත ඉජ්ඣිතති එතාස සත්තාඉද්ධි, වුද්ධි උක්කංස ගතා හොනති ති ඉමිනා වා පරියාසෙන ඉද්ධිති සංඛං ගතානං උප වාරජ්ඣානාදිකුසලවිත්තසමපයුත්තානං ඡන්දසමාධිපධානසංඛාරානං අභිව්චානථෙත්ත පාදභූතං සෙසවිත්තවෙතසිකරසිකති අත්ථො, යං ති පරතො ඉද්ධිපාදෙ ති තථාභූතස්ස වෙදනාකඛ්ඤා-පෙ-විඤ්ඤාණකඛ්ඤා ති වුත්තං, තං ඉමිනා අත්ථෙන යුජ්ජති. ඉමිනා නයෙන සෙසෙසුපි අත්ථො වෙදිතබ්බො, යථෙව ගි ඡන්දං අධිපතිං කරිත්වා පටිලොභසමාධි ඡන්දසමාධි ති වුත්තො. එවං විරියං-පෙ-විත්තං විමංසං අධිපතිං කරිත්වා පටිලොභසමාධි විමංසාසමාධි ති වුච්චති.

ඉද්ධි ඡන්දසමාධිආදීති පද්ධති භාජෙත්වා දසෙහං වූං කථාසූච ගිහ්ඛු ති ආදිමාරඬං. තත් ඡන්දසෙකුත ගිහ්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ති, යදි තික්ඛු ඡන්දං අධිපතිං ඡන්දං ජෙට්ඨනා ඡන්දං ධුරං ඡන්දං පුබ්බභවමං කත්වා සමාධිං පටිලොභති නිබ්බතෙතති. එවං නිබ්බතතිනො අයං සමාධි ඡන්දසමාධි නාම වුච්චති ති අත්ථො; විජිග්ගෙකුත ති ආදිසුපි එසෙව නයො, ඉමෙ වුච්චනති පධානසංඛාරානි, එතතාවතා ඡන්දිද්ධිපාදං භාවය මානස්ස තික්ඛුනො පධානානිසංඛාරසංඛාරානං වතුකිව්වසාධකං විරියං කරිතං; නදෙකජ්ඣං අගිසංඤ්ඤාහිත්වා ති, තං සබ්බවපි එකතො රුසිං කත්වා ති අත්ථො; සංඛං ගච්ඡති ති, එකං වොහාරං ගච්ඡති ති වෙදි තබ්බනති අත්ථො, ඉද්ධි ඡන්දසමාධිපධානසංඛාරො ති එතසමිං පද සමුහෙ ඡන්දදිධමෙම භාජෙත්වා දසෙහං වූං කත්වා කතමො ඡන්දෙ ති ආදිමාරඬං. තං උත්තාතත්මෙව, උපෙතො හොති ති, ඉද්ධිපාද සංඛාරො ධම්මරුසි උපෙතො හොති; නෙසං ධම්මානි නති, තෙසං සමප යුත්තානං ඡන්දදිධමානං; ඉද්ධි සමිධි ති ආදීති සබ්බාති නිප්පත්ති¹ වෙච්චතානෙව, එවං සනෙතපි ඉජ්ඣිතකථෙත්ත ඉද්ධි; සමපුණ්ණො ඉද්ධි සමිද්ධි; උපසංගෙන වා පදං වඩ්ඪිතං. ඉජ්ඣිතාකාරො ඉජ්ඣිතා; සමිජ්ඣිතා ති, උපසංගෙන පදං වඩ්ඪිතං. අත්තතො සත්තානෙ පාතු භාවවසෙන ලහනං ලාහො, පරිභික්ඛානවපි විරියාරම්භවසෙන පුත්ත ලාහො පටිලාහො; උපසංගෙන වා පදං වඩ්ඪිතං. පතති ති, අධිගමො; අපරිභානවසෙන සමොපතති ති සමපතති; පුසනා ති, පටිලොභපුසනා; සමජ්ඣිකිසා ති, පටිලොභසමජ්ඣිකිසාව; උපසමපද ති, පටිලොභඋපසමපද එවා ති වෙදිතබ්බො. කථාභූතස්සා ති, තෙතාකාරෙන භූතස්ස; තෙ ඡන්දදිධමෙම පටිලොභිත්වා සිත්තස්සා ති අත්ථො, වෙදනාකඛ්ඤා ති ආදීති ඡන්දදෙහො අත්තො කත්වා වත්තාරොපි බත්වා කරිතා. නෙ ධම්මෙ ති,

තෙ වත්තාරො අරුපකඛනේ ඡන්දයො වා තයො ධම්මෙ තිපි වුත්තං. ආසෙවනී ති ආදීනි වුත්තත්තොව, සෙසඉද්ධිපාදනීඥෙසෙසුපි ඉමිනාව තයෙන අත්තො වෙදිතබ්බො. එත්තාවතා තිං කපිතනනි? චතුත්තං භික්ඛුනං මත්තපපතතං කම්මට්ඨානං කපිතං. එකො හි භික්ඛු ඡන්දං අවස්සයති. කත්තුකම්මතාකුසලධම්මච්ඡන්දෙන අත්තනිබ්බතතියං සති අහං ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බතෙතස්සාමි නථි මයං එතස්ස නිබ්බතනෙ භාරො ති ඡන්දං ජෙට්ඨකං ඡන්දං ධුරං ඡන්දං පුබ්බභගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බතෙතති. එකො විරියං අවස්සයති. එකො විත්තං අවස්සයති. එකො පඤ්ඤං අවස්සයති. පඤ්ඤං අත්තනිබ්බතතියං සති අහං ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බතෙතස්සාමි නථි මයං එතස්ස නිබ්බතනෙ භාරො ති පඤ්ඤං ජෙට්ඨකං පඤ්ඤං ධුරං පඤ්ඤං පුබ්බභගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බතෙතති.

කථං? යථා හි චතුසු අමච්චපුත්තස්සු ආනන්තරං පත්තො විවරනෙත්ත පු එකො උපට්ඨානං අවස්සයි¹ එකො සුරභාවං, එකො ජාතියං, එකො මනනං, කථං? තෙසු හි පරමො උපට්ඨානෙ අපමාදකාරිත්වය අත්ත නිබ්බතතියං සති ලබ්භමානං ලච්ඡාමෙනං ආනන්තරනනි උපට්ඨානං අවස්සයි. දුතියො උපට්ඨානෙ අපමනෙත්තාපි එකච්චො සභ්භාමෙ පච්චුපට්ඨිතෙ සණ්ඨායං න සකෙකාති. අවස්සං බො පන රඤ්ඤ පච්චනෙත්තා කුප්පියස්සති. තස්මිං කුපිතෙ රථධුරෙ කම්මං කත්වා රුජානං ආරුධෙත්වා ආහරුපෙස්සාමෙනං ආනන්තරනනි සුරභාවං අවස්සයි. තතියො සුරභාවෙපි සති එකච්චො භීතජාතියො භොති. ජාතියං සොධෙත්වා ආනන්තරං දදන්තා මයං දස්සනතීති ජාතියං අවස්සයි. චතුත්තො ජාතියාපි එකො අමනනතියො භොති. මනෙත්ත කත්තබ්බ කිච්ච උපානෙත්ත ආහරුපෙස්සාමෙනං ආනන්තරනනි මිත්තං අවස්සයි. තෙ සබ්බෙපි අත්තනො අත්තනො අවස්සයබ්බලෙන ආනන්ත රුති පාපුණ්ණිසු. තත්ථ උපට්ඨානෙ අපමනෙත්තා හුත්වා ආනන්තරං පනෙත්තා විය ඡන්දං අවස්සාය කත්තුකම්මතාකුසලධම්මච්ඡන්දෙන අත්ත නිබ්බතතියං සති අහං ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බතෙතස්සාමි නථි මයං එතස්ස නිබ්බතනෙත්ත භාරො ති ඡන්දං ජෙට්ඨකං ඡන්දං ධුරං ඡන්දං පුබ්බභගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මනිබ්බතතෙත්තො දට්ඨබ්බො රට්ඨපාලත්තෙරො විය, සො හි ආයස්මා ඡන්දං ධුරං කත්වා ලොකුත්තර ධම්මං නිබ්බතෙතයි. සුරභාවෙන රුජානං ආරුධෙත්වා ආනන්තරං පනෙත්තා විය විරියං ජෙට්ඨකං විරියං ධුරං විරියං පුබ්බභගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මනිබ්බතතෙත්තො දට්ඨබ්බො සොණ්ඨෙරො විය, සො හි ආයස්මා විරියං ධුරං කත්වා ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බතෙතයි. ජාතියං සමපතතියං ආනන්තරපනෙත්තා විය විත්තං ජෙට්ඨකං විත්තං ධුරං විත්තං පුබ්බභගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මනිබ්බතතෙත්තො දට්ඨබ්බො සමභුත්තත්තෙරො විය, සො හි ආයස්මා විත්තං ධුරං කත්වා ලොකුත්තර ධම්මං නිබ්බතෙතයි. මනනං අවස්සාය ආනන්තරපනෙත්තා විය මිමංසං

ජෙට්ඨකං චීමංසං ධූරං චීමංසං පුබ්බඛගමං කන්ධා ලොකුත්තරධම්ම නිබ්බන්තකො දට්ඨබ්බො ථෙරෙ මොසරජා විශ, සො හි ආයසමා චීමංසං ධූරං කන්ධා ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බන්තෙති. එත් පන තයො ඡන්දසමාධිපධානසංඛාරසංඛාතා ධම්මා ඉද්ධිපි භොනති. ඉද්ධිපාදපි, සෙසා පන සම්පයුත්තකා වත්තායෙ ඛන්ධා ඉද්ධිපාදයෙව, විරියවිත්ත විමංසාසමාධිපධානසංඛාරසංඛාතාපි තයො ධම්මා ඉද්ධිපි භොනති. ඉද්ධිපාදපි, සෙසා පන සම්පයුත්තකා වත්තායෙ ඛන්ධා ඉද්ධිපාදයෙව, අයං තාව අහෙදතො කථා;

හෙදතො පන ඡන්දෙ ඉද්ධි නාම, ඡන්දධූරෙන භාවිතා වත්තායෙ ඛන්ධා ඡන්දිද්ධිපාදෙ නාම, සමාධි පධානසංඛාරෙ ති ද්වෙ ධම්මා සංඛාරකඤ්චසෙන ඡන්දිද්ධිපාදෙ පවිසන්ති. පාදෙ පච්චියා තිපි වත්තුං වට්ටති යෙව, තත්ත්ව සමාධි ඉද්ධි නාම, සමාධිධූරෙන භාවිතා වත්තායෙ ඛන්ධා සමාධිද්ධිපාදෙ නාම, ඡන්දෙ පධානසංඛාරෙ ති ද්වෙ ධම්මා සංඛාරකඤ්චසෙන සමාධිද්ධිපාදෙ පවිසන්ති. පාදෙ පච්චියා තිපි වත්තුං වට්ටති එව, තත්ත්ව පධානසංඛාරෙ ඉද්ධි නාම, පධාන සංඛාරභාවිතා වත්තායෙ ඛන්ධා පධානසංඛාරිද්ධිපාදෙ නාම, ඡන්දෙ සමාධි ති ද්වෙ ධම්මා සංඛාරකඤ්චසෙන පධානසංඛාරිද්ධිපාදෙ පවිසන්ති. පාදෙ පච්චියා තිපි වත්තුං වට්ටති එව, තත්ත්ව විරියං ඉද්ධි නාම, විත්තං ඉද්ධි නාම, විමංසං ඉද්ධි නාම-පෙ-පාදෙ පච්චියා තිපි වත්තුං වට්ටති එව, අයං හෙදතො කථා නාම.

එත් පන අභිනවං නපි. ගතිතමෙව චිත්තධාතුකං කතං. කථං? ඡන්දෙ සමාධි පධානසංඛාරෙ ති ඉමෙ තයො ධම්මා ඉද්ධිපි භොනති. ඉද්ධිපාදපි, සෙසා සම්පයුත්තකා වත්තායෙ ඛන්ධා ඉද්ධිපාදයෙව, ඉමෙ හි තයො ධම්මා ඉප්පකම්මානා සම්පයුත්තකෙති වතුති බන්ධෙති සද්ධිං යෙව ඉප්පකති න විතා, සම්පයුත්තකා පන වත්තායෙ ඛන්ධා ඉප්පකතයෙවන ඉද්ධි නාම භොනති. පඤ්චානවෙය්න පාදෙ නාම, ඉද්ධි ති වා ඉද්ධි පාදෙ ති වා න අඤ්ඤාසං කසංචි අධිවචනං, සම්පයුත්තකානං වතුත්තං ඛන්ධානං යෙව අධිවචනං, විරියවිත්තවිමංසාසමාධිපධානසංඛාරෙ ති තයොධම්මා-පෙ-වතුත්තං ඛන්ධානං යෙව අධිවචනං, අපි ව පුබ්බභාගො පුබ්බභාගො ඉද්ධිපාදෙ නාම, පටිලාභො පටිලාභො ඉද්ධි නාමා ති වෙදිතබ්බො. අයමත්තො උපචාරෙන වා විපස්සනාය වා දීපෙනබ්බො. පඤ්චානපටිකම්මං හි ඉද්ධිපාදෙ නාම, පඤ්චානං ඉද්ධි නාම, දුතිය තතිය වතුත් ආකාසානඤ්චායතන විඤ්ඤාණඤ්චායතන ආකිඤ්චඤ්ඤායතන තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනපටිකම්මං ඉද්ධිපාදෙ නාම, තෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං ඉද්ධි නාම, සොනාපතතිමය්ගසං විපස්සනා ඉද්ධිපාදෙ නාම, සොනාපතතිමය්ගො ඉද්ධි නාම, සන්දායාමි අනායාමි අරහත්තමය්ගසං විපස්සනා ඉද්ධිපාදෙ නාම, අරහත්තමය්ගො ඉද්ධි නාම, පටිලාභොනාපි දීපෙනුං වට්ටති යෙව. පඤ්චානං හි ඉද්ධිපාදෙ නාම, දුතියඤ්ඤානං ඉද්ධි නාම, දුතියඤ්ඤානං ඉද්ධිපාදෙ නාම, තතියඤ්ඤානං ඉද්ධි නාම, -පෙ- අනායාමිමය්ගො ඉද්ධිපාදෙ නාම,

අරහත්තමයො ඉද්ධි නාම, කෙනටෙය්න ඉද්ධි? කෙනටෙය්න පාදෙ?ති,
ඉජ්ඣිකකටෙය්නෙව ඉද්ධි; පතීට්ඨානටෙය්නෙව පාදෙ; එවමිධාපි
ඉද්ධි ති වා ඉද්ධිපාදෙ ති වා න අඤ්ඤාසං කාසංචි අභිවචනං, සමපසුත්ත
කානං චතුත්තං බක්ඛානං යෙව අභිවචනනති, එවං වුත්තෙ පන ඉද
මාහංසු. චතුත්තං බක්ඛානමෙව අභිවචනං භවෙය්ස. යදි සඨා පරතො
උත්තරවුලලභාජනියං නාම න ආහරෙය්ස. උත්තරවුලලභාජනියෙ
පන ඡන්දෙ යෙව ඡන්ද්ද්ධිපාදෙ, විරියමෙව, විත්තමෙව, විමංසාව චිමං
සිද්ධිපාදෙ ති කපිතං. කෙ වි පන ඉද්ධි නාම අතිපඨනතා ඉද්ධිපාදෙ
නිපඨනතා ති වදිංසු. තෙසං චචනං පටික්ඛිටිකා ඉද්ධිපි ඉද්ධිපාදෙපි
නිපඨනතා තිලක්ඛණබ්භාහතො ති සන්තිට්ඨානං නතං. ඉති ඉමයමිං
සුත්තනතභාජනියෙ ලොකීයලොකුත්තරමිසංසා ඉද්ධිපාද භට්ඨා ති,

සුත්තනතභාජනියං.

අභිධම්මභාජනියං උත්තානත්මෙව. නයා පනෙත්ථ ගණෙනබ්බා.
ඡන්දසමාධිපමානසම්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙතීති වුත්තඨා
නසමිං ගි ලොකුත්තරු ති වත්තාරි නයසහසාති විභත්තාති, විරිය
සමාධිආදිසුපි එසෙව නයො, නථා උත්තරවුලලභාජනියෙ ඡන්ද්ද්ධිපාදෙ
චත්තාරි නයසහසාති විභත්තාති, විරියවිත්තවිමංසිද්ධිපාදෙ චත්තාරි
චත්තාරි ති සබ්බාතිපි අට්ඨන්තං චතුක්කානං චසෙන ආත්තංස නය
සහසාති විභත්තාති, එවමෙතං නිබ්බන්තිහලොකුත්තරුතං යෙව ඉද්ධි
පාදුතං චසෙන ආත්තංසනයසහසාපතිමණ්ඩනං අභිධම්මභාජනියං
කපිතනති වෙදිතබ්බං-පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ පාළිඅනුසාරෙනෙව ඉද්ධිපාදුතං
කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බො. ආරම්මණන්තිකෙසු පන සබ්බෙ පෙනෙ
අපපමාණං නිබ්බාණං ආරබ්භ පවත්තියො අපපමාණාරම්මණං එව,
න මග්ගාරම්මණං, සහජාතගෙතුචසෙන පන මග්ගගෙතුකා, න මග්ගාධි
පතීනො, චත්තාරෙ ගි අධිපතයො අඤ්ඤමඤ්ඤං ගරුං න කරෙන්නති.
කසමා? සං ජෙට්ඨකත්තා, යථා ගි සමජාතීකා සමවයා සමථාමා
සමසිපපා චත්තාරෙ රුජ්ජුත්තා අත්තනො අත්තනො ජෙට්ඨකත්තාය
අඤ්ඤමඤ්ඤාසං අපවිතිං න කරෙන්නති. එවමිමෙපි චත්තාරෙ අධි
පතයො පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං ජෙට්ඨකධම්මතාය අඤ්ඤමඤ්ඤං
ගරුං න කරෙන්නතී එකත්තෙනෙව න මග්ගාධිපතීනො, අතීතාදිසු
එකාරම්මණභාවෙපි න චත්තබ්බො. නිබ්බාණස්ස පන බ්හිද්ධාධම්මත්තා
බ්හිද්ධාරම්මණා නාම ගොන්තීති එවමෙතසමිං පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ නිබ්බන්තිහ
ලොකුත්තරව ඉද්ධිපාදු කපිතා. සමමාසලුඥොන ගි සුත්තනතභාජනි
යසමිං යෙව ලොකීයලොකුත්තරමිසංසා ඉද්ධිපාදු කපිතා. අභිධම්ම
භාජනිය පඤ්ඤාපුච්ඡකෙසු පන ලොකුත්තරු යෙවති, එවමයං ඉද්ධි
පාදවිභමෙතාපි තෙපරිවට්ටං නිගරිතො භාජෙතො දසසිතො ති,

සමමානවිනෝදනීයා නාම විභවගට්ඨකථායං

ඉද්ධිපාද විභවගට්ඨකථායං

නවමො.

ඉදුනි තදනානතරේ බෞද්ධ චිත්ත විභූතියෙහි සන්තානී, ගණන පරිච්ඡේදය; බෞද්ධ චිත්ත විභූතියෙහි, බොධියා බොධියා වා අභියා නි බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා; ඉදං වුත්තං ගොති. යා එසා ධම්මසාමග්ගී යාය ලොකුතතර මිත්තකකුණේ උපපජ්ජමානාය ලීනුද්ධවච්ඡානාසුභතතාමසු ධතනකිල මථානුයෝග උච්චේදසංස්කාරානිති වෙසාදිතං අනෙකෙසං උපද්දවානං පටිපක්කභූතාය සතිධම්මවිවයවිරියපිනිපස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්කාසඛිතා තාය ධම්මසාමග්ගීයා අරියසාවකො බුද්ධිනීති කඤ්ඤා බොධිනී වුච්චති. බුද්ධිනී නිලෙස සන්තානනිදාය උච්චතී, වත්තාරී වා අරියසාවානි පටිවිච්ඡානී, නිබ්බාණමෙව වා සච්ඡිකරෙතී, තස්සා ධම්මසාමග්ගී සඛිතාතාය බොධියා අභියා නි පි බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා; ක්කානචිත්තමග්ගභිතාදිනි විය, යො පනෙස යථා වුත්තප්පකාරය එතාය ධම්මසාමග්ගීයා බුද්ධිනීති කඤ්ඤා අරියසාවකො බොධිනී වුච්චති. තස්ස බොධියා අභියා නි පි බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා; සෙතභිතරථිභාදයො විය, තෙනාහු අච්ඡිකථාවරියා:- “බුද්ධිනකස්ස පුග්ගලස්ස අභියා නි වා බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා”නි, අපි ද “බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා නි තෙනාදේවං බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා? බොධියා සංවත්තනනීති බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා; බුද්ධිනනීති බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා; අනුබුද්ධිනනීති බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා; පටිබුද්ධිනනීති බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා; සම්බුද්ධිනනීති බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා”නි ඉමිනා පටිසම්මද්දනායොනාපි බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා වෙදිනබ්බො. සති සම්මොච්ඡිකතා නි ආදිසු පසන්ධා සුඤ්ඤා ව බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා සම්මොච්ඡිකතා; සති යෙව සම්මොච්ඡිකතා සතිසම්මොච්ඡිකතා; තත්ථ උපධ්මානලක්කණො සතිසම්මොච්ඡිකතා; පටිවයලක්කණො ධම්මවිවයසම්මොච්ඡිකතා; පග්ගහලක්කණො විරියසම්මොච්ඡිකතා; ඵරණලක්කණො පිනිසම්මොච්ඡිකතා; උපසම්මොච්ඡිකතා පස්සද්ධි සම්මොච්ඡිකතා; අවිකෙට්ඨකතා සමාධිසම්මොච්ඡිකතා; පටි සම්මොච්ඡිකතා උපෙක්කාසම්මොච්ඡිකතා; තෙසු “සතිඤ්ඤා ධ්වංගං භික්කවෙ! සබ්බස්මිං වද්දමි”නි වචනතො සබ්බසං බෞද්ධ චිත්ත විභූතියානං උපකාරකතා සතිසම්මොච්ඡිකතා පඨමං වුත්තො. තතො පරං සො තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පටිවිනනීති ආදිනා නයෙන එවං අනුක්කමෙනෙව නික්කප්පයොජ්ජනං පාලියං ආගතමෙව.

කසමා පනෙතෙ සතෙතව වුත්තො අනුනා අනාධිකාරීති, ලීනුද්ධවච්ඡා පටිපක්කතො සබ්බස්මිං තො ව, එත්ථ හි තයො බෞද්ධ චිත්ත විභූතියා ලීනස්ස පටිපක්කා, යථාහ. “යස්මිං ව ධ්වං භික්කවෙ! සම්මයෙ ලීනං විත්තං ගොති, කාලො තස්මිං සම්මයෙ ධම්මවිවයසම්මොච්ඡිකතස්ස භාවනාය, කාලො විරියසම්මොච්ඡිකතස්ස භාවනාය, කාලො පිනිසම්මොච්ඡිකතස්ස භාවනාය”නි, තයො උද්ධවමස්ස පටිපක්කා, යථාහ. “යස්මිං ධ්වං භික්කවෙ! සම්මයෙ උද්ධවං විත්තං ගොති, කාලො තස්මිං සම්මයෙ පස්සද්ධිසම්මොච්ඡිකතස්ස භාවනාය, කාලො සමාධි සම්මොච්ඡිකතස්ස භාවනාය, කාලො උපෙක්කාසම්මොච්ඡිකතස්ස භාවනාය”නි, එතො පනෙත්ථ ලොණවුපනං විය සබ්බබාඤ්ඤානෙසු සබ්බකම්මක අමච්චො විය ව සබ්බසු රුජ්ඣිවෙසු සබ්බබෞද්ධ චිත්ත විභූතියා

ඉවතීමට හෝ සමභවිකාසයේ යථා. “සත්තං ධර්මං භවති” යනුවෙන් වදාළේ, සමභවිකාසයේ පාළු, විකසනයේ සමභවිකාසයේ ඉවතීමට හෝ යෙදේ. එමෙන්ම උපුටාගත් පටිපත්තියේ සමභවිකාසයේ ව සමභවිකාසයේ වුනා නි වෙදිකාවල. ඉදහි තෙසං එකමයේ යෙව් ආරම්භයේ අතතතො අතතතො කිවවසෙන නානාකරණ දෙසෙයුං නානා කතමො සතිසමමාසකමොති? යනු ආරම්භය.

තත් ඉධ භික්ඛු ති, ඉමයම සාසනෙ භික්ඛු; සතිමා සොති ති, පඤ්ඤා පඤ්ඤා යසෙන යසො ධර්මෙ ධර්මා විස සතිමා සතිමා හොති; සතිසමපනෙතො ති අතො; පරමෙතො ති, උත්තමෙන; තඤ්ඤි පරමෙතො සමභවිකාසයේ කිසිකිසියෙක් වෙව මග්ගයෙක් ව අනුලොමතො පරමො නාම හොති උත්තමො සෙවං; සතිමා සමභවිකාසයේ ති, තෙපකතො වුවමනි පඤ්ඤා; සතිමා වෙව තෙපකතො වා ති අතො; කසො සත ඉමයම සතිමා පරිච්ඡේද පඤ්ඤා සමභවිකාසයේ ති, සතිමා බලවහාවදිපනත්තො; සති මි පඤ්ඤා සද්ධිමි උපපජ්ජති විනාසි, පඤ්ඤා සද්ධි උපපජ්ජ මානා බලවති හොති. විනා උපපජ්ජමානා දුබ්බො, තෙතසො බලවහාවදිපනත්තො පඤ්ඤා සමභවිකාසයේ, යථා ති විසු දිසාසු වෙ රුජ මහාමනො තිවෙය්ගො. තෙසු එකො රුජපුත්තො ගහෙතො තිවෙය්ගො. එකො අතතතො ධර්මතො එකකොව, තෙසු රුජපුත්තො ගහෙතො සිතො අතතතො පි තෙපෙත රුජපුත්තො පි තෙපෙත තෙපො හොති. අතතතො ධර්මතො සිතො න තෙත සමතෙපො හොති. එවමෙව රුජපුත්තො ගහෙතො සිතො මහාමනො විස පඤ්ඤා සද්ධි උපපත්තො සති, අතතතො ධර්මතො සිතො විස විනා පඤ්ඤා උපපත්තො; තත් යථා රුජපුත්තො ගහෙතො සිතො අතතතො පි තෙපෙත රුජපුත්තො පි තෙපෙත තෙපො හොති? එමෙන්ම පඤ්ඤා සද්ධි උපපත්තො සති බලවති හොති. යථා අතතතො ධර්මතො සිතො න තෙත සමතෙපො හොති? එමෙන්ම පඤ්ඤා උපපත්තො දුබ්බො හොති ති බලවහාවදිපනත්තො පඤ්ඤා ගතිතො ති; විරහාසමිති, අතතතො වා පරසො වා කායෙන විරහතො වතො වා කසිණ මහාමනො කසිණපරිකමමො වා; විරහාසමිති ති, අතතතො වා පරෙන වා වාචය විරහාසතො බහුකමි වතතසිසෙ යථා ධර්මකපං වා කමමයොනවිතිවජයො වා විමුක්තොයතනසිසෙ යථා ධර්මකපමෙව; සතිමා සොති ති, නං කායවිසුද්ධතො වවිවිසුද්ධතො සමුට්ඨා පෙතො පවත්තො අරුපධර්මකොට්ඨාසො එමෙන්ම උපපජ්ජමා එමෙන්ම රුද්ධො ති සරිතො හොති; අනුසංසිතා ති, පුත්තපුත්තො සරිතො; අසං පුවමනි සතිසමමාසකමොති, අයං එමෙන්ම උපපත්තො සෙස බොජ්ඣංගසමුට්ඨාපිකා විපස්සනාසමපසුත්තො සති සතිසමමාසකමොති නාම කපිගති; සො නාම සමාසයො විහරණො ති, සො භික්ඛු තෙතො කාරෙන උපපත්තො සතිමා සතො හුතො විහරණො; නං බම්බනති, නං විරහතො විරහාසතො හෙට්ඨා වුත්තපසකාරධර්මො;

සා තත්ව නැති නිබන්ධය, තද්වත්ව අසම්පන්නය අමතරයා සමඟ
 කිරීමත්වත් සංවත්තනී නි අනෙක; ධර්මවිවේචනාත්මකයෙකු පි එසෙව
 නයෝ, සාධාරණය වූයේ නැති, වචනම අධිපතිගතත්වය උපන්නවිටිය;
 වේදාන්තය නැති, නා තාවාහං ඉමං පලලකං නිදේශනාම යාව මෙ න
 අනුපාදය අසවේති විතරං විමුච්ඡිමානී නි එවං කායපායෝගො විතරං
 උපන්නවිටිය; කායසංස්කාරා නි, කිණ්ණං බන්ධනං දර්ශනසංස්කාරා
 විතරං සංස්කාරා නි, විකල්පයන්ගෙන් දර්ශනසංස්කාරා; උපෙක්ඛා
 සමූහයෙකු සහිතව සමූහයෙකු සද්ධර්මයෙකු වී තිබේ,

ඉමසම් නයෙ සත්තවේදනාමා ලොකියලොකුත්තර මිත්තකා
 කප්පා; පොරුණකප්පො පන එතතකෙන පානං න ගොතී නි
 විහරිතො දස්සෙසුං. එතෙසු හි අස්සානධර්මෙසු සතිපට්ඨයෝ
 උපෙක්ඛා නි ඉමෙ නයෝ අත්තනො බන්ධනමත්තො ලොකියාව
 ගොතති. තථා මග්ගං අප්පත්තං කාසිකවිටියං, අවිතකක අවිචාරා
 පන පිතිසමාධියෝ ලොකුත්තර ගොතති. සෙසා ලොකියලොකුත්තර
 විසසකා නි, තත්ව අස්සානං තාව ධර්මෙසු සතිපට්ඨයෝ උපෙක්ඛා
 අස්සානධර්මයෝ, ලොකුත්තර පන බිහිසාරධර්මයෝ, තෙසං
 ලොකුත්තරභාවෝ මා යුජ්ජන්. වචනමප්පයෝගෙන නිබන්ධන
 විටියමපි ලොකියනති වදන්තො න කිලමති. අවිතකක අවිචාරා පන
 පිතිසමාධියෝ කදුචි ලොකුත්තරව ගොතති නි, කාමාවචරෙ තාව
 පිතිසමූහයෙකු ලබති. අවිතකක අවිචාරා පිති න ලබති. රූපාවචරෙ
 අවිතකක අවිචාරා පිති ලබති. පිතිසමූහයෙකු පන න ලබති. අරූපාවචරෙ
 සමෙක සමං න ලබති. එත්ව පන අලබ්භමානකං උපාදය ලබ්භමානකා පි
 පටිකම්භෙනා, එවමයං අවිතකක අවිචාරෙ සමාධි කාමාවචරෙතො පි
 නිකම්භෙනා රූපාවචරෙතො පි අරූපාවචරෙතො පි නි නිබන්ධනලොකුත්තර
 යෙවං කපිතො, තථා කාමාවචරෙ සමාධිසමූහයෙකු ලබති. අවිතකක අවිචාරෙ
 පන සමාධි න ලබති. රූපාවචර අරූපාවචරෙසු අවිතකක අවිචාරෙ
 සමාධි ලබති. සමාධිසමූහයෙකු පන න ලබති. එත්ව පන අලබ්භමානකං
 උපාදය ලබ්භමානකො පි පටිකම්භෙනා, එවමයං අවිතකක අවිචාරෙ
 සමාධි කාමාවචරෙතො පි නිකම්භෙනා රූපාවචරෙතො පි අරූපාවචරෙතො
 පි නි නිබන්ධනලොකුත්තර යෙවං කපිතො, අපි ව ලොකියං ගහෙත්වා
 ලොකුත්තරෙ කාතබ්බො, ලොකුත්තරං ගහෙත්වා ලොකියො කාතබ්බො,
 අස්සානධර්මෙසු හි සතිපට්ඨයෝ උපෙක්ඛානං ලොකුත්තර භාවනාකාලො පි
 අපි, තත්ත්වං සුත්තං “අස්සානවිමොක්ඛං බවාහං ආවුසො! සබ්බපාදනකම්මං වදාමි. එවමසම්මෙ අසවා නානුසෙතති” නි,
 ඉමනා සුත්තනෙතන ලොකුත්තර ගොතති. යද පන වචනමප්ප
 යෝගෙන නිබන්ධන කාසිකවිටියෙ අවුපසන්තො යෙව විපස්සනා
 මග්ගෙන සට්ඨයති. තද්වං ලොකුත්තරං ගොතී. යෙ පන ථෙරා

කසිණ්ඤ්ඤානෙ ආනාපානජ්ඣානෙ බ්‍රහ්මවිහාරජ්ඣානෙ ව බොජ්ඣංගො
උග්ගරන්තො න වාරෙනබ්බොති වදන්ති. තෙසං වාදෙ අවිතක්කාවිවාර
පිතිසමාධිසංවොජ්ඣංගා ලොකියා ගොන්ති ති,

දුතියනිකො.

ඉද්දති බොජ්ඣංගානං භාවනාවසෙන පවත්තං තතියනං
දසෙන්නො පුත සත්ත බොජ්ඣංගා ති ආදිමාග. තත්ථාපි අයං අනු
පුබ්බපදවණ්ණො. භාවෙහි ති, වර්ණෙති; අත්තනො සත්තානෙ
පුතපුතං ජනෙති අතිතිබ්බතෙනති; විවෙකනිසිද්ධා නති, විවෙකෙ
තිසිද්ධං; විවෙකො ති, විවිත්තනා; සො වායං තදබ්‍රහ්මවිවෙකො
විකල්පහසමුච්ඡේදපටිපස්සද්ධිතිස්සරණවිවෙකො ති පඤ්චවිධො,
තත්ථ තදබ්‍රහ්මවිවෙකො නාම විපස්සනා; විකල්පහසවිවෙකො නාම
අට්ඨසමාපත්තියො; සමුච්ඡේදවිවෙකො නාම මග්ගො; පටිපස්සද්ධි
විවෙකො නාම එලං; තිස්සරණවිවෙකො නාම සබ්බනිමිත්ත
තිස්සටං තිබ්බාණං; එවමෙනසමිං පඤ්චවිධෙ විවෙකෙ තිසිද්ධං
විවෙකනිසිද්ධා නති තදබ්‍රහ්මවිවෙක තිසිද්ධං සමුච්ඡේද විවෙකනිසිද්ධං
තිස්සරණවිවෙකනිසිද්ධාසඤ්ච සතිසංවොජ්ඣංගං භාවෙති ති අයමන්තො
වෙදිතබ්බො; තථා හි අයං සතිසංවොජ්ඣංගභාවනානුයොගමනු
යුත්තො යොගී විපස්සනාකල්පණේ කිච්චතො තදබ්‍රහ්මවිවෙකනිසිද්ධං
අජ්ඣාසයතො තිස්සරණවිවෙකනිසිද්ධං මග්ගකාලෙ පත කිච්චතො
සමුච්ඡේදවිවෙකනිසිද්ධං ආරම්භන්තො තිස්සරණවිවෙකනිසිද්ධං
සතිසංවොජ්ඣංගං භාවෙති. පඤ්චවිධවිවෙකනිසිද්ධාමපි ති එකෙ,
තෙ හි න කෙවලං බලවිපස්සනා මග්ගඵලකල්පණේසු එව බොජ්ඣංග
උග්ගරන්ති. විපස්සනාපාදක කසිණ්ඤ්ඤාන ආනාපානාසුභ්‍රමහම
විහාරජ්ඣානෙසුපි උග්ගරන්ති. න ව පටිසිද්ධා අට්ඨකථාවරියෙහි,
තස්මා තෙසං මනෙත එතෙසං ඤානානං පවත්තිකල්පණේ කිච්චතො
එව විකල්පහසවිවෙකනිසිද්ධං, යථා ව විපස්සනාකල්පණේ අජ්ඣාස
යතො තිස්සරණවිවෙකනිසිද්ධානති වුත්තං. එවං පටිපස්සද්ධි
විවෙකනිසිද්ධාමපි භාවෙති ති වතනුං වට්ටති. එස නයො විරුග
තිසිද්ධාදිසු, විවෙකට්ඨා. එව හි විරුගාදයො, කෙවලං වෙත්ථ
වොස්සග්ගො දුට්ඨො පරිච්චාගවොස්සග්ගො ව පකනඤ්ඤාවොස්සග්ගො
වා ති, තත්ථ පරිච්චාගවොස්සග්ගො ති විපස්සනාකල්පණේ ව තදබ්‍රහ්ම
වසෙත මග්ගකල්පණේ ව සමුච්ඡේදවසෙත කිලෙසපභාණං, පකනඤ්ඤා
වොස්සග්ගො ති විපස්සනාකල්පණේ තතතිත්තභාවෙන මග්ගකල්පණේ
පත ආරම්භකරණෙන තිබ්බාණපකනඤ්ඤානං, තදුභයමපි ඉමසමිං.
ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙ අත්ථවණ්ණනානසෙ වට්ටති. තථා හි
අයං සතිසංවොජ්ඣංගො යථා වුත්තප්පකාරෙන කිලෙසෙ පරිච්චරති.
තිබ්බාණඤ්ඤා පකනඤ්ඤා. වොස්සග්ගපටිණාමි නති, ඉමිනා පත
සකලෙන වචනෙන වොස්සග්ගත්ථං පරිණමන්තං පරිණතඤ්ඤා;
පරිපච්චන්තං පරිපකකං වා ති ඉදං වුත්තං ගොති; අයං හි බොජ්ඣංග

භාවනාමනුසුද්ධතා භික්ෂු යථා සතිසමෝඡ්ඤායො කිලෙසපරිව්වාහ වොස්සාග්ගත්ථං නිබ්බාණපක්ඛන්දන වොස්සාග්ගත්ථංඤා පරිපච්චති. යථා ව පරිපකෙතො භොති තථා තං භාවෙති තී, එස නයො සෙස බොඡ්ඤායොසුපි; ඉමස්මිංපි නයෙ ලොකියලොකුත්තරමිත්තාකා බොඡ්ඤායො කපිතා ති,

සුත්තානිභාජනියං.

අභිධම්මභාජනියෙ සත්ත පි බොඡ්ඤායො එකතො පුච්ඡිතො විස්සජ්ජනස්ස ව පාරිසෙකකං පුච්ඡිතො විස්සජ්ජනස්ස ව වසෙන දො නසා, තෙසං අත්ථවණ්ණනා ගෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. උපෙක්ඛාසමෝඡ්ඤායොද්දෙසෙ පන උපෙක්ඛන වසෙන උපෙක්ඛා; උපෙක්ඛනාකාරෙ උපෙක්ඛනා; උපෙක්ඛනබ්බසුත්තෙ සමප්පවත්තෙ ධම්මෙ ඉක්ඛති න වොදෙති තී උපෙක්ඛනා; පුග්ගලං උපෙක්ඛාපෙති තී උපෙක්ඛනා; බොඡ්ඤායොවපත්තියා ලොකියඋපෙක්ඛනාය අධිකා උපෙක්ඛනා අභික්ඛපෙක්ඛනා, අබ්භාපාරපජ්ජනෙන¹ මඡ්ඤානභාවො මඡ්ඤානභාවා; සා පන විත්තස්ස න සත්තස්සා ති දිපෙතුං මඡ්ඤානභාවා විත්තස්සා ති චුත්තනාති, අයමෙත්ථ අනුපුබ්බපදවණ්ණනා, නයා පනෙත්ථ ගණෙනබ්බං. සත්තනාමපි හි බොඡ්ඤායොනං එකතො පුච්ඡිතො විස්සජ්ජනෙ එකෙකමග්ගෙ නයසහස්සං නයසහස්සානති වත්තාරි නයසහස්සාති විභතතාති; පාරිසෙකකං පුච්ඡිතො විස්සජ්ජනෙ එකෙකබොඡ්ඤායොවසෙන වත්තාරි වත්තාරි ති සත්ත වකුක්ඛා අට්ඨ වීසති, තාති පුරිමෙහි වතුහි සද්ධං වත්තියං ති සබ්බාතිපි අභිධම්ම භාජනියෙ වත්තියං නයසහස්සාති විභතතාති කුසලානෙව, යස්මා පන එලක්ඛණෙ පි බොඡ්ඤායො ලබ්භනති. කුසලගෙතුකාති ව සාමඤ්ඤාඵලාති, තස්මා තෙසු පි බොඡ්ඤායොදස්සනත්ථං කුසල නිද්දෙසපුබ්බභග්ගොය එව තනතියා විපාකායො ආරද්ධො, සොපි එකතො පුච්ඡිතො විස්සජ්ජනස්ස ව පාරිසෙකකං පුච්ඡිතො විස්සජ්ජනස්ස ව වසෙන උච්චො භොති. සෙසමෙත්ථ ගෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. විපාකෙ පන කුසලතො තිගුණා නයා කාතබ්බා ති,

අභිධම්මභාජනියං.

පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ පාලිඅනුසාරෙනෙව බොඡ්ඤායොනං කුසලාදි භාවො වෙදිතබ්බො. ආරම්භණත්තිකෙසු පන සබ්බපෙත්තෙ අපා මාණං නිබ්බාණං ආරම්භ පවත්තියො අපාමාණාරම්භො යෙව න මග්ගාරම්භො, සහජාතගෙතුචසෙන පනෙත්ථ කුසලා මග්ගගෙතුකා, විරියං වා විමංසං වා ජෙට්ඨකං කත්වා මග්ගභාවනාකාලෙ මග්ගාධි පතීනො, ඡන්දවිත්තජෙට්ඨකාය මග්ගභාවනාය න වත්තබ්බං මග්ගාධි පතීනො ති එලකාලෙ පි න වත්තබ්බං එව, අතීතාදීසු එකාරම්භ භාවෙපි න වත්තබ්බො. නිබ්බාණස්ස පන බහිද්ධාධම්මත්තා බහිද්ධා

රම්මණ නාම හොතරී ති, එවමෙනසමිං පඤ්ඤාපුච්ඡකෙපි නිබ්බතතිත
ලොකුත්තරුචි බොජ්ඣංගයා කපිතා; සමමාසමවුද්ධොත හි සුත්තනන්ත
භාජනියස්සෙව පඨමනායසමිං ලොකියා දුතියනතියෙසු ලොකිය
ලොකුත්තරමිත්තා බොජ්ඣංගයා කපිතා; අභිධම්මභාජනියස්ස පන
චතුසුපි නයෙසු ඉමිසමිඤ්ඤ පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ ලොකුත්තරු යෙවාති,
එවමයං බොජ්ඣංගවිභවෙහ පි තෙපරිචට්ටං නිගරිත්තාව භාජෙත්තා
දසසිතො ති,

සමමාගවිනොදනියා නාම විභවගට්ඨකථාස

බොජ්ඣංගවිභවය නිර්දේශය

දසමො.

ඉදුති තදනන්තරෙ මහාවිභවෙහ අරියසංඝට්ඨකොමගෙහා ති
ආදිසබ්බං සමවිභවෙහ දුක්ඛාරොධගාමිනීපටිපදුනිර්දේශෙ චුත්ත
තයෙනෙව වෙදිතබ්බං. භාවනාවසෙක පාටියෙකකං දසසිතෙ
දුතියනයෙපි සමමාදිට්ඨිං භාවෙති විවේකනියසිත නති ආදිසබ්බං
බොජ්ඣංගවිභවෙහ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. එව මිදං විනාමපි
තයානං වසෙක සුත්තනභාජනියං ලොකියලොකුත්තරමිත්තානමේව
කපිතං. අභිධම්මභාජනියෙ අරියොති අවත්තා අට්ඨකිංසා මගෙහා ති
චුත්තං. එවං අචුත්තෙපි අයං අරියො එව, යථා හි මුද්ධාතිසිත්තස්ස
රඤ්ඤා මුද්ධාතිසිත්තාය දෙවියා කුච්ඡිසමිං ජාතො චුත්තො රුජ
චුත්තො ති අචුත්තෙ පි රුජචුත්තො යෙව හොති. එවමයමපි අරියො ජ
අචුත්තෙ පි අරියො එවාති වෙදිතබ්බො. සෙසමිධාපි සමවිභවෙහ
චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. පඤ්චබ්බිකවාසෙපි අට්ඨකිකො ති
අචුත්තෙ පි අට්ඨකිකො එවාති වෙදිතබ්බො. ලොකුත්තරමගෙහා හි
පඤ්චබ්බිකො නාම නත්ති. අයමෙත්ථ ආවරියානං සමානට්ඨකථා;
විතණ්ඩවාදි පනාහ. “ලොකුත්තරමගෙහා අට්ඨකිකො නාම නත්ති
පඤ්චබ්බිකො යෙව හොති”ති, සො සුත්තං ආහරු ති චුත්තො අද්ධා
අඤ්ඤං අපස්සන්තො ඉමිං මහාසලියතනතො සුත්තපදෙසං
ආහරිස්සති. යා තථාභුතස්ස දිට්ඨි? සාස්ස හොති සමමාදිට්ඨි, යො
තථාභුතස්ස සබ්බපෙසා වායාමො සති, යො තථාභුතස්ස සමාධි?
ඤාස්ස හොති සමමාසමාධි, පුබ්බෙව බො පනස්ස කායකමමං වචිකමමං
ආජිවො සුපරිසුද්ධො හොති ති, තතො එතස්ස අනන්තරං සුත්ත
පදං ආහරු ති වත්තබ්බො. සවෙ ආහරුති ඉවෙචතං කුසලං, තො වෙ
ආහරුති සයං ආහරුත්වා එවමස්සයං අරියො අට්ඨකිකො මගෙහා
භාවනාපාරිසුරිං ගච්ඡති ති ඉමිනා තෙ සන්තුසාසනෙන වාදො හිනෙතො
ලොකුත්තරමගෙහා පඤ්චබ්බිකො නාම නත්ති අට්ඨකිකොව
හොති ති වත්තබ්බො.

ඉමාති පන තිණි අභිගාති පුබ්බෙ පරිසුද්ධාති වත්තනති.
ලොකුත්තරමගකකමෙ පරිසුද්ධිතරුති හොතති. අථ පඤ්චබ්බිකො
මගෙහා ති ඉදං කිමත්ථං ගතිතනති?, අතිරෙකකිවචදස්සනත්ථං; යයමිං හි

සමයෙ මිච්ඡාචාචං පජහති. සමමාචාචං පුරෙති. තස්මි සමයෙ සමමා කම්මන්තසමමාආජීවා නජී. ඉමානි පඤ්ඤාකාරපකඩානෙව මිච්ඡා චාචං පජහනති. සමමාචාචා පන සයං විරතීවසෙන පුරෙති. යස්මි සමයෙ මිච්ඡාකම්මන්තං පජහති සමමා කම්මන්තං පුරෙති. තස්මි සමයෙ සමමාචාචාසමමාආජීවා නජී. ඉමානි පඤ්ඤාකාරපකඩානෙව මිච්ඡාකම්මන්තං පජහනති. සමමාකම්මන්තො පන සයං විරතීවසෙන පුරෙති. යස්මි සමයෙ මිච්ඡාආජීවං පජහති සමමා ආජීවං පුරෙති තස්මි සමයෙ සමමාචාචාසමමාකම්මන්තො නජී. ඉමානි පඤ්ඤාකාරපකඩානෙව මිච්ඡාආජීවං පජහනති. සමමා ආජීවො පන සයං විරතීවසෙන පුරෙති. ඉමං එතෙසං පඤ්ඤාන්තං කාරුපකඩානං කිච්චානිරෝකතං දසෙසංකුං පඤ්ඤාබ්බිකො මග්ගොති ගතිතං. ලොකුත්තරමග්ගො පන අට්ඨබ්බිකොව ගොති. පඤ්ඤාබ්බිකො නාම නජී. යදි සමමාචාචාදිති සද්ධිං අට්ඨබ්බිකො ති වදථ වතස්සො සමමාචාචාවෙනනා තිස්සො සමමාකම්මන්තාවෙනනා සත්ත සමමා ආජීවවෙනනා ති ඉමමහා වෙනනාබ්බුත්තො කථං මුච්චිස්සථ? තස්මා පඤ්ඤාබ්බිකොව ලොකුත්තරමග්ගො ති, වෙනනාබ්බුත්තාව පමුච්චිස්සාම. අට්ඨබ්බිකොව ලොකුත්තරමග්ගො ති ව චක්ඛාම. තිං තාව මහා වත්තාරිසකභාණකො හොසි න හොසි ති පුච්ඡිතබ්බො. සවෙ න හොමි ති වදති තිං අභාණකත්තො ත ජානාසි ති වත්තබ්බො. සවෙ භාණකොසමි ති වදති සුත්තං ආහරති වත්තබ්බො. සවෙ සුත්තං ආහරති ඉවෙචං කුසලං, නො වෙ ආහරති සයං උපරිපණ්ණො සතො ආහරිතබ්බං.

“කතමා ව භික්ඛවෙ! සමමාචාචා?, සමමාචාචාහං භික්ඛවෙ! ආයං වදාමි. අජී භික්ඛවෙ! සමමාචාචා සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපබ්බවෙ පක්කා, අජී භික්ඛවෙ! සමමාචාචා අරිය අනාසවා ලොකුත්තර මග්ගබ්බං, කතමා ව භික්ඛවෙ! සමමාචාචා සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපබ්බවෙපක්කා?, මුසාවාදා වෙරමණි පිසුණවාය වෙරමණි එරුස වායා වෙරමණි සමථපාලාපා වෙරමණි, අයං භික්ඛවෙ! සමමාචාචා සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපබ්බවෙපක්කා; කතමා ව භික්ඛවෙ! සමමාචාචා අරිය අනාසවා ලොකුත්තර මග්ගබ්බං? යා බො භික්ඛවෙ! අරිය විත්තස්ස අනාසවිත්තස්ස අරියමග්ගසමබ්බිකො අරියමග්ගං භාව යතො වතුති වච්ඡවධරිතෙති ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණි, අයං භික්ඛවෙ! සමමාචාචා අරිය අනාසවා ලොකුත්තර මග්ගබ්බං; කතමො ව භික්ඛවෙ! සමමාකම්මන්තො?, සමමාකම්මන්තොහං භික්ඛවෙ! ආයං වදාමි -පෙ- උපබ්බවෙපක්කො, කතමො ව භික්ඛවෙ! සමමා කම්මන්තො අරියො අනාසවො ලොකුත්තරො? -පෙ- කතමො ව භික්ඛවෙ! සමමා ආජීවො?, සමමාආජීවාහං භික්ඛවෙ! ආයං වදාමි -පෙ- උපබ්බවෙපක්කො, කතමො ව භික්ඛවෙ! සමමාආජීවො අරියො අනා සවො ලොකුත්තරො මග්ගබ්බං?, යා බො භික්ඛවෙ! අරියවිත්තස්ස අනාසවිත්තස්ස අරියමග්ගසමබ්බිකො අරියමග්ගං භාවයතො මිච්ඡා

ආජ්චා ආරතී විරතී පටිවිරතී වෙරමෙඤ්ඤි, අයං ඛො භික්ඛවෙ! සමමා ආජ්චො අරියො අනාසවො ලොකුත්තරො මහවිච්ඡික්ඛානි”තති, එවමෙත්ථ චතුරි චවිද්දවමරිතෙති තීති කායද්දවමරිතෙති මිච්ඡාජ්චතො වා ති එකෙකාව විරතී අරියා අනාසවා ලොකුත්තරා මහවිච්ඡික්ඛානති වුත්තා. කුතො එත්ථ වෙතනා ඛුත්තං? කුතො පඤ්ඤාබ්බිකො මග්ගො? ඉදං තෙ සුත්තං අකාමකස්ස ලොකුත්තරමග්ගො අට්ඨබ්බිකො ති දීපෙති. සචෙ එත්තකෙන සලලකෙති ඉච්චෙත්තං කුසලං, නො චෙ සලලකෙති අඤ්ඤානිපි කාරණානි ආහරිත්වා සඤ්ඤාපෙතබ්බො,

වුත්තඤ්ඤාතං භගවතා “යස්මිං ඛො සුභද්ද! ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො න උපලබ්භාති. සමණොපි තත්ථ න උපලබ්භාති-පෙ-ඉමස්මිං ඛො සුභද්ද! ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො උපලබ්භාති. ඉධෙව සුභද්ද! සමණො-පෙ- සුඤ්ඤා පරපපවාදා සමණෙහි අඤ්ඤා”ති, අඤ්ඤාසුපි අනෙකෙසු සුත්තසතෙසු අට්ඨබ්බිකොච මග්ගො ආගතො, කප්ථාච්ඡුපපකරණෙපි වුත්තං:-

මග්ගානට්ඨබ්බිකො සෙට්ඨො සච්චානං චතුරො පදා,
විරුගො සෙට්ඨො ධම්මානං විපදානඤ්ඤා චක්ඛමායී.

අත්ථෙව සුත්තනෙතො ති ආමන්තා, තෙන හි අට්ඨබ්බිකො මග්ගො ති. සචෙ පන එත්තකෙනාපි සඤ්ඤාතං න ගච්ඡති. ගච්ඡ විහාරං පටිසිත්වා යායං පිචාති ති උය්‍යාපෙතබ්බො. උත්තරිථපන කාරණං චක්ඛාති ති අට්ඨානමෙතං, සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව, නයා පනෙත්ථ ගණෙනබ්බො. අට්ඨබ්බිකමග්ගස්මිං හි එකතො පුච්ඡත්වා එකතො විස්සජ්ජනෙ චතුසු මග්ගෙසු චත්තාරි නයසහස්සානි විභතතානි, පඤ්ඤාබ්බිකමග්ගෙ එකතො පුච්ඡත්වා එකතො විස්සජ්ජනෙ චත්තාරි, පාරිඤ්ඤාසු පුච්ඡත්වා පාරිඤ්ඤා විස්සජ්ජනෙ චත්තාරි චත්තාරි ති පඤ්ඤාසු අබ්බෙසු විසති, ඉති පුරිමානි අට්ඨ ඉමානි ව විසති ති සබ්බානිපි මහවිච්ඡික්ඛෙ අට්ඨවිසති නයසහස්සානි විභතතානි, තානි ව ඛො තිබ්බත්තිලොකුත්තරානි කුසලානෙව, විපාකෙ පන කුසලතො තිගුණා නයා කාතබ්බා ති.

අභිධම්මසාජ්ඣිකං.

පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ පාළිඅනුසාරෙනෙව මහවිච්ඡික්ඛානං කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බො. ආරමමණත්තිකෙසු පන සබ්බානිපි එතානි අප්පමාණං නිබ්බාණං ආරබ්භ පටිත්තතො අප්පමාණාරමමණානෙව, න මග්ගා රමමණානි, තෙව හි මග්ගො න ඵලං මග්ගං ආරමමණං කරෙති. සහජාතභෙදානුච්ඡෙදන පනෙත්ථ කුසලානි මග්ගභෙදානානි, විරියං වා විමංසං වා ජෙට්ඨකං කත්වා මග්ගභාවනාකාලෙ මග්ගාධිපතීනි, ඡන්දවිත්තජෙට්ඨිකාය මග්ගභාවනාය න චත්තබ්බානි මග්ගාධිපතීනි ති, ඵලකාලෙපි න චත්තබ්බානෙව, අතීතාදිසු එකාරමමණභාවෙනපි

න වත්තබ්බානි, නිබ්බාණස්ස පන බසිඤ්ඤා ධර්මතතා බසිඤ්ඤා රත්තණානි නාම භොතානි ති. එවමෙනස්මිං පඤ්ඤාපුච්ඡකෙපි නිබ්බත්තිත ලොකුත්තරානෙව මග්ගඛානි කපිතානි, සමමාසමුද්ධොත නි සුත්තනතභාජනියස්මිං යෙව ලොකියලොකුත්තරානි මග්ගඛානි කපි තානි, අභිධම්මභාජනියෙ පන පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ ව ලොකුත්තරානෙවානි, එව මයං මග්ගවිභවෙකාපි තෙපරිවට්ටං නිගරිත්තාව භාජෙත්වා දසසිනො ති.

සමමානවිනෝදනීයා නාම විභවග්ගසංඝාය

මග්ගවිභවග්ගනිදද්දසො

එකාදසමො.

ඉද්දනි තදනනතරෙ ඤානවිභවෙහ යා තාව අයං සකලස්සාපි සුත්තනතභාජනියස්ස පඨමං මාතිකා ධරිතා. තත්ථ ඉධා නි වචනං පුබ්බභාගකරණීයසමපදය සමපන්නස්ස සබ්බප්පකාරජඤාන නිබ්බත්ත කස්ස පුග්ගලස්ස සත්තිස්සයගුත්තසාසනපරිදීපනං අඤ්ඤාසාසනස්ස ව තථාභාවපටිසෙධනං; වුත්තං හෙතං “ඉධෙව භික්ඛවෙ! සමණො-පෙ-පුඤ්ඤ පරප්පවාදු සමණෙහි අඤ්ඤ”ති. භික්ඛු ති, තෙසං ඤානානං නිබ්බත්තකපුග්ගලපරිදීපනං; පාතිමොක්ඛසංවර සංවුද්දො ති, ඉදමස්ස පාතිමොක්ඛසංවරෙ පතිධීතභාවපරිදීපනං; විහරතී ති, ඉදමස්ස තදනුරූපවිහාරසමඛිනිභාවපරිදීපනං; ආචාර ගොවරසමපනොනා ති, ඉදමස්ස හෙට්ඨා පාතිමොක්ඛසංවරස්ස උපරි ඤානානුයෝගස්ස ව උපකාරධම්මපරිදීපනං; අනුමනොසු වජේජසු භසදස්සාමි ති, ඉදමස්ස පාතිමොක්ඛතො අවචනධම්මතාපරිදීපනං; සමාදයා ති, ඉදමස්ස සික්ඛාපදානං අනවසෙසතො ආදානපරිදීපනං; සික්ඛතී ති, ඉදමස්ස සික්ඛාය සමඛිනිභාවපරිදීපනං; සික්ඛාපදෙසු ති, ඉදමස්ස සික්ඛිතබ්බධම්මපරිදීපනං; ඉපදිසෙසු ති, ඉදමස්ස ගුත්ත ආරතාය භූමිපරිදීපනං; රක්ඛිතබ්බානාසපරිදීපනනිතිපි වදනති එව, ගුත්තදමාණි ති, ඉදමස්ස ජසු ආරෙසු සංවිතිතාරකභාව පරිදීපනං; භොජනෙ මත්තඤ්ඤා ති, ඉදමස්ස සන්තොසාදිගුණ පරිදීපනං; සුබ්බරත්තාපරරත්තං ජාගරිසානුසොගමනුසුත්තො ති, ඉදමස්ස කාරණභාවපරිදීපනං; සානවචං නොපත්ත නති, ඉදමස්ස පඤ්ඤාපරිග්ගහිතෙත විරියෙත සානවචකාරිතාපරිදීපනං; බොධි පක්ඛිකානං ධම්මානං භාවනානුසොගමනුසුත්තො ති, ඉදමස්ස පරිපත්තියා නිබ්බධභාගියත්තපරිදීපනං; සො අභික්ඛනෙන-පෙ-තුණ්හිභාවෙ සමපජානාමි භොති ති, ඉදමස්ස සබ්බත් සතිසමප ජඤ්ඤාසමනාගතත්තපරිදීපනං; සො විවිදානං සෙනාසනං භජතී ති, ඉදමස්ස යොගානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපනං; අරඤ්ඤං-පෙ-පටි සලානසාරූපා නති, ඉදමස්ස සෙනාසනප්පභෙදනිරුද්ධිතවිකානිසංස පරිදීපනං; සො අරඤ්ඤාගණො වා ති, ඉදමස්ස වුත්තප්පකාරෙත සෙනාසනෙත සුත්තභාවපරිදීපනං; නිසිද්දතී ති, ඉදමස්ස යොගානුරූප

ඉරියාපථපරිදීපනං; පටිමුඛං සතිං උපධිපෙඨාති, ඉදමස්ස
 යොගාරම්භපරිදීපනං; සො අභිජ්ඣං ළොභෙ පභාසාති ආදි
 පනස්ස කම්මට්ඨානානුයොගෙන නිවරණපාඨාණපරිදීපනං; තස්සෙවං
 පභිතනිවරණස්ස විවිච්චෙව චාමෙති නි ආදි පටිපාටියා
 ක්කානුපපාතනිපරිදීපනං; අපි ච ඉධ භික්ඛු ති, ඉමස්මිං සාසනෙ
 ක්කානුපපාදකො භික්ඛු; ඉදාති යසමා ක්කානුපපාදකො භික්ඛුනා චත්තාරි
 සීලාති සොධෙතබ්බාති. තසමාස්ස පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො ති
 ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරසීලවිසුද්ධිං උපදිසති. ආචාරණොචර
 සම්පන්නො ති ආදිනා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං; සමාදාය සිත්ඛනි සිත්ඛා
 පදෙසු ති ඉමිනා තෙසං දවින්නං සීලානං අනවසෙසනො ආදානං;
 ඉද්දිසෙසු ගුහනද්වායෙ ති ඉමිනා ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං; ගොජනෙ
 මනසකුසුලු ති ඉමිනා පට්ටසන්තිසතිනසීලං; සුඛබරතනාපරරතනනති
 ආදිනා සීලෙ පටිට්ඨිතස්ස කිංතවාචනාය උපකාරකෙ ධරෙම; සො
 අභික්ඛන්තො ති ආදිනා තෙසං ධර්මානං අපරිභානාය කම්මට්ඨා
 නස්ස ච අසම්මොඝාය සතිසම්පජ්ඣකුසමායොගං; සො විවිතනනති
 ආදිනා භාවනානුරූපසෙනාසනපරික්ඛානං; සො අරඤ්ඤගන්තො චා ති
 ආදිනා තං සෙනාසනං උපගතස්ස කිංතානුරූපඉරියාපථසෙව
 කිංතවාචනාරම්භකුච; සො අභිජ්ඣනති ආදිනා ක්කානවාචනා
 රම්භෙන කිංතපට්ඨනිකධර්මපපභාණං; සො ඉමෙ පඤ්චනිවරණ
 පභාසාති ආදිනා එවං පභිතජ්ඣානපට්ඨනිකධර්මස්ස සබ්බජ්ඣානානං
 උපපතතිකකම්මං උපදිසති ති.

මාතිකාවණ්ණනා.

ඉදාති යථා නික්ඛිත්තං මාතිකං පටිපාටියා භාජෙත්වා දස්සෙත්වාං
 ඉඛා ති ඉමස්සා දිට්ඨියා ති ආදි ආරභං, තත්ථ ඉමස්සා දිට්ඨියා ති
 ආදීති දසති පදෙති සික්ඛාත්තයසම්ඛාතං සබ්බඤ්ඤවුද්ධිසාසනමෙව
 කපිතං. තඤ්ඤි බුද්ධොත භගවතා දිට්ඨිතනා දිට්ඨි ති වුවවති. තස්සෙව
 බමනවසෙන ඔනනි, රුච්චනවසෙන රුචි, ගහණවසෙන ආදුසො,
 සභාවචෙත්ත ධම්මො, සික්ඛිතබ්බචෙත්ත විනිසො, තදුභයෙනාපි
 බම්මිවිනිසො, පවුත්තවසෙන පාවචනං, සෙට්ඨවරියචෙත්ත බුහම්
 චරිසං, අනුසිට්ඨිදුතවසෙන සන්ත්තසන නති වුවවති. තසමා ඉමස්සා
 දිට්ඨියා ති ආදිසු ඉමස්සා වුද්ධිදිට්ඨියා ඉමස්සා වුද්ධිබන්ධියා ඉමස්සා
 වුද්ධිරුචියා ඉමස්මිං වුද්ධිආදායෙ ඉමස්මිං වුද්ධිධරෙම ඉමස්මිං වුද්ධි
 විතයෙ; “යෙ ච බො තිං ගොතමි! ධරෙම ජානෙය්‍යාසි. ඉමෙ ධර්මා
 සර්ගාය සංවත්තනනති නො විරුගාය, සංයොගාය සංවත්තනනති නො
 විසංයොගාය, ආවයාය සංවත්තනනති නො අපවයාය, උපාදානාය
 සංවත්තනනති නො පටිතිස්සයනියා, මහිච්ඡනාය සංවත්තනනති නො
 අපච්ඡනාය, අසනතුට්ඨියා සංවත්තනනති නො සනතුට්ඨියා, සම්භණ්ණිකාය
 සංවත්තනනති නො පච්චෙකාය, කොසජ්ජාය සංවත්තනනති නො විරියා
 රම්භාය, දුභරතාය සංවත්තනනති නො සුභරතායාති, එකංසෙන ති

ගොතම්! ධාරෙය්‍යාසි නෙසො ධමමො නෙසො විනයො තෙනං සඤ්ඤාසනනති, යෙ ච ඛො තිං ගොතම්! ධමමෙ ජානෙය්‍යාසි ඉමෙ ධමමා විරුහාය සංවත්තනති නො සරුහාය -පෙ- පුභරතාය සංවත්තනති නො දුභරතායා ති, එකංසෙන හි ගොතම්! ධාරෙය්‍යාසි එසො ධමමො එසො විනයො එතං සඤ්ඤාසන"නති, එවං චුතොත ඉමස්මිං බුද්ධධම්මවිනයෙ ඉමස්මිං බුද්ධපාවචනෙ ඉමස්මිං බුද්ධ බ්‍රහ්මචරියෙ ඉමස්මිං බුද්ධසඤ්ඤාසනෙ හි එවමන්තො වෙදිතබ්බො. අපි චෙතං සික්ඛාත්තාසම්මානං සකලසාසනං භගවතා දිට්ඨිත්තා සමමාදිට්ඨිපච්චයත්තා සමමාදිට්ඨිපුබ්බසිගම්මත්තා ච දිට්ඨි, භගවතො ඛමනවසෙන ඛනති, රුච්චනවසෙන රුචි, ගහණවසෙන ආදයො, අත්තනො කාරකං අපායෙසු අපනමානං ධාරෙතීති ධමමො, සෙව භංකිලෙසපක්ඛං විනයතී ති විනයො, ධමමො ච සො විනයො වා ති ධමමවිනයො, කුසලධමමෙති වා අකුසලධමමානං එස විනයොති ධමමවිනයො, තෙනෙව චුත්තං. "යෙ ච ඛො තිං ගොතම්! ධමමෙ ජානෙය්‍යාසි ඉමෙ ධමමා විරුහාය සංවත්තනති නො සරුහාය -පෙ- එකංසෙන ගොතම්! ධාරෙය්‍යාසි එසො ධමමො එසො විනයො එතං සඤ්ඤාසන"නති, ධමමෙන වා විනයො න දණ්ඩාදීති ති ධමම විනයො, චුත්තමපි චෙතං.

දණ්ඩනෙතෙ දමයනති අංකුසෙහි කසාති ව,
අදණ්ඩන අසන්තෙ නාගො දන්තො මහෙසිනා ති.

තථා "ධමමෙන නීයමානානං කා උසුයා විජානන"නති, ධමමාය වා විනයො ධමමවිනයො, අනවජ්ඣධමමත්ථං හෙස විනයො, න භව භොගාමිසත්ථං, තෙනාහ භගවා "න ඉදං භික්ඛවෙ! බ්‍රහ්මචරියං චුස්සති ජනකුහනත්ථ"නති විත්ථාරො, පුණ්ණන්තෙරොපි ආහ "අනුපාද පරිනිබ්බාණත්ථං ඛො ආචුසො! භගවති බ්‍රහ්මචරියං චුස්සති"ති, විසිට්ඨං වා නයතී ති විනයො, ධමමතො විනයො ධමමවිනයො, සංසාරධමමතො හි සොකාදිධමමතො වා එස විසිට්ඨං නිබ්බාණං නයති. ධමමස්ස වා විනයො න තිත්ථකර්තනති ධමමවිනයො, ධමමභූතො හි භගවා තස්සෙව විනයො, යස්මා වා ධමමා යෙව අභිඤ්ඤාය්‍යා පරිඤ්ඤාය්‍යා පහාතබ්බො භාවෙතබ්බො සච්ඡිකාතබ්බො ච, තස්මා එස ධමමෙසු විනයො න සත්තෙසු න ජීවෙසු වාති ධමමවිනයො, සාත්ථ සබ්බඤ්ජනතාදීති අඤ්ඤාසං වචනතො පධානං වචනනති පච්චනං, පච්චනමෙව පාවචනං, සබ්බචරියා හි විසිට්ඨචරියාභාවෙන බ්‍රහ්මචරියං, දෙවමනුස්සානං සඤ්ඤාභූතස්ස භගවතො සාසනනති සඤ්ඤාසනං, සඤ්ඤානං වා සාසනනතිපි සඤ්ඤාසනං, "සො වො මමච්චයෙන සත්ථා"ති හි ධමමවිනයෙව සත්ථා ති චුතොතා ති, එවමෙනෙසං පදනං අන්තො වෙදිතබ්බො. යස්මා පන ඉමස්මිං යෙව සාසනෙ සබ්බපප කාරජ්ඣානතිබ්බතතො භික්ඛු දිස්සති. න අඤ්ඤාත්ථ, තස්මා තත්ථ තත්ථ ඉමස්සා ති ච ඉමස්මිනති ච අයං නියමො කතො ති වෙදිතබ්බොති. අයං ඉධා ති මාතිකාපදනිද්දෙසස්ස අන්තො.

භික්ඛුනීදෙසෙ සමඤ්ඤායා ති, පඤ්ඤාතතියා; වෛතාරණා ති අනේවා. සමඤ්ඤාය ඵලං හි ඵකච්චො භික්ඛු ති පඤ්ඤායති. තථාහි තිමනාණාදිවහි භික්ඛුසු ගණීයමානෙසු සාමණේරෙපි ගහෙතො සතං භික්ඛු සහස්සං භික්ඛු ති වදන්ති. පටිඤ්ඤායා ති, අත්තනො පටිජානනෙන; පටිඤ්ඤාය පි හි ඵකච්චො භික්ඛු ති පඤ්ඤායති. තස්ස “කො ඵත්ථා”ති “අහං ආවුසො! භික්ඛු”ති ඵවමාදිසු සමභවො දවස්සෙබ්බො. අයං පන ආනන්දනේරෙන වුත්තත්තා ධම්මිකා පටිඤ්ඤා, රතතිභාගෙ පන දුස්සිලාපි පටිපථං ආගව්ජන්තා “කො ඵත්ථා”ති වුත්තෙ අධම්මිකාය පටිඤ්ඤාය අභුතත්ථාය “මයං භික්ඛු”ති වදන්ති. භික්ඛනී ති, යාවති; යො හි කොපි භික්ඛති භික්ඛං ඵසති ගවෙසති සො තං ලභතු වා මා වා අථබ්බො භික්ඛනී ති භික්ඛු; භික්ඛනෙසා ති, බ්බසුප්පෙන පදං වඩ්ඪිතං, භික්ඛනධම්මතාය භික්ඛු ති අනේවා. භික්ඛාවට්ඨිං අජ්ඣුපගතො ති, බුද්ධාදිහි අජ්ඣුපගතං භික්ඛා වරියං අජ්ඣුපගතත්තා භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතො නාම, ගො හි කොපි අප්පං වා මහන්තං වා භොගක්ඛතිං පභාය අභාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො කසිගොරකාදිහි ජීවිකාපපතං හිත්වා ලිඛිතසමප්පිව්ජනෙනෙව භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතො ති භික්ඛු, පරපටි බුද්ධජීවිකත්තා වා විහාරමජ්ඣෙකි කාර්ජනතං භුඤ්ජමානොපි භික්ඛා වරියං අජ්ඣුපගතො ති භික්ඛු; පිණ්ඩාලොපභොජනං තිස්සාය පබ්බජ්ජාය උස්සාහජාතත්තා වා භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතො ති භික්ඛු, අග්ගඵස්සවණ්ණභෙදෙන භික්ඛං පටං ධාරෙති ති භික්ඛාසමබ්බතේ; තත්ථ සත්ථකචේදනෙන අග්ගභෙදො වෙදිතබ්බො. සහස්සග්ගන කොපි හි පටො සත්ථකෙන බණ්ඩාබණ්ඩිකා ජිනො භික්ඛාගෙසා භොති. පුරිමග්ගතො උපධිස්මපි න අග්ගති. සුත්තසංසිඛිතෙන ඵස්සභෙදො වෙදිතබ්බො. සුබසමථස්සො පි හි පටො සුත්තෙහි සංසිඛිතො භික්ඛාස්සො භොති. බරසමථස්සතං පාපුණාති. සුචි මලාදිහි වණ්ණභෙදො වෙදිතබ්බො. සුපරිසුද්ධොපි හි පටො සුචි කමමතො පට්ඨාය සුචිමලෙන හත්ථසෙදමලජලලිකාදිහි අවසානෙ රජනකපකාරණෙහි ව භික්ඛාවණ්ණො භොති. පකතිවණ්ණං විජහති. ඵමං තිභාසාරෙහි භික්ඛාපට්ඨාරණතො භික්ඛාපට්ඨරෙ ති භික්ඛු, හිතීවත්ථිසභාගානං වා කාසාවානං ධාරණමත්තෙනෙව භික්ඛාපට්ඨරෙ ති භික්ඛු, භික්ඛනී පාපකෙ අඤ්ඤාලෙ ධම්මෙ ති භික්ඛු, සොතා පතතිමග්ගෙන පඤ්ඤාකිලෙසෙ භික්ඛනී ති භික්ඛු, සකදගාමිමග්ගෙන වත්තාරෙ, අනාගාමිමග්ගෙන වත්තාරෙ, අරහත්තමග්ගෙන අට්ඨ කිලෙසෙ භික්ඛනී ති භික්ඛු,

ඵත්තාවතා වත්තාරෙ මග්ගට්ඨා දුස්සිතා. භික්ඛනතා ති, ඉමිතා පන වත්තාරෙ ඵලට්ඨා, සොතාපනො හි සොතාපතතිමග්ගෙන පඤ්ඤාකිලෙසෙ භික්ඛනී ති භික්ඛු, සකදගාමි සකදගාමිමග්ගෙන වත්තාරෙ, අනාගාමි අනාගාමිමග්ගෙන වත්තාරෙ, අරහා අරහත්ත

මෙයෙන අවධි කිලෙසෙ තිඤ්ඤා සිතො. එව මගං වතුබ්බිධො ඵලවේණි
 භිත්තතතා පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං භික්ඛු නාම, ඔබ්බිසො
 කිලෙසානං පභාණා භි, එත්ථ ථෙව ඔබ්බි මෙයොධි ව කිලෙසොධි ව,
 ඔබ්බි නාම සීමාමරියාද; තත්ථ සොතාපනේනා මෙයොධිතා ඔබ්බිසො
 කිලෙසානං පභාණා භික්ඛු; තස්ස භි වතුසු මෙයොසු එකෙනෙව
 ඔබ්බිතා කිලෙසා පභිතා, න සකලෙන මග්ගවතුකෙකත, සකදායං
 අනාගාමිසුචි එසෙව නයො, සොතාපනේනා ව කිලෙසොධිතා
 ඔබ්බිසො කිලෙසානං පභාණා භික්ඛු; තස්ස භි පභාතබ්බකිලෙසෙසු
 ඔබ්බිතාව කිලෙසා පභිතා, න සබ්බෙන සබ්බං, අරහා පන අනොධිසොචි
 කිලෙසානං පභාණා භික්ඛු; තස්ස භි මග්ගවතුකෙකත අනොධිතාචි
 කිලෙසා පභිතා, න එකාය මග්ගසීමාය, පභාතබ්බකිලෙසෙසු ව
 අනොධිසොචි කිලෙසා පභිතා, එකාපිති කිලෙසසීමා සිතා නාම
 නත්ථි. එවං සො උභයථාපි අනොධිසො කිලෙසානං පභාණා
 භික්ඛු, සෙසෙකොති පුපුර්ජනකල්පාණකෙන සද්ධිං සත්තඤ්ඤා නිසෙයො
 සික්ඛා සික්ඛනතීති සෙකො, තෙසු යො තොචි සෙකො භික්ඛු ති
 වෙදිතබ්බො. න සික්ඛතීති අසෙසෙකො, සෙකධම්මෙව අතික්කමච
 අග්ගඵලෙ සිතො තතො උත්තරං සික්ඛිතබ්බොභාවතො ටිණ්ණසවො
 අසෙකොති වුවවතී. අවසෙසො පුපුර්ජනභික්ඛු නිසෙයො සික්ඛා තෙව
 සික්ඛතී. න සික්ඛිතො සිතො ති නොමසෙකකතාසෙසෙකොති වෙදි
 තබ්බො. සීලග්ගං සමාධග්ගං පඤ්ඤග්ගං විමුත්තග්ගනති ඉදං අග්ගං
 පඤ්ඤා සිත්තතා අග්ගො භික්ඛු නාම; භග්ගොති, අපාපකො; කල්පාණ
 පුපුර්ජනාදයො භි යාව අරහා තාව භග්ගෙත සීලෙන සමාධිතා
 පඤ්ඤා විමුත්තයො විමුත්තඤ්ඤාදග්ගතෙන ව සමන්තාගතතතා
 භග්ගො භික්ඛු ති සබ්බාං ගච්ඡන්ති. මණ්ඩො භික්ඛු ති, පසනො භික්ඛු;
 සප්පිමණ්ඩො විය අනාවිලො විපසනොති අත්ථො. ඤාණෙති,
 තෙති යෙව සීලසාද්ධිති සමන්තාගතතතා නීලසමන්තාගමෙන
 නීලො පථො විය සාදෙ භික්ඛු ති වෙදිතබ්බො. විගතකිලෙස
 ඵෙග්ගභාවතො වා ටිණ්ණසවොච සාදෙ ති වෙදිතබ්බො. තත්ථ ව
 භිඤ්ඤා පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ති භික්ඛු ඔබ්බිසො කිලෙසානං
 පභාණා භික්ඛු සෙකොති භික්ඛු ති ඉමෙසු තිසු ආනෙසු සත්ත
 සෙකො කපිතා. භිත්තතතා පාපකානං අකුසලානං ධම්මානනති භික්ඛු
 අනොධිසො කිලෙසානං පභාණා භික්ඛු අසෙකොති භික්ඛු අග්ගො
 භික්ඛු මණ්ඩො භික්ඛු ති ඉමෙසු පඤ්ඤා ආනෙසු ටිණ්ණසවොච
 කපිතො. නෙවසෙකකතාසෙකොති එත්ථ පුපුර්ජනොච කපිතො.
 සෙසෙසු ආනෙසු පුපුර්ජනකල්පාණකො සත්තසෙකො ටිණ්ණසවො ති
 ඉමෙ සබ්බෙති කපිතා.

එවං සමඤ්ඤාදිති භික්ඛුං දසෙයොති ඉදති උපසම්පදාවසෙන
 දසෙයොත්තුං සමග්ගෙන සබ්බෙකාති ආදිමාග. තත්ථ සමග්ගෙන
 සමග්ගොති, සබ්බතතිමෙන පරිවෙජ්ඣෙන පඤ්චවග්ගකරණීයෙ
 කමෙම යාවතීතා භික්ඛු කමමපසතො තෙසං ආගතතතා ජ්ඣුරහානං

ජන්දස්ස ආභවතතා සමමුඛිභූතානඤ්ච අපාරිකේකාසනතො එකස්මි
කමෙම සමග්ගභාවං උපගතෙන; ඤාතච්චතුස්සොනා ති, තීති
අනුසාවතාති එකාය ව ඤාතච්චා කාතබ්බෙන; සමමුඛිනා ති,
බමමිකෙන විනයකමෙතන; අඤ්ඤානා ති, වජ්ඣ ඤාතච්ච අනුසාවන
සිමා පරිසසමපතති සමපන්නතතා අකොපෙනබ්බතං අපාරිකේකාසි
තබ්බතං උපගතෙන; ධානාර්ථෙනා ති, කාරණාර්ථෙන සජ්ඣ
සාසනාර්ථෙන; උපසමපනෙනා නාම උපරිභාවං සමාපනො
පනොනා ති අනෙං. භික්ඛුභාවොති උපරිභාවො, තඤ්ඤාස යථා
වුත්තෙන කමෙතන සමාපන්නතතා උපසමපනොනා ති වුවවති.
එතෙන යා ඉමා එතිභික්ඛුඋපසමපද සරණාගමනඋපසමපද ඔවාද
පටිග්ගහණඋපසමපද පඤ්ඤාබ්‍යාකරණඋපසමපද ගරුබම පටිග්ගහණ
උපසමපද දුතෙනඋපසමපද අධ්‍යායානඋපසමපද ඤාතච්චතුස්සකම
උපසමපද ති අධ්‍යායනඋපසමපද වුත්තා. තාසං ඤාතච්චතුස්සකම
උපසමපද දුතෙනඋපසමපද අධ්‍යායනඋපසමපද ති ඉමා තිස්සොව
ථාවරු, සෙසා බුද්ධො ධර්මානෙ යෙව අනෙසුං. තාසු උපසමපදසු
ඉමස්මිං ධානෙ අයං ඤාතච්චතුස්සකමඋපසමපදව අධිපෙතො.

පාතිමොක්ඛසංවරතිද්දෙසෙ පාතිමොක්ඛනති, සික්ඛාපදසීලං;
තං හි යො තං පාති රක්ඛති තං මොක්ඛති මොවෙති ආපාසි
කාදිති දුක්ඛති, තස්මා පාතිමොක්ඛනති වුත්තං. සීලං පතිට්ඨා ති
ආදිති තස්සොව වෙවචනාති, තත්ථ සීල නති කාමඤ්ඤාතං සහකම
වාචාපරියොසානෙන ඉජ්ඣනකස්ස පාතිමොක්ඛස්ස වෙවචනං,
එවං සනෙතපි බමමතො එතං සීලං නාම පාණාතිපාතාදිති වා
විරමනතස්ස වතතපට්ටනතිං වා පුරෙන්නතස්ස වෙනතාදයො බමමා
වෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං පටිසමතිදං “කිං සීලනති? වෙනතා
සීලං වෙනසිකංසීලං සංවරෙසීලං අවිනික්ඛකමොසීල”නති, තත්ථ
වෙනතාසීලං නාම පාණාතිපාතාදිති වා විරමනතස්ස වතතපට්ටනතිං වා
පුරෙන්නතස්ස වෙනතා, වෙනසිකංසීලං නාම පාණාතිපාතාදිති
විරමනතස්ස විරති, අපි ව වෙනතාසීලං නාම පාණාතිපාතාදිති
පජ්ජනතස්ස සත්තකමමපථවෙනතා, වෙනසිකංසීලං නාම “අභිජ්ඣං
පහාය විගතාභිජ්ඣෙන වෙනසා විහරති”ති ආදිතා නයෙන
සංයුත්තමභාවයෙන වුත්තා අනභිජ්ඣා අව්‍යාපාදසමාදිට්ඨිබමමා,
සංවරෙසීලනති එත්ථ පඤ්චවිධෙන සංවරෙ වෙදිතබ්බා පාති
මොක්ඛසංවරෙ සතිසංවරෙ ඤාණසංවරෙ බන්ධනසංවරෙ විරිය
සංවරෙ ති, තස්ස නානාකරණං විසුද්ධිමයෙන වුත්තං. අවිනික්ඛකමො
සීලනති සමාදින්නසීලස්ස කාසිකවාචසිකො අවිනික්ඛකමො, එත්ථ ව
සංවරසීලං අවිනික්ඛකමසීලනති ඉදමෙව නිපාටියායනො සීලං, වෙනතා
සීලං වෙනසිකසීලනති පරියායනො සීලනති වෙදිතබ්බං. යස්මා
පන පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙන භික්ඛු සාසනෙ පතිට්ඨාති නාම.
තස්මා තං පතිට්ඨා ති වුත්තං. පතිට්ඨහති වා එත්ථ භික්ඛු භුසල
බමමා එව වා එත්ථ පතිට්ඨහනති ති පතිට්ඨා, අයමනෙං “සීලෙ පතිට්ඨාය

නරේ සපයෙකු” නි ව “පතිට්ඨා මහාරජ! සීලං සබ්බසං කුසලානං ධම්මානං” නි ව “සීලෙ පතිට්ඨිතස්ස බො මහාරජ! සබ්බ කුසලා ධම්මා න පරිභාසනති” නි ව ආදිසුභතවසෙන වෙදිතබ්බො.

තදෙතං පුබ්බුප්පතති අන්තෙ ආදි, වුත්තමපි වෙතං “තසමාතිහ නිං උතතිඛ! ආදිමෙව විසොධෙති කුසලෙසු ධම්මෙසු, කොවාදි කුසලානං ධම්මානං සීලෙසු පුච්ඡුඛං දිට්ඨි ව උජ්ජනා” නි, යථා හි නගර වසිති නගරං මාපෙතුකාමො පස්මං නගරට්ඨානං සොධෙති. තතො අපරභාගෙ විපිචතුක්කසිඛිකාවකාදි පරිවේෂ්ඨෙන විහරිතො නගරං මාපෙති. එවමෙව යොගාවචරේ ආදිතොව සීලං විසොධෙති. තතො අපරභාගෙ සමථිවිපස්සනා මග්ගඵලනිබ්බාණානි සවිකරෙති. යථා චා පත රජකො පස්මං තිති බාරෙති වන්ථං බොවිතො පරිසුඤ්ඤා වන්තෙ යදිවේකං¹ රහිතජාතං උපනෙති. යථා චා පත ඡේතො විතතකාරේ රූපං ලිඛිතුකාමො ආදිතොව තිත්තිපරිකමමං කරෙති. තතො අපරභාගෙ රූපං සමුට්ඨාපෙති. එවමෙව යොගාවචරේ ආදිතොව සීලං විසොධෙති; අපරභාගෙ සමථිවිපස්සනාදයො ධම්මෙව සවිකරෙති. තසමා සීලං ආදි නි වුත්තං, තදෙතං චරණ සරික්කතාය චරණං, චරණා නි හි පාද වුවවනති. යථා හි ජිත්තචරණස්ස පුරිසස්ස දිසඛිමනාතිසඛිකාරේ න ජායති. පරිපුණ්ණපාදස්සෙව ජායති. එවමෙව යස්ස සීලං භින්නං හොති බණ්ඩං අපරිපුණ්ණං, තස්ස නිබ්බාණගමනාය ඤාණගමනං න සමපජ්ජති, යස්ස පත නං අභින්නං හොති අබණ්ඩං පරිපුණ්ණං, තස්ස නිබ්බාණගමනාය ඤාණගමනං සමපජ්ජති. තසමා සීලං චරණනති වුත්තං. තදෙතං සංයමනවසෙන සංඝමො, සංචරණවසෙන සංචරෙති, උභයෙනාපි සීලසංයමො වෙව සීලසංචරෙ ව කපිතො. වචනන්තො පනෙත්ථ සංයමෙති විනික්කම විපජ්ජනං පුග්ගලං චා සංයමෙති විනික්කමවසෙන තස්ස විපජ්ජිතුං න දෙති ති සංයමො, විනික්කමස්ස පවෙසනආරං සංචරති පිදහති තිපි සංචරෙ; මොක්ඛනති, උත්තමං; මුඛභූතං චා; යථා හි සත්තානං චතුර්ඛිධො ආභාරේ මුඛෙන පටිසිත්වා අඛිමඛිතාති ඵරති. එවං යොගිනොපි චතුර්මකකුසලං සීලමුඛෙන පටිසිත්වා අත්ථසිද්ධිං සමපාදෙති. තෙන වුත්තං මොක්ඛනති, පමුඛෙන² සාධු ති පාමොක්ඛං; පුබ්බඛිතමං සෙට්ඨං පධානනති අන්තො. කුසලානං ධම්මානං සමාපනතිස්සාති, -චතුර්මකකුසලානං පටිලාභන්තො පාමොක්ඛං පුබ්බඛිතමං සෙට්ඨං පධානනති වෙදිතබ්බං; කාසිකො අවිනික්කමො ති, තිපිධං කායසුවරිතං; චාචසිකො ති, චතුර්ඛිධං වට්ඨිවරිතං; කාසික චාචසිකො ති, තදුභයං; ඉමිනා ආජ්චට්ඨමකසීලං පරියාදය දස්සෙති. සංවුත්තො ති, පිතිතො; සංවුතිත්ථියො පිතිතිත්ථියො ති අන්තො. යථා හි සංවුත්තආරං ගෙහං සංවුතගෙහං පිතිතගෙහනති වුවති. එවමිධ සංවුතිත්ථියො සංවුත්තො ති වුත්තො. පාතිමොක්ඛ සංචරෙනා ති, පාතිමොක්ඛෙන ව සංචරෙන ව; පාතිමොක්ඛසඛිකා තෙන වා සංචරෙන; උපෙත්තො ති ආදිති වුත්තන්තොනෙව, ඉතිසති ති

ආදීහි සහනාති පි පදෙහි පාඨමොක්කසංවරසිලෙ තිත්තං හිකුන්තො
ඉරියාපථවිහාරෙ කපිතො.

ආචාරගොවරනීදේශෙ කියැවෙයි හඟවා සමණොචාරං සමණ
ගොවරං කපෙතුකාමො ආචාරගොවරසමසන්නාති අපඨි ආචාරෙහි
අපඨි අනාචාරෙහි ති පදං උද්ධරි. යථා පන මග්ගකුසලො පුරිසො මග්ගං
ආචික්කන්තො වාමං මුඛෙදි දකඛිණං ගණනාති පඨමං මුඛෙදිතබ්බං
සහගමිතං උපපඨමග්ගං ආචික්කති. පඨන් ගහෙතබ්බං බෙමමග්ගං
උප්ප්මග්ගං, එවමෙව මග්ගකුසලපුරිසසද්දිසො ධම්මරුජා පඨමං පතා
තබ්බං බුද්ධපතිකුට්ඨං අනාචාරං ආචික්කන්තො පඨන් ආචාරං ආචික්කතු
කාමො නපඨි කපිතො අනාචාරෙහි? ති ආදිමාහ. පුරිසෙන හි
ආචික්කිතමග්ගො සමපජේය්‍ය වා න වා, තථාගන්තො ආචික්කිතමග්ගො
අපණ්ණකො ඉන්ද්‍රිය විස්සට්ඨං වජිරං විශ අවිරජ්ජනකො නිබ්බාණ
තගරං යෙව සමොසරති. තෙන වුත්තං “පුරිසො මග්ගකුසලො ති
බො තිස්ස ! තථාගතස්සෙනං අභිවචනං අරහතො සමොසමුද්ධාස්සා”ති,
යස්මා වා සසිසං තභානෙන පතිනසෙදමලජලලිකස්ස පුරිසස්ස මාලා
ගකුට්ඨෙලපනාදිවිභුසනවිධානං විශ පතිනපාපධම්මස්ස කල්‍යාණධම්ම
සමායොගො සමපන්නරුපො හොති. තස්මා සෙදමලජලලිකං විශ
පතාතබ්බං පඨමං අනාචාරං ආචික්කන්තො පතිනසෙදමලජලලිකස්ස
මාලාගකුට්ඨෙලපනාදිවිභුසනවිධානං විශ පඨන් ආචාරං ආචික්කතු
කාමොපි නපඨි කපිතො අනාචාරෙහි? ති ආදිමාහ. තථ භාගිකො
විනික්කමො ති, තිවිධං කායදුච්චරිතං; වාචසීකො විනික්කමො ති,
චතුර්විධං චච්චරිතං; භාගිකවාචසීකො විනික්කමො ති, තදුහයං;
එවං ආජිවට්ඨමකසීලස්සෙව විනික්කමං දස්සෙයි. යස්මා පන
න කෙවලං කායවාචනී එව අනාචාරං ආචරති මහසාපි ආචරති එව;
තස්මා තං දස්සෙතුං සබ්බමපි දුස්සීලාං අනාචාරෙහි වුත්තං.

තථ එකවරියං අනාචාරං විහජ්ජිතා දස්සෙන්නො ඉබ්බෙවෙව
මෙඵදුනෙනා ති ආදිමාහ. තථ මෙඵදුනෙනා ති, පච්චයගෙතුකෙන
මෙඵදුනෙන; විහාරෙ උට්ඨිතං හි අරඤ්ඤතො වා ආහරිතො රක්ඛිත
ගොපිතං මෙඵං එවං මෙ පච්චයං දස්සන්ති ති උපට්ඨාකානං දුකුං
න වට්ටති. එවං හි ජීවිතං කපෙපන්නො අනෙසනාය මිථ්‍යාජීවෙන ජීවති.
සො දිට්ඨෙවෙව ධම්මෙ ගරහං පාපුණාති. සමපරයෙ ව අපායපරිපූරකො
හොති. අත්තනො පුග්ගලිකමෙඵං කුලසංගහන්තාය දදනෙනා කුලදුස්සන
දුක්ඛටං ආපජ්ජති. පරපුග්ගලිකං ථෙය්‍යවිතෙතන දදමානො
භණ්ඩගෙහන කාරෙතබ්බො. සබ්බකෙපි එසෙව නයො, සමෙව පන
තං ඉස්සරවතාය දෙති ගරුභණ්ඩවිස්සජ්ජනං ආපජ්ජති. කතරෙ
පන මෙඵ ගරුභණ්ඩං හොති? කතරෙ න හොති? ති, යො තාව
අරෙපිමො සයඤ්ජානො, සො සබ්බෙන පරිච්ඡින්නට්ඨානෙ යෙව ගරු
භණ්ඩං, තනො පරං න ගරුභණ්ඩං, රොපිතට්ඨානෙ සබ්බෙන
සබ්බං ගරුභණ්ඩං, සො පන පමාණෙන පරිච්ඡින්නො, තෙලනාශ්‍රිපා
මාණො හි ගරුභණ්ඩං න තනො හෙට්ඨා, යස්ස පන හිකුන්තො

තෙලනාළියා වා කතතරදණ්ඩික වා අපේවා තෙන එතීකමමි කතො ගහෙනබ්බො, එතීකමමි තදග්ගනකං වා අතීරෙකං වා වට්ටති. ඔමකං¹ න වට්ටති. හත්ථකමමපි උදකාගරණමතතං වා අපභරිතකරණ මතතං වා න වට්ටති. තං එවරං කාතුං වට්ටති. තසමා පොකලඤ්ඤො වා පංසුං උග්ගිරිතො සොපානං වා අත්ථරුපෙතො විසමට්ඨානං වා සමං කතො ගහෙනුං වට්ටති. එතීකමම අකතො ගහිතො තත්ථ වසනොත නෙව පරිභුඤ්ජනබ්බො. පක්කමනොතන සබ්බිකං කතො උපෙතො ගතකබ්බො. අසතියා ගහෙනො ගතෙන යත් ගතො සරතී තතො පච්චාගරිතබ්බො. සවෙ අනතර හයං ගොති. සමපතනවිහාරෙ උපෙතො ගතකබ්බො. මනුස්සා විහාරං ගතො වෙළං යාවනති. භික්ඛු සබ්බිකොති දාතුං න විසභනති. මනුස්සා පුනපුනං යාවනති වා තපේන්නති වා, තද භික්ඛුති දණ්ඩිකමම කතො ගණ්හපා ති වතතුං වට්ටති. වෙළදුනං නාම න ගොති. සවෙ තෙ දණ්ඩිකමමත්ථාය වාසි ඵරසු ආදීනි වා බාදනීයභොජනීයං වා දෙනති. ගහෙනුං න වට්ටති. විනාශට්ඨකපාඨයං පන “දබ්බගෙහා මනුස්සා ගණ්හිතො ගච්ඡන්තා න වාරෙතබ්බො”ති වුතතං. සවෙ සබ්බස්ස වෙළඳුමෙබ්බ වෙළදුසිකා උපපජ්ජන්ති තං ආකොටාපෙනානං වෙළ නස්සති කිං කාතබ්බනති? භික්ඛාවාරෙ මනුස්සානං ආවිකඛිතබ්බං. සවෙ කොටෙටුං න ඉච්ඡන්ති සමභාගං ලභිස්සපා ති වතතබ්බො. න ඉච්ඡන්ති යෙව වෙ කොට්ඨාසෙ ලභිස්සපා ති වතතබ්බො, එවමපි අතිච්ඡන්තාසු නට්ඨන අපේවා තත්ථ කුමභාකං බණ්ණසති දණ්ඩිකමම කරිස්සපා කොටෙටුතො ගණ්හපා ති වතතබ්බො. වෙළදුනං නාම න ගොති. වෙළඳුමෙබ්බ අගහිමති උට්ඨිතෙපි උදකෙන වුග්ගමානවෙළසුපි එසෙව නයො,

රුකෙබ්බසුපි අයමෙව කපාමග්ගො, රුකෙබ්බා පන සුච්ඡිදණ්ඩි කපපමාණො ගරුහණ්ඩො ගොති. සබ්බිකෙ රුකෙබ්බ කොටාපෙනො සබ්බං අනාපුච්ඡිතොපි සබ්බිකං ආවාසං කාතුං ලබ්බති. වචන පථචේදනත්ථං පන ආපුච්ඡිතොව කාතබ්බො. පුග්ගලිකං කාතුං ලබ්බති? න ලබ්බති? ති, න ලබ්බති. හත්ථකමමසිසෙන පන එකස්මිං ගෙහෙ මඤ්චට්ඨානමතතං ලබ්බති. තීසු ගෙහෙසු එකං ගෙහං ලභති. සවෙ දබ්බසමහාරු පුග්ගලිකා ගොනති භූමි සබ්බිකා, එකං ගෙහං කතො සමභාගං ලභති. චීසු ගෙහෙසු එකං ගෙහං ලභති. සබ්බිකාරුකෙබ්බ සබ්බිකං ආවාසං බාධෙතො සබ්බං අනාපුච්ඡිතො භාරෙතුං වට්ටති? න වට්ටති? ති, වට්ටති. වචනපථචේදනත්ථං පන ආපුච්ඡිතොව භාරෙතබ්බො. සවෙ රුකං තීස්සාය සබ්බස්ස මගනො ලාභො ගොති න භාරෙතබ්බො. පුග්ගලිකාරුකෙබ්බ සබ්බිකං ආවාසං බාධෙතො රුකබ්බාමිකස්ස ආවිකඛිතබ්බං. සවෙ හරිතුං න ඉච්ඡති ඡේදපෙනො භාරෙතබ්බො. රුකං මෙ දෙපා ති වොදෙනත්ත රුකං අග්ගාපෙනො මූලං දාතබ්බො. සබ්බිකෙ රුකෙබ්බ පුග්ගලිකාවාසං

පුග්ගලිකෙ ව පුග්ගලිකාවාසං බාවෙතොති එසෙව නයො, වලලියමි අයමෙව කථාමහො, වලලි පන යත් විකකායති දුලලහා හොති තත් ගරුභණ්ඩං, සා ව බො උපබ්බිබාහුපපමාණතො පට්ඨාය, තතො හෙට්ඨා වලලිබණ්ඩං ගරුභණ්ඩං න හොති.

පතනදුතාදීපුපි පතනදුතෙනා ති, පව්වයහෙතුකෙන පතන දුතෙනා ති ආදි සබ්බං වෙච්ඡනෙ වුත්තනගෙනෙව වෙදිතබ්බං. ගරුභණ්ඩනය පතෙත් අයං විනිවුත්තො. පතනමි හි යත් විකකායති ගතිකාදයො¹ ගතිපලිවෙදිතාදීනං අත්ථාය ගණහනති. තාදිසෙ දුලලහට්ඨානෙ යෙව ගරුභණ්ඩං හොති එව, එස තාව කිංසුකපතන කණණපිලකිනතාලපතනාදීපු විනිවුත්තො, තාලපණණමි ඉමසමි යෙව යානෙ කථෙතබ්බං, තාලපණණමි හි සයඤ්ජානෙ තාලවනෙ සබ්බෙත පරිවුත්තනට්ඨානෙ යෙව ගරුභණ්ඩං, න තතො පරං, රෙපිමතාලෙසු සබ්බමි ගරුභණ්ඩං, තස්ස පමාණං හෙට්ඨිමකොපියා අට්ඨඛාලපපමාණොපි රිතතපොත්තො, තිණමි එතෙව පකිපිත්ථා කථෙතබ්බං. යත් පන තිණං තත්ථි තත්ථ වුඤ්ජපලාලනාලිකෙර පණණාදිතිපි ඡාදෙනති. තස්මා තාතිපි තිණෙනෙව සබ්බහිතාති, ඉති වුඤ්ජපලාලාදීපු යං කිඤ්චි මුට්ඨිපපමාණං තිණං නාලිකෙර පණණාදීපු ව එකපණණමි සබ්බස්ස දිත්තං වා තත්ථ ජාතකං වා බිති ආරාමෙ සබ්බස්ස තිණවජ්ජමි ජාතතිණං වා රකිතගොපිතං ගරු භණ්ඩං හොති. තං පන සබ්බකමෙව ව වෙතියකමෙව ව කතෙ අතිරෙකං පුග්ගලිකකමෙව දුතුං වට්ටති. හෙට්ඨා වුත්තවෙච්ඡමිපි එසෙව නයො,

පුප්ථදුතෙ එතතකෙසු රුකෙබ්බු පුප්ථාති විස්සජේත්වා යාතු හතතවත්ථෙ උපනෙනතු එතතකෙසු සෙනාසනපටිසබ්බිරණෙ උප නෙනතු ති එවං නියමිතට්ඨානෙ එව පුප්ථාති ගරුභණ්ඩාති හොනති. පරතීරෙ සාමණෙරු පුප්ථාති ඔවිතිත්වා රුසිං කරොනති. පඤ්චබ්ග සමන්තාගතො පුප්ථභාජකො භික්ඛු භික්ඛුසබ්බං ගණෙත්වා කොට්ඨාසෙ කරොති. සො සමපතනපරිසාය සබ්බං අනාපුච්ඡිත්වා දුතුං ලභති. අසමත්තෙත පන ආපුච්ඡිත්වා දුතබ්බං. භික්ඛු පන කස්ස පුප්ථාති දුතුං ලභති? කස්ස න ලභති? ති, මාතාපිත්තං ගෙහං ගරිත්වාපි ගෙහතො පනෙකාසාපෙත්වාපි වජ්ජපුජං කරොථා ති දුතුං ලභති. පිලකිනත්ථාය දුතුං න ලභති. සෙසඤ්ජානපතන ගරිත්වා න දුතබ්බං. පනෙකාසාපෙත්වා පුජං කරොථා ති දුතබ්බං. සෙස ජනස්ස පුජනට්ඨානං සමපතනස්ස අපට්ඨාසිංසනෙතන දුතබ්බං. පුප්ථදුතං නාම න හොති. විහාරෙ බහුති පුප්ථාති පුප්ථනති. භික්ඛුනා පිණ්ඩාය වරනෙතන මනුස්සෙ දිස්වා විහාරෙ බහුති පුප්ථාති පුජෙථා ති වතතබ්බං. වචනමතෙත දෙසො නත්ථි. මනුස්සා බාදනීයගොජනීයං ආදාය ආගමිස්සනති ති විනෙතන පන න වතතබ්බං. සවෙ වදනි බාදනීයගොජනීයං න පරිභුඤ්ජතබ්බං,

මනුස්සා අත්තනො ඛම්මනාය විහාරෙ පුප්ඵාති අපී ති පුච්ඡිතා අසුකදිවසෙ විහාරං ආගමිස්සාම සාමණේරුනං පුප්ඵාති ඔවිතිතුං මා දෙථා ති වදන්ති. භික්ඛු සාමණේරුනං කපේතුං පමුට්ඨා, සාමණේරෙහි පුප්ඵාති ඔවිතිතිං යපිනාති. මනුස්සා භික්ඛු උපසම්භවිතො භන්තො! මයං තුලහාකං අසුකදිවසෙ යෙව ආරෙච්ඡිමා සාමණේරුනං පුප්ඵාති ඔවිතිතුං මා දෙථා ති කසවා න වාරගිජා ති, සති මෙ පමුට්ඨා පුප්ඵාති ඔවිතිනමත්තානෙව න තාව පුජා කතා ති වත්තබ්බං. ගණ්ඨප්පජේථා ති න වත්තබ්බං. සවෙ වදති ආමිසං න පරිභුඤ්ජිතබ්බං. අපරෙ භික්ඛු සාමණේරුනං ආවික්ඛති අසුකගාමවාසිනො පුප්ඵාති මා ඔවිතිජා ති ආහංසු ති, මනුස්සාපි ආමිසං ආහරිතො දුතං. දුතො වදන්ති අලහාකං මනුස්සා න බහුකා සාමණේරෙ අලෙහති සහ පුප්ඵාති ඔවිතිතුං ආණ්ඩපේථා ති, සාමණේරෙහි භික්ඛා ලඤ්ඤා යෙ භික්ඛවාලාරං න ගච්ඡන්ති තෙ සයමෙව ජාතියානති උපාසකා ති වත්තබ්බං. එත්තකං නයං ලභිතො සාමණේරෙ පුත්තෙ වා භාතිකෙ වා කතො පුප්ඵාති ඔවිතාපෙතුං දෙසො නපී. පුප්ඵදුතං නාම න භොති.

එලදුතෙ එලමි පුප්ඵං විය නියමිතමෙව ගරුභණ්ඩං භොති. විහාරෙ බහුකමි එලාඵලෙ සති අපාසුකා මනුස්සා ආගන්ත්වා යාවන්ති. භික්ඛු සම්බික්ඛන්ති දුතුං න උස්සාහන්ති. මනුස්සා විපට්ඨිකාරිනො අකෙකා සන්ති පරිභාසන්ති. තත්ථ නිං කාතබ්බන්ති? එලෙහි වා රුක්ඛෙහි වා පරිච්ඡිද්ධිතා කතිකා කාතබ්බා. අසුකෙව අසුකෙව රුක්ඛෙ ඵත්ත කාති එලාති ගණ්ඨන්තා එත්තකෙසු වා රුක්ඛෙසු එලාති ගණ්ඨන්තා න වාරෙතබ්බා ති, වොරු පන ඉස්සරු වා බලකකාරෙත ගණ්ඨන්තා න වාරෙතබ්බා. කුඤ්ඤා තෙ සකලවිහාරමි නාසෙය්සං. ආදීනවො පන කපේතබ්බො ති,

සිත්තාදුතෙ සිත්තානුමුණ්ණොති කොට්ඨිතාති න ගරුභණ්ඩාති. අකොට්ඨිතො රුක්ඛත්තවොව ගරුභණ්ඩං, චුණ්ණං පන අහිලානස්ස රජනතිපක්ඛං වට්ඨති. හිලානස්ස යං කිඤ්ඤි චුණ්ණං වට්ඨති යෙව, මත්තිකාපි එත්ථෙව පක්ඛිපිතො කපේතබ්බො. මත්තිකාපි යත්ථ දුලලහා භොති තත්ථෙව ගරුභණ්ඩං, සාපි හෙට්ඨිමකොට්ඨා තිංසපලගුලපිණ්ඩප්පමාණාව, තතො හෙට්ඨා න ගරුභණ්ඩන්ති,

දන්තකට්ඨදුතෙ දන්තකට්ඨං අවර්තනමෙව ගරුභණ්ඩං, යෙසං සාමණේරුනං සම්බන්ධො දන්තකට්ඨවාරෙ පාපුණ්ණාති. තෙ අත්තනො ආවර්ජ්ජපඤ්ඤායානං පාටියෙකකං දුතුං න ලභන්ති. යෙහි පන එත්තකාති දන්තකට්ඨාති ආහරිතබ්බාති ති පරිච්ඡිද්ධිතා වාරං ගතිනාති තෙ අතිරෙකාති ආවර්ජ්ජපඤ්ඤායානං දුතුං ලභන්ති. එකෙත භික්ඛුනා දන්තකට්ඨමාලකතො බහුති දන්තකට්ඨාති න ගහෙතබ්බාති. දෙවසිකං එකෙතමෙව ගහෙතබ්බං. පාටියෙකකං වසන්තොපි භික්ඛුසම්බං ගණ්ඨිතො යත්තකාති අත්තනො පාපුණ්ණාති තත්තකානෙව ගහෙතො ගන්තබ්බං. අන්තරු ආගන්තුකෙසු වා ආගන්තුකෙසු දිසං වා පක්ඛමන්තන ආහරිතො ගතිතට්ඨාතො යෙව

උපෙතබ්බාති. වාමුකමානායානි ආදීසු වාමුකමානා වුවවති අතතානං දුසං විශ නිවට්ඨානෙ උපෙතා පරස්ස බලිතවචනමපි සණ්ඨපෙතා පියකාමතාය පග්ගාග්ගවචනං; මුග්ගසුපසානායානි, මුග්ගසුපසමානාය සච්චාලිකෙන ජිවිතකප්පනතායෙනං අබිවචනං; යථා හි මුග්ගසුපෙ පච්චනෙන බහු මුග්ගා පාකං ගච්ඡන්ති ථොකා න ගච්ඡන්ති. එව මෙව සච්චාලිකෙන ජිවිතකප්පකෙ පුග්ගලෙ බහු අලිකං හොති අපාකං සච්චං, යථා වා මුග්ගසුපස්ස අප්පවිසන්ට්ඨානං නාම නජී. එවමෙව සච්චාලිකවුත්තීනො පුග්ගලස්ස අප්පවිට්ඨවාචා නාම නජී. සිඛ්ඛාටකං විශ ඉච්ඡතිච්ඡිතධාරය පතිට්ඨාති. තෙනස්ස සා මුසා වාදිනා මුග්ගසුපසානානි වුත්තා. පාරිභට්ටනා හි, පරිභට්ටකමභාවො; පරිභට්ටස්ස හි කමමං පාරිභට්ටං, තස්ස භාවො පාරිභට්ටනා; අලඛිකාර කරණාදීහි දුරකතීලාපනස්සෙනං අබිවචනං; ජඛ්ඛපෙසනිකා නති, ගාමනතරදෙසනතරදීසු තෙසං තෙසං ගිහීනං සාසනපටිසාසනහරණං; ඉදං හි ජඛ්ඛපෙසනිකං නාම අතතනො මානාපිතුනං යෙ වස්ස මානා පිතරෙ උපට්ඨහනති තෙසං සාසනං ගහෙතො කන්ථවි ගමනවසෙන වට්ටති. චෙතිගස්ස වා සඛ්ඛස්ස වා අයතනො වා කමමං කරුණතානං චක්ඛනිකමපි සාසනං හරිතුං වට්ටති. මනුස්සා දුතං දස්සාම පුජං කරස්සාම භික්ඛුසඛ්ඛස්ස ආවික්ඛථා හි වදන්ති. අසුකන්ථෙරස්ස නාම දෙථා හි පිණ්ඩපාතං වා හෙසජ්ජං වා විවරං වා දෙනති. විහාරෙ පුජං කරුණා හි මාලාගනිවිලෙපනාදීහි වා ධජපතාකාදීහි වා නියාදෙන්ති. සබ්බං හරිතුං වට්ටති. ජඛ්ඛපෙසනිකං නාම න හොති. සෙසානං සාසනං ගහෙතො ගච්ඡන්තස්ස පදවාරෙ පදවාරෙ දෙසො, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙනා හි, එතෙසං වා වෙළදානාදීනං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන; වෙජ්ජකමමං භණ්ඩාගාරිකකමමං පිණ්ඩපතිපිණ්ඩ කමමං සඛ්ඛප්පාදවෙතිසුප්පාද උපට්ඨාපනකමමනන් එවරූපානං වා මිට්ඨාජ්චෙන ජිවිතකප්පනකකමමනං යෙන කෙනවි; බුද්ධපති ඤාමෙභ්බානා හි, බුද්ධෙහි ගරහිතෙන පටිසිඤ්ඤාන; අසං වුවමනී හි, අයං සබ්බොපි අනාචාරෙ නාම කපියති.

ආචාරනිදෙසො වුත්තපටිපක්ඛනසෙනෙව වෙදිතබ්බො. ගොවර නිදෙසෙපි පඨමං අගොවරස්ස වචනෙ කාරණං හෙට්ඨා වුත්ත නසෙනෙව වෙදිතබ්බං. එත්ථ ව් ගොවගේ හි පිණ්ඩපානාදීනං අත්ථාය උපසඛ්ඛමිතුං යුත්තට්ඨානං ගොවගේ; අයුත්තට්ඨානං අගොවගේ; වෙසියා ගොවරෙ අස්සා හි වෙසියගොවගේ; මිත්තසත්ථවසෙන උපසඛ්ඛමිතබ්බට්ඨානනති අත්ථො; තත්ථ වෙසියා නාම රූපුපජ්චිතියො, යෙන කෙනවිදෙව සුලභජ්ඣාචාරනාමිත්තසත්ථවසෙනගවසෙන උප සඛ්ඛමිතෙනා වෙසියගොවරෙ නාම හොති. තස්මා එවං උපසඛ්ඛමිතුං න වට්ටති. කිං කාරණං? ආරක්ඛවිපනනිතො, එවං උපසඛ්ඛමිත්තස්ස හි විරං රක්ඛිතගොපිතොපි සමණධම්මො කතීපාගෙනෙව නස්සති. සචෙපි න තස්සති ගරහං ලභති. දක්ඛණාවසෙන පන උපසඛ්ඛ මිතෙන න ඝනිං උපට්ඨපෙතො උපසඛ්ඛමිතබ්බං.

විකවා වුවන්හි මහපතිකා වා පවුන්පතිකා වා; පුලුකුමාරිකෝති, මහලුකා අනිවිට්ඨ¹කුමාරියො; පණ්ඩකා²ති, ලොකාමිස නිසිත කථාබහුලා උස්සන්නතිලෙසා අවුපසන්නපරිලාභා නපුංසකා; තෙසං සබ්බසම්මි උපසඛිකමනෙ ආදීනවො වුත්තනගෙතෙව වෙදි තබෙබො. භික්ඛුනීසුපි එසෙව නගො, අපි ව භික්ඛු නාම උස්සන්නබ්බව වරියා හොනති. තථා භික්ඛුනියො, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සන්ථව වසෙන කතිපාහෙනෙව රතඛිතගොපිතං සමණධම්මං නාසෙන්නි. භිලානපුට්ඨකෙන පන ගනතුං වට්ඨති. භික්ඛුනා පුපථාති ලභිණා පුජනන්දායපි ඔවාදදනන්දායපි ගනතුං වට්ඨති යෙව, පානාශාරනති, පුරුගාරං; තං බ්‍රහ්මවරියන්නරුයකරෙහි පුරුසොණෙඛිති අවිචිත්තං හොති. තන්ත තෙහි සද්ධිං සහසොණ්ඩවසෙන උපසඛිකමතුං න වට්ඨති. බ්‍රහ්මවරියන්නරුයො හොති. සංසට්ඨා විහරති ඤජ්ඣති ති, ආදීපු රුජානො ති අභිසිත්තා වා හොනතු අනභිසිත්තා වා යෙ රජු මනුසාසනති. ගජමහාමත්තා ති, රජුනං ඉස්සරියසද්දසාය මහතියා ඉස්සරියමත්තාය සමන්නාගතා; නිජ්ඣොති, විපරිතදස්සනා බාහිර පරිබ්බාජකා; නිජ්ඣසසාධකා ති, හතතිවසෙන තෙසං පච්චයදයකා; එතෙහි සද්ධිං සංසග්ගජානො හොති ති අන්තො; අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙනා ති, අනනුලොමිකසංසග්ගො නාම තිස්සන්නං සික්ඛානං අනනුලොමො පච්චනීකසංසග්ගො යෙන බ්‍රහ්මවරියන්නරුයං පඤ්ඤානතිවිතික්කමං සලෙඛපරිහානිඤ්ච පාපුණාති. සෙය්පිදො? රුජරුජමහාමත්තෙහි සද්ධිං සහසොකිතා සහනන්දිතා සමානපුබ දුක්ඛතා උපපන්නෙසු කිව්වකරණීයෙසු අත්තනාව යොගං ආපජ්ජනතා තිජ්ඣතිජ්ඣසාවකෙහි සද්ධිං එකච්ඡදරුචිසමාවාරතා එකච්ඡද රුචිසමාවාරතාවාවහො වා² සිනෙහබහුමානසන්ථවො, තන්ත රුජරුජ මහාමත්තෙහි සද්ධිං සංසග්ගො බ්‍රහ්මවරියන්නරුයං කරෙති. ඉතරෙහි තිජ්ඣසාවකෙහි තෙසං ලද්ධිගහණං, තෙසං පන වාදං භිද්දිතා අත්තනො ලද්ධිං ගණ්ඨාපෙතුං සමන්තෙත උපසඛිකමිතුං වට්ඨති.

ඉදති අපරෙතපි පරියායෙන අගොවරං දස්සෙතුං යානි වා පනි යානි කුලානී ති ආදිමාරඬං, තන්ත අස්සදබානී ති, බුද්ධාදීපු සද්ධාචිරිතිතානි; බුද්ධො සබ්බඤ්ඤා ධම්මො නිය්‍යාතිකො සඤ්ඤා සුපට්ටපන්නා ති න සද්දහනති. අපසසනිනානී ති, විත්තං පසන්නං අනා විලං කාතුං න සකෙකානති. අනෙකාසපට්ඨාසනානී ති, අනෙකාස කානි වෙව පරිහාසකානී ව; වොරෙසි බාලොසි මුලොසි ඔට්ඨොසි ගොණොසි ගද්දොසි ආපාසිකොසි තෙරසිකොසි තිරව්ජාන ග්ගොසි තන්ති කුත්තං සුගති දුගති එව පාටිකඛිධා ති එවං දසති අනෙකාසවජ්ඣති අනෙකාසනති. හොතු ඉදති තං පහරිස්සාම බන්ධිස්සාම වධිස්සාමා ති එවං හයදස්සනෙන පරිහාසනති වා ති අන්තො; අනන්තකාමානී ති, අන්තං න ඉච්ඡන්ති අත්තන්තෙව ඉච්ඡන්ති.

1. I. අනිවිද්ධ.

2. I. එකච්ඡදරුචි සමාවාරතාපෙව ඉහොති.

අභිනායාමානී තී, අභිනමෙව ඉවත්නති හිතං න ඉවත්නති. අභාසුක
 කාමානී තී, භාසුකං න ඉවත්නති අභාසුකමෙව ඉවත්නති.
 අසොග්ගකමකාමානී තී, චතුහි යොගෙහි බෙමං තිබ්බයං
 න ඉවත්නති සභයමෙව ඉවත්නති. භික්ඛුනි නති, එත්ථ සාමණේරුපි
 සබ්බභං ගවත්නති. භික්ඛුනීන නති, එත්ථ සික්ඛමානසාමණේරියොපි,
 සබ්බෙසව්ව හි භගවන්තං උද්දියං පබ්බජිතානසෙවුව සරණගතා
 නසෙවු චතුත්තමපි පරිසාතං තානි අනත්ථකාමානී යෙව, නාථාරූපානී
 කුලානී තී, එවරූපානි බතතිකුලාදීනි කුලානි; ඡෙමනී තී, නිස්සංය
 ජවතී; භජනී තී, උපසඤ්ඤාමනී; පඤ්චාරූපාසනී තී, පුනපුනං උප
 සඤ්ඤාමනී; අසං චූචවනී තී, අයං වෙසියාදිගොවරසං වෙසියාදිකො
 රුජාදිසංඝට්ඨස්ස රුජාදිකො අස්සඤ්ඤාදිසෙවකස්ස අස්සඤ්ඤා
 කුලාදිකො වා ති තිප්පකාරොපි අසුත්තගොවරො අගොවරො ති
 වෙදිතබ්බො. තස්ස ඉමිනා පරියායෙන අගොවරතා වෙදිතබ්බො.
 වෙසියාදිකො තාව පඤ්චකාමගුණනිස්සයතො අගොවරො ති වෙදි
 තබ්බො. යථා “කො ව භික්ඛවෙ! භික්ඛුනො අගොවරො පරවිසයො
 යදිදං පඤ්චකාමගුණං” තී, රුජාදිකො කෘතානුයොගස්ස අනුපනිස්ස
 යතො ලාභසක්කාරසතිවක්කනිපථාදනතො¹ දිට්ඨිවිපතතිහෙතුතො ව,
 අස්සඤ්ඤාදිකො සඤ්ඤානිවිතසන්තොසාවහනතො අගොවරො තී,

ගොවරනිදේශෙ න වෙසිසගොවරො තී ආදීනි චුත්තපටිපක්ඛ
 වසෙන වෙදිතබ්බොති. ඔපානභූතානී තී ආදීසු පන ඔපානභූතානී තී,
 උදපානභූතානී; භික්ඛුසඤ්ඤා වාතුමමහාපථෙ බතපොක්ඛරණී විය
 යථාසුඛං ඔගාහණකම්මානි විතතමහාමත්තස්ස ගෙහසදිසානී;
 තස්ස කිර ගෙහෙ කාලත්ථෙහා යුතො යෙව, සරඤ්ඤා සමපන්නානං
 භික්ඛුනං පච්චයවෙකලලං නාම නත්ථි. එකදිවසං හෙසජ්ජමත්තමෙව
 සට්ඨි කභාපණානි තික්කමනති. ක්ෂාසාමපජ්ජනානී තී, භික්ඛු
 භික්ඛුනීනි තිවත්ථපාරුතානං කාසාවානං යෙව පහාය එකො
 හාසානි භූතපාලසෙට්ඨිකුලසදිසානී; ඉසිවානපට්ඨිවානානී තී, ගෙහං
 පවිසන්නානං තික්කමත්තානසෙවු භික්ඛුභික්ඛුනිසඤ්ඤානානං ඉසීනං
 විවරවාතෙන වෙව සමමිඤ්ඤනපසාරණාදිජනිතසරිචාතෙන ව පටි
 වාතානි පවාසිතානි විනිශ්චිතතිබ්බිසානි වා;

අණුමත්තෙසු වජේසු භයදස්සා විතානිදේශෙ අණුමත්තා තී,
 අණුපමාණා; වජ්ජා තී දෙසා; සානී නානි වජ්ජානී තී, යානි තානි
 ගරහිතබ්බදෙසින වජ්ජානී; අපමත්තානානී තී, පරිත්තමත්තානානි
 බුදුකප්පමාණානී; ඔරමත්තානානී තී, පරිත්තතොපි ඔරමපමාණත්තා
 ඔරමත්තානානී; ලහුසානී තී, ලහුකානී; ලහුසමමනානී තී, ලහුනී තී
 සමමනානී; සංඝමකරණීසානී තී, සංගමෙන කත්තබ්බපටිකමොනී;
 සංචරකරණීසානී තී, සංචරෙන කාතබ්බොති²; සංචරෙන කත්තබ්බපටි
 කමොනී; විතතුප්පාදකරණීසානී තී, විතතුප්පාදමත්තෙන කත්තබ්බ

1. II. තිපථාතන- 2 I. සංචරණීස.නීනි, සංචරත්තෙන කාතබ්බොති.

පටිකමානී; මනසිකාරපටිබද්ධානී ති, මනසා ආවර්තමතෙතනෙව කත්තබ්බපටිකමානී; කානි පන තානී? ති, දිවාමහාරවාසී¹ සුමමන්තරෙ තාව ආහ “අනාපතනිගමනීයානි විතතුපාදමත්තකානි යානි න පුන ඵවරුපං කරිස්සාමි ති මනසා ආවර්තමතෙතනෙව සුජකිනති අභිධානාවිකමමත්තාමෙතං කපිත”නති, අනෙතවාසිකො පනස්ස තිපිටකවුලනාගන්තරෙ පනාහ “ඉදං පාතිමොක්ඛං වරසිලස්සෙව භාජනීයං තස්මා සබ්බලුත්තං දුක්ඛවුද්ධාසිතං ඉධ වරුජනති වෙදිකබ්බං වුධානාවිකමමං නාමෙතං කපිත”නති, ඉති ඉමෙසු ති, ඵවං පකාරෙසු ඉමෙසු; චජ්ජදස්සාමි ති, වරුජතො දෙසතො දස්සනසිලො; භස්සදස්සාමි ති, වතුබ්බධස්ස භයස්ස කාරණත්තා භයතො දස්සනසිලො; ආදිනවදස්සාමි ති, ඉධ තිත්ථුවහනතො ආයතීං දුක්ඛවිපාකතො උපරි ගුණානං අනතරුගකරණතො විපට්ඨාර ජනනතො ඵ එතෙන නානපපකාරෙන ආදිනවතො දස්සනසිලො; නිස්සරණදස්සාමි ති, යං තත්ථ නිස්සරණං තස්ස දස්සනසිලො; කීං පනෙත්ථ නිස්සරණතනි? ආවරිගන්තරවාදෙ තාව “අනාපතනි ගමනීයතාය සති අභිධානාවිකමමං නිස්සරණ”නති කපිතං. අනෙතවාසිකන්තරවාදෙ තාව “ආපතනිගමනීයතාය සති වුධානාවි කමමං නිස්සරණ”නති කපිතං.

තත්ථ තථාරුපො භික්ඛු අණුමත්තානි වරුජානි වරුජතො භයතො පස්සති නාම, තං දස්සෙතුං අයං නයො කපිතො, පරමාණු නාම අණු නාම තජුරි නාම රථරෙණු නාම ලික්ඛා නාම උෆාකා නාම බ්ඤ්ඤමාසො නාම අභිගුලං නාම විදුත්ථි නාම රතනං නාම යට්ඨි නාම උසභං නාම ගාවුතං නාම යොජනං නාම, තත්ථ පරමාණු නාම ආකාසකොට්ඨාසිකො මංසවක්ඛස්ස ආපාඨං නාගච්ඡති දිබ්බ වක්ඛස්සෙව ආගච්ඡති අණු නාම භිතතිවජ්ඣතාලවජ්ඣෙහි පටිධා සුරියරසම්පු වට්ඨවට්ඨි හුත්වා පරිබ්භාමනො පඤ්ඤයති. තජුරි නාම ගොපථම්හස්සපථවක්ඛපථෙසු ඡජ්ඡති උභොසු පස්සෙසු උග්ගතත්වා තිධාති. රථරෙණු නාම තත්ථ තන්තව අලලීයති. ලික්ඛාදයො පානවා ඵව, එතෙසු පන ඡතනිංස පරමාණුවො එකස්ස අණුතො පමාණං, ඡතනිංස අණු එකාය තජුරියො පමාණං, ඡතනිංස තජුරියො එකො රථරෙණු, ඡතනිංස රථරෙණු එකා ලික්ඛා, සත්තලික්ඛා එකා උෆාකා, සත්ත උෆාකා එකො බ්ඤ්ඤමාසො, සත්ත බ්ඤ්ඤමාසපමාණං එකං අභිගුලං, තෙන අභිගුලෙන ද්වාදසභිගුලානි විදුත්ථි, ද්වෙ විදුත්ථියො රතනා, සත්ත රතනානි යට්ඨි, තාය යට්ඨියා විසති යට්ඨියො උසභං, අසිති උසභානි ගාවුතං, වත්තාරි ගාවුතානි යොජනං, තෙන යොජනෙන අට්ඨසට්ඨියොජනසත්තසත්තසුබ්බො සිනෙරුපබ්බත රුජා, යො භික්ඛු අණුමත්තං වරුජං අට්ඨසට්ඨියොජනසත්තසත්තසුබ්බො සිනෙරුපබ්බතසදිසං කත්වා දට්ඨං සකෙකාති. අයං භික්ඛු අණුමත්තානි

1. 1. දිබ්බමහාරවාසී. දිපමහාරවාසී.

වජ්ජානි හයනො පස්සති නාම, යොපි භික්ඛු සබ්බලක්ඛනං දුක්ඛවද්ධතාසිතමත්තං පඨමපාරුජිකසදිසං කත්වා දට්ඨං සකෙකාති. අයං අණුමත්තාති වජ්ජානි වජ්ජනො හයනො පස්සති නාමා ති වෙදිතබ්බො.

සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු ති පදනිදෙසෙ භික්ඛුසික්ඛා ති, භික්ඛුති සික්ඛිතබ්බසික්ඛා; සා භික්ඛුනීති සාධාරණොපි අසාධාරණොපි භික්ඛුසික්ඛා එව නාම, භික්ඛුනිසික්ඛා ති, භික්ඛුනීති සික්ඛිතබ්බ සික්ඛා; සාපි භික්ඛුති සාධාරණොපි අසාධාරණොපි භික්ඛුනීසික්ඛා එව නාම, සාමණේරසික්ඛමානසාමණේරීනං සික්ඛාපි එතේව පච්චියා, උපාසකසික්ඛා ති, උපාසකෙති සික්ඛිතබ්බසික්ඛා; සා පඤ්ච සීලදසසීලවසෙන වට්ටති. උපාසිකාසික්ඛා ති, උපාසිකාති සික්ඛි තබ්බසික්ඛා; සාපි පඤ්චසීලදසසීලවසෙන වට්ටති. තත්ථ භික්ඛු භික්ඛුනීනං සික්ඛා යාව අරහත්තමය්‍යා වට්ටති. උපාසකඋපාසිකානං සික්ඛා යාව අනාගාමිමය්‍යා, තත්ත්වායං භික්ඛු අත්තනා සික්ඛිතබ්බ සික්ඛාපදෙසු එව සික්ඛති. සෙසසික්ඛා පන අත්ථුඥාරවසෙන සික්ඛා සද්දස්ස අත්ථදස්සනත්ථං වුත්තා. ඉති ඉමාසු සික්ඛාසු ති, එවං පකාරසු එතාසු සික්ඛාසු; සබ්බෙතා සබ්බ නති, සබ්බෙතා සික්ඛා සමාදානෙන සබ්බං සික්ඛා; සබ්බථා සබ්බ නති, සබ්බෙතා සික්ඛිතබ්බා කාරෙන සබ්බං සික්ඛා; අසෙසං නිසෙසස නති, සෙසාභාවතො අසෙසං; සතිසම්මොසෙන භිත්තස්සපි සික්ඛාපදස්ස පුන පාකතික කරණතො නිසෙසං; සමාදාය වත්තනීති, සමාදිසිත්වා ගහෙත්වා වත්තති; තෙන වුවවතී ති, යෙන කාරණෙන එතං සබ්බං සික්ඛා පදං සබ්බෙතා සික්ඛිතබ්බාකාරෙන සමාදිසිත්වා සික්ඛති පුරෙති තෙන මුවවති සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු ති,

ඉද්දිසෙසු ගුත්තදවාගේ භොජනෙ මත්තඤ්ඤා ති පදදාය නිදෙසෙ කණ්ඨපක්ඛස්ස පඨමවචනෙ පයොජනං ආචාරනිදෙසෙ වුත්තනගෙනෙව වෙදිතබ්බං. තත්ථ කිංතමා ඉද්දිසෙසු අගුත්ත මාරජා? ති ආදිසු පන යං වත්තබ්බං තං සබ්බං නිකේපපකණ්ඨ වණ්ණනායං වුත්තමෙව.

ජාගරියානුයොගනිදෙසෙ පුබ්බරත්තාපරේතන නති, එත්ථ අඛ්ඨ රත්තසඛ්ඛාතාය රත්තියා පුබ්බෙ පුබ්බරත්තං; ඉමිනා පඨම යාමිඤ්ඤෙව පච්ජාභ්ගතඤ්ඤෙව ගණ්ඨාති. රත්තියා පච්ජා අපරරත්තං; ඉමිනා පච්ඡිමයාමිඤ්ඤෙව පුරේභ්ගතඤ්ඤෙව ගණ්ඨාති. මජ්ඣිමයාමො පනස්ස භික්ඛුනො නිද්දුකීලමඵචිනොදනොකාසො ති න ගතිතො, ජාගරියානුයොග නති, ජාගරියස්ස අසුපතභාවස්ස අනුයොගං; අනුසුත්තො භොතී ති, තං අනුයොගසඛ්ඛාතං ආසෙවනං භාවනං අනුසුත්තො භොති පසුත්තො; නිදෙසෙ පනස්ස ඉම භික්ඛු දිවස නති, පුබ්බණ්ණො මජ්ඣණ්ණො සායණ්ණො ති තයොපි දිවසකොට්ඨාසා

ගතිනා; වඩකමෙන නිසජ්ජාසා නි, සකලමි දිවසං ඉමිනාපි ඉරියා පථආයෙනෙව විහරන්තා; විතතස්ස ආවරණතො ආචරණිසෙති ඛමෙමති පඤ්චපිති නිවරණෙති සබ්බාකුසලධම්මෙති වා විනතං. පටිසොඤ්ඤා නෙති ධම්මෙති විසොධෙති පරිමොවෙති. ආනම්පනෙන් නිඤ්ඤාපි න ගතිනං. වඩකමනිසජ්ජාසනනිසිතං පන නත්වා ගහෙ තබ්බම්මෙව, පඨමසාම නති, සකලසම්මිපි පඨමයාමෙ; මජ්ඣිමසාම නති, රතනිඤ්චස්ස ජට්ඨකොට්ඨාසසංඛාරානෙ මජ්ඣිමයාමෙ; සිහසෙස්ස නති, එත් කාමභොගිසෙස්සා පෙතසෙස්සා සිහසෙස්සා තථාගතසෙස්සා නි වතසෙස්සා සෙස්සා, තත් “යෙභුයෙස්ස න භික්ඛවෙ! කාමභොගි සත්තා වාමෙන පසෙස්ස සෙන්නති”ති අයං කාමභොගි සෙස්සා, යෙසු හි යෙභුයෙස්ස දක්ඛිණපසෙස්ස සයානො නාම නත්ථි. “යෙභුයෙස්ස භික්ඛවෙ! පෙතා උත්තානා සෙන්නති”ති අයං පෙතසෙස්සා, අපථමං ඥාතිතත්තා හි අට්ඨසිඤ්ඤාටජිතා එකෙන පසෙස්ස සබ්බං න සකෙකානති උත්තානාව සෙන්නති. “සිහො භික්ඛවෙ! මිගරු දක්ඛිණෙන පසෙස්ස සෙස්සං කපෙපති -පෙ- අත්තමනො භොති”ති අයං සිහසෙස්සා, තෙජ්ජස්ස දත්තා හි සිහො මිගරු ඥා පුරිමපාදෙ එකත්ථි ආනෙ ඥා පථිමපාදෙ එකත්ථි ආනෙ ආපෙත්වා නඤ්ඤාට්ඨං අනතරසත්ථිමති පක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදපථිමපාදනඤ්ඤාට්ඨානං සිතො කාසං සලලකෙතිත්වා මිත්තං පුරිමපාදනං මත්තෙ සිසං ආපෙත්වා සයති. දිවසමි සබ්බා පබ්බුජ්ඣමානො න උත්තසන්නො පබ්බුජ්ඣති. සිසං පන උක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදදීනං සිතොකාසං සලලකෙති. සමෙ නිඤ්ඤා ආනං විජ්ජිත්වා සිතං භොති නසිදං භුක්ඛං ජාතියා න සුරභාවස්ස අනුරුපනති අත්තමනො හුත්වා තත්ථෙව සයති න ගොවරුය පක්කමති. අවිජ්ජිත්වා සිතෙ පන භුක්ඛං ජාතියා ව සුරභාවස්ස ව අනුරුපමිදනති හට්ඨභුට්ඨො උට්ඨාය සිහවිජ්ජිතං විජ්ජිතං කෙසරභාරං විබුනිත්වා නික්ඛන්තං සිහනාදං නදිත්වා ගොවරුය පක්කමති. වතුත්ථිකානසෙස්සා පන තථාගතසෙස්සා නි වුච්චති. තාසු ඉධ සිහසෙස්සා ආගතා. අයං හි තෙජ්ජස්ස දඉරියා පථත්තා උත්තමසෙස්සා නාම, පාදෙ පාද නති, දක්ඛිණපාදෙ වාමපාදං; අවවාධාසා නි, අතිආධාය ඊසකං අතික්කමම ආපෙත්වා; ගොපථකෙන හි ගොපථකෙ ජාණුතා වා ජාණුමති සබ්බධම්මානෙ අතිණං වෙදනා උපපජ්ජති විතතං එකත්තං න භොති සෙස්සා අථාසුතා භොති. යථා පන න සබ්බධම්මති එවං අතික්කමම ආපිනෙ වෙදනා න උපපජ්ජති විතතං එකත්තං භොති සෙස්සා ථාසුතා භොති. තෙන වුත්තං පාදෙපාදං අවවාධායා නි,

සනො සමපජානො නි, සතියා වෙව සමපජානපඤ්ඤා ව සමත්තාගතො හුත්වා; ඉමිනා සුපරිඤ්ඤාන සතිසමපජඤ්ඤං කපිතං, උට්ඨානසඤ්ඤං මනසි කපිත්වා නි, අසුකවෙලාය නාම උට්ඨානසංගම් නි එවං උට්ඨානවෙලාපරිවේජකං උට්ඨානසඤ්ඤං

විතෙත උපෙතො; එවං කතො නිපනොති යථාපරිච්ඡින්නකාලෙ
 යෙව උට්ඨාභංගං යුතොතො, සානවමං නෙපකක නති, සතතං පවත්තයි
 තබ්බතො සාතවමසඛිතං විරියඤ්චව පරිපාකගතතො නෙපකක
 සඛිතං පඤ්ඤඤච යුතොතො අනුයුතොතො පවත්තයමානො යෙව
 ජාගරියානුයොගං අනුයුතොතො විහරතීති අනෙථා; එත්ථ ව විරියං
 ලොකියලොකුත්තරමිසසංකං කපිතං. පඤ්ඤපි විරියගතිකා එව,
 විරියෙ ලොකියමති ලොකියා ලොකුත්තරෙ ලොකුත්තරාති අනෙථා,
 බොධිපක්ඛියානං ධම්මානා නති, චතුසවබොධිසඛිතසං මයා
 ඤ්ණසං පකෙඛි භවානං ධම්මානං; එත්තාවතා සබ්බෙපි සත්තතිංස
 බොධිපක්ඛියධම්මෙ සමුහතො ගහෙතො ලොකියාය පි භාවනාය
 එකාරමමණෙ එකතො පවත්තනසමත්ථෙ බොජ්ඣක්ඛෙය යෙව
 දසොනොතො සනාත බොජ්ඣක්ඛිනාති ආදිමාහ. තෙ ලොකියලොකුත්තර
 මිසසංකාව කපිතාති වෙදිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ හෙට්ඨා චුත්තනායතො
 උත්තානත්ථමෙව,

අභික්ඛනොති ආදිනිද්දෙසෙ අභික්ඛනොති පටික්ඛනොති,
 එත්ථ තාව අභික්ඛනනං චුට්ඨති පුරතො ගමනං; පටික්ඛනනං
 නිවත්තනං; තද්දුගයපි චතුසු ඉරියාපථෙසු ලබ්භති. ගමනෙ තාව
 පුරතො කායං අභිගරනොතො අභික්ඛමති නාම, පටිනිවත්තනොතො
 පටික්ඛමති නාම, ආනෙපි ධීතකොව කායං පුරතො ඔනමනොතො
 අභික්ඛමති නාම, පච්ඡතො අපනාමෙනොතො පටික්ඛමති නාම,
 නිසප්පායපි නිසින්නකොව ආසනසං පුරිමඛනාතිමුබොසංසරනොතො
 අභික්ඛමති නාම, පච්ඡමං අඛපපදෙසං පච්චොසරනොතො පටික්ඛමති
 නාම, නිපප්පායපි එසෙව නයො, සමපජානකාරී හොති ති,
 සමපඤ්ඤන සබ්බතිච්චකාරී සමපඤ්ඤසොව වා කාරී; සො හි
 අභික්ඛනනාදීසු සමපඤ්ඤං කරුතෙව න කත්ථි සමපඤ්ඤ
 විරතීතො ගොති. තමපන සමපඤ්ඤං යසො සතිසමපයුත්තමෙව
 හොති, තෙනසං නිද්දෙසෙ සතො සමපජානො අභික්ඛමති සතො
 සමපජානො පටික්ඛමති ති චුත්තං. අයං හි අභික්ඛමනොතො පටික්ඛ
 මනොතො වා න මුට්ඨසංති අසමපජානො හොති. සතියා පන
 සමනනාගතො පඤ්ඤය ව සමපජානො එව අභික්ඛමති වෙව පටික්ඛම
 ති ව, සබ්බෙසු අභික්ඛමාදීසු චතුබ්බිධං සමපඤ්ඤං ඔනාරොති.

චතුබ්බිධං හි සමපඤ්ඤං සාත්ථකසමපඤ්ඤං සප්පායසමපඤ්ඤං
 ගොවරසමපඤ්ඤං අසමමොහසමපඤ්ඤනාති, තත්ථ අභික්ඛමන
 විතෙත උපපන්නෙ විත්තවසෙනෙව අගනතො කිනත්තං බො මෙ
 එත්ථ ගතෙන අනෙථා අනි?තනි?ති අත්ථානත්ථං. පරිගණකිනො
 අත්ථපරිගණකණං සාත්ථකසමපඤ්ඤං, තත්ථ ව අනෙථා ති වෙතිය
 දසොන බොධිදසොන සඛසදසොන ථෙරදසොන අසුභදසොනාදි
 වසෙන ධම්මතො වසී, වෙතියං වා බොධිං වා දිසොපි හි මුඛාරමණං
 පිතිං සඛසදසොනෙන සඛසාරමණං පිතිං උප්පාදෙතො තදෙව

බයනො සමමසනො අරහන්තං පාපුණ්ණි. ථෙරෙ දිස්වා තෙසං ඔවාදෙ පතිට්ඨාය අසුභං දිස්වා තත්ථ පසමජ්ඣානං උපපාදෙත්වා තදෙව බයනො සමමසනො අරහන්තං පාපුණ්ණි. තස්මා එතෙසං දස්සනං සාන්ථං, කෙවි පන ආමිසනොපි චිඤ්ඤි අන්තො යෙව නං නිස්සංය ඔමභවරියානුග්ගහං පටිපත්තන්තා නි වදන්ති. තස්මිං පන ගමනෙ සප්පායසප්පායං පරිග්ගහෙත්වා සප්පායපරිග්ගහණං සප්පාය සමපජ්ඣාදො, සෙය්‍යපීදං? වෙතියදස්සනං තාව සාන්ථං, සවෙ පන වෙතියස්ස මහතියා පුජාය දසවාදසයොජනන්තරෙ පරිසා සන්ති පතන්ති. අත්තනො විභවානුරූපං ඉඤ්ඤොපි පුරිසාපි අලංකිත පටියන්තා විත්තකමමරූපකානි මිය සඤ්චරන්ති. තත්ථ වස්ස ඉට්ඨෙ ආරම්භණෙ ලොභො අනිට්ඨෙ පටිසො අසමපෙක්ඛණෙන මොහො උපපජ්ජති. කායසංගග්ගාපතනිං වා ආපජ්ජති. ජිවිතමුග්ගවරියානං වා අන්තරුග්ගො හොති. එවං තං ණානං අසප්පායං හොති. චුත්තප්පකාර අන්තරුග්ගාභාවෙ සප්පායං, බොධිදස්සනෙපි එසෙව නයො, සමිස දස්සනං පි සාන්ථං, සවෙ පන අන්තොගාමෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා සබ්බරත්තිං බමමසවණං කරෙන්නොසු මනුස්සොසු චුත්තප්පකාරෙතෙව ජනසන්තිපානො වෙව අන්තරුග්ගො ව හොති. එවං තං ණානං අසප්පායං හොති. අන්තරුග්ගාභාවෙ සප්පායං හොති. මහාපරිසපරිවාරනං ථෙරුනං දස්සනෙපි එසෙව නයො, අසුභදස්සනමපි සාන්ථං, තදත්ථදීපනත්ඤ්ඤි ඉදං චජ්ඣ, එකො කිර දහරහිකමු සාමණේරං ගහෙත්වා දන්තකට්ඨන්ද්‍රාය ගතො. සාමණේරො මග්ගා ඔක්කමිත්වා පුරනො ගවජ්ජනො අසුභං දිස්වා පසමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සබ්බාරෙ සමමසනො තිණ්ණි ට්ලානී සවරී කත්වා උපරිමග්ගන්ද්‍රාය කමමට්ඨානං පරිග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. දහරෙ තං අපස්සනො සාමණේරු! ති පකෙකාසි. සො මයා පබ්බජිත දිවසනො පට්ඨාය හිකමුනා සද්ධිං දො කපා නාම න කපිතපුබ්බා අඤ්ඤාසමිං දිවසෙ උපරි විසෙසං නිබ්බත්තෙත්වාමි ති වින්තෙත්වා යිං ගන්තෙ! ති පට්ඨවන්තං අදාසි. එහි ති ව චුත්තො එකවචනෙනෙව ආගන්ත්වා ගන්තෙ! ඉමිනා තාව මග්ගෙන ගන්ත්වා මයා සිත්තොකාසෙ මුහුත්තං පුරන්ද්‍රාමිමුබො ණානා ඔලොකෙථා ති ආග. සො තථා කත්වා තෙන පත්තවිසෙසමෙව පාපුණ්ණි. එවං එකං අසුභං මිත්තං ජනානං අන්ද්‍රාය ජානං. එවං සාන්ථමපි පනෙතං පුරිසස්ස මාතුගාමාසුභං අසප්පායං, මාතුගාමස්ස ව පුරිසාසුභං, සභාගමෙව සප්පායන්ති එවං සප්පායපරිග්ගහණං සප්පායසමපජ්ඣාදො නාම,

එවං පරිග්ගහිත සාන්ථසප්පායස්ස පන අට්ඨතීංසංය කමමට්ඨානෙනසු අත්තනො විත්තරූපියං¹ කමමට්ඨානසබ්බානං ගොවරං උග්ගහෙත්වා හික්ඛාචාරගොවරෙ තං ගහෙත්වා ව ගමනං ගොවරසමපජ්ඣාදො නාම, තස්සා විභාවන්තං ඉදං චතුක්කං වෙදිතබ්බං. ඉට්ඨෙතවො හිකමු

හරති න පච්චාහරති. එකච්චො න හරති පච්චාහරති. එකච්චො පත
නෙව හරති න පච්චාහරති. එකච්චො හරති ව පච්චාහරති ව, තත්ථ
යො භික්ඛු දිවසං වඩ්ඛමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි
විතතං පරිසොධෙතො තථා රතතියා පඨමොමජ්ඣමියාමෙ
සෙය්‍යං කප්පෙතො පච්චමියාමෙපි නිසජ්ජාවඩ්ඛමෙහි විහිතාමෙතො
පගෙව වෙතියඛගණ්ඨොධියඛගණ්ඨවතතං කතො බොධිරුකෙව උදකං
ආසිඤ්ඤිතො පාතියං පරිභොජනියං පච්චුපට්ඨාපෙතො ආවරිට්ඨපජ්ජාය
වතතාදීති සබ්බාති බ්බුකවතතාති සමාදාය වතතති. සො සරීර
පරිකමං කතො සෙත්තාසනං පටිසිත්තො දො තයො පලලඤ්ඤ
උස්මං ගාභාපෙත්තො කමමට්ඨානමනුස්සන්තො භික්ඛාචාරවෙලාය
උට්ඨතිත්තො කමමට්ඨානසිසෙතෙව පතනවිවරමාදාය සෙත්තාසනතො
නික්ඛමිත්තො කමමට්ඨානං මනසිකරොත්තොව වෙතියඛගණ්ඨං ගතො
සවෙ බුද්ධානුස්සති කමමට්ඨානං හොති තං අවිස්සජ්ජන්තොව වෙතිය
ඛගණ්ඨං පටිසති. අඤ්ඤං වෙ කමමට්ඨානං හොති සොපානමුලෙ
ස්ථො ගජෙත්ත ගතිතභණ්ඩං විය තං සපෙත්තො බුද්ධාරමමණං පිතිං
ගහෙත්තො වෙතියඛගණ්ඨං ආරුක්ඛ මහත්තඤ්ඤව වෙතියා තික්ඛතත්තං
පදක්ඛිණං කතො වතුස්ස ණානෙස්ස වන්දිතබ්බං. බුද්ධං වෙ තථෙව
පදක්ඛිණං කතො අට්ඨස්ස ණානෙස්ස වන්දිතබ්බං. වෙතියං වන්දිත්තො
බොධියඛගණ්ඨං පත්තොනොපි බුද්ධස්ස භගවතො සමමුඛා විය තිපච්චා
කාරං දසෙස්සත්තො බොධි වන්දිතබ්බං. සො එවං වෙතියඤ්ඤව බොධිඤ්ඤව
වන්දිත්තො පටිසාමිතට්ඨානං ගතොව පටිසාමිතභණ්ඩකං ගජෙත්ත
ගණ්ඨානොව විය නික්ඛිතතකමමට්ඨානං ගහෙත්තො ගාමසමිපෙ
කමමට්ඨානසිසෙතෙව විවරං පාරුපිත්තො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති.
අථ නං මනුස්සා දිස්වා අයෙත්තො ආගතො ති පච්චුග්ගන්තො පතනං
ගහෙත්තො ආසනසාලාය වා ගෙහෙ වා නිසීද්ධපෙත්තො යායුං දත්තො යාව
භතතං න නිට්ඨාති නාව පාදෙ බොවිත්තො තෙලෙන මකෙත්තො පුරතො
නිසීදිත්තො පඤ්ඤං වා පුච්ඡන්ති ධම්මං වා සොභුකාමා හොන්ති. සචෙපි
න කථාපෙත්තා ජනසඛගත්ථං ධම්මකථා නාම කාතබ්බං යෙවා ති
අට්ඨකථාවරියා වදන්ති. ධම්මකථා හි කමමට්ඨානවිනිවමුත්තො නාම
නපි. තස්මා¹ කමමට්ඨානසිසෙතෙව ආහාරං පරිභුඤ්ජන්තො අනුමොදනං
වත්තො නිවතතයමානෙහි පි² මනුස්සෙහි අනුගතොව ගාමතො තික්ඛ
මිත්තො තත්ථ තෙ නිවතෙත්තො මග්ගං පටිපජ්ජති. අථ නං පුරෙත්තරං
තික්ඛමිත්තො බහිගාමෙ කතභතතතිච්චා සාමණේරදහරතිකඤ්ඤ දිස්වා
පච්චුග්ගන්තො පතනවිවරමස්ස ගණ්ඨන්ති. පොරුණකතිකඤ්ඤ කීර
අමාකං උපජ්ජායො අමාකං ආවරිට්ඨො ති න මුඛං ඔලොකෙත්තො
වතතං කරොන්ති. සමපතනපරිවෙජ්ඣෙතෙව කරොන්ති. තෙ තං
පුච්ඡන්ති භන්තෙ! එතෙ මනුස්සා භූමාකං කිං හොන්ති? මාති
පක්ඛතො සමබ්බා පිතිපක්ඛතො?ති, කිං දිස්වා පුච්ඡන්ති, භූමෙත්ත

1. III. තස්මා කමමට්ඨානසිසෙතෙව ධම්මකථා කපෙත්තො කමමට්ඨාන-

2. I. නිවතතයමානොපි II නිවතතතෙත්තෙහිපි.

එතෙසං පෙමං බ්‍රහ්මානන්ති, ආවුසො! යං මාතාපිතුහිපි දුක්ඛරං තං එතෙ අමාතං කුරෙන්නති පත්තවිවරමපි නො එතෙසං සත්තකමෙව එතෙසං ආනුභාවෙන නෙව හයෙ හයං න ඡාතකෙ ඡාතකං ජානාම එදිසා නාම අමාතං උපකාරිනො නජී ති තෙසං ගුණේ කප්ථෙනො ගව්ඡති. අයං වුච්චති හරති න පච්චාහරතී ති,

යසං පන පගෙව වුත්තපපකාරං චත්තපච්චත්තං කුරෙන්නසං කමමජනෙජො පජ්ජති. අනුපාදින්නකං මුඤ්චිතො උපාදින්නකං ගණ්හාති. සරිතො සෙද මුච්චන්ති. කමමධානං වීජිං න ආරොහති. සො පගෙව පත්තවිවරමාදාය වෙගසාව වෙතියං වඤ්චිතො ගොරුපානං තික්කමිතවෙලායමෙව ගාමං යාගු භික්ඛාය පවිසිතො යාගුං ලභිතො අසනසාලං ගන්තො පිච්චති. අප්පං චත්තිකඛත්තං අජෙඤ්ඤාගරණ මත්තෙනෙව කමමජනෙජොධාතු උපාදින්නකං මුඤ්චිතො අනුපාදින්නකං ගණ්හාති. සමසතෙන නහාතො විය තෙජොධාතු පරිලාහ තිබ්බාණං පඤ්ඤා කමමධානසීසෙන යාගුං පරිභුඤ්ජිතො පත්තඤ්ඤ මුඛඤ්ඤ ධොවිතො අනාරාහතෙන කමමධානං මනසි කතො අවසෙසධානෙ පිණ්ඩාය වරිතො කමමධානසීසෙන ආහාරං පරිභුඤ්ජිතො තතො පඤ්ඤා පොඤ්ඤානුපොඤ්ඤා උපධානමානං කමමධානං ගගෙතොව ආගව්ඡති. අයං වුච්චති න හරති පච්චාහරතී ති,

එදිසා ව භික්ඛු යාගුං පිවිසිතො විපසංතං ආරතීතො බුද්ධසාසනෙ අරහත්තං පත්තො නාම ගණ්හපථං විතීවත්තො, සීහලදීපෙ යෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලාය න තං ආසනං අජී යථ යාගුං පිවිසිතො අරහත්තං පත්තො භික්ඛු නජී ති, යො පන පමාදවිහාරි හොති තික්කිතඛුට්ඨෙරෙ සබ්බවත්තාති භිඤ්චිතො පඤ්ඤවිධවෙතො විතීබ්බබුද්ධිතො විහරන්තො කමමධානං නාම අජී තිපි සඤ්ඤං අකතො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිතො අනනුලොමිකෙන ගිහි සංසයෙන සංසට්ඨො වරිතො ව භුඤ්ජිතො ව තුච්ඡො තික්කමති. අයං වුච්චති නෙව හරති න පච්චාහරතී ති,

යො පනායං හරති ව පච්චාහරති වා ති වුත්තො සො ගත පච්චාගතිකවත්තවසෙන වෙදිතබ්බො. අථකාමො හි කුලපුත්තො සාසනෙ පබ්බජිතො දසපි විසමපි තිංසමපි චත්තාරිසමපි පඤ්ඤාසමපි සත්තමපි එකතො වසන්නා කතිකවත්තං කතො විහරන්ති. ආවුසො! තුමෙහ න ඉණ්ටො න හයටො න ජීවිතපකතො පබ්බජිතො, දුක්ඛා මුඤ්චිතු කාමා පතෙත්ථ පබ්බජිතො, තසමා ගමනෙ උපපන්නතිලෙසං ගමනෙ යෙව තිග්ගණ්හප්ථා ථානෙ-තිසජ්ජාය-සයනෙ උපපන්නතිලෙසං සයනෙ යෙව තිග්ගණ්හප්ථා ති, තෙ එවං කතිකවත්තං කතො භික්ඛාචාරං ගව්ඡන්නො අසිසුභා උසහ අසිසුභාපුත්ත ගාපුත්තත්තරෙසු පාසාණා හොන්ති. තාය සඤ්ඤාය කමමධානං මනසිකරුන්නාව ගව්ඡන්ති. ස්වෙ කසංචි ගමනෙ කිලෙසො උපපජ්ජති තත්ථෙව නං තිග්ගණ්හති. තථා අසනෙකානොති භික්ඛු. අප්පං පච්ඡන්තො ආගව්ඡන්තොපි

නිධානි. සො අයං භික්ඛු තුංඤ්ඤං උප්පත්තවිභවනං ජානාති අනනුච්ඡේදිකං තෙ එතනති අත්තානං පටිවොදෙත්වා විපස්සනං වසේත්වා අරියභූමිං ඔක්කමති. තථා අසකෙකානෙතා නිසීදති. අපස්ස පච්ඡන්තො ආගච්ඡන්තොපි නිසීදති ති සො එව නයො, අරියභූමිං ඔක්කමිතුං අසකෙකානෙතොපි තං කිලෙසං වික්කමෙත්වා කල්මට්ඨානං මහසිකරුනෙතොව ගච්ඡති. න කල්මට්ඨානවිපසුත්තෙන විතෙතන පාදං උඤ්ඤති. උඤ්ඤති වෙ පටිනිවත්තනිවා පුරිමපදෙසඤ්ඤාව එති. ආලිඤ්ඤාවාසී මහාපුස්සදෙවනේරෙ විය,

සො කිර එක්කවිසතිවස්සාති ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙන්නො එව විහාසී. මනුස්සාපි සුදං අත්තරුමගෙහ කසන්නා ව වපන්නා ව මද්දන්නා ව කම්මාති ව කරුන්නා පෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා අයං ථෙරෙ පුනපුනං නිවත්තනිවා ගච්ඡති කිං නු ඛො මග්ගමුලො? උදුනු කිඤ්චි පමුට්ඨො?ති සමුලුපනති. සො තං අනාදිසිත්වා කම්මට්ඨාන යුත්තවිතෙතනෙව සමණධම්මං කරුන්නො විසතිවස්සබ්බන්තරෙ අරහත්තං පාපුණ්ඨි. අරහත්තපපත්තදිවසෙ වස්ස වඛ්ඛමනකොටියං අබ්බත්ථා දෙවතා අබ්බුලිති දීපං උජ්ජාලෙත්වා අට්ඨාසී. වත්තාරෙපි මහාරජානො සකෙකා ව දෙව්නම්ඤ්ඤෙ බ්‍රහ්මා ව සහමපති උපට්ඨානං ආගමිංසු. තඤ්ච ඔහාසං දිස්වා ව්‍යාචාසී මහානිස්සනේරෙ තං දුතිය දිවසෙ පුච්ඡී රත්තිභාගෙ අංගසමනො සත්තිකෙ ඔහාසො අහොසී කිං සො ඔහාසො?ති, ථෙරෙ විකෙක්ඛං කරුන්නො ඔහාසො නාම දීපො භාසොපි හොති මණ්ඞිඔහාසොති එවමාදිමාහ. තතො පටිච්ඡා දෙව තුලෙහ ති නිබ්බො අමා ති පටිජානෙත්වා ආරෙවෙසී.

කාලවලලිමණ්ඩපච්චාසී මහානාගනේරෙ විය ව, සොපි කිර ගත පච්චාගතවත්තං පුරෙන්නො පස්මං තාව ගතවතො මහාපඨානං පුරෙස්සාමි ති සහත වස්සාති ණානවඛ්ඛමමෙව අබ්බිට්ඨාසී. පුන සොලස වස්සාති ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා අරහත්තං පාපුණ්ඨි. සො කම්මට්ඨානයුත්තනෙව විතෙතන පාදං උඤ්ඤන්නො විපස යුත්තන විතෙතන උඤ්ඤන පාදෙ පටිනිවත්තෙන්නො ගාමසීමං¹ ගන්ත්වා ගාමී නු ඛො පබ්බජිතො නු ඛො ති ආසඛිකනීයපදෙසෙ ධත්වා විවරං පාරුචිත්වා කච්ඡකරණිකතො උදකෙන පත්තං ඛොමිත්වා උදකගණ්ඤ්ඤං කරුති. කිං කාරණා? මා මෙ භික්කං දුතුං වා චන්දිතුං වා ආගච්ඡන්තෙ මනුස්සෙ දිසායුකා හොථා ති වචන මතෙතනොපි කම්මට්ඨානවිකෙක්ඛපො අහොසී ති, අජ්ඣ භන්තෙ! කතමි ති දිවසං වා භික්ඛුගණනං වා පඤ්ඤං වා පුච්ඡන්තො පන උදකං ගිලිත්වා ආරෙවෙති. සචෙ දිවසාදිපුච්ඡකා න හොන්ති නික්කමනවෙලායං ගාමඤ්ඤායෙ නිට්ඨුමිත්වා ව යාති.

ගලලබ්බිතිත්ථිභාරෙ වස්සපගතා පඤ්ඤාස භික්ඛු විය ව, තෙ කිර ආසාලිපුණ්ණමාය කතිකවත්තං අනංසු. අරහත්තං අපච්චා අඤ්ඤ මඤ්ඤං නාලපිස්සාමා ති, ගාමඤ්ඤ පිණ්ඩාය පටිසන්නා උදකගණ්ඤ්ඤං

කළා පවිසිංසු. දිව්‍යාදිසු පුච්ඡිතෙසු බ්‍රහ්මතභයෙනෙව පටිපජ්ජංසු. තත්ථ මනුස්සා නිට්ඨ්භතට්ඨානං දිස්වා ජාතීංසු අජේපකො ආගතො අජ්ජ ඥාති, එවස්සච විනේතසුං කීනත්‍ර ඛො එතෙ අමොහෙව සද්ධිං න සලලපතති උදාහු අඤ්ඤාමඤ්ඤාමපි යදි අඤ්ඤාමඤ්ඤාමපි න සලලපතති අද්ධා විවාදජාතා හවිස්සානති එථ නෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤාං ඛමාපෙස්සාමා ති, සබ්බෙ විහාරං ගතවා පඤ්ඤාසාය භික්ඛුසු ඥාපි භික්ඛු එකොකාසෙ න අද්දසංසු. තතො යො තෙසු වක්ඛුමා පුරිසො සො ආහ න හො! කලහකාරකානං වසනොකාසො ඊදිසො හොති සුසම්මට්ඨං වෙතිශ්චග්ගෙබ්බොධිශ්චග්ගෙ සුතිකම්මතා සමමජ්ජනියො සුපට්ඨිතං පාතියං පරිභොජනීයනති, තෙ තතොව නිවත්තා, තෙපි භික්ඛු අනෙතා තෙමාසෙ යෙව අරහත්තං පඤා මහාපචාරණාය විසුද්ධි පචාරණං පචාරෙසුං. එවං කාලවිලාසිමණ්ඩපවාසී මහානාගඤ්ඤෙ විශ ගලමුක්ඛිත්ථවිහාරෙ වස්සුපගතභික්ඛු විශ ව කමමට්ඨානසුත්තෙනෙව විනේතන පාදං උඤ්ඤානො ගාමසීමං ගතවා උදකගණ්ඩුසං කළා විපියො සලලකෙඤ්ඤා යත් සුරසොණ්ඩුකතාදයො කලහකාරකා වණ්ඩහජීඅස්සාදයො වා නජී තං වීරිං පටිපජ්ජති. තත්ථ පිණ්ඩය වරමානො න තුරිතතුරිතො විශ ජවෙන ගව්ජති. න හි ජවන පිණ්ඩපාතිකබ්බුතඛගං නාම කීඤ්චි අජී. විසමභුමිහාගපපත්තමපන උදකසකටං විශ නිච්චලො හුළා ගව්ජති. අනුසරං පටිට්ඨො ව දාතුකාමං වා අදාතුකාමං වා සලලකෙඤ්ඤා තදනුරූපං කාලං ආග මෙනෙතා භික්ඛං ගහෙත්වා අනෙතාගාමෙ වා ඛතිගාමෙ වා විහාර මෙව වා ආගතවා යථාථාසුකෙ පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කමමට්ඨානං මනසි කරොනෙතා ආහාරෙ පටිකඤ්ඤාසුඤ්ඤා උපට්ඨ පෙත්වා අකඛබ්බඤ්ඤා වණ්ණලෙපන පුත්තමංසුපමවසෙන පච්ච වෙකඛනෙතා අට්ඨඛගසමන්තාගතං ආහාරං ආහාරෙති තෙව දවාය න මදය න මණ්ඩිනාය න විභුසනාය-පෙ-ථාසු විහාරෙ වා ති, භුත්තාපි උදකකිච්චං කළා මුහුත්තං හත්තකිලමථං පටිපජස්සමොත්ථා යථා පුරෙහත්තං එවං පච්ඡාහත්තං පුරිමයාමං පච්ඡිමයාමඤ්ච කමමට්ඨාන මෙව මනසිකරෙති. අයං වුච්චති හරති ව පච්චාහරති වා ති,

ඉමං පන හරණපච්චාහරණසංඛ්‍යාතං ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙතො යදි උපතිස්සයසමපනො හොති පඨමවයෙ එව අරහත්තං පාපුණාති, නො වෙ පඨමවයෙ පාපුණාති අථ මජ්ඣිම වයෙ, නො වෙ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති අථ පච්ඡිමවයෙ, නො වෙ පච්ඡිම වයෙ පාපුණාති අථ මරණසමයෙ, නො වෙ මරණසමයෙ පාපුණාති අථ දෙවපුත්තො හුළා, නො වෙ දෙවපුත්තො හුළා පාපුණාති අනුප්පනෙත වුද්ධො නිබ්බත්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකරෙති. නො වෙ පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකරෙති අථ බුද්ධානං සමමුඛිතාවෙ බිප්පා භිඤ්ඤා වා හොති සෙය්‍යථාපි ථෙරෙ බාහියො දරුචිරියො, මහා පඤ්ඤා වා සෙය්‍යථාපි ථෙරෙ සාරිපුත්තො, මහිද්ධිකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරෙ මහාමොග්ගල්ලානො, බුත්ඛිගබ්බෙ වා සෙය්‍යථාපි ථෙරෙ

මහාකසාපො, දිබ්බවක්ඛකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරෙ අනුරුද්ධො,
 විනයධරෙ වා සෙය්‍යථාපි ථෙරෙ උපාලි, ධම්මකපිකො වා සෙය්‍යථාපි
 ථෙරෙ පුණ්ණණා මනතානිපුතො, ආරඤ්ඤකො වා සෙය්‍යථාපි
 ථෙරෙ රෙවතො, බහුස්සුතො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරෙ ආනන්දො, සික්ඛා
 කාමො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරෙ රුහුලො බුද්ධපුතො ති, ඉති ඉමස්මිං
 චතුක්කෙ යථායං භරති ච පච්චාභරති ච තස්ස ගොචරසම්පර්ඤ්ඤං
 සිබාපාතො හොති.

අභික්කමාදීසු පන අසම්මුත්තං අසමොගසම්පර්ඤ්ඤං, නං
 එවං වෙදිතබ්බං. ඉධ භික්ඛු අභික්කමනො වා පටික්කමනො වා
 යථා අභිබාලපුට්ඨත්තා අභික්කමාදීසු අතො අභික්කමති අතතතා
 අභික්කමො නිබ්බතතිතො ති වා අහං අභික්කමාමි මයං අභික්කමො
 නිබ්බතතිතො ති වා සම්මුත්තානි තථා අසම්මුත්තනො අභික්කමාමි ති
 විතො උපපජ්ජමානෙ තෙනෙව විතොන සද්ධිං විතසම්මුට්ඨානා
 වායොධාතු විඤ්ඤානං ජනයමානා උපපජ්ජති. ඉති විතකිරිය
 වායොධාතු විපජ්ජවසෙන අයං කායසම්මතො අධිසම්ඝාටො අභික්ක
 මති. තස්සෙවං අභික්කමතො එකෙකපාදුර්ධරණෙ පඨවිධාතු ආපො
 ධාතු ති දො ධාතුයො ඔමතතා හොනති මඤ්ඤ, ඉතර දො අධිමතතා
 හොනති බලවතියො, තථා අතිගරණවීතිගරණෙසු, වොස්සජ්ජනෙ
 තෙජොධාතු වායොධාතු ති දො ධාතුයො ඔමතතා හොනති මඤ්ඤ,
 ඉතර දො අධිමතතා හොනති බලවතියො, තථා සනතිකෙඛපන සනති
 රුඞ්හනෙසු, තත් උරුරුණෙ පචතො රුපාරුපධමො අතිගරණං
 න පාපුණති. තථා අතිගරණෙ පචතො වීතිගරණං, වීතිගරණෙ
 පචතො ඔස්සජ්ජනං, ඔස්සජ්ජනෙ පචතො සනතිකෙඛපන,
 සනතිකෙඛපනෙ පචතො සනතිරුඞ්හනං න පාපුණති. තත් තත්ථෙව
 පබ්බපබ්බං සක්ඛිසක්ඛි ඔධිඔධි හුත්වා තතතකපාලෙ පක්ඛිතතතිලං විය
 තචතවායනො භිජ්ජති. තත් කො එකො අභික්කමති? කස්ස වා
 එකස්ස අභික්කමනං?, පරමත්තො ති ධාතුනං යෙව ගමනං ධාතුනං
 ථානං ධාතුනං තිසජ්ජා ධාතුනං සයනං, තස්මිං තස්මිං හි
 කොට්ඨාසෙ සද්ධිං රුපෙති,

අඤ්ඤං උපපජ්ජති විතං
 අඤ්ඤං විතං නිරුජ්ඣති,
 අවිචිතනු සම්මතො
 නදීසොතොව චතතති ති.

එවං අභික්කමාදීසු අසම්මුත්තං අසමොගසම්පර්ඤ්ඤං නාමා ති,
 තිට්ඨිතො අභික්කනො පටික්කනො සම්පජානකාරී හොති ති
 පදස්ස අත්ථො;

ආලොකිතෙ විලොකිතෙ ති එත් පන ආලොකිතං නාම
 පුරතො පෙක්ඛනං, විලොකිතං නාම අනුදිසාපෙක්ඛනං, අඤ්ඤාතිපි
 ගෙට්ඨා උපරි පච්ඡතො පෙක්ඛනවසෙන ඔලොකිතඋලොකිතාප

ලොකීතානි නාම ගොතති. තානි ඉධ න ගතිතානි. සාරුප්‍යවසෙන පන ඉමානෙව දො ගතිතානි. ඉමිතා වා මුඛෙන සබ්බාතිපි තානි ගතිතානෙවා ති, තත්ථ ආලොකෙස්සාමි ති විතෙත උප්පතෙන විතත වසෙනෙව අනොලොකෙත්වා අත්ථ පරිගණ්ණතං සාත්ථකසම්පජ්ඣන්දො, තං ආයසමන්තං නන්දං කායසක්ඛිං කත්වා වෙදිතබ්බං. වුත්තං ගෙතො භගවතා “සචෙ භික්ඛවෙ! නන්දස්ස පුරුෂිමා දිසා ආලොකෙ තබ්බා ගොති? සබ්බං චෙතස්ස සමන්තාගරිත්වා නන්දො පුරුෂිමං දිසං ආලොකෙති. එවං මෙ පුරුෂිමං දිසං ආලොකයතො න අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අත්වාස්සවිස්සන්ති”ති, ඉති හි සාත්ථක සම්පජානො ගොති. “සචෙ භික්ඛවෙ! නන්දස්ස පච්ඡිමා දිසා-උත්තර දිසා-දක්ඛිණා දිසා-උච්චං-අධො-අනුදිසා ආලොකෙතබ්බා ගොති. සබ්බං චෙතස්ස සමන්තාගරිත්වා නන්දො අනුදිසං ආලොකෙති. එවං මෙ අනුදිසං ආලොකයතො -පෙ- සම්පජානො ගොති”ති,

අපි ව ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තවෙතියදස්සනාදිවසෙනෙව සාත්ථකතා ව සප්පායතා ව වෙදිතබ්බා. කම්මට්ඨානස්ස පන අවිජ්ඣතමෙව ගොචර සම්පජ්ඣන්දො, තස්මා ඛන්ඛි ධාතු ආයතන කම්මට්ඨානිකෙති අත්තතො කම්මට්ඨානවසෙනෙව කසිණදිකම්මට්ඨානිකෙති වා පන කම්මට්ඨාන සිසෙතෙව ආලොකනවිලෝකනං කාතබ්බං. අබ්බන්තරෙ අත්තා නාම ආලොකෙතා වා විලෝකෙතා වා තත්ථි. ආලොකෙස්සාමි ති පන විතෙත උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව විතෙතන සද්ධිං විතතසමුට්ඨානා වායො ධාතු විඤ්ඤාත්තිං ජනයමානා උප්පජ්ජති. ඉති විතතකිරියවායොධාතු විපජාරවසෙන ගෙට්ඨිමං අක්ඛිදලං අධො සිද්ධි උපරිමං උච්චං ලඛෙස්සති. කොචි යන්තකෙන විවරනෙතා නාම තත්ථි. තතො වක්ඛු විඤ්ඤාණං දස්සනකිම්බං සාධෙන්නං උප්පජ්ජති ති, එවං පජානනං පනෙත්ථ අසමූහසම්පජ්ඣන්දො නාම,

අපි ව මූලපරිඤ්ඤා ආගන්තුක තාවකාලික භාවවසෙන පනෙත්ථ අසමූහසම්පජ්ඣන්දො වෙදිතබ්බං. මූලපරිඤ්ඤාවසෙන තාව

භවඛතාවජ්ජනඤ්ඤාව දස්සනං සම්පට්ච්ඡනං,
සන්තීරණං වොත්ථපනං ජවනං භවති සත්තමං.

තත්ථ භවඛතං උපපත්තිභවස්ස අඛණ්ඩිත්වං සාධයමානං පට්ඨන්ති. තං ආවතෙතත්වා කිරියමනොධාතු ආවජ්ජනකිම්බං සාධයමානා, තනතිරෙධා වක්ඛු විඤ්ඤාණං දස්සනකිම්බං සාධයමානං, තනතිරෙධා විපාකමනොධාතු සම්පට්ච්ඡනකිම්බං සාධයමානා, තනතිරෙධා විපාක මනොවිඤ්ඤාණධාතු සන්තීරණකිම්බං සාධයමානා, තනතිරෙධා කිරියමනොවිඤ්ඤාණධාතු, වොත්ථපනකිම්බං සාධයමානා, තනතිරෙධා සත්තකකිත්තුං ජවනං ජවති. තත්ථ පඨමජවනෙපි අයං ඉථි අයං පුරිසො ති රජ්ජනදස්සනමුත්තනවසෙන ආලොකිත්ථවිලෝකිතං න ගොති. දුතියජවනෙපි -පෙ- සත්තමජවනෙපි, එතෙසු පන යුඬ්ඨි

මෙකිලෙ යෙවෙසු විය හෙට්ඨපරියවසෙන භිජ්ඣාං පතිතෙසු අයං ඉථි අයං පුරිසො ති රජ්ඣාදිවසෙන ආලොකිතවිලොකිතං හොති. එවං තාවෙත්ථ මූලපරිඤ්ඤාවසෙන අසමොගසමපජ්ඣාදං වෙදිතබ්බං.

වක්ඛුආරෙ පන රූපෙ ආපාඨගතෙ භවබ්ගවලනතො උඬං සකසකකිව්වතිපථාදනවසෙන ආවජ්ඣාදීසු උපපජ්ඣාං නිරුද්ධෙසු අවසානෙ ජවනං උපපජ්ඣති. තං පුබ්බෙ උපපන්නානං ආවජ්ඣාදීනං ගෙහභූතෙ වක්ඛුආරෙ ආගනතුකපුරිසො විය හොති. තස්ස යථා පරගෙහෙ කිඤ්චි යාවිතුං පවිට්ඨස්ස ආගනතුකපුරිසස්ස ගෙහ සාමිකෙසුපි තුණ්හිමාසීතෙසු ආණ්කරණං න යුතතං. එවං ආවජ්ඣාදීනං ගෙහභූතෙ වක්ඛුආරෙ ආවජ්ඣාදීසු අරජ්ඣෙනෙසු අදුස්සනෙනෙසු අමුස්සනෙනෙසු ව රජ්ඣදුස්සනමුස්සනං අයුතතනති, එවං ආගනතුකභාවවසෙන අසමොගසමපජ්ඣාදං වෙදිතබ්බං.

යාති පනෙතාති වක්ඛු ආරෙ වොත්ථපන පරියොසානාති විතතාති උපපජ්ඣති. තාති සඬ්ඨං සමපයුතතධමෙමි තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ඣනති අඤ්ඤමඤ්ඤං න පස්සනාති ති ඉතරුති තාවකාලිකාති හොනති. තත්ථ යථා එකයමිං සරෙ සබ්බෙසු මානුසකෙසු මනෙසු අවසෙසස්ස එකකස්ස තඬිණං යෙව මරණධමමස්ස න යුතතා තව්වතිතාදීසු අභිරුති නාම, එවමෙව එකආරෙ සසමපයුතෙතෙසු ආවජ්ඣාදීසු තත්ථ තත්ථෙව මනෙසු අවසෙසස්ස තඬිණං යෙව මරණධමමස්ස ජවනස්සාපි රජ්ඣදුස්සනමුස්සනවසෙන අභිරුති නාම න යුතතා ති, එවං තාවකාලිකභාවවසෙන අසමොගසමපජ්ඣාදං වෙදිතබ්බං.

අපි ව ඛකියයතනධාතුපඨවයපඨවවෙකකිණවසෙනපෙනං වෙදි තබ්බං. එත්ථ හි වක්ඛු වෙව රූපාති ව රූපකකිණො දස්සනං විඤ්ඤාණකකිණො තං සමපයුතතා වෙදනා වෙදනාකකිණො සඤ්ඤාසඤ්ඤාකකිණො එස්සාදිකො සඬාරකකිණො, එවමෙනෙසං පඤ්ඤානං ඛකියානං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති? කො විලොකෙති? තථා වක්ඛු වක්ඛියතනං, රූපං රූපායතනං, දස්සනං මනායතනං, වෙදනාදයො තං සමපයුතතා ධම්මා ධම්මායතනං, එවමෙනෙසං චතුතනං ආයතනානං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති? කො විලොකෙති? තථා වක්ඛු වක්ඛියාතු රූපං රූපධාතු දස්සනං වක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු තං සමපයුතතා වෙදනාදයො ධම්මා ධම්මධාතු, එව මෙනාසං චතුතනං ධාතුතං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො අලොකෙති? නො විලොකෙති? තථා වක්ඛු තිස්සය පඨවියො රූපං ආරමිණපඨවියො ආවජ්ඣනං අනතතර සමනතතර තතරූපතිස්සයතතථිවිගතපඨවියො ආලොකො උපතිස්සයපඨවියො වෙදනාදයො සහජාතාදිපඨවියා, එවමෙනෙසං පඨවියානං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති? කො විලොකෙති? ති, එවමෙත්ථ ඛකියයතනධාතුපඨවය පඨවිවෙකකිණ වසෙනාපි අසමොගසමපජ්ඣාදං වෙදිතබ්බං.

සමමිඤ්ඤානෙ පසාදිනෙති, පබ්බාතං සමමිඤ්ඤානපසාරණං; තත්ථ විතතවසෙනෙව සමමිඤ්ඤානපසාරණං අකත්වා ගන්තං පාදානං සමමිඤ්ඤානපසාරණපච්චයා අත්ථානත්ථං පරිගණතිත්වා තත්ථ අත්ථපරිගණනානං සාත්ථකසම්පජ්ඣාදා, තත්ථ ගන්තං පාදෙ අතිවිරං සමමිඤ්ඤානා වා පසාරෙත්වා එව වා සීතස්ස ඛණේ ඛණේ වෙදනා උපපජ්ජන්ති විතතං එකාගතං න ලභති කම්මට්ඨානං පරිපතති විසෙසං නාබිගච්ඡති. කාලෙ සමමිඤ්ඤානස්ස කාලෙ පසාරෙනාග්ගස්ස පත තා වෙදනා නුපපජ්ජන්ති විතතං එකාගතං භොති. කම්මට්ඨානං එතං ගච්ඡති විසෙසමබ්බිගච්ඡති තී එවං අත්ථානත්ථපරිගණනාං වෙදිතබ්බං. අනෙකං පත සතිපි සප්පායං සප්පායං පරිගණතිත්වා සප්පායපරිගණනාං සප්පායසම්පජ්ඣාදා,

තත්ත්වං නයො, මහාවෙතිගබ්බණේ කීර දඟරභික්ඛු සජ්ඣායං ගණන්තති. තෙසං පිට්ඨිපස්සෙ දඟරභික්ඛුතියො බම්මං සුඤ්ඤති. තත්ත්වො දඟරෙ ගන්තං පසාරෙනො කායසංසග්ගං පත්වා තෙනෙව කාරණෙන ගිති ජාතො. අපරෙ භික්ඛු පාදං පසාරෙනො අග්ගිමිති පසාරෙසි. අට්ඨං ආගච්ච පාදෙ ක්කාසි. අපරෙ භික්ඛු වම්මිකෙ පසාරෙසි. සො ආසිවිසෙන දට්ඨො. අපරෙ භික්ඛු විචරකුට්ඨිකෙ පසාරෙසි. තං මඤ්ඤප්පො ඛසි. තස්මා එවරූපෙ අසප්පායෙ අපසාරෙත්වා සප්පායෙ පසාරෙනබ්බං. ඉදමෙත්ථ සප්පායසම්පජ්ඣාදා,

ගොවරසම්පජ්ඣාදා පත මහාපේරවජ්ඣනා දීපෙනබ්බං. මහා පේරෙ කීර දිට්ඨාධිකාරෙන නිසින්නො අනෙතවාසිකෙති සද්ධිං කථය මානො සහසා ගන්තං සමමිඤ්ඤානා පුත යථාධිකාරෙන ධම්මො සතිකං සමමිඤ්ඤාසි. තං අනෙතවාසිකා පුච්ඡංසු කස්මා භන්තො! සහසා ගන්තං සමමිඤ්ඤානා පුත යථාධිකාරෙන ධම්මො සතිකං සමමිඤ්ඤාත්ථා? තී, යතො පට්ඨාය අගං ආවුසො! කම්මට්ඨානං මනසිකාතුං ආරඥො න මෙ කම්මට්ඨානං මුඤ්ඤිත්වා ගන්තො සමමිඤ්ඤානපුබ්බො ඉදති පත මෙ තුමෙහති සද්ධිං කථයමානෙන කම්මට්ඨානං මුඤ්ඤිත්වා සමමිඤ්ඤානො තස්මා පුත යථාධිකාරෙන ධම්මො සමමිඤ්ඤාසිනති, සාධු භන්තො! භික්ඛුතා නාම එවරූපෙන භවිතබ්බනති, එවමෙත්ථාපි කම්මට්ඨානාච්ඡග්ගතමෙව ගොවරසම්පජ්ඣාදානති වෙදිතබ්බං.

අඛන්තාරෙ අත්තා නාම කොචි සමමිඤ්ඤානො වා පසාරෙනො වා නත්ථි. චුතතපකාරවිතතකීරියවායොධාතු විපජාරෙන පත සුත්තාකඤ්ඤාවසෙන දුරුග්ගාග්ගස්ස ගන්තං පාදවලංගං විශ් සමමිඤ්ඤානපසාරණං භොති තී පරිජානනං පනෙත්ථ අසමමානසම්පජ්ඣාදානති වෙදිතබ්බං.

සඤ්ඤාපිපතනවිචරධාරණෙති, එත්ථ සඤ්ඤාපිවිචරනං තීවාසන පාරුථනවසෙන පත්තස්ස භික්ඛාපරිග්ගහණාදිවසෙන පරිභොගො ධාරණං නාම; තත්ථ සඤ්ඤාපිවිචරධාරණේ නාම තීවාසෙත්වා පාරුපිත්වා ව පිණ්ඩායවරතො ආමිසලාභො සීතස්ස පරිභානායා තී ආදිතා නයෙන භගවතා චුතතපකාරො යෙව ව අන්තො අන්තො නාම, තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජ්ඣාදා වෙදිතබ්බං.

උණ්හපකතීකස්ස පන දුබ්බලස්ස ච විවරං සුබ්බමං සප්පායං, සීතාලකස්ස සනං දුපට්ඨං, විපරිතං අසප්පායං, යස්ස කස්සචි ජණ්ණං අසප්පායමෙව, අඤ්ඤාදිදනෙන හිස්ස තං පලිබොධකරං භොති. තථා පත්තුණ්ණදුකුලාදිභෙදං වොරුතං ලොභනීයවිවරං, තාදිසං හි අරඤ්ඤ ඵකාකස්ස නිවාසනාරුහකරං ජීවිතනාරුහකරඤ්ඤාපි භොති. තිප්පරියායෙන පන යං නිමිත්තකම්මාදිමිච්ඡාජීවවසෙන උප්පන්නං? යඤ්ඤස්ස සෙවමානස්ස අකුසලා ධම්මා අභිවක්ඛන්ති? කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති? තං අසප්පායං, විපරිතං සප්පායං, තස්ස වසෙනෙත්ථ සප්පායසම්පජ්ඤාදං, කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජ්ඤාදං වෙදිතබ්බං.

අබ්බන්තරෙ අත්තා නාම කොචි විවරං පාරුප්පතො නත්ථි. චුත්තප්පකාරචිත්තකිරියවායොධාකුචිප්පාරවසෙනෙව පන විවරපාරුප්පතං භොති. තත්ථ විවරමපි අවෙතනං කායොපි අවෙතනො, විවරං න ජානාති මයා කායො පාරුපිතො ති, කායොපි න ජානාති අහං විවරෙන පාරුපිතො ති, ධාතුයොව ධාතුසමූහං පටිච්ඡාදෙනති පටි පිලොතිකාය පොත්ථකරුප්පටිච්ඡාදෙන චිය, තස්මා නෙව සුඤ්ජරං විවරං ලභිත්වා සොමනස්සං කාතබ්බං න අසුඤ්ජරං ලභිත්වා දොමනස්සං, නාගචම්මකවෙතිස්සරුකබ්බාදීසු හි කෙචි මාලාගකිට්ඨපච්ඡාදීහි සක්කාරං කරොන්ති. කෙචි ගුච්චුත්තකඤ්ඤාදිභෙදසත්ථපහාරදීහි අසක්කාරං, න තෙන¹ වම්මිකරුකබ්බාදියො සොමනස්සං වා දොමනස්සං වා කරොන්ති. එවමෙව නෙව සුඤ්ජරං විවරං ලභිත්වා සොමනස්සං කාතබ්බං න අසුඤ්ජරං ලභිත්වා දොමනස්සන්ති, එවං පටිත්තපටිසම්බන්ධන වසෙනෙත්ථ අසම්මාහසම්පජ්ඤාදං වෙදිතබ්බං.

පත්තධාරණෙපි පත්තං සහසාව අගගෙත්වා ඉමං ගගෙත්වා පිණ්ඩාය වරමානො හිකබ්බං ලභිස්සාමි ති එවං පත්තගහණපට්ඨයා පටිලභිතබ්බඅත්ථවසෙන සාත්ථකසම්පජ්ඤාදං වෙදිතබ්බං. කිසදුබ්බල සරිරස්ස පන ගරුප්පතො අසප්පායො, යස්ස කස්සචි චතුපඤ්ඤා ගණ්ඨකාගතො දුබ්බිස්සාධනීයො අසප්පායොව, දුඤ්ඤාතප්පතො හි න වට්ඨති. තං ධොවනතස්සෙව වස්ස පලිබොධො භොති. මණ්ඩිවණ්ණ ප්පතො පන ලොභනීයො විවරෙ චුත්තනායෙනෙව අසප්පායො, නිමිත්තකම්මාදිවසෙන පන ලඤ්ඤා, යඤ්ඤස්ස සෙවමානස්ස අකුසලා ධම්මා අභිවක්ඛන්ති කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති අයං එකන්තාසප්පායොව, විපරිතො සප්පායො, තස්ස වසෙනෙත්ථ සප්පායසම්පජ්ඤාදං, කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ගොචරසම්පජ්ඤාදං වෙදිතබ්බං.

අබ්බන්තරෙ අත්තා නාම කොචි පත්තං ගණ්ඨානො නත්ථි. චුත්තප්පකාරචිත්තකිරියවායොධාකුචිප්පාරවසෙනෙව පන පත්ත ගහණං නාම භොති. තත්ථ ප්පතොපි අවෙතනො හත්ථාපි අවෙතනා, ප්පතො න ජානාති අහං හත්ථෙහි ගතිතො ති, හත්ථාපි

න ජාතනති පතෙනා අවෙහති ගතිනො ති, ඛාතුයොව ඛාතුසමුභං ගණනනති සණ්ඨාසෙන අගතිවණ්ණපත්තගහණෙ විශා ති, එවං පචනන පටිසංඛිානවසෙනෙත්ථ අසමමානසමප්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අපි ව යථා ජිත්තහත්ථපාදෙ වණ්ණමුඛෙති පංශස්තපුබ්බලොභිත කිම්කුලෙ තීලමකකිකසමපරිකිණේණ අනාථසාලායං අනාථමත්‍රයො දිසා දයාලුකා පුරිසා තෙසං වණ්ණකිපට්ටවොලුකාති වෙව කපාලාදීති ව හෙසජ්ජාති උපනාමෙනති. තත්ථ වොලුකාතිපි කෙසඤ්චි සණ්ඨාති කෙසඤ්චි පුලාති පාපුණ්ණති. හෙසජ්ජකපාලකාතිපි කෙසඤ්චි සුසණ්ඨාතාති කෙසඤ්චි දුස්සණ්ඨාතාති පාපුණ්ණති. න තෙ තත්ථ සුමනා වා හොනති දුමනා වා, වණ්ණපට්ටිදානමතෙත නෙව ති වොලුකෙන හෙසජ්ජපරිග්ගහණමතෙතනෙව ව කපාලකෙන තෙසං අත්ථො, එවමෙව යො භික්ඛු වණ්ණවොලුකං විශ විවරං හෙසජ්ජකපාලකං විශ ව පත්තං කපාලෙ හෙසජ්ජමිව ව පතෙන ලභාතිකබ්බං සලලකෙති. අයං සංඝාටිපත්තවිවරධාරණෙ අසමමාන සමප්ඤ්ඤාන උත්තමසමප්ජානකාරී ති වෙදිතබ්බං.

අසිතාදිසු අසිතො ති, පිණ්ඩපාතාදිභොජනෙ; පිතො ති, යාගු ආදි පානෙ; ඛාසිතො ති, පිට්ඨබජ්ජාදිබාදනෙ; සාසිතො ති, මධුපාණි තාදිසායනෙ; තත්ථ නෙව දවායා ති ආදිනා නයෙන වුතෙනා අට්ඨවිඛොපි අත්ථො අත්ථො නාම, තස්ස වසෙන සාත්ථකසමප්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. ලුඛපණ්ණිතතිත්තමධුරාදිසු පන යෙන භොජනෙන යස්ස අථාසු හොති තං තස්ස අසප්පායං, යං පන තිම්බතකමමාදි වසෙන පටිලභං යඤ්චස්ස භුඤ්ඤතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪනති කුසලා ධම්මා පරිහායනති තං ඵකනතං අසප්පායමෙව. විපරිතං සප්පායං. තස්ස වසෙනෙත්ථ සප්පායසමප්ඤ්ඤං, කමමට්ඨානාවිජහන වසෙනෙව ව ගොවරසමප්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අබ්භතතරෙ අත්තා නාම කොපි භුඤ්ඤකො නත්ථි. වුත්තප්පකාර විත්තකිරියවායොධාතු විප්පාරෙතෙව පන පත්තපටිග්ගහණං නාම හොති. විත්තකිරියවායොධාතු විප්පාරෙතෙව හත්ථස්ස පතෙන ඔතරණං නාම හොති. විත්තකිරියවායොධාතු විප්පාරෙතෙව ආලොපකරණං ආලොපඋධරණං මුඛවිවරණඤ්ච හොති. න කොපි කුඤ්චිකාය ඤායනකෙන හනුකට්ඨිති විවරති. විත්තකිරියවායොධාතු විප්පාරෙ තෙව ආලොපස්ස මුඛෙ ඵපනං උපරි දන්තානං මුසලකිව්වසාධනං හෙට්ඨා දන්තානං උදුක්කලකිව්වසාධනං ජ්වහාය හත්ථකිව්ව සාධනඤ්ච හොති. ඉති තං තත්ථ අග්ගජ්වහාය තනුකබෙලො මුල ජ්වහාය බහලබෙලො මකෙති. තං හෙට්ඨා දන්තඋදුක්කලෙ ජ්වහා හත්ථපරිවත්තනං බෙලඋදුක්කතෙමිතං උපරි දන්තමුසලසඤ්චිණ්ණිතං කොපි කට්ටජ්ජනා වා දබ්බියා වා අනෙතා පච්චෙසෙනො නාම නත්ථි. වායොධාතුයා ව පටිසති. පටිට්ඨං පටිට්ඨං කොපි පලාලසත්ථරං කප්පා ධාරෙතො නාම නත්ථි. වායොධාතු වසෙනෙව තිට්ඨති.

සීතං සීතං කොචි උද්ධතං කන්ධා අග්නිං ජාලෙක්ඛා පච්චෙනා නාම නපී, තෙජොධාතුයාව පච්චති. පක්කං පක්කං කොචි දණ්ඩකෙන වා යට්ඨියා වා බහිනිභාරකො නාම නපී. වායොධාතු යෙව නීගරති. ඉති වායොධාතු අතිගරති ව චිතිගරති ව ධාරෙති ව පරිවතෙනති ව සඤ්චුණේණති ව විසොසෙති ව නීගරති ව, පඨවිධාතු ධාරෙති ව පරිවතෙනති ව සඤ්චුණේණති ව විසොසෙති ව නීගරති ව, ආපොධාතු සෙනහෙති ව අලුත්තඤ්ඤ අනුපාලෙති. තෙජොධාතු අනෙතා පච්චිං පරිපාචෙති. ආකාසධාතු අඤ්ජසො හොති. විඤ්ඤාණධාතු තත්ථ තත්ථ සම්මා පයොගමනාය ආභුජති ති, එවං පච්චතපටිසංඛින්නවසෙනෙත්ථ අසමොහසම්පජ්ඤාං වෙදිතබ්බං.

අපි ව ගමනතො පරියෙසනතො පරිභොගතො ආසයතො නිධානතො අපරිපක්කතො පරිපක්කතො ඵලතො නිස්සන්ධතො සම්මකුක්කතො ති එවං දසවිධපටිකකුලභාවපච්චවේක්කිණිතොපෙත්ථ අසමොහසම්පජ්ඤාං වෙදිතබ්බං. විදාරකථා පනෙත්ථ විපුද්ධිමග්ගෙ ආභාරපටිකකුලසඤ්ඤානිද්දෙසතො ගගෙනබ්බං.

උච්චාරපස්සාවකමෙති, උච්චාරස්ස ව පස්සාවස්ස ව කරණේ; තත්ථ පක්කකාලෙ උච්චාරපස්සාවං අකරොන්තස්ස සකලසරීරතො සෙදු මුව්චනති අක්ඛිති භමනති විතතං න එකග්ගං හොති අඤ්ඤා ව රොගා උපපජ්ජති. කරොන්තස්ස පන සබ්බං තං න හොති ති අයමෙත්ථ අත්ථා; තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජ්ඤාං වෙදිතබ්බං.

අට්ඨානෙ උච්චාරපස්සාවං කරොන්තස්ස පන ආපතති හොති අයසො වඩ්ඪති ජීවිතන්තරයො හොති. පතිරූපෙ ණානෙ කරොන්තස්ස සබ්බං තං න හොති ති ඉදමෙත්ථ සප්පායං, තස්ස වසෙන සප්පායසම්පජ්ඤාං, කම්මට්ඨානාවිජ්ඣනවසෙනෙව ගොවර සම්පජ්ඤාං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි උච්චාරපස්සාවකමං කරොන්තා නපී. විතතිකිරියවායොධාතු විපථාරෙනෙව පන උච්චාරපස්සාවකමං හොති. යථා පන පක්කෙ ගණ්ඨි ගණ්ඨිභෙදෙන පුබ්බලොභිතං අකාමතාය තික්කමති. යථා ව අතිගරිතා උද්කභාජනා උද්කං අකාම තාය තික්කමති. එවං පක්කාසයමුත්තවත්ථිපු සනතිවිතා උච්චාර පස්සාවා වායුවෙගසමුප්පිළිතා අකාමතායපි තික්කමනති. සො පනායං එවං තික්කමනො උච්චාරපස්සාවො නෙව තස්ස තික්කුතො අත්තතො හොති න පරස්ස, කෙවලම්පන සරීරනිස්සයො ව හොති. යථා කිං? යථා උද්කකුලිකො¹ පුරුණඋද්කං ඡබ්බින්නස්ස නෙව තං අත්තතො හොති න පරෙසං, කෙවලං පටිජ්ඣනනමත්තමෙව හොති ති, එවං පච්චතපටිසංඛින්නවසෙනෙත්ථ අසමොහසම්පජ්ඤාං වෙදිතබ්බං.

ගතාදීපු ගණෙති, ගමනෙ; සීතෙති, ණානෙ; නිසීදොනෙති, නිසර්ජය; සුතෙතෙති, සයනෙ; තත්ථ අභික්කන්තාදීපු චුත්තතයෙනෙව සම්පජානකාරිතා වෙදිතබ්බං. අයං පනෙත්ථ අපරොපි නයො, එකො හි

1. . උදකකුලිකො.

භික්ෂු ගව්ජනො අඤ්ඤං විනොනො අඤ්ඤං විතකෙකනො ගව්ජනී. එකො කමමධානං අවිසංජේජනිව ගව්ජනී. තථා එකො භික්ෂු නිට්ඨනො නිසීදනො සයනො අඤ්ඤං විනොනො අඤ්ඤං විතකෙකනො සයනී. එකො කමමධානං අවිසංජේජනිව සයනී. එතතකෙන පන න පාකටං ගොතී තී වහිකමෙන දීපයිංසු. යො හි භික්ෂු වහිකමනං ඔතරිනා වහිකමනකොටියං සීතො පරිගණකානි. පාවිතවහිකමනකොටියං පවතතා රුපාරුපධම්මා පච්ඡිමවහිකමනකොටිං අප්පනා එතෙව නිරුද්ධා, පච්ඡිමවහිකමන කොටියං පවතතා පි පාවිතවහිකමනකොටිං අප්පනා එතෙව නිරුද්ධා, වහිකමනවේමජේඛි පවතතා උභො කොටියො අප්පනා එතෙව නිරුද්ධා, වහිකමනෙ පවතතා රුපාරුපධම්මා ආනං අප්පනා එතෙව නිරුද්ධා, ආනෙ පවතතා නිසජ්ජං -පෙ- නිසජ්ජය පවතතා සයනං අප්පනා එතෙව නිරුද්ධා ති එවං පරිගණකනො පරිගණකනො යෙව විතතං භවහිතං ඔතාරෙති. උට්ඨානනො කමමධානං ගහෙතීව උට්ඨානී. අයං භික්ෂු ගතාදීසු සමපජානකාරී නාම ගොතී තී, එවං පන සුතෙන කමමධානං අවිභූතං ගොතී. කමමධානං අවිභූතං න කාතබ්බං. තස්මා යො භික්ෂු යාව සකෙකානි තාව වහිකමනා ආනා නිසීදනා සයමානො එවං පරිගණකනො භයති. කායො අවෙනනො මඤ්ඤා අවෙනනො, කායො න ජානාති අහං මඤ්ඤා සයිතො තී, මඤ්ඤාපි න ජානාති මයි. කායො සයිතො තී, අවෙනනො කායො අවෙනනෙ මඤ්ඤා සයිතො තී එවං පරිගණකනො පරිගණකනො යෙව විතතං භවහිතං ඔතාරෙති. පමුඤ්ඤානො කමමධානං ගහෙතීව පමුඤ්ඤානී තී, අයං සුතෙන සමපජානකාරී නාම ගොතී තී,

ජ්ඣනිකෙ තී, ජාගරණෙ; තත්ථ කිරියාමය පවතතස්ස අප්පවතතියා සති ජාගරිතං නාම න ගොතී. කිරියාමය පවතතවලඤ්ඤා පවතතනෙ ජාගරිතං නාම ගොතී තී පරිගණකනො භික්ෂු ජාගරිතෙ සමපජාන කාරී නාම ගොතී. අපි ව රතතිඤ්චං ඡ කොට්ඨාසෙ කතා පඤ්ඤා කොට්ඨාසෙ ජග්ගනො පි ජාගරිතෙ සමපජානකාරී නාම ගොතී. **භාසිකෙ** තී, කථනෙ; තත්ථ උපාදරුපස්ස සද්දයතනස්ස අප්පවතෙන සති භාසිතං නාම න ගොතී. තස්මිං පවතතනෙ ගොතී තී පරිගණකකො භික්ෂු භාසිතෙ සමපජානකාරී නාම ගොතී. විමුත්තා යතනසීසෙන ධම්මං දෙසෙනො පි වතතිංස නිරවජ්ජානකථා පභාය දසකථාවාදුනිසසිතං කථං කථෙතො පි භාසිතෙ සමපජානකාරී නාම ගොතී. **තුණ්හිභාවෙ** තී, අකථනෙ; තත්ථ උපාදරුපස්ස සද්දයතනස්ස පවතතියං සති තුණ්හිභාවො නාම න තී. අප්පවතතියං ගොතී තී පරිගණකකො භික්ෂු තුණ්හිභාවෙ සමපජානකාරී නාම ගොතී. අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු විතරුචියං කමමධානං ගහෙතී තිසිකොපි දුතියජ්ඣානං සමාපනොපි තුණ්හිභාවෙ සමපජානකාරී යෙව නාම ගොතී, එතෙව එකො ඉරියපටො විසු ආනෙසු ආගතො,

සො හෙට්ඨා අභිකක්‍ෂනෙන පටික්‍ෂනෙන ති එත් භික්‍ෂාවාරගාමං ගච්ඡතො ව ආගච්ඡතො ව අභ්‍යන්තරගභවසෙන කපිතො. **ගහෙන සිතෙන නිසිතෙන** ති, එත් විහාරෙ චුණ්ණිකපාදුඤ්ඤාපට්ඨසෙන කපි තොති වෙදිතබ්බො. **තත්ත කතමා සති** ති ආදි සබ්බං උත්තානත්මෙව.

සො විවිත්තනති ඉමිනා කිං දසෙය්‍යති? එතස්ස භික්‍ෂුනො උපාස නට්ඨානං යොගපථං සප්පායසෙනාසනං දසෙය්‍යති. යස්ස භි අබ්‍යන්තරෙ එත්තකා ගුණා අත්ථි තස්ස අනුච්ඡිකො අරඤ්ඤවාසො, යස්ස පනෙනෙ තත්ථි තස්ස අනුච්ඡිකො, එවරුපස්ස භි අරඤ්ඤවාසො කාල මක්‍ෂවඅච්ඡතරච්ඡදිපිමගාදිනං අට්ඨවාසසදිසො ගොති. කසමා? ඉච්ඡාය ධ්වං පට්ඨිත්තා, තස්ස භි අරඤ්ඤවාසමූලකො කොච් අත්ථො තත්ථි. අරඤ්ඤවාසඤ්ඤව ආරඤ්ඤකෙ ව දුසෙති. සාසනෙ අප්පසාදං උප්පාදෙති. යස්ස පන අබ්‍යන්තරෙ එත්තකා ගුණා අත්ථි තස්සෙව සො අනුච්ඡිකො, සො භි අරඤ්ඤවාසං නිස්සාය විපස්සනං පට්ඨපෙඤ්ඤා අරහත්තං. ගණනිත්වා පරිනිබ්බාති. සකලං අරඤ්ඤවාසං උපසොහෙති ආරඤ්ඤකානං සීසං ධොවති සකලසාසනං පසාරෙති. තසමා සත්ථා එවරුපස්ස භි භික්‍ෂුනො උපාසනට්ඨානං යොගපථං සප්පායසෙනාසනං දසෙය්‍යතො **සො විවිත්තං සෙනාසනං භජති** ති ආදිමාහ.

තත්ථ විවිත්තනති, සුඤ්ඤං අප්පසද්දං අප්පතියෙය්‍යසං; එත මෙව භි අත්ථං දසෙය්‍යතුං. **තස්සව අනාකිණ්ණ** නති ආදි වුත්තං. තත්ථ **අනාකිණ්ණ** නති, අසඬ්ඛිණ්ණං අසමාධං; තත්ථ යස්ස සෙනාසනස්ස සාමත්තා ගාචුනමපි අඬ්ඬයොජනමපි පබ්බතගහණං වතගහණං නදිගහණං ගොති. න කොච් අවෙලාය උපසඬ්ඛමිතුං සකෙකාති. ඉදං සනතිකෙපි අනාකිණ්ණං නාම; යං පන අඬ්ඬයොජනිකං වා යොජනිකං වා ගොති. ඉදං දුරතාය එව අනාකිණ්ණං නාම ගොති. සෙති වෙව ආසති ව එත්ථා ති. **සෙනාසනං**; තස්ස පහෙදං දසෙය්‍යතුං. **මඤ්ඤවා පිඨ** නති ආදි වුත්තං. තත්ථ **මඤ්ඤවා** ති, වත්තාඳෙ මඤ්ඤවා මසාරකො බුද්ධිකාබ්‍රොධා කුලීරපාදකො ආගච්ඡපාදකො ති, තථා පිඨං, හිසි ති, පඤ්චගිසියො උණණාගිසි වොලුගිසි වාකගිසි තිණගිසි පණණගිසි ති, බිමමබ්‍රාහ්ම නති, සිසුපධානං¹ වුත්තං. තං විත්ථාරතො විදත්ථිවතුරඬුලං වට්ඨති. දීඝතො මඤ්ඤවිත්ථාරප්ප මාණං; විහාගෙ ති, සමත්තා පරිහාරපථං අනෙතා යෙව රත්තිට්ඨාන දිවාට්ඨානාති දසෙය්‍යත්වා කතසෙනාසනං; අඬ්ඬිසොගො ති, සුපණ්ණ වඬ්ඛගෙහං; පාසාදො ති, දො කණ්ණිකාති ගගෙත්වා කතො දීඝපාසාදො; අමෙව ති, පට්ඨජාදිපට්ඨාගනත්ථං ඉට්ඨිකාති කතො බහලභිතතිකො වතුපඤ්ඤාමිකො පතිස්සයවිසෙසො; මාලො ති, හොජනසාලාසදිසො මණ්ඩලමාලො; විතයට්ඨිකථායමපන එකකුට්ඨසඬ්ඛතිතො වතුරස්සපාසාදො ති වුත්තං. ලෙණ නති, පබ්බතං

බණ්ණිනා වා පඬුරායං අපසොනකවර්ණෙන කුචං උට්ඨාපෙනා වා කතසෙනාසනං; භූතා හි, භූමිදරි වා යත් රතනිඤ්චං දීපං ලක්ඛං වට්ඨති පබ්බතභූතා වා භූමිභූතා වා; රුක්ඛමුල නති, රුක්ඛායං ගෙට්ඨා පරික්ඛිත්තං වා අපරික්ඛිත්තං වා; වෙළඳභූමිනා හි, වෙළඳවෙණ; යත් වා පන භික්ඛු පටික්ඛාමනාහි හි, ධූපෙනා වා එතාහි මඤ්චාදිති යත් භික්ඛු සනතිපතනති යං තෙසං සනතිපාතාරභවර්ණං සබ්බ මේතං සෙනාසනං; භස්මිති හි, උපෙති; සමභස්මිති හි, තත් අභිරති වසෙන අනුක්ඛාණ්ඩිතො සුට්ඨි උපෙති; සෙවති හි, නිවාසනවසෙන සෙවති; නිසෙවති හි, අනුක්ඛාණ්ඩිතො සනතිස්සිතො සෙවති; සංසෙවති හි, සෙනාසනවතනං සමපාදෙනො සමවා සෙවති;

ඉදං යනං විවිත්තනති චුත්තං තස්ස පභෙදං දස්සෙත්තුං අරඤ්ඤං රුක්ඛමුල නති ආදි ආරභං. තත් අරඤ්ඤං නති, විතය පරියායෙන තාව ධූපෙනා ගාමඤ්ච ගාමුපවාරඤ්ච අවසෙසං අරඤ්ඤනති ආගතං. සුත්තනතපරියායෙන ආරඤ්ඤකිතික්ඛං සන්ධාය ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධ්වසතිකං පච්ඡිමනති ආගතං. විතයසුත්තනතා පන උභොපි පරියායදෙසනා නාම, අභිධමමො නිපපරියායදෙසනා හි අභිධමපරියායෙන අරඤ්ඤං දස්සෙත්තුං නික්ඛ මිනා බති ඉඤ්චිලා හි චුත්තං. ඉඤ්චිලතො බති නික්ඛමිනා හි අපො; රුක්ඛමුලාදිතං පකතියා ව සුච්ඡෙදායාසාවතො රුක්ඛමුලං සෙව රුක්ඛමුල නති ආදි චුත්තං. අපි වෙත් රුක්ඛමුල නති, යං කිඤ්චි සඤ්චර්ණං¹ විවිත්තං රුක්ඛමුලං; පබ්බත නති, සෙලං; තත් හි උදක සොණ්ඩිසු උදකනිචං කතා සිතාය රුක්ඛචර්ණාය නිසිත්තාය නානාදිසාසු බාගමානාසු සිතෙන වාතෙන චීර්ණමානාය විත්තං එකඟං හොති.

කඤ්ඤ නති, කං චුච්චති උදකං තෙන දරිතං උදකෙන භිත්තං පබ්බතපාදෙසං; යං නිකුම්බනතිපි තදිකුඤ්ඤනතිපි වදනති. තත් හි රජතපට්ඨසදිසා වාලිකා හොනති. මත්තෙ මණ්ඩිතානං විශ වතගහණං මණ්ඩිකාසදිසං උදකං සඤ්ඤති. එවරූපං කඤ්ඤං ඔරුක්ඛ පානීයං පිවිනා ගතතාහි සිතං කතා වාලිකං උය්‍යාපෙනා පංසුකුල විවරං පඤ්ඤපෙනා නිසිත්තාය සමණ්ඩමං කරෙතො විත්තං එකඟං හොති. ගිජිභූත නති, විත්තං පබ්බතානං අනතරං; එකසමී යෙව වා උමමග්ගසදිසං මහාවිවරං; සුසාන ලක්ඛණං විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තං. වනපස්ම නති, ගාමනං අතික්ඛමිනා මුක්ඛානං අනු පවාරවර්ණං යත් න කසනති න වපනති; තෙනෙවස්ස නිදෙසෙ වනපස්මනති දුර්ගමෙන සෙනාසනානං අභිධමනති ආදි චුත්තං. යස්මා වා රුක්ඛමුලාදීසු ඉදමෙවෙකං භාජෙනා දස්සිතං. තස්මායස්ස නික්කෙපපට්ඨපාටියා නිදෙසං අකතා සබ්බපරියතෙන නිදෙසො කතො හි වෙදිතබ්බො. අබ්බතායාස නති, අච්ඡිත්තං; ආකම්බිතො පනෙත් විවරකුටිං කතා වසති. පලාලසුඤ්ඤ නති, පලාලරසි;

මහාපලාලපුඤ්ඤානො හි පලාලං නිකඛිකිකාං පබ්බාරලොභසදිසෙ
ආලයෙ කුරෙතති. ගච්ඡගුඛොදිනමපි උපරි පලාලං පකඛිපිකාං
ගෙට්ඨා නිසින්නා සමණධම්මං කුරෙතති. තං සකායෙතං වුත්තං.

වනපත්තිදෙසෙ සලොමහංසානි නති, යත් පට්ඨංසා ලොම
හංසො උපාජ්ජති එවරුපානං හිංසනකසෙතාසන්නානං; පටි
සන්නානි නති, දුරභාවෙන පරියන්තෙ සිත්තානං; නි මනුසස්සප
වාග්ගිනි නති, කසනවපනවසෙන මනුසස්සෙති උපවර්තබ්බං වනන්තං
අතිකකම්මිකා සිත්තානං; දුර්ග්ගිමහවානි නති, අලභ්විවෙකස්සාදෙති
අභිභුග්ගා වසිත්තං න සකකුණෙග්ගානං;

අප්පසද්දිතිදෙසෙ අප්පසද්දි නති, වචනසද්දෙන අප්පසද්දං;
අප්පනිගෙසාස නති, නගරනිගෙසාසසද්දෙන අප්පනිගෙසාසං; යස්මා
පන උභයමෙපතං සද්දවෙග්ගිනි එකං, තස්මාස්ස නිදෙසෙ සදෙව නං
අප්පසද්දං නදෙව නං අප්පනිගෙසාස නති වුත්තං. විජනවාන නති,
අනුසංකරණජනස්ස සරිරවානෙන විරහිතං; විජනවාදනතිපි ථායො;
අනෙතා ජනවාදෙන විරහිතනති අනෙතා; යස්මා පන යං අප්පනිගෙසාසං
තදෙව ජනසංකරණෙන ව ජනවාදෙන ව විරහිතං හොති. තස්මාස්ස
නිදෙසෙ සදෙව නං අප්පනිගෙසාසං නදෙව නං විජනවාන නති
වුත්තං. මනුසස්සග්ගසෙසාස නති, මනුසස්සානං රහස්සකිරිගට්ඨානිගං;
යස්මා පන තං ජනසංකරණරහිතං හොති. තෙනස්ස නිදෙසෙ
සදෙව නං විජනවානං නදෙව නං මනුසස්සග්ගසෙසාස නති වුත්තං.
පටිසල්ලානිසාරුප්ප නති, විවෙකානුරුප්පං; යස්මා පන තං නියමෙ
තෙව මනුසස්සරහසෙග්ගානං හොති. තස්මාස්ස නිදෙසෙ සදෙව නං
මනුසස්සග්ගසෙසාසං නදෙව නං පටිසල්ලානිසාරුප්ප නති වුත්තං.

අරඤ්ඤගතාදිතිදෙසෙ අරඤ්ඤං වුත්තමෙව, තථා රුක්ඛමුලං,
අවසෙසමපන සබ්බමපි සෙත්තාසනං සුඤ්ඤාගාරෙන සබ්බහිතං.
පල්ලබ්බං ආභුජ්ඣානි, සමන්තතො උග්ගරුඛ්භාසනං බ්බකිකා; උජ්ජං
කාසං පණ්ඩාසානි, උපරිමං සරීරං උජ්ජකං ධපෙත්වා; අධාරස
පිට්ඨිකණ්ණකෙ කොට්ඨා කොටිං පටිපාදෙත්වා; එවං හි නිසින්නස්ස
වච්චමංසනභාරුහි න පණමනති. අථස්ස යා තෙසං පණමනපච්චියා
බණ්ණෙ බණ්ණෙ වෙදනා උප්පජ්ජෙග්ගං තා න උප්පජ්ජති. තාසු
න උප්පජ්ජමානාසු විත්තං එකග්ගං හොති කම්මට්ඨානං න පරිපතති
වුද්ධිං ථාතීං උපගච්ඡති. උජ්ජහො හොති කායො සීතො පණ්ඩි
තිතො හි ඉදමපි හි ඉමමෙවත්තං සකාය වුත්තං.

පටිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා හි, කම්මට්ඨානාහිමුඛං සතිං ධපෙත්වා;
මුඛසම්පෙ වා කත්වා හි අනෙතා; තෙනෙව වුත්තං අසං සති උපට්ඨිතා
හොති සුපට්ඨිතා නාසිකගෙග වා මුඛනිමිතෙන වා හි, මුඛ
නිමිග්ග නති, වෙත්ත උත්තරෙට්ඨස්ස වෙමජ්ඣිප්පදෙසො දට්ඨබ්බො
ග්ගං තාසිකවාතො පටිගඤ්ඤති; අථ වා පටී හි, පරිග්ගහට්ඨො;

මුඛ නති; නියානවෙයා; සනී නී, උපට්ඨානවෙයා; තෙන වුවමනි පටිමුඛං සනී නති, එවං පටිසම්බද්ධං වුත්තනසෙන පෙත් අත්ථො දට්ඨබ්බො, තත්තායං සංඛිඛපො පටිග්ගතිතනියානං සනී කත්වා නී,

අභිජ්ඣා නිද්දෙසො උත්තානත්ථො යෙව, අයං පනෙත්ථ සංඛිඛප වණ්ණනා, අභිජ්ඣා ලොභො පහාසා නී, පුජ්ජනපපුජ්ජනවෙයන පසාදුපාදනක්ඛණ්ඩා ලොභො, තස්මා පඤ්චස්ස උපාදනක්ඛණ්ණස්ස රුගං පහාය කාමච්ඡදං වික්ඛම්බනා නී අයමෙත්ථ අත්ථො; විග්ගාභිජේඛනා නී, වික්ඛම්බනවසෙන පභිනත්තා විග්ගාභිජේඛනා; න චක්ඛු විඤ්ඤාණසද්ධෙතා නී අත්ථො; අභිජ්ඣාසං විතතං පටි සොධෙති නී, අභිජ්ඣාතො විතතං පටිසොධෙති¹; යථා නං සා මුඤ්චති වෙව මුඤ්චිතා ච න පුත ගණ්ඨාති එවං කාරෙති නී අත්ථො; නිද්දෙස පදෙස්ස පතස්ස ආසෙවනො සොධෙති භාවෙනො විසොධෙති බහුලිකාරෙනො පටිසොධෙති නී එවමත්ථො වෙදිතබ්බො, මොවෙති නී ආදිස්ස පි ඵසෙව නයො,

ව්‍යාපාදදෙයං පහාසා නී ආදිනම්පි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. බ්‍යාපජ්ජති ඉමිනා විතතං පුතිකුම්මාසාදයො විය පකති භාවං ජනති නී බ්‍යාපාදෙ; විකාරපපතියා පදස්සති පරං වා පද්ධෙති විනාසෙති පදෙසො; උභයමෙතං කොධස්සෙවාධිවචනං, තෙනෙව වුත්තං සො බ්‍යාපාදෙ සො පදෙසො සො පදෙසො සො බ්‍යාපාදෙ නී, යස්මා වෙස සබ්බසම්මාතිකවසෙන නිද්දිට්ඨො, තස්මා සබ්බපාණ්භූත තිත්තානුකම්පි නී අවත්වා අබ්‍යාපනනිවුත්තො නී එත්තකමෙව වුත්තං.

පීනං විතතගෙලඤ්ඤං; මිද්ධං වෙනසිකගෙලඤ්ඤං; විතඤ්ච මිද්ධඤ්ච පීනමිද්ධං, සන්තා භොනාති නී, ඉමෙ වෙපි ධම්මා නිරෝධ සන්තතාය සන්තා භොනාති නී ඉදං සක්ඛියෙත්ථ වචනභෙදො කතො. ආලොභසංකෘතී නී, රතතිම්පි දිවාපි දිට්ඨිආලොකසංකප්පානතසම්මත්ථාය විග්ගතිවරණං පටිස්සද්ධාය සංකෘතී සමන්තාගතො; සන්තා සම්ප ජානො නී, සතියා ව සද්ධෙතා ව සමන්තාගතො; ඉදං උභයං ආලොක සංකෘතී උපකාරකත්තා වුත්තං. විග්ගපීනමිද්ධතාය පත ආලොක සංකෘතී නිද්දෙසපදෙස්ස වග්ගන්තා නී ආදීති අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනා නෙව, තත්ථ වග්ගන්තා නී, වග්ගකාරණං සෙසපදෙස්ස පි ඵසෙව නයො, වග්ගන්තා නී ඉදං පනෙත්ථ සකභාවපරිවචජනවසෙන වුත්තං. වග්ගන්තා නී ඉදං පුත අනාදියනභාවදස්සනවසෙන; මුත්තන්තා නී ඉදං සන්තතිතො විතිමොචනවසෙන; පභිනන්තා නී ඉදං මුත්තස්සාපි කත්ථි ඨාතාභාවවසෙන; පටිනිස්සම්බන්තා නී ඉදං පුබ්බ ආදිත්ත පුබ්බස්ස නියස්සදස්සනවසෙන; පටිමුඤ්චනො වා නියස්සම්බන්තා භාවතා බලොන අභිභූයා නියස්සම්බන්තා නී අත්ථො; පටිනිපටිනිස්සම්බන්තා නී යථා වික්ඛම්බනවසෙනෙව පහාණං භොති පුතපුත්තං සන්තතිං.

න අඤ්ඤාදායකි තථා පටිතිස්සධානතාති; ආලෝකා හොති ති,
සපාහා හොති; තිරවරණධොන විවධා; නිරුපකතිලෙසධොන
පටිසුද්ධා; පහස්සරධොන පටිසොද්ධා;

උදාච්ඡිකානුච්ච නති එත් උදානාකාරෙ උදාච්චං; ආරම්භේ
අතිව්ත්යතාය වජ්ජුඤ්ඤාධාරෙ කුසකුච්චං; ඉධාපි සහනා හොනති ති
පුරිමනසෙනෙව චචනහෙදෙ, චෙදිනබ්බො. තිණ්ණවිචික්ඛෙජා ති,
විචික්ඛිත්තං තරිතා අතික්කම්භා සිතො; නිද්දෙසෙ පියා තිණ්ණො ති
ඉදං විචික්ඛිත්තාය අතිමුග්ගභාවදස්සනවසෙන වුත්තං. උතතිණ්ණො ති
ඉදං තස්සා අතික්කමදස්සනවසෙන; නිතතිණ්ණො ති ඉදං භාවනා
බලෙන අභිභුග්ග උපද්දු වෙ තිණ්ණභාවදස්සනවසෙන; පාරඛණ්ණො ති,
තිබ්බිචික්ඛිත්තාභාවසඤ්ඤාතං විචික්ඛිත්තාපාරං ගතො; පාරමත්තප්පතො ති,
තදෙව පාරං භාවනානුයොගෙන පතොතා ති; එවමස්ස පටිපතතියා
සඵලතං දස්සෙති. අකථාඛණ්ණො ති, කථමිදං කථමිදනති එවං පවත්තාය
කථාඛණ්ණාය විරතිතො; කුසලෙසු බමෙමසු ති, අනවජ්ඣබමෙමසු;
න කාඛනී ති, ඉමෙ නු ඛො කුසලා ති කාඛං න උප්පාදෙති; න විචි
ක්ඛිත්තී ති, තෙ බමෙම සභාවතො විතිචෙත්තුං න කිව්ත්ති න කිලමති;
අකථාඛණ්ණො හොති ති, කථං නු ඛො ඉමෙ කුසලා ති කථාඛණ්ණාය
රතිතො හොති. නික්කථාඛණ්ණො විගනාඛණ්ණො ති තස්සෙව
චෙවචනං; චචනත්ථො පනෙත් කථාඛණ්ණාතො නික්කතො ති
නික්කථාඛණ්ණො; විගනා කථාඛණ්ණො අස්සා ති විගනාඛණ්ණො;
උපකතිලෙසෙ ති, උපකතිලෙසභුතො; තෙති විත්තං උපගනත්තා
කිලිස්සනති තස්මා උපකතිලෙසා ති වුච්චනති. පඤ්ඤාය දුබ්බලී
කරණෙ ති, යස්මා ඉමෙ නිරවරණා උපපජ්ජමානා අනුප්පන්නාය
ලොකියලොකුත්තරය පඤ්ඤාය උපපජ්ජතුං න දෙනති. උප්පන්නා
අපි අධිසමාපතතියො පඤ්ඤා වා අභිඤ්ඤායො උපවජ්ජිත්වා පාතෙනති
තස්මා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණො ති වුච්චනති. අනුප්පන්නා වෙව පඤ්ඤා
න උපපජ්ජති උප්පන්නා ව පඤ්ඤා නිරුඤ්ඤාති ති ඉදමිති ඉමමෙ
වත්ථං සකාය වුත්තං. සෙසමෙත්ථ සබ්බං හෙට්ඨා තත්ථ තත්ථ
පකාසිතත්තා උත්තානත්මෙව,

විචිචෙවච කාමෙති ති ආදීසුපි නිද්දෙසෙසු යං චත්තබ්බං සියා තං
හෙට්ඨා විත්තප්පාදකණෙක රුපාවචරතිද්දෙසෙ ඉධෙව ච තත්ථ තත්ථ
වුත්තමෙව, කෙවලං හි දුතියතතියවතුත්ඤ්ඤානතිද්දෙසෙසුපි යථා
තාති කොතාති හෙට්ඨා තිවචතිකං කොතං හොති දුච්චතිකං කොතං
හොති ති වුත්තාති. එවං අවත්තා අජකිත්තං සමපසාදන නති ආදී
චචනතො පරියායෙන සමපසාදදීති සද්ධිං තාති අභිනාති ගහෙත්වා
කොතනති සමපසාදෙ පිති සුඛං විත්තස්ස එකග්ගතා ති ආදිනා
තයෙන තං තං කොතං නිද්දිට්ඨනති අයමෙවෙත්ථ විසෙසො, සං
ගං අපිසා ආවික්කනති ති පදතිද්දෙසෙ පන කිංඤ්ඤාපි ආවික්කනති
දෙසෙනති ති ආදීති සබ්බානෙව අඤ්ඤාමඤ්ඤාවෙචනාති, එවං

සමාජයේ උපකල්පනය සහිතව සුබවිභාගී නි ආදි උද්ඝෝෂණයන්
 ආවේණිකව නිදහසවසර දෙසෙන්න පවතිනුදෙසවසර පසුකු
 පෙනති තෙත තෙත පතාරණ අත්: සපෙත: පට්ඨපෙනති තසා
 තසාත්තසා කාරණං දසෙන්නා විවරනති බාහුර්නවිභාගං දසෙන්නා
 විභජනති නිකායාත්තසාං ගමනිර්නාමසාදි නිකාය: වා සොකුතං
 සුභංසා පට්ඨං ජනයන්තා උතතාතිං කරෙන්නති සබ්බෙතිපි ඉමෙති
 ආකාරෙහි සොකුතං අසුභංසාකිකාරං විධිමෙන්නා පතාරණෙහි නි
 ඵලමනෙ: දට්ඨබ්බො. සමතිකාමනතිදෙසෙති තත් තත් තෙති
 තෙති ධම්මෙති චුට්ඨිතතා අතිකාමනො උපරිභුමිපතතියා
 විනිශ්චයනො තතො අපරිහානිභාවෙන සමතිකාමනො නි
 ඵලමනෙ: දට්ඨබ්බො.

සුභාගතභාජනියං.

අතිධම්මභාජනියෙ හෙට්ඨා විතනුපපාදකණෙධ ආගතනයෙනෙව
 තනති සට්ඨා. තසම තත් සබ්බසම්පි කුසලවිපාකකිරියවසෙන
 නිද්දට්ඨානං ක්කානානං තත් චුතතනයෙනෙව අනෙ: වෙදිතබ්බො.
 සුද්ධිකතවකාදිහෙදෙපි සබ්බො තත් චුතතසදිසො යෙව ති,

අතිධම්මභාජනියං.

පසුකුපුට්ඨකො පාලිඅනුසාරෙනෙව ක්කානානං කුසලාදිභාවො වෙදි
 තබ්බො. ආරම්භෙනතිකෙසු පත තිණ්ණං ක්කානානං නිමිත්තාරම්භ
 ණතතා පරිතතාරම්භොදිභාවෙන න වතතබ්බතා වෙදිතබ්බො.
 ලොකුතතර පනෙත් මහකාලෙ ඵලකාලෙ වා සියා අපමාණා
 රම්භො, වතුත්ථකානං සියා පරිතතාරම්භො නති ඵත් කුසලතො
 තෙරස වතුත්ථකානාති සබ්බත්ථපාදකවතුත්ථං ඉද්ධිවිධවතුත්ථං
 දිබ්බසොතසුභංවතුත්ථං වෙනොපරියසුභංවතුත්ථං පුබ්බෙතිවසසුභං
 වතුත්ථං දිබ්බවකුසුභංවතුත්ථං යථාකමුඛපගසුභංවතුත්ථං අනාගතංස
 සුභංවතුත්ථං ආකාශානසුභංවතුත්ථං වතුත්ථං ලොකුතතරවතුත්ථනති,
 තත් සබ්බත්ථපාදකවතුත්ථං න වතතබ්බාරම්භොමෙව හොති. ඉද්ධිවිධ
 වතුත්ථං විතතවසෙන කායං පරිණාමෙනතසා අදිසාමානෙන
 කායෙන පාටිභාරියකරණෙ කායාරම්භෙනතා පරිතතාරම්භො කාය
 වසෙන විතතං පරිණාමෙනතසා දිසාමානෙන කායෙන පාටිභාරියං
 කතො බ්‍රහ්මලොකං ගමන්තසා සමපතති විතතාරම්භෙනතා
 මහගතාරම්භො, දිබ්බසොතසුභංවතුත්ථං සද්දාරම්භෙනතා පරිතතා
 රම්භො, වෙනොපරියසුභංවතුත්ථං කාමාවචරවිතතජානනකාලෙ
 පරිතතාරම්භො රූපාවචරරූපාවචරවිතතජානනකාලෙ මහගතා
 රම්භො ලොකුතතරවිතතජානනකාලෙ අපමාණාරම්භො, වෙනො
 පරියසුභංලාභී පත පුට්ඨජනො පුට්ඨජානං යෙව විතතං

ජාතාති න අරියානං, සොතාපනො සොතාපනායා වෙව පුට්ඨජනායා ව, සකදගාමී සකදගාමීනෝ වෙව ගෙට්ඨිමානඤ්ච දවින්නං, අනාගාමී අනාගාමීනෝ වෙව ගෙට්ඨිමානඤ්ච තිණ්ණං, ඛිණ්ණයවො සබ්බෙසම්මි ජාතාති. පුබ්බෙතිවාසස්සදුණ්වතුන්ට කාමා වචරකක කොත්තුසාරණකාලෙ පරිත්තාරමමණං රූපාවචරරූපාවචරකක කොත්තුසාරණකාලෙ මහගගතාරමමණං අතීනෙ බුද්ධි පච්චෙක බුද්ධිඛිණ්ණසවා මග්ගං භාවයිංසු ඵලං සච්ඡිකරිංසු ති අනුසාරණ කාලෙ අප්පමාණාරමමණං නාමගොත්තානුසාරණකාලෙ න වත්තබ්බාරමමණං, දිබ්බවක්ඛුස්සදුණ්වතුන්ට වණණාරමමණත්තා පරිත්තාරමමණං, යථා කම්මුපගස්සදුණ්වතුන්ට කාමාවචරකමොත්තුසාරණකාලෙ පරිත්තාරමමණං රූපාවචරරූපාවචරකමොත්තුසාරණකාලෙ මහගගතාරමමණං, අනාගතංසස්සදුණ්වතුන්ට අනාගතෙ කාමධාතුයා තිබ්බත්ති ජාතනකාලෙ පරිත්තාරමමණං රූපාරූපභවෙසු තිබ්බත්තිජාතන කාලෙ මහගගතාරමමණං අනාගතෙ බුද්ධිපච්චෙකබුද්ධිඛිණ්ණසවා මග්ගං භාවෙසුත්ති ඵලං සච්ඡිකරිස්සත්තිති ජාතනකාලෙ අප්පමාණාරමමණං අනාගතෙ සබ්බො නාම රූපා භවිස්සති ති ආදිනා නයෙනෙව නාම ගොත්තානුසාරණකාලෙ න වත්තබ්බාරමමණං, ආකාසානඤ්චායත්ත ආකිඤ්චස්සදුයත්තවතුන්ට න වත්තබ්බාරමමණං, විස්සදුණ්ඤ්චායත්ත නෙවස්සදුනාසදුස්සදුයත්තවතුන්ට මහගගතාරමමණං, ලොකුත්තර වතුන්ට අප්පමාණාරමමණං, කිරියතොපි තෙසං ද්වාදසත්තං කොතානං ඉදමෙව ආරමමණවිධානං,

තිණ්ණි කොතාති න මග්ගාරමමණා ති පච්චවෙකකණස්සදුණං වා වෙතො පරියාදිස්සදුණං වා මග්ගං ආරමමණං කරෙය්‍ය. තිණ්ණි කොතාති තථා අප්පචත්තිතො න මග්ගාරමමණා, සහජාතගෙචුවසෙන පන සියා මග්ග ගෙතුකා, විරියජෙට්ඨිකාය වා චිමංසාජෙට්ඨිකාය වා මග්ගභාවනාය මග්ගාධිපතීනො, ඡන්දවිත්තජෙට්ඨිකායාලෙ ඵලකාලෙ ව න වත්තබ්බා. වතුන්ටකොත නති ඉධාපි කුසලතො තෙරසසු වතුන්ටකොත නෙසු සබ්බත්ථ පාදකඉද්ධිවිධිදිබ්බසොතදිබ්බවක්ඛුයථාකම්මුපගස්සදුණ් වතුන්ටඤ්ච වතුබ්බිධඤ්ච ආරූපවතුන්ට මග්ගාරමමණාදිභාවෙන න වත්තබ්බං. වෙතොපරියපුබ්බෙතිවාසඅනාගතංසස්සදුණ්වතුන්ට පන මග්ගාරමමණා ගොති. න වත්තබ්බං මග්ගගෙතුකං මග්ගාධිපතී ති වා, ලොකුත්තරවතුන්ට මග්ගාරමමණං න ගොති. මග්ගකාලෙ පන සහජාතගෙචුවසෙන මග්ගගෙතුකං, විරියචිමංසාජෙට්ඨිකාය මග්ග භාවනාය මග්ගාධිපතී, ඡන්දවිත්තජෙට්ඨිකාය වෙව මග්ගභාවනාය ඵලකාලෙ ව න වත්තබ්බං. කිරියතොපි වාදසසු කොතෙසු අයමෙව නයො, තිණ්ණි කොතාති න වත්තබ්බා ති අතීතාදිසු ඵකධම්මම්මි ආරබ්බ අප්පචත්තිතො න වත්තබ්බා ති වෙදිහබ්බා. වතුන්ටකොත නති කුසලතො තෙරසසු වතුන්ටකොත නෙසු සබ්බත්ථ පාදකවතුන්ට න වත්තබ්බාරමමණමෙව, ඉද්ධිවිධිවතුන්ට කායවසෙන විත්තපරි තාමෙන සමාපත්තිවිත්තාරමමණත්තා අතීතාරමමණං අනාගතෙ

ඉමානි පුප්පානි මා මිලායිංසු දිපා මා නිබ්බායිංසු එකො අග්ගිකඛ්ඛො සමුට්ඨාභු පබ්බතො සමුට්ඨාභු නි අධිට්ඨානකාලෙ අනාගතාරමණං විතතවසෙන කායපරිණාමනකාලෙ කායාරමමණත්තා පච්චුප්පනාරමණං, දිබ්බසොතස්ස චතුර්ථං සද්දාරමණත්තා පච්චුප්පනාරමණං, වෙතොපරියස්ස චතුර්ථං අනිතො සත්තදිවසබ්බත්තරෙ උපපජ්ඣාතිරුද්ධිවිතතජානනකාලෙ අනිතාරමණං අනාගතො සත්තදිවසබ්බත්තරෙ උපපජ්ඣකවිතතජානනකාලෙ අනාගතාරමණං, “යථා ඉමස්ස භොතො මනෝසඛිඛාරු පණ්ණිතිතා තථා ඉමස්ස විතතස්ස අතත්තරු අසුකං නාම විතතකං විතතකස්ස නි ති සො බහුසෙද්ධි ආදිසති තප්ථෙ ආං භොති නො අස්සෙද්ධා” ති ඉමිනා හි සුතෙත්ත වෙතොපරියස්ස ටෙසෙව පචතති පනාසිතා. අභ්‍යාන පච්චුප්පනාසත්තති පච්චුප්පනාවසෙනෙව පච්චුප්පනං ආරබ්භ පචතතිකාලෙ පච්චුප්පනාරමණං, විජාරකථා පනෙත්ත භෙට්ඨා අට්ඨකථාකණ්ඩවණ්ණත්තං වෙදිතබ්බං. පුබ්බෙතිවාසස්ස චතුර්ථං අනිතකඛ්ඛොනුස්සරණකාලෙ අනිතාරමණං නාමගොත්තානුස්සරණකාලෙ න වතතබ්බාරමණං, දිබ්බවකුලස්ස චතුර්ථං වණ්ණාරමණත්තා පච්චුප්පනාරමණං යථා කමමුපගස්ස චතුර්ථං අනිතකමමෙව ආරමණං කරෙති ති අනිතාරමණං, අනාගතංසස්ස චතුර්ථං අනාගතකඛ්ඛොනුස්සරණකාලෙ අනාගතාරමණං නාමගොත්තානුස්සරණකාලෙ න වතතබ්බාරමණං, ආකාසානස්ථායන ආකිස්ථස්ස ටෙසෙව චතුර්ථං න වතතබ්බාරමණමෙව, විස්සස්ස ටෙසෙව ටෙසෙව නෙවසස්ස නාසස්ස ටෙසෙව චතුර්ථං අනිතාරමණමෙව, ලොකුත්තරවතුර්ථං න වතතබ්බාරමණමෙව, කිරියතොපි වාදසසු වතුර්ථං ජිකානෙසු එසෙව නයො,

තීණි කානාහි බහිද්ධාරමණං ති, අජ්ඣතතො බහිද්ධාගුතං නිමිත්තං ආරබ්භ පචතතිතො බහිද්ධාරමණං; චතුර්ථස්සානි නති, ඉධාපි කුසලතො තෙරස්ස වතුර්ථස්සානෙසු සබ්බත්ථාදකවතුර්ථං බහිද්ධාරමණමෙව, ඉද්ධිවිධවතුර්ථං කායවසෙන විතතපරිණාමනෙපි විතතවසෙන කායපරිණාමනෙපි අතතනොව කායවිතතාරමණත්තා අජ්ඣතතාරමණං බහිද්ධා ගත්තිපි දස්සෙති ති ආදිනා නයෙන පචතතකාලෙ බහිද්ධාරමණං, දිබ්බසොතස්ස චතුර්ථං අතතනො කුච්ඡිගතසද්දාරමණකාලෙ අජ්ඣතතාරමණං පරස්ස සද්දාරමණකාලෙ බහිද්ධාරමණං උභයවසෙනාපි අජ්ඣතතබහිද්ධාරමණං, වෙතොපරියස්ස චතුර්ථං බහිද්ධාරමණමෙව, පුබ්බෙතිවාසස්ස චතුර්ථං අතතනො බහිද්ධානුස්සරණකාලෙ අජ්ඣතතාරමණං පරස්ස බහිද්ධානෙද්ධෙව නාමගොත්තස්ස ව අනුස්සරණකාලෙ බහිද්ධාරමණං, දිබ්බවකුලස්ස චතුර්ථං අතතනො රූපාරමණකාලෙ අජ්ඣතතාරමණං පරස්ස රූපාරමණකාලෙ බහිද්ධාරමණං උභයවසෙනාපි අජ්ඣතතබහිද්ධාරමණං, යථාකමමුපගස්ස චතුර්ථං අතතනො කමමජානනකාලෙ අජ්ඣතතාරමණං පරස්ස කමමජානනකාලෙ බහිද්ධාරමණං උභයවසෙනාපි අජ්ඣතතබහිද්ධාරමණං,

අනාගතංසංඝස්ස චතුර්ථං අතතතො අනාගතෙ නිබ්බතති ජානනකාලෙ අජ්ඣත්තාරම්මණං පරස්ස ඛිංකානුස්සරණකාලෙ වෙච් නාමගොතතා නුස්සරණකාලෙ ච ඛිංකාරම්මණං උභයවසෙනාපි අජ්ඣත්තඛිංකාරම්මණං, ආකාසානස්ථායනතචතුර්ථං ඛිංකාරම්මණං, ආකිංචස්ස ධ්වනතචතුර්ථං න චතතඛිංකාරම්මණං, විඤ්ඤාණස්ථායනත නෙවසංඝස්ස නාසංඝස්ස ධ්වනතචතුර්ථං අජ්ඣත්තාරම්මණං, ලොකුත්තරචතුර්ථං ඛිංකාරම්මණමෙව, කිරියතොපි වාදසප්ප ක්කානෙප්ප අයමෙව තයොති,

පඤ්ඤාපුට්ඨකං.

ඉමස්මිං පන ක්කානවිභවෙන සමමාසමුද්ධෙන සුත්තනනභාජනියෙපි ලොකියලොකුත්තරම්සස්ස කාතෙව ක්කානානි කපිතානි අභිධම්ම භාජනියෙපි පඤ්ඤාපුට්ඨකෙපි, තයොපි හි එතෙ තයා තෙභූමිකධම්ම මිසස්ස කතතා එකපරිච්ඡේද ඵල, ඵලමයං ක්කානවිභවෙනාපි තෙපරිච්චං නිගරිත්ථාච භාජෙත්ථා දසසිතොති,

සමෙමාහවිනොදනියා නාම විභවනට්ඨකථාස

ක්කානවිභවනාදියො

වාදසමො.

ඉද්දති තදනනතරෙ අප්‍රමාදාදිවිභවෙන වනස්සාති, ගණන පරිච්ඡේදො; අප්‍රමාදාදියොති, ඵරණඅප්‍රමාණවසෙන අප්‍රමාදාදියො; එතායොහි ආරම්මණවසෙන අප්‍රමාණෙ වා සතෙන ඵරනති එකසතතමපි වා අනවසෙසඵරණවසෙන ඵරනති ති ඵරණ අප්‍රමාණවසෙන අප්‍රමාදාදියොති වුවුවනති. ඉධ ගිහිකු ති, ඉමස්මිං සාසනෙ හිකු; මෙත්තාසහගතොති, මෙත්තාය සමත්තාගතො; වෙනසාති, විතෙන; එකං දිස නති, එකිස්සා දිසාය; පඨම පරිග්ගහිතං සත්තං උපාදය එකදිසාපරියාපනසත්තඵරණවසෙන වුත්තං. එට්ඨොති, පුට්ඨො; ආරම්මණං කත්ථා; විගරති ති, බ්‍රහ්මවිහාරා ධර්මිතං ඉරියාපථවිහාරං පවත්තති; නථා දුකිස නති, යථා පුරුෂමාදිසු දිසාසු යං කිංචි එකං දිසං ඵරිත්ථා විගරති. තථෙව තදනනතරං දුකියං තතියං වතුත්ථිස්ථා ති අත්ථො, ඉති උදා නති, එතෙනෙව ව තයෙන උපරිමං දිසනති වුත්තං ගොති. අධොනිජිස නති, අධොදිසමපි තිරියං දිසමපි ඵලමෙව; එත්ථ ව අධොති, ගෙට්ඨා; නිජිස නති, අනුදිසා; එවං සබ්බදිසාසු අස්සමණිලෙ අස්සමිව මෙත්තාසහගතො විත්තං සාරෙති පි පච්චාසාරෙතිපි ති එත්තාවතා එක මෙකං දිසං පරිග්ගහෙත්ථා ඔධිස්සා මෙත්තාඵරණං දසසිතං. සබ්බධි ති ආදි පන අනොධිස්සා දසසනත්ථං වුත්තං. තත්ථ සබ්බධි ති, සබ්බත්ථ; සබ්බතනනාසා ති, සබ්බෙසු නිතමජ්ඣමුක්කධම්මත්තසපත්තමජ්ඣත්තාදි ප්‍රමාණදෙසු අත්තතාය; අයං පරසත්තො ති විහාගං අනත්ථා අත්තසමතායා ති වුත්තං ගොති. අථ වා සබ්බතනනාසා ති සබ්බත

විත්තභාවෙන ඊසකමපි බති අවිකම්පමානෝ ති චුත්තං හොති. සබ්බා චන්ත නති, සබ්බසත්තවත්තං; සබ්බසත්තසුත්තනති අත්ථො. ලොක නති, සත්තලොකං; ඩිසුලොනා ති, එවමාදිපරියායදස්සනතො පනෙත්ථ පුත්ත මෙත්තාසගගෙනො ති චුත්තං. යසමා වා එත්ථ ඔබ්බො ඵරණෙ විස පුත්ත තථාසදො ඉතිසදො වා න චුත්තො. තසමා පුත්ත මෙත්තා සගගගෙන වෙනසා ති චුත්තං. නිගමනවසෙන වා එතං චුත්තං. ඩිසුලොනා ති එත්ථ ව ඵරණවසෙන විපුලතා දට්ඨබ්බා. භූමිවසෙන පන නං මහගගනං; පඤ්චවසෙන අසමාණං; සත්තාරමඤ්චවසෙන ව අසමාණං; බ්‍යාපාදපච්චිකිකප්පභාණෙන අවෙරං; දොමනස්සප්ප භාණතො අබ්‍යාසජ්ජං; තිද්ධකිනති චුත්තං හොති. අයං තාව මෙත්තා සගගගෙන වෙනසා ති ආදිනා නයෙන සපිත්තාය මාතිකාය අත්ථො,

ඉදුති යදෙන “කථංඤ්ච තිකිකවෙ! මෙත්තාසගගගෙන වෙනසා” ති ආදිනා නයෙන චුත්තං පදභාජනීයං, තත්ථ යසමා ඉදං කමට්ඨානං දොසවරිතස්ස සප්පායං තසමා යථාරූපෙ පුග්ගලෙ අයං මෙත්තා අප්පණං පාපුණාති. තං මෙත්තාය චත්ථුභූතං පුග්ගලං තාව දසෙය්‍යං සෙසාදාපි නාම එතං පුග්ගල නති ආදි චුත්තං. තත්ථ සෙසාදාපි නාමා ති, ඔපමමත්ථෙ නිපාතො; යථා එතං පුග්ගලනති අත්ථො, පිස නති, පෙමතීයං; මනාප නති, හදයචුඤ්ඤිකරං; තත්ථ පුබ්බව සනතිවාසෙන පච්චුප්පත්තතිතෙන වා පියො නාම හොති. සීලාදිඤ්ඤසමායොගෙන මනාපො නාම; දුත්තසමානත්තතාති වා පියතා; පියවචන අත්ථවරියතාති මනාපතා වෙදිතබ්බා. යසමා වෙත්ථ පියතාය ඉමස්ස බ්‍යාපාදස්ස පභාණං හොති. තතො මෙත්තා සුබං ඵරති. මනාපතාය උදසීනතා න සණ්ඨාති භිරොත්තප්පඤ්ච පච්චුපට්ඨාති. තතො භිරොත්තප්පානු පාලිතා මෙත්තා න පරිභායති. තසමා තං උපමං කත්වා ඉදං චුත්තං පිසං මනාප නති, මෙත්තාසෙසා ති, මෙත්තාය එරෙය්‍ය; තසමිං පුග්ගලෙ මෙත්තං කරෙය්‍ය පවත්තෙය්‍යා ති අත්ථො. එවමෙව සබ්බෙ සතෙන ති, යථා පියං පුග්ගලං මෙත්තායෙය්‍ය එවං තසමිං පුග්ගලෙ අප්පණාප්පත්තාය වසිභාවං උපගතාය මෙත්තාය මජ්ඣිත්ත වෙරිසඤ්ඤාතෙපි සබ්බෙ සතෙන අනුක්කමෙන ඵරතීති අත්ථො. මෙනති මෙත්තාසනා ති ආදිති චුත්තත්ථානෙව, ඩිද්ධං වා ති පදං හිරියං වා ති එතස්ස අත්ථවිභාවනත්ථං චුත්තං. එදිඤ්ඤා ති, ආරමභ කරණවසෙන පුසිත්තා; අබ්බිමුඤ්ඤිත්තා ති, අබ්බිමුඤ්ඤිත්තා; යථා මුත්තං සුමුත්තං හොති සුප්පසාරිතං සුචිත්තං තථා මුඤ්ඤිත්තා ති අත්ථො,

සබ්බධි ආදිතිද්දෙසෙ යසමා තිණ් පි එතාති පදුති සබ්බසඤ්ඤා තිකාති තසමා නෙසං එකතොව අත්ථං දසෙය්‍යං සබ්බෙත්ත සබ්බ නති ආදි චුත්තං. තස්සත්ථො හෙට්ඨා චුත්තො යෙව,

විපුලාදිතිද්දෙසෙ යසමා සං අප්පණාප්පත්තං හුත්වා අනත්ත සත්තඵරණවසෙන විපුලං නං තියමතො භූමිවසෙන මහගගනං හොති. යඤ්ච මහගගනං නං අප්පමාණගොචරවසෙන අප්පමාණං; සං අප්පමාණං නං පච්චිකිකවිසාතවසෙන අවෙරං; සඤ්ච අවෙරං

නං. විභවබ්‍යාපජකිකාය අබ්‍යාපජකිං; තස්මා යං විසුලං නං මහගගන නති ආදි වුත්තං. අවෙශේ අබ්‍යාපජකිං ති වෙත්ථ ලිඛිත විපරියායෙන වුත්තං. මනෙත වා සද්ධිං යොජනා කාතබ්බා. යං අප්‍රමාණං විත්තං සො අවෙශේ මනො සො අවෙශේ සො අබ්‍යාපජකිං ති, අපි වෙත්ථ හෙට්ඨිමං හෙට්ඨිමං පදං උපරිමස්ස උපරිමස්ස උපරිමං වා උපරිමං හෙට්ඨිමස්ස හෙට්ඨිමස්ස අත්ථො ති පි වෙදිතබ්බො. සෙසාථාපි නාම එකං සුගහලං දුගහනං දුරුපෙත නති ඉදම්පි කරුණාය වජ්ඣුහුතං පුග්ගලං දස්සෙතුං වුත්තං. එවරුපසම්භි පුග්ගලෙ බලවකාරුක්ඛාදි උපපජ්ජති. තත්ථ දුගහන නති, දුක්ඛත සමඛිභාවං ගතං; දුරුපෙත නති, කායදුච්චරිතාදීති උපෙතං; ගතිකුලභොගාදි වසෙන වා තමභාවෙ සීතො පුග්ගලො දුග්ගතො; කායදුච්චරිතාදීති උපෙතතතා තමපරයනභාවෙ සීතො දුරුපෙතො ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එකං සුගහලං පිසං මනාප නති ඉදම්පි මුදිතාය වජ්ඣුහුතං පුග්ගලං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ ගතිකුලභොගාදිවසෙන ජොතිභාවෙ සීතො පිසො; කායසුච්චරිතාදීති උපෙතතතා ජොතිපරයනභාවෙ සීතො මනාපො ති වෙදිතබ්බො. නෙව මනාපං න අමනාප නති ඉදම්පි උපෙකකාය වජ්ඣුහුතං පුග්ගලං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ මිත්තභාවං අසම්පන්නතාය නෙව මනාපො අමිත්තභාවං අසම්පන්නතාය න අමනාපො ති වෙදිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ යං වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං හෙට්ඨා විත්තුපපාදකණ්ඨි වුත්තමෙව, භාවනාවිධානම්පි එතෙසං කම්මට්ඨානානං විසුද්ධිමයෙහ විත්ථාරතො කපිතමෙවා ති,

සුත්තනනභාජනිසං.

අභිධම්මභාජනිසං කුසලතොපි විපාකතොපි කිරියතොපි හෙට්ඨා විත්තුපපාදකණ්ඨි භාජිතනායෙනෙව භාජිතං. අත්ථො පිස්ස තත්ථ වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. පඤ්ඤාපුච්ඡකෙ පාලිඅනුසාරෙනෙව මෙත්තාදීනං කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බො. ආරම්භණතතිකෙසු පත සබ්බාපි නිසු තිකෙසු න වත්තබ්බාරම්භණ එව, අජකිත්තාරම්භණතතිකෙ බතිඤ්ඤාරම්භණ ති,

පඤ්ඤාපුච්ඡානිසං.

ඉමස්මිං පත අප්‍රමාදවිභවනෙහ සම්මාසම්බුද්ධො සුත්තනන භාජනියෙපි ලොකියා එව අප්‍රමාදවිභවනෙහ කපිතා අභිධම්මභාජනියෙපි පඤ්ඤාපුච්ඡකෙපි, තයොපි හි. එතෙ නයා ලොකියත්තා එකපරිචේද්‍ය එව, එවමයං අප්‍රමාදවිභවනෙහි නෙපරිවට්ටං නීගරිත්ථා ව භාජෙත්ථා දසසීතො ති,

සම්මාහවිනොදනියා නාම විභවබ්‍යාපජකිකාය

අප්‍රමාදවිභවනනිදේශයෝ

තෙරසමො.

ඉදුනී තදනනතරෙ සික්ඛාපදවිගඬෙහ පඤ්චාති, ගණන පරිච්ඡේදය; සික්ඛාපදයාති නි, සික්ඛිතබ්බපදාති; සික්ඛාකොට්ඨාසා නි අනේවා. අපි ච උපරි ආගතා සබ්බෙපි කුසලා ධර්මා සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා; පඤ්චසු පන සිලබ්බෙහසු යං කිංඤ්චි අභිගං නාසං සික්ඛානං පතිට්ඨානාට්ඨෙන පදනාති සික්ඛානං පදනතා සික්ඛාපදාති; පාණාතිපානාති, පාණස්ස අතිපානා; සාතනා මාරණාති අනේවා; චෙරමණී නි, චිරනි; අදිනනාදුනා නි, අදිනනස්ස ආදුනා; පර පරිගහතිතස්ස හරණාති අනේවා; ඝාමෙසු නි, චන්ද්‍රිකාමෙසු; මිච්ඡා වාශ නි, කිලෙසසාමවසෙන ලාමකාවාරු; මුසාවාදු නි, අගුතවාදනො; සුඤ්චෙරසමජ්ජපමාදට්ඨානා නි, එත්ථ සුඤ්ඤාති, පිට්ඨසුරු පුච්ඡුරු ඔදනසුරු නිණ්ණපකිත්තා සමහාරසංයුතතා නි පඤ්චසුරු; මෙරස නති, පුප්ඵාසවො ඵලාසවො ගුලාසවො මධ්වාසවො සමහාරසංයුතතො නි පඤ්ච ආසාවා; තදුග්ගමපි මදනියට්ඨෙන මජ්ජං; යාය වෙනනාය නං පිටතති සා පමාදකාරණතතා පමාදට්ඨානං; තස්මා සුරුමෙරය මජ්ජපමාදට්ඨානා; අයං තාවෙනත්ථ මාතිකා නිකෙපස්ස අනේවා.

පදභාජනීයෙ පන සසම්මං සමුසෙ ඝාමාවචර නති ආදි සබ්බං ගෙට්ඨා චුක්ඛනායතනා උත්තානත්ථමෙව, යස්මා පන න කෙවලං විරති යෙව සික්ඛාපදං වෙනනාපි සික්ඛාපදමෙව, තස්මා නං දසෙස්සාදුං දුතියනසො දසසිතො. යස්මා ච න කෙවලං එතෙ යෙව දො ධර්මා සික්ඛාපදං, වෙනනාසමපයුතතා පන පරෙපණණාස ධර්මොපි සික්ඛිතබ්බ කොට්ඨාසතො සික්ඛාපදමෙව, තස්මා තතියනසොපි දසසිතො. තත්ථ දුට්ඨං සික්ඛාපදං පරිණයසික්ඛාපදං නිප්පරියායසික්ඛාපදඤ්ච, තත්ථ විරති නිප්පරියායසික්ඛාපදං, සා හි පාණාතිපානාවෙරමණී නි පාලියං ආගතා නො වෙනනා, විරමනො ච නාය එව තතො තතො විරමති න වෙනනාය, වෙනනං පන ආහරිතා දසෙස්සි. තථා සෙසවෙනනාසමපයුතතධර්මෙව, විනික්ඛමකාලෙ හි වෙරවෙනනා දුසසිලං නාම, තස්මා සා විරතියාලෙපි සුසිලවසෙන චුත්තා. එස්සාදයො නං සමපයුතතතා ගතිතාති,

ඉදුනී එතෙසු සික්ඛාපදෙසු ඤාණසමුත්තතජනත්ථං ඉමෙසං පාණාතිපානාදිනං ධර්මතො කොට්ඨාසතො ආරම්භණතො වෙදනාතො මූලතො කම්මතො සාවජ්ජතො පයොගතො ච විනිව්ජයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ ධර්මතො නි පඤ්චපෙතෙ පාණාතිපානාදයො වෙනනා ධර්මාව භොනති. කොට්ඨාසතො පඤ්චපි කම්මපථා එව, ආරම්භණතො පාණාතිපානො ජීවිතින්ද්‍රියාරම්භණො, අදිනනාදුනං සත්තාරම්භණං වා සබ්බාරම්භණං වා, මිච්ඡාවාරෙ ඉත්තිපුරිසාරම්භණො, මුසාවාදෙ සත්තාරම්භණං වා සබ්බාරම්භණං වා, සුරුපානං සබ්බාරම්භණං, වෙදනාතො පාණාතිපානො දුක්ඛවෙදනො, අදිනනාදුනං නිවෙදනං, තඤ්ඤි හට්ඨිගුට්ඨස්ස අදිනනං ආදියතො සුඛවෙදනං භොති. භික්ඛාලෙ දුක්ඛවෙදනං, මජ්ඣිමනස්ස හුත්වා ගණනතො අදුක්ඛම සුඛවෙදනං, මිච්ඡාවාරෙ සුඛවෙදනො වා අදුක්ඛමසුඛවෙදනො වා,

මුසාවාදෙ අදින්නාදුනං විය කිවෙදනො, සුරුපානං සුබමඡ්ඤානන
වෙදනං, මුලනො පාණාතිපානො දෙසමොහමුලො, අදින්නාදුනං
කිඤ්චිකාලෙ ලොහමොහමුලං කිඤ්චිකාලෙ දෙසමොහමුලං, මිච්ඡා
වාරෙ ලොහමොහමුලො, මුසාවාදෙ කිඤ්චිකාලෙ ලොහමොහ
මුලො කිඤ්චිකාලෙ දෙසමොහමුලො, සුරුපානං ලොහමොහමුලං,
කමමනො මුසාවාදෙ වෙත්ථ වචිකමමං, සෙසා කායකමමමෙව,
සාවච්ඡනො පාණාතිපානො අත්ථි අපපසාවච්ඡො අත්ථි මහාසාවච්ඡො,
තථා අදින්නාදුනාදීති, තෙසං නානාකරණං ගෙට්ඨා දසසිතමෙව,

අයං පන අපරෙ නයො, කුන්ථකිපිලිකස්ස හි වධො අපපසාවච්ඡො,
තනො මහනතතරස්ස මහාසාවච්ඡො, සොපි අපපසාවච්ඡො, තනො
මහනතතරස්ස සකුණ්ඨිකාය මහාසාවච්ඡො, තනො ගොධාය, තනො
සසකස්ස, තනො මිගස්ස, තනො ගවයස්ස, තනො අස්සස්ස, තනො
හත්ථිස්ස වධො මහාසාවච්ඡො, තනොපි දුස්සිලමනුස්සස්ස, තනො
ගොරුපසිලකමනුස්සස්ස, තනො සරණගතස්ස, තනො පඤ්චසිකඛා
පදිකස්ස, තනො සාමණේරස්ස, තනො පුට්ඨජනභික්ඛුනො, තනො
සොනාපන්නස්ස, තනො සකදගාමිස්ස, තනො අනාගාමිස්ස, තනො
බ්ණ්ණසවස්ස වධො අතිමහාසාවච්ඡො යෙව, අදින්නාදුනං දුස්සිලස්ස
සන්නකෙ අපපසාවච්ඡං, තනො ගොරුපසිලකස්ස සන්නකෙ
මහාසාවච්ඡං, තනො සරණගතස්ස, තනො පඤ්චසිකඛාපදිකස්ස,
තනො සාමණේරස්ස තනො පුට්ඨජනභික්ඛුනො, තනො සොනා
පන්නස්ස, තනො සකදගාමිස්ස, තනො අනාගාමිස්ස සන්නකෙ
මහාසාවච්ඡං, තනො බ්ණ්ණසවස්ස සන්නකෙ අතිමහාසාවච්ඡං යෙව,
මිච්ඡාවාරෙපි දුස්සිලාය ඉත්ථියා විතීක්කමෙ අපපසාවච්ඡො,
තනො ගොරුපසිලකාය මහාසාවච්ඡො, තනො සරණගතාය, පඤ්ච
සිකඛාපදිකාය—සාමණේරීයා—පුට්ඨජනභික්ඛුනීයා—සොනාපන්නාය—
සකදගාමිනීයා, තනො අනාගාමිනීයා විතීක්කමෙ මහාසාවච්ඡො,
බ්ණ්ණසවාය පන භික්ඛුනීයා එකන්නමහාසාවච්ඡොව, මුසාවාදෙ
කාකණ්ඨිකමත්තස්ස අත්ථාය මුසාකථනෙ අපපසාවච්ඡො, තනො අභිසි
මාසකස්ස, මාසකස්ස—පඤ්චමාසකස්ස—අභිසිකභාපණස්ස—කභාපණස්ස,
තනො අනගසනීයහණධස්ස අත්ථාය මුසාකථනෙ මහාසාවච්ඡො,
මුසා කථෙත්වා පන සඛ්ඤං භිද්දන්නස්ස එකන්න මහාසාවච්ඡොව,
සුරුපානං පසතමත්තස්ස පානෙ අපපසාවච්ඡං, අඤ්ඤලිමත්තස්ස
පානෙ මහාසාවච්ඡං, කායවාලනසමත්ථං පන බහුං පිටිත්වා ගාම
සාතනීගමසාතකමමං කරොන්නස්ස එකන්නමහාසාවච්ඡමෙව, පාණාති
පානඤ්ඤි පඤ්ඤා බ්ණ්ණසවස්ස වධො මහාසාවච්ඡො, අදින්නාදුනං
පඤ්ඤා බ්ණ්ණසවස්සන්නස්ස හරණං, මිච්ඡාවාරං පඤ්ඤා බ්ණ්ණසවාය
භික්ඛුනීයා විතීක්කමනං, මුසාවාදං පඤ්ඤා මුසාවාදෙන සඛ්ඤහෙදෙ,
සුරුපානං පඤ්ඤා කායවාලනසමත්ථං බහුං පිටිත්වා ගාමනීගමසාතනං
මහාසාවච්ඡං, සෙබ්බනිපි පනෙනෙති මුසාවාදෙන සඛ්ඤහෙදනමෙව

මහාසාවජ්ජං, තඤ්ඤි කප්පං නිරයෙ පාවනසමන්තං මහාකිබ්බිසං,
පයොගතො ති, පාණාතිපාතො සාහජ්ඣිකොපි හොති ආණ්ඩනිකොපි,
තථා අදිත්තාදිනං, මිත්ථාචාරමුසාවාදසුරුපාතාති සාහජ්ඣිකානෙවාති,

එවමෙත්ථ පාණාතිපාතාදිනං ධම්මාදිවසෙත විනිවජ්ජයං ඤාතීයා
පාණාතිපාතා වෙරමණී ති ආදීතව්සි ධම්මතො කොට්ඨාසතො
ආරම්මණතො වෙදනාතො මූලතො කම්මතො ඛණ්ඩතො සමාදානතො
පයොගතො ව විනිවජ්ජයං වෙදිතබ්බො. තත්ථ ධම්මතො ති පරියාය
සීලවසෙත පටිපාටියා පඤ්ඤවෙතනා ධම්මාව, කොට්ඨාසතො ති පඤ්ඤපි
කම්මපථා එව, ආරම්මණතො ති පාණාතිපාතාවෙරමණී පරස්ස
ජීවිතිත්ථිතං ආරම්මණං කතීයා අත්තතො වෙරවෙතනාය විරමති,
ඉතරුසුපි එසෙව නයො, සබ්බොපි හි එතා විනික්කමිතබ්බවත්ථං
ආරම්මණං කතීයා වෙරවෙතනාති යෙව විරමනති. වෙදනාතො ති
සබ්බොපි සුඛවෙදනා වා හොනති මජ්ඣිමනිකවෙදනා වා, මූලතො ති
ඤ්ඤාසමපයුත්තවිතෙතන විරමනනස්ස අලොභඅද්වේශඅමොහමූලා
හොනති. ඤ්ඤාසමපයුත්තවිතෙතන විරමනනස්ස අලොභඅද්වේශඅමොහමූලා
හොනති. කම්මතො ති මුසාවාද වෙරමණී යෙවෙත්ථ වටිකම්මං, සෙසා
කායකම්මං, ඛණ්ඩතො ති ගහට්ඨා යං යං විනික්කමනති තං තදෙව
ඛණ්ඩං හොති හිජ්ජති. අවසෙසං න හිජ්ජති. කසමා? ගහට්ඨා හි
අතිබ්බසීලා හොනති යං යං සකෙකානති තං තදෙව ගොපෙතති.
සාමණේරුනං පන එකස්මිං විනික්කමනෙත සබ්බොති හිජ්ජනති,
න කෙවලඤ්ඤා එතාති, සෙසසීලානිපි හිජ්ජනති යෙව, තෙසං පන
විනික්කමො දණ්ඩකම්මවත්ථුකො, පුන එවරුපං න කරිස්සාමි ති දණ්ඩ
කම්මෙත කතෙ සීලං පරිපුණ්ණං හොති. සමාදානතො ති සයම්මෙව
පඤ්ඤසීලාති අබ්බිකාමි ති අබ්බිකාමනෙතනපි පාටියෙකකං පාටියෙකකං
සමාදියනෙතනපි සමාදිත්තාති හොනති. අඤ්ඤස්ස සනතිකෙ තිසිදිත්තා
පඤ්ඤසීලාති සමාදියමි ති සමාදියනෙතනපි පාටියෙකකං පාටියෙකකං
සමාදියනෙතනපි සමාදිත්තා නෙව හොනති. පයොගතො සබ්බොතිපි
සාහජ්ඣිකපයොගානෙවාති වෙදිතබ්බොති,

ඉද්දති යාසං සිකඛානං කොට්ඨාසභාවෙන ඉමාති පඤ්ඤසිකඛාපද්දති
චුත්තාති තාති දසෙසභං ඛණ්ඩමෙ ධම්මා සිකඛා ති අයං සිකඛාවාරො
ආරඤ්ඤා. තත්ථ යස්මා සබ්බෙපි වතුභූමිකතුසලා ධම්මා සිකඛිතබ්බ
භාවතො සිකඛා, තස්මා තෙ දසෙසභං යස්මිං සමසෙ කාමා
මව්ජනති ආදි චුත්තං. තත්ථ ගෙට්ඨා විත්තපපාදකණ්ඩ චුත්ත
නායෙනෙව පාලිං විත්තාරෙත්වා අත්තො වෙදිතබ්බො. ඉධ පන
මුඛමත්තමෙව දසසිත්තති,

අභිධම්මභාෂනීයං.

පඤ්ඤපුට්ඨකෙ පාලිඅනුසාරෙනෙව සිකඛාපද්දනං කුසලාදිභාවො
වෙදිතබ්බො. ආරම්මණනිකෙසු පන යාති සිකඛාපද්දති එත්ථ
සත්තාරම්මණාති ති චුත්තාති. තාති යස්මා සත්තො ති සබ්බං ගතෙ

සබ්බා රෙ යෙව ආරම්භං කරොනාති. යස්මා ච සබ්බානිපි එතාති සම්පත්තවිරතීවතෙනෙව නිද්දිධානි. තස්මා පරිත්තාරම්භානි ච පච්චුප්පත්තාරම්භානි ච චුත්තං. යතො පන වීරමති තස්ස වත්තුතො අවචන්තබ්බිදානතා සබ්බසම්භවි බ්බිද්ධාරම්භානා වෙදිතබ්බානි,

පඤ්ඤාච්ඡංකං.

ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදවිභක්ඛෙහ සම්මාසල්ලද්ධොන අභිධම්ම භාජනියෙපි පඤ්ඤාච්ඡංකෙපි ලොකියානෙව සික්ඛාපදානි කපිතානි. උභොපි හි එතෙ නයා ලොකියතතා එකපරිච්ඡේදා ඵලං, ඵලමයං සික්ඛාපදවිභක්ඛො දො පරිච්චං නිගරන්ථා ච භාජෙත්වා දසසිතොති,

සම්මාහවිතොදනියා නාම විභක්ඛවස්ඨානපාස

සික්ඛාපදවිභක්ඛනී දොසො

චුද්දසමො.

ඉදාති තදනන්තරෙ පටිසම්භිදා විභක්ඛෙහ වනසෙසාති, ගණන පරිච්ඡේදො, පටිසම්භිදාති, පහෙදා; යස්මා පන පරතො අපේක්ඛා ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදාති ආදිමාහ. තස්මා න අඤ්ඤාසා කසාපි පහෙදා ඤාණසෙව පහෙදාති වෙදිතබ්බා. ඉති වනසෙසා පටිසම්භිදාති පදෙන වත්තාරො ඤාණපහෙදාති අයමන්තො සබ්බගතීතො. අත්ථපටිසම්භිදාති, අත්ථ පටිසම්භිදා; අත්ථපහෙදාසා සල්ලකඤ්චිභාවන වචන්තාකාරණසමන්තං අත්ථ පහෙදගතං ඤාණනාති අත්ථො; සෙස පදෙසුපි එසෙව තයො, ධම්මපහෙදාසා හි සල්ලකඤ්චිභාවන වචන්තාකාරණසමන්තං ධම්ම පහෙදගතං ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා නාම; නිරුත්තරිපහෙදාසා සල්ලකඤ්චිභාවන වචන්තාකාරණසමන්තං නිරුත්තරාහිලාපෙ පහෙදගතං ඤාණං නිරුත්තරිපටිසම්භිදා නාම; පටිභානපහෙදාසා සල්ලකඤ්චිභාවන වචන්තාකාරණසමන්තං පටි භානෙ පහෙදගතං ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා නාම;

ඉදාති යථා නික්ඛිත්තා පටිසම්භිදා භාජෙත්වා දසෙසනො අපේක්ඛා ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදාති ආදිමාහ. තත්ථ අපේක්ඛාති, සබ්බෙපතො හෙතුඵලං; තඤ්ඤි හෙතුවසෙන අරණියං ගන්තබ්බං පත්තබ්බං. තස්මා අත්ථොති චුච්චති. පහෙදතො පන යං කිඤ්චි පච්චයසමුප්පන්නං නිබ්බාණං භාසිතත්ථො විපාකො කිරියාති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා අත්ථොති වෙදිතබ්බො. තං අත්ථං පච්චවේක්ඛන්තාසා තස්මිං අත්ථ පහෙදගතං ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා; ධම්මොති, සබ්බෙපතො පච්චයො; සො හි යස්මා තං තං විදහති පවත්තනාති වෙච පාපෙහි ච තස්මා ධම්මොති චුච්චති. පහෙදතො පන යො කොපි ඵල නිබ්බන්තකො හෙතු අරියමයො භාසිතා කුසලං අකුසලනාති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ධම්මොති වෙදිතබ්බො. තං ධම්මං පච්චවේක්ඛන්තාසා තස්මිං ධම්මෙ පහෙදගතං ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; තත්ථ ධම්ම නිරුත්තරාහිලාපෙ ඤාණනාති, තස්මිං අත්ථ ට ධම්මෙ ව යා සභා

නිරුතති තස්ස අභිලාපෙ නං සභාවනිරුතතිං සද්දං ආරමමණං කඛා පච්චවෙක්ඛනනස්ස තස්මිං සභාවනිරුතනාභිලාපෙ පහෙද ගතං සද්දං නිරුතනිපට්ඨමනිදු; එව මයං නිරුතනිපට්ඨමනිදු සද්දාරමමණං නාම ජානා හ පඤ්ඤානති ආරමමණා, කසමා? යස්මා සද්දං සුඛා අයං සභාවනිරුතති අයං න සභාවනිරුතනී ති ජානනති. පට්ඨමනිදුපපන්නො හි එස්සොති චුත්තෙ අයං සභාවනිරුතනී ති ජානාති එස්සොති වා එස්සනති වා චුත්තෙ පන අයං න සභාව නිරුතනී ති ජානාති. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො, අඤ්ඤා පනෙස නාමාබ්‍යාතඋපසංගබ්‍යඤ්ඤානසද්දං ජානාති න ජානාති ති, යදග්ගෙන සද්දං සුඛා අයං සභාවනිරුතනී අයං න සභාවනිරුතනී ති ජානාති. තදග්ගෙන තමපි ජානිස්සති ති, නං පන න ඉදං පට්ඨමනිදුතිච්චනති පට්ඨකම්පිච්චා ඉදං චජු කතිනං.

තිස්සදස්සන්තරෙ කිර බොධිමණෙහි සුවණ්ණසලාකං ගහෙච්චා අව්චාරදසු භාසාසු කතරභාසාය කපේමිති පචාරෙසි. තං පන තෙන අතතනො උග්ගහෙ යච්චා පචාරිතං න පට්ඨමනිදුය සිතෙන, සො හි මහාපඤ්ඤානාය තං තං භාසං කථාපෙච්චා කථාපෙච්චා උග්ගණ්හි. තතො උග්ගහෙ යච්චා එවං පචාරෙසි. භාසං නාම සත්තා උග්ගණ්හනති ති ච්චා ච පනෙත් ඉදං කපිතං. මාතාපිතරෙ හි දභරකාලෙ කුමාරතෙ මඤ්ඤව වා පිඨෙ වා නිපජ්ජාපෙච්චා තං තං කථයමානා තාති තාති කිච්චාති කරෙන්නති. දුරතා තෙසං තං තං භාසං වචන්තාපෙනති ඉමිනා ඉදං චුත්තං ඉමිනා ඉදං චුත්තනති, ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ සබ්බමි භාසං ජානනති. මාතා දමිට්ඨි පිතා අකුකො, තෙසං ජාතො දුරතො සවෙ මාතුකථං පඨමං සුණාති දමිට්ඨාසං භාසිස්සති. සවෙ පිතුකථං පඨමං සුණාති අකුකභාසං භාසිස්සති. උභින්නමපි පන කථං අසුණන්තො මාගධිභාසං භාසිස්සති. යොපි අගාමතෙ මහාරඤ්ඤා නිබ්බන්තො, තත්ථ අඤ්ඤා කපේනො නාම නත්ථි. සොපි අතතනො ධම්මනාය වච්චං සමුට්ඨාපෙනො මාගධිභාසමෙව භාසිස්සති. නිරයෙ නිරවජ්ජානයොනියං පෙත්තිවිසයෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ති සබ්බත්ථ මාගධිභාසාව උස්සන්නා, තත්ථ සෙසා ඔට්ටකිරිතඅකුකයොනකදමිට්ඨභාසාදිකා අව්චාරසභාසා පරි චත්තනති. අයමෙවෙකා යථාභූච්චිමුභමවොහාර අරියවොහාරසංඛ්‍යාතා මාගධිභාසාව න පරිචත්තති. සමමාසමුද්ධොපි තෙපිචං බුද්ධච්චනං තනතිං ආරෙපෙනො මාගධිභාසාය එව ආරෙපෙසි. කසමා? එවඤ්ඤි අත්ථං ආභරිතුං සුඛං ගොති. මාගධිභාසාය හි තනතිං ආරුළුසස්ස බුද්ධ ච්චනස්ස පට්ඨමනිදුපපන්නානං සොතපථාගමනමෙව පපඤ්ඤා, සොතෙ පන සබ්බ ටිතමත්තෙ යෙව නයසත්තෙ නයසහස්සෙත අත්ථා උපට්ඨාති. අඤ්ඤාය පන භාසාය තනතිං ආරුළුසං පොථෙච්චා පොථෙච්චා උග්ගහෙතබ්බං ගොති. බහුමපි උග්ගහෙච්චා පන පුත්ථජ්ජනස්ස පට්ඨමනිදුපපන්නි නාම නත්ථි. අරියසාවකො නො පට්ඨමනිදුපපන්නො නාම නත්ථි.

ආදිය සෑදීම සඳහා, සබ්බන්තයන්, ආරම්භය, නව්යාය, සෑදීම, පවත්වාගෙන යාම, සෑදීම, පරිහානි පරිසරය, නි, ඉමා පන වනසේයා පරිසරය, විසු ආනේය පහේද, ගව්නනි පහේද, කාරණෙහි විසද ගොනනි නි වෙදිනබො. කතමේය විසු? සෙබහුමියකුද, අසෙබහුමියකුද, තත් සාරිපුත්තනේරයා මහාමොග්ගලානනේරයා මහාකයාපනේරයා මහාකව්චායනනේරයා මහාකොට්ඨිනනේරයා නි අසිතියා පි මහාපේරානං පරිසරය, අසෙබහුමියං පහේද, ගතා. ආනන්දනේරයා විතතයා ගහපතිනො ධම්මකයා උපාසකයා උපාලියා ගහපතිනො බුද්ධත්තරයා උපාසකයා නි එවමාදිනං පටි සමය, සෙබහුමියං පහේද, ගතා නි ඉමායු විසු හුමියු පහේද, ගව්නනි.

කතමෙහි පහේද, කාරණෙහි පරිසරය, විසද ගොනනි? නි, අධිගමන පරිසරයා සවණේන පරිපුර්ණය පුබ්බයොගොනා නි, තත් අධිගමො නාම අරහතතං; තසුනි පතතයා පරිසරය, විසද ගොනනි. පරිසරය නාම බුද්ධචරිතං; තසුනි උග්ගණ්ණතතයා පරිසරය, විසද ගොනනි. සවණං නාම ධම්මසවණං; සකකච්චං ධම්මං පුණ්ණතතයා පරිසරය, විසද ගොනනි. පරිපුර්ණා නාම අවිච්ඡාදි; උග්ගණ්ණතපාලියා අත්තං කපේතතයා පරිසරය, විසද ගොනනි. පුබ්බයොගො නාම පුබ්බයොගාවචරතා අතීතභවෙ ගරණපච්චාගරණතයෙන පරිග්ගණිත කාමචරිතතා, පුබ්බයොගාවචරයා පරිසරය, විසද ගොනනි. තත් අරහතතපතතයා පුබ්බසුඛපුබ්බසුඛතතයා නිසසනේරයා පරිසරය, විසද අහේය.

සො කිරි තමබපණ්ණේදිපෙ බුද්ධචරිතං උග්ගණ්ණිතො පරතීරං ගතවා යොනකධම්මරක්ඛිතනේරයා සනතිකෙ බුද්ධචරිතං උග්ගණ්ණිතො ආගව්නනො නාවං අභිරුහනනිනේ එකසමිං පදෙ උපනතකමො යොජනසතමග්ගං නිවතනිතො ආවර්ගයා සනතිකං ගව්නනො අනතරුමග්ගෙ එකසමිං කුටුම්භකයා පහේද, කපේසි. සො පසිදිතො සතසගයාග්ගතිකං කමබ්බං අදසි. සොපි තං ආහරිතො ආවර්ගයා අදසි. පේරෙ වාසියා කොට්ටිතො නිසිදනච්චානෙ පරිහණ්ඩං කාරෙසි. කිමන්තො? නි, පව්ඨිමාය ජනතාය අනුග්ගහන්තො නි, එවං කිරියා අහොසි අහොකං ගතමග්ගං ආවර්ගිතො අනාගතෙ සබ්බභව වාරිනො පටිපතතිං පුරෙතබ්බං මඤ්ඤිකයානි නි, නිසසනේරෙපි ආවර්ගයා සනතිකෙ කමිං ජිනිතො ජම්බුකොලපට්ටනෙ ඔරුග්ග වෙතියග්ගණ්ණසමමජ්ජනවෙලාය වාලිකවිහාරං පතො සමමජ්ජ. තයා සමමජ්ජනච්චානං දිසවා ඉදං විතරුගයා හිකුත්තො සමමච්චානනනි පේරයා විමංසනන්තො පහේද, පුච්ඡංසු. පේරෙ පරිසරය, පතතතාය පුච්ඡිතපුච්ඡිතෙ පහේද, කපේසි නි, පරිසරයා පන නිසස දතතනේරයා වෙව නාගසෙනනේරයා ව පරිසරය, විසද අහේය. සකකච්ච ධම්මසවණේන සුධම්මසාමණේරයා පරිසරය, විසද අහේය.

සො කිර තලභගරවාසී¹ ධම්මදින්නපෝරසා භාගිනෙයොසා බුරුගෙක
 යෙව අරගතතං පතොතා. මානුලපෝරසා ධම්මවිනිච්ඡයට්ඨානෙ
 නිසිදිත්වා සුඤ්ඤොතො යෙව නිඤ්ඤිට්ඨානි පගුණානි අකාසි. උග්ගතිත
 පාලියා අත්ථං කාමේනතස්ස පන තිස්සදත්තපෝරසෙව පටිසම්භිදා
 විසදා අහෙසුං. ගතපච්චාගතවත්තමපන පුරෙත්වා යාච අනුලොමං
 කම්මට්ඨානං උග්ගසුක්කාපෙත්වා ආගතානං විසදභාවපත්තපටිසම්භිදානං
 පුබ්බයොගාවචරානං අනොතා නජී. එතෙසු පන භාරණෙසු
 පරියතති සවණං පරිපුච්ඡාති ඉමානි තිඤ්ඤි පහෙදසෙව බලව
 භාරණාති, පුබ්බයොගො අධිගමස්ස බලවපච්චයො, පහෙදස්ස ගොති
 න ගොති ති, ගොති. න පන තථා, පරියතතිසවණපරිපුච්ඡාති
 පුබ්බෙ ගොනතු වා මා වා පුබ්බයොගෙන පුබ්බෙ වෙව එතරගි ව
 සංඛාරසම්මසනං විනා පටිසම්භිදා නාම නජී. ඉමෙ පන දොපි
 එකතො හුත්වා පටිසම්භිදා උපත්ථෙහත්වා විසදා කරොන්ති ති,

සංඛගහවාරම ඡාණනා.

ඉදාති යෙ සංඛගහවාරෙ පඤ්ඤා අත්ථං ව ධම්මා ව සංඛගතිතා තෙසං
 පහෙදදස්සනනෙතෙ පටිසම්භිදා විභජ්තුං පුන මහාසෙසා ති ආදිනා
 නෙතෙ පහෙදවාගේ ආරඥො, සො සච්චාර ගෙතුචාර ධම්මාර
 පච්චයාකාරවාර පරියතතිවාර වසෙන පඤ්ඤාවිධො, තත්ථ පච්චය
 සමුපපත්තස්ස දුක්ඛසච්චස්ස පච්චයෙන පත්තබ්බස්ස නිබ්බාණස්ස ව
 අත්ථභාවං ඵලනිබ්බත්තකස්ස සමුදයස්ස නිබ්බාණසම්පාපකස්ස අරිය
 මග්ගස්ස ව ධම්මභාවඤ්ඤා දසෙත්තුං සච්චවාගේ වුත්තො. යස්ස කස්සපි
 පන ගෙතුඵලනිබ්බත්තකස්ස² ගෙතුනො ධම්මභාවං ගෙතුඵලස්ස ව
 අත්ථභාවං දසෙත්තුං ගෙතුවාගේ වුත්තො. තත්ථ ව ගෙතුඵලකම්ම
 වසෙන උපපටිපාටියා පඨමං ධම්මපටිසම්භිදා නිද්දිට්ඨා. යෙ පන ධම්මා
 තම්මා නම්මා රුපාරුපපහෙදා ගෙතුනො ජාතා? තෙසං අත්ථභාවං
 තස්ස තස්ස ව රුපාරුපධම්මපහෙදස්ස ගෙතුනො ධම්මභාවං
 දසෙත්තුං ධම්මවාගේ වුත්තො. ජරුමරණාදිනම්පන අත්ථභාවං ජරු
 මරණාදිසමුදයසංඛිංතානං ජාතිආදිනඤ්ඤා ධම්මභාවං දසෙත්තුං
 පච්චයාකාරවාගේ වුත්තො. තතො පරියතතිසංඛිංතස්ස තස්ස තස්ස
 භාසිතස්ස ධම්මභාවං භාසිතසංඛිංතෙන පච්චයෙන පත්තබ්බස්ස
 භාසිතත්ථස්ස ව අත්ථභාවං දසෙත්තුං පරියතතිවාගේ වුත්තො. තත්ථ ව
 යසමා භාසිතං ඤ්ඤත්වා තස්සත්ථො ඤ්ඤති තසමා භාසිතභාසි
 තත්ථකම්මෙන උපපටිපාටියා පඨමං ධම්මපටිසම්භිදා නිද්දිට්ඨා. පරියතති
 ධම්මස්ස ව පහෙදදස්සනත්ථං තත්ථ කතමා ධම්මපටිසම්භිදා? ති පුච්ඡා
 පුබ්බභගමො පටිච්ඡෙදසවාගේ වුත්තො. තත්ථ සුත්තනති ආදිති

1. I, වංශභගරවාසී. 2. ඵලනිබ්බත්තකස්ස.

තවත් අඩවන නිපසදෙසනො තනති ගතිතා. අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අන්තො අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අන්තො ති ඉමස්මිම්පි යානො භාසිත වසෙන නිපසදෙසනො තනති එව ගතිතා ති,

සුනානනනභාජනිසං.

තත්ත්ව නිසංයා පරිසරමිද, ලොකියා, අත්පරිසරමිද, ලොකිය ලොකුතතරමිසයා, සා හි නිබ්බාණාරමණානං මග්ගඵලඤ්ඤානං වසෙන ලොකුතතරමිසි ගොති. අභිධම්මභාජනියං කුසලාකුසලවිපාක කිරියානං වසෙන වතුති වාරෙහි විභතතං. තත්ත්ව යතතානාති ගෙට්ඨා විත්තුපපාදකණෙකි කුසලවිතතාති විභතතාති තෙසං සබ්බසම්පි වසෙන එකෙකස්මිං විතතනිදේශෙ වතස්සො වතස්සො පරිසරමිද, විභතතාති වෙදිතබ්බා. අකුසලවිතෙතස්ස පි එසෙව නයො, විපාක කිරියවාරෙසු විපාකකිරියානං අන්තො සභගතිතතතා ධම්මපරිසරමිදං ඡබ්බිකා, එකෙකස්මිං විපාකවිතෙත ව කිරියවිතෙත ව තිස්සො තිස්සොව පරිසරමිද, විභතතා. පාලි පන මුඛමතතමෙව දස්සොන්තා සබ්බිතතා. සා ගෙට්ඨා ආගතවිත්තාරවසෙනෙව වෙදිතබ්බා. කසමා පන යථා කුසලාකුසලවාරෙසු තෙසං විපාකෙ ඤ්ඤානං අත්පරිසරමිද, ති වුත්තං එවමිධ යෙසං ධම්මානං ඉමෙ විපාකා තෙසු ඤ්ඤානං ධම්ම පරිසරමිද, ති එවං න වුත්තතති?, ගෙට්ඨා වුත්තතතා, යදි එවං තෙසං විපාකෙ ඤ්ඤානං අත්පරිසරමිද, ති ගෙට්ඨා වුත්තතතා අයං අත් පරිසරමිදපි ඉධ න වතතබ්බා සියා?ති, නො න වතතබ්බා, කසමා? ගෙට්ඨා විපාකකිරියවිත්තුපපාදවසෙන අවුත්තතතා, කිරියවාරෙ ව යෙසං ධම්මානං ඉමෙ කිරියාති වවනමෙව න සුඡ්ඡති ති චිත්ති ඉමෙසු වාරෙසු තිස්සො තිස්සො ව පරිසරමිද, විභතතා. තත්ත්ව සාස නිරුතතිසා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති ගොති ති, යාය නිරුතතිසා තෙසං එස්සො ගොති ති ආදිනා නයෙන වුත්තානං ධම්මානං අයං එස්සො අයං වෙදනා ති එවං පඤ්ඤාතති ගොති; තත්ත්ව ධම්මනිරුතතාති ලාපෙ ඤ්ඤානති, තස්මිං, අන්තො ධම්මෙ ව පවතතමානාය තස්සා ධම්මනිරුතතිසා සභාවපඤ්ඤාතතිසා අභිලාපෙ ඤ්ඤානං; අභිලාපසදං ආරමණං කතා උපපන්නඤ්ඤානමෙව ඉධාපි කපිතං. සෙන ඤ්ඤානොති, යෙන පරිභානපරිසරමිදඤ්ඤානෙන; නාති ඤ්ඤානාති ජානාති ති, ඉතරුති තිණි පරිසරමිදඤ්ඤානාති ජානාති;

ඉදුති යථා යං ඤ්ඤානං තාති ඤ්ඤානාති ජානාති තථා තස්ස තෙසු පවතතිං දස්සොන්තං ඉමාති ඤ්ඤානාති ඉදමන්ථජොනානාති ති වුත්තං. තත්ත්ව ඉදමන්ථජොනානාති ති, ඉමස්ස අත්ස්ස ජොතකාති පකාසකාති; ඉමං නාම අත්ථං ජොතෙතති පකාසෙතති පරිච්ඡිද්දනති අන්තො; ඉති ඤ්ඤානස්ස ඤ්ඤානති, ඉමිනා ආකාරෙන පවතතං තිසු ඤ්ඤානස්ස ඤ්ඤානං පරිභානපරිසරමිද, නාම, තත්ත්ව කිඤ්ඤාපි අයං පරිභාන

පටිසම්භිදා ඉමිංසා ඉදං කිම්චිද් ඉමිංසා ඉදං කිම්චිතති ඉතරංසං
පටිසම්භිදානං කිම්චිද් ජානාති. සයං පන නාසං කිම්චිද් කාතුං
න සකෙකාති බහුස්සුතබ්බමකපිකො විය අප්පස්සුතබ්බමකපිකස්ස,

ඥො කිරිති කුචු ඵකො බහුස්සුතො ඵකො අප්පස්සුතො, තෙ
ඵකතොව ඵකං බ්බමකපාමග්ගං උග්ගණ්හිංසු. තත්ථ අප්පස්සුතො සර
සමපනොතො අගොසි. ඉතරො මජ්ඣස්සරො, තෙසු අප්පස්සුතො ගත
ගතට්ඨානො අත්තනො සරසමපත්තියා සකලපරිසං බොහොත්ථා බ්බමං
කපෙසි. බ්බමං සුණමානා ගට්ඨානුට්ඨානාසා හුත්වා යථා ඵස බ්බමං
කපෙසි ඵකො තිපිටකබරො මඤ්ඤා භවිස්සාති ති වදන්ති. බහුස්සුත
ති කුචු පන බ්බමසමභේ ජාතිස්සථ අයං තිපිටකබරො වා නො වා ති
ආග. සො කිඤ්චාපි ඵවමාග. යථා පන සකලපරිසං බොහොත්ථා
බ්බමං කපෙත්තුං සකෙකාති. ඵවමස්ස කථනසමත්තා නත්ති. තත්ථ
කිඤ්චාපි පටිභානපටිසම්භිදා බහුස්සුතො විය අප්පස්සුතස්ස ඉතරංසං
කිම්චිද් ජානාති. සයං පන නං කිම්චිද් කාතුං න සකෙකාති ති වෙදි
තබ්බං. සෙසං උත්තානත්ථමෙව,

ඵමං කුසලවිතතුප්පාදදිවසෙන පටිසම්භිදා විභජිත්වා ඉදානි නාසං
උප්පත්තිට්ඨානගුණං බෙත්තං දස්සෙත්තුං පුන ව්‍යාපස්සා පටිසම්භිදා ති
ආදිමාග. තත්ථ තිස්සො පටිසම්භිදා කාමාවච්චකුසලතො වතුසු
ඤ්ණසම්පයුත්තවිත්තොසු ති ඉදං සෙබානං වසෙන වුත්තං. තෙසමිති
බ්බමපච්චවෙකකණ්ණාලෙ හෙට්ඨා වුත්තං පඤ්චප්පකාරං බ්බමං
ආරම්භං කත්වා වතුසු ඤ්ණසම්පයුත්තකුසලවිත්තොසු බ්බමපටිසම්භිදා
උප්පජ්ජති. තථා නිරුත්තං පච්චවෙකකණ්ණාලෙ සද්දං ආරම්භං
කත්වා නිරුත්තපටිසම්භිදා, ඤ්ණං පච්චවෙකකණ්ණාලෙ සබ්බත්තක
ඤ්ණං ආරම්භං කත්වා පටිභානපටිසම්භිදා ති, කිට්ඨිසතො වතුසු ති
ඉදමපන අසෙබානං වසෙන වුත්තං. තෙසඤ්ඤි බ්බමං පච්චවෙකකණ්
ණාලෙ හෙට්ඨා වුත්තං පඤ්චප්පකාරං බ්බමං ආරම්භං කත්වා වතුසු
ඤ්ණසම්පයුත්තකිට්ඨිසතොසු බ්බමපටිසම්භිදා උප්පජ්ජති. තථා
නිරුත්තං පච්චවෙකකණ්ණාලෙ සද්දං ආරම්භං කත්වා නිරුත්ත
පටිසම්භිදා, ඤ්ණං පච්චවෙකකණ්ණාලෙ සබ්බත්තකඤ්ණං ආරම්භං
කත්වා පටිභානපටිසම්භිදා ති, අකමමසම්භිදා ඵතොසු මෙව
උප්පජ්ජති ති ඉදමපන සෙබාසෙබානං වසෙන වුත්තං. තථා ති
සෙබානං අත්ථපච්චවෙකකණ්ණාලෙ හෙට්ඨා වුත්තප්පභෙදං අත්ථං
ආරම්භං කත්වා වතුසු ඤ්ණසම්පයුත්තකුසලවිත්තොසු අයං උප්පජ්ජති.
මග්ගඵලකාලෙ ව මග්ගඵලෙසු අසෙබස්ස පන අත්ථං පච්චවෙකකණ්
ණාලෙ හෙට්ඨා වුත්තප්පභෙදමෙව අත්ථං ආරම්භං කත්වා වතුසු
ඤ්ණසම්පයුත්තකිට්ඨිසතොසු උප්පජ්ජති. ඵලකාලෙ ව උපරිට්ඨිමෙ
සාමඤ්ඤාඵලෙ ති ඵවමොතා සෙබාසෙබානං උප්පජ්ජමානා ඉමාසු
භූමිසු උප්පජ්ජන්ති ති භූමිදස්සනත්ථං අයං නගො දස්සිතො ති,

අභිබම්භාජනිකං.

පඤ්ඤාපුච්ඡකෝ පාලිඅනුසාරෙනෙව වතුනතං පරිසමිද්ධනං කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බො. ආරමමණතනිකෙසු පන තිරුතති පරිසමිද්ධ සද්දමෙව ආරමමණං කරොති ති පරිත්තාරමමණං, අත්ථ පරිසමිද්ධ කාමාවචරවිපාකකිරියසංඛ්‍යාතඤ්ඤෙව පච්චයසමුප්පන්නඤ්ඤෙව අත්ථං පච්චවෙකකින්නාසං පරිත්තාරමමණං, චුත්තප්පභෙදමෙව රූපාවචරරූපාවචරං අත්ථං පච්චවෙකකින්නාසං මහග්ගතාරමමණං, ලොකුත්තරවිපාකත්ථඤ්ඤෙව පරමත්ථඤ්ඤෙව නිබ්බාණං පච්චවෙකකින්නාසං අප්පමාණාරමමණං, ධම්මපරිසමිද්ධ කාමාවචරං කුසලධම්මං අකුසලධම්මං පච්චයධම්මඤ්ඤෙව පච්චවෙකකින්නාසං පරිත්තාරමමණං, රූපාවචරරූපාවචරං කුසලධම්මං පච්චයධම්මඤ්ඤෙව පච්චවෙකකින්නාසං මහග්ගතාරමමණං, ලොකුත්තරං කුසලධම්මං පච්චයධම්මඤ්ඤෙව පච්චවෙකකින්නාසං අප්පමාණාරමමණං, පරිභානපරිසමිද්ධ කාමාවචරකුසලවිපාකකිරියඤ්ඤාණං පච්චවෙකකින්නාසං පරිත්තාරමමණං, රූපාවචරරූපාවචරනිකුසලවිපාකකිරියඤ්ඤාණං පච්චවෙකකින්නාසං තාසං ආරමමණං ති විජානනාසං මහග්ගතාරමමණං, ලොකුත්තරනිකුසලවිපාකඤ්ඤාණං පච්චවෙකකින්නාසං අප්පමාණාරමමණං, අත්ථපරිසමිද්ධ සහජාතභෙදවසෙන සියා මග්ගභෙදානා, විරියජේට්ඨිකාය මග්ගභාවනාය සියා මග්ගාධිපති, ඡන්දවිත්තජේට්ඨිකාය න වත්තබ්බො. ඵලකාලෙපි න වත්තබ්බො ඵව, ධම්මපරිසමිද්ධ මග්ගං පච්චවෙකකිණ්ණකාලෙ මග්ගාරමමණං, මග්ගං ගරුං කත්වා පච්චවෙකකින්නාසං ආරමමණාධිපතිවසෙන මග්ගාධිපති, පරිභානපරිසමිද්ධ මග්ගඤ්ඤාණං පච්චවෙකකිණ්ණකාලෙ මග්ගාරමමණං, මග්ගං ගරුං කත්වා පච්චවෙකකින්නාසං මග්ගාධිපති, සෙසඤ්ඤාණං පච්චවෙකකිණ්ණකාලෙ න වත්තබ්බාරමමණං, තිරුතති පරිසමිද්ධ පච්චුප්පන්නමෙව සද්දං ආරමමණං කරොති ති පච්චුප්පන්නාරමමණං, අත්ථපරිසමිද්ධ අතීතං විපාකත්ථං කිරියත්ථං පච්චයසමුප්පන්නත්ථඤ්ඤෙව පච්චවෙකකින්නාසං අතීතාරමමණං, අනාගතං පච්චවෙකකින්නාසං අනාගතාරමමණං, පච්චුප්පන්නං පච්චවෙකකින්නාසං පච්චුප්පන්නාරමමණං, ලොකුත්තරං පරමත්ථං පච්චවෙකකින්නාසං න වත්තබ්බාරමමණං, ධම්මපරිසමිද්ධ අතීතං කුසලං අකුසලං පච්චයධම්මඤ්ඤෙව පච්චවෙකකින්නාසං අතීතාරමමණං, අනාගතං පච්චවෙකකින්නාසං අනාගතාරමමණං, පච්චුප්පන්නං පච්චවෙකකින්නාසං පච්චුප්පන්නාරමමණං, පරිභානපරිසමිද්ධ අතීතං කුසලඤ්ඤාණං විපාකඤ්ඤාණං කිරියඤ්ඤාණඤ්ඤෙව පච්චවෙකකින්නාසං අතීතාරමමණං, අනාගතං පච්චවෙකකින්නාසං අනාගතාරමමණං, පච්චුප්පන්නං පච්චවෙකකින්නාසං පච්චුප්පන්නාරමමණං, තිරුතති පරිසමිද්ධ සද්දාරමමණං නා බහිද්ධාරමමණං, ඉතරුසු තිද්ධ අත්ථපරිසමිද්ධ අජ්ඣිත්තං විපාකත්ථං කිරියත්ථං පච්චයසමුප්පන්නඤ්ඤෙව පච්චවෙකකින්නාසං අජ්ඣිත්තාරමමණං, බහිද්ධාපච්චවෙකකින්නාසං බහිද්ධාරමමණං, අජ්ඣිත්තබහිද්ධාපච්චවෙකකින්නාසං අජ්ඣිත්තබහිද්ධාරමමණං, පරමත්ථං පච්චවෙකකින්නාසං බහිද්ධාරමමණං ඵව, ධම්මපරිසමිද්ධ අජ්ඣිත්තා කුසලාකුසලපච්චයධම්මං පච්චවෙකකිණ්ණකාලෙ අජ්ඣිත්තාරමමණං, බහිද්ධා කුසලාකුසල

පච්චයධම්මං පච්චවෙකකණකාලෙ ඛග්ගිධාරම්මණා, අජ්ඣත්තඛග්ගිධා, කුසලාකුසලපච්චයධම්මං පච්චවෙකකණකාලෙ අජ්ඣත්තඛග්ගිධාරම්මණා, පටිභානපටිසම්මදි අජ්ඣත්තං කුසලවිපාකකිරියඤ්ඤාණං පච්චවෙකකණකාලෙ අජ්ඣත්තාරම්මණා, ඛග්ගිධා කුසලවිපාකකිරියඤ්ඤාණං පච්චවෙකකණකාලෙ ඛග්ගිධාරම්මණා, අජ්ඣත්තඛග්ගිධා කුසලවිපාකකිරියඤ්ඤාණං පච්චවෙකකණකාලෙ අජ්ඣත්තඛග්ගිධාරම්මණා හි,

පඤ්ඤාසුච්ඡේදනං.

ඉධාපි තිස්සො පටිසම්මදි ලොකියා, අත්තපටිසම්මදි ලොකිය ලොකුත්තරා, ඉමසම්ඤ්ඤි පටිසම්මදි විභවේන සමමාසමුද්ධොත තයොපි තයා ලොකියලොකුත්තරමියංකත්තා එකපරිච්ඡේදව භවිතා. නිසුපි හි එතාසු තිස්සො පටිසම්මදි ලොකියා, අත්තපටිසම්මදි ලොකිය ලොකුත්තරා හි, එවමයං පටිසම්මදි විභවේනාපි තෙපරිච්චං නිගරිත්වා ව භාජෙත්වා දසසිතො හි,

සමමානවිනෝදනීයා නාම විභක්ඛට්ඨකථායං

පටිසම්මදි විභවයා නිද්දෙසො

පඤ්චදසමො.

ඉදං නිදන්තරෙ ඤාණවිභවේන එකවිධෙහි ඤාණවත්තං හි ආදිතා තයෙන පඨමං එකවිධාදිති දසවිධපරියොසානෙහි දසහි පරිච්ඡේදෙහි මානිකං යෙදෙත්වා නික්ඛිත්තපදනුක්කමෙන නිද්දෙසො කතො. තත් එකවිධෙහි හි, එකපථකාරෙන එකකොට්ඨාසෙන වා; ඤාණවත්තං හි, එත් පන ඤාණඤ්ච තං වත්තං ව තානපථකාරණං සමපත්තිනන්ති ඤාණවත්තං; ඔකාසට්ඨෙහි ඤාණං වත්තං වත්තං වත්තං; ඉධ පන පුරිමෙනෙවත්තෙහි ඤාණවත්තං වෙදිතබ්බං. තෙනෙව එකවිධපරිච්ඡේදවසානෙ යාථාවකවත්තං ව්‍යාචාරා පඤ්ඤා, එවං එක විධෙහි ඤාණවත්තං හි වුත්තං. පඤ්චවිධඤ්ඤාණං හි, වක්ඛවිඤ්ඤාණංදිති පඤ්ච; නි ගෙහි හි ආදිති හෙට්ඨා ධම්මසම්භවට්ඨකථායං වුත්තතයෙනෙව වෙදිතබ්බාති. සමෙධපතො පතෙත්තං යං වත්තබ්බං තං නිද්දෙසමාරෙ ආවිභවිස්සති. යථා වෙත් එවං දුක්ඛානිකාදිපදෙසුපි යං වත්තබ්බං තං තත්තෙව ආවිභවිස්සති. නික්ඛිත්තපරිච්ඡේදමත්තං පතෙත්තං එවං වෙදිතබ්බං. එත් හි ත ගෙහි අගෙහිකා හි ආදිති තාව ධම්මසම්භවමානිකාවසෙන අනිව්වා ජරාහිභූතා හි ආදිති අමානිකා ව සෙනාති සමෙධපතො දුට්ඨෙහි පතෙදතො අට්ඨකත්තනියා පදෙහි එකකමානිකා නික්ඛිත්තා, දුක්ඛානුරූපෙහි පන පඤ්චකියංසාය දුක්ඛෙහි දුක්ඛානිකා නික්ඛිත්තා, තික්ඛානුරූපෙහි වින්තාමයා පඤ්ඤා හි ආදිති වතුහි බාහිරත්තකෙහි, විපාකපඤ්ඤා හි ආදිති අනිගමිතපඤ්ඤා වසෙන වුත්තෙහි වුදුසහි මානිකානිකෙහි, වින්තකත්තකෙ පඨම පදෙන නිගමිතපඤ්ඤාවසෙන වුත්තෙහි තෙරසහි, දුතියපදෙන නිගමිතපඤ්ඤාවසෙන වුත්තෙහි සත්තහි, තතීයපදෙන නිගමිතපඤ්ඤා

වසෙන වුනෙහි ආදසනි, පිතිතනිකෙ ව පරිමපදෙන නියමිතපසුද
වසෙන වුනෙහි තෙරසනි, තථා දුතියපදෙන, තතියපදෙන නියමිත
පසුදවසෙන වුනෙහි ආදසනි ති අට්ඨාසිතියා තිකෙහි තිකමාතිකා
තිකතිතතා. වතුකකමාතිකා පන කමමසාකතසූණන්ති ආදිති එක
එසනියා වතුකෙකති, පසුදකමාතිකා විති පසුදකෙති, ඡකකමාතිකා
එකෙන ඡකෙකන, සත්තකමාතිකා සත්තසත්තති සූණවත්තති ති එවං
සබ්බපනො වුනෙහි එකාදසනි සත්තකෙති, අට්ඨකමාතිකා එකෙන
අට්ඨකෙන, නවකමාතිකා එකෙන නවකෙන, දසකමාතිකා දස
තථාගතස්ස තථාගතබලානි ති ආදිනා එකෙනෙව දසකෙන තිකතිතතා.

තත් දසා ති, ගණනපරිවේදෙ; නථාගතස්සා ති, යථා විපස්සි
ආදයො පුබ්බකා ඉසයො ආගතා තථා ආගතස්ස; යථා ව තෙ ගතා
තථා ගතස්ස; නථාගතබලානි ති, අසුදසුති අසාධාරණානි තථාග
තස්සෙව බලානි; යථා වා පුබ්බබුද්ධානං බලානි පුසුදුපතිස්සය
සමපතනියා ආගතාන් තථා ආගතබලානිතිපි අනෙව; තත් දුට්ඨං
තථාගතස්ස බලං කායබලසුද්ධි සූණබලසුද්ධි, තෙසු කායබලං භජි
කුලානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං. වුත්තං ගෙනං පොරුණෙහි,

කාලාවකසුද්ධි ගම්මයස්සං පණ්ඩරං තමපිඨගලං,
ගතිමග්ගලගෙමසුද්ධි උපොසථජදුන්නමෙ දසා ති.

ඉමානි හි දසභජිකුලානි, තත් කාලාවකනති පකති භජිකුලං
දට්ඨබ්බං. යං දසනනං පුරිසානං කායබලං නං එකස්ස කාලාවක
භජිනො, යං දසනනං කාලාවකානං බලං නං එකස්ස ගම්මයස්ස,
යං දසනනං ගම්මයස්සානං බලං නං එකස්ස පණ්ඩරස්ස, යං දසනනං
පණ්ඩරානං නං එකස්ස තමබස්ස, යං දසනනං තමබානං නං එකස්ස
පිඨගලස්ස, යං දසනනං පිඨගලානං නං එකස්ස ගතිභජිනො, යං
දසනනං ගතිභජිනං නං එකස්ස මග්ගලස්ස, යං දසනනං මග්ගලානං
නං එකස්ස ගෙමවතස්ස, යං දසනනං ගෙමවතානං නං එකස්ස උපො
සථස්ස, යං දසනනං උපොසථානං නං එකස්ස ඡදුන්නස්ස, යං දසනනං
ඡදුන්නානං නං එකස්ස තථාගතස්ස, තාදයනසබ්බාතබලනතිපි
ඉදමෙව වුවවති. තදෙනං පකතිභජිනං ගණනාය භජිකොපි
සහස්සානං පුරිසගණනාය දසනනං පුරිසකොපිසහස්සානං බලං
ගොති. ඉදං තාව තථාගතස්ස කායබලං,

සූණබලං පන ඉධ¹ තාව පාලියං ආගතමෙව. දසබලසූණං මහා
සිහනාදෙ, දසබලසූණං වතුචෙසාරජ්ඣසූණං අට්ඨස්ස පරිසාස්ස අකමපන
සූණං වතුයොතිපරිවේදකසූණං පසුදගතිපරිවේදකසූණං සං
යුත්තකෙ ආගතානි, තෙසත්තතිසූණානි සත්තසත්තතිසූණානි ති
එවං අසුදසුතිපි අනෙකානි සූණසහස්සානි, එතං සූණබලං නාම,
ඉධාපි සූණබලමෙව අභිපෙතං, සූණං හි අකමපියට්ඨන උපත්ථන
කට්ඨන ව බලනති වුත්තං.

සෙති බලෙති සමන්තාගතොති, යෙති දසති සුඤ්ඤබලෙති උපෙතො සමුපෙතො; ආසහණස්ථානී නති, සෙට්ඨ ව්භානං උත්තමව්භානං; ආසහා වා පුබ්බවුද්ධා, තෙසං ධාතනති අනේවා, අපි වගවසතජේට්ඨකො උසහො, ගවසහස්සජේට්ඨකො වසහො, වජ්ජසහජේට්ඨකො වා උසහො, වජ්ජසහස්සජේට්ඨකො වසහො, සබ්බගවසෙට්ඨා සබ්බපරිස්සයසහො සෙතො පාසාදිකො මහාභාරවහො අසතිසතසද්දෙතිපි අකමපනියො තිසහො, සො ඉධ උසහොති අබිපෙපතො, ඉදමපිති තස්ස පරියාය වචනං, උසහස්ස ඉදනති ආසහං; ඤානී නති, වතුති පාදෙති පස්ථිං උප්පිලෙකා අවලට්ඨානං; ඉදමපන ආසහං වියාති ආසහං; යථෙව හි තිසහසබ්බාතො උසහො උසහබලෙන සමන්තාගතො වතුති පාදෙති පස්ථිං උප්පිලෙකා අවලට්ඨානෙන තිට්ඨති එවං තථාගතොපි දසති තථාගතබලෙති සමන්තාගතො වතුති වෙසාරජ්ජපාදෙති අට්ඨපරිස පස්ථිං උප්පිලෙකා සදෙවනෙ ලොකෙ කෙතවි පච්චජිකෙන පච්චා මිතෙතන අකමපියො අවලට්ඨානෙන තිට්ඨති. එවං තිට්ඨමානො ච තං ආසහණස්ථානං පටිජානාති උපගව්ජති න පච්චක්ඛාති අත්තති ආරොපෙති. තෙන වුත්තං ආසහණස්ථානං පටිජානාති ති,

පටිසාසු ති, අට්ඨසු පරිසාසු; සීහනාදං නදතී ති, සෙට්ඨනාදං අභිතනාදං නදති. සීහනාදසදිසං වා නාදං නදති. අයමනේවා සීහනාද සුත්තෙන දිපෙතබ්බො. යථා වා සීහො සහනතො ච හනනතො ච සීහොති වුවවති. එවං තථාගතො ලොකධම්මානං සහනතො පරපථවා දුතඤ්ච හනනතො සීහොති වුවවති. එවං වුත්තස්ස සීහස්ස නාදං සීහනාදං; තත්ථ යථා සීහො සීහබලෙන සමන්තාගතො සබ්බත්ථ විසාරදො විගතලොමහංසො සීහනාදං නදති. එවං තථාගතසීහොපි තථාගතබලෙති සමන්තාගතො අට්ඨසු පරිසාසු විසාරදො විගත ලොමහංසො ඉති රූපනති ආදිතා නයෙන නානාවිධදෙසනාවිලාස සමපන්නං සීහනාදං නදති. තෙන වුත්තං පටිසාසු සීහනාදං නදතී ති, බ්‍රහ්මවක්ඛං පච්චෙනතී ති, එත්ථ බ්‍රහ්මනති සෙට්ඨං උත්තමං විසුද්ධං; වක්ඛසද්දො ච පනායං,

සමපන්නියං ලක්ඛණෙ ව රථබ්බෙ ඉරියාපථෙ,
දුනෙ රත්ත ධම්මිර වක්ඛාදීසු ව දිස්සති,
ධම්මවක්ඛෙ ඉධ මනො තඤ්ච දොධා විභාවසෙ.

“වත්තාරිමාති හික්ඛවෙ! වක්ඛාති යෙති සමන්තාගතානං දෙව මනුස්සාන”නති ආදීසු හි අයං සමපන්නියං දිස්සති. “ගෙට්ඨා පාද තලෙසු වක්ඛාති ජානාතී”ති එත්ථ ලක්ඛණෙ, “වක්ඛංව වහතො පද”නති එත්ථ රථබ්බෙ, “වතුචක්ඛං තවඤ්චාර”නති එත්ථ ඉරියාපථෙ, “දද භුඤ්ච මා ව පමාදො වක්ඛං වත්තය සබ්බපාණීන”නති එත්ථ දුනෙ, “දිබ්බං වක්ඛරත්තං පාතුරහොසි”ති එත්ථ රත්තවක්ඛෙ, “මයා පචත්තිතං වක්ඛ”නති එත්ථ ධම්මවක්ඛෙ, “ඉවජ්ඣතතස්ස පොසස්සවක්ඛං

හමනි මන්තෙ”ති එත් උරවනෙක, “බුරපරියනෙතන වෙපි වනෙකනා”ති එත් පහරණවනෙක, “අසනිවකක”නති එත් අසනි මණ්ඩලෙ, ඉඬ පනායං ධම්මවනෙක මනො.

තමපන ධම්මවකකං දුච්ඛං හොති පටිවෙධස්සණ්ඤ්ඤා දෙසනා ස්සණ්ඤ්ඤා, තත් පස්සස්සපභාචිතං අත්තනො අරියඵලාචගං පටිවෙධ ස්සණං, කරුණාපභාචිතං සාවකානං අරියඵලාචගං දෙසනාස්සණං, තත් පටිවෙධස්සණං උපපජ්ජමානං උපපන්නනති දුච්ඛං, තස්සාදි අභිනික්ඛමණතො යාව අරහත්තමය්සා උපපජ්ජමානං, එලක්ඛණේ උපපන්නං නාම, තුස්සිතභවතතො වා යාව මහාබෝධිපලලඛිත අරහත්තමය්සා උපපජ්ජමානං, එලක්ඛණේ උපපන්නං නාම, දීපඛිකර බ්‍යාකරණතො පටිථාය වා යාව අරහත්තමය්සා උපපජ්ජමානං, එලක්ඛණේ උපපන්නං නාම, දෙසනාස්සණමපි පචත්තමානං පචත්තනති දුච්ඛං, තස්සාදි යාව අස්සස්සකොණ්ඩස්සස්ස සොනාපත්තිමය්සා පචත්ත මානං, එලක්ඛණේ පචත්තං නාම, තෙසු පටිවෙධස්සණං ලොකුත්තරං දෙසනාස්සණං ලොකියං, උභයමපි පනෙතං අස්සෙස්සාදි අසාධාරණං බ්‍රහ්මානං එව ඔරසස්සණං,

ඉද්දති යෙති දසගි බලෙහි සමන්තාගතො තථාගතො ආසභණ්ඨානං පටිජානාති. යාති ආදිතොව දස නිදානසංඝාතං නිදානසංඝාතොති නික්ඛිත්තාති තාති විජාරතො දසෙසංඝං නිදානසංඝාතොති දස? ඉඬ නිදානසංඝාතො නිදානසංඝාතොති ආදිමාග.

තත් නිදානසංඝාතොති, කාරණස්සාදි කාරණතො; කාරණස්සාදි යසමා තත් එලං තිට්ඨති තදයත්තවුත්තිතාය උපපජ්ජති වෙව පචත්තනති ව තසමා ආනන්ති වුච්චති. තං භගවා යෙ යෙ ධම්මා යෙසං යෙසං ධම්මානං ගෙතු පච්චයා උපාදය තං තං ආනන්ති ව යෙ යෙ ධම්මා යෙසං යෙසං ධම්මානං න ගෙතු න පච්චයා උපාදය තං තං අට්ඨා නන්ති ව පජානන්තො නිදානසංඝාතො නිදානසංඝාතො අට්ඨානසංඝාතො අට්ඨානසංඝාතො පජානාති; සමපි ති, යෙන ස්සණෙන; ඉදමපි නිදානසංඝාතොති, ඉදමපි ආනාආනස්සණං තථාගතස්ස නිදානසංඝාතො නාම හොති ති අත්තො; එවං සබ්බපදෙසු යොජනා වෙදිතබ්බා. නිදානසංඝාතොති, සමාදිසිත්වා කතානං කුසලාකුසලකම්මානං; කම්මමෙව වා නිදාන සංඝාතො; නිදානසංඝාතො ගෙතුසංඝාතොති, පච්චයතො වෙව ගෙතුතො ව; තත් ගතිඋපධිකාල පයොගා විපාකස්ස ආනං, කම්මං ගෙතු, සබ්බපද භාමිති නති, සබ්බගතිභාමිතිස්සාදි අගතිභාමිතිස්සාදි; පටිපද නති, මග්ගං; අට්ඨානසංඝාතො පජානාති ති, බහුසුචි මනුස්සස්ස එකමෙව පාණං ආත්තෙන්තෙසු ඉමස්ස වෙතනා තීරයගාමිති භවස්සති ඉමස්ස තීරවජාන සොතිගාමිති ති ඉමිතා තයෙන එකවජ්ජසම්මපි කුසලාකුසලවෙතනා සම්භානානං පටිපත්තිනං අපිපරිතතො සභාවං ජානාති.

අනෙකධාතු නති, වක්ඛධාතුආදීති වා කාමධාතුආදීති වා ධාතුති බ්‍රහ්මධාතුං; නානාධාතු නති, තාසං යෙව ධාතුනං විලක්ඛණත්තා නානප්පකාරධාතුං; ලොකි නති, බ්‍රහ්මයත්තධාතුලොකං; අට්ඨානසංඝාතො

පජානාතී ති, තාසං තාසං ධාතුනං අවිපරිතතො සභාවං පටිවිජ්ඣති; නානාධිමුත්තිකානි නති, ගීතාදීති අධිමුත්තිති නානාධිමුත්තිකභාවං; පරසභානානි නති, පධානසත්තානං; පරපුගගලානි නති, තතො පරෙසං ගීතසත්තානං; එකත්ථමෙව වා එතං පදනුයං වෙනෙය්‍ය වසෙන දොධා වුත්තං. ඉන්ද්‍රියපණ්ණසකිනි නති, සඤ්ඤාදීනං ඉන්ද්‍රියානං පරභාවඤ්ඤා අපරභාවඤ්ඤා; වුද්ධිඤ්ඤා භානිඤ්ඤා ති අත්ථො. කුසානි විමොක්ඛසමාධිසමාපනානි නති, පඨමාදීනං වතුන්තං කුසානං රුපි රුපානි පස්සති ති ආදීනං අධ්‍යන්තං විමොක්ඛානං සවිතක්ඛ සවිචාරදීනං තිණ්ණං සමාධිනං පඨමජ්ඣානසමාපනතිආදීනඤ්ඤා නවන්තං අනුපුබ්බසමාපනතිනං; සඛකිලෙස නති, භානභාගියධමමං; චෝදන නති, විසෙසභාගියධමමං; වුට්ඨානි නති, යෙන කාරණෙන කුසාදීති වුට්ඨගතති තං කාරණං; පුබ්බෙතිවාසානුස්සති නති, පුබ්බෙ නිවුත්තකකුසානුස්සරණං; වුද්ධිපජාන නති, වුද්ධිඤ්ඤා උප පානඤ්ඤා; ආසමානං චිකිත නති, කාමාසවාදීනං බයසඛිංතං ආසව නිරෝධං නිබ්බාණං; ඉමානි ති, යාති හෙට්ඨා දස තථාගතස්ස තථාගත බලානි ති අවොව ඉමානි තානි ති අපපණං කරොති ති එවමෙත්ථ අනුපුබ්බපදවණ්ණෙන ඤාත්වා ඉදුති යසමා තථාගතො පඨමමෙව ණානා ණානඤ්ඤෙන වෙනෙය්‍යසත්තානං ආසවක්ඛයාධිගමස්ස වෙව අනධි ගමස්ස ව ණානාණානභුතං කිලෙසාවරණභාවං පස්සති. ලොකියසමමා දිට්ඨිට්ඨානදස්සනතො නියතමිච්ඡාදිට්ඨිට්ඨානාභාවදස්සනතො ව, අථ නෙසං කමමිපිපාකඤ්ඤෙන විපාකාවරණභාවං පස්සති. තිගෙතුක පටිසන්ධිදස්සනතො, සබ්බත්ථගාමිනීපටිපද්දඤ්ඤෙන කමමාවරණ භාවං පස්සති ආනන්තරියකමමාභාවදස්සනතො, එවං අනාවරණානං අනෙකධාතුනානාධාතුඤ්ඤෙන අනුකුලධමමදෙසනත්ථං වරියාවිසෙසං පස්සති ධාතුචෙමතනදස්සනතො, අථ නෙසං නානාධිමුත්තිකතා ඤ්ඤෙන අධිමුත්තිං පස්සති. පයොගං අනාදිසිත්වාපි අධිමුත්තිවසෙන ධමමදෙසනත්ථං, අපේවං දිට්ඨාධිමුත්තිනං යථාසතනි¹ යථාබලං ධමමං දෙසෙතුං ඉන්ද්‍රියපණ්ණසකිනිඤ්ඤෙන ඉන්ද්‍රියපණ්ණපරියතතිං පස්සති සඤ්ඤාදීනං තික්ඛමුද්දභාවදස්සනතො, එවං පරිඤ්ඤානින්ද්‍රියපණ්ණපරි යතනාපි පනෙතෙ සචෙ දුරෙ ගොනති අථ කුසාදිපරිඤ්ඤාඤ්ඤෙන කුසාදිසු වසිභුතතතා ඉද්ධිවිසෙසෙන බිපජං උපගව්ඨති. උප ගතත්වා ව නෙසං පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤෙන පුබ්බජාතිභාවං දිබ්බ චක්ඛානුභාවතො පත්තබ්බෙන වෙතොපරියඤ්ඤෙන සමපත්ති විත්ත විසෙසං පස්සන්තො ආසවක්ඛයඤ්ඤානුභාවෙන ආසවක්ඛයගාමිනියා පටිපද්‍රය විගතසමමාගතතා ආසවක්ඛයාය ධමමං දෙසෙති. තස්මා ඉමිනා අනුක්කමෙන ඉමානි දසබලානි වුත්තානි ති වෙදිතබ්බානි.

අසං නාම මානිකාස අත්ථවණ්ණනා.

ඉදුති යථා නික්ඛිතතාය මානිකාය පඤ්චවිඤ්ඤාණා න හෙතු
 මෙමාති ආදිතානසෙන ආරඤ්ඤා නිදෙසසථාරෙ න හෙතුමෙමාති
 සාධාරණහෙතු පටිකෙඛපනිදෙසො, තත් හෙතුහෙතු පච්චයහෙතු
 උත්තමහෙතු සාධාරණහෙතු හි වතුබ්බිදො හෙතු හි ආදිතානසෙන යං
 වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං රූපකණ්ඨි “සබ්බං රූපං න හෙතුමෙමා”ති
 ආදිතං අත්ථවණ්ණනායං වුත්තමෙව, අහෙතුකමෙමාති ආදිසු බ්‍යඤ්ඤා
 සක්ඛිවසෙන මකාරො වෙදිතබ්බො. අහෙතුකා ඵලා හි අත්ථො; සෙස
 පදෙසුපි ඵසෙව නයො, අපි ව හෙතු ධම්මා න හෙතු ධම්මා හි ආදිසු
 ධම්මකොට්ඨාසෙසු පඤ්චවිඤ්ඤාණාති හෙතු ධම්මා හි වා සහෙතුකා
 ධම්මා හි වා න ගොනති. ඵකනෙතන පන න හෙතු යෙව අහෙතුකා
 යෙමා හි ඉමිතාපි නයෙනෙත්ථ සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.
 අබ්‍යාසනමෙමාති පදං විපාකාබ්‍යාසනවසෙන වුත්තං. සාරම්මණ
 මෙමාති, ඔලුඛාරම්මණවසෙන; පච්චයාරම්මණං ඔලුඛාරම්මණනති හි
 දුට්ඨං ආරම්මණං; ඉමයම් පන ආතෙ ඔලුඛාරම්මණමෙව ධුරං,
 පච්චයාරම්මණමපි ලබ්බති යෙව, අවේනසිකමෙමාති පදං විත්තං
 රූපං නිබ්බාණනති තිසු අවේනසිකෙසු විත්තමෙව සක්ඛිය වුත්තං.
 නො අපට්ඨාපනනමෙමාති, ගතිපට්ඨාපනන වුතිපට්ඨාපනන සංසාර
 වට්ඨවපට්ඨාපනනභාවතො පට්ඨාපනනා ඵල නො පට්ඨාපනනා;
 ලොකතො වට්ඨතො න නිශ්ශන්ති හි අනිශ්ශානික; උප්පනනං මනො
 විඤ්ඤාණවිඤ්ඤාණයමෙමාති රූපකණ්ඨි වක්ඛුමිඤ්ඤාණාදිතං
 පච්චුප්පනනානෙව රූපාදිති ආරබ්බ පච්චතතිනො අනිතාදිවිසයං මනො
 විඤ්ඤාණමපි පඤ්චවිඤ්ඤාණසොතපනිතමෙව කත්වා උප්පනනං ජනි
 විඤ්ඤාණෙහි විඤ්ඤාණයනති වුත්තං. පඤ්චවිඤ්ඤාණා පන යසමා
 පච්චුප්පනනාපි වක්ඛුමිඤ්ඤාණාදිතං ආරම්මණං න ගොනති මනොවිඤ්ඤා
 ණසෙසව ගොනති තසමා මනොවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාණයමෙමාති වුත්තං.
 අනිවචමෙමාති, හුත්වා අභාවට්ඨන අනිවචා යෙව; ජනිගුනමෙමාති,
 ජරය අනිගුනතතා ජරනිගුනා යෙව; උප්පනනවක්ඛුකා උප්පනනා
 රම්මණාති, අනාගතපටිකෙඛපො; න හි තෙ අනාගතෙසු වත්ථාරම්ම
 ණෙසු උප්පජ්ජනති. සුරෙජානවක්ඛුකා සුරෙජානාරම්මණාති
 සහුප්පනතිපටිකෙඛපො; න හි තෙ සහුප්පනනං වජ්ඣං වා ආරම්මණං වා
 පටිච්ච උප්පජ්ජනති. සයං පන පච්ජා ජාතා හුත්වා පුරෙ ජාතෙසු වත්ථා
 රම්මණෙසු උප්පජ්ජනති. අජකිකතිකවක්ඛුකා හි අජකිකතජකිකත
 වසෙන වුත්තං. තානි හි අජකිකතිකෙ පඤ්චපසාදෙ වජ්ඣං කත්වා
 උප්පජ්ජනති. බාහිරරම්මණාති, බාහිරරූපාදිආරම්මණා; තත්ථ
 වතුකකං වෙදිතබ්බං. පඤ්චවිඤ්ඤාණා හි පසාදවජ්ජිකතතා අජකිකතිකා
 අජකිකතිකවජ්ජිකා, මනොවිඤ්ඤාණං හදයරූපං වජ්ඣං කත්වා උප්පජ්ජන
 කාලෙ අජකිකතිකං බාහිරවජ්ජිකං, පඤ්චවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තතා තයො
 බක්ඛා බාහිර අජකිකතිකවජ්ජිකා, මනොවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තතා තයො
 බක්ඛා හදයරූපං වජ්ඣං කත්වා උප්පජ්ජනකාලෙ බාහිර බාහිරවජ්ජිකා,
 අසම්භිතනවක්ඛුකා හි, අනිරුඤ්චිවජ්ජිකා; න හි තෙ නිරුඤ්චි අනිතං
 වජ්ඣං පටිච්ච උප්පජ්ජනති. අසම්භිතනාරම්මණතායපි ඵසෙව නයො,

අඤ්ඤං වක්ඛුමිඤ්ඤාණං වද්දු ව ආරම්භණඤ්ඤා ති ආදීසු වක්ඛුමිඤ්ඤාණං හි අඤ්ඤං වද්දු, අඤ්ඤං ආරම්භණං, අඤ්ඤං සොත විඤ්ඤාණාදීනං, වක්ඛුමිඤ්ඤාණං සොතපසාදදීසු අඤ්ඤාතරං වද්දුං සද්දදීසු වා අඤ්ඤාතරං ආරම්භණං කතා කපතො කපං ගතත්වාපි න උපපජ්ජති. වක්ඛුපසාදමෙව පන වද්දුං කතා රූපඤ්ඤා ආරම්භණං කතා උපපජ්ජති. එවමෙයං වද්දුපි වාරම්භ ආරම්භණම්පි තිබ්බං, අඤ්ඤං වද්දුං වා වාරං වා ආරම්භණං වා න සංකමති. තිබ්බං වද්දු තිබ්බං වාරං තිබ්බාරම්භණමෙව හුත්වා උපපජ්ජති. සොතවිඤ්ඤාණාදීසුපි එසෙව නයො,

න අඤ්ඤමඤ්ඤාණං ගොවරවිසයං පච්චන්දනොනාති ති එත්ථ අඤ්ඤ මඤ්ඤාණං වක්ඛුසොතං සොතං වා වක්ඛුසොතං ති එවං එකං එකං ගොවරවිසයං න පච්චන්දනොනාති අත්ථො, සමෙ ති නිලාදිහෙදං රූපා රම්භණං සමොධානෙත්වා සොතින්ද්‍රියං උපනෙය්‍ය ඉඤ්ඤාතා ව නං වචන්දනෙති විභාවෙති කීං නාමෙතං ආරම්භණෙන? වක්ඛුමිඤ්ඤාණං විනාපි මුඛෙන අත්තතො ධම්මතාය එවං වදෙය්‍ය අරෙ අකිංඛාල! වස්ස සතම්පි වස්සසහස්සම්පි පරිධාවමානො අඤ්ඤාත්‍ර මයා කුතීං එතස්ස ජානකං ලභියාසි ආහර නං වක්ඛුපසාදෙ උපනෙති අහමෙනං ආරම්භණං ජාතියාමි යදි වා නිලං යදි වා පිතකං න ති එසො අඤ්ඤාණං විසයො මය්‍යමමවෙසො විසයො ති, සෙසවිඤ්ඤාණෙසුපි එසෙව නයො, එවමෙනෙ අඤ්ඤමඤ්ඤාණං ගොවරවිසයං න පච්චන්දනොනාති නාම,

සමන්තාහරන්තස්සා ති, ආචර්ජනෙනෙව සමන්තාහරන්තස්සා; **මනසි කණන්තස්සා** ති, ආචර්ජනෙනෙව මනසිකර්ෂන්තස්සා; එතානි ති විතතානි ආචර්ජනෙත සමන්තාහරිකාලෙ මනසිකතකාලෙ යෙව ව උපපජ්ජන්ති. න **අබ්බොක්ඛණ්ණා** ති, අඤ්ඤාත විඤ්ඤාණෙන අබ්බොක්ඛණ්ණා ශීර්ෂන්තරාව න උපපජ්ජන්ති; එතෙන තෙසං අන්තර්ගතා පටික්ඛිත්තා. න **අසුඛං අවජිම** නති එතෙන සබ්බෙසම්පි සහුපාතති පටික්ඛිත්තා; න **අඤ්ඤමඤ්ඤාණං සමන්තාහරි** ති එතෙන සමන්තරතා පටික්ඛිත්තා; **ආවට්ඨනා** වා ති ආදීති වතාරම්භ ආචර්ජනස්සෙව නාමාති, නඤ්ඤි භවබ්ගස්ස ආවට්ඨනො **ආවට්ඨනා**; තස්සෙව ආභුජනතො **ආහොගො**; රූපාදීනං සමන්තාහරණතො **සමන්තාහරණ**; තෙසං යෙව මනසිකරණතො **මනසිකරණ** ති වුවෙති. එවමෙත්ථ සංකප්පතො පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණං ආචර්ජනට්ඨානෙ ධත්වා ආවට්ඨනාදීතිවං කාතුං සමන්තාවො පටික්ඛිත්තො. න **කිඤ්ච ධම්මං පටිවිජානාති** ති, මනොපුබ්බගමා ධම්මා ති එවං වුත්තං එකම්පි කුසලං වා අකුසලං වා න පටිවිජානාති; **අඤ්ඤාත්‍ර අභිනිපාතමන්තා** ති, ඔපෙත්වා රූපාදීනං අභිනිපාතමන්තා; ඉදං වුත්තං හොති සුපණ්ණිතොති පුරිසො ඔපෙත්වා ආපාඨගතාති රූපාදීනි අඤ්ඤා කුසලාකුසලෙසු එකධම්මම්පි පඤ්ඤාති විඤ්ඤාණෙති න පටිවිජානාති. වක්ඛුමිඤ්ඤාණං පනෙත්ථ දස්සන්තොමෙව හොති. සොතවිඤ්ඤාණාදීනි සවණසායන

සායනපුත්තමනානෙව, දසානාදිමතතනො පන මුත්තා අසුසු
එතෙසං කුසලාදිපටිවිසුසුනති නාම නති. මනොධාතුසාපි ති,
සමපටිච්ඡන්තමනොධාතුසාපි; සමපිණ්ඩනපො වෙත් පිකාරෙ, තසමා
මනොධාතුසාපි තතො පරාති මනොවිසුසුණධාතුහි පිති සබ්බෙහි පි
පසුච්චාරිකවිසුසුණෙහි න කිසුච්ච කුසලාකුසලං ධම්මං පටිච්ඡානාතීති
එවමෙත් අපො දට්ඨබ්බො.

න කිසුච්ච ඉපිසාපඨං තපෙසෙති නි ආදීප්පි එසෙව නයො, න හි
පසුච්චාරිකවිසුසුණෙහි ගමනාදීප්පි කිසුච්ච ඉරියාපඨං කපෙති.
න කායකම්මං න වචිකම්මං පට්ඨපෙති. න කුසලාකුසලං ධම්මං
සමාදියති. න සමාධිං සමාපජ්ජති ලොකියං වා ලොකුත්තරං වා,
න සමාධිතො වුට්ඨාති ලොකියා වා ලොකුත්තරං වා, න භවතො වචති.
න භවන්තරෙ උපපජ්ජති. සබ්බෙහි භෙනං කුසලාකුසලධම්මපටි
ච්ඡානනාදිවචනපරියොසානං කිවචං මනොචාරිකවිතෙතනෙව භොති.
න පසුච්චාරිකෙනා හි සබ්බසාපෙනස්ස කිවචස්ස කරණෙ සහ
ජවනකාති විපිච්ඡිතතාති පටිකම්මතාති. යථා වෙනෙසං එතාති
කිවචාති නති එවං නියාමොක්කමනාදීතිපි, න හි පසුච්චාරික
ජවනෙහි මිච්ඡත්තතියාමං ඔක්කමති න සමමත්තතියාමං, න වෙනං
ජවනං නාමගොත්තමාරබ්බ ජවති න කසිණාදිපසුසුනති, න ලක්ඛණා
රමමණිකවිපස්සනාවසෙන පවත්නති. න වුට්ඨානගාමිති බලවිපස්සනා
වසෙන, න රූපාරූපධම්මෙ ආරබ්බ ජවති. න නිබ්බාණං, න වෙනෙහි
සද්ධිං පටිසම්මද්දසුණං උපපජ්ජති න අභිසුසුසුණං, න සාවකපාරමි
සුණං, න පච්චෙකබොධිසුණං, න සබ්බසුසුතසුණං, සබ්බොපි
පනෙස පහෙදෙ මනොචාරිකජවනෙ යෙව ලබ්බති.

න සුසෙති න පටිච්ඡිකති න සුසිනං පස්සති නි සබ්බනාපි ව
පසුච්චාරිකවිතෙතන නෙව නිද්දං ඔක්කමති න නිද්දයති. න පටි
ච්ඡිකති න කිසුච්ච සුසිනං පස්සති නි ඉමෙසු තිසු ආනෙසු සහජවනෙහි
විපිච්ඡිතං පටිකම්මතං. නිද්දයන්තස්ස හි මහාවට්ටිං ජාලෙකා දීපෙ
වක්ඛුසම්පෙ උපනිතෙ පඨමං වක්ඛුචාරිකං ආවජ්ජනං භවම්හං න
ආවට්ටෙති. මනොචාරිකමෙව ආවට්ටෙති. අථ ජවනං ජවිකා භවම්හං
ඔතරති. දුතියවාරෙ වක්ඛුචාරිකං ආවජ්ජනං භවම්හං ආවට්ටෙති.
තතො වක්ඛුචිසුසුණාදීති ජවනපරියොසානාති පවත්තනති.
තදන්තන්තරං භවම්හං පවත්තති. තතියවාරෙ මනොචාරික ආවජ්ජ
නෙහි භවම්හං ආවට්ටිතෙ මනොචාරිකජවනං ජවති. තෙන
විතෙතන සුද්ධා කිං අයං ඉමසම්මං ආනෙ ආලොකො? ති ජානාති.
තථා නිද්දයන්තස්ස කණ්ණසම්පෙ තුරියෙසු පග්ගහිතෙසු, ඝාණ
සම්පෙ සුගඤ්ඤිතෙ වා දුගඤ්ඤිතෙ වා පුප්ඵෙසු උපනිතෙසු, මුඛෙ
සප්පිමහි වා ථාණිතෙ වා පක්ඛිතෙහි, පිට්ඨියං පාණිතා පගාරෙ
දිනෙහි පඨමං සොතචාරිකාදීති ආවජ්ජනාති භවම්හං න ආවට්ටෙති.
මනොචාරිකමෙව ආවට්ටෙති. අථ ජවනං ජවිකා භවම්හං ඔතරති.

පුතියවාරේ සොහොල්කොට්ටි ඇවර්ණනාහි භවබ්‍යං ආවට්ටෙනති. තතො සොහොල්කොට්ටිකායවිඤ්ඤාණදීති ජවනපරියොසානාති පවත්තනති. තදනන්තරං භවබ්‍යං පවත්තනති. තතියවාරේ මනෝවාලිකා ඇවර්ණනා භවබ්‍යං ආවට්ටෙන මනෝවාලිකාජවනං ජවති. තෙන විතෙතන ඤාතියා කිං අයං ඉමයම් ආනෙ සද්දො සභ්බසද්දො හෙරි සද්දො? ති වා, කිං අයං ඉමයම් ආනෙ ගණියා මුලගණියා සාර ගණියා? ති වා, කිං ඉදං මයං මුලෙ පනතිතතරසං සප්පි ති වා එතෙ ති? ති වා, කෙනමති පිට්ඨියං පහතො, අතිථද්ධො මෙ පහාරො? ති වා වත්තා හොති. එවං මනෝවාලිකාජවනෙනෙව පටිබුද්ධතී න පඤ්චාලිකෙන, සුපිනමපි තෙනෙව පසංගි න පඤ්චාලිකෙන,

තඤ්ච පනෙතං සුපිනං පසංගො වතුති කාරණෙහි පසංගි ධාතුකෙබ්බතො වා අනුභූතපුබ්බතො වා දෙවතොපසංභාරතො වා පුබ්බතිමිත්තතො වා ති, තත් පිත්තාදිතං බොහකරණපච්චයයොගෙන බුහිතධාතුකො ධාතුකෙබ්බතො සුපිනං පසංගි. පසංගො ව නානාවිධං සුපිනං පසංගි. පබ්බතා පනතො විය ආනාසෙන ගව්ජනො විය වාලුමගහජීවොරුදිති අනුබද්ධො විය ව හොති. අනු භූතපුබ්බතො පසංගො පුබ්බෙ අනුභූතපුබ්බං ආරමමණං පසංගි. දෙවතොපසංභාරතො පසංගො දෙවතා අත්තාමතාය වා අනත්තාමතාය වා අත්තාය වා අනත්තාය වා නානාවිධාති ආරමමණාති උපසංහරනති. සො තාසං දෙවතානං ආනුභාවෙන තාති ආරමමණාති පසංගි. පුබ්බතිමිත්තතො පසංගො පුඤ්ඤපුඤ්ඤවසෙන උපපජ්ඣ කාමසං අත්තං වා අනත්තං වා පුබ්බතිමිත්තතො සුපිනං පසංගි බොධිසත්තමානාවිය පුත්තපටිලාභතිමිත්තං බොධිසත්තො විය පඤ්ච මහාසුපිනෙ කොසලරු විය ව සොලස සුපිනෙ ති, තත් යං ධාතුකෙබ්බතො අනුභූතපුබ්බතො ව සුපිනං පසංගි න තං සචං හොති. යං දෙවතොපසංභාරතො පසංගි තං සචං වා හොති අලිකං වා, කුඨාහි දෙවතා උපායෙන විනාසෙතුකාමා විපරිතමපි කතා දසෙන්නති, තත්‍රිදං වන්ත්‍රිදං :-

රෙහණේ කිරි නාගමහාවිහාරේ මහාපේරේ හික්කුසඬං අනප ලොකෙත්තාව එකං නාගරුකං ජිඤ්ඤෙසි. රුකෙහි අභිවත්තං දෙවතා පේරසං කුඨාහි පසමමෙව නං පලොභෙත්තා පච්ඡා ඉතො තෙ සත්ත දිවසමත්තෙ උපට්ඨාකො රුජා මරියංගි ති සුපිනෙ ආරොවෙසි. පේරෙ තං කථං ආහරිත්තා රුජොරොධානං ආවිකම්. තා එකපපහාරෙ නෙව මහාවිරමං විරවිංසු. රුජා කිං එත? තති පුච්ඡි, තා එවං පේරෙන වුත්ත තති ආරොවෙසිංසු. රුජා දිවසෙ ගණාපෙත්තා සත්තාහෙ වීති වතෙත කුජ්ඣිත්තා පේරසං ගත්තපාදෙ ජිඤ්ඤෙසි යං පන පුබ්බ තිමිත්තතො පසංගි තං එකත්තසචමමෙව හොති. එතෙසඤ්ච වතුනං මුලකාරණානං සංසංගහෙදතොපි සුපිනහෙදො හොති යෙව, තඤ්ච පනෙතං වතුබ්බධමපි සුපිනං සෙබ්බපුජ්ජනාව පසංගති අපාතිනවිපලාසත්තා, අසෙබා න පසංගති පතිනවිපලාසත්තා,

කිං පනෙතං පසන්නෙතං සුතෙතං පසන්නං පටිවුද්ධො? උදුහු නෙව සුතෙතං පසන්නං න පටිවුද්ධො? ති, කිඤ්ඤාත්තං යදි තාව සුතෙතං පසන්නං අභිධම්මවිජ්ජෙය්මං ආපරුති. භවබ්බවිනේයතං හි සුපති. තඤ්ඤා රුපතිමිත්තාදිආරම්මණං රුහාදිසම්ප්පත්තං වා න හොති. සුපිතං පසන්නාසංචාරං ඊදිසාති විතතාති උපරුත්තති. අපං පටිවුද්ධො පසන්නං විතසවිජ්ජෙය්මං ආපරුති. යඤ්ඤා පටිවුද්ධො පසන්නං තං සමෙමාසාරිකවිනේයතං පසන්නං. සමෙමාසාරිකවිනේයතං ව කතෙ විතීක්කමෙ අනාපතති නාම නත්ති. සුපිතං පසන්නෙතං පන කතෙ විතීක්කමෙ එකතං අනාපතති එව, අපං නෙව සුතෙතං න පටිවුද්ධො පසන්නං න සුපිතං නාම පසන්නං. එවඤ්ඤා සති සුපිතස්සාභාවොව ආපරුති. න අභාවො, කසමා? යත්තං කපිමිඤ්ඤාපරෙතො පසන්නං. වුත්තං හෙතං “කපිමිඤ්ඤාපරෙතො ඛො මහාරුජ! සුපිතං පසන්නං” ති, කපිමිඤ්ඤා පරෙතො ති මක්කං ව තිද්දායසුතෙතං; යථා හි මක්කංපසන්නං තිද්දා, උත්තරං වත්තං හොති එවං යා තිද්දා, පුත්තපුත්තං. කුසලාදිවිත්තවොතිණ්ණත්තං උත්තරං වත්තං, යත්තං පවත්තං පුත්තපුත්තං භවබ්බතො උත්තරණං හොති තාය සුතෙතං සුපිතං පසන්නං. තෙතංයං සුපිතො කුසලොපි හොති අකුසලොපි අවිජ්ජාකමොපි, තත්තං සුපිතෙතං වෙතියවන්දන ධම්මසම්මං ධම්මදෙසනාදීති කරෙන්නාසං කුසලො, පාණාතිපාතාදීති කරෙන්නාසං අකුසලො විතී අනෙතං¹ මුත්තො ආවරුත්තතදුරම්ම ණකමණෙ අවිජ්ජාකමො ති වෙදිතමෙය්මං. සුපිතෙතෙව දිට්ඨං විය මෙ සුතං විය මෙ ති කප්පකාසලොපි අවිජ්ජාකමො හෙව, කිං පන සුපිතෙ කතං කුසලාකුසලං කම්මං සම්පාකං අවිජ්ජාකතං? සම්පාකං, දුට්ඨං උත්තං පන පටිසංඝං ආකම්බිතං න සකෙකාති. දිත්තංයං අඤ්ඤාදි කමෙතං පටිසංඝං පවත්තෙ වෙදිතං හොති. එවං සාධාචක්කවඤ්ඤා විභාවනා පඤ්ඤා ති පඤ්ඤානං විඤ්ඤාණං න හෙතෙවො යථා වත්තං, තං යථාචක්කවඤ්ඤා විභාවෙති ති සාධාචක්කවඤ්ඤා විභාවනා; තථා පඤ්ඤානං විඤ්ඤාණං අහෙතුකත්තං ජරාභිභූතත්තං න සුපිතං පසන්නත්තං යථාචක්කවඤ්ඤා විභාවෙති ති සාධාචක්කවඤ්ඤා විභාවනා; ඉති යා හෙතො සාධාචක්කවඤ්ඤා විභාවනා පඤ්ඤා ති මාති කාය තික්කිත්තං සා එවං සාධාචක්කවඤ්ඤා විභාවනා පඤ්ඤා ති වෙදි තමෙය්මං. තස්සා එව ව වසෙත එවං එකවිධෙත සද්ධර්මඤ්ඤා ති, එවං එකෙකකොට්ඨාසෙන සද්ධර්මඤ්ඤා එකෙත වා ආකාරෙණ සද්ධර්මඤ්ඤා පටිවෙරුදො හොති.

එකකං.

දුට්ඨෙතං සද්ධර්මඤ්ඤා පවත්තං වඤ්ඤා භූමිසු භූමිසු ති, සෙධ පුත්තරුත්තං වඤ්ඤාමකකුසලපඤ්ඤා; පටිසංඝාදිවිභවෙන වුත්තෙසු පඤ්ඤා අනෙසු අත්තෙතො අත්තෙතො භූමිපරිසංපන්නං විජ්ජා කම්බිතං අත්තං ජාපෙති ජනෙති පවත්තෙති ති අත්තජාපිකා; අරහත්තො

අභිඤ්ඤං උපපාදෙනායා සමාපතතීං උපපාදෙනායා කිරියා බ්‍යාකතා ති අභිඤ්ඤාය වෙව සමාපතතියා ව පරිකමමසමයෙ කාමාවචර කිරියපඤ්ඤා, සා හි අභිඤ්ඤාසමාපතතිපභෙදං කිරියසංඛ්‍යාතං අත්ථං ජාපෙති ජනෙති පවතෙති ති අභ්ථජාපිකා පඤ්ඤා ති වුත්තා.

අයං පන අපරොපි පාලිමුත්තකො අට්ඨකපානායො, යාපි හි පුරිමා කාමාවචරකිරියා පවජ්ජිමාය කාමාවචරකිරියාය අනන්තරද්වසෙත පව්වයො හොති. සාපි තං කිරියත්ථං ජාපෙති ති අභ්ථජාපිකාපඤ්ඤා නාම, රූපාවචරරූපාවචරෙසුපි එසෙව නයො, දුතියපදනිද්දෙසෙ වගුසු ගුමිසු විපාකො ති, කාමාවචරවිපාකො පඤ්ඤා සහජාතාදිපව්වය වසෙත කාමාවචරවිපාකත්ථං ජාපෙත්වා සීතා ති ජාපිතාථා; රූපාවචරදි විපාකපඤ්ඤාසුපි එසෙව නයො, සංඛ්‍යාපි වා එසා අත්තනො අත්තනො කාරණෙහි ජාපිතා ජනිතා පවතතිතා සයමපි අත්ථගුතා තිපි ජාපිතාථා; අරහණො උපසන්නාය අභිඤ්ඤාය උපසන්නාය සමා පතතියා ති වුත්තකිරිපඤ්ඤායපි එසෙව නයො,

අයං පන අපරොපි පාලිමුත්තකො අට්ඨකපානායො, කාමාවචර කිරියපඤ්ඤාපි හි සහජාතාදිවසෙත කාමාවචරකිරියසංඛ්‍යාතං අත්ථං ජාපෙත්වා සීතා ති ජාපිතාථා; රූපාවචරරූපාවචරකිරියපඤ්ඤාසුපි එසෙව නයො, සංඛ්‍යාපි වා එසා අත්තනො අත්තනො කාරණෙහි ජාපිතා ජනිතා පවතතිතා සයමපි අත්ථගුතා තිපි ජාපිතාථා; සෙස මෙත්ථ සංඛ්‍යා ධම්මසංඛ්‍යාවකපායං වුත්තනායතනා පාකට්ඨෙවා ති,

දුකං.

තිවිධෙන ඤ්ඤාණවළුනිද්දෙසෙ සොගවිහිතොසු ති, යොගො වුවවති පඤ්ඤා, පඤ්ඤාවිහිතෙසු පඤ්ඤාපරිණාමිතෙසු ති අත්ථො. කම්මායන නොසු ති, එත්ථ කමමමෙව කමමායතනං; අථ වා කමමඤ්ඤා තං ආයත නඤ්ඤා ආර්ථවාදිත නතිපි කමමායතනං; සිප්පායනනොසු පි එසෙව නයො, තත්ථ දුට්ඨං කමමං හීනඤ්ඤා උක්කට්ඨාඤ්ඤා, තත්ථ හීනං නාම වඛ්ඤ්ඤාකමමං පුප්ථජඛ්ඤාකමම නති එවමාදි, උක්කට්ඨං නාම කසි වණ්ණිජා ගොරකක නති එවමාදි, සිප්පමපි දුට්ඨං හීනඤ්ඤා උක්කට්ඨාඤ්ඤා, තත්ථ හීනං සිප්පං නාම නලකාරසිප්පං පෙසකාරසිප්පං කුමකාරසිප්පං වමමකාරසිප්පං නහාපිතසිප්ප නති එවමාදි, උක්කට්ඨං නාම සිප්පං මුඤ්ඤා ගණනා ලෙඛඤ්ඤා ති එවමාදි, විජ්ජාව විජ්ජාධ්‍යානං; තං ධම්මකමෙව ගතිතං, නාගමිණිඋපරිත්තසද්දසං පුබ්බතකමන්තසද්දසං¹ සාලාකියං සලලකත්තියනති ආදීනි පන වෙජ්ජසත්ථානි ඉවජ්ජමහං ආවරිය! සිප්පං සිකිඤ්ඤානති සිප්පායතනෙ පවිට්ඨතතා න ගතිතාති, තත්ථ එකො පණ්ණිතො මනුස්සානං එසු විහාරත්ථාය අත්තනො ව ධම්මතාය ගෙහපාසාදයානතාවාදීනි උපපාදෙති. සො හි ඉමෙ මනුස්සා වසනට්ඨා නෙන විතා දුක්ඛිතා ති හිතකිරියාය ධ්‍යො දීඝවතුරස්සාදිභෙදං

1. III සුපකමමිත්තසද්දසං.

ගෙහා උපපාදෙති. සිතුවනුපටිසානත්‍යය එකමුතුවීමකිනිසාදි හෙදෙ පාසාදෙ කරෙති. යානෙ අසති අනුසංඝවරණං නාම දුක්ඛතති ජඛ්‍යා කිලමථපටිවිනොදනත්‍යය වග්ගසංකටසංඝමානිකාදිති උපපාදෙති. නාවාය අසති සමුද්දාදිපු සංඝවායෙ නාම නජී ති නානපසකාරං නාවං උපපාදෙති. සො සබ්බලෙපතං නෙව අසෙසෙති කසිරමානං පසුති න කතං උග්ගණ්හාති න කපේනතානං පුණ්හාති අත්තනො පන ධම්මත්‍යය විතතාය කරෙති. පසුසෙවතා හි අත්තනො ධම්මත්‍යය කතමපි අසෙසෙති උග්ගණ්හිත්‍යා කරෙතෙනහි කතසදිසමෙව හොති. අයනතාව හිතකමෙම නයො,

උක්කට්ඨකමෙමපි කසිකමෙම අසති මනුස්සානං ජීවිතං නපප වතතති ති එකො පණ්ඩිතො මනුස්සානං එසු විහාරත්‍යය යුග නඛලාදිති කසිභණ්ඩාති උපපාදෙති. තථා නානපසකාරං වාණිජකමං ගොරකඛසෙව උපපාදෙති. සො සබ්බලෙපතං නෙව අසෙසෙති කසිර මානං පසුති-පෙ-කතසදිසමෙව හොති. අයං උක්කට්ඨකමෙම නයො,

දුට්ඨෙපි පන සිප්පායතනෙ එකො පණ්ඩිතො මනුස්සානං එසු විහාරත්‍යය නලකාරසිප්පාදිති තිනසිප්පාති හත්ථමුද්දායනසංඛිතානං මුද්දං අවජිනනකසංඛිතානං ගණනං මානිකාපහෙදකාදිහෙදසෙව ලෙඛං උපපාදෙති. සො සබ්බලෙපතං නෙව අසෙසෙති කසිරමානං පසුති -පෙ-කතසදිසමෙව හොති. අයං සිප්පායතනෙ නයො, එකලෙව පන පණ්ඩිතො අමනුස්සසිරිසපාදිති උපද්දතානං මනුස්සානං තිතිවජ් නත්‍යය ධම්මකාති නාගමණ්ඩලමනතාදිති විජ්ජාට්ඨානාති උපපාදෙති. තාති නෙව අසෙසෙති කසිරමානාති පසුති න කතාති උග්ගණ්හාති න කපේනතානං පුණ්හාති අත්තනො පන ධම්මත්‍යය විතතාය කරොති. පසුසෙවතා හි අත්තනො ධම්මත්‍යය කතමපි අසෙසෙති උග්ගණ්හිත්‍යා කරෙතෙනහි කතසදිසමෙව හොති. කම්මසංඝාතං වා ති, ඉදං කමමං සත්තානං සකං ඉදං නො සකනති එවං ජානනසුඤ්ඤං; සච්චානුලොමි කං වා ති, විපසුඤ්ඤානං; තසෙති වතුනං සච්චානං අනුලොමිතො සච්චානුලොමිකතති වුවෙති.

ඉදානිස්ස පවතනනාකාරං දසෙසුං රූපං අනිවචනාති වා ති ආදි වුතනං. එත් ව අනිවචලකඤ්ඤමෙව ආගතං න දුක්ඛලකඤ්ඤ අනත්තලකඤ්ඤාති, අත්ථවසෙන පන ආගතානෙවා ති දට්ඨබ්බාති. යසෙති අනිවචං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනතතාති, සං එව රූපි තති, යං එවං හෙට්ඨා තිද්දට්ඨසභාවං අනුලොමිකං; ඔනති තති ආදිති සබ්බාති පසුසෙවෙවනානෙව, සා හි හෙට්ඨා වුතතානං කමමායතනා දිනං පසුච්ඡානං කාරණානං අපච්චතිකදසුනෙන අනුලොමෙති ති අනුලොමිකා; තථා සත්තානං හිතවර්ගය අනුලොමෙති මග්ගසච්චස්ස අනුලොමෙති පරමත්ථසච්චස්ස තිබ්බාණස්ස අනුලොමතතො අනු ලොමෙති තිපි අනුලොමිකා; සබ්බාතිපි එතාති කාරණාති ධම්ම සහති දට්ඨං සකෙකාති ති ඔනති; පසුති ති දිට්ඨි; රොවෙති ති රූපි;

මුවනී ති මුනි; මුදනී ති මුදී තිපි පාසො, පෙකකනී ති පෙකකා; සබ්බසිංහා නෙ කමමායනනාදයො ධම්මා නිජ්ඣානං බමනති. විසෙසනො ව පඤ්චකකිකසඬානා ධම්මා පුනපුනං අභිවච්ඡකකානත්තවසෙන නිජ්ඣායමානා නං නිජ්ඣානං බමනති ති බමමනිජ්ඣානකකනති; පරතො අසුඛො පටිලහනී ති, අඤ්ඤායා උපදෙසවමනං අසුඛා සයමෙව විනේතනො පටිලහනී; අසං චූළමනී ති, අයං විනාමයා පඤ්ඤා නාම චූළමනී; සා පනෙසා න යෙසං කෙසඤ්ච උපපජ්ජති. අභිඤ්ඤානානං පන මහාසත්තානමෙව උපපජ්ජති. තත්ථාපි සච්චානු ලොමිකඤ්ඤං චිත්තං යෙව බොධිසත්තානං උපපජ්ජති. සෙසපඤ්ඤා සබ්බසමපි පුරිතපාරමිතං මහාපඤ්ඤානං උපපජ්ජති ති වෙදිතබ්බා.

පරතො සුඛො පටිලහනී ති එත් කමමායනනාදීනි පරෙන කරිය මානානි වා කතානි වා දිස්වාපි යස්ස කස්සචි කථයමානස්ස වචනං සුඛාපි ආවරියස්ස සනතිකෙ උග්ගහෙත්වාපි පටිලඤ්ඤා සබ්බා පරතො සුඛා යෙව පටිලඤ්ඤා නාමා ති වෙදිතබ්බා. සමාපත්තියා ති, සමාපත්ති සමධිස්ස අනෙතා සමාපත්තියං පවත්තා පඤ්ඤා භාවනාමයා නාමා ති අත්ථා; දුතං ආරබ්භා ති, දුතං පටිච්ච; දුතවේතනාපච්චයා ති අත්ථා, දුතාධිගමිකා ති, දුතං අධිගමිකත්වස්ස පාපුණ්ණත්තස්සා ති අත්ථා; සා උපපජ්ජති ති, යා එවං දුතවේතනාසමපයුත්තා පඤ්ඤා උපපජ්ජති අයං දුතමයා පඤ්ඤා නාම; සා පනෙසා දුතං දස්සාමි ති විනේතනත්තස්ස දුතං දදන්තස්ස දුතං දත්තා නං පච්චවේකකත්තස්ස පුබ්බවේතනා මුඤ්චනවේතනා අපරවේතනා ති තිවිධෙන උපපජ්ජති. සීලං ආරබ්භ සීලාධිගමිකා ති ඉධාපි සීලවේතනා සමපයුත්තාව සීලමයා පඤ්ඤා ති අධිපෙපනා. අයමපි සීලං පුරෙස්සාමි ති විනේතනත්තස්ස සීලං පුරෙත්තස්ස සීලං පුරෙත්තා නං පච්චවේකකත්තස්ස පුබ්බවේතනා මුඤ්චනවේතනා අපරවේතනා ති තිවිධෙනෙව උපපජ්ජති. භාවනාමයා ගෙට්ඨා චුත්තා යෙව,

අධිසීලපඤ්ඤාදිපු සීලාදීනි දුට්ඨෙන වෙදිතබ්බානි සීලං අධිසීලං විතතං අධිවිතතං පඤ්ඤා අධිපඤ්ඤා ති, තත්ථ “උපපාද වා තථාගතානං අනුපපාද වා තථාගතානං සීතාව සං ධාතු ධම්මට්ඨිනීකා ධම්මනීයා මතා” ති ඉමාය තනතියා සඬගතිතවසෙන පඤ්චපි සීලානි දසපි සීලානි සීලං නාම, තඤ්ඤි තථාගතෙ උපපන්නෙපි අනුපපන්නෙපි ගොති. අනුපපන්නෙ කෙ පඤ්ඤාපෙනති? ති, තාපසපරිබ්බාජකා සබ්බඤ්ඤා බොධිසත්තා වක්කවත්තිරුජානො ව පඤ්ඤාපෙනති. උපපන්නෙ සමමා සච්ඡුඤ්ඤා භික්ඛුසම්මෙසා භික්ඛුනීසම්මෙසා උපාසකා උපාසිකායො ව පඤ්ඤාපෙනති. පාතිමොක්කසංවරසීලං පන සබ්බසීලෙති අධිකං, උපපන්නෙ යෙව තථාගතෙ උපපජ්ජති නො අනුපපන්නෙ, සබ්බඤ්ඤා බුද්ධා යෙව ව නං පඤ්ඤාපෙනති. ඉමසමිං වජ්ඣසමිං විතික්කමෙ ඉදං නාම ගොති ති පඤ්ඤාපනඤ්ඤි අඤ්ඤාසං අවිසයො, බුද්ධානං යෙව එස විසයො බුද්ධානං බලං, ඉති යසමා පාතිමොක්කසංවරෙ අධිසීලං තසමා නං අධිසීලපඤ්ඤං දස්සෙතුං පාතිමොක්කසංවරං සංවරණත්තා ති

ආදී වුනතං. හෙට්ඨා වුනතං ඵල පන තනනියා සම්මතභවසෙන වට්ඨ පාදිකා අධිසමාපනතියො විතතං නාම, තඤ්ඤි තථාගතෙ උපපන්නෙපි හොති අනුපපන්නෙපි, අනුපපන්න කෙ තිබ්බහෙතනනි?ති, තාපස පරිබ්බාජකා වෙව සබ්බඤ්ඤාබොධිසත්තා ව චක්ඛවතරුජානො ව, උපපන්න භගවති විසෙසජ්ඣිකා හික්ඛු ආදයොපි තිබ්බහෙතනනි යෙව, විපස්සනාපාදිකා පන අධිසමාපනතියො සබ්බවිතෙතනි අධිකා, උපපන්න යෙව තථාගතෙ උපපජ්ජනනි නො අනුපපන්න, සබ්බඤ්ඤා බුද්ධා ඵල ව ඵතා පඤ්ඤාපෙනති. ඉති යසමා අධිසමාපනතියො අධි විතතං තසමා අධිවිතතපතතං පඤ්ඤං දසොතුං රුපාවච්ඡරුපාවච්ඡ සමාපනති. සමාපජ්ජනනස්සා ති ආදී වුනතං. හෙට්ඨා වුනතං ඵල පන තනනියා සම්මතභවසෙන කම්මස්සකතඤ්ඤං පඤ්ඤා නාම, තඤ්ඤි තථාගතෙ උපපන්නෙපි හොති අනුපපන්නෙපි, අනුපපන්න වෙලාමදුනවෙස්සනතරදුනාදිවසෙන උපපජ්ජති. උපපන්න තෙන සද්ධර්ම මහාදුතං පවතෙතනනානං පමාණං නජි. මහාඵලපඤ්ඤා පන සබ්බපඤ්ඤානි අධිකා, උපපන්න යෙව තථාගතෙ විත්ථාරිකා හුත්වා පවතති නො අනුපපන්න,

ඉති යසමා මහාඵලපඤ්ඤා අධිපඤ්ඤා තසමා අධිපඤ්ඤාය පඤ්ඤං දසොතුං වතුසු මග්ගොසු ති ආදී වුනතං. තත්ථ සියා සීලං අධිසීලං විතතං අධිවිතතං පඤ්ඤා අධිපඤ්ඤා ති ඉමෙසු ඡත්ත කොට්ඨාසෙසු විපස්සනාපඤ්ඤා කතරසනනිසිතා?ති, අධිපඤ්ඤාසනනිසිතා, තසමා යථා ඕමකතරපමාණං ඡතතං වා ධජං වා උපාදාය අතිපමාණං අතිඡතතං අතිධජොති වුවවති. ඵලමදමපි පඤ්ඤාසීලං දසසීලමුපාදාය පාතිමොක්ඛසංවරසීලං අධිසීලං නාම, වට්ඨපාදිකා අධිසමාපනතියො උපාදාය විපස්සනාපාදිකා අධිසමාපනතියො අධිවිතතං නාම, කම්මස්ස කතපඤ්ඤං උපාදාය විපස්සනාපඤ්ඤා ව මග්ගපඤ්ඤා ව ඵලපඤ්ඤා ව අධි පඤ්ඤා නාමා ති වෙදිතබ්බා. ආයකොසලාදිනිදෙදසෙ යසමා ආසොති, වුඩ්ඪි; සා අනත්ථානිතො අනුපපතනිතො ව දුට්ඨා, අපාසොති, අවුඩ්ඪි; සාපි අනත්ථානිතො අනුපපතනිතො ව දුට්ඨා, තසමා තං දසොතුං ඉමෙ ධර්මෙ මනසිකරොතො ති ආදී වුනතං. ඉදං වුවවති ති, යා ඉමෙසං අකුසලධර්මානං අනුපපතනිපමානෙසු කුසල ධර්මානෙසු උපපතනිධර්මිනිසු පඤ්ඤා ඉදං ආයකොසලං නාම වුවවති; යා ව පනෙසා කුසලධර්මානං අනුපපජ්ජනනිරුජ්ඣිතෙසු අකුසලධර්මා නෙසු උපපතනිධර්මිනිසු පඤ්ඤා ඉදං අපායකොසලං නාමා ති අත්ථා, ආයකොසලං තාව පඤ්ඤා හොතු අපායකොසලං කථං පඤ්ඤා නාම ජාතා?ති, පඤ්ඤාවා ඵල ති මඤ්ඤං ඵලං මනසිකරොතො අනුපපන්නා කුසලා ධර්මා නුපපජ්ජනනි උපපන්නා ව නිරුජ්ඣිතනි අනුපපන්නා අකුසලා ධර්මා උපපජ්ජනනි උපපන්නා පවසින්නති පජානාති. සෙ, ඵලං ඤාත්වා අනුපපන්නානං අකුසලානං ධර්මානං උපපජ්ජතුං න දෙති උපපන්න පජ්ඣති අනුපපන්න කුසලෙ උපපාදෙති උපපන්න භාවනා පාරිසුරි පාපෙති. ඵලං අපායකොසලෙ මපි පඤ්ඤා ඵලා ති වෙදිතබ්බං,

සබ්බාපි තත්ත්වපායා පඤ්ඤා උපායකොසල්ලනති ඉදම්පත අවමාසික ක්වෙව වා හයෙ වා උපායෙන තස්ස තිතිව්ඡන්තං ආනුප්පතති යා කාරණජානනවසෙනෙව වෙදිතබ්බං. සෙසං සබ්බත් උත්තා නත්තමෙවා ති,

තිසං.

වතුබ්බිධෙන ඤාණවත්තීඥාසෙ අප්පි දිනන නති ආදිසු දිනන පව්වයා ඵලං අප්පි ති ඉමිතා උපායෙන අත්ථා වෙදිතබ්බං. ඉදං වුච්චතී ති, යං ඤාණං ඉදං කම්මං සකං ඉදං නො සකකති ජානාති; ඉදං කම්මස්සකතඤ්ඤා නාම වුච්චතී ති අත්ථා, තත් තිවිධං කාය දුච්චරිතං වතුබ්බිධං වච්චුච්චරිතං තිවිධං මනෝදුච්චරිත නති ඉදං න සකකම්මං නාම, තීසු වාරෙසු දසවිධම්පි සුච්චරිතං සකකම්මං නාම, අත්තනො වාපි ගොචු පරස්ස වා සබ්බම්පි අකුසලං න සකකම්මං නාම, කසමා? අත්ථාසඤ්ඤාතො ව අත්ථජානනො ව, අත්තනො වා ගොචු පරස්ස වා සබ්බම්පි කුසලං සකකම්මං නාම, කසමා? අත්ථා හඤ්ඤාතො ව අත්ථජානනො ව, ඵලං ජානනසමත්ථෙ ඉමස්මි කම්මස්ස කතඤ්ඤාණෙ ඤායා බහුං දුතං දුතා සීලං පුරෙතා උපොසථං සමාදි සිතා සුඛෙන සුඛං සම්පතති යා සම්පතති. අනුභවිතා තිබ්බාණං පත්තානං ගණනපරිවේද්දෙ නප්පි. යථා ති සධනො පුරිසො පඤ්ඤා සකට්ඨනෙසු සප්පිමධුරාණිතාදිති වෙව ලොණතිලනණ්ඩුලාදිති ව ආරොපෙතා කතනාරම්භං පටිපනො නෙතවිදෙව කර්ණියෙන අත්ථ උපපනො සබ්බසං උපකරණානං ගතිතත්තා න විනොති න පරිත්තස්ස ති සුඛෙනෙව බෙමිතං පාපුණාති. ඵවමෙව ඉමස්මිති කම්මස්සකතඤ්ඤාණෙ ඤායා බහුං දුතං දුතා-ප-තිබ්බාණං පත්තානං ගණනපථො නප්පි. ඤාණං සම්මාදුලොමිකං ඤාණං නති, මග්ග සම්මාදු ව පරමත්ථසම්මාදු ව අනුලොමතො සම්මාදුලොමිකනති ලද්ධිනාමං විපස්සනාඤ්ඤාණං ඤායා අවසෙසා සබ්බාපි සාසවා යුසලා පඤ්ඤා කම්මස්සකතඤ්ඤාණමෙවා ති අත්ථා,

මග්ගසම්මාදුස්ස ඤාණං දුතෙති සෙතං ඤාණං නති, ඵත්ථ ඵකමෙව මග්ගඤ්ඤාණං වතුසු සම්මාදු ඵකපටිවෙධවසෙන වතුසු ආනෙසු සමිත තිතං. බමෙම ඤාණං නති, ඵත්ථ මග්ගපඤ්ඤා තාව වතුතං සම්මානං ඵක පටිවෙධවසෙන බමෙම ඤාණං නාම ගොචු ඵලපඤ්ඤා කථං බමෙමඤ්ඤාණං නාමා? ති, තිරෙධසම්මවසෙන, දුට්ඨාපි ගෙසා පඤ්ඤා අපරපට්ඨයෙ අත්ථපට්ඨකෙව අරියසම්මධමෙම තිව්වතො ව ආරම්භණො ව පටිපත්තතා බමෙම ඤාණනති වෙදිතබ්බං. සෙසා ඉමිතා බමෙමිතා ති, ඵත්ථ මග්ගඤ්ඤාණං බමෙමගොචරතා ගොචරවොහාරෙන බමෙමා ති වුත්තං. උපයොගත්ථො වා කරණවචනං, ඉමං බමමං ඤාතො ති අත්ථා, වතුසම්මධමං ජාතිතා සීතෙන මග්ගඤ්ඤාණො ති වුත්තං ගොති. දිට්ඨිතා ති, දස්සනෙන බමමං පසයිතා සීතෙනා ති අත්ථා; පනෙතනා ති, වත්තාරි අරියසම්මාති පතා සීතතො බමමං පනෙතන;

විදිනොනා හි, මග්ගසූත්තෙහි වතකාරී අරියසම්මානි විදිනානි පාකවානි කතානි තසමා තං ධම්මවිදිතං නාම හොති තෙන විදිතධම්මෙන; පටිසොභාලොකනා හි, චතුසම්මධම්මං පරියොගාහෙතො සිතෙන; නසං නොති හි, අතීතෙ ව අනාගතෙ ව නයං තෙති හරති පෙසෙති; ඉදම්පන න මග්ගසූත්තස්ස කිම්බං පච්චවෙක්ඛණ්ණසූත්තස්ස කිම්බං, සන්තාරං පන මග්ගසූත්තං අතීතානාගතෙ නයං නයනසදිසං කතං. කසමා? මග්ගමූලකතතා, භාවිතමග්ගස්ස හි පච්චවෙක්ඛනා නාම හොති. තසමා සන්තාරං මග්ගසූත්තමෙව නයං නයනසදිසං අකාසි. අපි ව එවමෙත් අන්තො දුට්ඨබ්බො. යදෙතං ඉමිනා චතුසම්මගොවරං මග්ගසූත්තං අධිගතං තෙන සූත්තෙහි කාරණාභූතො අතීතානාගතෙ පච්චවෙක්ඛණ්ණසූත්තසංඛාතං නයං තෙති.

ඉද්දති යථා තෙන නයං තෙති තං ආකාරං දස්සෙතුං සෙ හි කෙවි අතීතමද්ධාන නති ආදිමාග. තත් අබ්බසූද්ධංසු හි, ජාතිංසු පටිච්ඡික්ඛංසු; ඉමසෙසෙසු ඩා හි, යං දුක්ඛං අතීතෙ අබ්බසූද්ධංසු යඤ්ච අනාගතෙ අතිජාතිස්සනති න තෙසෙසු ඉමං; සරික්ඛධොති පන එවං වුත්තං. අතීතෙපි හි ධම්මො තණ්හං තෙභුමකකබ්බෙ යෙව දුක්ඛසම්මතති පටිච්ඡික්ඛංසු තණ්හා යෙව සමුදයසම්මතති තිබ්බාණ් මෙව තිරෙධසම්මතති අරියමග්ගමෙව මග්ගසම්මතති පටිච්ඡික්ඛංසු අනාගතෙපි එවමෙව පටිච්ඡික්ඛස්සනති එතරහිපි එවමෙව පටිච්ඡික්ඛනති හි සරික්ඛධොති ඉමසෙසෙසු ඩා හි වුත්තං. ඉදං වුවහි අනිසෙ සූත්ත නති, ඉදං අනුගම්නසූත්තං නාසනසූත්තං කාරණසූත්තනති වුවහි; පටිච්ඡෙද සූත්ත නති, විතපරිච්ඡේදසූත්තං; සරසනනාන නති, ධම්මො අත්තානං සෙසසනනානං; ඉතරං තස්සෙව වෙච්චනං, වෙනසා වෙනො පටිච්ච පජානාති හි, අත්තනො විතෙතන තෙසං විතතං සරගාදි වසෙන පරිච්ඡේදිතා නානපසකාරතො ජානාති; සංගමං ඩා හි ආදීසු යං වත්තබ්බං තං ගෙට්ඨා සතිපට්ඨානවිහරෙග වුත්තමෙව, අයම්පන විසෙසො. ඉධ අනුත්තරං ඩා විතතං මිත්තතං ඩා විතත නති එත් ලොකුත්තරමපි ලබ්බති. අවිපස්සනුපගමපි හි පරවිතතං සූත්තස්ස විසයො හොති යෙව,

අවසෙසා පසූද්ධා හි, ධම්මෙ සූත්තාදිකා තිස්සො පසූද්ධා ධම්මො සෙසා සංඛාපි පසූද්ධා සූත්තනති සම්මතතානා සම්මතිසූත්තං නාම හොති. වචනන්තො පනෙත් සම්මතිමිති සූත්තනති සම්මතිසූත්තං; කාමා චචරකුසලෙ පසූද්ධා හි, අයසුති එකතෙතන වට්ඨමි. වුතිපටිසක්ඛිං ආවිතති එව තසමා ආවසාස නො අපවසාසා හි වුත්තා. ලොකුත්තර මග්ගපසූද්ධා පන යසමා වුතිපටිසක්ඛිං අපවිතතෙව තසමා අපවසාස නො ආවසාසා හි වුත්තා. රූපාවචරරූපාවචරපසූද්ධා වුතිපටිසක්ඛිමපි ආවිතති වික්ඛම්භනවසෙන කිලෙසෙ වෙච්ච කිලෙසමූලතෙ ව ධම්මෙ අපවිතති තසමා ආවසාස වෙච්ච අපවසාස ඩා හි වුත්තා. සෙසා තෙව වුතිපටිසක්ඛිං ආවිතති න අපවිතති තසමා නෙච්ච ආවසාස නො අපවසාසා හි වුත්තා. න ව අභිසූද්ධො පටිච්ඡික්ඛති හි ඉදං

පඨමඥානපඤ්ඤං සංකායං වුත්තං. සංගීයං කාමවිවේකෙන පත්තබ්බතතා කිලෙසනිබ්බිදායං සංවත්තති. තායං වෙස කාමෙසු විතරුගො හොති. අභිඤ්ඤපාදනභාවං පන අපපත්තතාය නෙව පඤ්ච අභිඤ්ඤයො පටිවිඤ්ඤාති නිමිත්තාරම්මණතතා න සච්චානී පටිවිඤ්ඤාති. එවමයං පඤ්ඤා නිබ්බිදායං හොති නො පටිවේධායං, ඥානමානා නි, පඨමඥානං පත්තං සිතො; කාමෙසු විශායගො සමානොති, තථා විකල්පිතානං යෙව කාමානං වසෙන විතරුගො; අභිඤ්ඤයො පටිවිඤ්ඤාති නි, පඤ්ඤාභිඤ්ඤයො පටිවිඤ්ඤාති; ඉදං වතුත්ඥානපඤ්ඤං සංකායං වුත්තං. වතුත්ඥානපඤ්ඤාති අභිඤ්ඤපාදනභාවෙනාපි පඤ්ච අභිඤ්ඤයො පටිවිඤ්ඤාති. අභිඤ්ඤභාවපත්තියාපි පටිවිඤ්ඤාති එව තසමා සං පටිවේධායං හොති. පඨමඥානපඤ්ඤයං එව පන කිලෙසෙසුපි නිබ්බිදුත්තො නො නිබ්බිදායං, යා පනායං දුතියත්තියඥානපඤ්ඤා සංකතරං කොට්ඨාසං භජතී?ති, සොමනස්සවසෙන පඨමඥානමපි භජති අවිතකකවසෙන වතුත්ඥානමපි, එවමෙසං පඨමඥාන සතතිස්සිතා වා වතුත්ඥානසතතිස්සිතා වා කාතබ්බා, නිබ්බිදායං වෙව පටිවේධායං වා නි, මග්ගපඤ්ඤා සබ්බස්මිමපි වට්ටෙ නිබ්බිදුත්තො නිබ්බිදායං ඡට්ඨං අභිඤ්ඤං පටිවිඤ්ඤාතො පටිවේධායං ව හොති.

පඨමස්ස ඤානස්ස ලාභීති අදීප්ප යවායං අපපගුණස්ස පඨමඥානස්ස ලාභීතං තතො වුට්ඨිතං. ආරම්මණවසෙන කාමසගගතා හුත්වා සඤ්ඤා මනසිකාරං සමුද්ධවරනති වොදෙනති තුදනති. තස්ස කාමානුපකම්පනං සඤ්ඤාමනසිකාරනං වසෙන සං පඨමඥානපඤ්ඤාගායති පරිභායති තසමා භානාභාගිනීති වුත්තං. නදනුබ්බමනා නි, තදනුරූපසභාවා; සහි සන්තිට්ඨති නි ඉදං මිච්ඡාසනිං සංකායං වුත්තං න සමමාසනිං, යස්ස හි පඨමඥානානුරූපසභාවා පඨමඥානං සතතො පණිතො දිස්වා අස්සාදයමානා අභිනන්දමානා නිකන්ති උපපජ්ජති තස්ස නිකන්තිවසෙන සං පඨමඥානපඤ්ඤා නෙව ගායති න වඩස්සති සිතිකොට්ඨාසිකා හොති. තෙන වුත්තං සිහිභාගිනී පඤ්ඤාති, අවිතකකසගගතා නි, අවිතකකං දුතියඥානං සතතො පණිතො මනසිකරෙතො ආරම්මණවසෙන අවිතකකසගගතා; සමුද්ධවරනති නි, පගුණතො පඨමඥානතො වුට්ඨිතං දුතියඥානාගිගමත්ථාය තුදනති වොදෙනති; තස්ස උපරි දුතියඥානානුපකම්පනං සඤ්ඤාමනසිකාරනං වසෙන සං පඨමඥානපඤ්ඤා විසෙසභුතස්ස දුතියඥානස්ස උපපත්තිට්ඨානතාය විසෙසභාගිනීති වුත්තං. නිබ්බිදාසගගතා නි, තමෙව පඨමඥානලාභී ඤානතො වුට්ඨිතං නිබ්බිදාසභාගෙන විපස්සනාඤ්ඤාණෙන සගගතා; විපස්සනාඤ්ඤාණෙන නිබ්බිදුත්තං උක්කණ්ඨති තසමා නිබ්බිදාති වුට්ඨති. සමුද්ධවරනති නි, නිබ්බාණසච්ඡිකිරියත්ථාය වොදෙනති තුදනති; විරුගුපසංකප්පනා නි, විරුගසභාගෙන නිබ්බාණෙන උපසංගිතා; විපස්සනාඤ්ඤාණෙන සකකා ඉමිතා මග්ගෙන විරුගං නිබ්බාණං සච්ඡිකාතුනති පවත්තො විරුගුපසංගිතනති වුට්ඨති. තංසමප්පත්තා සඤ්ඤාමනසි

කාරුපි විරුද්ධපසංගිතා එව නාම, තස්ස තෙසං සඤ්ඤාමනසිකාරුතං වසෙන සා පඨමඡ්ඤානපඤ්ඤා අරියමග්ගපටිවේධස්ස පදවසානතාය නිබ්බන්ධගාමිනී ති වුත්තා. එවං චතුස්ස ආනෙස්ස පඨමඡ්ඤානපඤ්ඤාව කට්ඨා. දුතියඡ්ඤානපඤ්ඤාදීස්ස පි ඉමිනාව නයෙන අන්තො වෙදිතබ්බො.

කිවෙන්න කසිරෙන සමාධිං උපපාදෙනායා නි, ලොකුත්තර සමාධිං උපපාදෙනායා පුබ්බභාගෙ ආගමනකාලෙ කිවෙන්න කසිරෙන දුක්ඛෙන සසම්මාරෙන සප්පයොගෙන කිලිමනායා කිලෙසෙ වික්ඛම්භනා ආගතායා; දඬුං නන්ධානං අභිජානනායා නි, වික්ඛම්භනෙස්ස කිලෙසෙස්ස විපස්සනාපටිවාසෙ විරං වසිනා නං ලොකුත්තරසමාධිසම්මාරං ආනං දඬුං සන්තිකං අභිජානනායා පටිවිජ්ඣනායා පාපුණ්ණනායා නි අන්තො; අසං චුළුචිති නි, යා එසා එවං උපපජ්ජති අයං කිලෙසවික්ඛම්භනපටිපදාය දුක්ඛත්තා විපස්සනා පටිවාසපඤ්ඤාය ව දඬුත්තා මග්ගකාලෙ එකවිත්තකකිණෙ උප්පන්නාපි පඤ්ඤා ආගමනවසෙන දුක්ඛා පටිපදා දඬුභිඤ්ඤා නාමා නි චුළුචිති. උපරි තිස්ස පදෙස්ස පි ඉමිනාව නයෙන අන්තො වෙදිතබ්බො. සමාධිස්ස න නිකාමලාභිස්සා නි, යො සමාධිස්ස න නිකාමලාභී හොති සො තස්ස න නිකාමලාභී නාම, යස්ස සමාධි උපරිපරි සමාපජ්ජනත්වාය උස්සකකිතුං පච්චයො න හොති. තස්ස අප්පගුණඡ්ඤානලාභිස්සා නි අන්තො; ආරම්මණං ථෙව්නං ඵරණායා නි, පරිත්තෙස්ස ප්‍රප්පමත්තෙ වා සර්වමත්තෙ වා ආරම්මණෙ පරිකම්මං කත්වා තත්ථෙව අප්පණං පත්වා නං අවධිතං ථොකමෙව ආරම්මණං ඵරණායා නි අන්තො, සෙසපදෙස්ස පි එසෙව නයො, න නිකාමලාභී පටිපක්ඛිනො හි පගුණඡ්ඤානලාභී එත් නිකාමලාභී නි වුත්තො. අවධිතාරම්මණපටි පක්ඛිනො ව වධිතාරම්මණං විපුලනති වුත්තො. සෙසං තාදිසමෙව, ජග් මරණෙ පෙත්තං ඤාණ නති තිබ්බාණමෙව ආරම්මණං කත්වා චතුත්තං සම්මානං එකපටිවේධවසෙන එතං වුත්තො. ජග්මරණං ආරබ්භා නි ආදීති පන එතෙකං චජුං ආරබ්භ පච්චත්තිකාලෙ පුබ්බභාගෙ සච්ච වචන්තාපනවසෙන වුත්තාති. සෙසං සබ්බත් උත්තානත්මෙවා නි,

චතුක්කං.

පඤ්චවිධෙන සද්දන්තවුත්තිදේශෙ පිතිඵරණනාදීස්ස පිති ඵරමානා උප්පජ්ජති ති විස්ස ඤානෙස්ස පඤ්ඤා පිති ඵරණනා නාම; සුඛං ඵරමානා උප්පජ්ජති ති තිස්ස ඤානෙස්ස පඤ්ඤා සුඛඵරණනා නාම; පරෙසං වෙතො ඵරමානා උප්පජ්ජති ති වෙතොපරියපඤ්ඤා වෙතොඵරණනා නාම; ආලොකං ඵරමානා උප්පජ්ජති ති දිබ්බවක්ඛපඤ්ඤා ආලොකඵරණනා නාම; පච්චවේක්ඛණඤාණං පච්චවේක්ඛණානිමිත්තං නාම; තෙනෙව වුත්තං විස්ස ඤාණෙස්ස පඤ්ඤා පිති ඵරණනා නි ආදී, තත්ථ ව පිති ඵරණනා සුඛඵරණනා ඥෙව පාදා විය වෙතොඵරණනා ආලොක ඵරණනා වෙ හත්වා විය අභිඤ්ඤාපාදකඡ්ඤානං මඤ්ඤිමකායො විය පච්චවේක්ඛණානිමිත්තං සිසං විය,

ඉති භගවා පඤ්චබ්බිකං සමමාසමාධිං අඛිතපච්චිකිතසමපන්නං පුරිසං විය කත්වා දසෙසසි. අසං පඤ්චබ්බිකො සමමාසමාධි ති, අයං හත්ථපාදසිසසදිසෙති පඤ්චති අඛෙහති යුතොතා සමමාසමාධි ති පාදකාඤ්ඤානසමාධිං කපෙසි; අසං සමාධි පච්චුප්පනනසුඛො වෙවා ති ආදිප්ප අරහත්තඵලසමාධි අධිපොතො. සො හි අපටිතපටිතකකිණෙ සුඛතො පච්චුප්පනනසුඛො; පුරිමො පුරිමො පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස සමාධි සුඛස්ස පච්චයත්තා ආසනීං සුඛවිපාකො; සත්තං සුමුමං ඵලවිත්තං පණ්ණිතං මධුරරූපං සමුට්ඨංපෙති. ඵලසමාපත්තියා වුට්ඨි තස්ස හි සබ්බකායානුගතං සුඛසමථස්සං ථොට්ඨබ්බං පටිච්ච සුඛ සහගතං කායවිඤ්ඤාණං උපපජ්ජති. ඉමිනාපි පරියායෙන ආසනීං සුඛ විපාකො; කිලෙසෙති ආරකත්තා අජිප්පො; කාමාමිසවට්ටාමිස ලොකා මිසානං අභාවා නිශ්මිප්පො; බුද්ධාදීති මහාපුරිසෙති සෙවිතත්තා මහා සුජිප්පො; අඛිතසත්තතාය ආරමමසත්තතාය සබ්බකිලෙස දරඵසත්තතාය ව සත්තො; අතපපතියට්ඨන පණ්ණිතො; කිලෙස පටිපාසාද්ධියා ලද්ධත්තා කිලෙසපටිපාසාද්ධිභාවස්ස වා ලද්ධත්තා පටිපාසාද්ධිලද්ධො; පටිපාසාද්ධිං පටිපාසාද්ධි ති ඉදං අත්තො ඵකං, පටිපාසාද්ධිකිලෙසෙන වා අරහතා ලද්ධත්තාපි පටිපාසාද්ධි ලද්ධො; ඵකොදිභාවෙන අඛිතත්තා ඵකොදිභාවමෙව වා අඛිතත්තා ඵකොදිභාවාධිග්ගො; අප්පගුණසාසවසමාධි විය සසබ්බාරෙන සප්ප යොගෙන විතොතන පච්චතිකධමෙව නියග්ගා කිලෙසෙ වාරෙත්වා අනගි ගතත්තා නි සසබ්බාරනිග්ගසව්ඤ්ඤායො; තඤ්ච සමාධිං සමා පජ්ජන්තො තොවා වා වුට්ඨහන්තො සතිවෙපුලුපපත්තතො සතොව සමාපජ්ජති සතොව වුට්ඨහති, යථාපරිවර්ත්තකාලවිසෙක වා සතො සමාපජ්ජති සතො වුට්ඨහති. තසමා යදෙත්ථ අයං සමාධි පච්චුප්පනන සුඛො වෙව ආයතිඤ්ච සුඛවිපාකො ති ඵවං පච්චවෙකධමානස්ස පච්චත්තං යෙව අපරපච්චයං ඤ්ඤං උපපජ්ජති. තං ඵකමඛිකං, ඵසනගො සෙසෙසුපි, ඵවමිමෙති පඤ්චති පච්චවෙකධ්‍යාඤ්ඤාණෙති අයං සමාධි පඤ්ඤාඤ්ඤො සමමාසමාධි නාම වුතො ති,

පඤ්චකං.

ඡබ්බිධෙන ඤ්ඤාණවච්ඡුතිදෙසෙ ඉද්ධිවිදෙ ඤ්ඤාණ නති, ඵකොපි හුත්වා බහුධා ගොතී ති ආදිනස්සපච්චතෙන ඉද්ධිවිදෙ ඤ්ඤාණං; ඉමිනා අවිතකකාවිචාර උපෙකකාසහගතා රූපාවචර බහුධාභාවාදිසාධිකා ඵකවිත්තකඩ්ඤ්ඤා අප්පණාපඤ්ඤව කපිතා. සොනාධාතු විසුද්ධිසා ඤ්ඤාණ නති, දුරසනතිකාදිහෙදසඤ්ජරමමණාය දිබ්බසොතධාතුයා ඤ්ඤාණං; ඉමිනාපි අවිතකකාවිචාර උපෙකකාසහගතා රූපාවචර පකතිසොත විසයාතිතසඤ්ජරමමණ ඵකවිත්තකඩ්ඤ්ඤා අප්පණාපඤ්ඤව කපිතා. පරවිතොත ඤ්ඤාණ නති, පරසත්තානං විතතපරිවේෂ්ඨෙ ඤ්ඤාණං; ඉමිනාපි යථා වුත්තප්පකාර පරෙසං සරුගා ජාතාරමණ ඵකවිත්තකඩ්ඤ්ඤා

අපරණපඤ්ඤාව කපිතා. පුබ්බෙතිවාසානුස්සනිඤ්ඤා නති, පුබ්බෙතිවාසානුස්සනිසම්පයුත්තං ඤ්ඤං; ඉමිනාපි යථා වුත්තප්පකාරා පුබ්බෙතිවුත්තකඛ්ඛානුස්සරණසතිසම්පයුත්තා එකවිත්තකඛ්ඛිනා අපරණපඤ්ඤාව කපිතා. සත්තානං මුග්ගප්පාතො ඤ්ඤා නති, සත්තානං මුතියඤ්ච උපපාතො ව ඤ්ඤං; ඉමිනාපි යථා වුත්තප්පකාරා වචනක උපජ්ජනකානං සත්තානං වණණධාතුආරම්මණා එකවිත්තකඛ්ඛිනා අපරණපඤ්ඤාව කපිතා. ආසවානං ඛයෙ ඤ්ඤා නති, සච්චපරිචේජ්ද ජාතනඤ්ඤං; ඉදං ලොකුත්තරමෙව, සෙසානි ලොකියානි ති,

ජක්ඛං.

සත්තවිධෙන ඤ්ඤාවඤ්ඤානිද්දෙසෙ ජාතිපච්චසා ජග්ගරණ නති ආදිනා නයෙන පචතතිතිවතතිවසෙන එකාදසස්ස පටිච්චසමුප්පාදබ්බෙස්ස එකෙකස්මිං කාලතතයහෙදතො පච්චවෙකකණඤ්ඤං වචා පුත්ත යමපිස්ස නං ධම්මට්ඨිති ඤ්ඤා නති එවං තදෙව ඤ්ඤං සබ්බෙප්පතො බයධම්මතාදීති පකාරෙති වුත්තං.

තත්ථ ජාතිපච්චසා ජග්ගරණං අසති ජාතියා නන්ති ජග්ගරණ නති, ඤ්ඤාවයං පච්චුප්පත්තධ්මානවසෙන වුත්තං; අතීනමපි අද්ධානං අනාගතමපි අද්ධාන නති, එවං අතීතෙ ඤ්ඤාවයං අනාගතෙ ඤ්ඤාද්වයනති ජ තාති ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සත්ත, තත්ථ ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤා නති, පච්චයාකාරඤ්ඤං; පච්චයාකාරෙ හි ධම්මානං පචතතිට්ඨිතිකාරණත්තා ධම්මට්ඨිති ති වුච්චති. තත්ථ ඤ්ඤං ධම්මට්ඨිති ඤ්ඤං එතස්සෙව ජබ්බිධස්ස ඤ්ඤාසෙසනං අධිවචනං, එවං එකෙකස්මිං අබ්බෙ ඉමානි සත්ත සත්ත කචා එකාදසස්ස අබ්බෙස්ස සත්තසත්තති ගොනති. තත්ථ ඛසඛමම නති, බයගමනසභාවං; ඛසඛමම නති, වයගමන සභාවං; චිත්තඛමම නති, විරජ්ජනසභාවං; නිග්ගඛමම නති, තිරුජ්ඣක සභාවං; ඉමිනා කිං කපිතං? අපරවිපස්සනාය පුරිමවිපස්සනා සමම සනං කපිතං. තෙන කිං කපිතං ගොති? සත්තකඛ්ඛනුං විපස්සනාපටි විපස්සනා කපිතා. පඨමඤ්ඤාණෙන හි සබ්බසබ්බාරෙ අතීච්චා දුක්ඛා අනත්තා ති දිස්වා තං ඤ්ඤං දුතියෙන දට්ඨුං වට්ටති. දුතියං තතියෙන, තතියං චතුස්සෙන, චතුස්සං පඤ්ඤමෙන, පඤ්ඤමං ජට්ඨෙන, ජට්ඨං සත්තමෙන, එවං සත්තවිපස්සනාපටි විපස්සනා කපිතා ගොනති ති,

සත්තකං.

අට්ඨවිධෙන ඤ්ඤාවඤ්ඤානිද්දෙසෙ සොනාපතනිමග්ගෙ පඤ්ඤා නි, සොනාපතනිමග්ගමහි පඤ්ඤා; ඉමිනා සම්පයුත්තපඤ්ඤාව කපිතා. සෙස පදෙස්සපි එසෙව නයො ති,

අට්ඨකං.

තවවිධෙන ඤාණවත්තනිද්දෙසෙ අනුපුබ්බවිහාරසමාපතනීසු ති,
අනුපුබ්බවිහාරසංඛාතාසු සමාපතනීසු; තාසං අනුපුබ්බෙන අනුපටි
පාරියා විහාරිතබ්බවේන අනුපුබ්බවිහාරතා, සමාපජ්ජතබ්බවේන
සමාපතනීතා දට්ඨබ්බා. **නස්ස පඨමජ්ඣානසමාපතනීසා පඤ්ඤා ති**
ආදයො අට්ඨ සමපයුත්තපඤ්ඤා වෙදිතබ්බා. තවමා පච්චවේකකණ
පඤ්ඤා, සා හි තිරේධසමාපතනිං සත්තතො පණීතතො පච්චවේකක
මානස්ස පවත්තති. තෙන වුත්තං “සඤ්ඤාවෙදසිතතිරේධසමාපතනියා
වුට්ඨිතස්ස පච්චවේකකණඤ්ඤා” නති,

නවකං.

දසවිධෙන ඤාණවත්තනිද්දෙසෙ අට්ඨාන නති, හෙතුපටිකෙඛපො;
අනවකාසො ති, පච්චයපටිකෙඛපො; උභයෙතාපි කාරණමෙව
පටිකම්පති. කාරණඤ්ඤා තදයත්තවුත්තනාය අත්තතො ඵලස්ස
ඨාන නති ව අවකාසො ති ව වුච්චති. සනති, යෙන කාරණෙන; දිට්ඨි
සමපතෙතා ති, මග්ගදිට්ඨියා සමපතෙතා සොතාපතෙතා අරියසාවකො;
කිඤ්ඤි සංඛාර නති, චතුහුමිකෙසු සංඛිතසංඛාරෙසු කිඤ්ඤි එකං සංඛාර
රට්ඨි; නිව්චතො උපගච්ඡෙතා ති, තිව්චො ති ගණෙතයා; නොනං
ඨානං විජ්ජති ති, එතං කාරණං නත්ති උපලබ්ධතී; සං පුපුර්ජතො ති,
යෙන කාරණෙන පුපුර්ජතො; ඨානමෙතං විජ්ජති ති, එතං කාරණං
අත්ති; සංසාතදිට්ඨියා හි සො තෙහුමිකෙසු සංඛාරෙසු කිඤ්ඤි සංඛාරං
නිව්චතො ගණෙතයා ති අත්තො; චතුහුමිකසංඛාරෙ පන තෙජ්ජස්ස
දත්තා දිවසං සත්තතෙතො අයොගුලො වීය මක්ඛිකානං දිට්ඨියා වා
අඤ්ඤාසං වා අකුසලානං ආරම්භං න ගොති. ඉමිනා නයෙන
කිඤ්ඤි සංඛාරං සුඛතො ති ආදීසුපි අත්තො වෙදිතබ්බො සුඛතො
උපගච්ඡෙතා ති, එකත්තසුඛි අත්තො ගොති අරෙගො පරමමරණං ති
එවං අත්තදිට්ඨිවසෙන සුඛතො ගාහං සක්ඛායෙතං වුත්තං. දිට්ඨිවිපප
යුත්තවිතෙතන පන අරියසාවකො පරිලාභාභිභූතො පරිලාභවූප
සමත්ථං මත්තගජ්ජිති පරිනාසිතො වීය සුඛිකාමො පොකරමුභවණො
ගුරං වීය කිඤ්ඤි සංඛාරං සුඛතො උපගච්ඡති. අත්තවාදෙ කසිණාදි
පණණ්ණතිසංගහත්ථං සංඛාර නති අවචා කිඤ්ඤි ඛම්ම නති වුත්තං.
ඉධාපි අරියසාවකස්ස චතුහුමිකවසෙන පරිවේජදෙ වෙදිතබ්බො.
පුපුර්ජනස්ස තෙහුමිකවසෙන, සබ්බවාරෙසු වා අරියසාවකස්සාපි
තෙහුමිකවසෙනෙව පරිවේජදෙ වට්ටති. සඤ්ඤා යං පුපුර්ජතො ගණනාති
තතො තතො අරියසාවකො ගාහං විනිවේශෙති. පුපුර්ජතො හි යං යං
නිව්චං සුඛං අත්තා ති ගණනාති නං තං අරියසාවකො අනිව්චං දුක්ඛං
අත්තතා ති ගණනෙනා ගාහං විනිවේශෙති.

මානර නති, ආදීසු ජනිතාව මාතා ජනකො පිතා; මනුස්සභූතොව
බිණ්ණසවො අරහා ති අබ්පෙතො. කිං පන අරියසාවකො අඤ්ඤා ජීවිතා
වොරෙපෙය්සා ති, එතට්ඨි අට්ඨානං, සවෙපි භවත්තරගතං අරියසාවකං
අත්තතො අරියසාවකභාවං අජානන්තමපි කොචි එවං වදෙය්ස ඉමං

කුන්කිපිලිකං ජීවිතා වොරොපෙක්ඛා සකලවක්ඛවාලගබ්බෙ වක්ඛා
වත්තරිජ්ජං පටිපජ්ජාහි තී, නෙව සො තං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය. අථවාපි
තං එවං වදෙය්‍යං සචෙ ඉමං න ඝාතෙස්සයි සීසං තෙ ජිනේස්සාමා ති,
සීසමෙවස්ස ජිනේය්‍යං නෙව සො තං ඝාතෙය්‍ය. පුට්ඨජනභාවස්ස
පන මහාසාවජ්ජනාවදස්සන්තං අරියසාවකස්ස ව බලදීපනන්තෙතං
වුත්තං. අයස්සෙත්ථ අධිප්පායො, සාවජේථ පුට්ඨජනභාවො යත්‍ර හි
නාම පුට්ඨජනො මාතුඝාතාදීතිපි ආනන්තරියාති කරස්සති. මහා
බලොව අරියසාවකො, සො එතාති කමමාති න කරෙහී ති, දුර්වලානි
විග්ගන්තා ති, දෙසසම්පසුත්තෙන වධකවිත්තෙන; ලොභිනං උප්පා
දෙස්සා ති, ජීවමානකසරීරෙ බුද්ධකම්බ්බිකාය පිච්චන්තන්තම්පි ලොභිනං
උප්පාදෙය්‍ය; සංඝං භික්ඛෙස්සා ති, සමානසංවාසකං සමානසීමායං
සීතං පඤ්චති කාරණෙහි සංඝං භික්ඛෙය්‍ය; වුත්තස්සෙත්තං “පඤ්චති
උපාලි! ආකාරෙහි සංඝෙකා භිජ්ජති කමමන උද්දෙසෙන වොගරන්තො
අනුසාවනෙන සලාකග්ගාගෙනා”ති,

තැන් කලෙමනා තී, අපලොකතාදීසු චතුසු කලෙමසු අඤ්ඤානරෙන
කලෙමන; උදෙසෙනා තී, පඤ්චසු පාතිමොක්ඛදෙසෙසු අඤ්ඤානරෙන
උදෙසෙන; මොහරනෙතා තී, කප්පනෙතා තාති තාති උපපතතිති
අබමං බමොති අදීති අධාරස හෙදකරවනුති දීපෙනො; අනුසාව
නෙතා තී, නනු තුමෙන ජානාථ මඤ්ඤං උච්චා කුලා පබ්බජිතභාවං
බහුසුතභාවඤ්ඤා? මාදිසො නාම උභිමමං උබ්බිතයං සනුසාසනං
ගාභෙය්‍යා තී විතතමපි උපපාදෙත්තුං තුමාකං න යුතතං කිං මඤ්ඤං
අවිචි නිලුපපලවතං විශ සිතලො? කිමං අපායනො න භායාමි? තී
ආදිතා නගෙන කණ්ණමුලෙ වවිහෙදං කතවා අනුසාවනෙත;
සලාකඤ්ඤාතො තී එවං අනුසාවෙතො තෙසං විතතං උපප්පෙනො
අතිවතතනබමෙම කතවා ගණ්ණථ ඉමං සලාක නති සලාකඤ්ඤාතො;

එක් ව කමමමෙව උදෙසා වා පමාණ, වෙහරනුසාවන සලාකගාහා පන පුබලගාහා, අධාරසවනුදීපනවෙසන හි වෙහරනෙන නක් රුවිජනනක්. අනුසාවෙසා සලාකාග ගාතිතාග ද අතිනෙතාව ගොනි සබෙසා, යද පන එවං වනතාගේ වා අතිරෙකා වා සලාකං ගාගෙසා ආවෙණිකං කමමං වා උදෙසං වා කරෙනති තද සබෙසා හිනෙතා නාම ගොනි.

එවං දිවයිනමට නොතො පුග්ගලො සම්මං භික්ඛෙය්‍යා හි තෙනං
 ණංකං විජ්ජති. එතත්තාවතා මාතුසාතාදිති පඤ්ච ආනන්තරිගකමොති
 දසසිතාති ගොනති යාති පුට්ඨජ්ජනො කරොති න අරියසාවකො,
 තෙසං ආවිතාවන්ථං :-

කම්මතො ආරතො වෙවි කප්පට්ඨිකියතො තථා,
පාකසාධාරණාදිහි විඤ්ඤානබ්බො විනිවර්ඨයො.

තැන් කම්මතො තාව, එන් හි මනුස්සාහුතස්සෙව මනුස්සාහුතං මාතරං වා පිතරං වා අපරිවතතලිඛනං ජීවිතා වොඤ්ඤාපෙන්නාස්ස කම්මං ආනන්තරීයං භොති. තස්ස විපාකං පටිඛානිස්සාමි ති සකලවක්කවාලං.

මහාවෙතිස්සපමාණෙහි කඤ්චනථුපෙති පුරේන්ධාපි සකලවක්කවාලං පුරේන්ධා නිසින්නතිකුසබ්බස්ස මහාදුතං දන්ධාපි බුද්ධස්ස භගවතො සබ්බාපිකණ්ණං අමුඤ්ඤිත්වා ව විවරිත්වාපි කායස්ස හෙදා තීරයමෙව උපාජ්ජති. යො පන සයං මනුස්සභූතො තීරව්ණානභූතං මාතරං වා පිතරං වා සයං වා තීරව්ණානභූතො මනුස්සභූතං තීරව්ණානභූතො යෙව වා තීරව්ණානභූතං ජීවිතා වොරුපෙති තස්ස කමමං ආනන්තරියං න හොති. කමමං පන භාරියං හොති. ආනන්තරියං ආභවෙව ව තිට්ඨති. මනුස්සජාතිකානමපන වසෙන අයං පඤ්ඤා කපිතො. එත්ථ එළකවතුක්කං සඛාමවතුක්කං වොරවතුක්කඤ්ඤා කපේතබ්බං. එළකං මාරොමිති අභිසංකිතාපි හි එළකට්ඨානෙ ධීතං මනුස්සො මනුස්සභූතං මාතරං පිතරං වා මාරෙනො ආනන්තරියං ථූසති. එළකාභිසංකිතා පන මාතාපිතිඅභිසංකිතා වා එළකං මාරෙනො ආනන්තරියං න ථූසති. මාතාපිතිඅභිසංකිතා මාතාපිතරු මාරෙනො ථූසතෙව, එසෙව නයො ඉතරයමිව වතුක්කඤ්ඤායෙ,

යථා ව මාතාපිතුපු එවං අරහන්තොපි එතාති වතුක්කාති වෙදි තබ්බාති. මනුස්සඅරහන්තමෙව ව මාරෙත්වා ආනන්තරියං ථූසති න යක්ක භූතං, කමමං පන භාරියං ආනන්තරියසදිසමෙව, මනුස්සඅරහන්තස්ස ව පුථුල්ලනකාලෙ යෙව සත්ථප්පහාරෙ වා විසෙ වා දින්නොපි යදි සො අරහත්තං පත්වා තෙනෙව මරති අරහන්තඝාතො හොති යෙව. යමපන පුථුල්ලනකාලෙ දින්නං දුතං අරහත්තං පත්වා පරිභුඤ්ජති පුථුල්ලනස්සෙව තං දින්නං හොති. සෙසඅරියපුග්ගලෙ මාරෙනත්තස්ස ආනන්තරියං නත්ති කමමපන භාරියං ආනන්තරියසදිසමෙව,

ලොහිතුපපාදෙ තථාගතස්ස අහෙජ්ජකායත්තාය පරුපක්කමෙන වමමචෙජ්දං කත්වා ලොහිතපග්ගරණං නාම තත්ථි. සරීරස්ස පන අන්තො යෙව එකයමිං ආනෙ ලොහිතං සමොසරති. දෙවදත්තන්ත පවිද්ධ සිලාතො හිජ්ජත්ථි ගතා සක්කලිකාපි තථාගතස්ස පාදන්තං පහරි. එර සුනා පහවො විස පාදෙ අන්තොලොහිතො යෙව අහොසි. තථා කරුණත්තස්ස ආනන්තරියං හොති. ජීවකො පන තථාගතස්ස රුචියා සත්ථ කෙන වමමං ඡිඤ්ඤා තමා ආනා දුට්ඨලොහිතං නිහරිත්වා එසුක මකාසි. තථා කරුණත්තස්ස පුඤ්ඤකමමමෙව හොති.

අථ යෙ ව පරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ වෙතියං භිඤ්ඤාති බොධිං ඡිඤ්ඤාති ධාතුමහි උපක්කමන්ති තෙසං කිං හොති?ති, භාරියං කමමං හොති ආනන්තරියසදිසං, සධාතුකං පන ථූපං වා පටිමං වා බාධයමානං බොධිසාධකො ඡිඤ්ඤා වට්ටති. සමෙව තත්ථ නිලීනා සකුණා වෙතියෙ වට්ටං පාතෙන්ති ඡිඤ්ඤා වට්ටති යෙව, පරිභොගවෙතියන්තො හි සරීර වෙතියං මහන්තතරං, වෙතියවත්ථුං භිඤ්ඤා ගව්ජන්තං බොධිමුලමපි ඡිඤ්ඤා හරිත්වා වට්ටති. යා පන බොධිසාධා බොධිසරං බාධති තං ගෙහ රක්කණ්ණං ඡිඤ්ඤා න ලබ්බති. බොධිඅත්ථකුඤ්ඤා ගෙහං, න ගෙහත්ථාය බොධි, ආසනසරෙපි එසෙව නයො, යයමිං පන ආසනසරෙ ධාතු

නිතිතා හොති. තස්ස රක්ඛණත්ථාය බොධිසංඛං ඡිද්දිත්තුං වට්ටති. බොධිජ්ඣානත්ථං ඔජොගරණසංඛං වා පුඤ්චානං වා ඡිද්දිත්තුං වට්ටති යෙව, සරීරපටිජ්ඣානෙන විශ පුඤ්ඤමපි හොති.

සඤ්ඤාභෙදෙ සීමංගිකසංඝෙ අසන්නිපතිතෙ විජුං විජුං පරිසං ගහෙත්වා කතවොහාරානුසාවකසලාකයාගස්ස කමමං වා කරොන්නස්ස උද්දෙසං වා උද්දිසන්නස්ස භෙදෙ ව හොති ආනන්තරියකමමඤ්ච, සමයක සඤ්ඤාය පන වට්ටති. සමයකසඤ්ඤාය හි කරොන්නස්ස නෙව භෙදෙ ව හොති න ආනන්තරියකමමං, තථා නවතො උනපරිසාය, සබ්බන්ති මෙන පන පරිවේජ්ඣෙන නවත්තං ජනානං යො සඤ්ඤං භිද්දති තස්ස ආනන්තරියකමමං හොති. අනුචත්තකානං අධිමමවාදිතං මහාසාවජ්ජං කමමං, ධම්මවාදිතො අනවජ්ජා, තත්ථ නවත්තමෙව සඤ්ඤාභෙදෙ ඉදං සුත්තං. “එකතො උපාලි! වත්තාරො හොන්ති එකතො වත්තාරො නවමො අනුසාවෙති සලාකං ගාහෙති අයං ධම්මො අයං විනයො ඉදං සජ්ඣාසනං ඉදං ගණනා ඉදං රොවෙථා ති එවං බො උපාලි! සඤ්ඤා ර්ථෙව හොති සඤ්ඤාභෙදෙ ව නවත්තං වා උපාලි! අතිරෙක නවත්තං වා සඤ්ඤා ර්ථෙව හොති සඤ්ඤාභෙදෙ වා”ති, එතෙසු ව පන පඤ්චස්ස සඤ්ඤා භෙදෙව වටිකමමං, සෙසාති කායකමමාති ති එවං කමමතො විඤ්ඤා තබ්බො විනිව්ජ්ජයො, වාරතො ති සබ්බානෙව වෙතාති කායඤ්ඤාතොපි වටිඤ්ඤාතොපි සමුට්ඨන්ති පුරිමාති පතෙත්ථ වත්තාරි ආණ්ඩති විජ්ජාමයපයොගවසෙන වටිවාරතො සමුට්ඨතිතොපි කායවාරමෙව පුරෙන්නි. සඤ්ඤාභෙදෙ හත්ථුඤ්ඤාය භෙදං කරොන්නස්ස කායඤ්ඤාතො සමුට්ඨතිතොපි වටිඤ්ඤාතොපි පුරෙන්නි ති එවමෙත්ථ ඤ්ඤාතොපි විඤ්ඤා තබ්බො විනිව්ජ්ජයො,

කප්පට්ඨිනියතො ති සඤ්ඤාභෙදෙ යෙව වෙත්ථ කප්පට්ඨිනියො, සණ්ඨානෙනාති කප්පෙ කප්පවෙමජෙක්ඛි වා සඤ්ඤාභෙදං කත්වා කප්ප විනාසෙ යෙව මුච්චති. සවෙ පි ති යෙව කප්පො විනයසිසාති ති අජ්ජ සඤ්ඤාභෙදං කරෙති යෙව යෙව මුච්චති. එකං දිව්සමෙව නිරයෙ පච්චති. එවං කරණං පන තජ්ඣ, සෙසාති වත්තාරි කමමාති ආනන්තරියානෙව හොන්ති න කප්පට්ඨිනියාති ති එවමෙත්ථ කප්පට්ඨිනියතොපි විඤ්ඤා තබ්බො විනිව්ජ්ජයො. පාකතො ති යෙන ව පඤ්චපෙතාති කමමාති කත්වා හොන්ති තස්ස සඤ්ඤාභෙදෙ යෙව පරිසංගිකසංඝෙ විපච්චති. සෙසාති අහොසිකමමං නාහොසිකමමවිපාකො ති එවමාදිසු සඤ්ඤා ගච්ඡන්ති. සඤ්ඤාභෙදානෙව ලොගිතුප්පාදෙ, නදානෙව අරහන්ත ඤානො, නදානෙව සවෙපි පිතා සීලවා හොති මාතා දුස්සීලා නො වා තථා සීලවති පිතුඤ්ඤානො පරිසංගිකසංඝෙ විපච්චති. සවෙ මාතා මාතු ඤානො, විසු පි සීලෙන වා දුස්සීලෙන වා සමානෙසු මාතුඤ්ඤානෙව පරිසංගිකසංඝෙ විපච්චති. මාතා ති දුක්ඛකාරිණී බහුපකාරා ව පුත්තා නන්ති, එවමෙත්ථ පාකතොපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිව්ජ්ජයො, සාධාරණා දිගි ති පුරිමාති වත්තාරි සබ්බසමපි ගහට්ඨපබ්බජිතානං සාධාරණාති, සඤ්ඤාභෙදෙ පන “න බො උපාලි! භික්ඛුති සඤ්ඤං භිද්දති න සික්ඛමානා

න සාමණේරේ න සාමණේරී න උපාසකෝ න උපාසිකා සඛිං භිඤ්ඤි භික්ඛුබ්බො උපාලී ! පකතතොතා සමානසංවාසකෝ සමානසීමායං සීතෝ සඛිං භිඤ්ඤි” හි වචනනො චුත්තපසකාරස්ස භික්ඛුනොව හොති න අඤ්ඤස්ස, තස්මා අසාධාරණෝ, ආදිසද්දෙන සබ්බපෙතො දුක්ඛ වේදනාසහගතා දෙසමොගසම්පයුත්තා වා හි, එවමේඤ්ඤි සාධාරණෝ දීභිපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිවජ්ජයො,

අඤ්ඤං සමාද නති, අයං මෙ සත්ථා සන්ථුකිච්චං කාතුං සමත්ථොති භවන්තරෙපි අඤ්ඤං තිත්ථකරං අයං මෙ සත්ථා ති එවං ගණෙතය්‍ය නෙතං ණානං විජ්ජති හි අත්ථො. **අට්ඨමං භවං නිබ්බතෙතස්සා** හි, සබ්බමන්දපඤ්ඤාපි සත්තමං භවං අනික්ඛමේත්වා **අට්ඨමං භවං නිබ්බතෙතය්‍ය** නෙතං ණානං විජ්ජති. උත්තමකොට්ඨා හි සත්තමං භවං සක්ඛායෙවෙස නියතො සම්මොඛපරායණෝ හි චුත්තො. කිං පන තං නියමෙති? කිං පුබ්බගෙනු නියමෙති? උද්භු පටිලභා මග්ගො උද්භු උපරි තයො මග්ගා? හි, සමමාසම්බුද්ධොග ගතිතං නාමමත්තමෙතං, පුග්ගලො පන නියතො නාම නත්ථි, පුබ්බගෙනු නියමෙති හි චුත්තෙති උපරි තිණ්ණං මග්ගානං උපනිස්සයො චුත්තො හොති. පස්මමග්ගස්ස උපනිස්සයාභාවො ආපජ්ජති. ඉව්වස්ස අගෙනු අපපච්චයා තිබ්බතති පාපුණාති. පටිලභාමග්ගො නියමෙති හි චුත්තෙති උපරි තයො මග්ගා අකිච්චකා හොන්ති පස්මමග්ගොව සකිච්චකො, පස්මමග්ගෙනෙව කිලෙසෙ බෙපෙත්වා පරිනිබ්බාසිතබ්බං හොති. උපරි තයො මග්ගා නියමෙතති හි චුත්තෙති පස්මමග්ගො අකිච්චකො හොති. උපරි තයො මග්ගොව සකිච්චකා, පස්මමග්ගං අනිබ්බතෙත්වා උපරි තයො මග්ගා නිබ්බතෙතබ්බො හොන්ති. පස්මමග්ගෙනෙව ච අනුපපජ්ජත්වා කිලෙසෙ බෙපෙතබ්බො හොන්ති. තස්මා න අඤ්ඤා කොපි නියමෙති උපරි තිණ්ණං මග්ගානං විපස්සනාව නියමෙති. සවෙ හි තෙසං විපස්සනා කිත්ඛා සුරු හුත්වා වහති. එකං යෙව භවං නිබ්බතෙත්වා අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බාති. තතො මන්දතරපඤ්ඤා දුභියෙ වා තභියෙ වා වතුන්ථො වා පඤ්ඤාමෙ වා ඡට්ඨො වා භවෙ අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බාති. සබ්බමන්දපඤ්ඤා සත්තමං භවං නිබ්බතෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති. අට්ඨමෙ භවෙ පටිසන්ඨි න හොති. ඉති සමමාසම්බුද්ධොග ගතිතං නාමමත්තමෙතං, සත්ථා හි බුද්ධිතුලාය තුලභිත්වා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤෙන පරිවජ්ජිත්වා අයං පුග්ගලො සබ්බමගාපඤ්ඤා තිත්ඛවිපස්සකො එකමෙව භවං නිබ්බතෙත්වා අරහත්තං ගණතිස්සති හි එකබ්බිජ්ඣි නාමං අකාසි. අයං පුග්ගලො දුභියං තභියං වතුන්ථො පඤ්ඤාමං ඡට්ඨං භවං නිබ්බතෙත්වා අරහත්තං ගණතිස්සති හි කොලංකොලො හි නාමං අකාසි. අයං පුග්ගලො සත්තමං භවං නිබ්බතෙත්වා අරහත්තං ගණතිස්සති හි සත්තකඛිත්තපරමො හි නාමං අකාසි. කොපි පන පුග්ගලො සත්තන්තං භවානං නියතො නාම නත්ථි. අරියසාවකො පන යෙන කෙනපි ආකාරෙන මන්දපඤ්ඤා සමානො අට්ඨමං භවං අපපත්වා අන්තරාව පරිනිබ්බාති. සත්තසද්ධියොපි

වට්ඨාභීරතො සත්තමං යෙව භවං ගව්ඡති. සත්තමෙ භවෙ සබ්බා කාරෙන පමාදවිහාරිතොපි විපස්සනාසද්ධං පරිපාකං ගව්ඡති. අප්පමත්තකෙපි ආරම්භේ නිබ්බිඤ්චා නිබ්බුතීං පාපුණාති. සවෙපි හිස්ස සත්තමෙ භවෙ නිද්දං වා ඔක්කමන්තස්ස පරමවුඛං වා ගව්ඡන්තස්ස පව්ඡතො ථඤා තිබ්බේන අසිතා කොවිදෙව සීසං පාතෙය්‍ය උදකෙ වා ඔසාදෙඤා මාරෙය්‍ය අසති වා පනස්ස සීසෙ පතෙය්‍ය එවරුපෙපි කාලෙ සප්පට්ඨස්සිකා කාලකිරියා නාම න හොති අරහන්තං පඤ්චව පරිනිබ්බාති. තෙන වුත්තං “අට්ඨමං භවං නිබ්බන්තෙය්‍ය තෙනං ඤාතං විජ්ජති”ති.

එක්ඛියා ලොකධාතුයා ති, දසසහස්සී ලොකධාතුයා; තිණ්හි භි බෙත්තාති ජාතිකෙත්තං ආණාබෙත්තං විසයකෙත්තන්තති. තත්ථ ජාතිකෙත්තං නාම දසසහස්සීලොකධාතු, සා හි තථාගතස්ස මාතු කුච්ඡිඔක්කමන්තකාලෙ නික්කමන්තකාලෙ සවෙබ්බාධිකාලෙ ධම්මවක්ක පථවන්තෙන ආයුසංඛාරවොස්සජ්ජනෙ පරිනිබ්බාණේ ව කම්පති. කොටි සත්තසහස්සවක්කවාලං පන ආණාබෙත්තං නාම, ආවානාට්ඨය මොර පරිත්ත ධජ්ඣ රත්තපරිත්තාදීනඤ්ඤි එත්ථ ආණා වත්තති. විස යකෙත්තන්තස්ස පන පරිමාණං තත්ථි. බුද්ධානඤ්ඤි යාවත්තං සද්ධං තාවත්තං ඤෙය්‍යං යාවත්තං ඤෙය්‍යං තාවත්තං සද්ධං, සද්ධං පරි යන්තිහං ඤෙය්‍යං ඤෙය්‍යං පරි යන්තිකා සද්ධං තති වචන්තො අවිසයො නාම තත්ථි. ඉමෙසු පන තීසු බෙත්තෙසු ධජ්ජෙඤා ඉමං වක්කවාලං අඤ්ඤායමි. වක්කවාලෙ බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති ති සුත්තං තත්ථි. න උප්පජ්ජන්ති ති පන අත්ථි. තිණ්හි පිටකාති විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති, තිස්සො සංඛිතියො මහාකස්සප්පේරස්ස සංඛිතිය යසපේරස්ස සංඛිතියි මොග්ගලීපුත්තන්තියප්පේරස්ස සංඛිතියි ති, ඉමා තිස්සො සංඛිතියො ආරුලෙන තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ ඉමං වක්කවාලං මුඤ්චිඤා අඤ්ඤත්ථ බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති ති සුත්තං තත්ථි. න උප්පජ්ජන්ති ති පන අත්ථි.

අසුබ්බං අවිච්ඡිකන්ති, අපුරෙ අපච්ඡා එකතො න උප්පජ්ජන්ති; පුරෙ වා පච්ඡා වා උප්පජ්ජන්ති ති වුත්තං හොති. තත්ථ බොධිපලලඤ්ඤ බොධිං අප්පඤ්ඤා න උට්ඨතිස්සාමි ති නිසින්නකාලතො පට්ඨාය යාව මාතුකුච්ඡයමි. පටිසංඝිග්ගහණං නාව පුබ්බන්ති න වෙදිතබ්බං. බොධිසත්තස්ස හි පටිසංඝිග්ගහණේ දසසහස්සවක්කවාලකම්පනෙනෙව ජාතිකෙත්තපරිග්ගහො කතො. අඤ්ඤාසු බුද්ධස්ස උප්පත්ති නිවාරිතා හොති. පරිනිබ්බාණතො පට්ඨාය ව යාව සාසමන්තාපි ධාතු තිට්ඨති නාව පච්ඡා ති න වෙදිතබ්බං. ධාතුසු හි සීතාසු බුද්ධා සීතාව හොන්ති. තස්මා එත්ථන්තරෙ අඤ්ඤාසු බුද්ධස්ස උප්පත්ති නිවාරිතාව හොති. ධාතු පරිනිබ්බාණේ පන ජාතෙ අඤ්ඤාසු බුද්ධස්ස උප්පත්ති න නිවාරිතා.

තිණ්හි හි අන්තරධානාති නාම පරියත්තිඅන්තරධානං පටිච්චෙධ අන්තරධානං පටිපත්තිඅන්තරධාන නති, තත්ථ පරියත්ති ති තිණ්හි පිටකාති, පටිච්චෙධො ති සච්චපටිච්චෙධො, පටිපත්ති ති පටිපද්ධි, තත්ථ පටි

වෙබො ව පටිපත්ති ව හොතිපි න හොතිපි, එකස්මිඤ්ඤි කාලෙ පටිවෙධ කර් භික්ඛු බහු හොන්ති එස භික්ඛු පුට්ඨජ්ජනෝ ති අඛ්ඤාලිං පසාරෙත්වා දසොසනබ්බො හොති. ඉමස්මිං යෙව දීපෙ එකචාරං කිර පුට්ඨජ්ජනභික්ඛු නාම නාහොසි. පටිපත්තිපුරකාපි කදවි බහු හොන්ති කදවි අප්පා, ඉති පටිවෙබො ව පටිපත්ති ව හොතිපි න හොතිපි, සාසනට්ඨිතියා පන පරියත්ති පමාණං, පණ්ඩිතො හි තෙපිටකං සුත්වා දොපි පුරෙති, යථා අමහාකං බොධිසත්තො ආලාරයා සන්තිනෙ පඤ්චාභිඤ්ඤා සත්ත ව සමාපත්තියො තිබ්බත්තොත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායත්තසමාපත්තියා පරිකමමං පුච්ඡි. සො න ජානාමි ති ආහ. තතො උද්දකස්ස රුමපුත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අධිගතවිසෙසං සංසද්දත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායත්තස්ස පරිකමමං පුච්ඡි. සො ආවිකම්. තස්ස වචනසමනන්තරමෙව මහාසත්තො නං සමපාදෙයි. එවමෙව පඤ්ඤවා භික්ඛු පරියත්තිං සුත්වා දොපි පුරෙති. තස්මා පරියත්තියා ධිනාය සාසනං ධිනං හොති, යද පන සා අන්තරධායති තද පඨමං අභිධම්මපිටකං නස්සති, තත් පට්ඨානං සබ්බපඨමං අන්තරධායති. අනුක්කමෙන පච්ඡා ධම්ම සංගහො, තස්මිං අන්තරගිතෙ ඉතරෙසු චිත්ත පිටකෙසු ධිතෙසු පි සාසනං ධිතමෙව හොති. තත් සුත්තන්තපිටකෙ අන්තරධායමානෙ පඨමං අඛ්ඤාත්තරතිකායො එකාදසකතො පට්ඨාය යාව එකකා අන්තරධායති. තදන්තරං සායුත්තරතිකායො වක්කපෙය්‍යාලතො පට්ඨාය යාව ඔසතරණං අන්තරධායති. තදන්තරං මජ්ඣිමනිකායො ඉන්ද්‍රියභාවතො පට්ඨාය යාව මූලපරියායා අන්තරධායති. තද නන්තරං දීඝනිකායො දසුත්තරතො පට්ඨාය යාව බ්‍රහ්මජාලා අන්තරධායති. එනිසාපි විනම්පි ගාථානං පුච්ඡා අද්ධානං ගච්ඡති. සාසනං ධාරෙද්දං න සකෙකාති සභියපුච්ඡා විය ආලව්‍යාපුච්ඡා විය ව, එතා කිර කස්ස පබ්බුද්ධිකාලිකා අන්තර සාසනං ධාරෙද්දං නාසකම්පු. චිත්ත පන පිටකෙසු අන්තරගිතෙසු පි විනයපිටකෙ ධිතෙ සාසනං තිට්ඨති. පරිවාරබක්ඛිකෙසු අන්තරගිතෙසු උභතො විභච්ඤ ධිතෙ ධිතමෙව හොති. උභතො විභච්ඤ අන්තරගිතෙ මානිකාය ධිනායපි ධිතමෙව හොති. මානිකාය අන්තරගිතාය පාතිමොක්ඛපට්ඨපජා උපසමපදසු ධිතාසු සාසනං තිට්ඨති. ලිඛිතං අද්ධානං ගච්ඡති. සෙන වත්ඨසමණ්චංසො පන කස්ස පබ්බුද්ධිකාලතො පට්ඨාය සාසනං ධාරෙද්දං නාසකම්. පච්ඡිමකස්ස පන ඤ්චපටිවෙධතො පච්ඡිමකස්ස සීල හෙදතො ව පට්ඨාය සාසනං ඔසකතිනං නාම හොති. තතො පට්ඨාය අඤ්ඤාස්ස බ්‍රහ්මස්ස උපපත්ති න නිවාරිතා,

තිණ්ණි පරිතිබ්බාණති නාම කිලෙසපරිතිබ්බාණං බක්ඛිපරිතිබ්බාණං ධාතුපරිතිබ්බාණන්ති, තත් කිලෙසපරිතිබ්බාණං බොධිපඤ්ඤාක අහොසි. බක්ඛිපරිතිබ්බාණං කුසිනාරුයං, ධාතුපරිතිබ්බාණං අනාගතෙ භවිස්සති. සාසනස්ස කිර ඔසකකතකාලෙ ඉමස්මිං නවමපණ්ණේදීපෙ ධාතුයො සන්තිපතිත්වා මහාවෙතියං ගම්ඤ්ඤති. මහාවෙතියතො නාග දීපෙ රුජායත්තවෙතියං, තතො මහාබොධිපඤ්ඤාකං ගම්ඤ්ඤති.

නාගභවනතොපි දෙවලොකතොපි බ්‍රහ්මලොකතොපි ධාතුයො මහාබෝධිපල්ලබ්‍රහ්මෙව ගමියානති. සාසපමන්තොපි ධාතු න අනන්ත නසියානති. සබ්බො ධාතුයො මහාබෝධිපල්ලබ්‍රහ්ම රුසිභුතා සුවණ්ණකකුඤ්ඤො විශ ඵකසනා හුත්වා ඡබ්බණ්ණරංසියො විසාරෙය්‍යානති. තා දසසහස්සලොකධාතූං පරිසායානති. තතො දස සහස්සවක්කවාලෙ දෙවතා සනතිපතිත්වා අජ්ජ සත්ථා පරිනිබ්බාති අජ්ජ සාසනං ඔසකකති පච්ඡිමදස්සනං දුති ඉදං අමහාකන්ති දසබලස්ස පරිනිබ්බුතදිවසතො මහත්තතරං කාරුඤ්ඤං කරියානති. ඔපෙත්වා අනාගාමිඤ්ඤාසවෙ අවසෙසා සකභාවෙන සක්ඛාරෙත්වා න සක්ඛියානති. ධාතුසු තෙජෝධාතු උට්ඨතිත්වා යාව බ්‍රහ්මලොකා උග්ගච්ඡියානති. සාස පමන්තොයපි ධාතුයා සති ඵකජාලාව භවියානති. ධාතුසු පරිශාදනං ගතාසු පච්ඡිජ්ජියානති. එවං මහත්තං ආනුභාවං දස්සෙත්වා ධාතුසු අනන්තරිතාසු සාසනං අනන්තරිතං නාම හොති. යාව එවං න අනන්ත රාශති තාව අවරිමං නාම හොති. එවං අපුබ්බං අවරිමං උපපජ්ජෙය්‍යං තෙනං ණානං විජ්ජති. කසමා පන අපුබ්බං අවරිමං න උපපජ්ජන්ති? ති, අනච්ඡරියත්තා, බුද්ධා හි අච්ඡරියමනුස්සා, යථාහ:- “එකපුග්ගලො තික්කවෙ! ලොකෙ උපපජ්ජමානො උපපජ්ජති අච්ඡරියමනුස්සො කතමො එකපුග්ගලො? තථාගතො තික්කවෙ! අරහං සමමාසමුද්ධො” ති, යදි ව වෙ වා චත්තාරෙ වා අට්ඨි වා සොලුස වා ඵකතො උපපජ්ජෙය්‍යං න අච්ඡරියා භවෙය්‍යං. එකස්මිඤ්ඤි විහාරෙ මිත්තං වෙතියානමපි ලාභ සක්කාරෙ උලාරෙ න හොති. තික්කුපි බහුතාය න අච්ඡරියා ජාතා. එවං බුද්ධාපි භවෙය්‍යං තස්මා න උපපජ්ජන්ති. දෙසනාය ව විසෙසා භාවතො, යඤ්ඤි සතිපට්ඨානාදිහෙදං ධම්මං එකො දෙසෙති. අඤ්ඤාන උපපජ්ජන්ති සොව දෙසෙතබ්බො සියා. තතො අනච්ඡරියො සියා. එකස්මිං පන ධම්මං දෙසෙන්නො දෙසනාපි අච්ඡරියා හොති. විවාද භාවතො ව, බහුසු ව බුද්ධෙසු උපපන්නාසු බහුතං ආචරියානං අනෙතවාසිකා විශ අමහාකං බුද්ධො පාසාදිකො අමහාකං බුද්ධො මධුරස්සරෙ ලාභී පුඤ්ඤවා ති විවදෙය්‍යං. තස්මාපි එවං න උපපජ්ජන්ති.

අපිවෙනං කාරණං මිලිඤ්ඤාසු පුට්ඨෙන නාගසෙනත්ථෙරෙන විජාරිතමෙව, වුත්තඤ්ඤි තත්ථ:- භනෙන! නාගසෙන! භාසිතමපි හෙනං භගවතා “අට්ඨානමෙනං තික්කවෙ! අනවකාසො යං ඵකියා ලොකධාතුයා වෙ අරහත්තො සමමාසමුද්ධො අපුබ්බං අවරිමං උපපජ්ජෙය්‍යං තෙනං ණානං විජ්ජති” ති, දෙසෙන්නාව භනෙන! නාග සෙන! සබ්බෙපි තථාගතා සත්තතිංසබ්බෝධිපක්ඛියධම්මෙ දෙසෙන්නි කථයමානා ව චත්තාරි අරියසව්වාති කප්ථන්ති සික්ඛාපෙන්නා ව තිසු සික්ඛාසු සික්ඛාපෙන්නි අනුසාසමානා ව අපමාදපටිපත්තියං අනුසා සන්ති යදි භනෙන! නාගසෙන! සබ්බෙසමපි තථාගතානං එකුද්දෙසො ඵකකථා ඵකසික්ඛා ඵකානුසිට්ඨි කෙන කාරණෙන වෙ තථාගතා ඵකකඛණෙන නුපපජ්ජන්ති? එකෙනපි තාව බුද්ධාප්පාදෙන අයං ලොකො ඔහාසජානො යදි දුතියො බුද්ධො උපපජ්ජෙය්‍ය මිත්තං පහාය අයං

ලොකො හිශ්‍යොසො මත්තාය ඔහාසජාතො භවෙය්‍ය ඔවදන්තා ව ඥානපාගතා සුඛං ඔවදෙය්‍යං අනුසාසමානා ව සුඛං අනුසාසෙය්‍යං තත්ථ මෙ කාරණං දය්‍යෙහි යථාහං නිස්සංසයො භවෙය්‍යන්ති,

අයං මහාරුජ! දසසහස්සිලොකධාතු එකබ්‍රහ්මධාරණී එකස්සෙව තපාගතස්ස භුණං ධාරෙති. යදි දුතියො බුද්ධො උපපජ්ජෙය්‍ය නායං දසසහස්සිලොකධාතු ධාරෙය්‍ය චලෙය්‍ය කමෙපය්‍ය නමෙය්‍ය ඔනමෙය්‍ය විනමෙය්‍ය විකිරෙය්‍ය විධමෙය්‍ය විඬංසෙය්‍ය න ආනමුපගච්ඡෙය්‍ය. යථා මහාරුජ! නාවා එකපුරිසසන්නාරණී භවෙය්‍ය එකස්මිං පුරිසෙ අභිරුළෙන සා නාවා සමුපාදිකා භවෙය්‍ය අථ දුතියො පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය තාදිසො ආයුතා වණ්ණෙන වයෙන පමාණෙන කිස පුලෙන සබ්බඛිතපඤ්චබෙන, සො තං නාවං අභිරුළෙය්‍ය අපි නු සා මහාරුජ! නාවා වින්නමි ධාරෙය්‍යා ති, න හි භන්තා! ධාරෙය්‍ය චලෙය්‍ය කමෙපය්‍ය නමෙය්‍ය ඔනමෙය්‍ය විනමෙය්‍ය විකිරෙය්‍ය විධමෙය්‍ය විඬංසෙය්‍ය න ආනමුපගච්ඡෙය්‍ය ඔවිදෙය්‍ය උදකෙ ති, එවමෙව බො මහාරුජ! අයං දසසහස්සිලොකධාතු එකබ්‍රහ්මධාරණී එකස්සෙව තපාගතස්ස භුණං ධාරෙති. යදි දුතියො බුද්ධො උපපජ්ජෙය්‍ය නායං දසසහස්සිලොකධාතු ධාරෙය්‍ය චලෙය්‍ය-පෙ-න ආනමුපගච්ඡෙය්‍ය. යථා වා පත මහාරුජ! පුරිසො යාවදන්තං භොජනං භුඤ්ජෙය්‍ය ඡාදෙනතං යාවකණ්ඨමභිපුරුමිත්වා සො තතො පිණිතො පරිපුණ්ණො තීරන්නරො තද්දිගතො අන්තොත්තකදණ්ඩජාතො පුනදෙව තාවතකං භොජනං භුඤ්ජත්වා අපි නු බො සො මහාරුජ! පුරිසො සුඛිතො භවෙය්‍යා? ති, න හි භන්තා! සකිං භුතෙතාව මරෙය්‍යා ති, එවමෙව බො මහාරුජ! අයං දසසහස්සිලොකධාතු එකබ්‍රහ්මධාරණී -පෙ- න ආනමුපගච්ඡෙය්‍යා ති, කිනතු බො භන්තා! නාගසෙන! අභිධම්මභාරෙන¹ පඨවි වලති? ති, ඉධ මහාරුජ! වෙ සකථා රතනපරිපුරිතා භවෙය්‍යං යාව මුඛසමා එක සකථතො රතනං ගහෙත්වා එකමති සකථෙ ආකිරෙය්‍යං අපි නු තං මහාරුජ! සකථං වින්නමි සකථානං රතනං ධාරෙය්‍යා? ති, න හි භන්තා! නාභිපි තස්ස චලෙය්‍ය අරුපි තස්ස භිජ්ජෙය්‍යං නෙමිපි තස්ස ඔපාතෙය්‍ය අකෙඛාපි තස්ස භිජ්ජෙය්‍යා ති, කිනතු බො මහාරුජ! අතීරතනභාරෙන සකථං භිජ්ජති? ති, ආම භන්තා! ති, එවමෙව බො මහාරුජ! අභිධම්ම භාරෙන¹ පඨවි වලති. අපි ව මහාරුජ! ඉදං කාරණං බ්‍රහ්මබලපරිදීපනාය ඔසාරිතං අඤ්ඤාමිපි තත්ථ පඨරුපං කාරණං සුඤ්ඤාහි යෙන කාරණෙන වෙ සමමාසමුද්ධා එකකඛණේ නුපපජ්ජන්ති. යදි මහාරුජ! වෙ සමමාසමුද්ධා එකකඛණේ උපපජ්ජෙය්‍යං පරිසාය විවාදෙ උපපජ්ජෙය්‍ය තුමනාකං බුද්ධො අමනාකං බුද්ධො ති, උභතො පකඛජාතා භවෙය්‍යං. යථා මහාරුජ! වින්නං බලවාමච්චානං පරිසාය විවාදෙ උපපජ්ජති තුමනාකං අමච්චා අමනාකං අමච්චා ති, උභතො පකඛජාතා භොන්ති. එවමෙව බො මහාරුජ! ඥා සමමාසමුද්ධා එකකඛණේ උපපජ්ජෙය්‍යං පරිසාය විවාදෙ උපපජ්ජෙය්‍ය තුමනාකං

බුද්ධෝ අමාත්‍යාං බුද්ධෝ ති, උභතො පකකිජානා භවෙය්‍යං. ඉදං පඨමං කාරණං සුභොති යෙන කාරණෙන වෙ සමාසමුද්ධා ඵකකකිණේ නුපපජ්ජති. අපරමි උභතරිං කාරණං සුභොති යෙන කාරණෙන වෙ සමාසමුද්ධා ඵකකකිණේ නුපපජ්ජති. යදි මහාරුජ! වෙ සමාසමුද්ධා ඵකකකිණේ උපපජ්ජෙය්‍යං අහො බුද්ධෝ ති යං වචනං තං මිච්ඡා භවෙය්‍ය. ජෙට්ඨා බුද්ධෝ ති සෙට්ඨා බුද්ධෝ ති විසිට්ඨා බුද්ධෝ ති උභතමො බුද්ධෝ ති පටිඤ්ඤා බුද්ධෝ ති අසමො බුද්ධෝ ති අසමසමො බුද්ධෝ ති අපරිසමො බුද්ධෝ ති අපරිසමාගො බුද්ධෝ ති අපරිපුඤ්ඤා බුද්ධෝ ති යං වචනං තං මිච්ඡා භවෙය්‍ය.

ඉමමි බො තිං මහාරුජ! කාරණං තථතො සමපට්ඨි යෙන කාරණෙන වෙ සමාසමුද්ධා ඵකකකිණේ නුපපජ්ජති. අපි ව මහාරුජ! බුද්ධානං සමාපකතිකා ඵසා යං ඵකො යෙව ලොකෙ උපපජ්ජති. කසමා? කාරණමභනනතො සබ්බස්සෙබ්බබ්බසංඝානං, අස්සෙබ්බ මහාරුජ! යං මභනනං හොති තං ඵකං යෙව හොති. පඨවි මහාරුජ මභනනා සා ඵකා යෙව සාගරෙ මභනනා සො ඵකො යෙව සිතොරු ගිරිරුජා සෙට්ඨා මභනනා සො ඵකො යෙව ආකාසො මභනනා සො ඵකො යෙව සකෙකා මභනනා සො ඵකො යෙව බ්‍රහ්මා මභනනා සො ඵකො යෙව තථාගතො අරහං සමාසමුද්ධා මභනනා සො ඵකො යෙව යත්තං තෙ උපපජ්ජති තත්තං අස්සෙබ්බසං ඕකාසො න හොති. තසමා තථාගතො අරහං සමාසමුද්ධා ඵකො යෙව ලොකෙ උපපජ්ජති ති, සුකපිතො භනෙන! නාගසෙන! පස්සො ඔපමෙති කාරණෙති ති,

එකිංසා ලොකධාතුයා ති, එකස්මිං චක්කවාලෙ; හෙට්ඨා ඉමිනාව පදෙන දස චක්කවාලසහස්සාති ගතිනාති. තාතිපි එකචක්කවාලෙ තෙව පරිච්ඡිද්ධං වට්ටනති. බුද්ධා ති උපපජ්ජමානා ඉමස්මිං යෙව චක්කවාලෙ උපපජ්ජති. උපපජ්ජනට්ඨානෙ පන වාරිතෙ ඉතො අස්සෙබ්බ චක්කවාලෙසු න උපපජ්ජනති වාරිතමෙව හොති. අප්පබ්බං අවජි ම නති, එත්ථ චක්කරතනපාතුභාවතො පුබ්බෙ පුබ්බං, තස්සෙව අනතර ධානතො පච්ඡා වර්මං, තත්ථ විධා චක්කරතනස්ස අනතරධානං හොති චක්කවතනිතො කාලකිරියාය වා පබ්බජ්ජාය වා, අනතරධායමානස්සෙව පන තං කාලකිරියතො වා පබ්බජ්ජතො වා සත්තමෙ දිවසෙ අනතර ධායති. තතො පරං චක්කවතනිතො පාතුභාවො අවාරිතො. කසමා පන එකචක්කවාලෙ වෙ චක්කවතනිතො නුපපජ්ජති? ති, විවාදපච්ඡේදනො අනව්ච්ඡිද්ධාවතො චක්කරතනස්ස මහානුභාවතො ව, විසු ති උපපජ්ජෙනෙසු අමාත්‍යාං රුජා මභනනා අමාත්‍යාං රුජා මභනනා ති විවාදෙ උපපජ්ජෙය්‍ය. එකස්මිං දීපෙ චක්කවතනි එකස්මිං දීපෙ චක්කවතනි ති ව අනව්ච්ඡිද්ධො භවෙය්‍ය. යො වායං චක්කරතනස්ස විසහස්ස දීපපට්ඨාපරෙසු වතුසු මහාදීපෙසු ඉස්සරියානුපද්ධතසමන්තො මහානුභාවො සො පටිභාගෙය්‍ය. ඉති විවාදපච්ඡේදනො අනව්ච්ඡිද්ධාවතො චක්කරතනස්ස මහානුභාවතො ව න එකචක්කවාලෙ වෙ උපපජ්ජති.

යං ඉපී අරහං අස්ස සමමාසමුදොති, එත්ති භිට්ඨානං නාච සබ්බස්සුගුණේ නිබ්බන්ධනො ලොකතාරණසමන්තො බුද්ධිභාවො, පණ්ඩිතානමනමපි ඉපීයා න සමපජ්ජති.

මනුස්සතං ලිඛිතසමපතනි හෙතු සන්තරදස්සනං,
පබ්බජ්ජා ගුණසමපතනි අධිකාරො ව ඡන්දනා,
අධිධම්මසමොධානා අභිනිභාරො සමජ්ඣති ති.

ඉමානි හි පණ්ඩිතානසමපතනිකාරණානි, ඉති පණ්ඩිතමපි සමපාදෙත්තුං අසමන්තාය ඉපීයා කුතො බුද්ධිභාවොති, “අට්ඨානමෙතං තිකඛවෙ! අනවකාසො යං ඉපී අරහං අස්ස සමමාසමුදොති”ති චුත්තං. සබ්බාකාරපරිපූරො වා පුස්සස්සස්සො සබ්බාකාරපරිපූරමෙව අත්තභාවං නිබ්බන්ධනති ති පුරිසොව අරහං හොති සමමාසමුදොති න ඉපී, “යං ඉපී රුජා අස්ස චකඛවතති”ති ආදීසුපි යස්මා ඉපීයා කොසොතිත වත්තුයාදීනං අභාවෙන ලකඛණානි න පරිපූරෙනති ඉපීරතනා භාවෙන සත්තරතනසමඛිතිතා න සමපජ්ජති සබ්බමනුස්සෙති ව අධිකො අත්තභාවො න හොති. තස්මා “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං ඉපී රුජා අස්ස චකඛවතති”ති චුත්තං. යස්මා ව සකඛනාදීනිපි තිණ්ඨානානි උත්තමානි ඉපීලිඛිතං ව තිතං, තස්මා තස්සා සකඛනාදීනිපි පටිසිඤ්ඤාති. තනු ව යථා ඉපීලිඛිතං එවං පුරිසලිඛිතමපි බුහුලොකො නපී තස්මා “යං පුරිසො බුහුත්තං කාරෙය්ස ධානමෙතං විජ්ජති” තිපි න වත්තබ්බං සියා?ති, නො න වත්තබ්බං. කස්මා? ඉධ පුරිසස්ස තත්තිබ්බගතනො, බුහුත්තනති ති මහාබුහුත්තං අධිපෙතං. ඉපී ව ඉධ ක්කානං භාවෙත්වා කාලං කත්වා බුහුමපාරිසජ්ජානං සහව්‍යතං උපපජ්ජති න මහාබුහුමානං, පුරිසො පන තත්ති උපපජ්ජති ති න වත්තබ්බො. සමානෙපි වෙත්ති උභයලිඛිතාභාවෙ පුරිසසණ්ඨානාව බුහුමානො න ඉපී සණ්ඨානා, තස්මා සුචුත්තමෙවෙනං.

කාසුච්චට්ඨිකස්සා ති ආදීසු යථා නිමබ්බිජ් කොසානකිබ්ජාදීනි මධුරං ඵලං න නිබ්බන්ධනනති අසාතං අමධුරමෙව නිබ්බන්ධනනති? එවං කාසුච්චට්ඨිකාදීනි මධුරං විපාකං න නිබ්බන්ධනනති. අමධුරමෙව නිබ්බන්ධනනති. යථා ව උච්ඡ්ඤ්ඤා සාලිබ්ජාදීනි මධුරං සාධුරසමෙව ඵලං නිබ්බන්ධනනති න අසාතං කට්ඨකං, එවං කාසුච්චට්ඨිකාදීනි මධුරමෙව විපාකං නිබ්බන්ධනනති න අමධුරං, චුත්තමපි වෙනං:-

යාදිසං වපනෙ බීජං තාදිසං හරතෙ ඵලං,
කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං පාපකාරී ව පාපකතති.

තස්මා අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං කාසුච්චට්ඨිකස්සා ති ආදී චුත්තං. කාසුච්චට්ඨිකසමඛිති ති ආදීසු සමඛිති ති පස්ථවිධා සමඛිතිතා ආයුහනසමඛිතිතා වෙනනාසමඛිතිතා කම්මසමඛිතිතා විපාකසමඛිතිතා උපට්ඨානසමඛිතිතා ති, තත්ති කුසලාකුසලකම්මායුහනකම්මණි ආයුහන සමඛිතිතා චුච්චති. තථා වෙනනාසමඛිතිතා, යාව පන අරහත්තං න පාසුණනති තාව සබ්බෙපි සත්තා පුබ්බෙ උපවිතං විපාකාරහං කම්මං සක්කාය

කමමසමඛිනොති චුවචනති. එසා කමමසමඛිනා, විපාකසමඛිනා පන විපාකකඛණේ යෙව වෙදිතබ්බා. යාව පන සන්තා අරහත්තං න පාපුණන්ති තාව තෙසං තතො තතො වවිත්වා තිරයෙ තාව උපපජ්ජ මානානං අග්ගිජාලලොහකුමභිආදීති උපට්ඨානාකාරෙති තිරයො ගබ්භසෙය්‍යකත්තං ආපජ්ජමානානං මාතුකුමභිදෙවෙසු උපපජ්ජ මානානං කපපරුකඛවිමානාදීති උපට්ඨානාකාරෙති දෙවලොකොති එවං උපපත්තිතිමිත්තං උපට්ඨාති. ඉති තෙසං ඉමිනා උපපත්ති තිමිත්තඋපට්ඨානෙන අපරිවුත්තතා උපට්ඨානසමඛිතා නාම, සාව චලති සෙසා නිවචලා, තිරයෙ හි උපට්ඨිතෙපි දෙවලොකො උපට්ඨාති. දෙවලොකෙ උපට්ඨිතෙපි තිරයො උපට්ඨාති. මනුස්සලොකෙ උපට්ඨිතෙපි තිරවජ්ජනයොති උපට්ඨාති. තිරවජ්ජනයොති යාව උපට්ඨිතායපි මනුස්සලොකො උපට්ඨාති යෙව,

තත්‍රිදං වත්‍රී, සොභ්ගිරිපාදෙ කිර පිපථලිවිහාරෙ¹ සොභ්‍රේරේ නාම එකො ධම්මකපිකො, තස්ස පිතා සුතබ්බාජිකො නාම ලුද්දකො අහොසි. ථෙරෙ තං පටිබාහනෙතාපි සංවරෙ ධපෙත්‍රං අසකෙකානෙතා මා තස්සි වරකොති මහලලකකාලෙ අකාමකං පබ්බාජෙසි. තස්ස ගිලානසෙය්‍යාය නිපන්නස්ස තිරයො උපට්ඨාසි. සොභ්ගිරිපාදතො මහන්තා මහන්තා සුතබ්බා ආගන්ත්වා බාදිතුකාමා වීය සමපරිවාරෙසුං. සො මහාභග්ගිතො වාරෙති තාත සොභ්! වාරෙති තාත සොභ්! ති ආහ. කිං මහාථෙර! ති, න පස්සසි තාතා! ති තං පචතති ආවිකම්. සොභ්‍රේරේ කථස්සති නාම මාදිසස්ස පිතා තිරයෙ නිබ්බන්ධස්සති පටිට්ඨාගමස්ස හවිස්සාමි ති සාමණේරෙති නානාපුප්ඵාති ආගරපෙත්වා වෙතියඛණ්‍ඛොධියඛණ්‍ඛෙසු මාලාසන්ධාරපුජස්ස ආසනපුජස්ස කාරෙත්වා පිතරං මඤ්චන වෙතියඛණ්‍ඛං හරිත්වා මඤ්චනිපජ්ජා පෙත්වා අයං මෙ මහාථෙර! පුජා තුමහාකං අන්ධාය කතා අයං මෙ භගවා! දුග්ගතපණ්ණාකාරෙ ති වත්වා භගවන්තං වද්දිත්වා විතතං පසාදෙති ති ආහ. සො මහාථෙරෙ පුජං දිස්වා තථා කරෙන්නො විතතං පසාදෙසි. තාවදෙවස්ස දෙවලොකො උපට්ඨාසි නන්දනවන විතතලතාවන මිස්සක වන ථාරුසකවන විමානාති වෙව දෙවතාවකාති ව පරිවාරෙත්වා සීතාති වීය අහෙසුං. සො අපෙඨ සොභ්! අපෙඨ සොභ්! ති ආහ. කිමිදං මහා ථෙර! ති එතා තෙ මාතරෙ ආගච්ඡන්ති ති, ථෙරෙ සග්ගො උපට්ඨිතො මහාථෙරස්සා ති විනෙතසි. එවං උපට්ඨානසමඛිතිවා චලතිති වෙදිතබ්බා.

එතාසු සමඛිතාසු ඉධ ආයුහනවෙනතාකමමසමඛිතාවසෙක කායදුච්චරිතසමඛිති භිආදි චුත්තං. සෙසං සබ්බන් උත්තානන්ධමෙවා ති,

සමමබලනිදේශසො.

දුතියබලනිදේශෙ ගතිසමපගතිපටිබාලොති ති, ගතිසමපගතියා පටිබාහිතාති නිවාරිතාති පටිසෙඛිතාති; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො, එන් ව ගතිසමපගති ති, සමපන්නා ගති දෙවලොකො ව මනුස්ස

ලොකො ව; ගතිවිපතනී තී, විපතනා ගති වතතාඤ අපායා; උපධි සමපතනී තී, අතතභාවසමිද්ධි; උපධිවිපතනී තී, භීතඅතතභාවතා; කාලසමපතනී තී, සුරුජසුමනුස්සකාලසංඛ්‍යාතො සමපතනකාලො; කාලවිපතනී තී, දුරුජසුමනුස්සකාලසංඛ්‍යාතො විපතනකාලො; සංයෝග සමපතනී තී, සමාපයොගො; සංයෝගවිපතනී තී, මිච්ඡාපයොගො;

තාත් එකවමස්ස බහුති පාපකමානී ගොනති. තාති ගතිවිපතනීයං සීතස්ස විපවේගස්සං. සො පන එකෙන කල්‍යාණකමෙමන ගති සමපතනීයං දෙවෙසු වා මනුස්සෙසු වා තිබ්බතොතා. තාදිසෙ ව ආනෙ අකුසලස්ස වාඤ නත්ථි එකතනං කුසලස්සෙව වාඤ තී, එවමස්ස තාති කමානී ගතිසමපතනීපටිබාලානාති න විපවිනනී තී පජානාති.

අපරස්සාපි බහුති පාපකමානී ගොනති. තාති උපධිවිපතනීයං සීතස්ස විපවේගස්සං. සො පන එකෙන කල්‍යාණකමෙමන උපධි සමපතනීයං සීතො සුසංඝිතභගපච්චබ්‍යො අභිරුපො දස්සනීයො බ්‍රහ්මවච්ඡසදිසො, සවෙපි දුස්සො කුච්ඡිස්මිං දුස්සපාතො ගොති එව රුපො අතතභාවො කිලිට්ඨකමමස්ස නානුච්ඡිකො තී ගත්ථිමෙණ්ඩක අස්සබ්බිකගොපාලකකමාදිති තං න කාරොනති. සුබ්‍රමච්ඡානී තිවාසා පෙත්වා භණ්ඩාගාරිකට්ඨානාදිසු ඵපෙනති. සවෙ ඉත්ථි ගොති ගත්ථි භතතපච්ඡාදිති න කාරොනති. වත්ථාලඛිතාරං දත්වා සංගතපාලිකං වා තං කඤ්ඤති. සොමදෙවිං විය වලලභට්ඨානෙ වා ඵපෙනති.

භාතිකරුජකාලෙ කිර ගොමංසඛාදකෙ බහුජනෙ ගගෙත්වා රඤ්ඤෙ දස්සෙසුං. තෙ දණ්ඩං දුතුං සකෙකාපා ති පුට්ඨා න සකෙකා මා ති වදිංසු. අඵ නෙ රුජභගණෙ සොධකෙ අකංසු. තෙසං එකා ධිතා අභිරුපා දස්සනීයා පාසාදිකා, තං දිස්වා රුජා අනෙතපුරං අභිනෙත්වා වලලභට්ඨානෙ ඵපෙසි. සෙසංඤ්ඤතකාපි තස්සා ආනුභාවෙන සුඛං ජීවිංසු. තාදිසස්මිඤ්ඤි අතතභාවෙ පාපකමානීපි විපාකං දුතුං න සකෙකානති. එවං උපධිසමපතනීපටිබාලානාති න විපවිනනී තී පජානාති.

එකවමස්ස බහුති පාපකමානී ගොනති. තාති කාලවිපතනීයං සීතස්ස විපවේගස්සං. සො පන එකෙන කල්‍යාණකමෙමන පඨමකපටි කානං වා වකකවතනිරඤ්ඤෙ වා බුද්ධානං වා උපතතිසමයෙ සුරුජසු මනුස්සකාලෙ තිබ්බතොතා. තාදිසෙ ව කාලෙ තිබ්බතතස්ස අකුසලස්ස විපාකං දුතුං ඔකාසො නත්ථි එකතනං කුසලස්සෙව ඔකාසො තී එවං කාලසමපතනීපටිබාලානාති න විපවිනනී තී පජානාති.

අපරස්සාපි බහුති පාපකමානී ගොනති. තාති පයොගවිපතනීයං සීතස්ස විපවේගස්සං. සො පන එකෙන කල්‍යාණකමෙමන පයොග සමපතනීයං සීතො පාණ්ණිපාතාදිහි විරතො කායවම්මනොසුචරිතාති පුරෙති. තාදිසෙ ආනෙ අකුසලස්ස විපවිනනොකාසො නත්ථි. එකතනං කුසලස්සෙව ඔකාසො තී එවං පයොගසමපතනීපටිබාලානාති න විපවිනනී තී පජානාති.

අපරසාපි බහුති පාපකමානි හොනති. තානි ගතිසමපතනියං සිතස්ස න විපවේයස්සං. සො පනෙකෙන පාපකමෙතන ගතිවිපතනියං යෙව නිබ්බතො. තත්ථස්ස තානි පාපකමානි උපගතොවා වාරෙන වාරෙන විපාකං දෙනති කාලෙන නිරයෙ නිබ්බතොපෙනති කාලෙන නිරව්ඡානයොතියං. කාලෙන පෙනතිවිසයෙ කාලෙන අසුරකායෙ දිසෙතාපි අග්ගුතා අපායතො සිසං උක්ඛිපිතුං න දෙනති එවං ගති සමපතනිපට්ඨානිතතො විපාකං දුතුං අසකෙකානතානි ගතිවිපතනිං ආගමම විපව්වන්ති ති පජානාති.

අපරසාපි බහුති පාපකමානි හොනති. තානි උපධිසමපතනියං සිතස්ස න විපවේයස්සං. සො පන එකෙන පාපකමෙතන උපධි විපතනියං යෙව සිතො දුබ්බණ්ණො දුරුපො දුස්සණ්ණිතො බිහවේඡා පිසාවසදිසො. සො සවෙ දුසියා කුච්ඡියං දුසජාතො ඉමානි එතස්ස අනුච්ඡිකානි ති සබ්බානි නං කිලිට්ඨකමානි කාරෙනති අන්තමසො පුපථ්ඨිකකමමං උපාදාය, සවෙ ඉඤ්චි හොති ඉමානි එතිස්සා අනුච්ඡිකානි ති සබ්බානි නං භජිගතතපවනාදීති කිලිට්ඨකමානි කාරෙනති. කුලගෙනෙ ජාතමපි බලිං සාධයමානා රුජපුරිසා ගෙනදුසි ති සඤ්ඤං කන්ධා බන්ධා ගව්න්තති කොතලවාපිගාමෙ මහාකුට්ඨමිකස්ස සරණී විය, එවං උපධිසමපතනිපට්ඨානිතතො විපාකං දුතුං අසකෙකානතානි උපධිවිපතනිං ආගමම විපව්වන්ති ති පජානාති.

අපරසාපි බහුති පාපකමානි හොනති. තානි කාලසමපතනියං සිතස්ස න විපවේයස්සං. සො පන එකෙන පාපකමෙතන කාලවිපතනියං දුරුජදුමනුස්සකාලෙ කසවෙ නිරුපේ දසවස්සායුකකාලෙ නිබ්බතො, යද පඤ්චගොරසා පච්ඡිජ්ජන්ති කුදුස්සකං අග්ගහොජනං හොති. කිඤ්චාපි මනුස්සලොකෙ නිබ්බතො මිගපසුසරිකබ්චිවෙකො පන හොති. එවරුපෙ කාලෙ කුසලස්ස විපව්වනොකාසො නඤ්ච එකන්තං අකුසලස්සෙව හොති. එවං කාලසමපතනිපට්ඨානිතතො විපාකං දුතුං අසකෙකානතානි කාලවිපතනිං ආගමම විපව්වන්ති ති පජානාති.

අපරසාපි බහුති පාපකමානි හොනති. තානි පයොගසමපතනියං සිතස්ස න විපවේයස්සං. සො පන පයොගවිපතනියං සිතො පාණානි පානාදීති දසඅකුසලකමානි කරොති. තමෙනං සහොසං ගහෙත්වා රඤ්ඤා දසෙත්තති. රුජා බහුති කමමකාරණානි කාරෙත්වා සාතාපෙනි, එවං පයොගසමපතනිපට්ඨානිතතො විපාකං දුතුං අසකෙකානතානි පයොගවිපතනිං ආගමම විපව්වන්ති ති පජානාති. එවං චතුර්ති සමපතනිති පට්ඨානිතං පාපකමමං විපාකං අදත්වා චතස්සො විපතනියො ආගමම දෙනති.

යථා හි කොවිදෙව පුරිසො කෙනවිදෙව කමෙතන රුජානං ආරුබ්බෙය්. අථස්ස රුජා ධානන්තරං දත්වා ජනපදං දදෙය්. සො තං සමමා පරිභුඤ්ජිතුං අසකෙකානෙතො මකකටෙන ගතිකභන්තපුටං විය භිජෙදෙය්. යස්ස යං යානං වා වාහනං වා දුසං වා දුසිං වා ආරුමං වා චන්ද්‍රං වා සමපන්තරුපං පස්සති සබ්බං බලකකාරෙන ගණෙහෙය්.

මනුස්සා රුජවල්ලභොති කිසුඬි වතතුං න සහකුණේය්‍යං. සො අසුසුද්ධස්ස චල්ලභතරස්ස රුජමහාමත්තස්ස විරුපේකියා, සො තං ගහෙඤා සුපොචිතං පොඨාපෙඤා භූමිං පිට්ඨියා සංසාපෙනොති කිකකඤ්ඤාපෙඤා රුජානං උපසඛිකම්ඤා අසුකො නාම තෙ දෙව! ජනපදං හිඤ්ඤති හි ගණ්ඨාපෙය්‍ය. රුජා බ්බකිනාගාරෙ බ්බකාපෙඤා අසුකො නාම කස්ස කිං අවහට නති නගරෙ හෙරිං වරුපෙය්‍ය. මනුස්සා ආගන්ඤා මය්‍යං ඉදං ගතිතං මය්‍යං ඉදං ගතිතනති විරුච සහස්සං උට්ඨාපෙය්‍යං. රුජා හියොසො මත්තාය කුඤ්ඤා නානප්ප කාරෙන තං බ්බකිනාගාරෙ කිලමෙඤා සාතාපෙඤා ගච්ඡති නං සුසානෙ ඡබ්බෙඤා සඛිලිකා ආහරඨාති වදෙය්‍ය. එවං සමපදම්ඤං දට්ඨබ්බං.

තස්ස හි පුරිසස්ස කොතවිදෙව කමෙත රුජානං ආරාධෙඤා ථානන්තරං ලභිකාලො විය පුථුජ්ජනස්සාපි කොතවිදෙව පුසුසු කමෙත සග්ගෙ නිබ්බතතාලො, තස්මිං ජනපදං හිඤ්ඤා මනුස්සානං සත්තකං ගණ්ඨනෙන කස්සවි කිසුඬි වතතුං අවිසභනකාලො විය ඉමස්මිමපි සග්ගෙ නිබ්බතෙන අකුසලස්ස විපච්චනොකාසං අලභන කාලො, තස්ස එකදිවසං එකස්මිං රුජවල්ලභතරෙ විරුජ්ඣිඤා තෙන කුඤ්ඤාන නං පොඨාපෙඤා රසෙද්දා ආරොචෙඤා බ්බකිනාගාරෙ බ්බකා පිතකාලො විය ඉමස්ස සග්ගතො චවිඤා නිරයෙ නිබ්බතතාලො, මනුස්සානං මය්‍යං ඉදං ගතිතං මය්‍යං ඉදං ගතිතනති විරුචකාලො විය තස්මිං නිරයෙ නිබ්බතෙන සබ්බාකුසලකම්මානං සන්තිපතිඤා ගහණ කාලො, සුසානෙ ඡබ්බෙඤා සඛිලිකානං ආහරණකාලො විය එකෙ කස්මිං කමෙම බිණේ ඉතරස්ස ඉතරස්ස විපාකො නිරයතො සිසං අනුක්ඛිපිඤා සකලකප්පං නිරයමති පච්චනකාලො, කප්පට්ඨිතික කමමඤ්ඤති කඤා එකකප්පං නිරයමති පච්චනකසත්තං තෙව එකො න දො න සතං න සහස්සං, එවං පච්චනකසත්තං කිර ගණනපඨං විනිවත්තා,

අපරසමමානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි ගතිවිපතනිපටි බාලානි න විපච්චන්ති ආදීසුපි එවං යොජනා වෙදිතබ්බා, ඉධෙ කම්මස්ස බහුති කල්‍යාණකම්මානි භොනති. තාති ගතිසම්පත්තියං සිතස්ස විපච්චෙය්‍යං. සො පත එකොත පාපකමෙත ගතිවිපතතියං නිරයෙ වා අසුරකායෙ වා නිබ්බතො. තාදිසෙ ව ථානෙ කුසලං විපාකං දාතුං න සකෙකාති. එකන්තං අකුසලමෙව සකෙකාති ති එවමස්ස තාති කම්මානි ගතිවිපතනිපටිබාලානි න විපච්චන්ති ති පජානාති.

අපරස්සාපි බහුති කල්‍යාණකම්මානි භොනති. තාති උපධි සම්පත්තියං සිතස්ස විපච්චෙය්‍යං. සො පත එකොත පාපකමෙත උපධිවිපතතියං පතිට්ඨිතො දුබ්බණ්ණො භොති පිසාවසදිසො, සො සවෙපි රුජකුලෙ නිබ්බතො පිතුඅවමයෙන කිං ඉමස්ස නිසීරිකස්ස රජේන්ද්‍රා? රජං න ලභති. සෙනාපතිගෙහාදීසු නිබ්බතොපි සෙනාපතිට්ඨානසෙට්ඨිට්ඨානාදීනි න ලභති.

ඉමයා පනත්සා විභවය. දීපරජවත්තු කපේනබ්බං. රජා කීර පුතෙකු ජාතෙ දෙවියා පසිදිනා වරං අදාසි. සා වරං ගතෙතා ඔපෙසි. කුමාරෙ සත්තංච වයාකාලෙව රජවිගණේ කුකකුටෙ යුජ්ඣා පෙසි. එකො කුකකුටො උපපතිනා කුමාරයා අකතිති හීන්දි. කුමාර මාතා දෙවි පුත්තයා පණණරසසොලසවයාකාලෙ රජුං වාරෙයාමි ති රජානං උපසඞ්ගමිනා ආග. දෙව! තුමෙහි කුමාරයා ජාතකාලෙ වරෙ දිනෙතා මයා සො ගතෙතා ඔපිනො ඉදුති නං ගණනාමි ති, සාධු දෙවි! ගණනාමි ති, මයා දෙව! තුමානං සත්තිකා කිඤ්චි අලභං නාම නාම ඉදුති පන මම පුත්තයා රජුං වාරෙමි ති, දෙවි! තව පුතෙතා අභිගිකලො න සකකා තයා රජුං දාතුනා, තුමෙහ මයා රුච්චනකං වරං දාතුං අසකෙකානතා කායමා වරං අදානා?ති, රජා අතිවිශ නිපජිලිය මාතො න සකකා තුයාං පුත්තයා සකලලභිකාදීපෙ රජුං දාතුං නාග දීපෙ පන ජිතකං උසාපෙතා වසතු ති නාගදීපං පෙසෙසි. සො දීපරජා නාම අගොසි. සචෙ වකඛුචිකලො නාභවිසා කියොජනසතිකෙ¹ සකලතමපණ්ණිදීපෙ සබ්බසමපත්තිපටිවාරං රජුං අලභිසා. එවං උපධිවිපත්තිපටිබාලානාති න විපච්චන්ති ති පජානාති.

අපරසාපි බහුති කල්‍යාණකමාති ගොනති. තාති කාලසමපත්තිං සීතයා විපච්චෙය්‍යං. සො පන එකෙන පාපකමෙමන කාලවිපත්තිං දුරුජ්ජමනුසාකාලෙ කසටෙ තිරොජේ අපපායුකෙ ගතිකොටිකෙ තිබ්බතෙතා තාදිසෙ ව කාලෙ කල්‍යාණකමං විපාකං දාතුං න සකෙකාති ති එවං කාලවිපත්තිපටිබාලානාති න විපච්චන්ති ති පජානාති.

අපරසාපි බහුති කල්‍යාණකමාති ගොනති. තාති පයොග සමපත්තිං සීතයා විපච්චෙය්‍යං. අයං පන පයොගවිපත්තිං සීතො පාණං හන්ති-පෙ-සබ්බං දුස්සීලං පුරෙති. තථා තෙන සද්ධං සමජාති කාතිපි කුලාති ආවාහවිවාහං න කරෙන්නි ඉපිටුතෙතා සුරුටුතෙතා අකබ්බතෙතා අයං පාපපුරිසොති ආරකා පටිවජ්ජන්ති කල්‍යාණ කමාති විපච්චිතුං න සකෙකානති. එවං පයොගවිපත්තිපටිබාලානාති න විපච්චන්ති ති පජානාති. එවං වතෙය්‍යා සමපත්තියො ආගමම විපාක දායකං කල්‍යාණකමං වතුති විපත්තිති පටිබාහිතතතා න විපච්චති.

අපරසාපි බහුති කල්‍යාණකමාති ගොනති. තාති ගතිවිපත්තිං සීතයා න විපච්චෙය්‍යං. සො පන එකෙන කල්‍යාණකමෙමන ගති සමපත්තිං යෙව නිබ්බතෙතා තත්ථයා තාති කමාති උපගන්ත්වා වාරෙන වාරෙන විපාකං දෙනති. කාලෙන මනුසාලොකෙ තිබ්බතො පෙනති කාලෙන දෙවලොකෙ, එවං ගතිවිපත්තිපටිබාහිතතතා විපාකං දාතුං අසකෙකානතාති ගතිසමපත්ති ආගමම විපච්චන්ති ති පජානාති.

අපරසාපි බහුති කල්‍යාණකමාති ගොනති. තාති උපධිවිපත්තිං සීතයා න විපච්චෙය්‍යං. සො පන එකෙන කල්‍යාණකමෙමන උපධි සමපත්තිං යෙව පතිට්ඨිතො අභිරුපො දය්‍යනීයො පාසාදිකො

මුඟවවිජ්ජදිසො, තස්ස උපරිසමපත්තියං ධීතත්තා කල්‍යාණකමානි විපාකං දීදන්ති. සචෙ රුජකුලෙ නිබ්බත්තති අඤ්ඤාසු ජෙට්ඨක භාතිකෙසු සන්තොසුපි එතස්ස අත්තභාවො සමිඤ්ඤො එතස්ස ඡතෙන උස්සාපිතෙ ලොකස්ස එසු භවිස්සති ති තමෙව රජෙජ අභිසිඤ්ඤති. උපරුජගෙහාදිසු නිබ්බත්තො පිතුඅවධයෙන ඔපරුජං සෙනා පතිට්ඨානං භණ්ඩාගාරිකව්ඨානං සෙට්ඨිට්ඨානං ලභති. එවං උපරි විපත්තිපටිබාහිතත්තා විපාකං දූතුං අසකෙකාන්තානි උපරිසමපත්තිං ආගම මිපව්වන්ති ති පජානාති.

අපරස්සාපි බහුති කල්‍යාණකමානි ගොන්ති. තානි කාල විපත්තියං ධීතස්ස න විපවෙය්‍යං. සො පන එකෙන කල්‍යාණකමෙමන කාලසමපත්තියං නිබ්බත්තො සුරුජසුමනුස්සකාලෙ, තාදිසාය කාල සමිඤ්ඤා නිබ්බත්තස්ස කල්‍යාණකමං විපාකං දෙති. තත්ත්වං මහා සොණ්ණේරස්ස චන්ද්‍රි කථෙතබ්බං. මුඟමණ්ඩිස්සභයෙ කිර විත්තල පබ්බතෙ ද්වාදසභිකක්‍රසභස්සානි පටිවිසන්ති. තථා තිස්සමහාවිහාරෙ, විසුපි මහාවිහාරෙසු තිණණං වස්සානං එකරත්තමෙව වටං¹ මහාමුසි කායො බාදිනිං ප්‍රසමත්තමෙව ඔපෙසුං. විත්තලපබ්බතෙ භික්‍රසභෙසා තිස්සමහාවිහාරෙ වටං¹ වන්තිස්සති තත්ථ ගන්ත්වා වසිස්සාමා ති විහාරතො නික්කම්. තිස්සමහාවිහාරෙපි භික්‍රසභෙසා විත්තලපබ්බතෙ වටං¹ වන්තිස්සති තත්ථ ගන්ත්වා වසිස්සාමා ති විහාරතො නික්කම්. උභතොපි එකිස්සා ගමභීරුකඤ්ඤාය නීරෙ සමාගතා පුට්ඨිනිං වටස්ස විණ්ණාවං ඤ්ඤා තත්ථ ගන්ත්වා කිං කරිස්සාමා ති වතුච්ඡිසති භික්‍රසභස්සානි ගමභීරුකඤ්ඤාවනං පටිසිනිං නිසිදිනිං නිසිත්තනිහාරෙනෙව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බාධංසු.

පච්ඡාභයෙ ප්‍රිපසන්තෙ භික්‍රසභෙසා සක්කං දෙවරුජානං ගහෙත්වා ධාතුයො සංභරිත්වා වෙතියං අකාසි. මුඟමණ්ඩිස්සවොරෙපි ජනපදං විඤ්ඤාසෙසි. සභෙසා සන්තිපතිත්වා මනෙත්තා වොරං පටිබාහතු ති සක්කස්ස සන්තිකං අට්ඨ ථෙරෙ පෙසෙසි. සකෙකා දෙවරුජා මයා භන්තෙ! උපපන්නො වොරෙ න සක්කා පටිබාහිතුං සභෙසා පරසමුඤ්ඤං ගට්ඨතු අහං සමුඤ්ඤාකං කරිස්සාමි ති, සභෙසා සබ්බදිසානි නාගදිපං ගන්ත්වා ජමුකොලපටිතෙ තිගුමිකං මහාඋච්චං බක්ඛාපෙසි. එකා භුමිකා උදකෙ මසිදි. එකිස්සා භික්‍රසභෙසා නිසින්නො. එකිස්සා පත්ත විවරති ඔපට්ඨංසු. සංයුත්තභාණකපුත්‍රසිවන්තෙරෙ ඉසිදත්තන්තෙරෙ මහාසොණන්තෙරෙ ති තයො ථෙරු තාසං පරිසානං පාමොක්ඛා, තෙසු ද්වෙ ථෙරු මහාසොණන්තෙරං ආහංසු ආවුසො! මහාසොණ! අභිරුහ මහාඋච්චන්ති, තුලෙහ පන භන්තෙ!ති, ආවුසො! උදකෙ මරණමපි ථලෙ මරණමපි එකමෙව න මයං ගමිස්සාම තං නිස්සාය පන අනාගතෙ සංසතස්ස පට්ඨෙඤ්ඤි ඔස්සති ගට්ඨිත්වා ආවුසො!ති, තාහං භන්තෙ! තුලෙහසු අගට්ඨන්තෙසු ගමිස්සාමි ති යාව තතියං කථෙත්වාපි ථෙරං ආරෙපෙත්වා අසකෙකාන්තා නිව්වන්තිංසු.

අපි මුලසිවසේරේ ඉසිදත්තයෝදා අත අප්පියෝ! ඉසිදත්තයෝදා අතාගතෙ මහාසෝභයෝදා නිසාය සාසනපවෙණි ධර්මයා මා බො නං හත්තො විසාපේති ති, තුමෙහ පන හත්තා! ති, අහං මහා වෙතියං වන්දියාමි ති දො ථෙරෙ අනුසාසිතො අනුපුබ්බන වාරිකං වරන්තො මහාවිහාරං සමපාපුණි. තස්මිං සමයෙ මහාවිහාරෙ සුඤ්ඤා, වෙතියංභිගණේ ඵරණො ජාතො. වෙතියං ගවෙතියි පරිවාරිතං සෙවා ලෙන පරියොනඤ්ඤං. ථෙරෙ ධර්මානකමුඤ්ඤං නිපට්ඨාකාරං දසෙන්නො විය මහාවෙතියං වන්දිතො පච්ඡිද්ධියා සාලං පවිසිතො ඔලොකෙන්නො ඵවරුපස්ස නාම ලාභගායසංගප්පත්තස්ස සරිරධාතු වෙතියංචානං¹ අනාථං ජාතන්ති විනාශමානො නිසීදි.

අප්පියෝදෙ රුකෙහි අභිවන්තො දෙවතා අද්ධිකමනුස්සරුපෙන තණ්හිලනාප්පිඤ්ඤා භුලපිණ්ඩඤ්ඤා අද්ධිය ථෙරස්ස සත්තිකං ගන්තො කන්තං ගච්ඡති හත්තො? ති. අහං දක්ඛිණදිසං උපාසකො ති, අහමපි තස්සෙව ගන්තොකාමො සහ ගච්ඡාමි හත්තො! ති, අහං දුබ්බලො තව ගතියා ගන්තං න සක්ඛියාමි ති. පුරන්තො ගච්ඡ උපාසකො! ති, අහමපි තුමානං ගතියා ගමියාමි ති ථෙරස්ස පත්තවිවරං අග්ගභෙසි. තිස්සවාපි පාළිං ආරුලුකකාලෙ ව පත්තං ආහරුපෙතො පානකං කන්තො අද්ධිය. ථෙරස්ස පිතමත්තෙ යෙව බලමන්තො සණ්ඨාති. දෙවතා පඨවිං සඞ්ඛි පිතො වෙණ්ණනදීසත්තිකෙ ඵනං ඡරිතවිහාරං පතො ථෙරස්ස වසනංචා නං පටිජග්ගිතො අද්ධිය. පුන දිවසෙ ථෙරෙන මුඛෙ ධොවිතමත්තෙ යාගුං පවිතො අද්ධිය. යාගුං පිතස්ස හත්තං පවිතො උපනාමෙසි. ථෙරෙ තුස්සං ධර්මෙ උපාසකො ති පත්තං හත්තෙන පිදති. අහං න දුරං ගමියාමි ති දෙවතා ථෙරස්සෙව පත්තෙ හත්තං පක්ඛිපිතො කතහත්ත කිවචස්ස ථෙරස්ස පත්තවිවරමාදිය ගමනමග්ගං පටිපත්තො පඨවිං සඞ්ඛිපිතො ජජ්ජරනදීසත්තිකං නෙතො හත්තො! ඵනං පණ්ණබ්බදක මනුස්සානං වසනංචානං බුමො පඤ්ඤායති අහං පුරන්තො ගමියාමි ති. ථෙරං වන්දිතො අත්තන්තො හවන් අගමාසි. ථෙරෙ සඞ්ඛිමපි හග්ගාලං පණ්ණබ්බදකමනුස්සෙ නිසාය වසි.

ඉසිදත්තයෝදෙපි අනුපුබ්බන වාරිකං වරන්තො අලුජනපදං සමපාපුණි. තත් මනුස්සා නාතිපක්කොති මබ්බකථලාති භික්ඛුනො අවසිං අද්ධිය තවං ඡරෙතිතො අගමංසු. ථෙරෙ අප්පියෝ! මහාසෝභ! භික්ඛා භාරෙ පඤ්ඤායති ති වතො පත්තවිවරං ආහරුපෙතො විවරං පාරුපිතො පත්තං නිගරිතො අවසාසි. තරුණදුරකා ථෙරං සීතං දිස්වා ඉමිතා කොච අන්තො හවිසාති ති වාලුකං පුඤ්ඤිතො මබ්බකථලතවං පත්තෙ පක්ඛිපිතො අදංසු. ථෙරං පරිභුඤ්ජංසු. සත්තාගමන්තං සො යෙව ආහාරෙ අහොසි. අනුපුබ්බන වොරියස්සරං සමපාපුණිංසු. මනුස්සා කුමුදුති ගගෙතො කුමුදන්තාලෙ ඡරෙතිතො අගමංසු. ථෙරෙ අප්පියෝ! මහාසෝභ! භික්ඛාභාරෙ පඤ්ඤායති ති වතො පත්තවිවරං ආහරුපෙතො

විවරං පාරුපිත්තං පතතං නිගරිත්තං අට්ඨාසි. ගාමදුරකා කුමුදනාලෙ
සොධෙත්තං පතෙන පක්ඛිපිත්තං අදංසු. ථෙරු පරිභුඤ්ජංසු. සත්තාන
මත්තමෙව සො ආහාරෙ අහොසි. අනුපුබ්බික වරන්තා පණ්ණ
බාදකමනුස්සානං වසනට්ඨානෙ එකං ගාමදාරං සමපාපුණ්ණිසු.
තත් එකිස්සා දුරිකාය මානාපිතරෙ අරඤ්ඤං ගවස්න්තා සචෙ කොචි
අයොසා ආගවස්ති කත්ථචි ගන්තුං මා අදුසි අයස්සා වසනට්ඨානං
ආවිකේශයොසි අමොති ආහංසු. සා ථෙරෙ දිස්සා පතතං ගගෙත්තා
නිසීදුපෙසි. ගෙගෙ බඤ්ඤජාති නාම තත්ථි. වාසිං පත ගගෙත්තා
ගුඤ්ඤවොවරුකකිත්තවං ගුඤ්ඤලතාපතෙනති සද්ධිං එකතොව
කොටෙත්තා තයො පිණේඛි කත්තා එකං ඉසිදත්තතේරස්ස එකං
මහාසොණතේරස්ස පතෙන උපෙත්තා අතිරේකපිණ්ණං ඉසි
දත්තතේරස්ස පතෙන උපෙත්තාමිති හත්ථං පසාරෙසි. හත්ථො පරි
වතතිත්තා මහාසොණතේරස්ස පතෙන පතිට්ඨාපෙසි. ඉසිදත්තතේරෙ
බ්‍රාහ්මණතිස්සහගෙ ගුඤ්ඤවොවපිණේඛි විපාකද්‍රව්‍යකාමමං දෙසකාල
සමපද්‍රව්‍ය කිව්වමාණං විපාකං දස්සති ති ආහ. තෙ තං පරිභුඤ්ජිත්තා
වසනට්ඨානං අගමංසු. සාපි අරඤ්ඤතො ආගන්තානං මානාපිත්තං
ආවිකම් දො ථෙරු ආගතා තෙසං මෙ වසනට්ඨානං ආවිකම් තත්ති,
තෙ උභොපි ථෙරුනං සන්තිකං ගන්තා වන්දිත්තා හන්තො! යං මයං
ලහාම තෙන තුලෙන පටිජගතිස්සාම ඉධෙව වසථා ති පටිඤ්ඤං
ගණිතංසු ථෙරු පි සබ්බහයකාලං තෙ උපතිස්සාය වසිංසු.

බ්‍රාහ්මණතිස්සවොරෙ මතෙ පිතුමහාරුජා ජන්තං උස්සාපෙසි. හයං
වුපසන්තං ජනපදෙ සමපුණේණා ති සුත්තා පරසමුද්දතො හිකුසුසෙසො
නාවාසං මහාතිත්ථපට්ටනෙ ඔරුක්ක මහාසොණතේරෙ කහං වසති ති
පුච්ඡිත්තා ථෙරස්ස සන්තිකං අගමාසි. ථෙරෙ පඤ්චසතහිකුපරිවාලෙ
කාලකගාමෙ මණ්ඩලාරුමවිහාරං සමපාපුණ්ණි. තස්මිං සමයෙ කාලක
ගාමෙ සත්තමත්තාති කුලසතාති පටිවසන්ති. රත්තිහාගෙ දෙවතා
ආභිණ්ඩිත්තා මහාසොණතේරෙ පඤ්චසතහිකුපරිවාලෙ මණ්ඩලාරුම
විහාරං පතොනා එකෙකො නවහත්ථන සාවකෙන සද්ධිං එකෙකකහා
පණ්ණසතකං පිණ්ණිපාතං දෙතු ති මනුස්සෙ අවොවුං. පුත දිවසෙ ව
ථෙරු කාලකගාමං පිණ්ණිය පටිසිංසු. මනුස්සා නිසීදුපෙත්තා යාගුං
අදංසු. මණ්ඩලාරුමවාසී තිස්සගුතිත්තේරෙ සබ්බතේරෙ හුත්තා
නිසීදි. එකො මහාඋපාසකො තං වන්දිත්තා හන්තො! මහාසොණතේරෙ
නාම කතරෙ ති පුච්ඡි. තෙන සමයෙන ථෙරෙ නවකො¹ හොති
පරිගෙන නිසින්නො. ථෙරෙ හත්ථං පසාරෙත්තා මහාසොණො නාම
එස උපාසකා! ති ආහ. උපාසකො තං වන්දිත්තා පතං ගණන්ති. ථෙරෙ
න දෙති. තිස්සගුතිත්තේරෙ ආවුසො! සොණ! යථා තිං න ජානාසි
මයමපි එවමෙව න ජානාමි පුඤ්ඤවන්තානං දෙවතා පරිපාවෙනති
පතං. වුඤ්ඤ සමුහමාරිතං සබ්බහං කරෙති ති ආහ. ථෙරෙ පතං
අදුසි. මහාඋපාසකො පතං ආද්‍රව්‍ය ගන්තා කහාපණ්ණසතකස්ස

පිණිපාතය පුරේනා නවහත්සාවකට ආධාරකය කළා ආහරේනා ඵෙරයා ගනේ ඵපෙසි. අපරේපි උපාසකෝ ඵෙරයා නි සතත සාවක සතානි සතත ව පිණිපාතසතානි ඵෙරයෝව අදංසු. ඵෙරේ හිකුචු සබ්බසං සංවිහාරං කළා අනුපුබ්බත මහාවිහාරං පාපුණ්ණිකා මුඛං බොවිතා මහාබොධිං වන්දිතා මහාවෙනියං වන්දිතා ථූපාරාමේ සිතො විවරං පාරුපිතා හිකුචුසබ්බපරිවාරේ දකිණිණ්ඩාරෙන නගරං පවිසිතා ආරතො යාව චලඤ්ඤකසාලා එතස්මිං අනතරේ සට්ඨි කසාපණග්ගනකං පිණිපාතං ලුඞි. තතො පට්ඨාය පත සකකාරයා පමාණං තත්ථි.

එවං කාලවිපතනියං මධුකඵලතතවොපි කුමුදනාලිපි දුලලහා ජාතා. කාලසම්පතනියං එවරුපො මහාලාහො උදපාදි වතතබ්බක නිත්‍රොධන්දරයාපි සාමණේරකාලෙ බ්‍රාහ්මණනියස්ස හං උදපාදි. සාමණේරේ ව උපජ්ඣායො වස්ස පරසමුද්දං නාගමංසු. පණණ්ඩාදක මනුස්සෙ උපතියාය වසියාමා නි පච්චන්තාතිමුඛා අගෙසුං. සාමණේරේ සතතාගමනං අනාහාරේ හුතා එකස්මිං ගාමට්ඨානෙ තාලරුකේ තාලපකකං දිස්වා උපජ්ඣායං ආග හන්තො! ඵොකං ආග මෙඵ තාලපකකං පානෙස්සාමි ති, දුබ්බලොසි තිං සාමණේර! මා අහි රුහි ති, අහිරුහිස්සාමි හන්තො ති බුද්ධකවාසිං ගගෙතො තාලං ආරුක්ක තාලපිණ්ණිං ඡන්දිතුං ආරහි. වාසිඵලං තිකුම්භිකා භූමියං පති. ඵෙරේ වින්තෙසි අයං කිලන්තොව රුක්කං ආරුද්දො තිං හු බො ඉදුති කරියාති? ති, සාමණේරේ තාලපණ්ණං ඵාලෙතො වාසිදණ්ඩකො බන්ධිතො සට්ටන්තො සට්ටන්තො භූමියං පානෙතො හන්තො! සාධු වතස්ස සචේ වාසිඵලං එත්ථ පවෙසෙය්‍යාථා ති ආග. ඵෙරේ උපායසම්පන්නො සාමණේරේ ති වාසිඵලං පවෙසෙතො අදුසි. සො වාසිං උකිපිතො තාල ඵලාති පානෙසි. ඵෙරේ වාසිං පානාපෙතො පට්ටිතො ගතං තාලඵලං ඡන්දිතො සාමණේරං ඔතිණ්ණකාලෙ ආග සාමණේර! තිං දුබ්බලො ඉදං තාව බාදුති ති, නාහං හන්තො! තුමෙහි අබාදිතෙ බාදියාමි ති වාසිං ගගෙතො තාලඵලාති භිඤ්ඤා පතතං නිහරිතො තාලමිඤ්ජං පකිපිතො ඵෙරයා දතො සයං බාදි. යාව තාලඵලාති අගෙසුං තාව තත්ථව වසිතො ඵලෙසු ඛිණ්ණෙසු අනුපුබ්බත පණ්ණබාදකමනුස්සානං වස නට්ඨානෙ එකං ඡන්ධිතවිහාරං පවිසිංසු.

සාමණේරේ ඵෙරයා වසනට්ඨානං පටිජ්ගති. ඵෙරේ සාමණේරයා ඔවාදං දතො විහාරං පාවිසි. සාමණේරේ අනායතනෙ නට්ඨානං අතත භාවානං පමාණං තත්ථි බුද්ධානං උපට්ඨානං කරියාමි ති වෙනියබ්බණං ගතො අපපහරිතං කරෙති. සතතාගමනං තිරහාරතාය පවෙධ මානො පතිතො නිපන්නකො ව තිණාති උදාරති. එකච්ච ව මනුස්සා අරඤ්ඤ වරන්තා මධුං ලභිතො දුරුති වෙච සාකපණ්ණඤ්ච ගගෙතො තිණ්ඩලනසඤ්ඤාය මිගො හු බො එසො? ති සාමණේරයා සතතිකං ගතො තිං කරෙසි සාමණේරං? ති ආහංසු. තිණ්ඩලානි ගණ්ණාමි උපාසකා ති, අඤ්ඤාපි කොපි අත්ථි හන්තො! ති. ආම උපාසකා'

උපජ්ඣායෝ මෙ අනෙතාගබ්භනී, මහාථේරස්ස දන්තා බාදෙය්‍යාසි
 හනෙන! තී සාමණේරස්ස මට්ඨං දන්තා අත්තනො වසනට්ඨානං ආවික්ඛිතා
 මයං සාබාහවිතා කරුණන්තා ගමිස්සාම එතාග සඤ්ඤාය ථේරං ගහෙතා
 ආගවෙජ්ජයාසි අය්‍යා! තී වන්තා අගමංසු, සාමණේරේ මට්ඨං ගහෙතා
 ථේරස්ස සන්තිකං ගතන්තා ඛතී උන්තා වන්තමි හනෙන! තී ආහ, ථේරේ
 සාමණේරේ ජීවත්ථාය අනුඛය්‍යමානො ආගතො හවිස්සති තී තුණ්හි
 අහොසි. සො පුත්තපි වන්තමි හනෙන! තී ආහ, කසමා සාමණේර! දුබ්බල
 හික්කුන්තං සුඛෙන නිපජ්ජතුං න දෙසී තී, ආරං විවරිතුං සාරුප්පං
 හනෙන! තී ථේරේ උට්ඨතීන්තා ආරං විවරිතා කිං තෙ සාමණේර!
 ලභ්භනති ආහ මනුස්සෙහි මට්ඨ දිත්තං බාදිතුං සාරුප්පං හනෙන! තී,
 සාමණේර! එව මෙව බාදිතුං කිලමිස්සාම පානකං කන්තා පිවිස්සාමා තී,
 සාමණේරේ පානකං කන්තා අද්දසී. අථ නං ථේරේ මනුස්සානං වස
 නට්ඨානං පුච්ඡසී සාමණේර! තී ආහ, සයමෙව ආවික්ඛංසු හනෙන! තී,
 සාමණේර! පාතොව ගවජන්තා කිලමිස්සාම අජේච ගමිස්සාමා තී
 පත්තවිවරං ගණ්ඨාපෙත්වා නික්කමි. තෙ ගතන්තා මනුස්සානං වසනට්ඨා
 නස්ස අවිදුරේ නිපජ්ජංසු. සාමණේරේ රත්තිභාගෙ විනෙතසි මයා
 පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය ගාමනෙත අරුණං නාම න උට්ඨාපිත
 පුබ්බන්ති, සො පත්තං ගහෙතා අරුණං උට්ඨාපෙතුං අරඤ්ඤං
 අගමාසි. මහාථේරේ සාමණේරං නිපත්තට්ඨානෙ අපස්සන්තො මනුස්ස
 බාදකෙහි ගතීතො හවිස්සති තී විනෙතසි. සාමණේරේ අරඤ්ඤං
 අරුණං උට්ඨාපෙත්වා පතෙතන උදකඤ්ච දන්තකට්ඨඤ්ච ගහෙතා
 ආගමි. සාමණේර! කුතං ගතොසී මහලුකතීක්කුන්තං තෙ විතකෙතා
 උපපාදිතො දණ්ඩකමමං ආහරන්ති, ආහරිස්සාමි හනෙන! තී, ථේරේ
 මුඛං ධොවිතා විවරං පාරුපි. උභොපි මනුස්සානං වසනට්ඨානං
 අගමංසු. මනුස්සාපි අත්තනො පරිභොගං කන්දමුලථලපණ්ණං
 අදංසු. ථේරේපි පරිභුඤ්ජිතා විහාරං අගමාසි. සාමණේරේ උදකං
 ආහරිතා පාදෙ ධොවාමි හනෙන! තී ආහ, සාමණේර! තිං රත්තීං කුතීං
 ගතො අමහාකං විතකකං උපපාදෙසී තී, හනෙන! ගාමනෙත මෙ
 අරුණං න උට්ඨාපිතපුබ්බං අරුණ්ඨාපනත්ථාය අරඤ්ඤං අගමාසිනති,
 සාමණේර! න තුග්ගං දණ්ඩකමමං අනුච්ඡවිකං අමහාකං අනුච්ඡවිකන්ති
 වන්තා ථේරේ තස්මිං යෙව ආනෙ වසී. සාමණේරස්ස ව සඤ්ඤං
 අද්දසී මයං තාව මහලුකා ඉදං නාම හවිස්සති තී න සකකා ජාතිතුං
 තිං අත්තානං රක්කෙය්‍යාසී තී, ථේරේ කීර අනාගාමී, නං අපර
 භාගෙ මනුස්සබාදකා බාදිංසු. සාමණේරේ අත්තානං රක්ඛිතා හයෙ
 වුපසනෙත තථාරුපෙ ආනෙ උපජ්ඣං ගාහාපෙත්වා උපසමපන්නො
 බුද්ධවචනං උග්ගහෙතා තිපිටකධරේ හුන්තා වත්තබ්බකතිශ්‍රොධරේරේ
 නාම ජාතො. පිතුමහාරජා රජජං පටිපජ්ජී. පරසමුද්දා ආගතාගතා
 හික්කු කහං වත්තබ්බකතිශ්‍රොධරේරේ? කහං වත්තබ්බකතිශ්‍රො
 ධරේරේ? තී පුච්ඡිතා තස්ස සන්තිකං අගමංසු. මහාතීක්කුසබ්බො ථේරං
 පරිවාරෙසී. සො මහාතීක්කුසබ්බපරිවුත්තො අනුපුබ්බෙත මහාවිහාරං

පඤ්ඤා මහාබෝධිං මහාවේදිං පුපාරාමස්ස චන්දිකා නගරං පාඨසී. යාවදකම්මණ්ණාදාං ගච්ඡන්තස්සෙව නවස්ස ආනෙස්ස තිව්වරං උපපජ්ඣි. අනෙතානගරං පටිට්ඨකාලතො පට්ඨාය මහාසකකාගේ උපපජ්ඣි.

ඉති කාලවිපතතියං තාලඵලකඤ්චුලපණ්ණමි දුලලහං ජාතං කාලසමපතතියං එවරුපො මහාලාහො උපපන්නොති, එවං කාල විපතතිපටිබාහිතතතා විපාකං දූදාං අසකෙකානතාති කාලසමපතතිං ආගමම විපට්ඨනති ති පජානාති.

අපරසාපි බහුති කල්‍යාණකමානි හොනති. තාති පයොග විපතතියං සීතස්ස න විපට්ඨය්‍යං. සො පන එකෙන කල්‍යාණකමෙතන සමාපයොගෙ පතිට්ඨිතො තිණ්ණි සුචරිතාති පුරෙති පඤ්චසීලං දසසීලං රකකති. කාලසමපතතියං නිබ්බතතස්ස රුජානො සබ්බාලඤ්ඤාර පතිමණ්ඩිතා රුජකඤ්ඤයො එතස්ස අනුච්ඡිකා ති පෙසෙනති. යානවාහනමණ්ණිසු වණ්ණරජතාදිහෙදං තං තං පණ්ණාකාරං එතස්ස අනුච්ඡිකනති පෙසෙනති. පබ්බජ්ජපගතොපි මහායසො හොති මහානුභාවො, තත්‍රිදං වජ්ඣි:-

කුටකණ්ණරුජා කිරි ගිරිගාමකණ්ණවාසිකං චූළිසුධමමනේරං මමායති. සො උපලවාසියං වසමානො ථේරං පුකෙකාසාපෙසි. ථේරෙ ආගතො මාලාරුමවිහාරෙ වසති. රුජා ථේරස්ස මාතරං පුච්ඡි ථේරෙ කිං පියායති? ති. කඤ්ඤං මහාරුජා! ති, රුජා කඤ්ඤං ගාභා පෙඤ්ඤා විහාරං ගතො ථේරස්ස දදමානො මුඛං ඔලොකෙතො නාසකම්. සො තිකකිඤ්ඤා ව බහිපරිවෙණෙ දෙවිං පුච්ඡි කිදිසො ථේරෙ? ති, ඤං පුරිසො නුඤ්ඤා ඔලොකෙතො න සකෙකාසි අහං කථං සකම්ඤ්ඤාමි? නාහං ජානාමි කිදිසො ති, රුජා මම රටෙහි බලිකාරකං ගහපතිපුත්තං ඔලොකෙතො න විසභාමි මහත්තං වත හො! බුද්ධි සාසනං නාමං ති අපෙඨාසෙසි. තිපිටකවුළුනාගනේරමපි මමායති. තස්ස අභිතුලියං එකා පිළිකා උට්ඨති රුජා ථේරං පසයිස්සාමි ති විහාරං ගතො බලවපෙමෙන අභිතුලිං මුඛෙන ගණ්හි. අනෙතා මුඛෙ යෙව පිළිකා හිත්තා. පුබ්බලොහිතං අනුට්ඨිතිඤ්ඤා ථේරෙ සිනෙහෙන අමතං විය අඤ්ඤාගරි. සො යෙව ථේරෙ අපරභාගෙ මරණමස්සෙව තිපජ්ඣි. රුජා ගතො අසුවිකපලලකං සිසෙ යපෙඤ්ඤා ධම්මසකටස්ස අකෙඤ්ඤා හිජ්ජති අකෙඤ්ඤා හිජ්ජති ති පරිදෙවමානො විවරි. පඨවිස්සරස්ස අසුවි කපලලකං සිසෙන උකම්පිඤ්ඤා විවරණං නාම කස්ස ගතමග්ගො, සමමා පයොගස්ස ගතමග්ගො ති එවං පයොගවිපතතිපටිබාහිතතතා විපාකං දූදාං අසකෙකානතාති පයොගසමපතතිං ආගමම විපට්ඨනති ති පජානාති.

එවං වතුති විපතතිති පටිබාහිතං කල්‍යාණකමමං විපාකං අදඤ්ඤා වතස්සා සමපතතියො ආගමම දෙති. තත්‍රිදං භූතමත්ථං කඤ්ඤා ඔපමම:-

එකො කිරි මහාරුජා එතස්ස අට්ඨමස්ස අපමනෙන කුරුකිඤ්ඤා තං බක්කිනාගාරෙ බක්කාපෙසි. තස්ස ඤාතකා රඤ්ඤා කුද්ධිගාවං ඤාති කිඤ්ඤා අවඤ්ඤා වණ්ණකොපෙ විගතෙ රුජානං තස්ස

තිරපරුබහාවං ජාතාපෙසුං. රුජා මුඤ්චිත්වා තස්ස ධාන්තතරං පටිපාකතීකං අකාසි. අපිස්ස තතො තතො ආගච්ඡන්තානං පණ්ණාකාරුතං පමාණං නාහොසි. මනුස්සා සමපට්ච්ඡතුං නාසකංසු.

තත්ථ රඤ්ඤාදා අපමතතකෙන කුප්ඤ්චිත්වා තස්ස බක්ඛිනාහාරෙ බක්ඛාපිතකාලො විය පුප්ථජ්ජනස්ස තිරයෙ නිබ්බත්තකාලො, අපිස්ස ඤාතකෙති රුජානං සඤ්ඤාපෙත්වා ධාන්තතරස්ස පටිපාකතීකකරණකාලො විය තස්ස සග්ගෙ නිබ්බත්තකාලො, පණ්ණාකාරං සමපට්ච්ඡතුං අසමන්තාලො විය වතස්සා සමපත්තියො ආගම කල්‍යාණකමානං දෙවලොකතො මනුස්සලොකං මනුස්සලොකතො දෙවලොකනති එවං සුබ්බධානතො සුබ්බධානමෙව නෙත්වා කප්පසතසග්ගස්ස සුබ්බවිපාකාදත්වා නිබ්බාණසමාපනං වෙදිතබ්බං.

එවං තාව පාලිවසෙනෙව දුතියං බලං දිපෙත්වා පුත අහොසි කමමං අහොසිකමමවිපාකොති ඉමිනා සට්ඨමනිදුතයෙනාපි දිපෙතබ්බං. තත්ථ අහොසිකමමනති අතීතෙ ආයුහිතං කමමං අතීතෙ යෙව අහොසි. යෙන පත අතීතෙ විපාකො දිනෙතා නං සක්ඛිය අහොසි කමමවිපාකො ති වුත්තං, දිට්ඨබ්බමවෙදනීයාදීසු පත බහුසුපි ආයුහිතෙසු එකං දිට්ඨබ්බමවෙදනීයං විපාකං දෙති සෙසාති අවිපාකාති, එකං උපපජ්ජවෙදනීයං පටිසක්ඛිං ආකඤ්ඤාති සෙසාති අවිපාකාති, එකෙනානන්තරයෙන තිරයෙ උපපජ්ජති සෙසාති අවිපාකාති, අට්ඨසු සමාපත්තිසු එකාය බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තති සෙසා අවිපාකා, ඉදං සක්ඛිය නාහොසිකමමවිපාකොති වුත්තං. යො පත බහුමපි කුසලාකුසලං කමමං කත්වා කල්‍යාණමිත්තං නිස්සාය අරහත්තං පාපුණාති? එතස්ස කමමවිපාකො නාහොසි නාම, යං අතීතෙ ආයුහිතං එතරති විපාකං දෙති නං අහොසිකමමං අත්තිකමමවිපාකො නාම, යං පුරිමනගෙනෙව අවිපාකතං ආපජ්ජති නං අහොසිකමමං නත්තිකමමවිපාකො නාම, යං අතීතෙ ආයුහිතං අනාගතෙ විපාකං දස්සති නං අහොසිකමමං භවිස්සතිකමමවිපාකො නාම, යං පුරිමනගෙනෙව අවිපාකතං ආපජ්ජස්සති නං අහොසිකමමං න භවිස්සති කමමවිපාකො නාම, යං එතරති ආයුහිතං එතරති යෙව විපාකං දෙති නං අත්තිකමමං අත්තිකමමවිපාකො නාම, යං පුරිමනගෙනෙව අවිපාකතං ආපජ්ජති? නං අත්තිකමමං නත්තිකමමවිපාකො නාම, යං එතරති ආයුහිතං අනාගතෙ විපාකං දස්සති නං අත්තිකමමං භවිස්සති කමමවිපාකො නාම, යං පුරිමනගෙනෙව අවිපාකතං ආපජ්ජස්සති නං අත්තිකමමං න භවිස්සතිකමමවිපාකො නාම, යං සග්ගෙ අනාගතං විපාකො පිස්ස අනාගතො නං භවිස්සතිකමමං භවිස්සතිකමමවිපාකො නාම, යං සග්ගෙ භවිස්සති පුරිමනගෙනෙව අවිපාකතං ආපජ්ජස්සති නං භවිස්සතිකමමං න භවිස්සතිකමමවිපාකො නාම, ඉදං කථාගතස්සා ති ඉදං සබ්බෙති පි එතෙති ආකාරෙති නාමගතස්ස කමමනන්තරවිපාකනන්තර ජානනඤ්ඤාණං අකමපියට්ඨන දුතියබලං වෙදිතබ්බනති,

දුතියබලනිශ්ලේෂො.

තනියබලනිදෙදෙන මගෙහි නි වා පටිපදා නි වා කමමසෙවෙනං
තාමං, නිරසයාමිති නි ආදිසු නිරසාදටෙන්න නිරතීඅනෙන්න ව
නිරසෙ, උභං අනුගතවා නිරසං අසුනිතාති නිරවන්තා, නිරවන්තා
යෙව නිරවන්තයෙති, පෙනතාය පෙනති, ඉතො පෙවව ගතභාවෙනා නි
අනෙ, පෙනති යෙව පෙනතිවිසයො, මනස්ස උස්සන්තතාය මනුස්සා,
මනුස්සා ව මනුස්සලොකො, දිබ්බතති පසුඛති කාමගුණෙති අබ්
මතතාය වා ආනාසමපතතියා නි දෙවා, දෙවා ව දෙවලොකො, වාණං
වුච්චති තණ්හා තං තුඤ්ඤතා නි නිබ්බාණං, නිරසං ගවන්ති නි නිරසගාමී,
ඉදං මග්ගං සකිංය වුතතං. පටිපදා පන නිරසගාමිති තාම හොති. සෙස
පදෙසුපි එසෙව තයො,

ඉදං සබ්බෙපි පටිපදං තථාගතො පජානාති. කථං? සකලගාමවාසී
කෙසුපි හි එකතො එකං සුකරං වා මිගං වා ජීවිතා වොරොපෙනොසු
සබ්බෙසෙව වෙනතා පරස්ස ජීවිතින්ද්‍රියාරමණා ව හොති. තවපන
කමං තෙසං ආයුහනකකුණෙ යෙව තානා හොති. තෙසු හි එකො ආද
රෙන ඡන්දජාතො කුරුති එකො එහි කමපි කුරුති නි පරෙති නිපපිළි
තතා කුරුති. එකො සමානවන්දෙසු විය හුන්වා අපට්ඨානියමානො
විවරති. තෙසු එකො තෙනෙව කමෙතන නිරසෙ නිබ්බතතති. එකො
නිරවන්තයෙතිං, එකො පෙනතිවිසයෙ, තං තථාගතො ආයුහනකකු
ණෙයෙව ඉමිතා නිහාරෙන ආයුහිතතතා එස නිරසෙ නිබ්බතතිස්සති
එස නිරවන්තයෙතිං එස පෙනතිවිසයෙ නි පජානාති. නිරසෙ
නිබ්බතතමානවපි එස අට්ඨසු මහානිරසෙසු නිබ්බතතිස්සති එස
සොලසසු උස්සදනිරසෙසු නිබ්බතතිස්සති නි පජානාති. නිරවන්ත
යෙතිං නිබ්බතතමානවපි එස අපාදකො භවිස්සති එස දිපාදකො එස
චතුපාදකො එස බසුපාදකො නි පජානාති. පෙනතිවිසයෙ නිබ්බතත
මානවපි එස නිජ්ඣාමතණිකො භවිස්සති එස බුපිපාසිකො එස
පරදතතුපජීවිති පජානාති. තෙසු ව කමෙතසු ඉදං කමං පටිසන්ධිං
ආකඤ්ඤාං න සකිංයති දුබ්බලං දින්නාය පටිසන්ධියා උපට්ඨවෙපනකං
භවිස්සති නි පජානාති.

තථා සකලගාමවාසීකෙසු එකතො පිණ්ඩපාතං දදමානෙසු
සබ්බෙසෙව වෙනතා පිණ්ඩපාතාරමණා ව හොති. තං පන කමං
තෙසං ආයුහනකකුණෙ යෙව පුරිමනයෙන තානා හොති. තෙසු කෙව
දෙවලොකෙ නිබ්බතතිස්සනති කෙව මනුස්සලොකෙ, තං තථාගතො
ආයුහනකකුණෙ යෙව ඉමිතා නිහාරෙන ආයුහිතතතා එස මනුස්ස
ලොකෙ නිබ්බතතිස්සති එස දෙවලොකෙ නි පජානාති. දෙවලොකෙ
නිබ්බතතමානවපි එස පරනිමිතවසවන්තිසු නිබ්බතතිස්සති එස
නිමොණරතීසු එස තුසිතෙසු එස යාමෙසු එස තාවතියෙසු එස
වාතුමහාරුජිකෙසු එස භුමමදෙවෙසු එස පන රෙඤ්ඤාදෙවරුජා හුන්වා
නිබ්බතතිස්සති එස එතස්ස දුතියං වා තතියං වා ආනන්තරං කුරුනොතා
පරිවාරකො හුන්වා නිබ්බතතිස්සති නි පජානාති. මනුස්සෙසු නිබ්බතත
මානවපි එස බතතියතුලෙ නිබ්බතතිස්සති එස බ්‍රාහ්මණතුලෙ

එස වෙසසකුලෙ එස සුදුකුලෙ එස පන මනුසෙසු රජා හුනා නිබ්බන්ධිසාති එස එතසා දුතියං වා තතියං වා ආනන්තරං කුරුනෙතා පරිවාරකො හුනා නිබ්බන්ධිසාති ති පජානාති. තෙසු ච කමෙසු ඉදං කමමං පටිසන්ධිං ආකඛ්භිතුං න සකම්බසාති දුබ්බලං දින්නාය පටිසන්ධියා උච්චෙපකකං හවිසසාති ති පජානාති.

තථා විපසානං පට්ඨපෙනෙතසු යෙව යෙන නිභාරෙන විපසානා ආරඬා එස අරහත්තං පාපුණ්ණිසාති එස අරහත්තං පතත්තුං න සකම්බසාති එස අනාගාමී යෙව හවිසසාති එස සකදගාමී යෙව එස සොතාපනෙතා යෙව එස පන මග්ගං වා ඵලං වා සච්ඡිකාතුං න සකම්බසාති ලක්ඛණාරමමණාය විපසානාය මෙව සසාති එස පට්ඨපපරිග්ගහෙ යෙව සසාති එස නාමරූපපරිග්ගහෙ යෙව සසාති එස අරූපපරිග්ගහෙ යෙව සසාති එස රූපපරිග්ගහෙ යෙව සසාති එස මහාභූතමත්තමෙව වචන්දාපෙසාති එස තිස්සෙට්ඨි සලලකෙට්ඨිතුං න සකම්බසාති ති පජානාති.

කසිණපරිකමමං කුරුනෙතසු පි එතසා පරිකමමත්තමෙව හවිසසාති නිමිත්තං උපපාදෙතුං න සකම්බසාති එස පන නිමිත්තං උපපාදෙතුං සකම්බසාති අපපණං පාපෙතුං න සකම්බසාති එස අපපණං පාපෙතා ක්කානං පාදකං කතා විපසානං පට්ඨපෙතා අරහත්තං ගණතිසසාති ති පජානාති ති,

හනිසබ්බනිද්දෙසො.

චතුස්සබ්බනිද්දෙසෙ ඛණ්ඩනානන්ත නති අයං රූපකඛ්ඛො නාම -පෙ-අයං විඤ්ඤාණකඛ්ඛො නාමාති එවං පඤ්චන්තං ඛණ්ඩනං නානාකරණං පජානාති. තෙසුපි එකවිධෙන රූපකඛ්ඛො-පෙ-එකා දූපවිධෙන රූපකඛ්ඛො එකවිධෙන වෙදනාකඛ්ඛො-පෙ-බහුවිධෙන වෙදනාකඛ්ඛො-පෙ-එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛ්ඛො-පෙ-එකවිධෙන සඛ්ඛාරකඛ්ඛො-පෙ-එකවිධෙන විඤ්ඤාණකඛ්ඛො-පෙ-බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකඛ්ඛො ති එවං එකෙකසා ඛණ්ඩයා නානත්තං පජානාති. ආයනනිනානන්ත නති ඉදං චක්ඛායත්තං නාම-පෙ-ඉදං ධම්මායත්තං නාම, තත්ථ දසායත්තා කාමාවචරං ද්වෙ චතුභුමකා ති එවං ආයත්ත නානත්තං පජානාති. ධාතුනානන්ත නති අයං චක්ඛුධාතු නාම-පෙ-අයං මනෝවිඤ්ඤාණධාතු නාම තත්ථ සොළසධාතුයො කාමාවචරං ද්වෙ චතුභුමකා ති එවං ධාතුනානන්තං පජානාති. පුත්ත අනෙකධාතු නානා ධාතුලොකා නති ඉදං න කෙවලං උපාදින්නකසඛ්ඛාර ලොකස්සෙව නානත්තං තථාගතො පජානාති අනුපාදින්නකසඛ්ඛාර ලොකස්සාපි නානත්තං තථාගතො පජානාති යෙවා ති දසෙකතුං ගතිනං.

පච්චෙකක්ඛුඬා ති ද්වෙ ච අග්ගසාවකා උපාදින්නකසඛ්ඛාරලොකස්සාපි නානත්තං එකදෙසදෙවො ව ජානන්ති නො නිප්පදෙසතො, අනුපාදින්නකලොකස්ස පන නානත්තං න ජානන්ති. සබ්බඤ්ඤාබුද්ධො පන ඉමාය නාම ධාතුයා උග්ගන්තාය ඉමස්ස නාම රූකඛ්ඛො ඛණ්ඩො

සෙතො හොති ඉමස්ස කාලකො ඉමස්ස මධො ඉමස්ස බහලතතවො
 ඉමස්ස තනුතතවො ඉමාය නාම ධාතුයා උස්සනතාය ඉමස්ස රුක්කස්ස
 පතනං වණ්ණසණ්ඨානාදිවසෙන එවරුපං නාම හොති ඉමාය පත
 ධාතුයා උස්සනතාය ඉමස්ස රුක්කස්ස පුප්ථං තීලකං හොති පිතකං
 ලොභිතකං ඔදතං සුගතිං දුගතිං හොති ඉමාය නාම ධාතුයා
 උස්සනතාය එලං බුද්ධකං හොති මහනතං දීඝං රස්සං වට්ඨං
 සුඝණ්ඨානං දුඝණ්ඨානං මට්ඨං එරුඝං සුගතිං දුගතිං මධුරං
 තීතතකං අමිලං කටුකං කසාවං හොති ඉමාය නාම ධාතුයා
 උස්සනතාය ඉමස්ස රුක්කස්ස කණ්ටකො තිබ්බණො හොති අතිබ්බණො
 උජ්ජකො කුටිලො තමො කාලකො තීලො ඔදතො හොති ති එවං
 අනුපාදිනතකසංඛාරලොකස්ස නානතතං පජානාති. සබ්බසූඤ්ඤ
 බුද්ධානං යෙව හි එතං බලං න අසූඤ්ඤසනති,

වතුසම්බලනිදෙසො.

පඤ්චමබලනිදෙසෙ භිනාධිමුතනිකා ති, භිතජ්ඣාසයා; පණ්ණාධි
 මුතනිකා ති, කල්‍යාණජ්ඣාසයා; සෙවනනි ති, නිස්සයනනි අලලීයනනි;
 භජනනි ති, උපසඤ්ඤාමනනි; පඤ්චපාසනනි ති, පුතපුතං උපසඤ්ඤා
 මනනි; සවෙ හි ආවරිපුපජ්ඣායා න සීලවනො හොතති සද්ධි
 විහාරිකා සීලවනො හොතති තෙ අතතනො ආවරිපුපජ්ඣායෙපි
 න උපසඤ්ඤාමනනි අතතනා සද්ධිසෙ සාරුප්පතිකු යෙව උපසඤ්ඤාමනනි,
 සවෙ ආවරිපුපජ්ඣායා සාරුප්පතිකු ඉතරෙ අසාරුප්පා තෙපි
 න ආවරිපුපජ්ඣායෙ උපසඤ්ඤාමනනි අතතනා සද්ධිසෙ භිනාධිමුතනිකෙ
 එව උපසඤ්ඤාමනනි. එවං උපසඤ්ඤාමනං පත න කෙවලං එතරහෙව
 අතිතානාගතෙපි ති දසොසං ආනිතමපි අද්ධාන නති ආදිමාග. තං
 උත්තානත්තමෙව,

ඉදං පත දුස්සීලානං දුස්සීලසෙවනමෙව සීලවනානං සීලවනන
 ථෙවනමෙව දුප්පඤ්ඤානං දුප්පඤ්ඤාසෙවනමෙව පඤ්ඤාචනානං
 පඤ්ඤාචනසෙවනමෙව කො නියාමෙතීරිති. අජ්ඣාසයධාතු නියාමෙති.
 සමභුලා කීර භිකු එතං ගාමං ගණතිකතාචාරං වරනති. මනුස්සා
 බහුභතතං ආහරිතො පතතාති පුරෙතො තුලහාකං යථාසභාගෙන
 පරිභුඤ්ජාති දතො උයොසජ්ජං. භිකුපි ආහංසු ආවුසො! මනුස්සා
 ධාතුසමපුත්තකමෙව පයොජෙතීති, තිපිටකවූලාභයජෙරෙපි
 තාගදීපෙ වෙතියං වන්දනාය පඤ්චති භිකුසතෙති සද්ධිං ගව්ජනො
 එකමිං ගාමෙ මනුස්සෙති නිමනතිනො. ථෙරෙන ව සද්ධිං එකො
 අසාරුප්පතිකු අපී. බුරවිහාරෙපි එකො අසාරුප්පතිකු අපී.
 විසු භිකුසමෙසසු ගාමං ඔසරනොසු තෙ උහොපි ජනා කිඤ්චාපි
 ආගතතුකෙන නෙවාසිකො නෙවාසිකෙන වා ආගතතුකො තදිට්ඨ
 පුබ්බො, එවං සනොපි එකතො හුතො හසිතො හසිතො කථයමානා
 එකමනතං අට්ඨංසු. ථෙරෙ දිට්ඨා සමාසමුද්දෙන ජාතිතො ධාතු

සංයුතතා කපිතනනී ආභ. එවං අපකාශයධාතු නිශාමෙතී ති වන්තා
ධාතුසංයුතෙනන අයමෙවන්තෝ දිපෙනබ්බා. ගිජ්ඣකුටපබ්බතයමිඤ්ඤි
ගිලානසෙය්‍යාය නිපනොතා භගවා ආරක්ඛණ්ණාය පරිචාරෙතා
වසනොත්ත සාරිපුත්තමොග්ගලානාදීසු එකමෙකං අත්තනො
අත්තනො පරිසාය සද්ධිං වඩකමනතං ඔලොකෙනා භික්ඛු ආමනොසි
පස්සාපි නො තුමෙහ භික්ඛවෙ! සාරිපුත්තං සමබ්බුලෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං
වඩකමනනනි, එවං භනෙන ති, සබ්බෙ බො එතෙ භික්ඛවෙ! භික්ඛු
මහාපඤ්ඤා ති සබ්බං වින්දාරෙතබ්බනනි,

පඤ්චමබලනිද්දසො.

ජට්ඨබලනිද්දසෙ ආසස් නනි, යත් සත්තා ආසයනනි නිවසනනි
තං තෙසං නිවාසට්ඨානං දිට්ඨිගතං වා යථාභූතං ඤාණංවා; අනුසස් නනි,
අපට්ඨිනානුසස්සං කිලෙසං; චරිත නනි, කායාදීහි අභිසංඛිතං කුසලා
කුසලං; අබ්මුඡන නනි, අපකාශයං; අපසරජනෙහි ති ආදීසු පඤ්ඤමයෙ
අක්ඛිවති අපටං පරිත්තං රුගදෙසමොගරජං එතෙසනනි අපසරජනඛා;
තස්සෙව මහනතතාය මහාරජනඛා; උභයෙනාපි මන්දකිලෙසෙ
මහාකිලෙසෙ ව සතෙත දස්සෙති. යෙසං සද්ධාදීහි ඉන්ද්‍රියානි තිත්තානි
තෙ නික්ඛිජ්ඣිසා; යෙසං තානි මුද්දති තෙ මුද්දිජ්ඣිසා; යෙසං ආසයාදයො
කොට්ඨාසා සුඤ්ඤා තෙ සොඛානි; විපරිතා මාඛානි; යෙ කපිත
කාරණං සලලකෙඛනනි සුබෙත සකකා හොනනි විඤ්ඤාපෙත්‍රං තෙ
සුමිඤ්ඤාපසා; විපරිතා දුමිඤ්ඤාපසා; යෙ අරියමග්ගපට්ටවෙධස්ස
අනුච්ඡිකා උපතිස්සයසථනතා තෙ භබ්බා; විපරිතා අභබ්බා;

එවං ජට්ඨබලස්ස මාතිකං රූපෙනා ඉද්දනි යථා පටිපාටියා
භාජෙනො කුතමො ව සත්තානං ආසස්මා? ති ආදිමාභ. තත්
සස්සනො ලොසො ති ආදිතං අන්තො හෙට්ඨා නික්කෙපකණ්ඨ
වණ්ණනායං වුතො යෙව, ඉති භවදිට්ඨිසනනිසස්සිනා වා ති එවං
සස්සනදිට්ඨිං වා සනතිසිතා, සස්සනදිට්ඨි හි එත්ථ භවදිට්ඨි ති වුතතා.
උචෙජ්දදිට්ඨි ව විභවදිට්ඨි ති, සබ්බදිට්ඨිතං හි සස්සතුචෙජ්දදිට්ඨිහි සඛනහි
තතතා සබ්බෙපි මෙ දිට්ඨිගතිකා සත්තා ඉමාව ඤෙ දිට්ඨියො
සනතිසස්සිතා හොනති. වුතතමපි වෙතං “ආයසනතිසස්සිතො බො
පතායං කවමාන! ලොකො යෙභුයෙසන අසීතසෙඤ්ච නත්තිසඤ්ච”ති,
එත්ථ හි අසීතා හි සස්සතං, නත්තිතා ති උචෙජ්දෙ, අයං තාව වට්ට
සනතිසස්සිතානං පුපුර්ජතානං සත්තානං ආසයො,

ඉද්දනි විචට්ටසනතිසස්සිතානං සුඛසත්තානං ආසයං දස්සෙත්‍රං
එතෙ වා පන උගො අනෙත අනුපගමමා ති ආදි වුතතං. තත්
එතෙ වා පනාති, එතෙ යෙව; උගො අනෙත ති, සස්සතුචෙජ්ද
සඛිතාතෙ ඤෙ අනෙත; අනුපගමමා ති, අනලලිසිතා; ඉද්දපච්චිසනා
පට්ටවිසමුප්පත්තනසු බසමිසු ති, ඉද්දපච්චිසනාය වෙව පට්ටවි
සමුප්පත්තනසු බමෙමසු ව; අනුලොමිකා බන්ති ති, විපස්සනා ඤාණං;
යථාභූතං වා ඤාණ නනි, මග්ගඤාණං; ඉදං වුතතං හොති යා

පරිවෘත්තයට පත් වූ පරිවෘත්තයකට මෙම පුද්ගලයා එන ලෙසට
 සහතිකයක් ලෙසට අනුමතය. විවිධයන් පරිලෝභී යැයි කතා
 උගත වීමට හේතු වූයේ අයං සහතිකය අයං වටිනාකමක් සහිත
 නැතිව විවිධයන් සහතිකයක් සහතිකයට සහතිකය අයං ඉදං
 වසනායානාති අයං අවර්තයානං සමානාත්මකයා, විවිධයන් වැඩි පනාහ
 මගේ නාම වාසං විද්වත්යෙනා ගවේති නනු නං මගේ වා
 සොති වදෙති?ති, සො වතනෙබ්බා නං අරියවාසනානෙකො හොසි
 න හොසි?ති, සවෙ පන න හොමි ති වදති අනාගතකාය න ජානාසි ති
 වතනෙබ්බා. සවෙ හානෙකොසමි ති වදති සුතං අහරති වතනෙබ්බා.
 සවෙ අහරති ඉවෙවනං කුසලං, නො වෙ අහරති සයං අහරතිබ්බං
 “දස ඉමෙ භික්ඛවෙ! අරියවාසං යදරියං ආවසිංසු වා ආවසනති වා
 ආවසිස්සනති වා”ති, එතස්සෙති සුතං මග්ගස්ස වා සභාවං දීපෙති.
 තස්මා සුතපිතමෙවෙනනති,

ඉදං පන හගවා සහතිකය අයං ජානනො ඉමෙසස්සෙති
 දිව්සිගතානං විපස්සනාසුඤ්ඤානං අප්පච්ඡාදනං ජානාති
 එව, චුතතව පි වෙනං “කාමං සෙවනනෙස්සෙති ජානාති අයං
 පුග්ගලො කාමගරුකො කාමාසයො කාමාබිච්ඡතොති, නෙකකම්මං
 සෙවනනෙස්සෙති ජානාති අයං පුග්ගලො නෙකකම්මගරුකො
 නෙකකම්මාසයො නෙකකම්මාබිච්ඡතොති, ව්‍යාපාදං-පෙ-අව්‍යාපාදං
 -පෙ-පිනම්භං-පෙ-ආලොකසස්සෙති සෙවනනෙස්සෙති ජානාති අයං
 පුග්ගලො ආලොකසස්සෙතිගරුකො ආලොකසස්සෙතිසයො ආලොක
 සස්සෙතිබිච්ඡතොති”ති,

අනුසන්ධිදොසෙ කාමරුගො ව සො අප්පච්ඡාදනං අනුසයො
 වා ති කාමරුගානුසයො; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො, යං ලොකෙ
 පිසරුප නති, යං ඉමසමි ලොකෙ පියජාතිකං; සාධරුප නති,
 සාතජාතිකං, අසාධරුපදායානං ඉධාරම්මණං; එසෙ සහතිකය
 ගුණානුසයො අනුසෙති ති, එතස්මි ඉධාරම්මණෙ සහතිකය අප්ප
 ච්ඡාදනං රුගානුසයො අනුසෙති; යථා නාම උදෙසා නිවුග්ගස්ස
 ගෙයා ව උපරි ව සමනතභාගෙ ව උදකමෙව ව ගොති. එව මෙව
 ඉධාරම්මණෙ රුගුප්පතති නාම සහතිකය අවිඤ්ඤාමා විඤ්ඤා, තථා
 අතිධාරම්මණෙ පරිසුප්පතති, ඉති ඉමෙසු මිසු ධම්මෙසු ති, එව ඉමෙසු
 මිසු කාමරුගපටිසම්පන්නෙසු ඉධාරම්මාරම්මණධම්මෙසු; අවිජ්ජානු
 පතිනා ති, කාමරුගපටිසම්පන්නා හුත්වා ආරම්මණකරණවෙසෙත
 අවිජ්ජා අනුපතිනා; කදෙකපටිසා ති, තාය අවිජ්ජාය සම්පන්නොති
 වසෙන එකධො; මානො ව දිට්ඨි ව විවික්ඛිප්පා වා ති, තව දිට්ඨි
 මානො ආසව්‍යවිධා දිට්ඨි අධිවජ්ජිකා ව විවික්ඛිප්පා; හවරුගානුසයො
 පනෙත් කාමරුගානුසයෙනෙව සහතිකයො ති වෙදිතබ්බො.

වර්තනිදොසෙ තෙරසවෙනනා පුස්සෙතිසබ්බා රෙ ආදස අපුස්සෙති
 සබ්බා රෙ වතස්සො ආනෙස්සාතිසබ්බා රෙ, තත් කාමාවචරෙ පරිතන
 භූමිකො ඉතරෙ මගාභූමිකො, තිසුපි වා එතෙසු යො කොපි අප්ප

විපාකො පරිත්තභූමකො බහුවිපාකො මහාභූමකො ති වේදිතබ්බො, අභිමුක්තිනිද්දෙසො හෙට්ඨාපකාසිනොව, කසමා පනායං අභිමුක්ති හෙට්ඨා චුත්තාපි පුත්ත ගතිතාති, අයඤ්ඤි හෙට්ඨා පාරියෙකකං බල දස්සනවසෙන ගතිතා. ඉධ සත්තානං තික්ඛිත්ථියමුදිත්ථියභාව දස්සනත්ථං, මහාරජකතිද්දෙසෙ උස්සදගනාති ති, වේදිපුලලගතාති; පහාණකකම්මවසෙන වෙස උපපටිපාටියා නිද්දෙසො කතො. අනුස්ස දගනාති ති, අවේදිපුලලගතාති; තික්ඛිත්ථිය මුදිත්ථියනිද්දෙසෙ උපතිස්සය ඉත්ථියාති නාම කපිතාති. උපපටිපාටියා නිද්දෙසෙ පනෙත්ථ පයොජනං හෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව වේදිතබ්බං. තථාචාකාරනිද්දෙසාදීසු, පාපා සසා ති, අකුසලාසයා; පාපවට්ඨිනා ති, අපුඤ්ඤතිසංඛාරපරිපුරකා; පාපාභිමුක්තිකා ති, සකකායාතිරතා වට්ටකාසයා; සභාකාරනිද්දෙසෙ යසමා කල්‍යාණො නාම අනුසයො නත්ථි තසමා කල්‍යාණානුසයා ති න චුත්තං. සෙසං චුත්තවිපරියායෙන වේදිතබ්බං.

භබ්බාභබ්බනිද්දෙසෙ කම්මාචරණො නි, පඤ්චවිධෙන ආනන්ත රියකමෙතන; කිලෙසාචරණො නි, නියතම්ච්ඡාදිට්ඨියා; විපාකා චරණො නි, අහෙතුකපටිසන්ධියා; යසමා පන අහෙතුකානම්පි අරිය මග්ගපටිවෙධො නත්ථි තසමා දුහෙතුකපටිසන්ධි පි විපාකාචරණමෙවා ති වේදිතබ්බො. අස්සදා ති, බුද්ධාදීසු සද්ධාරතිතා; අච්ඡද්දිකාති, කත්තු කම්මතා කුසලච්ඡදරතිතා; උත්තරකුරුකා මනුස්සා අච්ඡද්දිකට්ඨානං පටිට්ඨා, දුපපඤ්ඤා ති, භවභ්ගපඤ්ඤා පරිහිතා; භවභ්ගපඤ්ඤා පන පරිපුරණොය පි යස්ස භවභ්ගං ලොකුත්තරස්ස පාදකං න භොති සො දුපපඤ්ඤා යෙව නාම, අභබ්බා නිසාමං ඛක්කම්මං කුසලෙසු බමෙමිසු සම්මත්තා නති, කුසලෙසු බමෙමිසු සමමත්තනියාමසංඛිතානං මග්ගං ඛක්කම්මං අභබ්බා; න කම්මාචරණො නි ආදීනි චුත්තවිපරියායෙන වේදිතබ්බාති; ඉදං චිත්තං ඤ්ඤානං භාජනියං ඉත්ථියපරොපරියතති ඤ්ඤාණස්ස ච ආසයානුසයඤ්ඤාණස්ස ච; එත්ථ හි ආසයානුසයඤ්ඤාන ඉත්ථියපරොපරියතතිඤ්ඤාණම්පි භාජනං. ඉති ඉමාති වෙ ඤ්ඤාති එකතො හුත්වා එකං බලඤ්ඤානං නාම ජාතනති,

ජට්ඨබලනිද්දෙසො.

සත්තමබලනිද්දෙසෙ ක්කියති ති ක්කාසී; වහ්නාරො ක්කාසී ති, ක්කාසිනො වත්තාරො ජනා චුච්චනති; තත්ථ පඨමවතුකෙක තාව පඨමො සමාපත්තිලාභී සමානො යෙව න ලාභීමති ති කමමට්ඨානං සමානං යෙව න කමමට්ඨානනති සඤ්ඤා භොති. අයං අපචගුණකින ලාභී ති වේදිතබ්බො. දුතියො සමාපත්තියා අලාභී යෙව ලාභීමති ති අකමමට්ඨානං සමානං යෙව කමමට්ඨානනති සඤ්ඤා භොති අයං නිද්දා ක්කාසී නාම, නිද්දාසිත්වා පටිබුද්ධො එවං මඤ්ඤති. තතියො සමාපත්ති ලාභී සමානො සමාපත්තිලාභීමති ති කමමට්ඨානමෙව සමානං කමමට්ඨානනති සඤ්ඤා භොති. අයං පචගුණකිනලාභී ති වේදිතබ්බො,

වතුන්ට අලාභී යෙව අලාභීවෙති නි අකමමට්ඨානං යෙව අකමමට්ඨානනති සඤ්ඤී හොති. එවමෙත්ථ වෙ ජනා අජ්ඣායිතොව ඤායිතං අනෙතා පටිට්ඨත්තා ඤායීති වුත්තා. දුතියවතුකෙක සසඤ්ඤාරොන සප්පයොගෙන සමාධිපාරිඛන්තිකධමෙව විකල්පෙනෙතා දුක්ඛං සමාපජ්ජති නාම, එක විචිත්තවාරෙ ධර්මා සහසා. වුට්ඨගනෙතා බ්වපං වුට්ඨගති නාම, සුඛෙ නෙව පන සමාධිපාරිඛන්තිකධමෙව සොධෙතෙතා බ්වපං සමාපජ්ජති නාම, යථාපරිවේෂ්ඨෙන අවුට්ඨතිත්වා කාලං අතීතාමෙත්වා වුට්ඨගනෙතා දුක්ඛං වුට්ඨාති නාම, ඉතරෙව වෙපි ඉමිතාව නයෙන වෙදිතබ්බා. ඉමෙ වත්තාරෙපි ජනා සමාපත්තිලාභිනොව, තතියවතුකෙක ඉදං ඤානං පඤ්චබ්බිකං ඉදං වතුරබ්බිකනති එවං අභ්‍යවචන්තාපරිවේෂ්ඨෙ ඡෙතො සමාධිසමීං සමාධිකුසලො නාම, නීවරණානි පන විකල්පෙනා විත්තමඤ්ජුසාය විත්තං ධර්මෙතො අපෙතො නො සමාධිසමීං සමාපත්තිකුසලො නාම, ඉතරෙපි තයො ඉමිතාව නයෙන වෙදිතබ්බා. ඉමෙපි වත්තාරෙ සමාපත්තිලාභිනො යෙව,

ඉදති යාති ඤානාති නිසසාය ඉමෙ පුග්ගලා ඤායී නාම ජාතා තාති දසෙසංචාරං වත්තාරි ඤානානි නි ආදිමාග. තත්ථ වත්තාරි ඤානාති තයො ව විමොක්ඛා අත්තො හෙට්ඨා ධම්මසම්මානධර්මාය මෙව පකාසිතා. සෙසානමපි විමොක්ඛධර්මා තත්ථ වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බා. අපිවෙත්ථ පටිපාටියා සත්ත අපිතපිතකකණේ පට්ඨනීක ධර්මෙති විමුච්චනතො ආරම්භණේ අබ්බුච්චනතො විමොක්ඛො නාම, අධිමො පන සබ්බසො සඤ්ඤාවෙදසිතෙති විමුත්තත්තා අපගත විමොක්ඛො නාම,

සමාධිසු වතුකකතය පඤ්චකතයෙසු පඨමජ්ඣානසමාධි සවිතකක සම්මාදරෙ නාම, පඤ්චකතයෙ දුතියජ්ඣානසමාධි අවිතකකම්මාරමත්ත සමාධි නාම, වතුකකතයෙපි පඤ්චකතයෙපි උපරි තිස්ස ඤානෙසු සමාධි අවිතකකම්මාරසමාධි නාම, සමාපත්තිසු හි පටිපාටියා අධිත්තං සමාපත්තිනං සමාධි තිපි නාමං සමාපත්ති තිපි, කසමා? විතෙතකග්ගතා සබ්බාවතො, නිරොධසමාපත්තියා තදභාවතො න සමාධි ති නාම, භාන භානිසො ධර්මො ති, අප්පගුණෙති පඨමජ්ඣානාදීති වුට්ඨිතස්ස සඤ්ඤ මතසිකාරනං කාමාදිඅනුපකකඤ්ඤා; විසෙසභානිසො ධර්මො ති, පගුණෙති පඨමජ්ඣානාදීති වුට්ඨිතස්ස සඤ්ඤමතසිකාරනං දුතියජ්ඣානාදි අනුපකකඤ්ඤා; වොදනමපි වුට්ඨාන නති ඉමිතා පගුණවොදනං වුට්ඨානං නාම කපිතං, හෙට්ඨිමං හෙට්ඨිමඤ්ඤා පගුණජ්ඣානං උපරිමස්ස උපරිමස්ස පදට්ඨානං හොති. තසමා වොදනමපි වුට්ඨානනති වුත්තං. තමහා තමහා සමාධිමහා වුට්ඨානමපි වුට්ඨාන නති ඉමිතා භවබ්බ වුට්ඨානං නාම කපිතං. භවබ්බනති සබ්බජ්ඣානෙ හි වුට්ඨානං හොති. නිරොධතො පන එලසමාපත්තියාව වුට්ඨගනති. ඉදං පාලිමුත්තක වුට්ඨානං නාමාති,

අට්ඨමඛලනිදොසෙ අනෙකවිනිනං පුබ්බ නිවාස නති ආදි සබ්බමපි
විසුද්ධිමග්ගෙ වින්දාරිතමෙව,

අට්ඨමඛලනිදොසො.

තවමඛලනිදොසෙපි දිබ්බෙන වක්ඛනා ති ආදි සබ්බං තනෙව
වින්දාරිතං.

නවමඛලනිදොසො.

දසමඛලනිදොසෙ වෙනොවිමුතනි නති; ඵලසමාධිං; සඤ්ඤා
විමුතනිනති. ඵලඤ්ඤාණං; සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙව අයං තාවෙනත්ථ
ආවරියානං සමානත්ථකථා, පරවාදි පනාහ “දසඛලඤ්ඤාණං නාම පාටි
යෙක්කං නජී සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණයොවායං පහෙදො”ති, තං න තථා
දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤාමෙව හි දසඛලඤ්ඤාණං අඤ්ඤා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං, දස
ඛලඤ්ඤාණං හි සකසකකිව්වමෙව ජානාති. සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං පන තමපි
තතො අවසෙසමපි ජානාති. දසඛලඤ්ඤාණෙසුපි හි පයමං කාරණා
කාරණමෙව ජානාති. දුතියං කම්මනාරම්පාකනතරමෙව, තතියං
කම්මපරිවෙජ්දමෙව, චතුත්ථං ධාතුතානතතතරණමෙව, පඤ්චමං
සත්තානං අර්කාසයාබිමුතනිමෙව, ඡට්ඨං ඉන්ද්‍රියානං තික්කමුද්භාවමෙව,
සත්තමං ක්කානාදිහි සද්ධිං තෙසං සංකිලෙසාදිමෙව, අට්ඨමං පුබ්බෙනි
වුත්ථකිසනතනිමෙව, නවමං සත්තානං වුතිපටිසනිමෙව, දසමං
සච්චපරිවෙජ්දමෙව, සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං පන එතෙහි ජාතිතබ්බඤ්ඤා
තතො උත්තරිතරඤ්ඤා පජානාති. එතෙසං පන කිව්වං න සබ්බං කරොති
තඤ්ඤා ක්කානං හුත්වා අපෙපභුං න සකෙකාති. ඉද්ධි හුත්වා විකුබ්බිභුං
න සකෙකාති. මග්ගො හුත්වා කිලෙසෙ බෙපෙභුං න සකෙකාති. අපි ව
පරවාදි එවං පුට්ඨිතබ්බො. “දසඛලඤ්ඤාණං නාම එතං සම්මතකසම්මාරං
අවිතකසම්මාරමතනං අවිතකසම්මාරං කාමාවචරං රූපාවචරං අරූපා
වචරං ලොකියං ලොකුතතර”නති, ජානෙනො පටිපාටියා සත්ත
ඤ්ඤානි සම්මතකසම්මාරනි ති වක්ඛති. තතො පරාති වෙ ඤ්ඤානි
අවිතකසම්මාරනි ති වක්ඛති. ආසවක්ඛයඤ්ඤාණං සියා සම්මතක
සම්මාරං සියා අවිතකසම්මාරමතනං සියා අවිතකසම්මාරනි වක්ඛති.
තථා පටිපාටියා සත්ත කාමාවචරනි තතො ඤො රූපාවචරනි අවසානෙ
එකං ලොකුතතරනති වක්ඛති. සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං පන සම්මතක
සම්මාරමෙව ලොකියමෙවාති වක්ඛති. ඉති අඤ්ඤාදෙව දසඛලඤ්ඤාණං
අඤ්ඤා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණනති.

සමමානවිනෝදනී නාම විහඞ්ගපිකාපායං

ඤ්ඤානවිහඞ්ගනිදොසො

සොලසමො.

ඉදුති තදනන්තරෙ බුදුකවච්ඡුච්ඡායානිදෙසො පඨමං මාතිකං ඨපෙත්වා නික්ඛිත්තපදානුක්කමෙන නිදෙසො කතො. තත්ත්වං නික්කප පරිවෙෂ්ඨො, ආදිතො තාව ජාතිමදො ති ආදයො තෙසත්තති එකකා නික්ඛිත්තා, තතො කොටො ව උපනාහො වා ති අට්ඨාරස දුකා අකුසල මූලාදයො පඤ්චකිංස තිකා ආසව්වකුක්කාදයො වුදුස වකුක්කා ඔරමහාගියසංයොජනාදයො පණණරස පඤ්චකා විවාදමූලාදයො වුදුස ඡක්කා අනුසයාදයො සත්ත සත්තකා කිලෙසවච්ඡාදයො අට්ඨ අට්ඨකා ආසාවච්ඡාදයො නව නවකා කිලෙසවච්ඡාදයො සත්ත දසකා අඤ්ඤාතතිකසුපාදය අට්ඨාරස නාණ්ඩාවිවිදානි ති ආදයො ඡ අට්ඨාරසකා ති සබ්බාතිපි එතානි අට්ඨකිලෙසසතානි නික්ඛිත්තානි ති වෙදිතබ්බානි. අයං තාව නික්කපපරිවෙෂ්ඨො,

ඉදුති යථානික්ඛිත්තාය මාතිකාය නාඤ්ඤාතමො ජාතිමදො? ති ආදිතො තයෙන ආරඥො නිදෙසවාරෙ ජාතිං පටිච්චා ති, ජාතිං නිස්සාය; එත්ථ ව අත්ථි පටිච්චං නාම කපිතං. තස්මා ජාතියා සති ති අය මෙත්ථ අත්ථො; ගොතනං පටිච්චා ති ආදිසුපි එසෙව තයො, මදන වසෙන මදො; මජ්ඣනිකායෙ මජ්ඣනා; මජ්ඣනිකායො මජ්ඣනිකායො; මානො මඤ්ඤාතා ති ආදිති හෙට්ඨා ධම්මසම්මතට්ඨකථායං වුත්තත්තා තෙව, අසං වුච්චති ති, අයං එවං ජාතියා සති තං ජාතිං නිස්සාය උපපන්නො මජ්ඣනාකාරපථවත්තො මානො ජාතිමදො ති වුච්චති; ස්වායං බත්තියාදිතං වකුත්තමි වණණානං උපපජ්ජති. ජාති සම්පන්නො ති බත්තියො මාදිසො අඤ්ඤා නත්ථි අවසෙසා අත්තර වුට්ඨාය බත්තියා ජාතා අහං පන වංසාගතබත්තියො ති මානං කරොති. බ්‍රාහ්මණාදිසුපි එසෙව තයො, ගොතනමදනිදෙසාදිසුපි ඉමිනාව උපායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. බත්තියොපි හි අහං කොණ්ඩඤ්ඤ ගොතෙතො අහං ආදිච්චගොතෙතො ති මානං කරොති, බ්‍රාහ්මණොපි. අහං කස්සපගොතෙතො අහං භාරවාජගොතෙතො ති මානං කරොති. වෙසොපි සුදොපි අත්තතො අත්තතො කුලගොතනං නිස්සාය මානං කරොති. අට්ඨාරසාපි සෙතියො එකිස්සා සෙතියො¹ ජාතමහා ති මානං කරොත්ති යෙව,

ආරොග්‍යමදදිසු අහං අරොගො අවසෙසා රොගබහුලා ගඤ්ඤන මත්තමි මයං බ්‍රාහ්මි නාම නත්ථි ති මජ්ඣනවසෙන උපපන්නො මානො ආරොග්‍යමදො නාම; අහං තරුණො අවසෙසසත්තානං අත්තතො වො පපාතෙ සීතරුක්කසදිසො, අහං පන පඨමවයෙ සීතො ති මජ්ඣන වසෙන උපපන්නො මානො සොබ්බතමදො නාම; අහං විරං ජිවිං විරං ජිවාමි විරං ජිවිස්සාමි සුඛං ජිවිං සුඛං ජිවාමි සුඛං ජිවිස්සාමි ති මජ්ඣන වසෙන උපපන්නො මානො ජිවිතමදො නාම; අහං ලාභී අවසෙසා සත්තා අපපලාහා මයං පන ලාභස්ස පමාණං නාම නත්ථි ති මජ්ඣනවසෙන උපපන්නො මානො ලාභමදො නාම; අවසෙසා සත්තා යං වා තං වා ලභනති අහං පන සුක්කතං පණ්ණිතං විවරුදිපච්චයං ලභාමි ති

1. II සෙතියාඅසමිතිතාය.

මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ සක්කාරමයෙදු නාම; අවසෙස භික්ඛුනං පාදපිට්ඨියං අක්කමන්තා ගව්ඡන්තා මනුස්සා අයං සමණෝ තිපි න වන්දනති මං පන දිස්වා වන්දනති පාසාණවත්තං විශ ගරුං කන්තා අගතික්කන්තං විශ ව දුරුසදං කන්තා මඤ්ඤානති ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ ගරුකාරමයෙදු නාම; උප්පන්නා පඤ්ඤා මය්ග මෙව මුඛෙන ජිජ්ජති භික්ඛාචාරං ගව්ඡන්තාපි මමෙව පුරතො කන්තා පරිවාරෙත්වා ගව්ඡන්තී ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ සුචරකකාර මයෙදු නාම; අගාරිකස්ස තාව මහාපරිවාරස්ස පුරිසසතමපි පුරිස සහස්සමපි මං පරිවාරෙති. අනගාරිකස්ස පන සමණසතමපි සමණ සහස්සමපි මං පරිවාරෙති. සෙසා අප්පපරිවාර අහං මහාපරිවාරෙ වෙව සුචිපරිවාරො වාති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ පරිවාරමයෙදු නාම; භොගො පන කිඤ්චාපි ලාභගහගණෙනෙව ගතීතො හොති. ඉමස්මිං පන ණානෙ තිකෙට්ඨපරිසි නාම ගතීතො. තස්මා අවසෙසා සත්තා අත්තනො පරිභොගමභතමපි න ලභනති මය්ගං පන තිබ්බානගතස්සෙව ධනස්ස පමාණං. නාම නථී ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ භොගමයෙදු නාම;

වණණං පටිච්චා ති, සරිතවණණමපි ගුණවණණමපි පටිච්ච; අවසෙසා සත්තා දුබ්බණණං දුරුපා අහං පන අභිරුපො පාසාදිකො, අවසෙසා සත්තා තිගුණ පත්ථපකිත්තිනො මය්ගං පන කිත්තිසදෙදු දෙවමනුස්සෙසු පාකටො ඉතිපි ථෙරෙ බහුස්සුතො ඉතිපි සිලවා ඉතිපි ධුතගුණස්සුතො ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ වණණ මයෙදු නාම; අවසෙසා සත්තා අප්පස්සුතා අහං පන බහුස්සුතො ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ සුනමයෙදු නාම; අවසෙසා සත්තා අප්පටි භානා මය්ගං පන පටිභානස්ස පමාණං නථී ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ පටිභානමයෙදු නාම; අහං රත්තඤ්ඤා අසුකං බුද්ධ වංසං රුජ්වංසං ජනපදවංසං ගාමවංසං රත්තිඤ්චපරිවේදං. තත්තත්ත මුත්තත්තගොගං ජානාමි ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ රත්තඤ්ඤා මයෙදු නාම; අවසෙසා භික්ඛු අනන්ත පිණ්ඩපාතිකා ජාතා අහං පන ජාති පිණ්ඩපාතිකො ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ පිණ්ඩපාතික මයෙදු නාම; අවසෙසා සත්තා උඤ්ඤානා අවඤ්ඤානා අහං පන අනුඤ්ඤානො අනවඤ්ඤානො ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ අනවඤ්ඤානමයෙදු නාම; අවසෙසානං ඉරියාපථො අපාසාදිකො මය්ගං පන පාසාදිකො ති මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ ඉරියා පථමයෙදු නාම; අවසෙසා සත්තා ජිනාපකකිකාකසදිසා අහං පන මහිද්ධිකො මහානුභාවො ති වා අහං යං යං කමමං කුරෙමි තං තං ඉජ්ඣති ති වා මජ්ඣිමනිකායෙ උප්පන්නා මානෝ ඉද්ධිමයෙදු නාම; හෙට්ඨා පරිවාරගහගණෙන යසො ගතීතොව හොති. ඉමස්මිං පන ණානෙ උප්පට්ඨාකමයෙදු නාම ගතීතො. සො අගාරිකෙතපි අනගාරිකෙතපි දීපෙ තබ්බො. අගාරිකො හි ඵකච්චො අට්ඨාරසපු සෙතිපු ඵකිස්සා ජෙට්ඨකො හොති. තස්ස අවසෙසෙ පුරිසෙ අහං පට්ඨපෙමි අහං විවාරෙමි ති,

අනගාරියොපි එකවෙවා කන්ථවි ජෙට්ඨකො හොති. නස්ස අවසෙසතිකුඤ්ඤ මයං. ඔවාදෙ චත්තනනි අහං ජෙට්ඨකො ති මජ්ඣනිකානු උප්පන්නො මානො සසමද්දො නාම; අවසෙසා සත්තා දුස්සිලා අහං පන සීලවා ති මජ්ඣනිකානු උප්පන්නො මානො සීලමද්දො නාම; අවසෙස සත්තානං කුක්කුචස්ස උදකපානමනෙතපි කාලෙ විනේතකයනා නත්ථි අහං පන උප්පාරප්පණානං ලාභී ති මජ්ඣනිකානු උප්පන්නො මානො කුක්කුච මද්දො නාම; අවසෙසා සත්තා තිස්සිප්පා අහං පන සිප්පවා ති මජ්ඣනිකානු උප්පන්නො මානො සිප්පමද්දො නාම; අවසෙසා සත්තා රස්සා අහං පන දීඝො ති මජ්ඣනිකානු උප්පන්නො මානො ආර්ථිකමද්දො නාම; අවසෙසා සත්තා රස්සා වා හොනති දීඝා වා අහං තිශ්‍රොධිපරිමණිකාලො ති මජ්ඣනිකානු උප්පන්නො මානො පටිත්ථානමද්දො නාම; අවසෙසානං සත්තානං සරීරසණ්ඨානං විරූපං බීභව්ථං මයං පන මනාපං පාසා දිකති මජ්ඣනිකානු උප්පන්නො මානො සණ්ඨානමද්දො නාම; අවසෙසානං සත්තානං සරීරෙ බහුදෙසා මයං හි සරීරෙ කෙසයනමනතපි චජ්ජං නත්ථි ති මජ්ඣනිකානු උප්පන්නො මානො පාටිසම්භවමද්දො නාම;

ඉමිනා එතතකෙන ආනේත සච්ඡිකං මානං කපේත්වා ඉද්දති අච්ඡිකං තිබ්බත්තිතමානමෙව දස්සෙන්නො නත්ථි සත්තමො මද්දො?ති ආදිමාහ. තං උත්තානන්ථමෙව, පමාදතිදෙදෙසෙ විනිශ්චය්‍ය වොස්සගෙහා ති, ඉමෙසු එතතකෙසු ආනේත සත්තං අතිශයන්තිත්වා විතතස්ස වොස්සජ්ජනං; සතිවිරහොති අත්ථො; වොස්සගොනුප්පද්ධන්ති, වොස්සගස්ස අනුප්පද්ධනං; පුන පුනං විස්සජ්ජනනි අත්ථො; අසක්කච්චකිඤ්ඤාති, එතෙසං දුකාදීනං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය පුග්ගලස්ස වා දෙශ්‍යධම්මස්ස වා අසක්කච්චකරණවසෙන අසක්කච්චකිරියා; සත්තභාවො සාත්ථවං; න සත්තභාවො අසාත්ථවං; න සාත්ථවකිරියතා අසාත්ථවකිඤ්ඤාති; අධිකාරණං අනධිකාරිකිඤ්ඤාති; යථා නාම කකණිකො පොකං ගන්ත්වා පොකං තිට්ඨති න තිරන්තරං ගච්ඡති එවමෙව යො පුග්ගලො එකදිවසං දුතං වා දත්වා පුජං වා කත්වා ධම්මං වා සුත්වා සමණධම්මං වා පන කත්වා පුන විරස්සං කරෙති න තිරන්තරං පවතෙති තස්ස සා කිරියා අනධිකාරිකිරියතා ති වුවති. ඔලීනවුත්තිනා ති, තිරන්තරකරණසංඛාතස්ස විප්පාරස්සෙව අභාවෙන ලීනවුත්තිනා; නික්ඛිත්තජ්ඣදානා ති, කුසලකිරියාය විරිය ජ්ඣදස්ස නික්ඛිත්තභාවො; නික්ඛිත්තධුර්ධා ති, විරියධුර්ධස්ස ඔරෙපනං; ඔසකතිත්මානසතා ති අත්ථො; අනධිකාරිකා නති, කුසලකරණෙ පතිට්ඨා භාවො; අනුක්කොගො ති, අනුක්කොගො; පමාදෙ ති, පමජ්ජනං; සො එවරූපො පමාදෙ ති ඉදං අත්ථපරියායස්ස බ්‍යඤ්ඤාපරියායස්ස ව පරියන්තාභාවතො ආකාරදස්සනං, ඉදං වුත්තං හොති යථායං ආදිතො පටිඨාය දස්සිතො පමාදෙ යො අඤ්ඤාපි එව මානාරො එව ජාතිකො පමාදෙ පමජ්ජනාකාරවසෙන පමජ්ජනා පමජ්ජනභාව වසෙන පමජ්ජනනි සංඛිතතො අස්සං වුවති පමාදෙ ති, ලක්ඛණතො පනෙස පඤ්ඤා කාමගුණෙසු සතිවොස්සගලක්ඛණො, තත්ථෙව සතියා විස්සංඛාතාරො වෙදිතබ්බො.

ඵමහනිදෙදසෙ පඬුවෙයන පමෙහා; බලියා පඬු¹සාවකයා විය විතතයා පඬුතා එන් කපිතා. ඵමහනාකාරෙ පමෙහා; ඵමහිතයා භාවො පමිනිනනනං; කකබලයා පුග්ගලයා භාවො කකබලියං; ඵරු සයා පුග්ගලයා භාවො ඵාරුසියං; අභිවාදනාදිසාමිවරහානං තයා සාමිවියා අකරණවසෙන උජුමෙව යපිතවිතතභාවො උජුවිතතනා; ඵඬුයා අමුදුනො භාවො අමුදුනා; අයං වුවමනී ති, අයං ඵමො නාම වුවමනි; යෙන සමනනාගතො පුග්ගලො කිලිතනභතලයියො විය අජගරෙ වාතහරිතා විය භයා වෙතියං වා වුසිතරං වා දියා භතමිතුං න සකෙකාති පරියනෙනනෙව වරති. ස්වායං විතතයා උදුමාතභාව ලකබණො ති වෙදිතබෙබ්බා.

සාරමහනිදෙදසෙ සාරමහනවසෙන සාරමෙහා; පටිපථරික්ඛා සාරමෙහා පටිසාරමෙහා; සාරමහනාකාරො සාරමනනා; පටිපථරික්ඛා සාරමනනා පටිසාරමනනා, පටිසාරමහිතයා භාවො පටිසාරමහිතනනං; අයං වුවමනී ති, අයං සාරමො නාම වුවමනි; ස්වායං ලකබණතො කර ඡුතතරියලකබණො නාම වුවමනි. යෙන සමනනාගතො පුග්ගලො තං දිගුණං තං නිගුණං කරෙති. අගාරියො සමානො එකෙනෙ කසමිං සරවඤ්ඤමිං සජ්ජෙන අපරෙ වෙ වඤ්ඤාති සජ්ජති අපරෙ වතතාරි අපරෙ අට්ඨ අපරෙ සොලස, අනගාරියො සමානො එකෙනෙ කසමිං නිකායෙ ගතිතෙ නාහං එතස්ස ගෙට්ඨා භවිස්සාමි ති අපරෙ වෙ ගණනාති අපරෙ තයො අපරෙ වතතාරෙ අපරෙ පසඤ්ඤා, සාරමහ වසෙන හි ගණනිතුං න වට්ටති. අකුසලපකෙධා එස නිරයගාමිමයො, කුසලපකඩවසෙන පත එකසමිං එකං සලාකභතතං දෙනෙත දො දුතුං වෙ දෙනෙත ඔත්තාරි දුතුං වට්ටති. භික්ඛුනාපි පරෙන එකසමිං නිකායෙ ගතිතෙ වෙ නිකායෙ ගභෙඤ්ඤා සංකායනතයා මෙ ථාසු හොති ති විවට්ටපකෙධි යො තදුතතරිං ගණනිතුං වට්ටති.

අත්තිවජනා නිදෙදසෙ යථා අරියවංසසුත්තෙ ලාමකලාමකපො ඉතරිතරපො එවං අග්ගභෙඤ්ඤා විවරදීසු යං යං ලද්ධං හොති තෙන තෙන අසනතුට්ඨස්ස ගිහිනො වා පත රුපසද්දගකිරසපොට්ඨබෙබ්බු යං යං ලද්ධං හොති තෙන තෙන අසනතුට්ඨස්ස භික්ෂො කම්මනා ති, විසෙසකාමනා; ඉවජනකවසෙන ඉවජා; ඉවජාව ඉවජාගතා; ඉවජනා කාරෙ වා; අතතනො ලාභං අතිව ඉවජනභාවො අතිවජනා; ග්ගොති ආදිති ගෙට්ඨා වුත්තතොනෙව, අයං වුවමනී ති, අයං අත්තිවජනා නාම වුවමනි; අත්තිවජනා තිපි එතස්සා එව නාමං; ලකබණතො පත සකලාගෙ අසනතුට්ඨි පරලාභෙ ව පන්තනා එතං අත්තිවජලකබණං, අත්තිවජ පුග්ගලයා හි අතතනා ලද්ධං පඤ්ඤාමපි ලාමකං විය බායති. පරෙන ලද්ධං ලාමකමපි පඤ්ඤා විය බායති. එකභාජනෙ පකකං යාගං වා භතතං වා පුච්චො වා අතතනො පතෙන පකකිතෙන ලාමකො විය, පරස්ස පතෙන පඤ්ඤා විය බායති. අයං පත අත්තිවජනා පබ්බජනා නමපි හොති ගිහිනමපි තිරවජානගතානමපි;

තනුමානි වච්ඡුනි, එකො කිර කුටුමිකො තිංස භික්ඛුනියො නිමනෙතවා සපුචං භතතං අදාසි. සඛසතෙරි සබ්බතික්ඛුනීනං පතෙත පුචං පරිවතතාපෙතවා පච්ඡා අතතනා ලභමෙව බාදි. බාරණසිරුජා පි අභිගාරපක්කං මංසං බාදියාමි ති දෙවිං ආදාය අරඤ්ඤං පවිට්ඨො එකං කීත්තරිං දියවා දෙවිං පහාය තස්සා අනුපදං ගතො. දෙවි නිවතනිතො අස්සමපදං ගතවා කසිණපරිකමා කවා අට්ඨ සමාපතතියො පඤ්ච ව අභිඤ්ඤායො පතා නිසින්නා රුජානං ආගච්ඡන්නං දියවා ආකාසෙ උපපතිතා අගමාසි. රුකෙබ්බ අභිවජ්ඣා දෙවතා ඉමං ගාථමාහ.

අනුච්ඡං අතිලොභෙන අතිලොභමදෙන ව,
එවං සො භායතතතානං වඤ්ච අසිතාභූතා ති.

යථා වඤ්ඤිත්තරිං පත්ථයනො අසිතාභූතා රුජසිතාය හිනො පරිහිනො එවං අනුච්ඡං අතිලොභෙන අතතානං භායති ජියතීති දෙවතා රඤ්ඤා සද්ධිං කෙළීං අකාසි. කස්සපවුද්ධිකාලෙපි මිත්ත විඤ්ඤො නාම සෙට්ඨිපුත්තො අස්සඥො අප්පසන්නො මාතරු තාත! අජ්ජ උපොසපිකො හුත්වා විහාරෙ සබ්බරතතිං බමමසවණං සුණ සහස්සං තෙ දස්සාමි ති වුත්තො ධනලොභෙන උපොසථිභානි සමාදාය විහාරං ගතවා ඉදං ථානං අකුතොභයනති සලලකෙබ්බවා බමමාසනස්ස හෙට්ඨා නිපන්නො සබ්බරතතිං නිද්දසිත්වා සරං අගමාසි. මාතා පාතොව යාගුං පවිත්වා උපතාමෙසි. සො සහස්සං ගහෙත්වා යාගුං පිවි. අථස්ස එතදහොසි ධනං සංහරිස්සාමි ති, සො නාවාය සමුද්දං පක්කඤ්ඤාකාමො අහොසි. අථ නං මාතා තාත! ඉමසමිං කුලෙ වතනාලීසකොට්ඨනං අත්ථි අලං ගමනො නි වාරෙසි. සො තස්සා වචනං අනාදිසිත්වා ගච්ඡති එව, සා පුරතො අට්ඨාසි අථ නං කුජ්ඣිත්වා අයං මය්හං පුරතො තිට්ඨතී ති පාදෙන පහරිත්වා පතිතං මාතරං අනතරං කත්වා අගමාසි. මාතා උට්ඨ තිත්වා මාදිසාය මාතරි එවරුපං කමමං කත්වා ගතස්ස මෙ ගතට්ඨානෙ සුඛං භවිස්සති ති එවං සඤ්ඤා මාකාසි ත්වං පුත්තා! ති ආහ. තස්ස නාවං ආරුක්ඛ ගච්ඡතො සත්තමෙ දිවසෙ නාවා අට්ඨාසි. අථ තෙ මනුස්සා අභා එත්ථ පාපපුරිසො අත්ථි සලාකං දෙථා ති සලාකා දිගමානා තස්සෙව තික්කිත්තුං පාපුණී. තෙ තස්ස උච්චපං දත්වා තං සමුද්දෙ පක්ඛිපිංසු. සො එකං දීපං ගතවා විමානපෙතිති සද්ධිං සමපතතිං අනුභවනො තාති පුරතො මා අගමාසි ති වුච්චමානො පි නද්දිගුණං සමපතතිං පස්සන්නො අනුපුබ්බෙන බුරුවක්කධරං එකං පුරිසං අද්දස. තස්ස තං වක්කං පදුම පුප්ථං විය උපට්ඨාති. සො තං ආහ අමොහ! ඉදං තයා පිලක්ඛපදුමං මය්හං දෙහි ති, න ඉදං සාම! පදුමං බුරුවක්කං එතනති, සො වඤ්ඤෙසි මං ත්වං කිං මයා පදුමං න දිට්ඨිපුබ්බන්ති වත්වා ත්වං ලොහිතවඤ්ඤං ලිමෙපත්වා පිලක්ඛපදුමපුප්ථං මය්හං න දකුකාමොසි ති ආහ. සො විනොහසි අගමපි මයා කතසද්දසං කමමං කත්වා තස්ස එලං අනුභවිතු කාමො ති, අථ නං හඤ්ඤ රෙ ති වත්වා තස්ස මත්ථකෙ වක්කං පක්ඛිපිත්වා පලාසි. එතමත්ථං විදිත්වා සත්ථා ඉමං ගාථමාහ.

වතුබති අට්ඨජකිගමා අට්ඨති වෙව සොළස,
සොළසති ව බතරිංස අත්‍රිච්ඡං වක්කමාසදො,
ඉට්ඨාගතස්ස පොසස්ස වක්කං හමති මන්තෙති.

අඤ්ඤතරෙපි අත්‍රිච්ඡං අමවෙවා සකම්මසං අතික්කම්මිනා පර
විසයං පාවිසී. තත්ථ පොටිතො පලාසිනා එකස්ස තාපස්ස
වසනට්ඨානං පවිසිනා උපොසථබ්බාති අධිට්ඨාය තිපජ්ජි. සො
තාපස්සෙ කිනෙතා කතනති පුච්ඡිතො ඉමා ගාථායො අභාසී.

සකං තිකෙතං අතිහෙළයානො
අත්‍රිච්ඡතාය මලකං අගඤ්ඤි,
තනො ජනා ගාමනො තික්කම්මිනා
කොදණ්ඩකෙන පරිපොථසිංසු මං.

සො භික්කසීසො රුහිරමකිතබ්බො
පච්චාගමාසිං සකං තිකෙතං,
තස්මා අහං උපොසථං පාලයාමි
අත්‍රිච්ඡතා මා පුත්තරගමාසීති.

මහිච්ඡතාතිදොසෙ මහනතාති වජ්ජති ඉච්ඡති මහති වාස්ස
ඉට්ඨා ති මහිච්ඡා, තස්ස භාවො මහිච්ඡනා; ලක්ඛණතො පන අසාත්ත
ගුණසමභාවනතා පටිග්ගහණේ ව පරිභොගෙ ව අමතතඤ්ඤතා එතං
මහිච්ඡතා ලක්ඛණං, මහිච්ඡා හි පුග්ගලො යථා නාම කච්ඡපුට්ඨාණිජො
පිලක්ඛනභණ්ඩකං හතේත ගහෙතො උච්ඡිභෙහි පක්ඛිපිතබ්බසුත්තකං
පක්ඛිපිනා මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව අමම! අසුතං ගණ්හථ අසුතං
ගණ්හථා ති මුඛෙන සංවිදහති. එවමෙව අපමනතකමපි අතතනො
සීලං වා ගන්ධං වා ධුතගුණං වා අන්තමසො අරඤ්ඤවාසමහතකමපි
මහාජනස්ස ජානන්තස්සෙව සමභාවෙතුකාමො භොති සමභාවෙතො¹ ව
පන සකවෙහිපි උපතීතෙ පච්චයෙ අලනති අවතො ගණ්හාති.
තයො හි පුරෙතුං න සක්කා අගති උපාදනෙන සමුදො උදකෙන
මහිච්ඡා පච්චයෙහි ති,

අගතික්කන්ධො සමුදො ව මහිච්ඡා වාපි පුග්ගලො,
බහුකෙ පච්චයෙ දෙනෙත තයොපෙනෙත න පුරයෙ.

මහිච්ඡපුග්ගලො හි විජාතමාතුයාපි මනං ගණ්හිතුං න සකෙකාති
පගෙව උපට්ඨාකානං, තත්‍රිමාති වජ්ජති:- එකො කීර දහරෙ හික්කු පිට්ඨ
පුච්චෙ පියායති. අථස්ස මාතා පටිපතති. චිමංසමානා සවෙ මෙ පුත්තො
පටිග්ගහණේ මතතං ජානාති සකලමපි තං තෙමාසං පුච්චෙහෙව උපට්ඨ
හිස්සාමි ති වස්සුපනාසිකදිවසෙ පරිචිමංසමානා පඨමං එකං පුච්චං අදාසී.
තස්මිං නිට්ඨිතෙ දුතියං, තස්මිමපි නිට්ඨිතෙ තතියං, දහරෙ අලනති
අවතො බාදි යෙව, මාතා තස්ස අමතතඤ්ඤභාවං ඤාතො අජේච මෙ
පුත්තෙන සකලතෙමාසස්ස පුච්චා බාදිතා ති දුතියදිවසතො පට්ඨාය එකං

පුළුවනි න අදාසි. තිසාමහාරජා පි දෙවසිකං වෙතියපබ්බතෙ භික්ඛු සභිසාසං දානං දදමානො මහාරජා! කිං එකමෙව ආනං භජයි? කිං අඤ්ඤානු දානං දාතුං න වට්ටති? ති ජානපදෙති චුතොතා දුතියදිවසෙ අනුරාධපුරෙ මහාදානං දාපෙයි. එකභික්ඛු පි පටිග්ගහණේ මහනම්පි න අඤ්ඤාසි, එකමෙකෙන පටිග්ගහිතං බාදනීයං භොජනීයං වෙ තයො ජනා උකම්පිංසු. රජා දුතියදිවසෙ වෙතියපබ්බතෙ භික්ඛුසභිසං නිමනාපෙත්වා රජනොපුරං ආගතකාලෙ පයානං දෙවා ති ආහ. අලං මහාරජා! අත්තනො පමාණෙන භික්ඛං ගණිතස්සන්ති ති එකභික්ඛු පි පතනං න අදාසි. සබ්බෙ පමාණස්සත්තකමෙව පටිග්ගහෙසුං. අප රජා ආහ පසංචානුමානං භික්ඛුස්ස එකො පි න මත්තං න ජානාති තියො කිඤ්ච අවසෙසං නාහොසි අජජ ගතිතං මන්දං අවසෙසමෙව බහු ති තෙසං මත්තඤ්ඤාතාය අත්තමනො ඉතරෙසඤ්ච අමත්තඤ්ඤාතාය අත්තමනො අහොසි.

පාපිච්ඡතාතිඥ සෙ අසංඥො සමානො සඥො ති මං ජනො ජානාතු ති ආදීප්ත එවං ඉච්ඡන්තො කිං කරෙති. අසංඥො සඥාකාරං දසෙයි. දුස්සිලාදයො සීලවන්තාදීනං ආකාරං දසෙන්නති. කපං? අසංඥො නාව මහාමහදිවසෙ මනුස්සානං විහාරං ආගමනවෙලාය සමමජ්ජනීං ආදාය විහාරං සමමජ්ජනී කවචරං ඡබ්බෙති. මනුස්සෙති දිට්ඨිභාවං ඤාතා වෙතියඛගණං ගච්ඡති. තත්ථාපි සමමජ්ජනී කවචරං ඡබ්බෙති වාලිකං සමං කරෙති ආසනාති ධොවති බොධිමති උදකං සි ඤාති. මනුස්සා දියවා නත්ති මඤ්ඤා අඤ්ඤා භික්ඛු විහාරජග්ගනකො අගමෙව ඉමං විහාරං පටිජග්ගති සඥො පෙරෙ ති ගමනකාලෙ නි මනෙත්වා ගච්ඡන්ති. දුස්සිලො පි උපට්ඨාකානං සමමුඛෙ විනයධරං උපසඞ්ඝමිත්වා පුච්ඡති හනෙත! මගි ගච්ඡන්තෙ ගොණො උබ්බිංගො තෙන ධාවතා තිණාති ජිනාති සමමජ්ජනස්ස මෙ තිණාති භිජ්ජනති වඞ්ඝමත්තස්ස මෙ පාණකා මියනති බෙලං පාතෙත්තස්ස අසතියා තිණ මත්තකෙ පතති තත් තත් කිං ගොති? ති, අනාපතති ආචුසො! අසඤ්චිච්ච අසතියා අජානත්තස්සා ති ව චුතොත හනෙත! මයං ගරුකං විය උපට්ඨාති සුපුට්ඨ වීමංසවා ති හණති. නං සුත්වා මනුස්සා අමානං අයෙසා එත්තකෙපි කුකකුච්චායති අඤ්ඤාසමිං ඔලාරිකෙ කිං නාම කරිස්සති නත්ති ඉමිනා සදිසො සීලවා ති පසන්නා සක්කාරං කරෙන්නති.

අපසංසුතො පි උපට්ඨාකමජෙකි තිසින්නො අසුකො වතු තිකාසිකො තිපිටකධරෙ මයං අනෙත්වාසිකො මම සන්තිකෙ තෙති ධමමො උග්ගතිතො ති වදති. මනුස්සා අමානං අයෙසන සදිසො බහුසුත්තො නත්ති. එතස්ස කිර සන්තිකෙ අසුකෙන ව අසුකෙන ව ධමමො උග්ගතිතො ති පසන්නා සක්කාරං කරෙන්නති. සභිගණිකාරාමොපි මහාමහදිවසෙ දිසපිඨඤ්ච අපසංසයඤ්ච ගාභාපෙත්වා විහාරපච්චනෙත් රුකබමුලෙ දිවා විහාරං තිසීදති. මනුස්සා ආගතවා පෙරෙ කුතිනති පුච්ඡන්ති. ගණකිකපුත්තා නාම ගණකිකා එව ගොනති තෙන පෙරෙ එවරුපෙ කාලෙ ඉධ න තිසීදති විහාරං ච්චනෙත් දිවාට්ඨාණං

දීඝවිඛකමෙ විහරතී ති වදන්ති. සොපි දිවසභාගං විනිනාමෙත්තා නලාටෙ මකකට්ඨකතං අලලියාපෙනා පිඨං ගාභාපෙනා ආගමම පරිවෙණ්ණායෙර නිසීදති. මනුස්සා කහං හනෙන්! ගතත්ථ ආගන්ත්වා න අද්දසමානා ති වදන්ති. උපාසකා! අනෙතා විහාරෙ ආකිණේණා, දහර සාමණේරුනං විවරණ්ඩානමෙතං සට්ඨිගතෙථ වඛකමෙ දිවාට්ඨානෙ නිසීදිමානා ති අත්තනො පවිවිත්තභාවං ජානාපෙති.

කුසිනො පි උපට්ඨාකමජේඛ නිසිනෙතා උපාසකා! තුමෙහි උකකාපානො දිට්ඨො ති වදති, න පස්සාම හනෙන්! කාය වෙලාය අගොපි ති ව පුට්ඨො අමානං වඛකමනවෙලායා ති වත්වා භූමිවලන සද්දං අස්සුත්ථා ති පුච්ඡති. න සුණාම හනෙන්! කාය වෙලායා ති පුට්ඨො මජ්ඣිමයාමෙ අමානං ආලමිනථලකං අපස්සාය සීතකාලෙ ති වත්වා මහාමහාසො අගොපි සො වො දිට්ඨො ති පුච්ඡති. කාය වෙලාය හනෙන්! ති ව චුත්තෙ මස්සං වඛකමනමා ඔතරණ්කාලෙ ති වදති. මනුස්සා අමානං ථෙරෙ නිසු පි යාමෙසු වඛකමෙ යෙව හොති නජී අයෙසන සදිසො ආරද්ධවිරියො ති පසන්නා සකකාරං කරෙන්නි.

මුට්ඨස්සති පි උපට්ඨාකමජේඛ නිසිනෙතා මය අසුකකාලෙ නාම දීඝනිකායො උග්ගහිතො අසුකකාලෙ මජ්ඣිමො සංයුත්තකො අඛගුත්තරිකො අන්තර මලොකනං නාම නජී ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානෙ මුඛාරුළුභාව තන්ති ආගච්ඡති. ඉමෙ පනඤ්ඤ භික්ඛු ඵලකා විය මුඛං ඵඤ්ඤාපෙනා විහරන්ති ති වදති. මසුස්සා නජී අයෙසන සදිසො උපට්ඨිතස්සති පසන්නා සකකාරං කරෙන්නි.

අසමාහිතො පි උපට්ඨාකානං සමමුඛෙ අට්ඨකථාවරියෙ පඤ්ඤං පුච්ඡති කසිණං නාම කථං භාවෙති? කිත්තකෙන නිමිත්තං උපානනං නාම හොති? කිත්තකෙන උපවායෙ? කිත්තකෙන අපාණා? පඨමස්ස ක්කිනස්ස කති අඛයාති? දුතියස්ස-තතියස්ස-වතුත්ථස්ස ක්කිනස්ස කති අඛයාති? ති පුච්ඡති. තෙහි අත්තනො උග්ගහිතානුරූපෙන කපිත කාලෙ සිතං කත්වා කිං ආවුසො! ඵලං න හොසී? ති චුත්තෙ වට්ඨති හනෙන්! ති අත්තනො සමාපත්තිලාභිතං සුවෙති. මනුස්සා සමාපත්ති ලාභී අයෙසා ති පසන්නා සකකාරං කරෙන්නි.

දුපාඤ්ඤපි උපට්ඨාකානං මජ්ඣිම නිසිනෙතා මජ්ඣිමනිකායෙ මෙ පපඤ්ඤත්තයං මලොකෙනත්තස්ස සතිද්ධියාව මග්ගො ආගතො පරි යත්ති නාම අමානං න දුකකාරා පරියත්ති වාවටො පන දුකඛනො න මුවට්ඨති පරියත්ති විස්සජ්ජසිමානා ති ආදීති වදනෙතා අත්තනො මහාපඤ්ඤත්තං දීපෙති. ඵලං වදනෙතා පනස්ස සාසනෙ පහාරං දෙති. ඉමිනා සදිසො මහාවොරෙ නාම නජී. න හි පරියත්තිධරෙ දුකඛතො න මුවට්ඨති ති.

අබ්බොසවො පි ගාමදුරකෙ දීඨවා තුමානං මාතාපිතරෙ අමෙඝ කිං වදන්ති? ති අරහා ති වදන්ති හනෙන්! ති, යාවු ඡෙකා ගහපතිකා න සකකා වඤ්ඤාතුන්ති අත්තනො බ්බොසවභාවං දීපෙති. අඤ්ඤපි

වෙන වාට්ඨාසයන් පාදොග්ගයන් දැක දෙවන බලය. එකො කිරි කුහකො අනෙකා ගබ්බෙ වාට්ඨාසය නිවැරදිව මනුෂ්‍යයානං ආගමිකකාලෙ පටිසන්ති. මනුෂ්‍යයා කහං පේදෙ? ති පුච්ඡන්ති. අනෙකා ගබ්බෙ ති ව චුතො පටිසන්ති විචිතනතා පි අදිස්වා නිකම්භිතා නත්ති පේදෙ ති වදන්ති. අනෙකා ගබ්බෙ යෙව පේදෙ ති ව චුතො පුත පටිසන්ති. පේදෙ වාට්ඨො නිකම්භිතා පිසෙ නිසිනො හොති. තනො තෙති මයං භනො! පුබ්බෙ අදිස්වා නිකම්භිතා කහං තුලෙහ ගතස්වා? ති චුතො සමණා නාම අතතො ඉච්ඡති ච්ඡිතට්ඨානං ගච්ඡන්ති ති වචනො අතතො බිණ්ණසවභාවං දීපෙති.

අපරෙ පි කුහකො එකසම්මි පබ්බතෙ පණ්ණසාලායං වසති. පණ්ණසාලාය ව පච්ඡතො පපාතට්ඨානෙ එකො කච්ඡකරුකො අත්ති තස්ස පාදොගො ගතො පරිභාගෙ භූමියං පතිට්ඨිතො. මනුෂ්‍යයා මයෙහි ගතො නිමනොනති. සො පතනවිවරං ආදාය පාදොගො ඔතරිතො ගාමථාරෙ අතතානං දස්සෙති. තනො මනුෂ්‍යෙහි පච්ඡා ආගතො කතරො මයෙහි ආගතස්වා භනො? ති පුට්ඨො සමණානං ආගතමයො නාම පුච්ඡං න වට්ඨති අතතො ඉච්ඡති ච්ඡිතට්ඨානෙ තෙව ආගච්ඡන්ති ති වචනො බිණ්ණසවභාවං දීපෙති. තං පත කුහකො එකො විද්වකණ්ණො ඤාතො පරිග්‍රහෙස්සාමි නන්ති එකං දිවසං පාදොගො ඔතරන්තං දිස්වා පච්ඡතො ජිහ්විතො අපමනකොතො යපෙසි. සො පාදොගො ඔතරස්සාමි ති යනති පතො මතතිකා පතොති භිජ්ජි. සො ඤාතොමි ති නිකම්භිතො පලාසි.

පාට්ඨිප්පසා භාවො පාට්ඨිප්පසා; ලකභ්ණො පත අසන්නගුණ සමභාවනා පරිග්‍රහණෙ ව අමතකඤ්ඤානා එතං පාට්ඨිප්පසාලක භ්ණන්ති වෙදිතබ්බං.

සිඛන නිද්දෙසෙ විජ්ඣනට්ඨාන සිඛනං; නාගරිකභාව සඛිකාතස්ස කිලෙසසිඛනස්ස නාමං; සිඛාරස්ස භාවො සිඛාරනා; සිඛාර කරණාකාරෙ වා; වතුරභාවො වතුරනා; තථා වාතුරිකං; පරිකම්භනස්ස භාවො පරිකම්භනනා; පරිබණ්ණිතො යපිතස්සෙව දලහ සිඛාරභාවස්ස නාමං; ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං, එවං සබ්බෙ හි පි පදෙහි කිලෙසසිඛාරනා ව කපිතා.

තිනතිණ නිද්දෙසෙ තිනතිණ නති, බියනං; තිනතිණායනාකාරෙ තිනතිණායනා; තිනතිණො අසිතස්ස තිනතිණසමඛිතො භාවො තිනතිණායනනා; ලොලුපභාවො ලොලුපසං; ඉතරෙ වෙ ආකාරභාව නිද්දෙසා, පුච්ඡකම්භිතා ති, ලභනාලභනකට්ඨානෙ වෙදනාකමපනා ති ව චුතතිතා; සාධුකම්භිතා ති, පණ්ණිතපණ්ණිතානං පත්තනා; එවං සබ්බෙහි පි පදෙහි සුචාතදෙණියං කඤ්ඤියං පිචනසාධුකම්භිතා අඤ්ඤං සුතබං දිස්වා භුභුක්කරණං විය තව සන්නකං මම සන්නකන්ති කිලෙසවසෙන බියනාකාරෙ කපිතො.

වාපලානිද්දෙසෙ ආකෝටිතපච්චාකෝටිතභාවාදීති විවරණං මණ්ඩනා විවරමණ්ඩනා; මණ්ඩනවණ්ණවණ්ණදීති පතනණං මණ්ඩනා පතනමණ්ඩනා; විතතකමවාදීති පුග්ගලිකසෙනාසනණං මණ්ඩනා සෙනාසනමණ්ඩනා; ඉමණ්ණ වා සුභිකාසණාති, ඉමණ්ණ මනුසුසරණං; යථා හි තදනු ජාතො පි සිගාලො ජරසිගාලො තෙව උභාරුප මාණාපි ව ගලොවිලනා පුඤ්ඤනා තෙව සබ්බං ගවණ්ණං චණ්ණො පි මනුසුසනායො සුභිකායො තෙව වුවවති. තස්ස අත්ත රතතර් රතතවණ්ණපණ්ඩුවණ්ණොදීති නිවාසනපාරුපතාදීති සර්පතා මණ්ඩනා නාම; බාහිරිතං වා පටිකාබාහිරිතං නති, අපෙත්ථා පතනවිවරං සෙසපරිකාරිතං; අථ වා යා එසා විවරමණ්ඩනා පතනමණ්ඩනා ති වුත්තා සා තෙති වා පරිකාරිතෙති කායණං මණ්ඩනා තෙසං වා බාහිර පරිකාරිතං මණ්ඩනං; අපතවසෙන මණ්ඩනා ති එවමෙත්ථ අත්තො වෙදිතබ්බො. මණ්ඩනා විභූසනා ති, එත්ථ උභාරුපිකාසනං පුරණවසෙන මණ්ඩනා ඡවිරුගාදිවසෙන විභූසනා ති වෙදිතබ්බො. කෙලනා ති, කිලනා; පටිකෙලනා ති, පරිකිලනා; ගිඤ්ඤනා ති, ගෙඤ්ඤනා; ගිඤ්ඤනා ති, තස්සෙව වෙවචනං; වපලභාවො වපලනා; තථා වාපලනං; ඉදං වුවවති ති, ඉදං වාපලනං නාම වුවවති; යෙන සමන්තාගතො පුග්ගලො වසාසනිකො පි සමානො තදනු ජාතදුරකො විශ භොති.

අසභාගවුත්තනිද්දෙසෙ විසමිකුලගාහිතා ති, අනනුලොමගාහිතා; විපච්චනිකසාහිතා ති, විපච්චනිකෙත පටිවිරුද්ධකරණෙන සුඛායනා; අනාදරභාවො අනාදරිකා; තථා අනාදරිකා; අභාරවසා භාවො අභාරවනා; ජෙට්ඨභාවයො අකරණං අසමසාධනා; අසං වුවවති ති, අසං අසභාගවුත්ත නාම වුවවති; විසභාගජීවිතනා ති අත්තො; යාය සමන්තාගතො පුග්ගලො මාතරං වා පිතරං වා ගිලානං පටිවත්තනිකාපි න මලොකෙති පිතුසත්තකාසනං කාරණං මාතර සද්ධිං මාතුසත්තකාසනං කාරණං පිතර සද්ධිං කලහං කරෙති විසභාගජීවිතං ජීවති මාතා පිතුනං සත්තකාසනං කාරණං ජෙට්ඨන වා කනිට්ඨන වා භාතර සද්ධිං කලහං කරෙති නිලප්පවචනං වදති ආචරියණං වා උපරිකායණං වා වත්තපටිවත්තං න කරෙති ගිලානං න උපරිකායී බුද්ධියො භගවතො වෙතිසද්ධියොසනානෙ උච්චාරං වා පසාචං වා කරෙති බෙලමපි සිඛ්ඛාතිකමපි ඡබ්බෙති ඡතනං ධාරෙති උපාහනා ආරුග්ග ගවණ්ණං බුද්ධිසාවකෙසු න ලප්පති සබ්බෙ විත්තිකාරං න කරෙති මානිමත්ත පිතිමත්තාදිසු ගරුච්චානිසෙසු හිරෙත්තපං න පවුට්ඨපට්ඨාපෙති. තස්සෙවං පවත්තමානණං සබ්බා පෙසා කිරියා මාතරීති ආදියුපි වණ්ණු අසභාගවුත්තනා නාම භොති.

අරතිනිද්දෙසෙ පනෙත්ත ති, දුරෙත්ත විවිත්තෙත්ත වා; අබිකුසලෙත්ත ති, සමථපිපසානාධිමෙත්ත; අරතී ති, රතීපටිකෙට්ඨො; අරතීනා ති, අරමනාකාරෙ; අනභිරතී ති, අනභිරතභාවො; අනභිරමනා ති, අනභිරමනාකාරෙ; උක්කණ්ඨිනා ති, උක්කණ්ඨනාකාරෙ; පටිගාසනිනා ති, උක්කණ්ඨනවසෙනෙව පරිතසානා;

චුක්කලවි වෙනම මහානිදේශය. “කතමං පච්චයපටිසෙව්නසංඛාතං
 භුග්ගච්ඡු? ඉධ ගහපභිකා භික්ඛු නිමනෙතනති විවරපිණ්ඩපාන
 සෙනාසනාලානපච්චයගෙසස්ස පරික්ඛාරෙති, පාපිචෝ ඉච්ඡාපකතො
 අභිකො විවර-පෙ-පරික්ඛාරනං භියොකමසතං උපාදය විවර

පච්චක්කාති පිණ්ඩපාතං පච්චක්කාති සෙනාසනං පච්චක්කාති ගිලාන පච්චයහෙසජ්ජපරික්කාරං පච්චක්කාති. සො ඵවමාන කිං සමණස්ස මහගෙසන විවරෙන? එතං සාරූපපං යං සමණො පුසානා වා සඞ්ඛාර කුටා වා පාපණ්ණිකා වා නන්තකාති උච්චිතිත්වා සඞ්ඛාරිං කත්වා ධාරෙය්‍ය. කිං සමණස්ස මහගෙසන පිණ්ඩපාතෙන? එතං සාරූපපං යං සමණො උඤ්ජාවරියං පිණ්ඩයාලොපෙන ජීවිතං කපෙපය්‍ය. කිං සමණස්ස මහගෙසන සෙනාසනෙන? එතං සාරූපපං යං සමණො රුක්කමුලිකො වා අස්ස අබ්බොකාසිකො වා, කිං සමණස්ස මහගෙසන ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්කාරෙන? එතං සාරූපපං යං සමණො පුති මුත්තෙන වා හරිටකිබ්බේඤ්ඤා වා ඔසධං කරෙය්‍යාති, නදුපාදය ලුඛං විවරං ධාරෙති ලුඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජාති ලුඛං සෙනාසනං පරිසෙවති ලුඛං ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්කාරං පරිසෙවති. තමෙනං ගහපතිකා ඵලං ජානනාති අයං සමණො අපටිච්ඡා සනතුට්ඨො පච්චින්නො අසංසට්ඨො ආරභාමිවියො ධුතවාදො නි තියෙය්‍ය භියෙය්‍ය නිමන්නෙනාති විවරං-පෙ-පරික්කාරෙහි, සො ඵවමාන “තිණණං සමමුඛි භාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති සද්ධාය සමමුඛිභාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති දෙය්‍යධම්මස්ස -පෙ- දකඛිණේය්‍යානං සමමුඛිභාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති” භූමිකාං චෙවායං සද්ධා අඤ්ඤා දෙය්‍යධම්මො ව සංචිජ්ජාති අහඤ්ඤා පටිග්ගාහකො සවාහං න පටිග්ගාහෙස්සාමි ඵලං භූමිකා පුඤ්ඤාදාන පරිබාහිරි භවිස්සාපි න මයං ඉමිනා අපො අපි ව භූමිකාං ඵව අනුකම්පාය පටිගණ්ණාමි ති, නදුපාය ඛත්තමි විවරං පටිගණ්ණාති ඛත්තමි පිණ්ඩපාතං-පෙ-හෙසජ්ජපරික්කාරං පටිගණ්ණාති. යා ඵවරූපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතනං ඉදං වුවමි පච්චය පරිසෙවනසඛොතං කුහනවත්තු,,ති,

පාපිච්ඡස්සෙව පන සතො උත්තරිමනුස්සධම්මාබ්ගමපරිදීපන වාචාය තථා තථා විමතාපනං සාමන්තජප්පනසඛොතං කුහන වත්තු ති වෙදිතබ්බං. යථා “කතමං සාමන්තජප්පනසඛොතං කුහන වත්තු? ඉධෙකචෙවා පාපිච්ඡා ඉච්ඡාපකතො සමානවාධිප්පායො ඵලං මං ජනො සමහාවෙස්සාති ති අරියධම්මසනාතිස්සිතං වාචං භාසති. යො ඵවරූපං විවරං ධාරෙති සො සමණො මහෙසකෙකා ති භණ්ති. යො ඵවරූපං පතනං ලොහථාලකං ධම්මකරකං පරිස්සාවනං කුඤ්ඤිකං කායබ්බන්තං උපාහනං ධාරෙති සො සමණො මහෙසකෙකා ති භණ්ති. යස්ස ඵවරූපො උපජ්ඣායො ආචරියො සමානුපජ්ඣායො සමානාවරියකො මිත්තො සඤ්ඤො සමහත්තො සහායො යො ඵව රූපෙ විහාරෙ වසති අභිසංයොගෙ පාසාදෙ හම්මියෙ යුහායං ලෙණේ කුටියා කුටාහාරෙ අට්ට මාලෙ උද්දෙසිහෙ උද්දෙණි උපධාන සාලායං මණ්ඩපෙ රුක්කමුලෙ වසති සො සමණො මහෙසකෙකා ති භණ්ති. අථවා කොරජිකකොරජිකො භාකුටිකාභාකුටිකො කුහකුහො ලපලපො මුඛසමහාවිතො අයං සමණො ඉමාසං ඵවරූපානං සන්තානං

විහාරසමාපනතීතං ලාභී ති තාදිසං ගමහිරං ගුලකං තිපුණං පටිච්ඡන්තං ලොකුතතරං සුඤ්ඤතාපටිසංයුතතං කථං කප්ථති. යා එවරුපා භාකුටියා භාකුටියං කුහතා කුහායතා කුහිතතතං ඉදං වුවච්ඡති සාමන්තජ්ජපනසංඛාරං කුහතවනු”ති,

පාටිච්ඡයෙව පන සතො සමභාවනාධිප්පායකතෙන ඉරියාපථෙන විමභාපනං ඉරියාපථසනතීක්ෂිතං කුහතවනු ති වෙදිතබ්බං. යථාහ “කතමං ඉරියාපථසංඛාරං කුහතවනු? ඉධෙකවෙවා පාටිච්ඡො ඉච්ඡා පකතො සමභාවනාධිප්පායො එවං මං ජනො සමභාවෙස්සති ති ගමනං සණ්ඨපෙති සයනං සණ්ඨපෙති පණ්ණිමාය ගව්ඡති පණ්ණිමාය තිට්ඨති පණ්ණිමාය තිසිදති පණ්ණිමාය සෙය්‍යං කප්පෙති සමාහිතො විශ ගව්ඡති සමාහිතො විශ තිට්ඨති තිසිදති සෙය්‍යං කප්පෙති ආපාතනජ්ඣාසී ව හොති. යා එවරුපා ඉරියාපථස්ස අධිපතා ධූපතා සණ්ඨපතා භාකුටියා භාකුටියං කුහතා කුහායතා කුහිතතතං ඉදං වුවච්ඡති ඉරියාපථසංඛාරං කුහතවනු”ති,

නුත් පට්ඨසපටිසෙවනසංඛාරානනා ති, පට්ඨයපටිසෙවනනති එවං සංඛාරානෙත පට්ඨයපටිසෙවනෙන; සාමන්තජ්ජපෙනනා ති, සමිපෙ හණිතෙන; ඉතිසාපථස්සා ති, වතුඉරියාපථස්සා; අධිපතා ති, ආදිධි පතා; ආදරෙන වා ධූපතා; ධූපතා ති, ධූපතාකාරෙ; සණ්ඨපතා ති, අභිසංඛාරණං; පාසාදිකභාවකරණනති වුත්තං හොති. භාකුටියා ති, පටානපුරිමධිතභාවදස්සනෙන භාකුටිකරණං; වුවසංඛෙකාවො ති වුත්තං හොති. භාකුටිකරණං සිලමස්සාති භාකුටිකො, භාකුටිකස්ස භාවො භාකුටිසං; කුහනා ති, විමභාපනං; කුහස්ස ආයතා කුහායතා; කුහිතස්ස භාවො කුහිතතන නති,

ලපනාතිදේශෙ ආලපනා ති, විහාරං ආගතෙ මනුස්සෙ දිස්වා කිමන්ථාය හොතො ආගතා? කිං භික්ඛු තිමනෙනතුං? යදි එවං ගව්ඡ්ථ අහං පට්ච්ඡො භික්ඛු ගහෙත්වා ආගව්ඡාමී ති එවං ආදිතොව ලපනා; අථ වා අත්තානං උපනෙත්වා අහං තිස්සො මසී රුජා පසනො මසී අසුකො ව අසුකො ව රුජමභාමතො පසනො ති එවං අත්තපතා සිකා ලපනා ආලපනා; ලපනා ති, පුට්ඨයෙව සතො වුත්තප්පකාරමෙව ලපනා; සලලපනා ති, ගහපතීනානං උක්කණ්ණෙන භිතස්ස ඔකාසං දත්වා සුට්ඨ ලපනා; උලලපනා ති, මහාකුට්ඨිකො මහානාමිකො මහා දුතපතී ති එවං උඬං කත්වා ලපනා; සමුලලපනා ති, සබ්බතො භාගෙන උඬං කත්වා ලපනා; උත්තහනා ති, උපාසකා පුබ්බ ඊදිසෙ කාලෙ දුතං දෙථ ඉදුති කිං න දෙථා? ති එවං යාව දස්සාම හතෙන! ඔකාසං න ලභා මා ති ආදිති වදනති තාව උඬං උඬං නහනා; වෙය්‍යා ති වුත්තං හොති.

අථ වා උච්ඡ්‍යන්තං දිස්වා කුතො ආගතා? උපාසකා? ති පුච්ඡති. උච්ඡ්‍ය බෙතතො හතෙන! ති, කිං නන්ත උච්ඡ්‍ය මධුරනති, බාදිත්වා හතෙන! ජාති තබ්බනති, න උපාසකා භික්ඛුස්ස උච්ඡ්‍ය දෙථා ති වතතුං වට්ඨති ති යා

එවරුපා නිබ්බේදෙනාසාපි වේදනකතරා සා උත්තහතා; සබ්බතො භාගෙන පුනපුනං උත්තහතා සමුනිගහතා; උක්කාවතා ති, එතං කුලං මං යෙව ජාතාති සවෙ එත්ථ දේශ්‍යධම්මො උපපජ්ජති මග්ගං එව දෙනී ති එවං උක්ඛිපිතා කාවතා උක්කාවතා; උද්දිපතා¹ති වුත්තං ගොති. තෙලකඤ්ඤිකවඤ්ච²වෙත්ථ වත්තබ්බං. දො කීර් හික්ඛු එකං ගාමං පටිසිත්වා ආසනසාලාය නිසිදිත්වා එකං කුමාරිකං දිස්වා පකෙකා සිංසු. තාය ආගතාය අපේකො එකං පුච්ඡි අයං භනෙත! කස්ස කුමාරිකා ති, අච්ඡාකං උපට්ඨායිකාය තෙලකඤ්ඤිකාය ධිතා ආවුසො! ඉමිස්සා මාතා මඬි ගෙහං ගතෙ සප්පිං දදමානා සටෙනෙව දෙනී අයමි මාතා විය සටෙනෙව දෙනී ති උක්කාවෙති.

සබ්බතො භාගෙන පුනපුනං උක්කාවතා සමුක්කාවතා; අනුප්පිස භාණ්ඩා ති, සම්මානුරූපං වා ධම්මානුරූපං වා අනවලොකෙත්වා පුනපුනං පියභණ්ණමෙව; චාටුකමානා ති, නිවවුත්තීතා; අත්තානං ගෙට්ඨතො ඤාපෙත්වා වත්තනං; මුග්ගසුප්පයා ති, මුග්ගසුප්පදිසතා; යථා මුග්ගසු පච්චමානෙසු කොවිදෙව න පච්චති අවසෙසා පච්චනති. එවං යස්ස පුග්ගලස්ස වචනෙ කිඤ්චිදෙව සච්චං ගොති සෙසං අලිකං, අයං පුග්ගලො මුග්ගසුප්පො ති වුච්චති. තස්ස භාවො මුග්ගසුප්පතා; පාටි හට්ඨයා ති, පාරිහට්ඨාවො; යො හි කුලදුරකෙ ධාතී විය අභිකත වා බක්ඛිත වා පරිහට්ඨති. ධාරෙතී ති අත්ථා; තස්ස පරිහට්ඨස්ස කම්මං පාරි හට්ඨං, පාරිහට්ඨස්ස භාවො පාරිහට්ඨතා ති,

නෙමිත්තීකතාතිදෙසෙ නිමිත්ත නති, යං කිඤ්චි පරෙසං පච්චය දුකසංයෝජනකං කායවචිකම්මං; නිමිත්තකම්ම නති, නිමිත්තස්ස කරණකොසලං; තත්තිදං වඤ්ච, එකො කීර් පිණ්ඩපාතිකො උපට්ඨාක කම්මාරස්ස ගෙහඤාරං ගන්ත්වා කිං භනෙත? ති පුච්ඡිතො චිවරානා රොන හත්ථං නිගරිත්වා වාසිපහරණාකාරං අකාසි. කම්මාරෙ සලලකඛිතං මෙ භනෙත! ති වාසිං කත්වා අදුසි. ඔහාසො ති, පච්චයපටිසංයුත්තහට්ඨා; ඔහාසකම්ම නති, වච්ඡකපාලකෙ දිස්වා කිං ඉමෙ වච්ඡා බීරගොවච්ඡා? තක්කගොවච්ඡා? ති පුච්ඡිතා බීරගොවච්ඡා භනෙත! ති වුත්තෙ න බීරගොවච්ඡා යදි බීරගොවච්ඡා සිසුං හික්ඛුපි බීරං ලභෙය්‍යනති එව මාදිනා තයෙන තෙසං දුරකානං මාතාපිතුනං නිවෙදෙත්වා බීරදුපතා දිනං ඔහාසකරණං; සාමනප්පයා ති, සමිපං කත්වා ජප්පනං;

ජාතකභාණ්ඩවඤ්ච වෙත්ථ කපේතබ්බං. එකො කීර් ජාතකභාණ් කත්ථෙරෙ භුඤ්ජිතුකාමො උපට්ඨායිකාය ගෙහං පටිසිත්වා නිසිදි. සා අදුතුකාමා තණ්ඩුලො නජී ති භණ්ණතී තණ්ඩුලෙ ආහරිතුකාමා විය පටි විස්සකසරං ගතා. හික්ඛු අනෙතාගබ්බං පටිසිත්වා ඔලොකෙත්වා කවාටකොණේ උච්ඡ්‍රං භාජනෙ ගුලිං පිටකෙ ලොණමච්ඡ්‍රාලෙ කුමතියං තණ්ඩුලෙ සටෙ සතා දිස්වා නික්ඛමිත්වා නිසිදි. සරණී තණ්ඩුලො නාලත්තති ආගතා. ථෙරෙ උපාසිකො! අජ්ජ හික්ඛා න සමප ජ්ඣස්ස ති ති

පරිගවෙව්ව නිමිත්තං අද්දසනති ආහ. කිං හන්තොති, කවාටකොණ්
නිකිත්තඋච්ඡ්වං විය සපාං අද්දසං. නං පහරියාමි ති ඔලොකේන්තො
හාජනෙ ධම්මගුලපිණ්ඩකෙ විය පාසාණලෙඛ්වකෙ¹ පහවෙන
සපෙපන කතං පිටතෙ නිකිත්තලොණමච්ඡ්ථාලසදිසං එණං තස්ස
නං ලෙඛ්වං ඛිඩ්දුකාමස්ස කුමහියා තණ්ඩුලසදිසෙ දන්තෙ අථස්ස
කුපිතස්ස සවෙ පකිත්තසහසදිසං මුඛතො නිකමන්තං විසම්ඤ්ඤා
බෙලනති, සා න සකකා මුණ්ඩකං වසෙවතුනති උච්ඡ්වං දන්තං ඔදනං
පවිත්තං සතගුලමවෙන්නි සද්ධිං අද්දසී ති, එවං සම්පං කත්වා ජපනං
සාමන්තජපා ති වෙදිතබ්බං. පරිභවං ති, යථා නං ලහති තථා
පරිවන්තෙත්වා පරිවන්තෙත්වා කථනං;

තිපෙසසිකතානිද්දෙසෙ අකෙකාසනා ති, දසති අකෙකාසවච්ඡුති
අකෙකාසනා; වම්හනා ති, පරිභවිත්වා කථනං; ගරහනා ති, අස්සද්ධො
අපාසන්තො ති ආදිනා තයෙන දෙසාරොපනා; උකෙඛපනා ති, මා
එවං එත්ථ කපෙථා ති වාචාය උකිත්තනං; සබ්බතො භාගෙන සවච්ඡ්ඤා
සහෙතුකං කත්වා උකෙඛපනා සමුකෙඛපනා;

අථ වා අදෙන්නං අහො දුනපති ති එවං උකිත්තනං උකෙඛපනා;
මහාදුනපති ති එවං සුච්ඡු උකෙඛපනා සමුකෙඛපනා; බිපනා ති, කිං
ඉමස්ස ජීවිතං බිජ්ජොජ්ජනො? ති එවං උපපණ්ඩනා; සබ්බිපනා ති, කිං
ඉමං අද්දසකො ති හන්ථ? යො නිව්චකාලං සබ්බසම්පි තත්ථි ති වචනං
දෙති ති එවං සුච්ඡුතරං උපපණ්ඩනා; පාපනා ති, අද්දසනතස්ස
අවණණස්ස වා පාපනං; සබ්බතො භාගෙන පාපනා සම්පාපනා;
අවණණහාදිකා ති, එවං මෙ අවණණහාදි දස්සති ති ගෙහතො ගෙහං
ගාමතො ගාමං ජනපදතො ජනපදං අවණණහරණං; පරපිට්ඨිමංසි
කනා ති, පුරතො මුද්දරං හණ්ත්වා පරමමුඛෙ අවණණහාසිතා; එසා හි
අතිමුඛං ඔලොකෙත්වා අසකෙකාන්තස්ස පරමමුඛානං පිට්ඨිමංසිඛාදනං
විය හොති. තස්මා පරපිට්ඨිමංසිකතා ති වුත්තා. අසං වුච්චති නිපෙසසි
කනා ති, අයං යස්මා වෙච්චපසිකා විය අබ්භවිතං පරස්ස ගුණං
නිපෙසසෙති නිපුණ්ණති. යස්මා වා ගතථානං පිංසිත්වා ගතීමග්ගතා විය
පරගුණෙ නිපට්ඨිත්වා විචුණ්ණත්වා එසා ලාභමග්ගතා හොති. තස්මා
නිපෙසසිකතා ති වුච්චති ති,

ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිංසනතානිද්දෙසෙ නිජ්ඣිංසනනා ති, මග්ගතා;
ඉතො ලද්ධා නති, ඉමමහා ගෙහා ලද්ධං; අමුත්තා ති, අමුකමති ගෙහෙ;
එට්ඨි ති, ඉවත්තා; ගවෙට්ඨි ති, මග්ගතා; පරිසෙට්ඨි ති, පුනපුනං
මග්ගතා; ආදිතො පට්ඨාය ලද්ධං ලද්ධං භික්ඛං තත්ත තත්ත කුලදරකානං
දත්වා අන්තෙ බීරයාගුං ලභිත්වා ගතතිකුච්චච්ඡු වෙත්ථ කපෙත්තබ්බං.
එසනා ති ආදිති එට්ඨි ති ආදිනං වෙච්චතානි; තස්මා එට්ඨි ති එසනා
ගවෙට්ඨි ති ගවෙසනා පරිසෙට්ඨි ති පරිසෙසනා ඉවෙච්චමෙත්ථ යොජනා
වෙදිතබ්බා.

සෙය්‍යමානනිද්දෙසෙ ජාතියා හි, බන්ධනභාවාදි ජාතිසම්පන්නතා; භෝගේන්තනා හි, භෝගමග්ගොත්තාදිනා උක්කධිග්ගොත්තොත්තන; කොල පුත්තියෙනා හි, මහාකුලභාවෙන; මණ්ණපොක්කරනායා හි, මණ්ණ සම්පන්නසිරිතාය; සිරිසකුති පොක්කරනනි වුවමනි. තස්ස වණ්ණ සම්පන්නතා අතිරූපභාවෙනා හි අත්තො; ධනෙනා හි ආදිති උත්තා නත්තොත්තො, මානං ජපෙසනි හි, එනෙසු යෙන කෙනවි වත්තනා සෙය්‍යො හමසමි ති මානං පවත්තෙති කරොති;

සදිසමානනිද්දෙසෙ මානං ජපෙසනි හි, එනෙසු යෙන කෙනවි වත්තනා සදිසො හමසමි ති මානං පවත්තෙති; අයමෙත් අත්තො විසෙසො, පාලියම්පන නානාකරණං නත්ති.

භීතමානනිද්දෙසෙ ධමානං ජපෙසනි හි, හෙට්ඨා මානං පවත්තෙති; ධමානො හි, ලාමකො හෙට්ඨා මානො; ධමසකුලානා ධමසකුලානනන හි, ආකාරභාවනිද්දෙසා; භිලනා හි, ජාතිආදිති අත්ත ජිගුච්ඡනා; ධම්මිලනා හි, අතිරෙකතො භිලනා; ධම්මිලිතනන හි, තස්සෙව භාවනිද්දෙසො, අනතුසකුලානා හි, අත්තානං භීතං නත්තො ජානනා; අත්තාධමසකුලානා හි, අත්තානං අවජානනා; අත්තපට්ඨවො හි, ජාතිආදිසම්පන්නතාමමෙව ජාතා හි අත්තානං පරිහරිත්වා මසකුලානා; එවමිමෙ තයො මානා පුග්ගලං අතිස්සාය ජාතිආදිවත්තවිසෙතොත්තොත්තො. තෙසු එකෙකො නිණ්ණමපි සෙය්‍යසදිසනිනානං උපපජ්ජති. තත් සෙය්‍යො හමසමි ති මානො සෙය්‍යස්සෙව යාථාවමානො සෙසානං අයාථාවමානො, සදිසො හමසමි ති මානො සදිසස්සෙව යාථාවමානො සෙසානං අයාථාවමානො, භීතො හමසමි ති මානො භීතස්සෙව යාථාව මානො සෙසානං අයාථාවමානො,

තත් කතමො සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යො හමසමි? ති ආදයො පතා නව මානා පුග්ගලං තිස්සාය කපිතො. තෙසු තයො තයො එකෙකස්ස උපපජ්ජනති. තත් දහනි හි, යපෙනි; නං නිස්සායා හි, තං සෙය්‍යතො දහනං තිස්සාය;

එත් පත සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යො හමසමි ති මානො රුජ්ජනස්සෙව පබ්බ ජිතානස්සෙව උපපජ්ජති. රුජා හි රට්ඨෙන වා ධනෙන වා වාහනෙති වා කො මයා සදිසො අත්ති? ති එතං මානං කරොති. පබ්බජිතො පි සීල බ්‍රහ්මචාරිනිදිති කො මයා සදිසො අත්ති? ති එතං මානං කරොති සෙය්‍යස්ස සදිසො හමසමි ති මානො පි එනෙසං යෙව උපපජ්ජති. රුජා හි රට්ඨෙන වා ධනෙන වා වාහනෙති වා අසෙකුලාන රුජ්ජනි සද්ධිං මයං කිං නානාකරණං? නති එතං මානං කරොති. පබ්බජිතො පි සීලබ්‍රහ්මචාරිනි අසෙකුලාන හිනබ්‍රහ්ම සද්ධිං මයං කිං නානාකරණං? නති එතං මානං කරොති. සෙය්‍යස්ස භීතො හමසමි ති මානො පි එනෙසං යෙව උපපජ්ජති. යස්ස හි රජෙකුලාන රට්ඨං වා ධනං වා වාහනාදිති වා සම්පන්නාති න භොනති. සො මයං රුජා හි වොහාරුජ්ජබ්‍රහ්මචාරිනමෙව කිං රුජා නාම අහි? නති එතං මානං කරොති. පබ්බජිතො පි අපපලාභසක්කාරො අහං.

ධම්මකපිකො බහුස්සුතො මහාපෙරෙ ති කථාමත්තමෙව කිං ධම්ම කපිකො නාමාහං? කිං බහුස්සුතො නාමාහං? කිං මහාපෙරෙ නාමාහං? යස්ස මෙ ලාභසක්කාරෙ නත්ති ති එතං මාතං කථෙති.

සදිසස්ස සෙය්‍යො හමස්මි ති මානාදයො අමච්චාදීනං උප්පජ්ජති. අමච්චො හි රට්ඨියො වා හොගයානවාහනාදීති කො මයා සදිසො අඤ්ඤා රුජ්ජුරිසො අත්ති? ති වා මයං අඤ්ඤාති සද්ධිං කිං නානා කරණි? නති වා අමච්චො ති නාමමත්තමෙව මයං සාසවජ්ඣදනමත්තමපි මේ නත්ති කිං අමච්චො නාමාහං? නති එතෙ මාතෙ කථෙති.

භීතස්ස සෙය්‍යො හමස්මි ති මානාදයො දුසාදීනං උප්පජ්ජති. දුසො හි මාතිතො වා පිතිතො වා කො මයා සදිසො අඤ්ඤා දුසො නාම අත්ති? අඤ්ඤා ජීවිතුං අසකෙකානතා කුච්ඡිගෙතු දුසා නාම ජාතා අහමන පවෙණිආගතතතා සෙය්‍යො? ති වා පවෙණිආගත භාවෙන උභතො සුද්ධිකදසතෙතන අප්‍රකදසෙන නාම සද්ධිං කිං මයං නානාකරණි? නති වා කුච්ඡිවසෙනාහං දුසව්‍යං උපගතො මාතා පිතුකොටියා පත මෙ දුසට්ඨානං නත්ති කිං දුසො නාමාහනති වා එතෙ මාතෙ කථෙති. යථා ව දුසො එවං පුක්කුසවණිකාලාදයො පි එතෙ මාතෙ කථෙතති යෙව,

එත්ථ ව සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යො හමස්මි ති උප්පත්තමානොව යාථාව මානො, ඉතරෙ ඤෙ අයාථාවමානා, නථා සදිසස්ස සදිසො හමස්මි ති, භීතස්ස භීතො හමස්මි ති උප්පත්තමානො ව යාථාවමානො, ඉතරෙ ඤෙ අයාථාවමානා, නත්ථ යාථාවමානා අරහත්තමයනවජ්ඣා, අයාථාව මානා සොභාපත්තිමයනවජ්ඣා, එවං සවච්ඡුතෙ මාතෙ කථෙත්වා ඉද්දති අවච්ඡුකං තිබ්බත්තිතමානමෙව දයොතුං නත්ථ කිං මානො? ති ආදි වුත්තං.

අතිමානනිදෙසෙ සෙය්‍යාදිවසෙන පුග්ගලං අනාමසිත්වා ජාති ආදීනං වච්ඡුවසෙනෙව නිද්දිට්ඨො. නත්ථ අතිමඤ්ඤාති ති, ජාති ආදීති මයා සදිසො නත්ති ති අතිකකම්මිත්වා මඤ්ඤති; මානාතිමාන නිදෙසෙ සො එමරුපොති, යො එසො අයං පුබ්බෙ මයා සදිසො ඉද්දති අහං සෙට්ඨො අයං භීතතරෙ ති උප්පන්නො මානො අයං භාරති භාරෙ විය පුරිමං සදිසමානං උපාදය මානාතිමානො ති දයොතුං එවමාහ. ඕමානනිදෙසො භීතමානනිදෙසසදිසො යෙව, චේතෙය්‍ය වසෙන පත සො භීතො හමස්මි ති මානො නාම වුත්තො අයං ඕමානො නාම; අපි චෙත්ථ ත්වං ජාතිමා කාකජාති විය තෙ ජාති ත්වං ගොතතවා වණ්ඩාලගොතතො විය තෙ ගොතතො තුය්‍යං සරෙ අත්ති කාකස්සරෙ විය තෙ සරෙ ති එවං අත්තානං ගෙට්ඨා කත්වා පවත්තනවසෙන අයං ඕමානො ති චෙදිතබ්බො.

අතිමානනිදෙසෙ අප්පහන පහනසඤ්ඤාති වත්තාරි සච්චාති අප්පත්වා පත්තසඤ්ඤාති; අකිංසා ති, වතුති මයොති කත්තබ්බතිට්ඨෙ අකතෙ යෙව; අනබ්බතො ති, වතුසච්චධම්මෙ අනබ්බතො; අසච්ඡි කිංසො ති, අරහත්තන අපච්චකකතො; අයං චුච්චති අතිමානො ති,

අයං අධිගතමානෝ නාම වුච්චති; අයං පන කස්ස උපපජ්ජති? කස්ස න උපපජ්ජති? ති, අරියසාවකස්ස නාම නුපපජ්ජති. සො හි මග්ගඵල නිබ්බාණපතිනකිලෙසාවසිට්ඨකිලෙසපච්චවෙකඛණෙනෙව සඤ්ජාන සොමනස්සො අරියගුණපටිවෙධෙ තිකකඛේධා, තසමා සොතාපනතා දිනං අහං සකද්දගාමී ති ආදිවසෙන මානෝ න උපපජ්ජති. දුග්ගසිලස්සාපි න උපපජ්ජති. සො හි අරියගුණාධිගමෙ නිරුසොච, සිලවතො පි පරිච්චතතකාමමට්ඨානස්ස නිද්දර්මතාදිඅනුසුතතස්ස න උපපජ්ජති. පරි සුද්ධසිලස්ස පන කාමමට්ඨානෙ අපසමතතස්ස නාමරූපං වච්ඡන්තපෙත්වා පච්චයපරිග්ගහෙන විනිශ්ඤ්ජනඛික්ඛස්ස තිලකඛණං ආරොපෙත්වා සංකාරෙ සමමසනතස්ස ආරභුවිපස්සකස්ස උපපජ්ජති. උපනෙත ව සුද්ධසමථිලාභී වා සුද්ධවිපස්සනාලාභී වා අනතරං ඔපෙති. සො හි දසපි විසමපි තිංසමපි වස්සානි කිලෙසසමුද්ධාරං අපස්සිනොතො අහං සොතා පනොති ති වා සකද්දගාමී ති වා අනාගාමී ති වා මඤ්ඤති. සමථ විපස්සනාලාභී පන අරහතෙන යෙව ඔපෙති. තස්ස හි සමාධිබලෙන තිලෙසා විකල්පිතා විපස්සනාබලෙන සඛිඤ්ඤා සුපරිග්ගතිතා, තසමා සට්ඨපි වස්සානි අපිතිපි වස්සානි වස්සසතපි කිලෙසා න සමුද්ධරන්ති. බිණ්ණවස්සෙව විතතාවාරෙ හොති.

සො එවං දීඝරත්තං කිලෙසසමුද්ධාරං අපස්සනොතො අනතරං අභන්තාව අරහා අහනති මඤ්ඤති උච්චමාලිකවාසී¹ මහානාගන්තේරෙ විය ගඬකතකවාසී මහාදත්තන්තේරෙ විය විතලපබ්බතෙ නිඛක පොණ්ණකපාධානසරවාසී වුලලසුමමන්තේරෙ විය ව, තත්තිදං එකවත්ත පරිදීපනා:- මාලිකවාසී ධම්මදින්නන්තේරෙ කිර නාම එතො පභින්න පටිසම්භිදො මහාබිණ්ණසමො මහතො හිකුබ්බසස්ස ඔවාදදයකො අහොසි. සො එකදිවසං අත්තනො දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා නිනත්තු බො අමහාකං ආවරියස්ස උච්චමාලිකවාසී මහානාගන්තේරස්ස සමණකිවචං මන්තං පත්තං නො?ති ආවජෙජ්ජනො පුට්ඨ්ජනභාවමෙවස්ස දිස්වා මපි අගච්ඡන්තෙ පුට්ඨ්ජනකාලකිරියමෙව නරියානි ති ව ඤාත්වා ඉදධියා වෙහාසං උපපතිත්වා දිවාට්ඨානෙ නිසින්නස්ස ථෙරස්ස සමිපෙ ඔරෙතිත්වා වන්දිත්වා වත්තං දස්සෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. කිං ආවුසො! ධම්මදින්න! අකාලෙ ආගතොසි?ති ව චුත්තො පඤ්ඤං හන්තො! පුච්ඡිතුං ආගතොමති ති ආහ. තතො පුච්ඡිවුසො! ජාතමානා කපේස්සාමා ති චුත්තො පඤ්ඤාසහස්සං පුච්ඡි. ථෙරෙ පුච්ඡිතපුච්ඡිතං පඤ්ඤං අපජ්ජ මානොව කපේසි. තතො අතිතිකබං වො හන්තො! ජිද්දං කද භුමෙහති අයං ධමමො අධිගතො?ති චුත්තො ඉතො සට්ඨවස්සකාලෙ ආවුසො! ති ආහ. සමාධිමපි හන්තො! වලඤ්ඤථා ති, න ඉදං ආවුසො! භාරියනති, තෙන හි හන්තො! එකං හත්තිං මාපෙථා ති, ථෙරෙ සබ්බසෙනා හත්තිං මාපෙසි. ඉදුති හන්තො! යථා අයං හත්ති අඤ්ඤිතකණ්ණො පසාරිත තඬගුට්ඨො සොණ්ණො මුඛෙ පකම්පිත්වා හෙරවං නොඤ්ඤානාදං කරෙන්නො භුමහාකං අභිමුඛො ආගච්ඡති තථා තං කරෙථා ති,

පේරේ තථා කතා වෙහෙත ආගව්ණතො හතීසා හෙරවං ආකාරං දිසා උට්ඨාය පලායිතුං ආරඥා. තමෙන ඛිණ්ණස්වතේරෙ හත්ථං පසාරෙතා චිවරකණේණ ගහෙතා හතෙන! ඛිණ්ණස්වසා සාරජං නාම හොති ති ආහ. සො තස්මිං කාලෙ අත්තනො පුප්පජනහංවං ඤාතා අවස්සයො මෙ ආවුසො! ධම්මදින්න! හොති ති චතා පාදමුලෙ උක්කුටිකං නිසිදි. හතෙන! තුමහංකං අවස්සයො හවිස්සාමිච්චෙවාහං ආගතො මා විතතස්සිත්ථා ති කම්මට්ඨානං කපෙසි. පේරේ කම්මට්ඨානං ගහෙතා චඩ්ධමං ආරුක්ක තතියෙ පදවාරෙ අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණ්ණි. පේරේ කිර දෙසවරිතො අහොසි.

අස්මිමානනිදෙසෙ රූපං අස්මිති මානො ති, අහං රූපනනි උප්පන්නමානො; ඡන්දො ති, මානං අනුගතඡන්දොව; තථා අනුසයො; වෙදනාදිසුපි එසෙව තයො,

මිත්ථාමානනිදෙසෙ පාපකෙන වා කම්මාසනනොනා ති, ආදිසු පාපකං කම්මාසනනා නාම කෙවට්ඨමච්ඡන්ධනෙසාදදිතං කම්මං; පාපකං සිප්පායතනං නාම මච්ඡජාලබිපන කුමිතකරණේසු වෙව පාස ඔඩ්ධනසුලාඤ්ජනාදිසු ව ජෙකතා; පාපකං විජ්ජාට්ඨානං නාම යා කාවි පරුපසාතවිජ්ජා; පාපකං සුතං නාම භාරතසුඤ්ඤිතාහරණාදිපටිසං යුත්තං; පාපකං පටිභානං නාම දුඛාසිතයුත්තං කම්මතාට්ඨකවිලප්ප තාදිපටිභානං; පාපකං සීලං නාම අජසීලං ගොසීලං; චතම්ඨි අජචත ගොචතමෙව; පාපිකා දිට්ඨි පන ආසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙසු යා කාවි දිට්ඨි;

ඤාතිවිතක්කනිදෙසාදිසු මය්හා ඤාතයො සුඛජීවිතො සම්පත්ති යුත්තා ති එවං පඤ්චකාමගුණස්නාතිසිතෙන ගෙහසිතපෙමෙන ඤාතකෙ ආරබ්භ උප්පන්නවිතකෙකාච ඤාතිවිතකෙකා නාම; ඛයංගතා වයංගතා සද්ධා පසන්නා ති එවං පවතො පන ඤාතිවිතකෙකා නාම න හොති. අමහංකං ජනපදෙ සුභිකෙතා සම්පන්නසංස්ථා ති තුට්ඨ මානස්ස ගෙහසිතපෙමවසෙනෙව උප්පන්නවිතකෙකා ජනපද විතකෙකා නාම; අමහංකං ජනපදෙ මහස්සා සද්ධා පසන්නා ඛයං ගතා වයං ගතා ති එවං පවතො පන ජනපදවිතකෙකා නාම න හොති. අමරත්ථාය විතකෙකා අමරෙ වා විතකෙකා ති අමරවිතකෙකා; තත්ථ උක්කුට්ඨකප්පමානාදිති දුක්ඛෙ තිජ්ජණේණ සම්පරයෙ අත්තා සුඛි හොති අමරෙ ති දුක්ඛකරකාරිකං කරුණත්තස්ස තාය දුක්ඛකරකාරිකාය පටිසං යුත්තො විතකෙකා අමරත්ථාය විතකෙකා නාම; දිට්ඨිගතීකො පන සංස්සතං වදෙසි ති ආදිති පුට්ඨා එවම්ඨි මෙ නො තථාපි මෙ නො අඤ්ඤාඨාපි මෙ නො නොතිපි මෙ නො නොනොතිපි මෙ නො ති විකෙකපං ආපජ්ජති. තස්ස සො දිට්ඨිගතපටිසංයුත්තො විතකෙකා, යථා අමරෙ නාම මච්ඡා උදකෙ ගහෙතා මාරෙතුං න සක්කා ඉතො විතො ව ධාවති ගාහං න ගව්ණති. එවමෙව එකස්මිං පකෙති අසණ්ඨා නතො න මරති ති අමරෙ නාම හොති. තං දුට්ඨම්ඨි එකතො කතො අසං වුච්චති අමරවිතකෙකා ති වුත්තං.

සමනුද්දසනාපටිසංයුතොති, අනුද්දසනා පඨරූපකෙන ගෙන සිතපෙමෙන පටිසංයුතො; සහ නාමිති ආදීසු උපට්ඨානෙසු නන්දනෙහසු සොවනෙනසු ව තෙහි සද්ධිං දිගුණං නන්දනී දිගුණං සොවනී තෙසු සුඛිතෙසු දිගුණං සුඛිතො හොති දුක්ඛිතෙසු දිගුණං දුක්ඛිතො හොති; උපපන්නෙසු කිම්බිකරණීයෙසු ති, තෙසු මහනෙහසු වා බුද්ධ කෙසු වා කමමෙසු උපපනෙහසු; අනගනා වා සොගං ආපජ්ජනී ති, තාති නාති කිම්බාති සාධෙතො; පඤ්ඤාතිං විනික්කමති සලෙඛං නොපෙති; සො නන්දා ති, යො තසමිං සංඝට්ඨිවිහාරෙ තසමිං වා යොගා පජ්ජතෙ ගෙනසිතො විතකො; අයං පරනුද්දසනාපටිසංයුතො විතකො නාම;

ලාභසංකාරසිලෝකපටිසංයුතොති, විවරදිලාභෙන වෙව සංකාරෙන ව කිතතිසද්දෙන ව සද්ධිං ආරම්භකරණවසෙන පටිසංයුතො; අනවඤ්ඤානටිසංයුතොති, අහො වත මං පරෙ න අව ජානෙය්‍යං න පොථෙතා විගෙශෙතා කථෙය්‍යන්ති එවං අනවඤ්ඤාන භාවපඤ්ඤාය සද්ධිං උපපන්නවිතකො; යො නන්ද ගෙනසිතොති, යො තසමිං මා මං පරෙ අවජානිංසු ති උපපනෙ විතෙත පඤ්ච කාමගුණසංඛාතගෙනතිසසිතො හුතා උපපන්නවිතකො; සෙසං සබ්බන් පාකට්මෙව ති,

එකකනිදෙදසො.

දුකෙසු කොධනිදෙදසාදයො ගෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. ගෙට්ඨා අනාගතෙසු පන උපනාගනිදෙදසාදීසු පුබ්බකාලං කොධං උපනස්සති ති. අපරකාලකොධො උපනාහො නාම; උපනස්සනා කාරෙ උපනස්සනා; උපනස්සතිතස්ස භාවො උපනස්සතිතත්තා; අට්ඨ පනා ති, පඨමුපපන්නස්ස අනන්තරට්ඨපනා මරියාදට්ඨපනා වා; ඨපනා ති, පකතිඨපනා; සණ්ඨිපනා ති, සබ්බතො භාගෙන පුනපුනං ආසාතට්ඨපනා; අනුසංසද්ධනා ති, පඨමුපපන්නෙත කොධෙන සද්ධිං අනන්තරං අදසෙය්‍යනා එකිභාවකරණං; අනුසංසද්ධනා ති, පුරිමෙන සද්ධිං පඨමමස්ස සවනා; දලහිතමම නති, පිරකරණං; අසං චුම්භනී ති, අයං උපනද්ධනලකකණො වෙරං අපට්ඨිතස්සජ්ජකරසො උපනා හො ති චුම්භනී. යෙන සමන්තාගතො පුග්ගලො වෙරං නිස්සජ්ජතුං න සකෙකාති එවං නාම මං එස වත්තුං අනනුච්ඡිකො ති අපරපරං අනුබන්ධනි ආදිත්තපුති අලාතං විය ජලතෙව ධොවියමානං අච්ඡවමමං විය වසානෙලපකඛිත්තපිලොතිකා විය ව න පරිපුජ්ඣති.

මකකනාවචසෙන මකෙකා; පරගුණමකකනය පවත්තනෙතාපි අත්තනො කාරණං ගුප්ඨකරණකං ගුප්ඨො විය පඨමතරං මකෙකනී ති අත්තො; තතොපරං ථෙව ආකාරභාවනිදෙදසා, නිට්ඨර්භාවො නිට්ඨර්භා; තං නිස්සාය එත්තකමපි නන්දි ති බෙලපාත්තනති අත්තො; නිට්ඨර්භා නම නති, නිට්ඨර්භාකරණං; ගහට්ඨා වා හි ගහට්ඨං හිකු වා හිකුං

නිසංසාය වසනොතා අපමානතාකෙනෙව කුප්ඤ්චා නං නිසංසාය එතත කමපි නත්ති ති බෙලං පාතොති පාදෙන මග්ගොත්තා විය නිට්ඨරියං නාම කරොති. නාසා නං කමමං නිට්ඨරියකමෙනති වුවවති. ලක්ඛණාදිතො පනෙස පරගුණමකඛණලක්ඛණො මකෙකා, තෙසං විනාසනරසො පරෙත සුකතානං කිරියානං අවච්ඡාදනපච්චුපට්ඨානො, පලාසතී ති පලාසො; පරසාය ගුණෙ දසොසො අත්තනො ගුණෙහි සමං කරොති ති අත්තො; පලාසසාය ආයනා පලාසාසනා; පලාසො ව සො අත්තනො ජයාගාරණතො ආගාරෙ වාති පලාසාගාරෙ; විවාදට්ඨාන නති, විවාද කාරණං; සුභග්ගාගොති, සමධුරග්ගගණං; අපමපිනිසංගොති, අත්තනා ගතිතසා අපමපිනිසාජ්ජනං; ලක්ඛණාදිතො පනෙස සුගග්ගාග ලක්ඛණො පලාසො, පරගුණෙහි අත්තනො ගුණානං සමකරණරසො, පරෙසං ගුණපමාණෙන උපට්ඨානපච්චුපට්ඨානො, පලාසී හි පුග්ගලො දුතියසාය ධුරං න දෙති. සමං පසාරෙතො තිට්ඨති. සාකච්ඡමණ්ඩලෙ අඤ්ඤාන තිකඛුනා බහුසු සුතෙනසු ව කාරණෙසු ව ආභතෙසුපි තව ව මම ව වාදෙ නිං නාම නානාකාරණං? නනු මජ්ඣෙක තිත්තසුචණ්ණං විය එකසද්දසමෙව අමගාකං වචනනති? වදති. ඉසායා මච්ඡරියනිර්දේශා වුත්තත්ථා එව,

මායානිර්දේශෙ මාමං භාසතී ති, ජානං එව පණ්ණතතිං විතික්ක මනතා භික්ඛු භාරියං කරොතති අමගාකං පන විතික්කමට්ඨානං නාම නත්ති ති උපසන්නො විය භාසතී; කාසෙන පරික්කමතී ති, මයා කතං ඉදං පාපකමමං මා කෙපි ජාතියු ති කායෙන වත්තං කරොති; විජ්ජමාන දෙසපටිච්ඡාදනතො වක්ඛමොග්ගමායා වියා ති මාසා; මායාවිනො භාවො මාසාවිනා; කතා පාපං පුත පටිච්ඡාදනතො අතිව ආසරනති එතාය සත්තා ති අවමාසණි; කායවාසාකිරියාහි අඤ්ඤාතා දසානතො වසෙවති ති මඤ්චනා; එතාය සත්තා තිකරොතති ති ඡාකති; මච්ඡා කරොතති ති අත්තො; නාගං එවං කරොමි ති පාපානං වික්කිපනතො විකිරණා; නාගං එවං කරොමි ති පරිවජ්ජනතො පටිගරණා; කායාදිහි සංවරණතො ගුහනා; සබ්බතො භාගෙන ගුහනා පටිගුහනා; තිණ පණ්ණෙහි විය ගුඵං කායවට්ඨිකමෙහි පාපං ඡාදෙති ති ඡාදනා; සබ්බතො භාගෙන ඡාදනා පටිච්ඡාදනා; න උත්තානං කතො දසොසතී ති අනුත්තානි කමමං; න පාකටං කතො දසොසතී ති අනාවිකමමං; සුට්ඨි ඡාදනා වොච්ඡාදනා; කතපටිච්ඡාදනවසෙන පුතපි පාපසා කරණතො පාපකිරිසා; අසං වුවමනී ති, අයං කතපටිච්ඡාදනලක්ඛණා මායා නාම වුවමනී; යාය සමනතාගතො පුග්ගලො හස්සා පටිච්ඡන්නො විය අභිගාරෙ උදකපටිච්ඡන්නො විය බාණ්ණ පිලොතිකාපරිවෙසිතං විය ව සත්ථං ගොති.

සාදෙය්‍යනිර්දේශෙ සමොති, අසත්තගුණපරිදීපනතො න සමමා භාසිතා; සබ්බතො භාගෙන සමො පටිසමො; සං නත්තා ති, යං තසමිං පුග්ගලෙ; සබ්බ නති, අසත්තගුණදීපනං කෙරවියං; සබ්බතා ති, සබ්බා කාරෙ; කාකරණා ති, පද්මනාලසා විය අපරමසනකකමො බර

ඵරුසභාවො; කකකච්ඡිකන්ති තුස්සොව වෙවචනං; සතිකච්ඡිකන්ති
 ජාතිකච්ඡිකන්ති පදදායෙන නිබ්භිකාං ධුමං විය දමකකෙරට්ඨං
 වුත්තං. ඉදං වුචමහි හි, ඉදං අත්තතො අවිජ්ජමානගුණප්පකාසන
 ලක්ඛණං සායෙය්‍යං නාම වුචමහි; යෙන සමන්තාගතස්ස පුග්ගලස්ස
 කුච්ඡිං වා පිට්ඨං වා ජාතිභුං න සකකා.

වෘමෙන සුකරෙ හොති දකඛ්ඤෙන අජාමිගො,
 සරෙන ඵලකො හොති විසාණෙන ජරග්ගවො හි.

ඵමං වුත්තයකකසුකරසදිසො හොති. අවිජ්ජාදිතිද්දෙසා
 වුත්තත්ථා ඵම,

අනජ්ජවතිද්දෙසෙ අනජ්ජවො හි, අනුජ්ජනාකාරෙ; අනජ්ජවභාවො
 අනජ්ජවනා; ජිමහනා හි, වන්දවඛකතා; චඛකනා හි, ගොමුත්තවඛකතා;
 කුටිලනා හි, නඛලලකොට්ඨකතා; සබ්බෙති පි ඉමෙති පදෙහි කායච්චි
 විත්ත වඛකතාව කපිතා,

අමද්දවතිද්දෙසෙ න මුද්දභාවො අමුද්දනා; අමද්දවාකාරෙ අමද්ද
 වනා; කකකලභාවො කකකලිසං; මද්දවකාරස්ස සිත්තෙහස්ස අභාවතො
 ඵරුසභාවො ඵරුසිසං; අනිච්චුත්තිතාය උජ්ජකමෙව ජිත්තිත්තභාවො
 උජ්ජිත්තනා; පුන අමුද්දතාගතණං තස්සා විසෙසනත්ථං, අමුද්දතාසඛිතා
 උජ්ජිත්තතා න අජ්ජවසඛිතා උජ්ජිත්තතා හි, අකඛනාතිතිද්දෙසා
 දයො බන්තිතිද්දෙසාදිපටිපක්ඛතො වෙදිතබ්බා.

සංයෝජනතිද්දෙසෙ අජ්ඣන්තනති, කාමභවො; බහිද්ධා හි, රූපා
 රූපභවො; කිඤ්චාපි හි සත්තා කාමභවෙ අපපං කාලං වසන්ති කප්පස්ස
 චතුත්ථමෙව කොට්ඨාසං, ඉතරෙසු තිසු කොට්ඨාසෙසු කාමභවො
 සුඤ්ඤා හොති තුවේජා, රූපාරූපභවෙ බහුං කාලං වසන්ති. තථාපි
 තෙසං යසමා කාමභවෙ චුතිපටිසන්ධියො බහුනා හොන්ති අප්පා රූපා
 රූපභවෙසු, යත්ථ ච චුතිපටිසන්ධියො බහුනා තත්ථ ආලයො පි පත්තා පි
 අභිලාසො පි බහු හොති. යත්ථ අප්පා තත්ථ අප්පා, තස්මා කාමභවො
 අජ්ඣන්තං නාම ජාතො. රූපාරූපභවා බහිද්ධා නාම, ඉති අජ්ඣන්ත
 සඛිතො කාමභවෙ බහුතං අජ්ඣන්තසංයෝජනං නාම, බහිද්ධා
 සඛිතොසු රූපාරූපභවෙසු බහුතං බහිද්ධාසංයෝජනං නාම, තත්ථ
 ඵකෙතං පඤ්චපඤ්චවිධං හොති. තෙන වුත්තං “පඤ්චාරමාගියාති
 පඤ්චුච්චාගියාති”ති, තත්තායං වචනත්ථො, ඔරං වුචමහි නාමඛාතු;
 තත්ථ උප්පත්තිනිප්පාදනතො තං ඔරං භජන්ති ති ඔරමාගියාති; උද්ධං
 වුචමහි රූපාරූපඛාතු; තත්ථ උප්පත්තිනිප්පාදනතො තං උද්ධං
 භජන්ති ති උද්ධමාගියාති ති,

දුකතිද්දෙසො.

තිකතිද්දෙසෙ තිති අකුසලමූලෙහි වට්ඨමූලසමුදාවාරෙ කපිතො.
 අකුසලවිතකකාදිසු විතකකතවසෙන විතකකා; සඤ්ජානතවසෙන
 සඤ්ජා; සභාවට්ඨෙන ඛාතු හි වෙදිතබ්බා. දුච්චරිතතිද්දෙසෙ පසම

නගො කමම පථවසෙන විහතොතා; දුතියො සබ්බසංඛාරානිකකමමවසෙන,
 නතියො තිබ්බතතිකවෙනනාවසෙනෙව, ආසවනිද්දෙසෙ සුත්තනත
 පරියායෙන නගොව ආසවා කපිතා. එසනානිද්දෙසෙ සබ්බපතො
තථ කතමා භාමෙසනා? ති ආදිනා නගෙන වුත්තො කාමගවෙසන
 රුගො **භාමෙසනා සො ගවෙසු ගවච්ඡන්දො** ති ආදිනා නගෙන
 වුත්තො. ගවගවෙසනරුගො **ගවෙසනා; සංසාරො ලොකො** ති ආදිනා
 නගෙන වුත්තා දිට්ඨිගතිකසමතස්ස බ්‍රහ්මවර්ගස්ස ගවෙසනා දිට්ඨි
බ්‍රහ්මවර්ගෙසනා ති වෙදිතබ්බො. යස්මා ච න කෙවලං රුගදිට්ඨියො එව
 එසනා තදෙකට්ඨං පන කමමපි එසනා යෙව, තස්මා නං දස්සෙද්වං
 දුතියනගො විහතොතා. තථ **තදෙකට්ඨං නති, සමපයුතෙනකට්ඨං**
 වෙදිතබ්බං. තථ කාමරුගෙනකට්ඨං කාමාවචරසද්ධතානමෙව පවතනති.
 ගවරුගෙනකට්ඨං පන මහාබ්‍රහ්මානං, සමාපතතිතො වුට්ඨාය වඛ්ඛ
 මනනානං කුමනසිනානං අස්සාදනකාලෙ අකුසලං. කායකමමං ගොති.
 අගො සුඛං අගො සුඛනති වාචං භිද්දිත්වා අස්සාදනකාලෙ ව විකමමා,
 කායසිතවාචසාති අවොපෙත්වා මනසාව අස්සාදනකාලෙ මනොකමමං,
 අත්තග්ගාතිකදිට්ඨිවසෙන සබ්බසමපි දිට්ඨිගතිකානං වඛ්ඛමනාදි
 වසෙන තාති ගොනති යෙව,

විධානිද්දෙසෙ “කථං විධං සිලවනනං වදනති? කථං විධං පඤ්ඤ
 වනනං වදනති?” ති ආදීසු ආකාරසණ්ඨානං විධා නාම; “එකවිධෙන
 ඤ්ඤ වදන්ති” ති ආදීසු කොට්ඨා, “විධාසු න විකප්පති” ති ආදීසු මානො,
 ඉධාපි මානොව විධා නාම; සො හි සෙය්‍යාදිවසෙන විදහනතො
විධා ති වුවවති. ධ්වජනවෙසන වා විධා; තස්මා සෙය්‍යො අහනති එවං
 උප්පන්නා මානවිධා මානස්සනා **සෙය්‍යො ගමසමි ති විධා** ති වෙදිතබ්බො.
 සෙස පදද්වයෙසුපි එසෙව නගො,

භයනිද්දෙසෙ ජාතිං පටිච්ච භස නති, ජාතිපච්චයා උප්පන්නභයං;
 භයානභි නති, ආකාරනිද්දෙසො; **ජමිතිනතන** නති, භයවසෙන ගත්ත
 වලනං; **ලොම භංගො** ති, ලොමානං භංගනං උද්ධග්ගභාවො; ඉමිනා
 පදද්වයෙන කිව්වතො භයං දස්සෙත්වා පුත **වෙහසො උත්තාසො** ති සභා
 වතො දස්සිතං.

තපනිද්දෙසෙ විවිකිච්ඡාසිසෙන අවිජ්ජා කපිතා. “තමකුකාරෙ
 සමොගො අවිජ්ජොකො මහබ්බගො” ති වචනතො හි අවිජ්ජා **නමො**
 නාම; තිශ්ණං පන අද්ධානං වසෙන දෙසනාසුඛතාය විවිකිච්ඡාසිසෙන
 දෙසනා කතා. තථ කිනන්තුවො අහං අතිතෙ බතතියො අගොසිං?
 උදුහු බ්‍රාහ්මණො වෙස්සො සුද්දො කාලො ඔදුතො රස්සො දිසො ති
 කඛිනෙනො **අනිතං අද්ධානං ආරබ්බ කඛිබ්බි** නාම; කිනන්තුවො අහං
 අනාගතෙ බතතියො හවිස්සාමි උදුහු බ්‍රාහ්මණො වෙස්සො-පෙ-දිසො? ති
 කඛිනෙනො **අනිතං අද්ධානං ආරබ්බ කඛිබ්බි** නාම; කිනන්තුවො
 අහං එතරති බතතියො උදුහු බ්‍රාහ්මණො වෙස්සො සුද්දො? කිං වා අහං
 රූපං උදුහු වෙදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණිනති කඛිනෙනො

පච්චුප්පනනි. අද්ධානං ආරබ්භ කබ්බති නාම; තත් කිඤ්චාපි බන්ධියො වා අත්තනො බන්ධියභාවං බ්‍රාහ්මණො වා බ්‍රාහ්මණභාවං වෙසො වා වෙසසභාවං සුද්දො වා සුද්දභාවං අජාතනකො නාම තත්ථි. ජීවලද්ධිකො පන සත්තො බන්ධියජීවාදීනං වණණාදිහෙදං සුත්වා කිදිසො හු ඛො අච්ඡාකං අබ්භන්තරෙ ජීවො? කිනහු ඛො නීලකො? උදුහු පිහකො? ලොහිතඤ්ඤා? ඔදුතො? චතුරංසො? ඡත්‍රංසො? අට්ඨං සො? ති කබ්බින්නො එවං කබ්බති නාම.

තිත්ථායගනානි ති, තිත්ථානානි ආයතනානි තිත්ථායනං වා ආයතනානි; තත් තිත්ථං නාම වාසට්ඨි දිට්ඨියො; තිත්ථියා නාම යෙසං නා දිට්ඨියො රුච්චන්ති බම්බන්ති; ආයතනත්ථො හෙට්ඨා වුත්තො යෙව, තත් යසමා සබ්බෙපි දිට්ඨිගතිකා සඤ්ජායමානා ඉමෙසු යෙව තිසු ථානෙසු සඤ්ජායන්ති සමොසරමානාපි එතෙසු යෙව සමොසරන්ති සන්ති පතන්ති දිට්ඨිගතිකභාවෙ ව තෙසං එතානි යෙව කාරණානි, තසමා තිත්ථානි ව තානි සඤ්ජාතානි ති ආදිනා අත්තන ආයතනානි වාති තිත්ථායතනානි; තෙනෙවත්තන තිත්ථායනං ආයතනානිති පි තිත්ථායතනානි; සුඤ්ඤායනලො ති, සත්තො; කාමඤ්ච පුරිසො තිපි පුග්ගලො තිපි වුත්තො සත්තො යෙව වුත්තො හොති. අයං පන සමමතිකථා නාම, යො යථා ජානාති තස්ස තථා වුච්චති. පටිසංවේදෙතී ති, අත්තනො සන්තානෙ උප්පත්තං ජානාති පටිසංවිදිතං කරොති අනුභවති වා; සුබ්බෙ කන භෙ ෧ ති, පුබ්බෙ කතකාරණා; පුබ්බෙ කතකම්මපච්චයෙනෙව පටිසංවේදෙතී ති අත්තො;

අයං නිගමණසමයො.

එවං වාදිනො පන තෙ කම්මවේදනඤ්ච කිරියවේදනඤ්ච පටිකම්පිත්වා එකං විපාකවේදනමෙව සම්පට්චන්ති. පිත්තසමුට්ඨානාදීසු ව අට්ඨසු ආබාධෙසු සත්ත පටිකම්පිත්වා අට්ඨමං යෙව සම්පට්චන්ති. දිට්ඨාබ්මවේදනීයාදීසු ව තිසු කම්මෙසු වෙ පටිකම්පිත්වා එකං අපරං පරියවේදනීයමෙව සම්පට්චන්ති. කුසලාකුසලවිපාකකිරියසංඛිං තාසු ව චතුසු වෙත්තාසු විපාකවෙත්තො යෙව සම්පට්චන්ති.

ඉසාරනිමමාණහෙතු ති, ඉසාරනිමමාණකාරණා; බ්‍රහ්මිනා වා පජාපතිනා වා ඉසාරෙන නිමිත්තතො පටිසංවේදෙතී ති අත්තො;

අයං බ්‍රාහ්මණසමයො.

අයං හි තෙසං අධිප්පායො, ඉමා තිස්සො වේදනා පච්චුප්පනෙන අත්තනා කතමුලකෙන වා ආණන්තිමුලකෙන වා පුබ්බෙ කතෙන වා අහෙතුඅප්පච්චයා වා පටිසංවේදෙතුං නාම න සක්කා ඉසාර නිමමාණකාරණා එව පන ඉමා පටිසංවේදෙතී ති,

එවං වාදිනො පනෙනෙ හෙට්ඨා වුතෙනසු අට්ඨසු ආබාධෙසු එකමපි අසමපටිච්ඡිකා සබ්බෙ පටිබාහනති. තථා දිට්ඨධම්මවේදනියාදිසු පි සබ්බකොට්ඨාසෙසු එකමපි අසමපටිච්ඡිකා සබ්බෙ පටිබාහනති. අනෙකු අසමමසා ති, හෙතුඤ්ච පට්ඨයඤ්ච විතා අකාරණෙනෙව පටිසං වෙදෙති ති අනෙථා,

අයං ආජීවකසමසො.

එවං වාදිනො එතෙපි හෙට්ඨා වුතෙනසු කාරණෙසු ව බ්‍යාධි ආදිසු ව එකමපි අසමපටිච්ඡිකා සබ්බෙ පටිබාහනති.

කිඤ්චනා ති, පලිබොධා; ණගො කිඤ්චන නති, රුගො උපපජ්ජ මානො සතෙන බ්‍යාධි පලිබුද්ධති තසමා කිඤ්චනනති වුච්චති; දෙස මොහෙසුපි එසෙව නයො, අභිගණනී ති, “උද්ධමනණෙ තත්ථ පපං අවිත්ථු”නති ආගතට්ඨානෙ භූමිපදෙසො අභිගණං, “තසෙසව රජස්ස වා අභිගණස්ස වා පභාණාය වායමති”ති ආගතට්ඨානෙ යං කිඤ්ච තිණං වා පඬෙකා වා, “සාඛනණොව සමානො”ති ආගතට්ඨානෙ නානපපකාරො තිබ්බකිලෙසො, ඉධාපි තදෙව කිලෙසභිගණං අධිපෙපතං. තෙනෙව ණගො අභිගණ නති ආදිමාහ.

මලානී ති, මලිතභාවකරණාති; ණගො මල නති, රුගො උපපජ්ජ මානො විතතං මලිතං කාරොති මලං යාහාපෙති තසමා මලනති වුච්චති; ඉතරෙසු පි චිත්ත එසෙව නයො,

විසමතිදොසෙ යසමා රුගාදිසු වෙච කායදුච්චරිතාදිසු ව සත්තා පකකලනති. පකකලිතා ව පන සාසනනො පි සුගතිනො පි පතනති. තසමා පකකලනපාතහෙතුනො ණගො විසම නති ආදි වුතතං. අග්ගී ති, අනුදගනට්ඨන අග්ගී; ණගග්ගී ති රුගො උපපජ්ජමානො සතෙන අනු දගති කොපෙති තසමා අග්ගීති වුච්චති. දෙසමොහෙසුපි එසෙව නයො,

තත්ථ චජ්ඣති, එකා දහරභික්ඛුති විතතලපබ්බතවිහාරෙ උපො සථාගාරං ගන්ත්වා වාරපාලකරුපං ඔලොකියමානා සීතූ. අප්පසා අනෙතා රුගො උපපන්නො. සා තෙනෙව කොසිත්වා කාලමකාසි. භික්ඛුතිසො ගච්ඡමානා අයං දහරු සීතා පකෙකාසප් නනති ආහංසු. එකා ගන්ත්වා තසමා සීතාසී?ති හතෙථ ගණති. හතෙථ ගතිතමන්තා පරිවත්තිත්වා පතිතා. ඉදං තාව රුගස්ස අනුදගනාය චජ්ඣ, දෙසස්ස පන අනුදගනනාය මානොපදෙසිකා දෙව්‍යා දට්ඨබ්බා. මොහස්ස අනුදගනනාය බිඛිතාපදෙසිකා දෙව්‍යා දට්ඨබ්බා. මොහනවසෙන හි තෙසං සතිසමොසො හොති. තසමා බිඛිතාවසෙන ආහාරකාලං අතිවතෙත්වා කාලං කාරොනති.

කසාමා ති, කසවා තිරෙජා; රුගාදිසු ව කායදුච්චරිතාදිසු ව එකමපි පණිතං ඔජ්ජනතං නත්ථි. තසමා ණගො කසාමො ති ආදි වුතතං. අසා දදිට්ඨී ති, අසාදසමපසුතතා දිට්ඨී; නිජථි කාමෙසු දොසො ති, කිලෙස කාමෙන චජ්ඣකාමපටිසෙවනදොසො නත්ථි ති වදති; පානබ්‍යාහ නති,

පාතබ්‍යභාවං පරිභුඤ්ඤානං අපේක්‍ෂාගරණං; එවංවාදී ගි සො වජ්‍රකාමෙසු කිලෙසකාමං පිචනෙතා විශ අපේක්‍ෂාගරනෙතා විශ පරිභුඤ්ඤාති. **අනානානුදිට්ඨි** ති, අත්තානං අනුගතා දිට්ඨි; **මිච්ඡාදිට්ඨි** ති, ලාමකා දිට්ඨි; ඉද්දනී යස්මා එත්ථ පස්මා සංසාරදිට්ඨි හොති දුතියා සක්කායදිට්ඨි නතියා උචේදදිට්ඨි තස්මා තමත්ථං දසෙස්සං **සංසාරදිට්ඨි අසාරදිට්ඨි** ති ආදිමාහ. අරතීතිද්දෙසො ච විගෙසාතිද්දෙසො ච චුත්තත්ථො යෙව,

අධම්මස්ස වරියා **අධම්මවට්ඨිසා**; අධම්මකරණනති අත්ථො; විසමා වරියා **විසමවට්ඨිසා**; විසමස්ස වා කම්මස්ස වරියා ති **විසමවට්ඨිසා**; දොව වස්සතා පාපමිත්තනාතිද්දෙසා චුත්තත්ථො යෙව, පුප්ඵතිමිත්තාරම්මණෙසු පවතතිතො නානාගොතසු සඤ්ඤා **නානාත්තසඤ්ඤා**; යස්මා වා අඤ්ඤව කාමසඤ්ඤා අඤ්ඤා බ්‍යාපාදදිසඤ්ඤා තස්මා නානත්තා සඤ්ඤතිපි **නානාත්තසඤ්ඤා**; කොසල්පමාදනීද්දෙසෙසු පඤ්ඤවු කාමගුණෙසු විස්සංධිවිත්තස්ස කුසලධම්මභාවනාය අනානුයොගවසෙන ලිඛවුත්තා **කොසල්පං**; පමල්පනවසෙන පමත්තභාවො **පමාදො** ති වේදිතබ්බො. අසහතුට්ඨිතාදි තිද්දෙසා චුත්තත්ථො යෙව,

අනාදරියතිද්දෙසෙ ඔවාදස්ස අනාදියත්තවසෙන අනාදරභාවො **අනාදරිකං**; අනාදරියනාකාරෙ **අනාදරනා**; සගරුවාසං අවසනාවේදන අගාරවභාවො **අගාරවතා**; සපේධිකවාසං අවසනාවේදන **අසපතිස්ස වතා**; අනාද්දා ති, අනාදියනා; **අනාද්දවතා** ති, අනාදියනාකාරෙ; අනාද්දාය අධිතස්ස භාවො **අනාද්දධිතත්තං**; අසිලස්ස භාවො **අසිලපාං**; අවිනිනි කාගේ ති, ගරුවිතතීකාරස්ස අකරණං; අස්සඤ්ඤාවො **අස්සඤ්ඤා**; අසද්දහනාකාරෙ **අසද්දහනා**; ඔක්කපෙත්වා අනුපවිසීත්වා අගගණං **අනොක්කපනා**; අපපිදනවේදන **අනාතිපසසාදො**; අවිදඤ්ඤානා ති, එද්ධම්මච්ඡරියවසෙන දෙගි කරෙගි ති චවතස්ස අජානනා; බුද්ධා ව සාවකා වා ති එත්ථ බුද්ධ ගගණෙන පච්චිකවුද්ධාපි ගතිතාම,

අසමෙතුකාමනා ති, නෙසං සම්මං අගාතුකාමනා; **සද්ධම්මං අසොතුකාමනා** ති, සත්තනිංස බොධිපක්ඛියධම්මා සද්ධම්මො නාම, හං අසුඤ්ඤාකාමිනා; **අනුගගගෙතුකාමනා** ති, න උග්ගගෙතුකාමනා; **උපාරම්භවිත්තනා** ති, උපාරම්භවිත්තභාවො; යස්මා පන සො අත්තො උපාරම්භොව හොති. තස්මා තං දසෙස්සං **නත්ථ කතමො උපාරමොනා?** ති ආදි චුත්තං. තත්ථ උපාරම්භත්තවසෙන **උපාරමොනා**; පුත්තපුත්තං උපාරමොනා **අනුපාරමොනා**; උපාරම්භනාකාරෙ **උපාරමොනා**; පුත්තපුත්තං උපාරමොනා **අනුපාරමොනා**; අනුපාරමිත්තස්ස භාවො **අනුපාරමිත්තත්තං**; **උඤ්ඤා** ති, ගෙට්ඨා නත්ථා ජානනා; **අවඤ්ඤා** ති, අවජානනා; පරිභවනං **පටිගමො**; රක්ඛස්ස ගවෙසිතා **රක්ඛගවෙසිනා**; රක්ඛං වා ගවෙසති ති රක්ඛගවෙසී, නස්ස භාවො **රක්ඛගවෙසිනා**; අසං චුච්චති ති, අයං පරවජ්ජානුපස්සනලොකණො උපාරමොනා නාම චුච්චති; යෙන සම්මතාගෙනා පුග්ගලො යථා නාම තුන්තකාරෙ සාවකං පසාරෙත්වා ජිද්දමෙව ඔලොකෙති. එවමෙව පරස්ස සබ්බෙ පි ගුණෙ මකෙත්වා අගුණෙසු යෙව පතිට්ඨාති.

අයොනිසො මනසිකායෙති, අනුපායමනසිකායෙ; අනිවේ
 නිවේ නහි, අනිවේ යෙව වත්තයමි. ඉදං නිවේ නහි එවං පවතොතො; දුකෙ
 සුඛ නහි ආදීසු පි එසෙව නයො, යවවිප්පවිකුලෙන වා නි, වතුනාං
 සව්වානං අනනුලොමවසෙන; විගතං ආවට්ඨනා නි ආදීති සබ්බා
 නිපි ආවජ්ජනසොච වෙවචනානෙව, ආවජ්ජනකුති හව්ඛනවිත්තං
 ආවට්ඨනි ති විගතං ආවට්ඨනා; අනුඅනුආවට්ඨනි අනුආවට්ඨනා;
 ආකුප්පිති, ආහංසො; හව්ඛනාරම්භෙනො අසුඤ්ඤං ආරම්භං
 සමන්තාගරති ති යමනනාහායෙ; තදෙවාරම්භං අත්තානං අනු
 බන්ධිතා අනුබන්ධිතා උප්පජ්ජමානෙ මනසිකරුති ති මනසිකායෙ;
 කායෙති ති, ස්පෙති; අසං වුව්චිති, අයං අනුපායමනසිකරු උප්පජ්
 මනසිකාරුකකිණො අයොනිසො මනසිකායෙ නාම වුව්චිති; තස්ස
 වසෙන පුග්ගලො දුක්ඛාදිති සව්වානි යාථාවතො ආවජ්ජනං
 න සකෙකාති. කුමමග්ගසෙවනානිදෙසෙ යං කුමමග්ගං සෙවනො
 සෙවනා කුමමග්ගසෙවනා නි වුව්චිති. තං දසෙසුං තත්ත්වං කතමො
 කුමමග්ගො? ති දුතිය පුච්ඡා කතා. සෙසං සබ්බත් උත්තානමෙවා ති,
 නිසනිදෙසො.

වතුකකතිදෙසෙ තණ්හුප්පාදෙසු විවර්ගෙහු නි, තත්ත්ව මනාපං
 විවරං ලභිස්සාමි ති විවරකාරණං උප්පජ්ජති; ඉති හවාහවගෙහු නි,
 එත්ථ ඉති ති තිදස්සනත්ථෙ නිපාතො, යථා විවර්දිගෙහු එවං හවාහව
 ගෙහු තිපි අත්ථො; හවාහවො නි වෙත්ථ පණිතපණිතාගාරති තෙල
 මුඛ්ථාණිතාදිති අධිපෙත්තාති. ඉමෙසං පන වතුනාං තණ්හුප්පාදනං
 පහාණත්ථාය පටිපාටියාව වත්තායෙ අරියවංසා දෙසිතා ති වෙදිතබ්බා.

අගතිගමනෙසු ජන්දගතිං ගව්ඡති ති, ජන්දෙන පෙමෙන අගතිං
 ගව්ඡති අකත්තබ්බං කරුති; පරපදෙසු පි එසෙව නයො, තත්ත්ව යො
 අයං මෙ මිත්තො වා සන්ධිට්ඨො වා සම්භවෙනො වා ඤාතකො වා ලඤ්ඤං
 වා පන මෙ දෙති ති ජන්දවසෙන අස්සාමිකං සාමිකං කරුති. අයං
 ජන්දගතිං ගව්ඡති නාම; යො අයං මෙ වෙරි ති පකතිවේරවසෙන වා
 තබ්බණ්ණුප්පත්තකොධවසෙන වා සාමිකං අස්සාමිකං කරුති. අයං
 දොසගතිං ගව්ඡති නාම; යො පන මන්දත්තා මොමුහත්තා යං වා තං වා
 වත්තා අස්සාමිකං සාමිකං කරුති. අයං මොහාගතිං ගව්ඡති නාම; යො
 පන අයං රුජවලලහො වා විසමතිසිතො වා අනත්ථමි මෙ කරරය්‍යා ති
 භිතො අස්සාමිකං සාමිකං කරුති. අයං භයාගතිං ගව්ඡති නාම;
 යො වා පන භාජනියධානෙ කිඤ්චි භාජෙනො අයං මෙ මිත්තො වා
 සන්ධිට්ඨො වා සම්භවෙනො වා ති පෙමවසෙන අතිරේකං දෙති අයං මෙ
 වෙරි ති දොසවසෙන උනතකං දෙති මොමුහත්තා දිත්තාදිත්තං අජාන
 මානො කස්සපි උනතකං කස්සපි අධිකං දෙති අයං ඉමිසමිං අදියමානො
 මග්ගං අනත්ථමි කරරය්‍යා ති භිතො කස්සපි අතිරේකං දෙති. සො
 වතුබ්බිධොපි යථානුක්කමෙන ජන්දගතිආදීති ගව්ඡති නාම, අරියා
 එත්ථාය න ගව්ඡන්ති ති අගති, අනරියා ඉමිතා අගතිං ගව්ඡන්ති ති අගති

ගමනං; ඉදං ආයං වතුන්නමි සාධාරණවසෙන වුත්තං. ඡන්දෙන ගමනං ඡන්දගමනං; ඉදං දෙසාදිතං අසාධාරණවසෙන වුත්තං. සපකඛරගඤ්ච පරපකඛදෙසඤ්ච පුරකඛචා; අසමයහභාවෙන ගමනං චගගගමනං; ඉදං ඡන්දදෙසසාධාරණවසෙන වුත්තං. වාරිනෝ විය යථා තිත්තං ගමනනති වාගිගමනං; ඉදං වතුන්නමි සාධාරණවසෙන වුත්තං. විපරිසෙයෙසු අනිච්චාදිති වජ්ඣති තිච්චනති ආදිනා තයෙත විපරිතතො එසන්නති විපට්ඨෙසසා; සඤ්ඤාය විපරිසෙයෙසො සඤ්ඤා විපට්ඨෙසෙසා; ඉතරෙසුපි විසු එසෙව නයො, එවමෙතෙ වතුන්නං වජ්ඣනං වසෙන වත්තාරෙ යෙසු වජ්ඣසු සඤ්ඤාදිතං වසෙන ආදස හොනති. තෙසු අට්ඨ සොතාපනතිමයෙතන පභිගනති. අසුගහ සුග නති සඤ්ඤා විත්තවිපලාසා සකදයාමිමයෙතන නනුකා හොනති අනාගාමි මයෙතන පභිගනති. දුග්ගහ සුග නති සඤ්ඤා විත්තවිපලාසා අරහත්ත මයෙතන පභිගනති ති වෙදිතබ්බා.

අනරියවොහාරෙසු අනට්ඨෙවොහාගි ති, අනරියානං ලාමකානං වොහාර; දිඬ්ඛවාදිනා ති, දිට්ඨං මයා ති එවං වාදිනා; එත්ථ ව නං තං සමුට්ඨාපිතවෙත්තාවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. සහසඤ්ඤාන වෙත්තා කපිතා තිපි වුත්තමෙව, දුතියවතුකෙත පි එසෙව නයො, අරියො හි අදිස්සා වා දිට්ඨං මයා ති දිස්සා වා ත දිට්ඨං මයා ති වත්තා නාම තථි. අනරියොව එවං වදති. තස්මා එවං වදන්නස්ස එතා සහසඤ්ඤා අට්ඨ වෙත්තා අනරියවොහාර ති වෙදිතබ්බා.

දුච්චරිතෙසු පඤ්චවතුකං වෙරවෙත්තාවසෙන වුත්තං. දුතියං වචි දුච්චරිතවසෙන, හයෙසු පඤ්චවතුකෙත ජාතීං පටිච්ච උප්පන්නං හයං ජාතිහසං; සෙසෙසුපි එසෙව නයො, දුතියවතුකෙත රුජතො උප්පන්නං හයං ඤ්ජහසං; සෙසෙසුපි එසෙව නයො, තතියවතුකෙත වත්තාදි හසානි ති, මහාසමුද්දෙ උදකං ඔරෙහන්නස්ස වුත්තහයාති; මහා සමුද්දෙ කිර මහිඤ්චී නාම සට්ඨිගොජනාති උග්ගච්ඡති. ගම්හාවිති නාම පණණාසං, රෙහණවිති නාම වත්තමුස ගොජනාති උග්ගච්ඡති. එචරුපා උග්ගයො පටිච්ච උප්පන්නං හයං උග්ගිහසං නාම; කුමච්චුතො උප්පන්නං හයං කුමච්චුහසං; උදකාවට්ටතො හයං ආවට්ටහසං; සුසුකා වුට්චති වණ්ඨමච්චො, තතො හයං සුසුකාහසං; වතුත්ථවතුකෙත අත්තානුවාදහස නති, පාපකමිතො අත්තානං අනුවදන්නස්ස උප්පජ්ජනක හයං; ඤ්ඤානුවාදහස නති, පරස්ස අනුවාදතො උප්පජ්ජ නකහයං; දණ්ඩහස නති, අගාරිකස්ස රඤ්ඤා පවත්තිතදණ්ඩො අත්තාරි කස්ස විතයදණ්ඩකමිමං පටිච්ච උප්පජ්ජනකහයං; දුග්ගතිහස නති, වත්තාරෙ අපායෙ පටිච්ච උප්පජ්ජනකහයං; ඉති ඉමෙති වතුති වතුකෙතති සොළස මහාහයාති නාම කපිතාති.

දිට්ඨිවතුකෙත තිමරුසකදිට්ඨි¹ නාම කපිතා. තත්ථ සසං ඝාතං සුමදුක්ඛ නති, වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සතො වෙදනාය එව වෙදනා කතා ති උප්පන්නා දිට්ඨි; එවඤ්ච සති තස්සා වෙදනාය පුබ්බෙපි අජීතා

ආපච්ඡති ති අයං සංඝනදිට්ඨි නාම හොති. සච්චනො ථෙතනො ති, සච්චනො චිරතො; පරං ඝාත නති, පච්චුප්පන්නාවෙදනතො අඤ්ඤං වෙදනාකාරණං වෙදනතභාවං සමනුපස්සතො අඤ්ඤාය වෙදනාය අයං වෙදනා කතා ති උප්පන්නා දිට්ඨි; එවං සති පුරිමාය කාරණ වෙදනාය උචේත්ඤ්ඤ ආපච්ඡති ති අයං උචේත්ඤ්ඤි නාම හොති. සංඝං ඝාතඤ්ඤ පරං ඝාතඤ්ඤා ති, යථා වුත්තෙනෙව අත්තෙත උපසංඝං සංඝං කතං උපසංඝං පරෙත කතනති ගණ්හතො උප්පන්නා දිට්ඨි; අයං සංඝානුචේත්ඤ්ඤි නාම, වතුත්වා අකාරණා යෙව සුඛදුක්ඛං හොති ති ගණ්හතො උප්පන්නා දිට්ඨි, එවං සති අයං අනෙකුකදිට්ඨි නාම, සෙස මෙත්ත හෙට්ඨා වුත්තතයත්තා උත්තාත්තත්තෙවොති,

චතුක්කනිදේශො.

පඤ්චකනිදේශෙ යස්මා යෙසං සක්කායදිට්ඨි ආදීති අප්පභිනාති තෙ භවග්ගෙ පි තිබ්බතෙන එතාති ආකඛ්ඨිත්වා කාමභවෙ යෙව පාතෙනති තස්මා ඔරමභාගිසාති සංඝොපනාති ති වුත්තාති. ඉති එතාති පඤ්ච ගච්ඡන්තං න වාරෙන්ති ගතං පන ආනෙතති. රූපරූපාදීනිපි පඤ්ච ගච්ඡන්තං න වාරෙන්ති ආගතං පන න දෙනති. රූපාදියො පඤ්ච ලග්ගනට්ඨෙත සංඛ්ඛා; අනුපවිට්ඨට්ඨෙත පන සලලා ති වුත්තා.

වෙතොතිලා ති, විතතස්ස ඵඤ්ඤාචා කච්චරභාචා බාණ්ණකභාචා; සත්ථෙ ඝාතනී ති, සත්ථෙසරිසරෙ වා ගුණෙ වා කඛ්ඨිති; සරිසරෙ කඛ්ඨි මානො බතති; සචරලකඛ්ඨිණපතිමණ්ඩිතං නාම සරිසරං අත්ථි නු බො? නත්ථි? ති කඛ්ඨිති. ගුණෙ කඛ්ඨිමානො අතිතානාගතපච්චුප්පන්නාප්පන්නා සමත්ථං සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං අත්ථි නු බො? නත්ථි? ති කඛ්ඨිති. විච්ඡි ක්ච්ඡති ති, විචිතනෙතො ක්ච්ඡති දුක්ඛං ආපච්ඡති විනිවේජනං න සකෙකාති; නාධිමුච්චති ති, එවමෙනති අධිමොක්ඛං න පටිලභති; න සමපසිදති ති, ගුණෙසු ඔතරිත්වා තිබ්බිවිතිච්ඡභාවෙන පසිදිත්තුං අනාවිලොභවිත්තුං න සකෙකාති; ධම්මෙ ති, පරියතතිධම්මෙ ව පටිවේධ ධම්මෙ ව කඛ්ඨිති; පරියතතිධම්මෙ කඛ්ඨිමානො තෙපිටකං වුද්ධිවචනං වතුරසීතිධම්මකඛ්ඨිසභස්සාති ති වදනති අත්ථි නු බො එතං? නත්ථි? ති කඛ්ඨිති. පටිවේධධම්මෙ කඛ්ඨිමානො විපස්සනාතිස්සන්දෙ මග්ගො නාම මග්ගතිස්සන්දෙ ඵලං නාම සබ්බසංඛාරානං පටිතිස්සග්ගො තිබ්බාණං නාමා ති වදනති තං අත්ථි නු බො? නත්ථි? ති කඛ්ඨිති. සමෙක ඝාතනී ති, උජ්ජපට්ඨනෙතො ති ආදීතං පදනං වසෙත එවරූපං පටිපදං පටිපන්නා වත්තාරෙ මග්ගට්ඨා වත්තාරෙ ඵලට්ඨා ති අට්ඨන්නං පුග්ගලානං සමුහ ගුණො සමෙකා නාම අත්ථි නු බො? නත්ථි? ති කඛ්ඨිති. සික්ඛාය කඛ්ඨි මානො අධිසීලසික්ඛා අධිවිත්තසික්ඛා අධිපඤ්ඤසික්ඛා ති වදනති සා අත්ථි නු බො? නත්ථි? ති කඛ්ඨිති.

වෙතසො විනිබ්බාති, විතතං බන්ධනං මුට්ඨිං කතං විග්ගන්තති ති වෙතසො විනිබ්බාති; භාගෙ ති, වත්ථුකාමෙපි කිලෙස කාමෙපි; භාගෙ ති, අත්තතො කායෙ; රූපෙ ති, බහිද්ධා රූපෙ; සාම

දක්ඛ නති, යහනකං ඉච්ඡති තත්තකං; උදරවිදෙහක නති, උදරසුරං; තඤ්ඤි උදරං අවිදෙහකතො උදරවිදෙහකනති වුවිති. සෙසාසුඛ නති, මඤ්චපීඨසුඛං උතුසුඛං වා; ජයසුඛ නති, යථා සම්පරිවත්තකං සයන්තයා දක්ඛිණපයාමපයානං සුඛං හොති එවං උපානන සුඛං; මිදාසුඛ නති, නිදාසුඛං; අනුසුතොති, යුත්තපසුතො විහරති; පණ්ඩායාති, පන්ධිනා; සිලොති, ආදීසු සිල නති, වතුපාරිසුද්ධිසිලං; වන නති වගසමාදානං; නපොති, තපවරණං; බ්‍රහ්මවිජිස නති, මෙජ්ඣ විරති; දෙවො වා හවිසාමිති, මහෙසකකදෙවො වා හවිසාමි; දෙවඤ්ඤනගේ වා නි, අපොසකකදෙවෙසු වා අඤ්ඤතරෙ;

සුසලධමෙව ආවරනති නිවාරනති නිවරණාති; මානා ජිවිතා වොරොපිතා හොති නි, මනුස්සෙනෙව සකජනිකා මනුස්සමානා ජිවිතා වොරොපිතා හොති; පිතා පි මනුස්සපිතාව; අරහා පි මනුස්ස අරහාව; දුට්ඨෙන විනෙතනා නි, වධකවිනෙතන; සඤ්ඤි නි, සඤ්ඤ සමඛිති; අගේගො නි, නිවේවා; ඉදෙව්හෙ අභිවදනති නි, ඉත්ථං එතෙ අභිවදනති; එවමෙතෙ අභිවදනති අත්ථො; එත්තාවතා සොළස සඤ්ඤිවාදා කපිතා. අසඤ්ඤි නි, සඤ්ඤවිරතිතො; ඉමිනා පදෙන අධි අසඤ්ඤිවාදා කපිතා. තනිපදෙන අධි නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාදා කපිතා. සනො වා පන සත්තයා නි, අථවා පන විජ්ජමානස්සෙව සත්තයා; උච්චෙද නති, උපච්ඡෙදං; විනාස නති, අදයානං; විභව නති, භවවිගමං; සබ්බානෙතාති අඤ්ඤ මඤ්ඤවේවනානෙව, තත්ථ ඥො ජනා උච්චෙදදිට්ඨිං ගණනනති ලාභි ව අලාභි ව, තත්ථ ලාභි අරහතො දිබ්බෙන වක්ඛනා වුති දිසවා උපපතති අපයානො යො වා වුති මත්තමෙව දට්ඨිං සකෙකාති න උපපාතං සො උච්චෙදදිට්ඨිං ගණනාති. අලාභි කො පරලොකං ජානාති නි කාමසුඛිඤ්ඤාය වා යථා රුක්ඛ පණ්ණාති පතිතාති න පුත විරුහනති එවං සත්තාති ආදිනා විතකෙතන උච්චෙදං ගණනාති. ඉධ පන තණ්හාදිට්ඨිතං වසෙන තථා ව අඤ්ඤථා ව විතපෙත්ථා ව උපපන්නා සත්ත උච්චෙදවාදා කපිතා. තෙසඤ්ඤි ඉදං සංගහවචනං, දිට්ඨධම්මනිබ්බාණං වා පනෙහෙති, එත්ථ දිට්ඨධම්මෙති පටිවකධම්මො වුවිති; තත්ථ තත්ථ පටිලඤ්ඤන භාවස්සෙතං අධිවචනං, දිට්ඨධම්මෙති නිබ්බාණං දිට්ඨධම්මනිබ්බාණං; ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ දුක්ඛමුපසමනති අත්ථො; ඉදං පඤ්චනං දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදනං සංගහවචනං,

චෙත්ති, චෙත්තනා; බ්‍රහ්මනා නි, විනාසා; අකම්මනිකා නි, අකම්මාසනාය; අපිසො නි, දයානසවණපටිකුලතාය න පියාති තබ්බො; විනෙතනුමපි පටිකුලතනා මනො එතස්මිං න අපොති නි අමනාපො; චෙත්තමුලොති; බ්‍රහ්මෙතරෙ; චජ්ජබ්‍රහ්මොති, බ්‍රහ්මදෙසො; ආජීවකය නති, ආජීවං ජිවිතවුත්තිං පටිච්ච උපපන්නං භයං; තං අගාරිකයාපි හොති අගාරිකයාපි, තත්ථ අගාරිකෙන තාව ආජීවහෙතු බ්‍රහ්ම අකුසලං කතං හොති. අථස්ස මරණසමයෙ තිරයෙ උපට්ඨගතෙන භයං උපපජ්ජති. අගාරිකෙනාපි බ්‍රහ්ම

අනෙසනා කතා හොනනි. අථස්ස මරණකාලෙ තිරයෙ උපට්ඨගනො
හයං උපපජ්ජති. ඉදං ආජ්චකහයං නාම; අසිලොකහස නති, ගරහ
හයං; පටිසසාරජ්ජහස නති, කතපාපස්ස පුග්ගලස්ස සනතිපතිතං
පරිසං උපසඛකමනනස්ස සාරජ්ජසඛාතං හයං උපපජ්ජති ඉදං පරිස
සාරජ්ජහයං නාම; ඉතරමයං පාකටමෙව,

දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදෙසු පඤ්චති කාමගුණෙති ති, මනාපිය
රූපාදීති පඤ්චති කාමකොට්ඨාසෙති බ්බනෙනි වා; සමපටිනො ති,
සුච්ඡිඅපටිනො අලලීනො හුචා; සමබ්බිගුණො ති, සමනනාගනො;
පටිච්චාසරති ති, හෙසු කාමගුණෙසු යථා සුඛං ඉඤ්ජියාති වාරෙති
සඤ්චාරෙති ඉතොවිතො ව උපනෙති; අථ වා පන ලලුති රමති
කීළුති ති; එත්ථ ව දුට්ඨා කාමගුණා මානුස්සකා වෙව දිබ්බා ව,
මානුස්සකා මකාගුකාමගුණසද්දසා දට්ඨබ්බා. දිබ්බා පරතිමමතවසවතති
දෙවරජස්ස කාමගුණසද්දසා ති, එවරූපෙ කාමෙ උපගතඤ්ඤි තෙ පරම
දිට්ඨධම්මනිබ්බාණපපතො හොනිති වදනති. හත්ථ පරමදිට්ඨධම්ම
නිබ්බාණ නති, පරමං දිට්ඨධම්මනිබ්බාණං; උත්තමනති අත්ථො;
දුතියවාරෙ හුචා අනාවටෙතින අනිවචා; පටිපිළුතටෙතින දුක්ඛා;
පකාතිජහනටෙතින විපටිනාමධම්මා ති වෙදිතබ්බා. නෙසං විපටි
නාමඤ්ඤථාහාවා ති, හෙසං කාමාතං විපටිනාමසඛාතා අඤ්ඤථා
හාවා; යමපි මෙ අහොසි තමපි මෙ නත්ථි ති වුත්තනගෙන උපපජ්ජනති
සොකපටිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසා, හත්ථ අනොනා නිජ්ඣායන
ලක්ඛණෙ ඤාතො; තනතිස්සිහලාලපලක්ඛණො පටිදෙවො;
නායපටිපිළුතලක්ඛණං දුක්ඛං; මනොවිසාතලක්ඛණං දෙමනස්සං;
විසාදලක්ඛණො¹ උපාසාසො; විනකතින නති, අභිතිරෙපතවසෙන
පවහොතා විතහොතා; විවාදින නති, අනුමජ්ජනවසෙන පවහොතා
විවාදෙ; එහෙන එන නති, එහෙන විතකෙනන ව විවාරෙන ව එනං
පඨමජ්ඣාතං ඔලාරකං සකණටකං විශ බායති; පිනිගන නති, පිනියෙව;
වෙනසො උපපිලාමින නති, විතස්ස උපපිලුතාවකරණං; වෙනසො
ආහොගො ති, කුතා වුට්ඨාය හසමිං සුඛෙ පුනපුනං විතස්ස
ආහොගො මනසිකාගෙ ති, සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙව ති,

පඤ්චකනිද්දෙසො.

ජනකනිද්දෙසෙ යස්මා කුඤ්ඤා වා කොධවසෙන සඤ්චිට්ඨපරමාසි වා
සඤ්චිට්ඨපරමාසිහාය කලහං විග්ගහං විවාදං ආපජ්ජති. තස්මා
කොධාදයො විවාදමුලානි ති වුත්තා, ජන්දරගනිද්දෙසෙ කාමගෙහසි
තත්තා ජන්දරගා ගෙහසිනා ධම්මා ති සබ්ගහනො වතිං පුන පහෙ
දතො දස්සෙත්තුං මනාපිසෙසු රූපෙසු ති ආදි වුත්තං, හත්ථ මනාපි
සෙසුති, මනවඩ්ඪනකෙසු; ඉටෙයිසු විරෙධා එව විරෙධබක්ඛුති; අම
නාපිසෙසු ති, අනිටෙයිසු;

අභාරවෙසු අභාරවො ති, ගාරවවිරතිනො; අපසනිකො ති, අප නිකායො අනිවවුතති; එත් පන යො භික්ඛු සන්ඨි ධර්මානෙ තිසු කාලෙසු උපට්ඨානං න යාති සන්ඨි අනුපාහනෙ වඛ්ඛමනෙක සඋපා හනො වඛ්ඛමති නිවෙ වඛ්ඛමෙ වඛ්ඛමනෙක උවෙව වඛ්ඛමෙ වඛ්ඛමති හෙට්ඨා වසනෙක උපරි වසති සඤ්ඤානට්ඨානෙ උහො අංසෙ පාරු පති ඡතනං ධාරෙති උපාහනං ධාරෙති නහායති උච්චාරං වා පසාඨං වා කරොති පරිනිබ්බුතෙ වා පන වෙතියං වජ්ඣං න ගව්ඡති වෙතියං පඤ්ඤානට්ඨානෙක සඤ්ඤානට්ඨානෙක වුතනං සබ්බං කරොති අයං සන්ඨි අභාරවො නාම; යො පන ධම්මසවණෙ සඬුට්ඨෙ සක්කවං න ගව්ඡති සක්කවං ධම්මං න සුභංති සමුලුපනොතා නිසිදති සක්කවං න ගණනාති සක්කවං න වාචෙති. අයං ධම්ම අභාරවො නාම; යො පන පෙරෙන භික්ඛුනා අනජ්ඣිට්ඨා ධම්මං දෙසෙති පඤ්ඤා කපෙති වුට්ඨෙ භික්ඛු සට්ටනොතා ගව්ඡති තිට්ඨති නිසිදති දුස්සපලුඡිකං වා හන්ථපලුඡිකං වා කරොති සඬ්ඛමජේඛ උහො අංසෙ පාරුපති ඡතනුපාහනං ධාරෙති අයං සමෙස අභාරවො නාම; එක භික්ඛුසමිපි ති අභාරවෙ කනෙ සමෙස කතොව හොති. තිකො සිකා පන අපුරයමානොව සිකාස අභාරවො නාම; අපමාද ලක්ඛණං අනනුමුභයමානො අපමාද අභාරවො නාම; දුට්ඨං පටිසන්ථාරං අකරෙනොතො පටිසන්ථාරෙ අභාරවො නාම;

පටිභානිසා ධම්මා ති, පරිභානකර් ධම්මා; කම්මාරාමනා ති, නව කමෙව වා විවරවිවාරණාදීසු වා කමෙවසු අභිරතියුතතපසුතතනා; හඤ්ඤාමනා ති, තීරව්නානපට්ඨානෙක හඤ්ඤා යුතතපසුතතනා; නිද්දුග්මනා ති, නිද්දුග් යුතතපසුතතනා; සඬ්ඛනිකාග්මනා ති, සඬ්ඛ නිකාය යුතතපසුතතනා; සංසංඝාග්මනා ති, සවණසංසංඝෙ දස්සන සංසංඝෙක සමුලුපසංසංඝෙක පරිභොගසංසංඝෙක කායසංසංඝෙක ති පඤ්චවිධෙ සංසංඝෙක යුතතපසුතතනා; පපඤ්චාග්මනා ති, තණ්හා මානදිට්ඨිපපඤ්චසු යුතතපසුතතනා;

සොමනස්සුපට්ඨාරාදීසු සොමනස්සෙක සද්ධිං උපවිවරනති ති සොමනස්සුපට්ඨාරා; වක්ඛුනා රූපං දිශා ති, වක්ඛුපිඤ්ඤාණෙන රූපං පසිති; සොමනස්සට්ඨානිස නති, සොමනස්සස්ස ආරම්භ වසෙන කාරණභූතා; උපවිවරනී ති, තත් විවරපට්ඨානනෙක උප විවරති; විතකෙකා පන තංසට්ඨසුතො වාති ඉමිනා නයෙන තිසුපි ඡකෙකසු අදො වෙදිතබ්බො. ගෙහසිනාති ති, කාමගුණතීසිතිතාති; සොමනස්සාති ති, වෙනසිකසුඛාති; දෙමනස්සාති ති, වෙනසික දුක්ඛාති; උපෙකකා ති, අඤ්ඤාණසට්ඨසුතො උපෙකකාවෙදනා; අඤ්ඤානුපෙකකාතිපි එතාසං යෙව නාමං, අපි මෙ අනානාති වා ති සබ්බ පදෙසු වාසදො විකප්පනො; එවං වා දිට්ඨි උපපජ්ඣති ති වුතනං හොති. අපි මෙ අනානා ති වෙත් සස්සතදිට්ඨි සබ්බකාලෙසු අත්තනො අපිතං ගණනාති. සච්චනො පට්ඨානො ති, භූතතො ව පිරතො ව; ඉදං සච්චනති සුච්ඡදලහභාවෙනා ති වුතනං හොති. නපි මෙ අනානා ති, අයං පන

උචේදදිට්ඨි සතො සත්තස්ස තත් තත් විගවග්ගණනො; අථවා පුරිමාපි තිසු කාලෙසු අත්ථි ති ගගණනො සස්සතදිට්ඨි, පච්චුප්පත්තමෙව අත්ථි ති ගගණනො උචේද දිට්ඨි, පච්චිමාපි අතිතානාගතෙසු තත්ථි ති ගගණනො හසමන්තා ආනුතියො ති ගතිතදිට්ඨිකානං විය උචේදදිට්ඨි, අතීතෙ යෙව තත්ථි ති ගගණනො අභිවච්ඡමුප්පත්තකස්සෙව සස්සත දිට්ඨි, අත්තනා වා අත්තනාං සඤ්ජානාමි ති, සඤ්ජානකකිසිසෙන බන්ධෙ අත්තා ති ගගෙඤා සඤ්ජාය අවසෙසකවන්ධෙ සඤ්ජානනතො ඉමිනා අත්තනා ඉමං අත්තනාං සඤ්ජානාමි ති එවං ගොති; අත්තනා වා අත්තනානි නති, සඤ්ජානකකිසිසෙව අත්තා ති ගගෙඤා ඉතරෙ වත්තාරෙ බන්ධෙ අත්තනා ති ගගෙඤා සඤ්ජාය තෙසං ජානනතො එවං ගොති; අත්තනා වා අත්තනානි නති, සඤ්ජානකකිසිසෙව අත්තනා ති ඉතරෙ ව වත්තාරෙ බන්ධෙ අත්තා ති ගගෙඤා සඤ්ජාය තෙසං ජානනතො එවං ගොති; සබ්බාපි සස්සතුචේදදිට්ඨියොව, ව්‍යද්ධ මෙද්දෙසො ති ආදයො පන සස්සතදිට්ඨියා එව අභිතිවෙසාකාරු; තත්ථ වදති ති වදෙ; වචිකමස්ස කාරකො ති වුත්තං ගොති. වෙදයති ති වෙදෙයො; ජානාති අනුභවති වාති වුත්තං ගොති. ඉදුති යං සො වෙදෙති තං දස්සෙත්තුං නනු නනු දීඝරත්තං කල්‍යාණපාපකාන නති ආදි වුත්තං තත්ථ නනු නනු ති, තෙසු තෙසු යොතිගතිසීතිතිවාසනිකා යෙසු ආරම්භෙසු වා; දීඝරත්ත නති, විරරත්තං; පච්චිකුගොති ති, පච්චිකුචෙදයති; නි සො ජාතො නාගොසි ති, සො අත්තා අජාති ධම්මතො න ජාතො නාම; සද්ධ විජ්ජමානො යෙවා ති අත්තො; තෙනෙව අතීතෙ නාගොසි අනාගතෙපි න භවිස්සති. යො ති ජාතො සො අගොසි. යො ව ජාතිස්සති සො භවිස්සති ති අථවා න සො ජාතො නාගොසි ති සො සද්ධ විජ්ජමානත්තා අතීතෙපි න ජාතු නාගොසි අනාගතෙපි න ජාතු න භවිස්සති. නිවේවා ති, උප්පාදවයරතිතො; චුචො ති, පිරෙ සාරභුතො; සස්සතො ති, සබ්බකාලිකො; අවිපටි ණාමබමෙමා ති, අත්තතො පකතිභාවං අවිජ්ජනධම්මො කකණ්ටකො විය නානප්පකාරත්තං නාපජ්ජති. එවමයං සබ්බා සස්සතදිට්ඨි¹ නාම කපිතා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථ මෙවා ති,

ජක්කනිර්දේශය.

සත්තකනිර්දේශෙ ථාමගතට්ඨෙත අප්පහිතට්ඨෙත ව අනුසෙන්නී ති අනුසංඝා; වට්ඨකමිං සත්තෙ සංයොජෙනති සට්ටෙන්නී ති සංයොජනානි; සමුද්ධාරවසෙන පරිපුට්ඨගන්නී ති පටිසුට්ඨානානි; කාමරුගොව පරි පුට්ඨානං කාමරුගපටිසුට්ඨානං; සෙසෙසු පි එසෙව තයො, අසතං ධම්මා ලාමකට්ඨෙත වා අසත්තා ධම්මා ති අසද්ධම්මා; රුගාදිති දෙසෙති දුට්ඨානි වරිතානි ති දුට්ඨිකානි; තෙන තෙනාකාරෙන මඤ්ඤන්නී ති මානා;

දිවයිනියෙකු සේ රූපී නි, රූපවා¹; මානුමිභාග්නිකෝ නි, වතු මහාභූතමයෝ; මානාපිකුනං එතනනි මානාපෙතනිකෝ; කිං තං සුක්ක සොණ්ඨං, මානාපෙතනිකෝ සමභූතෝ ජාතෝ නි මානාපෙතනිකෝ සමභවෝ; ඉධ රූපකායසීසෙන මනුස්සත්තභාවං අත්තා නි වදති. දුතියෝ නමපිටිකම්පිත්වා දිබ්බත්තභාවං වදති. දිවෙඛා නි, දෙවලොකෙ සමභූතෝ; කාමාවචගේ නි, ජ්‍යාමාවචරදෙවපරියාපනෝ; කම්ප්‍රිකාරං භක්කයනී නි කම්ප්‍රිකාරකත්තෝ; මනෝමයෝ නි, ක්‍යාන මනෝ නිබ්බත්තෝ; සම්බවගපච්චිකම්පි නි, සම්බවගපච්චිකපුත්තෝ; අභිනිඤ්ඤෝ නි, පරිපුර්ණඤ්ඤෝ; යානි බ්‍රහ්මලොකෙ අත්ති තෙසං වසෙන ඉතරෙසඤ්ච සණ්ඨානවසෙනො චුත්තං. ආසාසානඤ්චා සනානුසෙවෝ නි, ආසාසානඤ්චායත්තභාවං උපගතෝ; ඉතරෙසු පි එසෙව නයො, සෙසං සම්බන්ධ උත්තානන්තමෝ නි,

සත්තකම්පියෙකෝ.

අධ්‍යක්ෂකම්පියෙකෝ කිලෙසා එව කිලෙසවස්සුනි; කුසිනවස්සුනි නි, කුසිනසං අලසං වස්සුනි පතිට්ඨා; කොසල්කාරණානි නි අත්තෝ; කම්මං කත්තබ්බං හොති නි, විවරවිවරණාදිකම්මං කත්තබ්බං හොති; නි විසිං ආරහනී නි, දුට්ඨමපි විරිං නාරහනි; අපපත්තං නි, ක්‍යාන විපසනාමග්ගප්‍රධමයං අපපත්තං පතියා; අනාගතං නි, නයොව අනාගතං අධිගමන්තං; අසච්ඡිකානං නි, නයොව අසච්ඡිකානං සච්ඡිකාරණන්තං; ඉදං සම්මානං, ඉදං හඤ්ඤා නිපජ්ජාමි නි එවං ඔසිද්ධං පඨමං කුසිතවස්සු; ඉමිනා නයෙන සම්බන්ධ අත්තෝ වෙදි තබ්බො. මාසාවිතං මසෙකං නි, එතං පත මාසාවිතං නාම නිත්ත මාසො; යථා නිත්තමාසො ගරුකො හොති එවං ගරුකොති අධිපායො; ගිලානාප්‍රධිකිනො හොති නි, ගිලානො හුත්වා පච්ඡා ප්‍රධිකිනො හොති; අධිකං ලොකබ්බමස්ස නි, එතං ලොකසං ධම්මා නි ලොකබ්බමා; එතෙති විමුක්තා නාම නත්ති බුද්ධානම්පි හොතති යෙව තස්මා ලොක ධම්මා නි ප්‍රච්චන්ති. පටිසාදො නි, පටිසාදොනාකාරො; ලාභෙ සාග්ගො නි, අහං ලාභං ලභාමි නි එවං ගෙහසීතසොමනස්සවසෙන උපානො සාරගො; සො විත්තං පටිගන්ති. අලාභෙන පටිවිගේධො නි, අහං ලාභං න ලභාමි නි දෙමනස්සවසෙන උපානවිගේධො; සොපි විත්තං පටිගන්ති. තස්මා පටිසාදො නි චුත්තො. යසාදිප්පි අහං මහා පරිවාරෙ අහං අපපරිවාරෙ අහං පසංසප්පත්තො අහං ගරහප්පත්තො අහං සුඛප්පත්තො අහං දුක්ඛප්පත්තො නි එවමෙනෙසං උපත්ති වෙදිතබ්බො. අනිසිද්ධොගානි නි, අනරියානං වොහාරං;

සුඛසද්දො නි, පුරිසානං දෙසා; නි සග්ගි නි, මහා එතස්ස කම්මස්ස ක්‍යානං න සග්ගි න සලකෙමි නි එවං අසනිභාවෙන නිබ්බේදෙති මොවෙති; මොදකං සෙව පටිපථරනී නි, පටිවිද්‍රැභො හුත්වා එරනි පටිභාණ්ඩාවෙන නිට්ඨති; කිනිනු මො කුසානි, කුසං බාලස්ස

අව්‍යතනස්ස භණ්ණෙන නාම කිං? යො ඤං තෙව චජුතා ආපතතිං
 න වොදනං ජාතාසි ති දිපෙනි; කුමපි නාම එවං කිඤ්චි අජානනො
 භණ්ණතබ්බං මඤ්ඤිස්සසි ති අපේක්ඛානුරති. පච්චායේසෙනී ති, කුමපි
 බොසිති ආදීති වදනො පටිආරොපෙනි; පටිභයේසි ති, දෙසනාහා
 මිතිං දෙසෙති වුට්ඨානගාමිනිතො වුට්ඨාති තතො සුඛං තෙ පතිට්ඨිතො
 අඤ්ඤං වොදෙස්සසි ති දිපෙනි. අසෙඤ්ඤානිඤ්ඤං පටිචරති ති, අඤ්ඤාන
 කාරණෙන වචනෙන වා අඤ්ඤං කාරණං වචනං වා පටිච්ඡාදෙනි;
 ආපතතිං ආපනොසි ති වුතො කො ආපනො? කිං ආපනො?
 කථං ආපනො? කිසමිං ආපනො? කං භණ්ථ? කිං භණ්ථා? ති වදති.
 එවරුපං කිඤ්චි තයා දිට්ඨිනති වුතෙන න සුණමිති සොතං වා උපනෙති.
 බඞ්ඤා කථං අපනාමෙති ති, ඉන්ධං නාමං ආපතතිං ආපනොසි ති
 පුට්ඨො පාටලිපුත්තං ගතොමති ති වචා පුත්ත නව පාටලිපුත්තගමනං
 න පුච්ඡාමා ති වුතෙන තතො රුජගහං ගතොමති ති රුජගහං වා යාති
 බ්‍රාහ්මණගෙහං වා ආපතතිං ආපනොසි ති, තත්ථ මෙ සුකරමංසං
 ලඞ්ඞනති ආදීති වදනො කථං බඞ්ඤා විකම්පති; කොප නති,
 කුපිතභාවා; ඉද්දස නති, දුට්ඨිභාවා; උභයමෙපනං කොධස්සෙව නාමං;
 අප්පච්චස නති, අසනතුට්ඨාකාරං, දොමනස්සස්සෙතං නාමං; පානු
 කමෙති ති, දස්සෙති පකාසෙති; බාහුච්ඡෙක්ඛපසං භණ්ති ති, බාහා
 විකම්පිතා අලජ්ජවචනං වදති. විහෙසෙති ති, විහෙසෙති බාධති;
 අනාදිසිඤා ති, විතතිකාරෙන අගගසෙඤා අවජාතිඤා අනාදරෙ
 හුඤා ති අන්තො; අතිබාහෙ නති, අතිදලහං අතිප්පමාණං; මසි
 ව්‍යාවචා ති, මසි ව්‍යාපාරං ආපනො; හිනාසාවනතිඤා ති, හීනස්ස
 ගිහිභාවස්ස අන්තො ආවත්තිඤා; ගිහි හුඤා ති අන්තො; අනන්තනා
 හොඨා ති, කුට්ඨිවිත්තා හොථ මයා ලතිතබ්බං ලහථ මයා වසි
 තබ්බට්ඨානෙ වසථ ථාසුමිහාරෙ වො මයා කතො ති අධිප්පායෙන වදති;

අසඤ්ඤි ති පවනො වාදෙ අසඤ්ඤිවාදෙ, සො තෙසං අත්ථි ති
 අසඤ්ඤිවාදා; රුපි අන්තා ති ආදිසු ලාභිනො කසිණරුපං අන්තා ති
 ගහෙඤා රුපි ති දිට්ඨි උප්පජ්ජති. අලාභිනො තකකමතෙනතෙව ආජිව
 කානං වීය, ලාභිනො යෙව ව පන අරුපසමාපතතිනිමිත්තං අත්තාති
 ගහෙඤා අරුපි ති දිට්ඨි උප්පජ්ජති. අලාභිනො තකකමතෙනතෙව
 නිගණ්ඨානං වීය, අසඤ්ඤිභාවෙ පනෙත්ථ න එකන්තනෙව කාරණං
 පරිසෙසිතබ්බං. දිට්ඨිගතිකොති උමමිත්තකො වීය යං වා තංවා ගණ්ඨාති.
 රුපි ව අරුපි වා ති, රුපාරුපමිස්සකගාභවසෙන වුත්තා. අයං දිට්ඨි
 රුපාවචරුපාවචරසමාපතතිලාභිනොපි තකකිකස්සාපි උප්පජ්ජති.
 තෙව රුපි නාරුපි ති පන එකන්තනො තකකිකදිට්ඨි යෙව, අනන්තා ති,
 පරිත්තකසිණං අත්තනො ගණ්ඨනනස්ස දිට්ඨි; අනන්තවා ති, අප්පමාණ
 කසිණං; අනන්තා ව අනන්ත වා වා ති; උඞ්ඨමධො සපරිගන්තං තිරියං
 අපරිගන්තං කසිණං අත්තා ති ගහෙඤා උප්පන්තදිට්ඨි; තෙව අනන්තා
 නානිගන්තවා ති, තකකිකදිට්ඨි යෙව; සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවා ති,

තවකතිදොසෙ නව ආභානවක්ෂුණීති, සතොසු උපතතිවසෙ තෙව කපිතාති; පුරිසානං මලාති ති සුචිසමලාති; නවවිධා ති, තව කොට්ඨාසා තවපසගෙද වා; නාණං පටිච්චා ති, තණං නිසාය; පටිසෙසනා ති, රූපාදිආරමභපරියෙසනා; සා හි තණ්හාය සති හොති. ලාභො ති, රූපාදිආරමභපවිලාභො; සො හි පරියෙසනාය සති හොති.

විනිව්ඡයො පන සුභතණ්හාදිට්ඨිවිතකකවසෙන වතුබ්බිධො, තත්ථ “සුඛවිනිව්ඡයං ජඤ්ඤ සුඛවිනිව්ඡයං ඤාතො අඤ්ඤාතං සුඛමනුසුඤ්ඤ යො”ති අයං සුභතණ්හාදිට්ඨයො, විනිව්ඡයො ති, “වෙ විනිව්ඡයා තණ්හා විනිව්ඡයො ව දිට්ඨිවිනිව්ඡයො වා”ති එවං ආගතාති අට්ඨසනං තණ්හා විවරිතාති තණ්හා විනිව්ඡයො; කාසට්ඨි දිට්ඨියො දිට්ඨිවිනිව්ඡයො, “ඡන්දෙ ඛො දෙවනම්ඤ! විතකකතිදනො”ති ඉමමිං පන සුතො ඉධ විනිව්ඡයො ති වුතො විතකකො යෙව ආගතො.

ලාභං ලභිතො හි ඉට්ඨාතිට්ඨං සුඤ්ඤසුඤ්ඤව විතකකතෙව විනිව්ඡනනති එතතකං මෙ රූපාරමභන්දාය භවිසාති එතතකං සද්ද, දිආරමභන්දාය එතතකං මය්ගං භවිසාති එතතකං පරසා එතතකං පරිභුඤ්ඤාමි එතතකං තිදතිසාමි ති, තෙන වුතං ලාභං පටිච්ච විනිව්ඡයො ති,

ජඤ්ඤොති, එවං අකුසලවිතකකත විතකතිතෙ වක්ෂුසමි දුබ්බල රගො ව බලවරගො ව උපපජ්ජති. ඉදඤ්ඤ ඉධ ඡන්දෙ ති දුබ්බල රගසාධි වචනං; අපෙකාසාන නති, අහං මමනති බලවසනතිට්ඨානං; පටිගහණොති, තණ්හාදිට්ඨිවසෙන පරිගහනකරණං; මච්ඡිස නති, පරෙති සාධාරණභාවස්ස අසහනතා, තෙනෙවස්ස පොරුණා එවං වචනත්ථං වදනති “ඉදං අච්ඡරියං මය්ගමෙව හොතු මා අඤ්ඤස්ස අච්ඡරියං හොතුති පවතතතො මච්ඡරියනති වුච්ච”ති ති, ආරකෙඛා ති, මාරපිදහන මඤ්ඤසගොපනාදිවසෙන සුච්ඡි රකකණං; අධිකරොති ති අධිකරණං; කාරණස්සෙතං නාමං; ආරකෙඛාධිකරණ නති, භාව නපුංසකං; ආරකකහෙතු ති අපො;

දණ්ඩාදනාදිසු පරතිසෙධනත්ථං දණ්ඩස්ස ආදනං දණ්ඩාදනං; එකතො ධාරාදිතො සත්ථස්ස ආදනං සත්ථාදනං; කලහො ති, කාය කලහොපි වාචාකලහොපි; පුරිමො පුරිමො විරොධො විගහණො; පච්ඡිමො පච්ඡිමො විවාදෙ; තුචං තුච නති, අගාරවච්චනං; තිං තිනති අපො;

ඉඤ්ඤාති ති, ඉඤ්ඤාති වලනාති; අසමිති ඉඤ්ඤාතමෙත නති ආදිති සබ්බපදෙති මානොව කපිතො. අහ නති පවතොපි හි මානො ඉඤ්ඤාතමෙව, අසමහ නති පවතොපි නොවසඤ්ඤ නාසඤ්ඤ භවිසාති පවතොපි, සෙසනවකෙතිපි මානොව කපිතො, මානො හි

ඉඤ්ඤානතො ඉඤ්ඤීනං මඤ්ඤානතො මඤ්ඤීනං එතදනතො එතදීනං පපඤ්චනතො පපඤ්චීනං තෙහි තෙහි කාරණෙහි සබ්බතතො සබ්බන නති ච චුට්ඨති. සෙසං සබ්බත් උත්තානත් මෙවා ති,

නවකනිදේශො.

දසකනිදේශෙ කිලෙසා එව කිලෙසවක්ඛුනි; ආසාතවක්ඛුනි පතෙත් අනන්තං. මෙ අවජි ති ආදීනං වසෙන අවිකොපෙනබ්බො බාණ්ණිකණ්ටකා දිවතිපි අට්ඨානෙ උපපන්නාසාතෙන සද්ධිං චුත්තාති. මිච්ඡතොසු මිච්ඡාඤ්ඤානති, පාපකිරියාසු උපායවින්නාවසෙන පාපං කත්වා සුකතං මයා ති පට්ටවෙකකණාකාරෙන උපපන්නො මොහො; මිච්ඡාපිමුතති ති, අවිමුත්තසෙසව සතො විමුත්තසඤ්ඤීනා; සෙසං සබ්බත් උත්තානත්මෙවා ති,

දසකනිදේශො.

තණ්හාවිවර්තනිදේශෙ නණ්හාවිවර්තනාති ති, තණ්හාසමුදයාරා තණ්හාපචතරියො; අස්කිනතිකස්ස උපාදාසා ති, අස්කිතතිකං බක්ඛි පඤ්චකං උපාදාය; ඉදඤ්ඤි උපයොගත්ථො සාම්මිච්චනං; අසමිති භොගී ති, යදෙතං අස්කිතතං බක්ඛිපඤ්චකං උපාදාය තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන සමුහ ගාහතො අසමි ති භොගී; තත්ථිං සති ති අත්ථො; ඉත්ථසමිති භොගී ති ආදීසු පන එවං සමුහතො අහනති ගහණේ සති තතො අනුපතිධාය ව උපතිධාය වාති විධා ගහණං භොගී. තත්ථ අනුපතිධාය ති අඤ්ඤං ආකාරං අනුපගම්ම සකභාවමෙව ආරම්භණං කත්වා ඉත්ථසමි ති භොගී. බත්තියාදීසු ඉදං පඤායෙ අහනති එවං තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන භොගී ති අත්ථො; ඉදං තාව අනුපතිධාය ගහණං, උපතිධාය ගහණං පන දුට්ඨං භොගී සමතො ව අසමතො ව, තං දසෙසං ඵලං එවසමිති ව අඤ්ඤාපාසමිති ව චුත්තං. තත්ථ එවසමිති ඉදං සමතො උපතිධාය ගහණං; යථා අයං බත්තියො යථා අයං බ්‍රාහ්මණො එවං අහමිති අත්ථො; අඤ්ඤාපාසමි ති ඉදං පඤා අසමතො ගහණං; යථායං බත්තියො යථායං බ්‍රාහ්මණො තතො අඤ්ඤාපා අහං හීනො වා අධිකො වාති අත්ථො; ඉමානි තාව පට්ටුපන්නවසෙන වත්තාරි තණ්හාවිවර්තනාති; භවිස්ස භවි ආදීනි පන වත්තාරි අනාගතවසෙන චුත්තාති. තෙසං පුරිමමභූතෙක චුත්තතයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අසමි ති, සස්සතො අසමි; සායසමි ති, අසස්සතො අසමි; අසසමි ති සතසමිති වා පාදො, තත්ථ අත්ථිති අස; නිව්වසෙසානං අධිවචනං; සිද්ධති ති සතා; අතිව්වසෙසානං අධිවචනං; ඉති ඉමානි දො සස්ස භූවෙත්ථවසෙන චුත්තාති ති වෙදිතබ්බොති. ඉතො පරාති සිස නති ආදීනි වත්තාරි සංසයපරිවිතකකවසෙන චුත්තාති. තානි පුරිම මභූතෙක චුත්තතයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බොති. අපාහං සිස නති

ආදීනි පන වහනාරි අපි නාමහං භවෙය්‍යනති එවං පඤ්ඤාකප්පන වසෙන වුත්තාති. තාති පුරිමවතුකෙක වුත්තනගෙනෙව වෙදි තබ්බාති. එවමෙනෙසු,

වෙ දිට්ඨිසීසා වහනාරෙ සුඛසීසා සීසමුලකා,
තයො තයො ති එතාති අට්ඨාරස විහාවයෙ.

එතෙසු හි සංඝානුවෙජ්ඣවසෙන වුත්තා වෙදිට්ඨිසීසා නාම, අසමිති භවිස්සනති සියනති අපාහං සියනති එතෙ වහනාරෙ සුඛසීසා යෙව, ඉන්ධ්‍යානි ආදයො නයො තයො ති වාදස සීසමුලකා නාමා ති එව මෙනෙ ආදිට්ඨිසීසා වහනාරෙ සුඛසීසා ආදස සීසමුලකා ති අට්ඨාරස තණ්හාවිවර්තධම්මා වෙදිතබ්බා.

ඉද්දති පටිපාටියාව තෙ ධම්මෙ භාජෙත්වා දසෙසානුං කප්ඤ්ඤා අසමිති භොගී? ති ආදි ආරාධං. තඤ්ඤා කිංකරණං. අනවකාශං කාශං ති, රූපවෙදනාදියු කිංකරි එකධම්මෙ අවිනිවේශාහං කාශා එකෙකතො අග්ගතෙත්වා සමුහතොව ගගෙත්වා ති අත්ථො; අසමිති ඡන්දො පටිලහති ති, පඤ්ඤාකප්පනෙ නිරවසෙසතො ගගෙත්වා අග්ගතති තණ්හං පටිලහති; මානදිට්ඨියුපි එසෙව නයො, තඤ්ඤාපි අයං තණ්හාවිවර්තනිදෙසො, මානදිට්ඨියො පන න විනා තණ්හාය, තසො තදෙකධම්මවසෙන ඉධ වුත්තා. තණ්හාසීසෙන වා පපඤ්ඤාතතයමපි උද්ධමං. තං උදෙසානුරූපෙනෙව නිද්දසිතුමපි මානදිට්ඨියො ගතිතා. තණ්හාපපඤ්ඤා වා දසෙසනො තෙනෙව සද්ධං සෙස පපඤ්ඤාපි දසෙසානුං එවමාහ. නාමං සති ඉමානි පපඤ්ඤානානි ති, තසමි අයමිති ඡන්දො පටිලහති ති ආදිනා නයෙන වුත්තන පපඤ්ඤාතතයෙ සති පුන ඉමානි ඉන්ධ්‍යානි වා ති ආදිනි පපඤ්ඤානානි භොගතී ති අත්ථො;

බ්‍රහ්මිකාසමිති ආදියු අභිසෙකසෙනාමච්චාදිනා බ්‍රහ්මිකා අහං මනනාපේක්ඛන පොරොගිච්චාදිනා බ්‍රාහ්මණො අහං කසිගොරකධාදිනා වෙසො අහං අසිතබ්‍රහ්මකිතාය සුදෙසා අහං ගිහිබ්‍රහ්මකිතා ගහවේශා අග්ගතති ඉමිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බා. එවං ඉන්ධ්‍යානි භොගී ති එවං බ්‍රහ්මිකාදියු බ්‍රහ්මිකාදිපසකාරං අතතති උපපාදසිත්වා ඉන්ධං පසාරෙ අග්ගතති භොගී. සප්ත සො බ්‍රහ්මිකා ති ආදියු යථා සො අභිසෙකසෙනාමච්චාදිනා බ්‍රහ්මිකා තථා අග්ගතති බ්‍රහ්මිකා තයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බා. දුතියකයෙ යථා සො අභිසෙකසෙනා මච්චාදිනා බ්‍රහ්මිකා තථා බ්‍රහ්මිකා අහං පන තතො ගිතො වා සෙවේශා වා ති ඉමිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බා. භවිස්සනති ආදි නිදෙසාදියුපි එසෙව නයො,

එවං අභිකතතිකසං උපාදය තණ්හාවිවර්තනානි භාජෙත්වා ඉද්දති බාහිරසං උපාදය තණ්හාවිවර්තනානි භාජෙත්වා නාම කාශමානී? ති ආදිමාහ. තඤ්ඤා කිංකරණං උපාදයා ති, බාහිරං බ්‍රහ්මකප්පනං උපාදය; ඉදමපි හි උපයොගත්ථො සාමිච්චනං; ඉමිනා ති, ඉමිනා රූපෙන වා පෙ-විඤ්ඤාණෙන වා; අවසෙසං පන උදෙසවාරෙ තාව වුත්තනගෙ

තෙව වෙදිතබ්බං. නිදෙදසවාරෙ පන අවසානිං කප්ඛො ති, විනිබ්බොගං කත්ථා; ඉමිනා අසමිති ඡදං ඩෙලහති නි ආදිසු ඉමිනා රුපෙන වා -පෙ-විඤ්ඤාණෙන වා නි එවං පඤ්ඤාකකිකි එකදෙසතො ගහෙත්ථා ඉමිනා අගනති ඡදාදිති පටිලහති නි එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඉමිනා බන්ධනසංසම් නි ආදිසු ඉමිනා ඡතෙනන වා බග්ගෙන වා අභිසෙකසෙතාමච්චාදිනා වා බන්ධනසංසං අගනති එවං පුරිමනසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමිනා නි පදමත්තමෙව ගෙත්ථ විසෙසො, සඨා සො බන්ධනසං නි ආදිසුපි ඉමිනා නි වුත්තපදමෙව විසෙසො, තසමා තසං වසෙන යථා බන්ධනසං එවං අගමපි ඉමිනා බග්ගෙන වා ඡතෙනන වා අභිසෙකසෙතාමච්චාදිනා වා බන්ධනසං නි එවං යොජෙත්ථා සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමිනා නිවෙච්චාසමිති පඤ්ඤාකකිකි අනවකාරිං කරිත්ථා රුපාදිසු එකමෙව බමමං අගනති ගහෙත්ථා ඉමිනා බග්ගෙන වා ඡතෙනන වා අගං නිවෙච්චා බුච්චො නි මඤ්ඤාති; උච්චේද දිට්ඨිගමපි එසෙව නයො, සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බො.

ඉති එවරුපානි අතීනානි ඡතනිංසා නි එකොකසංසං පුග්ගලසං අතීතෙ ඡතනිංස; අනාගතානි ඡතනිංසා නි එකොකසංසංව අනාගතෙ ඡතනිංස; පච්චුප්පනානි ඡතනිංසා නි එකොකසංසං වා පුග්ගලසං යථා ලාභවසෙන බහුත්තං වා පච්චුප්පනො ඡතනිංස; සබ්බසත්තානං පන එකංසෙනෙව අතීතෙ ඡතනිංස අනාගතෙ ඡතනිංස පච්චුප්පනො ඡතනිංසා නි වෙදිතබ්බොති. අනන්තා හි අසදිසනණ්ණාමානදිට්ඨිගෙද සත්තා, අධිසංකප්පිතසංකප්පා හොති නි එත්ථ පන අධිසංක සංකප්පානණ්ණා විවරිතං හොති නි එවමත්ථො දිට්ඨිබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවා නි,

නණ්ණාපිවට්ඨනනිදෙදසො.

දිට්ඨිගතනිදෙදසෙ බ්‍රහ්මජාලෙ වෙසාසාරණෙ නි, බ්‍රහ්මජාල නාමකෙ වෙසාසාරණෙ දීඝනිකායසං පඨමසුත්තනෙනා; වුත්තානි ගමච්චා නි, සත්ථාරු සං ආගමිති හාසිත්ථාති; චන්දනානෙ සංසන්ධාදි නි ආදිසු තෙව හොත්තො සමණ්ඩ්‍රාගමණා කිමාගමම කිමාරඹා සංසන්ධාදි සංසන්ධං අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤාපෙනති. චතුති වතුති නි ආදිනා බ්‍රහ්මජාලෙ වුත්තනසෙනෙව පහෙදෙ ව අත්ථො ව වෙදිතබ්බො නි,

සමමාහවිනොදනිසා නාම විහඹනධිකථාස
වුද්දකච්ඤ්චිවිහඹනනිදෙදසො
සත්තරසමො.

ඉද්දති තදනන්තරෙ බමමහදයවිහඹන පාලිපරිවෙජ්ඤෙ තාව එවං වෙදිතබ්බො. එත්ථ හි ආදිතොව බක්ඛාදිනං වාදසත්තං කොට්ඨාසානං වසෙන සබ්බසංඛාතිකවාරෙ නාම වුත්තො. දුතියො තෙසං යෙව බමමානං කාමබාදුආදිසු උපසත්තානුප්පත්තිදසංසන්ධාදි නාම;

තතියො තතේව පරියාපන්නාපරියාපන්නදස්සනවායේ නාම; චතුරේන නිසු භූමිසු උපපතතිකකණේ විජ්ජමානාවිජ්ජමානබමිදස්සනවායේ නාම; පඤ්චමො තෙසං ධම්මානං භූමන්තරවසෙන දස්සනවායේ නාම; ඡවේයා ගතීසු උපාදකකම්මආසුපමාණදස්සනවායේ නාම; සත්තමො අභිඤ්ඤායාදිවායේ නාම; අධිමො සාරම්මණාරම්මණ වායේ නාම; නවමො තෙසං ඛක්ඛාදිධම්මානං දිට්ඨසුතාදිවසෙන සභග භෙත්වා දස්සනවායේ නාම; දසමො කුසලතතිකාදිවසෙන සභගභෙත්වා දස්සනවායේ නාම; එවං දසභි වාරෙහි පරිච්ඡින්නාය පාලියා පඨමේ තාව සබ්බසභගාහිකවායේ අවිචිනෝ යාව භවග්ගං එත්තතරේ කති ඛක්ඛා?ති පුච්ඡිතෙ එකො ති වා-පෙ-වත්තායේ ති වා ඡා ති වා අවත්වා පඤ්චා ති වත්තුං සමත්තො අඤ්ඤා නත්ති ති අත්තනො සද්ධංගලං දීපෙනො පඤ්චකඛක්ඛා ති පුච්ඡානුරූපං විස්සාජ්ජනං ආභ, යථා පුච්ඡං විසජ්ජනඤ්ඤා සබ්බඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං නාමා ති වුච්චති. මාදසාසන නානි ති ආදිසුපි එසෙව නයො, රූපකඛක්ඛාදීනං පභෙදො ඛක්ඛිවිභාගාදිසු වුත්තතයෙතෙව වෙදිතබ්බො.

දුතියවායේ යෙ ධම්මා කාමභවෙ කාමධාතුසමභූතානඤ්ච සත්තානං උපපජ්ජන්ති කාමධාතුයං පරියාපන්නා වා අපරියාපන්නා වා තෙ සබ්බසභගභෙත්වා කාමධාතුසා පඤ්චකඛක්ඛා ති ආදි වුත්තං. රූපධාතු ආදි සුපි එසෙව නයො, යසමා පන රූපධාතුපරියාපන්නානං සත්තානං සංඝායතනාදීනං අභාවෙන ගක්ඛායතනාදීති ආයතනාදිකිච්චං න කරෙන්නති. තස්මා රූපධාතුසා ඡ ආසනනානි නිබ්බාතුසො ති ආදි වුත්තං. යසමා ව ඔකාසවසෙන වා සත්තු පාතතිවසෙන වා අපරියාපන්න ධාතු නාම නත්ති. තස්මා අපරියාපන්නධාතුයා ති අවත්වා යං යං අපරියා පන්නං තං තදෙව දසෙස්සං අපට්ඨිකාපනෙත ඛක්ඛි ඛක්ඛා?ති ආදි වුත්තං.

තතියවායේ කාමධාතුපට්ඨිකාපනනා ති, කාමධාතුහජනවේන පරියාපන්නා; තං නිසසිතා තදනොගධා කාමධාතුතේව සබ්බං ගතා ති අත්තො; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො, පට්ඨිකාපනනා ති, භවවසෙන ඔකාසවසෙන ව' පරිච්ඡින්නා; අපට්ඨිකාපනනා ති, තථා අපරිච්ඡින්නා;

චතුස්ථවායේ එකාදසාසනනානි ති, සද්දයතනවජ්ජානි; තඤ්ච එකනෙතන පටිසඤ්ඤා න උපපජ්ජති. ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ අත්තො වෙදිතබ්බො. සත්තකෙ දෙව්‍යානං අසුරානන්ති ගතිවසෙන අවත්වා අවිසෙසෙන ගබ්බසෙය්‍යකානන්ති වුත්තං. යසමා යත් යත් ගබ්බසෙය්‍යකා සම්භවන්ති තත් තත් තෙසං සත්තායතනානි වෙදි තබ්බානි. තථා ධාතුයො, සෙසමේත්ථ උත්තානත්මෙව,

පඤ්චමවායේ යං වත්තබ්බං තං ධම්මසභගවර්තකපාඨයං වුත්තමෙව, ඡවස්වායේ පඤ්චති කාමගුණෙහි නානපපකාරෙහි වා ඉද්ධිවිසෙසෙහි දිබ්බන්ති ති දෙව්‍යා; සම්මතිදෙව්‍යා ති, දෙවො දෙවිති එවං ලොකසම්මතියා

දෙවා; උපපතියදෙවා ති, දෙවලොකෙ උපපන්නතො උපපතියා දෙවා; විසුද්ධියදෙවා ති, සබ්බසං දෙවානං පුජාරතා සබ්බකිලෙස විසුද්ධියා දෙවා; රුත්තො ති, මුඛාභිසිත්තබත්තියා; දෙවිසො ති, තෙසං මහෙසියො; සුමාණ් ති, අභිසිත්තරුජ්ජනං අභිසිත්තදෙවියා සුචරිත්තං උපපන්නකුමාරා; උපපාසකමමං කපිඨො ති, වාතුගුසාදීසු අවධිඞ්ගසමන්තාගතං උපොසථං උපවසිත්වා; ඉද්දති යස්මා පරිත්තදානාදි පුඤ්ඤකම්මං මනුස්සසොභනතාය පච්චයො මත්තසො කතං මනුස්ස සොභනතාය අධිමත්තං අධිමත්තභාවෙපි තානප්පකාරහෙදතො තානප්පකාරස්ස බත්තියමහාසාලාදිභාවස්ස පච්චයො, තස්මා තස්ස වසෙන උපපතියෙදං දස්සෙන්නො අප්පෙතවෙව ගහපතීමහා සාලානි නති ආදිමාග. තත්ථ මහාසාරෙ එතෙසනති මහාසාරා; රකාරස්ස පන ලිකාරං කත්වා මහාසාලා ති චුත්තං. ගහපතියොව මහාසාලා ගහපතීසු වා මහාසාලා ති ගහපතීමහාසාලා; සෙසෙසුපි එසෙව නයො,

තත්ථ යස්ස ගෙහෙ පචරිමනෙත්ත වත්තාලිසකොට්ඨනං නිධාන ගතං ගොති. කභාපණ්ණසාදි පඤ්චමමණාති දිවසවලිඤ්ඤා නිකමති. අයං ගහපතී මහාසාලො නාම; යස්ස පන ගෙහෙ පචරිමනෙත්ත අසීති කොට්ඨනං නිධානගතං ගොති. කභාපණ්ණසාදි දසමමණාති දිවස වලිඤ්ඤා නිකමති. අයං බ්‍රාහ්මණ්ට්ඨාසාලො නාම; යස්ස පන ගෙහෙ පචරිමනෙත්ත කොට්ඨකධනං නිධානගතං ගොති. කභාපණ්ණසාදි විසති අමමණාති දිවසවලිඤ්ඤා නිකමති. අයං බත්තියමහාසාලො නාම; සභාබ්‍යාන නති, සහ භාවං; සභාගා හුත්වා නිබ්බන්ධනනතීති අපේථා; වාතුමමහාගුණිකාන නති ආදීසු වාතුමමහාරුජ්ජනා නාම සිනෙරුපබ්බ තස්ස වෙමජෙඤ්ඤා ගොනති. තෙසු පබ්බතට්ඨකාපි අත්ථි ආකාසට්ඨාපි, තෙසං පරමපරං වක්කවාලපබ්බතං පත්තා. බිඤ්ඤාපදෙසිකා මනො පදෙසිකා සිතවලාහකා උණ්හවලාහකා වන්දිමාදෙවපුත්තො සුරියො දෙවපුත්තො ති එතෙ සබ්බෙපි වාතුමමහාරුජ්ජනදෙවලොකට්ඨකා යෙව, තෙත්තංස ජනා තත්ථ උපපන්නා ති නාවතීංසා; අපි ව නාවතීංසා ති තෙසං දෙවානං නාම මෙවාති චුත්තං. තෙපි අත්ථි පබ්බතට්ඨකා අත්ථි ආකාසට්ඨකා, තෙසං පරමපරං වක්කවාලපබ්බතං පත්තා. තථා යාමා දීතං, එකදෙවලොකෙපි හි දෙවානං පරමපරං වක්කවාලපබ්බතං අප්පත්තා නාම තත්ථ. තත්ථ දිබ්බං සුඛං යාතා පයාතා සමපත්තා ති සාමා; තුට්ඨා පහට්ඨා ති තුඤ්ඤා; පකතිපටියත්තාරමමණතො අතිරෙකෙත්ත රමිතුකාමකාලෙ යථාරුචිතෙ ගොගෙ නිමිතිණිත්වා රමනතී ති නිමිමාණ ජනී; විත්තාචාරං ඤාත්වා පරෙති නිමිතෙසු ගොගෙසු වසං වත්තෙත්තතීති පරතිමිතිවසවන්තී;

අපං වා ගිසො ති, දුතියං වස්සසතං අප්පත්තා ඵසාය වා තිංසාය වා වත්තාලිසාය වා පඤ්ඤාසාය වා සට්ඨියා වා වස්සෙති අධිකමපි වස්ස සත්තති අපේථා; සබ්බමපි ගෙතං දුතියං වස්සසතං අප්පත්තතො අප්පත්ති චුත්තං.

බ්‍රහ්මපාරිසර්ජ්‍යදීප්‍රමතාබ්‍රහ්මාතං පාරිසර්ජ්‍ය පරිවාරිකා නි බ්‍රහ්මසාදි
සර්ජ්‍ය; තෙසං පුරෝහිතභාවෙ තිතා නි බ්‍රහ්මපුරෝහිතා; වණ්ණවත්ත
තාය වෙවි දීඝායුකතාය ව මහතෙතා බ්‍රහ්මා නි මහාබ්‍රහ්මා; තෙසං මහා
බ්‍රහ්මාණං; ඉමෙ තයොපි ජනා පඨමස්සානභූමියං එකතලෙ වසනති,
ආයුආනතරං පන තෙසං නානා, පරිත්තා ආභා එතෙසනති සදිත්තානා;
අප්පමාණා ආභා එතෙසනති අප්පමාණානා; දණ්ඩදිපිකාය අවටි විය
එතෙසං සරීරතො ආභා ජිජ්ජා ජිජ්ජා පනනති විය සරති වියරති නි
ආයසසන්ති; ඉමෙපි තයො ජනා දුතියස්සානභූමියං එකතලෙ වසනති,
ආයුආනතරං පන තෙසං නානා, පරිත්තා සුභා එතෙසනති සදිත්තාසුභා;
අප්පමාණා සුභා එතෙසනති අප්පමාණසුභා; සුභෙන වොතිණණා
විකිණණා සුභෙන සරීරප්පභාවණෙණන එකසනා සුවණණමඤ්ජුසාය
ධපිතසම්පජ්ජිතකඤ්චනවණ්ණසසිරිකා නි සුභකිණණා; ඉමෙපි තයො
ජනා තතියස්සානභූමියං එකතලෙ වසනති, ආයුආනතරං පන
තෙසං නානා,

ආරම්භ නානිත්තනා නි, ආරම්භණා නානත්තභාවො; මානසි
භාරනානිත්තනාදීප්‍ර පි එසෙව තයො, එත්ථ එකස්ස පඨවිකසිණං
ආරම්භණං භොති. -පෙ- එකස්ස ඔදුතකසිණෙනති ඉදං ආරම්භණා
නත්තං; එකො පඨවිකසිණං මනසිකරුති -පෙ- එකො ඔදුතකසි
ණෙනති ඉදං මනසිකාරනානත්තං; එකස්ස පඨවිකසිණෙ ඡන්දො භොති
-පෙ- එකස්ස ඔදුතකසිණෙ ති ඉදං ඡන්දනානත්තං; එකො පඨවි
කසිණෙ පත්තං කරුති -පෙ- එකො ඔදුතකසිණෙ ති ඉදං පණ්ඩි
නානත්තං; එකො පඨවිකසිණවසෙන අධිවුට්ඨති -පෙ- එකො ඔදුත
කසිණවසෙනා ති ඉදං අධිමොක්ඛනානත්තං; එකො පඨවිකසිණවසෙන
විත්තං අභිනීහරති -පෙ- එකො ඔදුතකසිණවසෙනා ති ඉදං අභිනී
හාරනානත්තං; එකස්ස පඨවිකසිණපරිවර්ජිතකපඤ්ඤා භොති -පෙ-
එකස්ස ඔදුතකසිණපරිවර්ජිතකපඤ්ඤා ති ඉදං පඤ්ඤානානත්තං;

තත්ථ ආරම්භමනසිකාරා පුබ්බභාගෙන කපිතා. ඡන්දපණ්ඩි
අධිමොක්ඛාභිනීහාර අප්පණාය පි වත්තනති උපවාසෙපි, පඤ්ඤා පන
ලොකියලොකුත්තරමස්සකා කපිතා.

අසඤ්ඤානනාන නති, සඤ්ඤාවිරහිතානං සත්තානං; එකවෙව හි
තිත්ථායතනෙ පබ්බජ්ඣා විත්තං නිස්සාය රජ්ජනදුස්සනමුත්තනානි නාම
භොනති නි විතෙත දෙසං දිස්වා අවිත්තකභාවො නාම සොභනො දිට්ඨි
ධම්මතිබ්බාණමෙනනති සඤ්ඤාවිරහං ජනෙත්වා තත්පුප්පං සමාපන්නං
භාවෙත්වා තත්ථ තිබ්බත්තනති. තෙසං උප්පත්තිකවණෙ එකො
රූපකවකො යෙව තිබ්බත්තති. ධත්වා තිබ්බතො තිබ්බතො තිබ්බතො
තිබ්බතො, තිබ්බතො තිබ්බතො තිබ්බතො, තිබ්බතො තිබ්බතො, තිබ්බතො
තිබ්බතො, විත්තකම්මරූපකසදිසා හුත්වා පඤ්චකප්පසනානි තිබ්බනති.
තෙසං පරියොසානෙ සො රූපසායො අනතරධායති කාමාවචරසඤ්ඤා
උප්පජ්ජති. තෙන ඉධ සඤ්ඤාප්පාදෙන තෙ දෙවා නම්භා කායා වුත්තා නි
පඤ්ඤායනති.

විපුලා එලා එතෙසනති වෙහසළලා; අතතනො සමපතතියා න ගායනති විහායනති ති අවිහා; න කිඤ්චි සතතං තපපතති ති අනපසා; සුඤ්ජ දසසනා අභිරුපා පාසාදිකා ති සුදසනා; සුට්ඨ පසසනති සුඤ්ජමෙ තෙසං වා දසසනනති සුදසනි; සබ්බෙති එව යුගේති ව භවසමපතතියා ව ජෙට්ඨා නතෙත්ත කතීට්ඨා ති අසනිට්ඨා; ආකාසානඤ්චායතනං උප ගතා ති ආකාසානඤ්චායනානුපයා; ඉතරෙසුපි එසෙව නයො,

ඉති ඡ කාමාවචර නව බ්‍රහ්මලොකා පඤ්ච සුඛාමාසා වතතාරො අරුපා අසඤ්ඤසතතවෙහපඵලෙති සද්ධිං ඡබ්බිසති දෙවලොකා මනුස්සලොකෙන සද්ධිං සතතවිසති, තත් සමාසමබ්‍රුද්ධො න මනුස්සානං දෙවතඤ්ඤ ආසුං පරිච්ඡිද්ධානෙන වතුසු අපායෙසු භූමිදෙවෙසු ව ආසු න පරිච්ඡිද්ධං. තං කසමා? ති, තිරයෙ තාව කමමමෙව පමාණං, යාව කමමං න බියති න තාව වචනති. තථා සෙසඅපායෙසු, භූමිදෙවතාව පි කමමමෙව පමාණං, තත් නිබ්බතතාති කෙව සතතාගමතතං තීට්ඨනති කෙව අද්ධමාසං කෙව මාසං කපපං තීට්ඨමානාපි අත්ති යෙව, තත් මනුස්සෙසු ගිහිභාවෙ ජිනා යෙව සොතාපනතා පි භොනති. සකද ගාමි ඵලපි අනාගාමිඵලපි අරහත්තඵලපි පාපුණනති. තෙසු සොතා පනතාදයො යාවජීවං තීට්ඨනති. බිණ්ණසවාපන පරිනිබ්බායනති වා පබ්බ ජනති වා, කසමා? අරහත්තං නාම සෙට්ඨගුණො ගිහිලිඞ්ඞං හිනං, තං හිනතාය උත්තමගුණං ධාරෙත්තුං න සකෙකාති. තසමා තෙ පරිනිබ්බාතු කාමා වා පබ්බජ්තුකාමා වා භොනති. භූමිදෙවතා පන අරහත්තං පකාපි යාවජීවං තීට්ඨනති. ඡසු කාමාවචරදෙවෙසු සොතාපනතසකදගාමිනො යාවජීවං තීට්ඨනති. අනාගාමිතා රුපභවං ගතත්තුං වට්ටති. බිණ්ණසවෙන පරිනිබ්බාතුං, කසමා? නිලීයනොකාසසස අභාවා, රුපාවචරරුපා වචරෙසු සබ්බෙපි යාවජීවං තීට්ඨනති. තත් රුපාවචරෙ නිබ්බතතා සොතාපනතසකදගාමිනො න පුන ඉධාගච්ඡනති තතෙව පරිනිබ්බා යනති. එතෙ හි ක්කානලාහි අනාගාමිනො නාම, අට්ඨසමාපතතිලාහිනං පන කිං නියමෙති? පගුණඡක්ඛානං, යදෙවසස පගුණං භොති තෙන උපපජ්ජති. සබ්බෙසු පන පගුණෙසු කිං නියමෙති? පත්තනා, යත් උපපතති පතෙති තතෙව උපපජ්ජති. පත්තනාය අසති කිං නියමෙති? මරණසමයෙ සමාපනතසමාපතති, මරණසමයෙ සමාපනතා තත්ති කිං නියමෙති?. තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති, එකංසෙන හි සො තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනෙ උපපජ්ජති. තවසු බ්‍රහ්මලොකෙසු නිබ්බතතඅරියසාවකානං තත්තුපපතතිපි භොති උපරුපපතතිපි න හෙට්ඨපපතති, පුට්ඨජ්ජනානං පන තත්තුපපතතිපි භොති උපරුප පතතිපි හෙට්ඨපපතතිපි, පඤ්චසු සුඛාවාසෙසු වතුසු ව ආරුපෙපසු අරියසාවකානං තත්තුපපතතිපි භොති උපරුපපතතිපි, පඨමඡක්ඛාන භූමියං නිබ්බතතො අනාගාමි නව බ්‍රහ්මලොකෙ සොධෙත්තා මත්තකෙ ජිනො පරිනිබ්බාති. වෙහසළලා අතතීට්ඨා තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා යතනනති ඉමෙ තයො දෙවලොකා සෙට්ඨභවා නාම, ඉමෙසු තීපු ඨාතෙසු නිබ්බතතඅනාගාමිනො තෙව උද්ධං ගච්ඡනති න අධො තත් තතෙව පරිනිබ්බායනති ති ඉදමෙත්ත පකිණ්ණකං,

සත්තමවායේ සලකකණපරිග්භාගිකාය අභිසංඝය වසෙන අභිසංඝයානා වෙදිතබ්බා. සද්ධනර්ථපභාණපරිසංඝයා වසෙන පටිසංඝයානා; සා වරුපකතියො අභිසංඝයො පටිසංඝයො න පභාසබ්බා ති ආදීසු සද්ධනර්ථපරිසංඝයාවසෙනෙව වෙදිතබ්බා. සමුදයසමචං අභිසංඝයං පරිසංඝයං පභාසබ්බනති ආදීසු පභාණ පරිසංඝයවසෙන,

අට්ඨමවායේ රූපාදිආරම්භණානං වක්ඛුමිසංඝයාදීනං වසෙන අනාරම්භණාරම්භණා වෙදිතබ්බා. නවමවායේ උත්තානන්තො යෙව, දසමවායේපි යං වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං තත්ථ තත්ථ පසුනපුච්ඡක වායේ වුත්තමෙවා ති,

සමමානවිනෝදනියා නාම විභාෂිතථාස
ධම්මසද්ධිවිභාෂිතනිදේශසො
අට්ඨාරසමො.

එත්තාවතා.

අභිධම්මං දෙසෙනො ධම්මගරු ධම්මගරවසුත්තානං,
දෙව්නං දෙවපුරෙ දෙවගණසභාසපරිවාරෙ.

උතියං අඋතියපුරිසො යං ආග විභාෂිතපභාරණං නාමො,
අට්ඨාරසභි විභාෂිතති (සු) මණ්ඩිතමණ්ඩපෙය්‍යගුණො.

අත්ථ පපකාසනත්ථං තස්සාහං යාවිනො සීතගුණෙන,
යතීනා අදකිගතීනා සුමුද්ධිනා බුද්ධසොසෙනි.

යං ආරභිං රවසිතුං අට්ඨකථං සුනිපුණෙසු අනෙපු,
සමමානවිනෝදනනො සමමානවිනෝදනී නාම.

පොරුණට්ඨකථානං සාරං ආදය සා අයං නිට්ඨං,
පත්තා අනන්තරුගෙන පාලියා භාණවාරෙති.

වත්තාලීසාය යථා එකෙන ව එවමෙව සබ්බෙපි,
නිට්ඨං චජනතු විමලා මනෝරථා සබ්බසත්තානං.

සද්ධම්මස්ස සීතත්ථං යඤ්චි ඉමං රවයතා මයා පුඤ්ඤං,
පත්තං තෙන සමිත්තං පාපුණතු සදෙවකො ලොකො.

සුචිරං තිට්ඨතු ධම්මො ධම්මාභිරතො සද්ධ භවතු ලොකො,
නිව්චං බෙමසුභිකකාදිසමපද ජනපද නොනතු ති.

පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවිරියපතිමණ්ඩිතෙන සීලාචාරජ්ජවමඤ්ඤ වාදිගුණසමුදයසමුදිතෙන සකසමයසමයන්තරගහණජෙය්‍යාගාගණස මනෙත්ත පසුඤ්චෙය්‍යතනියසමන්තාගතෙන තිපිටකපරිග්භාෂිතප්ප හෙදෙ සාට්ඨකපේ සච්ඡිසාසනෙ අප්පට්ඨනාඤ්ඤප්පභාවෙන මහා

වෙය්‍යාකරණෙන කරණසමපතතිජනිතසුඛවිනිශ්චයනම්බුරෙදුරවචන
 නෙලවණණසුනෙනන සුතතවුතතවාදිනා වාදිවරෙණ මහාකවිනා
 පතිනතපටිසමතිදුපටිවාරෙ ජලභිඤ්ඤපටිසමතිදුදිපපහෙදගුණපති
 මණ්ඩිනෙ උතතරිමනුසංධමෙම සුපතිට්ඨිතවුද්ධිනං ථෙරවංසපදිපානං
 ථෙරුනං මහාවිහාරවාසීනං වංසාලඛකාරගුනෙන විපුලවිසුඬවුද්ධිනා
 වුඬුසොසොති ගරුභි ගතිතනාමධෙයොසන ථෙරෙන කතා අයං
 සමෙමාගවිනොදනී නාම විහඞ්ගට්ඨකථා,

තාව තිට්ඨතු ලොකසමි ලොකනිථරණෙසිනං,
 දසොනති කුලපුතතානං තයං පඤ්ඤවිසුද්ධියා.

යාව වුද්ධොති නාමමපි සුඬවිතතස්ස තාදිනො,
 ලොකමති ලොකජෙට්ඨස්ස පවතතති මහෙසිනොති.

TRIPITAKA PUBLICATIONS.

Vol. No. NAME OF BOOK.

EDITED BY

1. **Petavatthu Aṭṭhakathā,** Siri Dhammārāmatissa Nāyaka Thero
Acarya Pandit Māpalagama Chandajōtya Thero
Second Edition Weliwitiye Pandit Sōrata Thero
2. **Thera-Gāthattṭhakathā** Sūriyagoda Sumangala Thero & Weboda
1st Part, Sangharatana Thero
3. **Therī-Gāthattṭhakathā,** Bihāpola Siri Dewarakkhita Nāyaka Thero
4. **Dīgha Nikāyattṭhakathā** Heyyantuduwe Dhammakitti Siri Dewa
1st Part, mitta Nāyaka Thero
5. **Dhammapadatṭhakathā** K. Siri Sumangala Ratanasāra Nāyaka
1st Part, Thero
6. **Udānatṭhakathā,** Bihāpola Siri Dewarakkhita Nāyaka Thero
Second Edition Weliwitiye Pandit Sōrata Thero & Pandit
Palannoruwe Vimaladhamma Thero
7. **Suttanipātatṭhakathā,** Sūriyagoda Sumangala Thero & Māpala
gama Chandajōtya Thero
8. **Visuddhimaggatṭha-**
kathā, Pamunuwe Buddhādatta Thero
9. **Nettipakaraṇatṭha-**
kathā, Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka
Thero
10. **Mahāniddesatṭhakathā,** Boruggamuwe Acarya Siri Rewata Thero
11. **Khuddakapāṭhatṭha-**
kathā, Acarya Pandit Welipitiye Dewananda
Nāyaka Thero
12. **Buddhavamsatṭha-**
kathā, Pandit Yagirala Paññānanda Nāyaka
Thero
13. **Dhammapadatṭhakathā** K. Siri Sumangala Ratanasāra Nāyaka
2nd Part, Thero
14. **Cūlaniddesatṭhakathā,** Boruggamuwe Acarya Siri Rewata Thero
15. **Anguttara Nikāyatṭha-**
kathā, 1st Part, Dhammakitti Siri Dhammānanda Nāyaka
Thero
16. **Samyuttanikāyatṭha-**
kathā 1st Part, Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka
Thero
17. **Vimānavatthu Aṭṭha-**
kathā, Madugalle Siri Siddhattha Nāyaka Thero
& Acarya Morontuduwe Dhammānanda
Nāyaka Thero

(TRIPITAKA PUBLICATIONS.)

Vol. No.	NAME OF BOOK.	EDITED BY
18	Thera-Gāthattṭhakathā, 2nd Part,	Rerukāne Ariyañāna Thero
19.	DiḡhaNikāyaṭṭhakathā 2nd Part,	Boruggamuwe Acarya Siri Rewata Ther
20	Jātak ṭṭhakathā 1st Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyak Thero
21	Paṭisambhidā Maggaṭ- ṭhakathā,	Mangala Dhammakitti Siri Jinaratana Nāyaka Thero, M. Siri Anomadassi Nāyak Thero & Weliwitiye Pandit Sōrata The
22	Samyutta Nikāyaṭṭha- kathā 2nd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyak Thero
23	Itivuttakaṭṭhakathā,	Acarya Morontuduwe Dhammānanda Nāyaka Thero
24.	Jātakattṭhakathā 2nd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyak Thero
25.	Sutta Sangahattṭha kathā,	Acarya Baddegama Siri Piyaratana Thero
26.	Cariyāpiṭakattṭhakathā,	Acarya Kukulnāpe Siri Dewarakkhita Thero
27.	Catubhānawāraṭṭha- kathā,	Pandit Doranegoda Nānasena Thero
28	Samantapāsādikā Vinayaṭṭhakathā, 1st Part,	Acarya Baddegama Siri Piyaratana Thero & Weliwitiye Pandit Sōrata Thero
29.	Apadānaṭṭhakathā, 1st Part,	Weliwitiye Pandit Sōrata Thero
30.	Mātikaṭṭhakathā,	Siri Saddhammakitti Karandana Jinaratana Thero
31.	Samyutta Nikāyaṭṭha- kathā, 3rd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Ther
32.	Jātakaaṭṭhakathā, 3rd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
33.	Anguttaranikāyaṭṭha- kathā, 2nd Part,	Dhammakitti Siri Dhammānanda Nāyaka Thero
34.	Vibhangattṭhakathā,	Pandit Yagirala Siri Paññānanda Nāyaka Thero